

**Prof. Dr. Mithat İdemen, Prof. Dr. Duran Leblebici, Prof. Dr. Enise Erimez,
Prof. Dr. M. Kemal Sarıoğlu, Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu (Soldan sağa)**

İTÜ'NÜN ÇINARLARI
[İkinci Kuşak]
ELEKTRİK ELEKTRONİK
FAKÜLTESİ

1950-1980'li Yıllar
İkinci Kitap

ANILAR ve
GÖRÜŞLER

Yayına Hazırlayan: Ersin Toker

TMMOB ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI
Aralık 2013

TMMOB
Elektrik Mühendisleri Odası

1954

İTÜ'NÜN ÇINARLARI

[İkinci Kuşak]

Elektrik Elektronik Fakültesi

ANILAR VE GÖRÜŞLER-II

1950-1980'Lİ YILLAR

Yayına Hazırlayanlar : Ersin TOKER

1.Baskı, Ankara-Aralık 2013
ISBN: 978-605-01-0560-5
EMO Yayın No: GY/2013/552

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası

Adres : İhlamur Sokak No : 10 Kat : 2 06640 Kızılay / Ankara

Tel : 0312 425 32 72 - Faks : 0312 417 38 18

Web : www.emo.org.tr / E-Posta : emo@emo.org.tr

Kütüphane Katalog Kartı

920.092 İTÜ 2011

İTÜ'nün Çınarları-II / Anılar ve Görüşler; Yayına Hazırlayan: Ersin Toker
--1.bs.--Ankara. Elektrik Mühendisleri Odası, 2013
305 s.:28 cm (EMO Yayın No:GY/2013/552; ISBN:978-605-01-0560-5)

Anılar--Kişiler

Dizgi

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası

Baskı

Mattek Matbaa

Bu eserin yayın hakkı Elektrik Mühendisleri Odası'na aittir. Kitabın hiçbir bölümü değiştirilemez. Elektrik Mühendisleri Odası'nın yazılı izni olmadan kitabın hiçbir bölümü elektronik, mekanik vb. yollarla kopya edilip kullanılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Sunuş

Hızla sanayileşen dünyamızda ülkeler, ancak bilim insanlarının yaptığı çalışmaların teknolojiye aktarılması ve üretime geçilmesiyle ilerlemekte ve böylece gelişmişlik düzeylerini artırmaktadırlar. Bu bağlamda üniversiteler; öğretim, araştırma ve toplum hizmetlerine yönelik etkinliklerini evrensel standartlarda yürüterek, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişimi için bilgiye ulaşmayı, üretmeyi, bilgiyi uygulamayı, yaymayı ve bu bilgilerle donatılmış bireyler yetiştirmeyi amaçlamışlardır.

Ülkemizdeki evrensel mühendislik eğitiminde, sağlam bir köşe taşı olarak yükselen İstanbul Teknik Üniversitesinin, endüstriyel gelişim sürecine katkısı hep önde ve önemli olmuştur. Bunda, döneme damgasını vuran üniversite akademik kadrolarının sadece bilimsel katkıyla kendilerini sınırlamayıp, uygulama alanında gösterdikleri özverili çabaları etken olmuştur. Özellikle 1950'li yıllar, İTÜ'nün ekonomiyi atağa kaldıracak çağdaş bilgiyle donanımlı mühendisler ve bilim insanları yetiştirmeye başladığı yıllar olmuştur.

İTÜ'de yeşeren bu verimli ortam, yönetim kademelerinde oluşturulan demokratik yapılanmayla beslenmiştir. Ancak toplumsal muhalefetin yükseldiği yıllarda, üniversitelerden yükselen seslerden ve demokratik yapıdan rahatsız olan egemen güçlerin, üniversiteleri disipline etme isteklerinin uygulayıcısı olarak kurulan Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) aracılığıyla üniversiteler tek tipleştirilip baskı altına alınmıştır. Bunun sonucu olarak, akademik özgürlükler ortadan kaldırılmış; eleştirel bilim insanlarının egemen ideolojiye, YÖK sisteminin otoriter hiyerarşisine ve üniversitelerin gerici ve piyasacı dönüşümüne karşı ses çıkarmaları engellenmeye çalışılmıştır. İTÜ Çınarları'nın ikinci kitabı, 1950'li yıllarda Elektrik Fakültesinde öğrencilik yapmış ve daha sonra aynı fakültede uzun yıllar öğretim üyesi olarak pek çok öğrencinin ve akademisyenin yetiştirilmesine katkıda bulunmuş, yer aldıkları yönetim kademelerinde eğitim ve öğretimin geliştirilmesi için gösterdikleri yoğun çabayla üniversitede verimli bir ortamın yaratılmasında öncü roller üstlenmiş, aynı zamanda bilim insanı kimlikleriyle de öne çıkmış ikinci kuşak hocalarla yapılan söyleşilerden oluşmuştur.

İTÜ Elektrik Elektronik Fakültesinde ve ülkemizde mühendislik eğitiminin gelişiminde önemli görevler üstlenen değerli bilim insanlarından; Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu, Prof. Dr. Duran Leblebici, Prof. Dr. Enise Erimez, Prof. Dr. M. Kemal Sarıoğlu ve Prof. Dr. Mithat İdemen'in anlattıkları, sadece Elektrik Elektronik Fakültesinin değil İTÜ'nün ve ülkenin gelişim sürecine dair önemli bilgi ve görüşleri içermektedir. Temel olarak 1950-1980 arası dönemin irdelendiği kitap bu özelliğiyle bir belge niteliğine de sahiptir.

Çocukluklarından başlayarak, hayat hikâyelerini büyük bir içtenlikle anlatan hocalarımızın; anıları, gözlemleri, deneyimleri, ülkemizin elektrik elektronik sanayisinin gelişim sürecine ve üniversite sanayi ilişkilerine dair değerlendirme ve eleştirileri tarihsel olduğu kadar bugünümüz için de oldukça önemlidir. Genel olarak eğitim ve mühendislik eğitimi hakkındaki görüşleri, üniversitelerimizin günümüzdeki durumlarına yönelik tespitleri, değerlendirmeleri aydın ve özgür geleceğin kurulmasına ışık tutacaktır.

Kitaba emeği geçen tüm hocalarımıza, meslektaşlarımıza, arkadaşlarımıza, çalışanlarımıza çabaları için teşekkür eder, hocalarımıza sağlıklı ve mutlu yaşam dileriz.

İrfan Şenlik
Elektrik Mühendisleri Odası
43. Dönem Yönetim Kurulu Adına

Önsöz

Bugün itibarıyla Elektrik Elektronik Fakültesinin; lisans programlarında 2200, yüksek lisans programlarında 500 ve doktora programlarında 135 öğrenci eğitim görmektedir. Fakültenin akademik kadrosunda, 40 Profesör, 16 Doçent, 28 Yardımcı Doçent, dört öğretim görevlisi ve 65 Araştırma görevlisi olmak üzere, toplam 153 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Buna ek olarak akademik ve idari faaliyetlere destek veren; 31 idari hizmet personeli, 24 teknik hizmet personeli ve 15 yardımcı hizmet personeli bulunmaktadır. Elektrik Elektronik Fakültesi, akademik kadrosu, destek hizmet personeli ve öğrenci sayısı açısından bakıldığında birçok özel üniversiteden daha büyük durumdadır.

İTÜ Elektrik Elektronik Fakültesinin varoluş nedeni, bir başka ifade ile öz-görevi; yenilikçi ve yaratıcı programlarla elektrik elektronik mühendisliği eğitimi vermek, hedefe odaklı araştırma yapmak, toplumun yararı için bilginin teknolojiye/ürüne dönüştürülmesinde öncü olmak, akademik ve teknolojik liderler yetiştirmektir.

Kurulduğundan beri, güçlü akademik kadrosuyla, her zaman yenilenen altyapısıyla, seçkin öğrencileriyle ve lider mezunlarıyla misyonunu kuşaklar boyu başarı ile yerine getiren Elektrik Elektronik Fakültesinin, lisans programlarından günümüze kadar 14.400 civarında mühendis mezun olmuştur. Bu mezunlar arasında; birçok saygın bilim insanı, teknoloji lideri, geniş ufuklu yönetici ve siyasetçi, üretken işadamı ve başarılı tasarımcı mühendisler bulunmaktadır. Bugün, Elektrik Elektronik Fakültesi, akademik kadrosunun ve mezunlarının hem yerel ve hem de küresel ölçekteki başarılarıyla bilinen saygın bir kurum konumundadır.

Kuşkusuz bu başarının arkasında birçok neden bulunmaktadır. Ama bu başarının mimarının, kurulduğundan günümüze, fakültenin akademik kadrosunun olduğu açıklıkla ifade edilmelidir. Kuşaktan kuşağa devredilen bu başarı bayrağını taşıyan birinci kuşak hocalarımızın altısının hayatını içeren söyleşi “1930-1940'lı Yıllar - Anılar ve Görüşler” kitabının birinci cildinde yer almıştı. 5 Nisan 2010 tarihinde kaybettiğimiz değerli hocamız Prof. Dr. Nusret Yükseler’in önderliğinde ve Elektrik Mühendisleri Odasının desteği ile oluşturulan söz konusu kitapta söyleşileri bulunan hocalarımız; Prof. İzzet Gönenç, Prof. Emin Ünal, Prof. Dr. Mustafa Bayram, Prof. Hasan Önal, Prof. Tahsin Saya, Prof. Dr. Muzaffer Özkaya’dır. Birinci cildin basımı tamamlanmadan önce kaybettiğimiz; Prof. İzzet Gönenç, Prof. Dr. Nusret Yükseler, Prof. Dr. Mustafa Bayram ve daha sonra kaybettiğimiz Prof. Emin Ünal hocalarımızı rahmetle, yaşayan hocalarımızı saygı ve hürmetle anıyorum.

İkinci kuşak hocalarımızın bir bölümü ile yapılan söyleşiler ise bu kitabın kapsamını oluşturmaktadır. Bu kıymetli hocalarımız; Prof. Dr. Enise Erimez, Prof. Dr. M. Kemal Sarioğlu, Prof. Dr. Duran Leblebici, Prof. Dr. Mithat İdemen ve Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu'dur. Bu hocalarımızın söyleşileri çerçevesinde, hocalarımızın çocukluk ve gençlik anıları ile üniversite yıllarını, Türkiye'nin çeşitli yörelerinden hayat hikâyelerini, 1950'li yıllardan günümüze İTÜ'yü, Elektrik Elektronik Fakültesini ve üniversite ile bağlantılı diğer kuruluşları birinci elden yaşıyor olacağız.

Bu bağlamda, bir tarafı eski Türkçe ve diğer tarafı yeni Türkçe ile yazılmış dergileri, Çorum'da galenli radyo yapılmasını, akülü radyolardan savaş haberleri dinlenmesini, savaş yıllarında karne ile ekmek alınışını, kız lisesinde askerlik dersi verilmesini, Gümüşsuyu öğrenci yurdunu, İTÜ Radyosu ve Televizyonunu, İTÜ TV'den ilk maç naklen yayını, profesör maaşlarının milletvekili maaşı kadar olduğu yılları, 1.200 yayını ve 10.000'den fazla atfı olan Türk bilim adamının Türkiye'de tanınmayışını, askerde kumlu ispanak yenilmesini, tam 45 dakikada bitmesi gereken doçentlik sınavını, KTÜ'nün kuruluşunu ve uçan profesörleri, öğrenci olayları nedeniyle doğru düzgün ders yapılamayışını, eylemci öğrencilere "Size destek vermeyen 250 hoca akılsız da siz mi akıllısınız" diye sorulmasını ve diğer birçok anıları hocaların söyleşileriyle yakından yaşamış olacaksınız.

Aynı kuşak hocalarımızdan olan ve söyleşilerine başka bir kitapta yer verilmesi beklenen değerli hocalarımız; Prof. Dr. İnci Akkaya, Prof. Dr. İlhami Çetin, Prof. Dr. Nurdan Güzelbeyoğlu, Prof. Dr. Yılmaz Özkan, Prof. Dr. Nesrin Tarkan, Prof. Dr. Metin Üçoluk, Prof. Dr. Bingül Yazgan ve Prof. Dr. Ertuğrul Yazgan'a şükranlarımı sunarım.

Elektrik Elektronik fakültesinin bugünkü güçlü konuma gelmesini sağlayan kıymetli hocalarımızdan aramızdan ayrılanları saygı ve rahmetle anarken, aramızda olan hocalarımıza saygı ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca, bu kitabın basılmasına önayak olan ve maddi destek sağlayan Elektrik Mühendisleri Odasının değerli yöneticilerine kurumum adına teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ömer Usta

İTÜ Elektrik Elektronik Fakültesi Dekanı

31 Ekim 2013

İÇİNDEKİLER

Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu / 221

Prof. Dr. Mithat İdemem / 167

Prof. Dr. Duran Leblebici / 101

Prof. Dr. Enise Erimez / 13

Prof. Dr. M. Kemal Sarioğlu / 55

İTÜ'NÜN ALTIN ÇAĞINDAN GÜNÜMÜZE...

Birinci kitapta söyleşileri yer alan hocalar, mühendislik öğrenimlerini 1936- 1949 yılları arasında tamamlamışlardı. İzzet Gönenç, Emin Ünal ve Mustafa Bayram diplomalarını Almanya'da almış olsalar da daha sonra Türkiye'ye dönüp, İstanbul Teknik Üniversitesi bünyesine katıldılar. Hasan Önal, Tahsin Savaş ve Muzaffer Özkaya ise, yüksek öğrenim yıllarından sonraki akademik kariyerlerini de İTÜ içinde sürdürdüler.

Hocaların anlattıkları bir taraftan, yüksek öğrenim yıllarından ibaret kalmayıp, onun öncesindeki çocukluk, ilk-orta ve lise dönemlerini de kapsayarak 1920'li yıllara dek uzanırken; öte taraftan İTÜ'deki öğrencilik yıllarını aşmış, akademik kariyer basamaklarında hızla yükseldikleri hocalık döneminde tanık oldukları ya da bizzat içinde yer aldıkları hem üniversiteye hem de ülkeye ait gelişmeleri de içine alarak 2000'li yıllara ulaşıyordu.

1930-1940 yılları arası, Türkiye'de modernizasyona geçiş anlamında önemli uygulamaların hayata geçirildiği bir dönem oldu. Bunların en başında eğitim reformu yer alıyor, hatta ülke kalkınması, eğitimde gerçekleştirilecek atılıma endeksleniyordu. İşte Darülfünun yıllarından İstanbul Üniversitesine ve ona paralel olarak da Yüksek Mühendis Mektebinden İstanbul Teknik Üniversitesine doğru yaşanan gelişim süreci bu yıllar arasında gerçekleşti.

1950'li yıllar, II. Dünya Savaşı'nın soğuyan külleri arasından kendine yeni dengeler yaratmış bir dünya çıkardı. "Soğuk Savaş" dönemi, bir taraftan kapitalizmin sanayileşmede hızla atağa kalkmasına, kendine yeni pazarlar yaratmadaki hırsını artırmasına; öte taraftan da sosyalizmin Sovyetler Birliği dışına taşarak önemli alternatif sistem halinde boy göstermesine yol açtı. Karşılıklı oluşan nüfuz alanları ve askeri güçlerin ulaştığı karşılıklı caydırıcılık boyutları, bundan böyle oluşabilecek ekonomik ve siyasal krizlerin artık sıcak bir savaşa çözülebilmek ihtimalini de ortadan kaldırmış oldu.

Türkiye'de ise 1946 yılında başlayan çok partili hayat 1950 yılında DP'yi tek başına iktidara taşıdı. Böylece özellikle 1946- 1950 yılları arasında artan toplumsal muhalefet, iktidarın baskıcı uygulamalarından bir çıkış yolu bulmuş, ülkede göreceli de olsa demokrasi rüzgârları esmeye başlamıştı.

İşte dünya ve Türkiye'de çok genel olarak siyasi ortam böyle şekillenirken, 1944 yılından itibaren Yüksek Mühendis Okulundan dönüşerek oluşan İstanbul Teknik Üniversitesi de kendi kadrolarını yaratma sürecinin, ilk aşamasını 1950'li yılların başlarında tamamlıyordu.

1950'li yıllar Türkiye'sinde, sanayileşme yolunda atılan adımlar, bunu karşılayabilecek bir altyapının oluşturulmasını da gerektiriyordu. Elbette bu noktada üniversiteler özellikle de Teknik Üniversite önemli roller üstlenmek zorundaydı.

İTÜ kadroları bir yandan ülkede yaşanmakta olan değişim ve gelişim sürecine katkı sağlayacak mühendisleri yetiştirmek için hem tedrisatı hem de öğretim teçhizatlarını çağın koşullarına uygun hale getirmeye çalışırken, öte yandan da merkezi bir yayın organıyla üniversitede yaratılan bilgi birikimini sanayinin farklı kademelerinde etkin olan unsurlara aktarmayı görev bildiler.

Görüldüğü gibi 1950'li yıllar, genel olarak hem dünyada hem Türkiye'de yeni bir dönemi başlatmış olurken, özel olarak da İstanbul Teknik Üniversitesinin kadrolarını oluşturarak hem ekonomiyi atağa kaldıracak çağdaş bilgiyle donanımlı mühendisler ve hem de bilim dünyasına sunacağı bilim insanları yetiştirmeye başladığı yıllar olarak tarihe geçti.

Sonraki yıllar içinde 1960, önemli bir dönüm noktası oluşturur. Bu tarih, aynı zamanda üniversitelerin politize olarak kendilerini göstermeleri ile de dikkat çeker. 27- 28 Nisan 1960 tarihlerinde üniversiteler

sokağa çıktılar. 27 Mayıs askeri darbesinden sonra üniversite öğretim üyeleri, bir taraftan 147'ler olayı ile üniversite dışına itilirken diğer taraftan oluşturulan Kurucu Meclisin sivil kanadında yer alarak, 1961 Anayasasının vücut bulmasına önemli ölçüde katkı sağladılar

1960- 1970 süreci, Türkiye'de hak ve özgürlükler sınırlarının genişletildiği, örgütlenme taleplerinin yükseldiği bir dönem oldu. Doğal olarak bu hareketlenmeler, toplumun en dinamik kesimi olan üniversite gençliği içinde karşılık buldu. Kısa sürede gelişen ve çoğalan toplumsal muhalefet bu kez de 12 Mart 1971 askeri darbesiyle karşı karşıya kaldı. Ülke sıkıyönetimle idare edilmeye başlanırken, 1961 Anayasasıyla sağlanan hak ve özgürlükler, örgütlenmeler rafa kaldırıldı. Bu uygulamalardan sadece üniversite gençliği değil, işçiler, köylüler, öğretmenler ve aydınlar da nasibini aldı.

1974 yılından sonra göreceli olsa da normale dönen siyasi ortam, toplumsal muhalefetin hızla yükselmesine, bununla birlikte devlet destekli karşı militarist örgütlenmelerin de boy göstermesiyle yoğun çatışmalara sahne oldu. Onlarca üniversite öğretim üyesi katledildi. Bu dönem, can güvenliğini sağlama iddiasıyla ama esas olarak ülkede ekonomik ve siyasi istikrarı yoluna koyma iradesiyle 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle sonlandırıldı.

Böylece 1961 Anayasasıyla toplumsal soluklanmaya göreceli olsa da açılan yol, 1971'de sekteye uğratılmış, 1980'de ise uzunca bir süre için (tamamen) tıkanmış oldu.

İTÜ Çınarları İkinci Kuşak İkinci Kitabı, 1950'li yıllarda Elektrik Fakültesinde öğrencilik yapmış ve daha sonra akademik hayatı seçerek uzun yıllar hoca olarak pek çok öğrencinin yetiştirilmesine katkıda bulunmuş, yer aldıkları yönetim kademelerinde eğitim ve öğretimin geliştirilmesi için gösterdikleri yoğun çabayla üniversitede verimli bir ortamın yaratılmasında öncü roller üstlenmiş, aynı zamanda bilim insanı kimlikleriyle de öne çıkmış ikinci kuşak hocalarla yapılan söyleşilerden oluştu.

Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu, Prof. Dr. Duran Leblebici, Prof. Dr. Enise Erimez, Prof. Dr. M. Kemal Sarıoğlu Prof. Dr. Mithat İdemen'in anlattıkları, sadece Elektrik Elektronik Fakültesinin değil İTÜ'nün ve ülkenin gelişim sürecine dair önemli bilgi ve görüşleri içeriyor. Temel olarak 1950-1980 arası dönemin irdelendiği kitap bu özelliğiyle bir belgesel niteliğine de sahip.

1950'lerde evrensel mühendislik eğitiminde, sağlam bir köşe taşı olarak yükselen İTÜ'nün, endüstriyel gelişim sürecine katkı anlamında; siyasi otoriteden de, o günkü haliyle sanayiden de hep bir adım önde bulunduğunu öğrenmek gerçekten şaşırtıcı. Elbette bunda, döneme damgasını vuran üniversite kadrolarının sadece bilimsel katkıyla kendilerini sınırlamayıp, uygulama alanında gösterdikleri özverili çabaların önemi de açıkça görülmekte.

İTÜ'de yeşeren bu verimli ortamın, yönetim kademelerinde oluşturulan demokratik yapılanmayla beslenmiş olması da kaçınılmazdı. Ne var ki 1980 sonrası üniversitelere musallat edilen YÖK ile birlikte, gecikmeli de olsa bu durumun ortadan kaldırılarak, rektörlük ve dekanlık düzeyinde otoriter bir yönetim anlayışı egemen kılınacaktır.

Çocukluklarından başlayarak, hayat hikâyelerini büyük bir içtenlikle anlatan hocaların; ilginç anıları, çarpıcı gözlemlerinin yanı sıra, özellikle ülkemizin elektrik elektronik sanayisinin gelişim sürecine ve bunu yakından ilgilendiren üniversite-sanayi ilişkilerine dair içerden yönelttikleri değerlendirme ve eleştiriler oldukça çarpıcı. Genel olarak eğitim özel olarak da mühendislik eğitimi hakkındaki görüşleri, üniversitemizin günümüzdeki durumlarına yönelik çizdikleri tablo içinde daha da anlamlı hale geliyor.

“Kadınların okuması, kadınların aydın kafalı olması çok önemli. Çünkü çocukları yetiştiren onlar. Bütün toplumun esas yaratıcısı onlar. Eğer siz önce onları istediğiniz şekle sokamazsanız, onların yetiştireceklerini hiçbir zaman sokamazsınız. Çünkü hiçbir şeye sahip olmayınca, yani kadınlarda bir altyapı da teşekkül etmemişse, ona bilgiler, şunlar bunlar, hiçbir şey de verilmemişse, kendini biraz iyi, biraz üstün hissetmek için ister istemez başka türlü yollara gidiyor yahut da o şekilde kendini yüceltiyor gibi geliyor bana.”

Prof. Dr. ENİSE ERİMEZ

Özgeçmiş

1932 yılında İstanbul'da doğan Enise Erimez, ilköğretimini Malatya'da Fırat İlkokulu ve İstanbul'da Gazi Mustafa Kemal İlkokulunda tamamladı. Orta ve lise öğrenimini gördüğü Çamlıca Kız Lisesini 1950 yılında birincilikle bitirdi. Aynı yıl İstanbul Teknik Üniversitesi sınavlarını kazanarak Elektrik Fakültesine kaydını yaptıran Enise Erimez, 1955 yılında fakültenin kuvvetli akım kolundan mezun oldu.

Akademik kariyerini İTÜ'de yapan Erimez, 1960 yılında İtalyan Hükümetinin sağladığı bursla Roma'ya gidip, Roma Üniversitesinde sekiz ay süre ile araştırmalarda bulundu. 1968 yılı Mart ayında, 'Aykırı Deney Sonuçlarının Ayıklanması' başlıklı teziyle 'doktor mühendis' unvanını alan Dr. Enise Erimez, aynı yıl asistan kadrosuna geçti.

1972 yılında doçent olan Enise Erimez, aynı yılın aralık ayında Elektrik Ölçmesi Kürsüsüne doçent olarak atandı ve 1980 yılında profesör oldu.

Fakültedeki öğretim ve araştırma faaliyetleri dışında, İTÜ'nün diğer bazı fakültelerinde, Kocaeli Mühendislik Mimarlık Akademisi Elektrik Mühendisliği Bölümünde dersler verip, bitirme ödevi çalışmalarını yürüten Prof. Dr. Erimez, Işık Özel Yüksek Okulunda da dersler verdi.

Kontrol ve Bilgisayar Bölümü Kontrol ve Kumanda Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışan Prof. Erimez, 1988–1997 yılları arasında üç dönem dekan yardımcılığı görevinde bulundu.

6 Şubat 1999 tarihinde emekliye ayrılan Prof. Dr. Enise Erimez, evli ve bir çocuk annesidir.

Çocukluğum bir oyuncak bebeğe hasret geçti...

-Sayın Prof. Dr. Enise Erimez, 6 Şubat 1932 yılında İstanbul'da doğdunuz. Kısaca ailenizden ve çocukluğunuzdan söz eder misiniz?

-Ben, bir memur ailesinin kızıyım. Babam Kadri Alkın, Devlet Demiryollarında memur, annem Nezaket Alkın ise ev kadınıydı. Bir de kız kardeşim var. İlkokul öncesi yıllarım Kızıltoprak'ta geçti. Çok güzel bir köşkte oturduk. Köşk selamlık ve haremlik şeklinde iki bölümdü. Biz hangisindeydik hatırlamıyorum ama birinde biz oturuyorduk, ötekinde ev sahibi yaşlı bir hanım ve bir bey yaşıyordu.

Günümüzde Fenerbahçe Stadinin olduğu yerdeki Papazın Çayırını hatırlıyorum, bir de sık sık gidip sandalla gezinti yaptığımız Kalamış'ı... Henüz okula gitmeden beş yaşında okuma yazmayı öğrenmişim, Afacan, Yavrutürk gibi çocuk dergileri vardı o zamanlar. Sanırım bunu ailemin okumaya çok önem vermesine ve öğretmen olmak istemesine rağmen eğitimine devam edememiş olan anneme borçluyum.

-İlkokulu hangi okulda okudunuz?

-İlkokula Malatya'da başladım, çünkü Haydarpaşa'da çalışan babam, Atatürk'ün öldüğü yıl, 1938'de Malatya'ya tayin olmuştu. Orada, Fırat İlkokuluna kaydımı yaptırdılar. Gayet güzel okuyup yazabildiğim için de hiç zorlanmadım okulda.

-Malatya'ya nasıl gittiniz, oradaki ilk izlenimleriniz nelerdi?

-Trenle gittiğimizi biliyorum, yolculuk sanırım iki gün filan sürmüştü. Malatya'da da ilk oturduğumuz evi çok iyi hatırlıyorum. Alt katta, Malatya'nın yerlileri otururdu. Onlara biraz yukardan bakardık biz. Evler çok iptidaiydi. Sonra daha iyi bir eve taşındık, ama yine de çok zordu şartlar Malatya'da. Mesela, doğru dürüst dükkân yoktu Malatya'da. Orada ne vitrin, ne dükkân hatırlamıyorum hiç. Mesela, ark denilen bir su dağıtım sistemi vardı. Evlerden evlere taştan yapılmış suyolları, yarım metre genişlikte, üstü açık olarak akardı. Her avluda da bir havuz vardı, yandaki evden o havuza gelir, o havuzdan yine öteki yandaki eve giderdi. Mesela, bu havuzda bulaşıklar, çamaşırlar yıkanır, sonra o su yandaki havuza giderdi. Bizim aklımız almazdı. Annem, zavallı, Allah rahmet eylesin, çok üzülmüştü o zamanlar, çok sıkıntı çekmişti biz hasta olmayalım diye.

-Okul nasıldı?

-Okulun bahçesinde, orta yerde bir havuz vardı. Çocuklar gelirler, önce çamurlu şasonlarını, sonra ellerini yıkarlardı. 60-70 kişilik sınıflarda, aynı sırada dörder kişi otururduk. Öğrencilerin üstü başı perişandı. Yanılmıyorsam adı Mazhar olan bir çocuk gri okul önlüğü ve ayağında takunya ile okula gelirdi.

-Öğretmeninizi hatırlıyor musunuz?

-Tabii. Hiç unutmam; Hafize hanım genç bir kadındı, çok iyi bir öğretmendi. Çok severdim onu, o da beni çok severdi. O, herhalde dışarıdan gelmişti, yerli gibi değildi tabii. Sonra ne oldu, bilmiyorum. Bir daha görmedim onu.

Enise Erimez, Malatya'da Fırat İlkokulunda ikinci sınıf öğrencisiyken Cumhuriyet Bayramı töreninde, Hafize öğretmenin hemen yanında.

-Şimdi Hafize öğretmen deyince ne canlanıyor zihninizde?

-Kendisi canlanıyor. Hiç unutmadım onu. Hafize öğretmen, Cumhuriyet Bayramında şapka giyerdi. Öyle bir resmi var. Düşünebiliyor musunuz, o dönemde bir ilkokul öğretmeni genç bir kadın gayet güzel giyinmiş ve başında şapkası var. 1939 veya 1940 yıllarıydı, ben ikinci sınıfta olmalıyım. Onunla, ailece de tanıştık. Bizim eve gelirlerdi. Annesi filan vardı galiba ama onları hatırlamıyorum.

-O ilk iki yıllık öğretim döneminizde Hafize öğretmenin size hangi konularda katkısı olmuş olabilir?

-Bilemeyeceğim. Yani çok kitap okurdum; ta ilkokuldan başlayarak, çok kitap okurduk. Ailemin yanı sıra öğretmenimin de katkısı olmuştur bunda mutlaka.

-Neler okurdunuz, hatırlıyor musunuz?

-Ne bulursak okurduk. Çocuk kitaplarını da yetişkinler için olanları da okurduk. Daha çok Reşat Nuri Güntekin'in kitaplarını hatırlıyorum.

-İstanbul'daki hayatınızla oradaki hayatı kıyaslayabiliyor muydunuz? Çevrenin dışında.

-Hiç öyle düşünmedim. İkinci Dünya Savaşı yıllarıydı, Türkiye Almanya'ya savaş ilan ettiğinde, bir ara İstanbul'u boşaltır gibi olmuşlar ve bu nedenle bazı insanlar da kaçıp, Malatya'ya gelmişlerdi, aralarında birkaç ahabımız da vardı. Herkes epeyce korkmuştu. Geceleri bazen bir araya toplanır otururduk. Yine memur aileleri tabii. Tombala oynanır, konuşulurdu filan. Oradan Nuran adlı bir arkadaşım vardır. Hatta sonra, garip bir rastlantı, İTÜ'den aynı sınıfta bir mühendis arkadaş vardı, galiba adı Rıdvan'dı; onunla evlenmiş. Çok garip bir rastlantı.

-Malatya'nın kayısı meşhurdur, pestil de yaparlar. Hatırlıyor musunuz?

-Tabii hatırlıyorum. Malatya'ya gittiğimizde sonbahar bitmiş kışa girmek üzereydik. Bize pestil ikram etmişler, biz de bayılarak yemiştik. Ertesi yıl yazın, onların nasıl yapıldığını gördük, ondan sonra bir daha ağzımıza koymadık. Çok ilkel bir şekilde yapıyordu. Damlara seriliyor, ayaklarla çiğneniyordu filan. Ama çok lezzetli, güzel şeylerdi. Koca koca kayısı bahçeleri vardı. Sanırım, hiçbiri yoktur şimdi. Domatesleri filan da çok güzeldi, onu da hatırlıyorum. Mesela, kavunla karpuzu sokağa arabalarıyla gelen satıcılardan alırdık. İkinci evimiz çok güzeldi, üst kattı, güzel bir balkon vardı. Ama onların mutfak kültürleri çok farklıydı. Bizim bildiğimiz tipte bir mutfak yoktu orada, musluk ve su tesisatı yoktu. Bidonlar koyuyorduk, biz kendimiz onlara su doldurup altında yıkıyorduk, sebze ve meyveleri. Malatya'da iki yıl kaldıktan sonra tekrar İstanbul'a döndük.

-Geçici bir görevle mi tayin edilmişti babanız?

-Onu hatırlamıyorum. Galiba annem rahatsızlandı, ondan dolayı mı döndük, bilemiyorum. Çok da emin değilim. Bu defa Yeldeğirmeni'nde, demiryolu köprüsünün yanındaki mahalledeydi oturduğumuz ev. Niye orada oturduk? Annem beni okutmaya meraklı olduğu için. Çünkü beni yakınlardaki Çamlıca Kız Lisesine göndermeyi düşünüyordu.

-Yeldeğirmeni semti nasıldı o yıllar hocam?

-Yeldeğirmeni'nde o zaman daha çok Rumlar ve Yahudiler, biraz da Ermeniler vardı. Türkler hemen hemen yok gibiydi. Bütün o evler eski Rum ve Yahudi evleriydi. Bir manifaturacı dükkânı vardı, oradan alışveriş yapardık; sahibinin adı Yorgo'ydu.

-İstanbul'da hangi ilkokula devam ettiniz?

-Yeldeğirmeni'nde Gazi Mustafa Kemal Paşa İlkokuluna devam ettim. Çok iyi öğretmenlerim oldu bu okulda. beşinci sınıfta bir Ümit öğretmen vardı; çok sertti ama bize o kadar güzel matematik öğretti ki, ortaokula gittiğim zaman, daha ilk sınıfta onun öğrettiği bilgilerin çok faydasını gördüm ve matematiği hep sevdim.

-Çocukluğunuzda okuduğunuz kitapların matematikle pek ilgisi yok ama...

-Evet yok. Neden yöneldiğimi ben de bilemiyorum, ama severdim matematiği. Ancak, okuduğum o kitapların

katkısıyla insanda bir altyapı teşkil ediyor, bir kültür tabanı oluşuyor. Bizim altyapımız çok iyidir. Bakıyorum, kardeşimin de, benim de, hatta eşimin de, bizim o zaman o kadar çok kitap okumamız, çeşitli konularda kitap okumamız iyi bir altyapımızın olmasına sebep oldu. Yani benim mühendisliğim biraz da tesadüfi olmuştur.

-Beşinci sınıftaki arkadaşlarımız hakkında hatırladığımız şeyler var mı?

-Tabii, Malatya'ya göre İstanbul'da gittiğim okul ve sınıfım çok daha başka türliydi. İlkokuldan arkadaşlığımı devam ettirdiğim kimse yok. Sadece bir kişi var, o da Ankara'da yaşıyor. Geçenlerde gittiğimizde rastladım. Onun dışında, bilmiyorum, ilgilenmedim de.

-Yaz tatilinde ne yapardınız?

-Hiçbir şey yapmazdım. Evde oturur, kitap okurdum. Kızıltoprak'ta akrabalarımız vardı, onlara giderdik.

Sinemaya çok giderdik. Sinemayı çok severdim. Aslında sinemaya gitmeye Malatya'da başlamıştım. Orada bir sinema vardı, arka taraftaki locaları memur ailelerine ayırırlardı, biz de oradan izlerdik filmleri. 'Laurel ve Hardy', 'İki Açıköz' ve Arap filmlerini seyrederdik daha çok. Oradaki tek eğlencemiz sinemaydı zaten. İstanbul'da da Bahariye Caddesindeki Opera Sineması, o zamanın en güzel sinemasıydı. Süreyya Sineması da oradaydı, üst katında düğünlerin yapıldığı bir salon vardı.

Enise Erimez'in İstanbul'da ilköğrenimini tamamladığı Kadıköy Yeldeğirmeni'ndeki Gazi Mustafa Kemal Paşa İlkokulu

-O zamanki hayat nasıldı? Tabii, daha ilkokuldayız, henüz ortaokula gelmedik; ama sizin zihninizde kaldığı kadarıyla nasıldı? Örneğin, geçim sıkıntısı var mıydı sizin ailenizde?

-Tabii, çok vardı. Biz kirada otururduk. O yıllarda şeker yoktu, ekmek vesikayla verilirdi. Nüfus kâğıtlarımızda, "Sümerbank'tan her yıl şu kadar metre basma, şu kadar metre Amerikan bezi almaya hakkı var" diye bir not bulunurdu. Çok zordu hayat. Çayı üzümle içtiğimizi hatırlıyorum. Mesela, hiç pasta yoktu, simit yoktu. Bir ara un sıkıntısı vardı, o zaman simit de yapılmıyordu. Sonra, simit ilk yapıldığı zaman ne kadar sevinmiştik. Hatta bir akrabamızın, simit alıp getirdiği ilk günü hiç unutmuyorum. Hem pasta getirmişti, hem de simit. Bir kutuya pasta koydurmuş. Onu işte ya Bahariye'deki Rasim'den ya da onun yanındaki pastaneden aldı getirdi diye hatırlıyorum. Çok şaşırmiştık, yeniden simit çıktı diye. Oysa daha okula başlamadığım yıllarda çok güzel simitler vardı; onları hatırlıyorum. Yani o zaman simit çok meşhurdu ve çok yenirdi. Şimdi yine ona dönüldü, çok yiyorlar simit şimdi. Her yer simit sarayı oldu.

-Oyunlar oynar mıydınız?

-Bakın, düşünebiliyor musunuz, benim bütün çocukluğum bir bebeğe hasret geçti. Kız çocukları bebekle oynar, değil mi; altı-yedi yaşlarımda hiç bebeğim yoktu. Hiçbir yerde satılmazdı, çünkü yoktu. Yurtdışından gelmezdi, bizde de yapılmıyordu. Bu bağ bebekler var ya, hani mikaya benzer bir şeyden yapılır; lastiklerle bacakları, kolları geçerdi; o bağ bebekler bile yoktu. Artık düşünün, o benim için ne kadar kıymetliydi. O yüzden sokak oyunlarıyla oyalanırdık daha çok.

Evimizin önünde bir arsa vardı, orada top oynardık. Topu havaya atar, dönmece oynardık, kafa kafaya dönerdik iki kere, yere düşünce tutardık filan. Şimdiki çocuklar bilmiyor bu oyunları. Ama bizim başlıca oyunumuz seksekti çok oynardık. Seksek, başlıca eğlencemizdi. Kapının önünde arsa vardı, orada oynardık. İki çeşit seksek vardı; birinde, büyük bir dikdörtgeni altı veya sekiz küçük dikdörtgene bölüyorduk; dördü bir yanda, dördü öteki yanda. Mesela, sağdan başlıyorsunuz bir taşla, büyük bir taş, tek ayak üzerinde taşı itiyorsunuz ikinci dikdörtgenin içine. Başaramazsanız yanıyorsunuz, oyundan çıkıyorsunuz. Bir de iki daire bir dikdörtgen şeklindeki çizgilerde oynanan seksek vardı.

-Hocam, çocuk oyunlarının evrensel bir yanı var, pek çok oyun dünyanın pek çok köşesinde aynı

anda oynanabiliyor. Seksek oyunun matematiksel bir anlamı var mı sizce?

-Yok. Sadece şöyle bir anlamı var: Çocuğa denge, dikkat ve hareket özellikleri kazandırıyor. Bir kere, tek ayak üzerinde denge kurmayı biraz öğreniyorsunuz, devam ettiriyorsunuz. Ondan sonra dikkat ediyorsunuz. Mesela, çizgi nerede, taşı nereye gönderirsem dışarı kaçır, ona dikkat ediyorsunuz. Bir de hamlenizi öyle bir ayarlıyorsunuz ki, taşınızı oradan alıp, amaçladığınız belli bir yere kaydıracaksınız. Aslında çocuk vücudu için çok güzel bir jimnastik ve çok güzel bir şeymiş, şimdi anlıyorum.

-İlkokulu bitirdiğinizde, neler hissettiniz, sevindiniz mi?

-Yok, bizim için son derece doğaldı bu.

-Örneğin, evden nasıl bir tepki gördünüz, anne, babanız sizi ödüllendirdi mi? Öyle bir şey var mıydı; yoksa, bunlar olması gereken şeyler miydi?

-Vallahi, biz hiçbir yerde ödüllendirilmedik. Bırakın ilkokulu, üniversiteyi bitirdiğimizde bile. Şimdi ne güzel törenler yapıyorlar. Biz hiç mezun olduğumuzu bilemedik. İşe girince, mezuniyet belgesi diye bir kâğıt parçası alıp gittik rektörlükten, birkaç yıl sonra da diplomamız hazırlandı. Yani en ufak bir tören, toplantı, şu bu olmadı.

-Bu arada, kardeşiniz okula başlamış mıydı, onunla aranınız nasıldı?

-Evet, benim ilkokulu bitirdiğim yıl, o birinci sınıfa başlamıştı. Daha sonra Çamlıca Kız Lisesindeyken, aynı okula geldiğinde onunla ilgileniyordum.

Lise yıllarımda doktor olmayı düşünürdüm...

-1944 yılında Çamlıca Kız Lisesinin ortaokul bölümüne başladınız. Bu sizin de istediğiniz bir tercih miydi?

-Zaten ya Çamlıca, ya Erenköy, ya Kandilli'ye gidebilirdim. Bunlardan başka kız lisesi seçeneği yoktu. Kandilli, çok uzaktı, Erenköy de uzak sayılırdı. Yakın olması nedeniyle Çamlıca, ailem tarafından tercih edilmiş oldu. Esasında, o zaman bu üç lisedeki eğitim de çok iyiydi.

-Çamlıca'ya nasıl gider gelirdiniz?

-Okula gidiş gelişimiz epeyce problemliydi. Okulun bir otobüsü vardı. O yüzden onu kaçırmamaya çalışır, bütün öğrenciler ona doluşurduk, çok kalabalık olurdu. Okula yürüyerek gitmek problemliydi. Günümüzde Acıbadem Caddesi olan bu yol epeyce uzun ve ıssızdı. Ama papatya tarlaları içinden geçip giden çok güzel bir yoldu da. Sol tarafında renkli yaşamlarıyla çingenelerin oturduğu Paris Mahallesi vardı. Onun ilerisinde kocaman bir çayır bulunurdu, gerisinde askeri yapılar görünürdü. Yokuşun başladığı yerde, sağ tarafta bir karakol; sol tarafta yine yüksek bahçe duvarları arkasında büyük, eskiden kalma bir köşk vardı. Sonra yine ağaçların arasında birkaç köşk kendilerini gösterirdi ama ortalıkta kimseler olmazdı. Derken, çok güzel binasıyla okulumuz görünürdü uzaktan.

Kadıköy-Üsküdar hattında çalışan 12 sefer no'lu tramvaylardan biri

-‘Hababam Sınıfı’ filmlerinden tanıyoruz hocam okulunuzu...

-Hababam Sınıfı'nın oturduğu sınıf, bizim fen şubesiydi. O kapının hemen sağındaki pencere de bizim sınıfa aitti.

-Ortaokulda ilk gününüzü, hocalarınızı hatırlıyor musunuz?

-İlk günümü hatırlamıyorum, hakikaten hatırlamıyorum. İyi hocalarımız vardı. Matematik hocamı pek hatırlamıyorum. Bir adamcağız vardı yaşlı, adını unuttum. Fizik hocamız, çok iyi bir hocaydı. Coğrafya hocamız Ganimet hanım, aynı zamanda bizim bir ahabamızdı. Tarih hocamız Naci bey de çok yaşlı ve enteresan bir insandı. Doğru dürüst tarih anlatmaz, genel kültür üzerine konuşurdu daha çok. Diyelim, İslamiyet'i anlatıyor. “Neden İslamiyet Arap yarımadasından doğdu?” diye sorar, sonra da; “Arap yarımadasında, çöldeyseniz, gökyüzü ve çöl, sonsuzluğu ve tekdüzeliği insana empoze eder” diye kendi yanıtını verip, bunun gayet anlaşılabilir olduğunu söylerdi. Bu bana çok ilginç gelmişti. Mesela, “Biz göçebe bir kavim olduğumuz için, hep oturup bağdaş kurmaya alışmışız. Onun için, sandalyeye geçtiğimiz zaman bile, sandalyede oturduğumuzda, hemen ayaklarımızı arkaya doğru toplarız, bu, o zamandan kalma bir alışkanlık” derdi. “O savaş orada yapılmış, şu olmuş, bu olmuş” filan değil de, bu tip şeyler anlatırdı. Çok da hoşuma giderdi doğrusu.

Enise Erimez, lise yıllarında beden eğitimi dersinde atlayışını yaparken (yan tarafta öğretmeni Şehime hanım-1947)

-Sınavlarda bunları sormazdı herhalde.

-Hayır, sormazdı. Ama zaten herkesi geçirirdi, öyle bir hocaydı.

-Hocalardan hatırladığımız başkaları var mı?

-Tabiat bilgisi hocamız Fahamet hanım biyolojiyi çok iyi öğretmişti bize. Beden eğitimi hocamız Şehime hanım ve yurt bilgisi ve edebiyat hocamız Lale hanım da adını hatırladığım diğerleri. Hepsisi oldukça iyi hocalardı. Şimdiki hocalarla biraz mukayese edersek, oldukça iyidiler. Çoğu orta yaşlıydılar. Biz, o zamanlar öğretmenlerimize çok saygı gösterirdik, korkardık onlardan. Onlar da çok ilgilenirlerdi bizlerle.

-İçlerinde, özel olarak sizi etkileyen, yakın olduğunuz hocalar var mıydı?

-Yeğeni arkadaşım olduğu için, biyoloji hocası Fahamet hanımın evlerine de giderdim; çünkü yeğeni onun yanında kalırdı. Arkadaşlarımızın bir kısmı leyli meccani denilen tarzda parasız yatılı öğrencilerdi. Bunun için sınava girip, kazanmak gerekiyordu. Bizim sınıfın aşağı yukarı 15 kişisi parasız yatılıydı. Onların bir kısmıyla hâlâ konuşuyorum.

-O yıllarda nasıl bir öğrenciydiniz?

-Okulda çalışkan çocuk çoktu, aralarında bir çeşit yarış da vardı. Mesela ben, katiyen 9 almayı kabul edemezdim, ille 10 almalydım. Karne notlarım hep 10'du, 9 çok nadir olmuştur. Her dersin en iyisini yapmaya çabalıydım. Oysa okul malzemelerimiz falan kıt kanaattı. Bir akrabamız bana bir yerden bir kutu boyalı kalem getirtmiş galiba. Hatta markası Faber'di, hiç unutmuyorum. Vallahi gözüm gibi sakladım onu. Boya kalemi falan yoktu, kurşunkalem de hiç yoktu. Sarı defterler kullanırdık. Kâğıt son derece azdı. Bu, ilkokul ve ortaokul yılları. Yani öyle şimdiki gibi çeşit çeşit, düzinelerce kalem falan yoktu. Ortaokulda resim derslerinde suluboya kullanılırdı.

-Bu başarılı olma arzunuzun neye yönelik olduğu konusunda bir fikriniz var mıydı? O anda önünüze konulan görevin hep en iyisini yapmak mı sadece; yoksa, bunları başararak, süratle burayı geçip, bir yerlere doğru ilerlemek mi?

-Tabii, o da vardı muhakkak. Bir de, yaptığımı iyi yapmaya çabalıydım hep. Tabii, bir yere varmak

isterdim. Meslek sahibi olmayı istiyordum. O yıllarda doktor olmayı çok düşündüm, sonraları da bunu hep istemişimdir. Aslında çok iyi bir doktor da olabilirdim. Hâlâ da merakım vardır doktorluğa.

-Şöyle düşünülür genellikle: Bir sınıfta çok sıvrılan bir öğrenci varsa, öğretmen, onun yolunu açma konusunda belki birazcık daha katkıda bulunur.

-Yok, o zamanlar öyle bir şey yoktu. Yani hiç hatırlamıyorum, kimse kimseye “Bak, şöyle ne iyi olur” diye yol göstermezdi.

-Çalışkan öğrenciler arasındaki rekabet, arkadaşlık ilişkilerini nasıl etkilerdi?

-Birbirimizi çok severdik, aramızdaki rekabet buna engel değildi. Ben genellikle Bilge’yle ders çalışırdım, yatılılar ise kendi aralarında çalışmayı tercih ederlerdi daha çok.

-Okuldaki günlük yaşam nasıldı?

-Eğitim tam gündü. Sabahları 09.00’da okulda olurduk, öğleye kadar dört ders yapardık. Öğleden sonraları da iki üç ders yapıp, saat 15.00-15.30’da paydos ederdik. Sadece yatılılara öğle yemeği çıkardı, biz de ya kantinden bir şeyler alır ya da evden yanımızda getirdiklerimizi yerdik. Ben kantinden aldığım simitle çikolatayı birlikte yemeyi çok severdim. Okulun kütüphanesinden aldığımız kitapları okurduk, oradan ne bulduksa hepsini okuduk, özellikle Hasan Ali Yücel klasikleri dizisinin hemen hemen hepsini... Tabii, çok felsefi olanlar hariç. Bir de Varlık yayınları vardı, 1 liraya satılan küçük güzel kitaplardı, onları da okudum.

-O kitapların arasından, adı aklınızda kalan, sizde yer etmiş olanlar var mı?

-Andre Gide’nin, Rousseau’nun, Oscar Wilde’in kitaplarını hatırlıyorum.

-Bir ara “Şimdiki gençlere bakınca, biz çocukmuşuz o yıllarda” demiştiniz. Dürbünün tersinden baktığımızda, siz erken yaşlarda olgunlaşmışsınız gibi görünüyor.

-Başka türlü çocuk anlamında konuştum onu. Yani şimdiki çocukların meşgalesi başka türlü, bizim o zamanki meşgalemiz başkaydı. Belki şimdiki çocuklarla karşılaştırırsam, biz, oturup kitap okurduk, evde otururduk; yani süslenelim, gidelim, gezelim diyemezdik. Bizim altyapılarımızda, hep bu okuduğumuz kitaplar var.

-Ama işin doğrusu da bu değil mi hocam. Bu kitaplar o yaşlarda okunmalı...

-Sefiller’i bile okuduk o yaşlarda. Mesela ben, o kadar keyif alırdım ki bundan. Bilgelerin evine daha çok giderdik. Bizim evimizde çok fazla kitap yoktu, onun teyzesinin kitaplığı daha zengindi. Orası bir hazine gibi gelirdi bana. İçlerinden bir ikisini seçer, müsaade isteyip alırdım. Eve giderdim, içimde bir sevinç olurdu, okuyacak kitabım var, diye... Oturur, bir solukta okur, sonra götürüp verirdim. Bizim sokağın köşesinde aktarlık yapan bir adam vardı; onda da kitaplar bulunurdu, istediğimizde alır okurduk. Sherlock Holmes, Arsen Lüpen gibi kitaplardı bunlar. Arsen Lüpen serisi hakikaten çok klasik bir polisyedir.

- Polisielere, matematikçi gözüyle de bakmışsınızdır muhtemelen.

-Belki haklısınız. Çünkü o, hep böyle ipuçlarından sonuçlara varır. Mesela, Agatha Christie’yi de çok severim. Onların hepsini okudum. Yani çok okurduk. Bizim başlıca eğlencemiz oydu.

-Edebiyat ya da Türkçe öğretmenlerinizin bu konuda katkısı oldu mu?

-Ortaokuldaki Türkçe öğretmenimiz Mehpare hanım, genç bir kadındı. Çok Osmanlıca kelime öğrenmemizi sağladı. Ben çok bilirim, belki sizin bilmediğiniz bir sürü Osmanlıca kelimeyi bilirim. Mehpare öğretmen anlamlarını öğretirdi onların, ezberletirdi, sonra da “Bir cümlede kullanın” derdi. Öylece çok aklımızda kaldı. Çok kompozisyon yazdırırdı. Şiirleri olsun, nesirleri olsun, açıklamasını yaptırırdı. Yani iyi bir öğretmendi.

-Bütün derslerinizde, özellikle matematikte başarılıydınız. Ortaokulu rahatlıkla geçmiş olmalısınız...

-Ortaokulu bitirirken iki sınava girdik, biri normal bitirme sınavıydı, diğeri de soruların o zamanki Maarif Bakanlığından gönderildiği dört dersten yapılan olgunluk sınavı. Sanırım bu dersler; matematik, Türkçe, fizik, biyoloji olmalıydı.

-Lise yıllarına geçelim. Lise yıllarında, ortaokuldan sonra bir farklılaşma oldu mu sizde?

-Hayır olmadı, zaten ortaokulu da aynı okulda okuduğumuz için, onun devamı gibiydi sanki.

-Kız ve erkek liseleri ayrıyken, kız liselerinin okuldan çıkış saatlerinde, çevrede erkek lise öğrencilerinin görünmeleri sık yaşanan olaylardı...

-Bizim okul çok tepelerde, bir de yalnız başına olduğu için, arada bir gelirlerdi. Haydarpaşa Lisesinden kaçarlarmış. Bizim okulun yan tarafında bir çayır vardı, oradaki duvarın yanındaki büyükçe bir elma ağacına tırmanıp, bahçede beden eğitimi yapan bizleri seyredermiş. Tabii fark edilir edilmez; okulun hizmetlileri kovalarmış onları oradan.

-Okulda sosyal faaliyetler olur muydu?

-Haftada bir sinema gelirdi okula, film gösterirlerdi. Yine, zaman zaman çeşitli konferanslar yapılırdı. Bir tanesini hatırlıyorum. Bedri Ruhselman gelip ruhselimi hakkında bir konferans vermişti, bazen de şiir günleri yapılırdı ama bunlar genellikle haftasonları olduğu için ben katılamazdım.

- Lise yıllarında arkadaşlık ilişkileri daha da gelişmiş olmalı...

-Yatılı okullarda arkadaşlar arasında ilişkiler çok iyi olur. Ben gündüzlü olmama rağmen, hepimiz birbirimizi çok severdik. Yatılılar, haftasonları dışarı çıkabilirlerdi ancak. Müdür yardımcısı Bahar hanım, onlara çok eziyet ederdi, saçlarını kestirtir, ince çorap giymelerine izin vermezdi. Onlar da siyah çoraplarının altına giyerlerdi ipek çoraplarını, kapıdan dışarı çıkar çıkmaz da siyah çoraplarını çıkarıverirlerdi.

-Lisedeki öğretmenlerinizden de söz eder misiniz, yeri gelmişken...

-Mesela, lisedeki matematik hocamız Muzaffer hanım, Allah rahmet eylesin, sonraları İTÜ rektörü olan Kemal Kafalı'nın eşiydi. Biz lise son sınıftayken evlenmişlerdi. Kemal Kafalı, o zaman ya asistan ya da doçent olmalıydı. Sonraları Kemal beyle bir dostluğumuz oldu, tabii eşi Muzaffer hanımla da... Büyük bir rastlantıdır bu.

Lise yıllarından ilginç başka bir şey daha anlatayım. Askerlik dersi vardı. Askerlik hocamız yüzbaşı mıydı, binbaşı mıydı ne.

-Kız liselerinde de mi vardı askerlik dersi?

-Hiç sormayın, öyleydi. Bu hocanın dersi olduğu günler, bütün kızlar süslenir, hazırlık yapardı. Çok komikti ama öyleydi işte.

-Subaylar gözde miydi, onun için mi süslenilirdi?

-Ondan daha genç hocamız yoktu, zaten bir erkek hocamız daha vardı ama o da yaşlıcaydı. Belki de

ondandır diye düşünüyorum. Bir şeyler öğrettirdi. Ben her dersi dikkatle izlediğim için, askerlik dersinde de öyleydim.

-Hiçbir dersi ayırt etmeden hepsine çalışıyorsunuz.

-Hepsini sevdiğim için değil ama öyle yapılması gerekir diye çalışırdım. Askerlik dersinin yazılı sınav sorularını da eksiksiz ve doğru yanıtlamıştım. Ama hoca karne notu olarak 8 vermişti, sanırım 10. sınıftaydık. Sonra öğretmenler odasında konuşulurken, öbür hocalar bunu fark edince, “Enise’ye 8 mi verdin? Nasıl olur? O, sınıfın çalışkanıdır. Bak, bütün notları 10. çok büyük hata yapmışsın yani” demişler bu yüzbaşı ya da binbaşıya. Belki inanmayacaksınız ama beni çağırıp “Özür dilerim. Ben bilemedim, sen sınıfın çalışkanıymışsın, 10’dan aşağı not almazmışsın” demişti.

-Daha önce doktor olmak istediğinizi söylemiştiniz, lise yıllarında bu düşüncenizde bir gelişme oldu mu?

-Doktor olma isteğim devam ediyordu. O zamanlar mesleklere çok kolay erişilirdi, meslekleri veren okullara diyelim daha doğrusu, üniversitelere filan. O yüzden, kimsenin çok önceden çok yönlendiğini sanmıyorum. Benim çevremde de öyle.

-Peki, doktorluğun dışında bir başka seçeneğiniz var mıydı?

-Mesela, mimar olmayı da düşünüyordum. Daha doğrusu o zamanlar doktorluk, mühendislik, mimarlık, eczacılık cazip mesleklerdi, özellikle kadınlar için. Gerçi eczacılık pek öyle değildi, çünkü yeni eczane açılmazdı o sıralar. Yani, mevcut eczanelerin dışında eczane açılmasına izin verilmezdi. Eczacılar, hazır ilaç sattıkları gibi, ilaç da yaparlardı. Diyelim, belli bir mahallede, büyükçe bir çevrede üstelik bir eczane vardı; ne zaman kurulmuşsa kurulmuş. Ondan sonra orada bir ikinci eczaneye izin yoktu. O eczanenin sahibi, mümkün olduğu kadar kızını, oğlunu eczacı yapmaya çalışırdı ki, devredebilsin diye. Ancak ona devredebilirdi. O yüzden, eczacılık pek revaçta olan bir meslek sayılmazdı. Sonradan serbest bırakıldı, her tarafta açıldı eczaneler.

-Peki, mühendislik deyince ne geliyordu akla, inşaat mühendisi mi, makine mühendisi mi?

-İnşaat mühendisliği... bir de mimarlık. Elektrik mühendisliği henüz pek bilinmiyordu. İnşaat mühendisliğine rağbet çoktu. Hatta bizim sınıftan iki arkadaş sonradan 1’den 2’ye geçerken öyle geçmişti. Kontenjan açılırdı o zamanlar. Mesela, İnşaat Fakültesinin 1. sınıfında herhangi bir sebepten beş kişilik bir açık varsa kontenjanında -şimdi de var o zaten- yatay geçiş kabul edilirdi. İki kişi öyle geçmişti. Onlar oraya girmek istemişler, girememişler; çünkü en yüksek puan isteyen İnşaat Fakültesiydi.

-Bu saydığımız meslekler hem kadının, hem erkeğin yapabileceği meslekler.

-Tabii. Ama mesela, inşaat mühendisliği pek kadınlar için düşünülmezdi aslında. Zaten ben girdiğim zaman da, inşaata benimle aynı yıl girmiş olan ya bir, ya iki kişi vardı. Hoş, biz de üç kişiydik.

-Bu arada ailenizle olan ilişkileriniz nasıldı? Artık büyüdünüz, genç kız oldunuz, liseye gidiyorsunuz. Annenize mi yoksa babanıza mı daha yakındınız?

-Annemle daha yakındık; çünkü babam rahatsızdı o zamanlar, felç geçirmişti. Zaten ben de o arada yani daha lisedeyken birkaç kişiye matematik dersi filan verip, epeyce para da kazandım. Yine bizim okuldan iki kızdı öğrencilerim. Biri Türk musikisi bestekârı Rüştü Şardağ’ın ya kızı ya da torunuydu.

-İyi bir hoca mıydınız?

-Çok iyi değildim belki ama fena da değildim. Bizim çevremizde, o zaman bizim ayarımızdaki öğrenciler arasında, ders veren çok olurdu. Benim Fransız Filolojisine giden Selma adında başka bir arkadaşım da vardı, o da Fransızca dersi verirdi mesela. Yani biz daha bilinçli çocuklardık.

-Ders verdiğiniz öğrencilerden aldığınız ücret ne kadardı?

-Bir ders için 1 ya da 2 lira alırdım, o kadardı. Bir fikir vermek için söyleyeyim. O zamanlar tramvay 6 kuruştı. Yani ders başına aldığım para, bir haftalık yol masrafımı ancak karşılardı.

-Tramvay dediniz de, o tarihlerde Çamlıca'ya tramvay çalışır mıydı?

-Çamlıca'ya tramvay hiç olmadı. Tramvay, Kadıköy iskelesinden kalkar, Altıyol'a doğru çıkar, oradan aşağıya Hasanpaşa'ya doğru inerdi. Sonra yukarı doğru çıkar, Ayrılıkçeşmesi'nin önünden geçip, Yeldeğirmeni'nden aşağıya iner, köprü'nün altından geçtikten sonra da Üsküdar'a giderdi.

-Para kazanırım, dediniz de, aklıma şu geldi: Bir harçlığımız var mıydı sizin kendinize dair, örneğin lise öğrencisiyken...

-Vardı da tabii, kısıtlıydı. Okula gidip gelirken yolda harcardık, öğle yemekleri yedik, sinemaya giderdik, harçlığımız bunlara yeterdi ancak. O zaman her şey daha mütevazıydı zaten. Giysilerim, konfeksiyon değildi, öyle bir şey yoktu çünkü. Annem bilmezdi ama ben çok güzel dikiş dikerdim. Bluzlarımı, eteklerimi, kendim diker giyerdim. "Dikiş de akıl işidir" derdi bizim bir tanıdığımız. Hakikaten akıl işidir. O zaman bir mecmua vardı, onu alırdık, kâğıttan patronlar verirdi, onları çıkarır, kumaşın üstüne koyar keserdik. Bir komşunun dikiş makinesi vardı, ona gider orda dikerdim, bu arada ondan da bir şeyler öğrenmiş olurum.

-Liseyi bitirdiğinizde yine herhangi bir tören filan olmadı herhalde.

-Hayır, hayır, hiçbir şey olmadı. Sadece liseyi bitirdiğimiz zaman dediler ki, "Üsküdar Halkevinde, okul birincileri için bir tören yapılacak." Bizi alıp götürmüşlerdi. Yakup Kadri'nin Atatürk'le ilgili ince bir kitabı vardır; onunla birlikte Varlık yayınlarından birkaç kitap verdiler.

-Çamlıca Lisesinin birincisi siz olmuştunuz herhalde.

-Evet, kendi okulumda birinci bendim. Erenköy'den filan da geldiler. Çok da iyi hatırlamıyorum. Yani tören gibi de değildi, bir şey anlamadım ben daha doğrusu.

Daha çok iftihar kitaplarıyla belirtilirdi bu başarılar. Ortaokuldan itibaren vardı. Ortaokuldaki iftihar kitaplarında ben varım. Lisede de vardı ama bize gelmedi o kitaplar. Mesela, onu alamadığıma çok yanarım. Beş yıl veya kaç yılsa, bütün öğrencilik yılları boyunca iftiharla geçtinse, sana Atatürk'ün Nutku'nu hediye ediyorlardı. Ben hak etmişim, fakat bir türlü alamadım. Çok üzülürüm hâlâ ona. Atatürk'ün Nutku'nun o zaman basılmış tam metni. Üç cilt mi, iki cilt mi neydi. Bana mı erişmedi, nasıl alınacaktı, bilmiyorum; ama alamadım.

-Müzikle aranınız nasıldı o yıllarda hocam, müzik dinler miydiniz?

-Dinlerdim. Ancak dinlemek işte, başka bir şey yoktu. Konserlere falan gidecek imkânımız da yoktu. Türk sanat müziğini ve türkülerini çok severdim. Pop müzik pek yoktu zaten. Klasik müzik de dinlemezdik. Ortaokulda müzik öğretmeni Destina hanım, bize opera, senfonik orkestralar konusunda bilgiler verirdi ama plak falan getirip çalmazdı, o yüzden klasik Batı müziği konusunda sadece teorik bir bilgi kazanmış olduk.

-Sporla ilginiz oldu mu lise yıllarında?

-Hayır, yaptım diyemem. O zaman Kızılay kampları olurdu, izci kampları. Ortaokulu bitirdiğim yıl ya da sekizinci sınıfa geçtiğim yıl Çınarcık'ta olmuştu, ona katıldım. O zaman Çınarcık'a kara yolu yoktu, denizden motorla gittik. O kamp çok komiktir. Anlatayım:

Liseden de arkadaşlar, ablalar, bütün kız okullarından katılanlar vardı. İzci elbiseleriyle sırt çantalarımızı da aldık, Yalova'ya geldik. Yalova'dan motorlara bindirdiler bizi. 1 saat kadar, denizden motorla gittik. Çınarcık köyü iskelesine ulaştık. Çok güzel çınar ağaçları vardı. Onların altındaki açık alana kamp çadırları kuruldu. Bir kamp müdürü, bir beden eğitimi hocası, bir kadın bir de erkek hoca bulunuyordu başımızda. Mutfağımız ve bir aşçımız bile vardı. Her gün bir çadır nöbetçiydi mutfakta, yemek pişiyordu. Öyle komik ki, sabah saat 07.00'de kalkıyor, o meydana beden eğitimi hareketleri yapıyorduk. Hepimizin üzerinde beyaz şortlar vardı. Bütün köylüler de orada bizi seyrediyorlardı. Onlara eğlence olduk biz. Çınarcık'ta 15 gün kamp yaptığımız sürece, o köylüler bizi keyifle seyrettiler. Akşamları da ateşler yakılıyordu. Ama neler öğretiler bize orada; düğüm atmayı, Mors Alfabetini, gemici işaretlerini, daha başka şeyler...

Çok güzel bir kumsal vardı, bol bol denize girdik. Yani çok güzel, eğlenceli bir 15 gün geçirdik o kampa.

-Her yaz olur muydu bu kamplar?

-Evet ama ben bir o yaz gitmişim, bir de onuncu sınıftan 11'e geçtiğim yıl Pendik'te Yunus Çimento Fabrikasının yanındaki bahçede kurulan kampa katılmışım.

-O tarihlerdeki Kızılay kamplarının programı var elimde: Sabah 07.00 kalk, 07.30 bayrak merasimi, 07.40 beden eğitimi, 08.00 kahvaltı, 08.30 kamp temizliği, 09.00 serbest zaman, 10.00 deniz banyosu, 11.30 serbest zaman, 12.15 öğle yemeği, 13.15 öğle istirahati, 15.00 okuma ve eliş, 16.00 toplu oyunlar, 17.00 ikindi kahvaltısı, 17.15 kısa gezinti ve oyun, 19.00 bayrak indirme, 19.15 akşam yemeği, 20.00 eğlence - kamp sineması, 21.00 yatağa hazırlık, 21.30 uyku zamanı...

Biraz cephe gerisi hazırlıkları gibi bunlar, bana öyle geldi. Bayağı da ciddi ciddi hükümet çapında düzenlenmiş, hazırlanmış kamplar. Bunları CHP başlatıyor, ondan sonra DP döneminde biraz tavsiyor filan, sonra yine sürdürülüyor. Mesela, şöyle diyor Türker Alkan: "İnönü döneminin en büyük özelliği, Kemalist devrim ilkelerinin sistemli olarak toplumsallaştırıldığı bir dönem olmasıdır. Kavramlar yerli yerine oturmuştur, neyin yadsınacağı ve neyin benimseneceği açık seçik bir biçimde belirlenmiştir." Kamplardaki uygulamalar, bir yerde toplu şekilde bir eğitim.

Enise Erimez, 1949 yılında Pendik'te açılan Kızılay izci kampında arkadaşlarıyla birlikte (sağ başta)

Lise yıllarının sonlarına doğru, doktor olma isteğiniz devam ediyor muydu?

-Doktorluktan biraz sapmış gibiydim, mimar olmayı filan düşünmeye başlamışım daha çok. Solmaz adında Antepli bir arkadaşım vardı. Bir gün onlara gitmişim, kuzeni Ali Kepkep de oradaydı. Ali, o zaman İTÜ Elektrik Fakültesi ikinci sınıf öğrencisiymiş. Birlikte sohbet ediyorduk. Ali, bana o kadar etkili bir şekilde anlattı ki elektrik mühendisliğini; sonunda, Teknik Üniversiteye girmeye karar verdim ama yine de mimarlık da olabilir diye düşünüyordum.

İTÜ'ye giriş sınavları kaldırılmıştı ama tam benim gireceğim yıl, tekrar sınav uygulamasına dönüldü. İstanbul Üniversitesinde ise sınavsız, başarı derecesiyle öğrenci alınıyordu. Tabii, benim derecem çok iyiydi, nereye istesem girebilirdim; ama ben yine de Teknik Üniversiteye kaydoldum, hem Mimarlık hem de Elektrik Fakültesine. Ancak elektriği daha önce yazdım, mimarlıktan biraz korkutmuşlardı beni; "Sen gözlük kullanıyorsun. Gözlerin çok yorulacak" diye. Her ihtimale karşı İstanbul Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesine de kaydımı yaptırmışım, bu arada.

Liseden çok çalışkan bir arkadaşım vardı, Aysel; o, Tıbbiyeye de yazdırmıştı kendini, doktor oldu. Bilge vardı; o da Dış Hekimliğine yazılmıştı, o da sonradan dış hekimisi oldu. Üçümüz de Teknik Üniversitenin sınavlarına girdik. Onlar kazanamadılar, ben kazandım. Kazanınca, belki de kazanmanın verdiği özgüvenle, "Tamam," dedim, "İTÜ Elektrik Fakültesine kayıt yaptırıyorum". Tabii, Dış Hekimliğini de kazanmışım, derecem çok iyiydi çünkü ama oraya kayıt olmadım. Bilge Dış Hekimliğine, Aysel de Tıbbiyeye gitti, üçümüz de ayrı okullarda devam ettik yüksek öğrenimlerimize. İTÜ Elektriğin birinci sınıfında sadece üç kız öğrenci vardık. Sevim, Allah rahmet eylesin, öldü. Şükran hâlâ yaşıyor. Sevim, önce İTÜ'de kalmıştı, sonra ODTÜ'de hoca oldu. Şükran ise belediyede uzun yıllar çalıştı.

-Ailenizin bu konudaki tutumu ne oldu?

-Fazla bir şey söylemediler, yani annem pek karışmadı. O, benim bir meslek sahibi olmamı hep istiyordu. Onun dışında, hangi meslek olursa olsun. Pek bir şey demedi, daha doğrusu hatırlamıyorum.

-İTÜ'ye giriş sınav süreci nasıl geçmişti, biraz bundan söz eder misiniz?

-Sınav yapılacağını anlayınca, biraz hazırlandım, başka kitapları filan karıştırdım. Fakat sınavlara bir ay

kala, ağır bir sarılık hastalığına yakalandım. Allah rahmet eylesin dahiliye uzmanı Prof. Müfide hanım beni muayene etti, kesin olarak istirahat etmemi istedi. O zamanlar sarılık için sıkı perhiz yaptırırlardı. İstirahat ettim, fakat sınavın olduğu gün yataktan kalktım. Günümüzde, öğrencilerin aileleri de gidip, sınav kapılarında bekliyorlar. Bizim zamanımızda hiç kimsenin ailesi olmazdı, herkes kendisi tıpış tıpış gider, sınava girer, kaydını da yine kendisi yaptırırdı. Biz, ne ders hocası biliyorduk, ne de kurs; hepsini kendi başımıza yapıyorduk.

O gün gittim, sınav girdim ama hakikaten hastaydım. Sınavdan çıktıktan sonra koridorda yürürken, orada bekleyen erkek öğrencilerden biri, arkadaşlarına beni göstererek “Şu kıza bakın, ders çalışmaktan beti benzi sararmış” demesin mi, tabii nereden bilecekler benim sarılık olduğumu...

Okuldan çıktıktan sonra arkadaşım Aysel “Haydi, bir yerde yemek yiyelim” dedi. Beyoğlu'na gidip Hacı Salih Lokantasına oturduk. O, iyi geçen sınav sonrası kendine ziyafet çekme niyetinde tabii, oradaki nefis yemeklerden seçip kendi için ısmarladı ama benim hem iştahım yoktu, hem de perhizdeydim. Benim için tam bir eziyet olmuştu o gün, o güzel yemeklere imrenmiş ama sadece muhallebi yemekle yetinmek zorunda kalmıştım.

-Bu öğrenci-veli ilişkisini sormak istiyorum size. Şimdi insanlar çocuklarını daha mı çok seviyorlar, kol kanat geriyorlar?

-Hayır, hayır. Şimdi çevre öyle. Birileri çocuklarını okula götürmeye başlayınca, ötekiler de çocuğunu bırakamıyor tabii ister istemez. En azından şunun endişesini duyuyor: “Ya benim çocuğum bir çeşit yalnızlık veya bırakılmışlık duygusuna kapılırsa? Ya ‘onun anası babası yanında, ona göz kulak oluyor; benimki niye yok?’ diye kaygılanırsa?” Böyle düşünen çok var. Onun için o da gidiyor çocuğunun peşinden. Böylece zamanla anne babalar arasında bir rekabet de başlıyor. Bu da çocuklara yansıyor. Dersaneye giden arkadaşlarının kendisinden daha başarılı olacağını düşünüp, o da dersane için ailesine baskı yapıyor belki. Gerçi yeri değil ama ilkokulu bitirdiği zaman kendi oğlumu ben çalıştırdım birazcık. O zaman sınavlar başlamıştı artık. Ama baktım, bütün arkadaşları bir dersaneye gidiyor. Çocukta bir çeşit aşağılık duygusu doğuyor, bu durumda. Ne de olsa, anne babanın çalıştırmasına o kadar güvenmiyorlar. Onun üzerine, uyduruk bir dersaneye de yazdırdım, sırf o duyguyu üstünden atsın diye.

Hocanın, karşısında bir kız öğrenci gördüğündeki şaşkınlığını unutamadım

-İTÜ Elektrik Fakültesinde öğrenciliğe başladınız, ilk izlenimleriniz nelerdi?

-Yüzden fazla erkek öğrencinin olduğu sınıfta, kız öğrenci olarak üç kişiydik. Çok küçük bir kantinimiz vardı. Çok güzel yemekler çıkardı ama bizim gidip orada yemek yememiz çok ekstrem bir durumdu. Mamafih, bir iki kere gittim ben. 1 liraya, iki kap yemek, üstüne de tatlı gibi bir şey yiyebiliyorduk. O zaman, böyle kocaman, bakır gibi tepsiler vardı yuvarlak, o tepsiyle alıyorduk yemekleri. Bizim için kolay değildi oraya gitmek. Erkekler de olurdu ama biz daha çok tedirgin olurduk.

-Siz hep böyle üç kız arkadaş beraber mi gezerdiniz?

-Bir süre sonra hemen birkaç tane erkek arkadaşımız da oldu ama yine de çekinirdik. Kendimizi son derece azınlıkta hissederdik. Hatta çok daha komik bir şey anlatayım size. O adamcağızın adını unuttum, kaç zamandır hatırlamaya çalışıyorum. birinci sınıfta ufak tefek boylu bir hoca vardı; fizik hocası. Kitaplarını satmaya filan da meraklıydı biraz. Aşağı katta fizik amfisi vardı; Makine ve Elektrik öğrencileri birlikte ders görürdük orada. Hoca o zaman doçentti galiba. Gelir, uygulama filan da yapar, öğrencileri kaldırıp, tahtada problem çözdürürdü. Şunun için anlatıyorum: Sadece öğrencilerin değil, hocaların bile bir çeşit ayrımcılığına uğrar gibiydik. Yine bir gün tahtaya birini kaldırmak için rasgele bir numara söyledi. Baktım, benim numaram, hemen yerimden kalkıp tahtanın yanına geldim. Karşısında beni görünce afallayıp, öyle şaşırıldı ki. Tabii ben de allak bullak oldum. Neyse, sorduğu problemleri çözüp, yerime

oturduğum. Ama o hocanın, karşısında bir kız öğrenci gördüğündeki afallamasını hiç unutamadım.

-“Bu kadar erkek öğrencinin arasında topu topu üç kişiyiz, başarılı olmalıyız, bunun için de daha çok çalışmalıyız” gibisinden bir baskılanma olur muydu sizde?

-Biz üç kız da çalışkandık zaten. Bir süre sonra benimsediler bizi. Öyle kötü bir harekette bulunmazlardı bize karşı. Belki kendi aralarında daha serbesttiler ama bizim yanımızda, tatsız laflarla yahut da hareketlerle bizi rahatsız etmezlerdi.

-Sizin matematikle olan bir sevdanız var ya, mimarlıkta ne kadar matematiğin yeri var, bilmiyorum; ama elektrik mühendisliğinde matematik daha fazla. Onun da biraz etkisi olabilir mi, elektriği seçmenizde? Mithat (İdemen) hocadan biliyorum da...

-Mithat çok iyi matematikçidir, çok iyi bir öğrenciydi. Ahmet (Dervişoğlu) de çok iyi bir öğrenciydi. Onları çok iyi hatırlıyorum. Ahmet, beni çok da severdi öğrenciliği zamanında. Sonradan anlatıyor; dermiş ki çocuklara, “Hele Enise hanıma bir terslik yapın, tepenize binerim.” İlk asistan olup, sınıfa uygulama yapmaya girdiğim zaman Ahmetlerin sınıfına girmiştim, 3. sınıftaydılar.

-Birinci sınıftan devam edelim hocam.

-Önceleri biz, üç kız beraber dolaşırdık hep. İşte kantinin o kalabalığından rahatsız olunca, Gümüşsuyu’nda bir Rus göçmeni sütçü vardı, onun dükkânına giderdik. Sütçü diyorum ama sandviç, süt ürünleri de bulunurdu orada, kendine has yiyecekler yapardı. Çok da şirin bir adamdı. Karısı da çalışırdı yanında, bir de kızı vardı. Kız sonra bir cinayete kurban gitti. Hatta o zamanın tanınmış birileriyle filan ilişkilendirdiler o cinayeti, ama onları tam hatırlayamıyorum. Oğlu da bizde öğrenci oldu daha sonra. O dükkândan aldığımız birer küçük sandviç ve bir bardak sütü ya da bir simitle, bir lokma çikolatayı, okulun ön tarafında Boğaz’a bakan bahçedeki sıraya oturup, orada yer, sohbet ederdik.

-Yemek niyetine çikolata mı hocam?

-Evet, simitle çikolata çok güzel olur. Kocaman çikolataları, el büyüklüğünde kırıp kırıp satarlardı. Ambalajsız olduğu için fiyatı da uygundu. Adet olmuştu, onu alırdık.

3. sınıftayken de arada bir Beyoğlu’nda Atlantik’e giderdik. Tam Saray Sinemasının karşısında açılan büyük bir dükkandı Atlantik. Beyoğlu’nda bir ilkti orası; bira ve sosisli sandviç satardı. Amerikanvari sandviç tiplerini ilk orada görmüştük, Amerikan salatalı filan. Sevim’le pek değil de, Şükran’la daha çok gelirdik galiba. Bir bardak bira, bir de o sosisli sandviç, en büyük lüksümüz ve keyfimizdi. O günlerde Beyoğlu çok güzel, elit bir yerdi. Bazen sinemaya da giderdik orada.

-Okuldaki hocalarla ilk karşılaştığınızda edindiğiniz izlenimler ne oldu?

-Matematiğe Weirich adında bir Alman hoca gelmişti, Alman Yahudilerinden. İyi bir hocaydı da, çok teorik anlatırdı, Onun tercümanı Ali Rıza bey vardı, o zaman doçenti. Kara Selma diye bir hoca vardı, geçenlerde vefat etti. Allah rahmet eylesin. Biz İTÜ’ye girmeden bir yıl önce öldürülen matematik hocası Feyyaz beyin asistanıymış. O korktu, kaçtı filan dediler, sonra döndü.

Mekanik hocamız çok meşhur olan Ord. Prof. Dr. Ratip Berker’di. Prof. Dr. Hasan Özoklav, Prof. Orhan Ünsaç mukavemet hocasıydı. Prof. Dr. Nimet Özdaş makineye gelirdi. Sonradan bakan oldu. Prof. Lütfullah Ulukan, Ord. Prof. Dr. Nami Serdaroğlu kimya hocası. Bir çok fizikçi geldi gitti. İyi okutmadılar fiziği. Ama Prof. Foucher diye bir Fransız vardı, Sıdika hanım onun doçentiydi, hem de tercümanlığını yapardı. Çok kızardım ben ona, ama neden? Ben hırslandığım için, çok çalışırdım Foucher’nin dersine. Bir sınavda soruların çoğunu yaptım. Sıdika hanımın gözdeleri vardı; ama biz, gözdelere değildik. Benim tahminime göre, 17-18 alırdım 20 üzerinden; yani o kadar iyi yaptım. Ben kendimi iyi bilirdim, yani iyi tahmin ederdim. Bir de sonuç geldi ki bana, 10 veya 11. Ona mukabil, başka arkadaşlar 17, 18 almışlardı. O kadar sinirlendim, o kadar sinirlendim ki, gideyim de itiraz edeyim dedim; ama sonra boş verdim. Dediler ki, “Onun gözdeleri var. O, senin kâğıdını okumamıştır bile, bir 10–11 vermiştir. Gözdelere verir iyi notları, öbürlerine 10–11, tanıdığı kötülere de kırık notlar verir.” Ama sonradan yan yana oturduk bir yönetim kurulunda. O da ayrı hikâye.

-Sizin matematikle olan ilişkiniz fakülteye girdikten sonra nasıl oldu? Seviyorsunuz matematiği, hep de başarılısınız. Fakültede karşılaştığınız matematik nasıl geldi size?

-Evet, seviyorum tabii, ama fakültede böyle bir ayrımcılık yapmadım. Matematiği seviyordum; ama dediğim gibi, bütün derslere de aşağı yukarı aynı ilgiyi gösterirdim.

-Matematik sevginiz aynı şekilde devam etti mi, yoksa kırılmalar oldu mu?

-Kırılmalar oldu tabii. Olmaz olur mu hiç. Belki öğretiliş tarzından, belki konulardan, bilmiyorum; ama sonradan Hasan (Prof. Önal) beyle doktorayı yaptık mesela, o zaman yine şu olasılık hesabıyla başladım. O zaman bize hiçbir bilgi vermiyorlardı. O da tabii bir matematik dalı. Onu çok severek yaptım, çok severek yeni baştan öğrendik onları Hasan beyle beraber. Sonra onunla ilgili ders de verdim. Çeşitli konular var tabii matematikte de. Bazılarını sevmiyorsunuz, hoşlanmıyorsunuz, bazılarını daha bir seviyorsunuz, daha bir sempatik geliyor.

Matematik, bir genel kültür meselesidir; yani "Matematiğin şu bölümü faydalıdır, bu bölümü faydasızdır" diyemezsiniz, tümüyle insana belli bir kültür aşılır. Onu ben de öyle düşünüyorum. Yani hakikaten insana bir altyapı veriyor matematik. Mesela, "Determinantı nerede kullanacağız, niye okuyoruz" diyebilirler. Buna benzer konuları söyleyen oluyor. O, bir yapı, yani o yapının bir taşı. Yapıyı kurunca, onun üzerine bir sürü şeyler yapabiliyorsunuz. Diyorum ya, insan bazen dikiş dikerken bile o kafanın olması lazım.

-İnsanlara bunu söylemeden matematik öğretince, bunu düşünebiliyorsunuz... Mithat hocayla da üzerinde konuştuk. O da, hemen hemen; yani hangi bilim alanında olursa olsun, hatta sosyal alanlarda bile olsa, yeterince matematik bilmek gerekir, diyor.

-Matematiğin bu kolunu neden sevdim? Hakikaten, matematik; kültüre, sosyal hayata, yaşama, aklınıza gelecek her bir şeye nasıl etki edebileceğini, nasıl temel olabileceğini gösteren en güzel şey. Mesela, öğrencilerime bu dersi anlatırken hep şunu söylerim: "Sigara içmeyin. Sigarının zararlı olduğu matematiksel olarak ispat edilmiştir." Tıp bilimi istatistiğe dayanır. Başka türlü mümkün değil. Neden; çünkü deney yapma imkânı yok. İnsan üzerinde deney yapılmaz, ama istatistiksel bilgiler toplanır ve sonuçlar çıkarılır. Bundan 20 yıl önce "Sigara zararlıdır" diyorduk. 20 yıl sonra yine aynı şeyi söylüyoruz; üstelik bunu bu sefer daha net söylüyoruz. Çünkü ne var elimizde; bilgi birikimi var. O bilgiler üst üste bindikçe, istatistikte ne kadar çok bilginiz birikmişse, verebileceğiniz sonuçlar da o kadar güvenilir olur. Şimdi daha büyük güvenle söylüyoruz; sigara zararlıdır, diye. Herkese söyledim bunu, her derste. O bakımdan diyorum. Ama tabii, istatistiği kullanırken, bir sürü matematik bilgisini de birlikte kullanıyorsunuz. Yani çok şeyde kullanılıyor şimdi istatistik bilgisi, çok şeyde, aklınızın almayacağı kadar çok şeyde.

-Belki de en önemlisi, düşünce sistemini geliştirmede katkı sağlıyor matematik.

-Tabii. Düşüncenin de hangisi doğrudur, o da ayrı hikâye. Benim şöyle bir görüşüm var; tabii, ne derece doğru, bilmiyorum. İTÜ'nün İlk yıllarında mesleki konularda yeteri kadar ellerinde done yoktu, bilgi yoktu, veri yoktu; elektrik asıllı hoca da azdı ama matematikte çok var tabii, matematik daha eski bir bilim. O yüzden, hazırlayıcı da bir şey. Onun için o tarafa yüklenildi. Şimdi artık elektrikte sonsuz denilecek kadar konu var, bilgi var, birikim var. Onun için, artık onları tırpanlayıp, o tarafa doğru daha çok kayıyorlar. Şimdi çok iyi.

-İTÜ'nün akademik yapısı da yeterli değildi. Biliyorsunuz, doktora tezi yapılmıyor, yeterlik teziyle o aşılımaya çalışılıyor, o yıllarda. İTÜ'nün kendi kadrolarını oluşturma sürecine dair bir dönem bu herhalde, değil mi?

-Evet, evet. Belki biraz daha sonra söylemek gerekir; ama biz, neden üç beş yıl hiçbir şeye kalkışmadık; çünkü önümüze umacı gibi koyuyorlardı o doktorayı, hakikaten umacı gibi. Öyle bir şey ki, doktora yapılamaz bir şey diye düşünüyorduk biz, ancak dışarı gidersin. Herkes de dışarı gidemiyor tabii. Ama sonra görüldü ki, öyle değil. Bir, iki derken, hemen genişleyiverdi.

-Hocam; lisede yabancı dil eğitimi nasıldı?

-O, biraz dertli bir konu. Benim çok iyiydi İngilizce hocam, ama yine de lisan öğrenmek ancak yabancı okullarda oluyor. En iyi öğrenciler arasında olmama rağmen, yine de ben kendimi yeterli bulmuyordum.

-Ord. Prof. Dr. İlhami Civaoglu'nu tanıyor musunuz?

-Tabii tanıyorum. Ama o, makinecilerin kimya hocasıydı.

-1956- 1957 yıllarında rektörmüş. Onun, 'Çabuk Olun' başlıklı bir yazısı var: "Çabuk olun, acele etmeyin. Çabukluk, şuurun harekete uyması. Acele, şuurun hareket ardında kalmasıdır. Sağlam yol, sağlam köprü, temiz kanal, güzel bina, fabrika. Ne bileyim, her şeyi hemen ve çabuk yapın. Yurtdun bütün bunlar ve başka şeylere çok ihtiyacı var. Çabuk kalkınacağız. Tîz-i refât olanın pâyine dâmen dolaşır" diyor.

-O iki dize var ya, daha önce adını andığım edebiyat hocamız bize ezberletmişti, "Bu, ne demektir, açıklayın" diye. O kelimelerin her birinin anlamını biliriz. Tamamı şöyledir: "Erişir menzili maksuduna aheste giden, tîz-i refât olanın pâyine dâmen dolaşır." Amacınıza yavaş giderseniz erişirsiniz; acele edenin ayağına etekleri dolaşır.

İlhami Civaoglu, nüktedan bir adamdı. Bize ders vermedi ama hep duyardık adını. Makinecilerin kimya hocasıydı. Bizimkiyse, Nami Serdaroğlu'ydü.

-Birinci sınıftan sonra belki daha net belli olmuştur, ama etkilendiğiniz hoca oldu mu?

-Çok etkilendiğim biri yok. İyiydi hocalarımız, bayağı iyiydi. Yurtdışından tasarı geometri hocamız, Horninger vardı, o da iyi bir hocaydı. Ratip Berker, mekanikçiydi, çok güzel ders anlatırdı hakikaten. O meşhurdur zaten. Bize bir yıl geldi. İyi de çalışırdık dersine. Hasan Özoklav, onun asistanıydı o zaman. Ama epey eziyet etti bize. Bana değil de, arkadaşlara. Ord. Prof. Haldun bey, Allah rahmet eylesin, elektroteknik hocası. Zaten ilk onun yanına girdim. Prof. Dr. Mustafa Bayram beyin yanına bir proje için gitmiştik. Son sınıftaydık galiba. "Asistan kalmak ister misiniz?" diye sordu. Bizi severdi o.

-Fakülteye girdikten sonra, bir yıl geçti diyelim, doğru karar verdiğinizize emin oldunuz mu?

-Hiçbir zaman olamadım, yani hâlâ bile şüphedeyim. Belki öğretim üyesi olma kararımı beğeniyorum, o doğru; ama burada mı olurdu, bir başka yerde mi olurdu, o konuda bir şey diyemeyeceğim. Hâlâ tıbbı meraklıyım, amatör birisi gibi merak ederim. Çok bilgim vardır. Tıbbı gidenlerin, az önce konuştuğumuz gibi altyapısı olmalı. Çünkü bakarım bazen, mesela bir hastalıkta, benim bildiğim kadarıyla sağdan soldan bir sürü etkenler olabiliyor. Yani etraflı düşünmek lazım. Tam ne demek istediğimi söyleyemedim. Yani doktorların da biraz daha başka türlü düşünüyor olmaları lazım gibi geliyor bana. O yüzden, belki de iyi bir doktor olurdu diye düşünüyorum.

-Kız öğrenci olarak sınıfta üç kişiydiniz ama fakültenin tamamında durum nasıldı?

-Fakültenin tamamında da kız öğrenciler çok azdı. Bir üst sınıfta (Prof. Dr.) Nesrin Tarkan vardı. Fizikte, kimyada var da, elektrikten fakülteye ilk giren kadın Nesrin, sonra ben ve sınıf arkadaşım Sevim Tan idi ama o öldü. Allah rahmet eylesin. Fakültede toplam beş kız öğrenciydik. Daha sonra, biz son sınıfta ya da dördüncü sınıftayken, birinci sınıfa, Ahmetlerin (Dervişoğlu) sınıfına birkaç kişi girdi; Yıldız (Leblebici), Bingül, Günsel'di onlar.

-Siz, İTÜ'ye başladığınızda, akademik kariyer yapma hedefini koymuş muydunuz önünüze?

-Tam koymamıştım.

-Mühendislik yapabilmeyi göze almış mıydınız?

-Almıştım ama açıkçası, yine de büro işlerinde çalışmayı düşünüyordum, sahaya inmeyi pek değil... Bir kadın için belki zor olabilirdi. Mesela, Şükran belediyeye girdi, kontrol mühendisliği yapıyordu; yani asansörleri, tesisatları filan kontrol ediyordu. Hoca olduktan sonra, zaman zaman bilirkişilik için fabrikalara gittiğimde daha iyi anladım, zor bir işti bu.

-Hocam, siz lisede o kadar başarılısınız, sınıfınızı hep birincilikle geçiyorsunuz, okulu birinci olarak bitiriyorsunuz. Okul yönetimi tarafından sizi geleceğe hazırlama, önünüzü açma konusunda herhangi bir katkı sağlanmadı mı? Örneğin, devlet desteğiyle yurtdışına göndermek gibi...

-Yoktu, yoktu. Sadece burslar vardı. Bayındırlık Bakanlığının, belediyenin, şunun bunun bursları vardı üniversiteyi okurken; ama mecburi hizmeti vardı bunların. Bunu da çok farklı yerlerde yaptı arkadaşlar sonradan. Belki onları biliyorduk da, onu göze almak istemedik.

-Herkes başarılı olsa, sorun yok ama sizin gibi öğrencilere, hiç olmazsa motivasyon anlamında da mı destek olmadılar? Üniversitede seçeceğiniz bölümlere ilişkin en azından bir bilgilendirme yapılmadı mı? Bazı hocaların anlatımından biliyorum, İTÜ'nün yurtları örneğin, döneme göre son derece konfora sahip; kaliteli banyolar, sıcak sular, kaloriferler vb... Bir taraftan öğrencilere bu olanaklar sağlanırken, liseden yola çıkan başarılı öğrenciler biraz ihmal edilmiş anlaşılan.

-Yok, yok. Hiç öyle bir şey hatırlamıyorum. Zaten okulları tanıtım filan da sonradan başladı. İlk yıllarda kimse kimsenin nerede, ne yaptığını bilmezdi. Hem İTÜ'nün kız yurdu bile yoktu. Bırakın bunları, "Sen birincilikle mezun oldun. Al, şu da ödülün" bile denmezdi. Biz sadece lisede değil, üniversiteyi bitirirken de görmedik bunları. Ben, üniversiteyi birinci filan bitirmedim, ama birinci bitiren arkadaşlara da bir şey yapılmadı ki. Ahmet'in (Dervişoğlu) dekanlığında ben dekan yardımcısıyken, ne törenler yaptık, birincilere ne hediyeler verdik oysa. Diyorum ya, zamanla çok değişti her şey.

-İTÜ'deki öğrencilik yıllarınızdan devam edelim hocam.

-Bir hatıram geldi aklıma. İkinci sınıftaydık, o gün Haldun (Gürmen) beyin 'elektroteknik' dersinden bir sınavımız vardı, önemliydi. Yüklüce bir ders olduğu için, ben kendi adıma çok iyi hazırlanmışım. Sabah kalkıp, Kadıköy iskelesine geldiğimde, bir baktım; sisten, göz gözü görmüyor. Bizim sınıftan arkadaşlar da vardı orada. Ne yapacağız, diye düşünürken, bir motor geldi, hep beraber ona doluştuk ama motor, Haydarpaşa'ya kadar bile gidemedi, gerisin geriye dönüp Kadıköy'e geldi. Saat 09.30 olmak üzereydi ve birazdan sınav başlayacaktı. Hemen oralardan bir yerden bir telefon bulup, Haldun beye ulaştık, henüz odasındaydı herhalde; "Aman hocam, durum böyle böyle, Kadıköy'den gelemiyoruz. Ne olur, biraz sınavı erteler misiniz?" dedik. "Peki" dedi hoca, Allah rahmet eylesin. Biz koştura koştura Harem'e gidip, arabalı vapura yetiştik. Sis biraz aralanınca vapur kalktı. Kabataş'a varır varmaz, yine koşturmaya başladık, merdivenlerden nasıl çıktık, bilemezsiniz. Kan ter içinde sınıfa girdiğimiz zaman, hocayı sınava başlamamış bizi beklerken bulduk. O sınavdan geçer not aldım, eğer hoca beklemeseydi yapacak hiçbir şey yoktu. Onun için, bazı şeyler unutulmuyor.

-Hiç kadın hoca var mıydı?

-Bir kimya hocası vardı, Nusret hanım; Nami Serdaroğlu'nun hanımıydı o. Tabii, o kimyacıydı, yani bizden mezun değildi. Bir de Foucher'nin asistanlığını ve aynı zamanda tercümanlığını yapan Sıdika hanım vardı. Yalnız, bir dakika; fizikte de vardı kadın hocalarımız. Yani temel derslerde diyeyim, temel derslerde kadın hocalarımız vardı. Matematikte vardı, asistanlar vardı falan, fizikte vardı. Ama meslek derslerinde, üçüncü sınıftan itibaren yoktu.

-Hocam, şimdi size 16 Temmuz 1954 tarihli Milliyet gazetesinden bir küçük haber okuyacağım. 1954 yılı, sizin dördüncü sınıftan beşinci sınıfa geçtiğiniz yıl. Haber şöyle: "Abant'taki kamp bugün açılıyor. Milli Türk Talebe Birliği ile Kızılay'ın Abant'ta müştereken açacakları kamp bugünden itibaren faaliyete geçecektir. Kampın ilk devresine iştirak eden 150 genç dün sabah saat 08.00'de üniversite bahçesinde yapılan töreni müteakip kamp yerine hareket etmişlerdir."

Size bir şey hatırlatıyor mu bu haber?

-Evet. İşte İTÜ öğrenciliğim sırasında katıldığım kamp buydu. Bizim öyle ailece bir tatil yapma imkânımız yoktu, babam rahatsızdı çünkü. Bizim üniversiteden dört veya beş kişiydik, içlerinde bir tek ben kızdım, diğer üniversitelerden katılanlar daha çoktu. Dişçilik Fakültesinden Bilge, Tıbbiyeden Aysel de vardı. Yani ben bir bakıma lisedeki kendi sınıfımla kampta buluşmuş oldum, üçümüz aynı çadırda kaldık. Çok güzeldi o zaman Abant. Hakikaten orman da çok güzel bir ormandı. Bu kampta, ders yoktu; daha çok çevre köyleri falan geziyorduk.

-Siz eşiniz Dinçer beyle bu kampta tanıştınız... Ama sanırım eşinizi daha önceden tanıyordunuz.
-Tanıyorum değil, bilmeden tanıyorum. Bir münazara vardı; münazarada bir tarafta o varmış. O zaman Teknik Üniversitede buna benzer etkinlikler olurdu; konserler, münazaralar, vb... O münazaralardan birine dinleyici olarak katıldım.

-Dinçer bey, kendisiyle yapılan bir söyleşide şöyle diyor: “Güzel Sanatlar Akademisi öğrenciliğimde münazara kolu başkanıydım. Bir defasında Teknik Üniversitenin Maçka’daki Maden Fakültesine, Teknik Üniversite ekibiyle karşılaşmaya geldik. Tabii, biz kazandık. Meğer eşim de o salonda beni izliyormuş...”

-Dinçer yanlış hatırlamış; Maçka’daki Maden Fakültesinde değildi, Gümüşsuyu binasındaki konferans salonundaydı. Ben öyle hatırlıyorum daha doğrusu. Ama tabii, farkında değilim onun orada olduğunun. ikinci sınıfta falandım galiba bu münazara olduğunda. Yani 1952’de. Biz 1954’te tanıştık, 1957’de evlendik.

-Siz İTÜ’den 1955 yılında mezun oldunuz; demek iki yıl sonra da evlendiniz. Hocam bu arada siz hep Kadıköy’de mi oturmuştunuz?

-Evet, Kadıköy’de oturuyorduk. Üniversite bittikten, aşağı yukarı, beş altı ay sonra Zincirlikuyu’da kiraladığımız bir eve taşındık. Merkez Bankasının evleri vardı o zaman orada. Hem işe daha yakın olsun diye, o zaman okulda çalışmaya başlamıştım çünkü; hem de daha rahat bir ev diye düşündük.

-Okulu bitirirken bir dereceniz var mıydı?

-Hayır, derecem yoktu. Ben, üniversitede lisedeki kadar sıkı çalıştım diyemem. Sanırım çok çalışmaktan bıkmıştım. Sınıflarımı kalmadan geçiyordum. Daha doğrusu, bir tek üçüncü sınıfta bir mekanik dersinden kalmıştım. dördüncü sınıfta da bir ara rahatsızlandım, o zaman da bir iki dersten Eylül’e kaldım. beşinci sınıfı da haziranda bitirdim. Yani bilmiyorum vallahi, belki daha başarılı olabilirdim, ama öyle oldu işte.

-Siz kuvvetli akım kolundan mı mezun oldunuz?

-Evet. O zaman zayıf akım koluna hiç rağbet yoktu. Elektronik ve elektronikle ilgili, pek bir şey yoktu, bilgisayarın adı bile bilinmiyordu.

-Peki ama radyo, televizyon faaliyetleri vardı.

-Tamam, vardı; bir tek o vardı zaten. O da yeni kurulmuştu. Prof. Dr. Adnan Ataman, Prof. Tahsin (Saya) bey, Prof. Dr. Duran (Leblebici) hoca da katıldı. Onun dışında, piyasada hiç iş yoktu, öyle deniliyordu.

-Son yıllara doğru arkadaşlar arasında artık tabii kız, erkek diye bir ayırım kalmıyor herhalde. Öğrencilik yıllarında daha yakın olduğunuz insanlar var mı hatırladığınız?

-Bu yıla kadar sınıf olarak toplanıyorduk hep. Benim çok sıkı arkadaş olduğum birisi yoktu, hepsiyle arkadaşlık aşağı yukarı.

Asistanların maddi durumlarını iyileştirmek için icat edilmişti; ‘teknisyen asistanlık’...

-Asistan olmayı siz baştan beri istiyor muydunuz?

-Vallahi o konuda biraz tereddütteydim; ama annemin de çok etkisi oldu onda, okulda kalmamı çok istemişti. Tabii, asistanların çok az maaşı vardı. Biraz para kazanmak isteyenler genellikle dışarı gidiyorlardı. Bizim de zaten teknisyen asistan olmamızın nedeni o. Ben daha ziyade para kazanmak olarak bakıyordum. Sonra da, biz son sınıftayken galiba, Allah rahmet etsin, (Mustafa) Bayram bey teklif etmişti, “Bize asistan olur musunuz?” diye. Ama Bayram beyin asistanı olmadık, Sevim de kaldı çünkü. Dedim ya, Sevim de asistan olarak kaldı, ama sonra ODTÜ’ye gitti.

-Kız öğrenciler olarak mı size böyle bir teklifte bulundu?

-Bizi çalışkan ve dikkatli bulduğu için teklif etti. Ondan sonra ben Haldun beyin yanına geçtim. Yani Bayram bey aklımızı çelmiş oldu biraz da. Bir de dışarı çıkıp çalışmak zor geldi bana galiba. İlk asistan girdiğimde, -sanırım adı Elektroteknik ve Elektrik Ölçme Kürsüsü idi - Haldun bey oranın şefiydi galiba. Haldun bey, Hasan (Önal) bey, Prof. Dr. Ahmet Akhunlar ve Prof. Abdi Dalfes bey; hepsi oradaydılar. Ben, hepsine bir yerde yardımcılık ettimse de, esas olarak Haldun beyin yanındaydım. Sonra bölündü kürsü, ben Hasan beyle birlikte Ölçme Kürsüsüne geçtim.

kavga ederdi. Herkesle kavga ederdi, bizim hocayla bile. Hasan bey ki çok olumlu bir insandı, onunla bile çok kavga etmiştir. Ama çok iyi bir insandı, severdik yani. Sosyal bir insandı bir de.

-Daha önceki hocalardan dinlediğimiz kadarıyla, asistanlar çok fazla maaş alan insanlar değiller. Siz de geçim konusunda zorluklar yaşadınız mı?

-Asistanlar çok az para alırlardı. Şimdi hatırladığım rakamlar var; yanlış söylemeyeyim, ama 173 lira gibi bir para hatırlıyorum, asistan maaşıydı bu. Teknisyen asistan dediğimizin maaşını da 625 lira diye hatırlıyorum.

-‘Teknisyen asistan’ nedir hocam?

-Teknisyenlik diye bir kadro var, maaşı 625 lira. Aslında onun asistanlık görevi yok; teknisyen adı altında alınıyordu ama asistanlık işi yaptırılıyordu, adına da teknisyen asistan deniliyordu. Böyle olunca hepimiz öyle girdik; o yıl, ondan sonra da epeyce sürdü bu. Asistan kadrosuna giren hemen hemen hiç yoktu ve o kadroda da uzunca bir süre, diyorum ya doktora bitirene kadar kaldık. Çünkü ancak o zaman, doktora tazminatı şu bu, gibi şeyler veriyorlardı, onların toplamı olan para orada aldığımız paraya denk geldiği için, oradan oraya geçebildik. Ondan önce geçemiyorduk, geçsek maaşımız düşecekti. Zaten zar zor geçiniyorduk.

Kısacası, sırf asistanlara biraz daha iyi bir durum sunmak için icat edilmiş bir şeydi bu ‘teknisyen asistanlık’.

-Peki, asistanlık yıllarından biraz söz eder misiniz? Artık öğrencilikten çıktınız, derslere girmeye başlıyorsunuz, nasıl bir duyuydu bu?

-Derslere değil de, uygulamalara giriyorduk daha çok ve laboratuvara giriyorduk tabii. Her dersin uygulaması vardı, problem çözüyorduk çocuklara. Tatbikat derdik. Yani diyelim ki ‘elektroteknik’ dersi, Haldun beyin verdiği dersti o zaman; o bir konuyu anlatır, ondan sonra, o konu bittikten sonra aşağı yukarı her hafta uygulama yapılırdı. Hatta haftada belli saatlerdeydi; mesela onun haftada beş saat

dersi varsa, onun çarşamba günleri iki saati, uygulamaya ayrılırdı. İşte o zaman biz giderdik, problem çözerdik, çocukların sorularını cevaplardık.

-Tabii, çocuk dediklerinizle aranızda çok fazla yaş farkı yoktu...

-Tabii, aramızda çok az yaş farkı vardı. Bazen benden büyükler de vardı. Mesela kendi sınıfımdan iki arkadaşım vardı. Ne de olsa insan çok üzülüyor. Sınavlarda gözetmenlik yapardık, başka dersin sınavlarında da. Hemen hemen her birinde günde üç saat, dört saat, beş saat sınav vardı. Kendi sınıf arkadaşımın sınavına girip gözetmenlik yaptığım olmuştur.

Sonra haftada üç veya dört gün öğleden sonraları laboratuvara giderdik. Öğrenciler deney yaparken başlarında bulunurduk, yaptıkları montajları kontrol ederdik, yanlışları düzeltirdik, sorular sorardık.

Ha, bir de, sonra, daha çok da Hasan beyin yanına geçtikten sonra oldu; Hasan bey biraz daha farklı bir sistem uygulamıştı. Mesela, o, haftada bir demeyelim de, galiba 15 günde bir, vize sınavları vardı, yılda üç, dört kere girilirdi, bir yarıda iki kere, diğer yarıda iki kere. Onlardan aldığımız notlara göre vize alırdınız sınava girebilmek için, alamadıysanız sınava giremezsiniz yılsonunda. Onları belirlemek için 15 günde bir böyle vizemsi sınavlar yapardı çocuklara, onların bütün kâğıtlarını okur, düzeltir, geri verirdim.

-Kâğıtları okurken hocaya başvurur muydunuz?

-O çok nadir olurdu. Yani bir, iki defa olmuştur; kopya olayları falan olduğunda. Çünkü o kadar belli olur ki bu durum kâğıtlardan... Mesela, bakıyorsunuz, aynı yanlışı yapmış. Sonra sınıf planını da çıkarır, bakardım; arka arkaya oturan iki öğrenci, aynı yanlışı yapmışlar. Aynı yanlışı yapmak ihtimali çok zayıftır. O durumda çocuğu çağırıp söylediğimiz zaman hiç gıkını çıkarmazdı. Yani bu tip şeylerde belki hocaya danışmışızdır; onun dışında bize bırakırlardı, bize çok güvenirlerdi.

-Bu dönüşüm nasıl oluyor? Örneğin, bir yıl önce öğrencisiniz, size sorulan soruları cevaplıyorsunuz; bir yıl sonra asistan oluyorsunuz, bu sefer siz değerlendiriyorsunuz. Birden böyle karşı tarafa geçip bakmak...

-Bu bir ahlâk meselesidir. Ben öğrenciyken de, öğrencilikten çıktıktan sonra da belirli bir ahlâk sahibiyim; nasıl yapayım? Başka türlü, yanlış yapmış birisini nasıl doğru gibi düzeltebilirsiniz veya notu ona göre ayarlayabilirsiniz? Belki şöyle olabilir: Arada bir hocaya, “Bu sınav çok düşük çıktı” deyip, düzeltme yapardık; fakat bunu hepsine birden hakkaniyetle uygulardık, bir veya iki kişiye değil. Mesela, çok düşük geçtiyse o vize, herkesin not ortalamasını ikişer not yükseltirdik veya herkesin notunu 1.2 ile çarpardık ve biraz yükseltirdik, o daha da hakkaniyetli bir şey. Ama onun dışında, herkesin kâğıdı nasılsa, ona göre not verirdik.

-Asistanlığınızda öğrencilerle aranız nasıldı?

-Onu hep düşünmüşümdür. Bir kere, çok öğrenci oluyordu; hep 100 kişilik, 80 kişilik sınıflarda uygulamalar yapılıyordu. Öyle olunca çocukları da pek tanyamıyordunuz.

Mesela üçüncü sınıflara ilk uygulamaya girdiğim zaman çok heyecanlanmışım. Ben zaten heyecanlıyım. Son zamanlara kadar bile her sınıfa girişimde dersime çok iyi hazırlanmaya dikkat ederim. Yani heyecanlanırım demek daha doğru. Tabii, çocuklar da biraz yadırgadılar bunu; hanım bir asistan, üstelik genç kızdım o zaman. Benimle aynı yaşta olan çocuklar da vardı yani sınıfta.

Bir defasında da beni çok kızdırdılar. Şöyle bir şey oldu; ama bu benim kadın olmamdan ötürü olmasa gerek. Tam ben tahtada bir problem çözüyordum, birisi tebeşir attı. Tebeşir tak dedi, benim yazdığım satırın üstüne düştü. Çok sinirlendim tabii; döndüm ve sınıfı bırakıp çıktım. Ama sonradan çok üzülme çocuklar; birkaç kişi geldi, “Hocam, kusura bakmayın” dediler. Bak, kim olduğunu hâlâ da bilmiyorum, söylemediler tabii. “Kusura bakmayın, ayıp bir şey oldu” falan dediler. Bunun dışında, öyle çok belirgin bir terslik yaşamadım. Zaten bizim öğrencilerimiz biraz lise havasında, yani öğrenci gibi öğrencilerdi. Mesela, Hukuk Fakültesindekiler gibi değildi bizim öğrencilerimiz.

-Kız öğrencilere karşı tutumda bir değişiklik oldu mu bu arada... hani rasgele numara söyleyip de tahtada sizi karşısında bulan hocanın yaşadığı şaşkınlığa benzer durumlar değişti mi?

-Ama artık epey fazlalaşmıştı kızlar. Yani yine çok fazla değişti; ama mesela Duran'ların sınıfını hatırlıyorum, ilk gittiğim hep odur da zaten, kızların hepsi orada son derece çalışkandı. Zaten onların hepsini tanıyordum. Bir de uygulamaya gittiniz, soruyorlar; orada başlamıştım o vizeleri yapmaya da, dolayısıyla epey tanıyoruz çocukları. Onlarla aram iyiydi ama belirli bir mesafeyi hep korurdum. Belki ciddi dim biraz. Bazı hocalar çocuklarla daha iyiydiler; hani bir şeyler anlatırlar, güldürürler falan. Prof. Dr. Sait (Türköz) vardır, ona bayılırdı çocuklar. Çünkü çok güzel şeyler anlatırdı, espriler yapardı. Bir de bizim Makineden gelen bir hocamız vardı, adını bir türlü hatırlayamadım; sanırım Kırgızistan taraflardan gelmişti. O mesela, son derece esprili bir adamdı, gülmekten kırar geçirirdi. Şimdi hatırladım, (Necmettin) Erbakan da bizim hocamız olmuştu. Almanya'dan yeni dönmüştü, biz 3. sınıftayken, sanırım verdiği dersin adı 'makine bilgisi'ydi. Dersin konusunu bir tarafa bırakıp, Almanya'da yaptığı doktorayı anlattı baştan sona kadar. Tabii, pek de bir şey anlamadık.

-Hocalar hakkında genel düşünceniz nedir? Üniversitedeki eğitime dair, sizin hocalarınız olan insanların, -bu kişisel özelliklerinden de kaynaklanıyor olabilir-, genel olarak verdikleri eğitimden siz bir öğrenci olarak -ki lise yıllarını epeyce başarılı geçmiş bir öğrenci olarak- memnun muydunuz, sizi mesleğe yetiştirme anlamında tatmin edici miydiler?

-Memnun olduklarımız da vardı, olmadıklarımız da... Ezbere dayanan, yazdırdıkları notları aynen isteyenlerden memnun değildik ki çoğunluğu bunlar oluşturuyordu. Diğer taraftan, bizi daha bir düşündürmeye, daha sağa sola etraflıca bakmaya sevk edecek şekilde yaklaşanlardan da memnunduk. Bir de literatür hiç yoktu o zaman. Hocaların yazdığı tek tük kitaplar vardı. Tabii, bir de lisan problemi vardı çocuklarda, genellikle vardı, hele Anadolu'dan gelenlerde. Öyle olunca ister istemez zaten birtakım kitaplara bağlanıyorsunuz, o kitapları okuyunca da işte tekdüze bir eğitim olup çıkıyordu.

"Prof. Dr. Sait Türköz (solda), ders sırasında öğrencilerine çok güzel şeyler anlatır, espriler yapardı"

-Peki, üniversite dışındaki hayata bakışınızda ne gibi farklar oldu? Artık liseden sonra üniversiteye geldiniz -hem öğrenciyken, hem asistanlık yıllarını da öğrenmek istiyorum- yani okul dışındaki hayatla olan ilişkileriniz ne düzeydeydi? Örneğin, ülkedeki gelişmeler hakkında o zamanki öğrenciler duyarlı mıydı?

-İlgili olanlar vardı ama benim hiç yoktu, hâlâ da yoktur. Ben, siyasetle hiç ilgili değilim, hiç sevmem. Sosyal açıdan bakarım sağıma soluma daha çok. Okul dışında, öğrencilikten sonra da aslında hayatım çok fazla değişti diyemem. İster istemez okula ve aileye endeksli bir hayatım vardı. Öyle fazla bir bağımsızlığımız da yoktu.

-1957 yılında, asistanken Dinçer beyle evlendiniz. Aynı bir eve mi çıktınız?

-Hayır, annem, babam, kardeşim, hep beraber oturduk. Çok kısa bir süre sonra altı ay içinde babam öldü. Dinçer de zaten askere gitmişti, o sırada 1959 yılında oğlum Batu doğdu. Daha sonraları Şişli'de aldığımız bir eve taşınıp uzunca bir süre orada oturduk, şimdi ise Suadiye'de yaşıyoruz.

-1960 yılında, yani Batu doğduktan bir süre sonra, İtalyan Hükümetinden aldığınız bir araştırma bursuyla Roma'ya gidiyorsunuz. Biraz bundan söz eder misiniz?

-Bir ara İtalyan Kültür Merkezinde İtalyanca kurslarına katılıyordum. Almancayı hiç merak etmemiştim, İngilizceyi zaten okulda öğreniyorduk. İtalyanca ilginç gelmişti bana. Bunun da etkisiyle olacak, İtalyan Hükümetinin verdiği bu burs için başvuruda bulundum, kabul ettiler.

-Hangi üniversiteye gittiniz?

-Roma Teknik Üniversitesine. Fakültenin adını tam hatırlayamıyorum, Elektroteknik Fakültesi gibi bir şeydi. Orada, uzun zaman önce gelip İstanbul'da kalmış, Beyoğlu'nu falan bilen Filippo Neri adında bir elektrik ölçme hocası ile birlikte laboratuvarında çalıştık.

-Roma'da yalnız mıydınız?

-Sekiz ya da dokuz aylık olan oğlumu anneme bırakıp, Dinçer'le birlikte gittik. Dinçer, o sıralar Akademiyi bitirmiş ama henüz orada çalışmaya başlamadığından serbestti.

-Deniz yoluyla mı yaptığınız yolculuğu?

-Hayır, şimdi hayret ediyorum ama, 1959'un sonbaharında Sirkeci'den trenle Venedik'e ulaştık önce, oradan da başka bir trene aktarma olarak Roma'ya geçtik. Dönüş yolculuğumuz, evet, onu denizden yaptık; 1960 mayıs ayının ortalarında, Napoli'den vapura binip, öyle döndük İstanbul'a.

-Roma'da nerede kaldınız? İlk izleniminiz nedir?

-O zaman döviz falan da verilmiyordu, 100'er dolar mı ne almıştık yanımıza. Oradaki bursu alana kadar onunla idare etmeye çalıştık. Bu, benim ilk defa yurtdışına çıkışımdı. Üniversiteyi arayıp buldum gittim, ona yakın bir pansiyon tutup yerleştik. Genel olarak üniversite, bizim İTÜ'den pek farklı değildi. Prof. Filippo Nerri'nin doçenti olan bir hanımla birlikte olduk orada daha çok, laboratuvarında birtakım deneyler yaptık. Başka birileri daha vardı ama adlarını unuttum onların. Tabii, çok fazla faydalandım da diyemem. Başka şartlarda gitsem belki daha iyi olabilirdi. "Ne gibi şartlarda?" diyeceksiniz şimdi, biliyorum. Belki tek başıma, yani sırf okumak amacıyla gitmek daha iyi olabilirdi. Sonuçta, yüzde yüz efektif bir seyahat oldu diyemem.

-Hocam; sonuçta ilk defa yurtdışına çıkıyorsunuz, bir başka ülkedesiniz. Orada araştırma yapıyorsunuz, dil öğrenmeye çalışıyorsunuz... İtalyancanıza katkısı ne oldu bu seyahatinizin?

-Vallahi dili oradayken çok iyi geliştirmiştim, yani bayağı intibak etmiştim. Ama tabii, sonradan kullanmayınca epey geriledi ki İtalyanca'yı kullanmak zordur bizim işlerimizde. Yabancı dili ülkesinde öğrenmek çok iyi bir şey ama.

-İlgilendiğiniz kadarıyla, İtalyan üniversite eğitimi hakkında bir düşünce sahibi olabildiniz mi?

-Derslerle pek ilgilenemedim, daha çok laboratuvardaydım. Birkaç defa derslere girdim; ama dersler ağır geldi. Zaten çok çabuk konuşuyorlar orada, o nedenle dersi takip etmem mümkün değildi.

-O halde İtalyanca eğitim görüyorlar...

-Evet, laboratuvarlarda bile İtalyanca konuşuluyordu çoğunlukla; çocuklar da geliyordu, onların yanında falan hep İtalyanca...

-Roma nasıl bir şehir hocam?

-Roma çok güzel bir şehir. Bir daha da gitmedim, biliyor musunuz, gidemedim. Çünkü benim uçak korkum var, uçağa binemiyorum. O yüzden de benim için Roma'ya gitmek çok zor.

-Peki, bu İtalya gezisinin toplam olarak size kazandırdığı nedir?

-Kendi mesleğim açısından çok fazla bir şey olmadığını söyleyebilirim. Ama yurtdışını tanımak önemli. Sizin dışınızdaki bir toplumun farklı yanlarını görüyorsunuz, öğreniyorsunuz. Bence şimdiki insanlar çok şanslılar bu bakımdan.

-Biraz anlatır mısınız hocam; neler gördünüz, İtalyanların sizin ilginizi çeken özellikleri nelerdi?

-Mesela, İtalyanların benim çok şaşıttığım bir tarafı vardı; son derece gürültücü, patırtıcı, dalgacı gibi gözükürler. Bakarsınız, çok dinlenirler, öğlenleri üç saat tatil yaparlar falan. Ama son derece de iyi işler yapıyorlar. Bizi bir geziye götürmüşlerdi. Apenin dağlarında kat kat santraller var, ta yukarıdan itibaren.

En tepelere kadar gittik, o çocuklarla birlikte; doçent hanım önyak olmuştu, onunla beraber gittik. Yani şaşırıp kalıyorsunuz; o insanlar bunları da yapmışlar. Buna ben çok şaşardım. Mesela, Almanların zaten hep çalışkan, bir sürü iş yapabilir gibi bir halleri vardır ve sahiden de yapıyorlardır diyebiliriz. Ama İtalyanlar nasıl bunu yapıyorlar, ben ona hep şaşarım.

-Tabii, Dinçer beyle gidince sanat galerini de gezmişsinizdir. O konudaki izlenimleriniz nedir hocam? Heykel çok orada herhalde, değil mi?

-Evet, çok. Şehrin içinde, meydanlarda, yollarda; yani ne bileyim, ne tarafa baksanız heykel var. Çok kısıtlı paramız olduğu için öyle sağa sola fazla gidemiyorduk. Yani öyle konserlere gidemedik pek. Sinemaya giderdik. Sinemanın çok faydası var; çünkü yabancı dili öğrenmeye katkısı var. O zaman Alberto Sordi vardı, onların meşhur bir komedyeni, çok iyiydi o. Çok ilginçtir; bakın, orada şöyleydi sinemalar: Bir kere girdin mi, istediğin kadar kalabilirdin orada. İstersen 14.00'de gir, gece 23.00'de çık. Tek bir film gösteriliyordu ama arada şovlar, skeçler vardı. Girişi ücretsiz olan sanat galerilerine giderdik; bir de müzeler... müzeler için üniversiteden indirim kartı vermişlerdi.

Arada Napoli'ye, Floransa'ya gittik. Roma yakınlarında Frascati adında, göl kenarında bir dağ kasabası vardı. Şarap festivali zamanı arkadaşlarla gitmiştik. Çok neşeli insanlar İtalyanlar, coşkuyla eğlenip oynuyorlardı sokaklarda.

Roma'da, İstanbul Üniversitesinden kütüphaneci olarak oraya yollanmış, eski kitapların bakımı -tabii, İtalyanlar o konuyu çok iyi biliyor- yenilenmesi, korunması vesaire konularında yetiştirilmek üzere bir arkadaş bulunuyordu. Ayrıca bir doktor arkadaş vardı, Alaattin. O da herhalde Sağlık Bakanlığında mı gelmişti ne, tam bilemiyorum. İTÜ Makine Fakültesinden Gülelgül adlı bir arkadaş da vardı. Hep beraber buluşup, gezerdik.

-Roma'da İtalyan mutfağını da tanımışsınızdır bu arada...

-Biz kaldığımız pansiyonun mutfağını kullanıyorduk daha çok! Ama bazen mahalle aralarındaki küçük lokantaları da ziyaret ediyorduk. Bir keresinde, bizim çok yakınımızda bir pizzacıya gidip, kendimize bir ziyafet çekelim, dedik. Sanki kendi evlerinin fırını gibiydi, birkaç da masa vardı. Bizden başka kimse yoktu içeride. Masalardan birine oturup pizza ısmarladık. Biraz sonra kendileri de oturdu, önlerinde kocaman bir tabak vardı pizzacı karı kocanın. Biz tabii, kendi pizzamızı beklerken, ister istemez onlara da bakıyorduk. Derken, adam ayağa kalktı, "Buyurun" deyip tabağı bize uzattı, ne de olsa ikramcı

İtalyan sinemasının tanınmış oyuncularından
Alberto Sordi (1919-2003)

insanlar İtalyanlar. Bir de ne görelim, tabakta salyangoz var! Tabii, o zamanlar hiç öyle bir şey yemeye niyetimiz yoktu doğrusu, "Teşekkür ederiz" deyip geri çevirdik bu samimi ikramı. Hiç unutmuyorum bu olayı. İşte bu türden küçük yerlerde İtalyanların ucuz cinsinden masa şaraplarını da tatma imkânımız olmuştu. Yani orada aslında biz, biraz da öğrenci gibi yaşamıştık.

-Dinçer bey ne yapardı siz üniversiteye gittiğinizde?

-O belki daha çok faydalandı; Roma'yı falan çok güzel gezdi, oradaki galerileri dolaştı. Birlikte Güzel Sanatlar Okuluna da gittik bir ara, oradakilerle konuştu. Onun da biraz İtalyancası vardı ama benimki daha iyiydi. Üç gün için Floransa'ya turistik

bir gezi de yaptık. Orada benimle ilgili hiçbir şey yoktu; belki vardı da, hiç etkilenmedim bile. Daha çok Dinçer'in ilgisini çekti Floransa.

-İtalya'dan yine trenle mi döndünüz?

-Dönüşümüzü deniz yoluyla yaptık, bomboş geldi gemi, hiç kimse yoktu. İTÜ'den aldığım maaşı aileme bırakmıştım, burs karşılıksızdı çünkü. Ha, belki de ben o yüzden İtalyan bursunu tercih ettim. Yine de tam bilemiyorum.

-Türkiye'ye, İstanbul'a döndüğünüzde, 27 Mayıs (1960) sonrası hava nasıldı?

-Ben bunlar (politik olaylar) için hiçbir şey söyleyemiyorum; hakikaten, ilgilenmedim çünkü...

-Ama 147'ler olayı hakkında bilginiz vardır, üniversiteyi doğrudan ilgilendiren bir konu bu.

-Ha, bir dakika; o zaman, evet, bizim hocalardan Prof. Dr. Münir (Ülgür) bey ile Prof. Dr. Mustafa Santur bey de ona dahil edildi. Yani hiç alakası olmayan Santur bey nasıl 147'lerden olabilir? Münir bey de öyle. Olacak şey değildi! Çok iyi bir hocaydı Santur bey.

-Siz kendisinden ders aldınız mı?

-Bir sömestr ders aldım kendisinden, büyük ve iyi bir hocaydı. Allah rahmet eylesin.

-İTÜ'de yine teknisyen asistan olarak mı devam ettiniz çalışmalarınıza?

-Evet, evet. Diyorum ya işte, doktora başladım, doktora verdim, ondan sonra bitti teknisyen asistanlığım ama biraz geç kaldım doğrusu.

Kenan Evren'in şu sözünü hiç unutmadım: "Hocalara bayrağın ucundan tut desek, kaç para diye sorarlar"

-Belli bir süre var mı sizde; asistan olduktan şu kadar zaman sonra doktor olabilirsiniz diye?

-Asistan olduktan sonra var. Ama teknisyen asistanlara doktora yapmak mecburiyeti yoktu o zaman. Asıl daha önemlisi şeydu: Bütün hocalarımız doktora öcü gibi bakarlardı. Doktora ancak yurtdışında yapılır anlayışı vardı. Türkiye'de, bizim üniversitede, hele bizim fakültede doktora yapmak, olacak şey değildi... Hiçbir hoca da üstüne almazdı bunu. Fakültede de, dediğim gibi, bir öcü havası estirilirdi; kimse cesaret edemiyordu doktora almak üzere başvurmaya. Hasan (Önal) bey eksik olmasın... Bakın, Hasan beyin hakkını hiçbir şekilde ödeyemem. Bir gün beni çağırdı, "Sen doktora yapmak istiyor musun?" dedi. "Tabii, istiyorum; ama biliyorsunuz hocam durumu" dedim. Çünkü o zaman doktora yapmak üzere başvuranların hepsi dışarıya gittiler, İTÜ'de doktora yapan kimse yoktu. Mithat (İdemen), Duran (Leblebicioğlu) ve diğerleri hep dışarıya gidiyordu. "Ben sana doktora yaptıracağım" dedi Hasan bey. Çünkü aklında bazı konular varmış.

-Kemal hoca da İTÜ'de yapmış doktorasını, yurtdışına gidip geldikten sonra.

-Önce doçent oldu, ondan sonra doktora yaptı Kemal bey. Benim bildiğim öyle. Doktorasız doçent olmayı kabullenemediği için.

İşte ondan sonra -sanırım 1964 yılıydı-, doktora için Hasan beyle çalışmaya başladık. Aslında Avni adında bir arkadaşım vardı, o da başladı, ama daha sonra bıraktı.

-Siz tez konusunu baştan belirlemiş miydiniz?

-Aşağı yukarı... şöyle diyelim: Mesela bir şeyi ölçüyorsunuz ama bu ölçtüğünüz şey bir dağılma gösterebilir. Buna örnek ne olabilir; insanların yaşları diyelim. Kaç yaşında ölüyor insanlar; Türk insanı kaç yaşında ölüyor? Kadınlar mesela. Bu belli bir dağılma gösterir. Bu dağılma sırasında -tabii, bu çok uygun olmayan bir örnek; ama dağılmayı size anlatabilmek için verdim bu örneği. Yani rastgele bir olaydır- ben bir insanın ölümünü tespit etmeden, bunun hangi yılda olacağını bilemem. İşte böyle birtakım sonuçlar dağıldığı zaman bazı sonuçlar verir. Hepsi böyle şu aralıklara düşer de... Bu bir ölçü çizgisi olsun, sonuçları bunun üzerinde işaretliyoruz. Bunlar tabii belli bir sıklıkta olacaktır. Ama bazıları farklı yerlere düşecektir.

-Doğru anladığımı test etmek için soruyorum: Bu sık olanlar diyelim 60 – 70 yaş aralığı; ama o sıçrayanlar da 90.

-Evet. Biri 90, biri de mesela 15. Böyle bir dağılmada bu uçlardaki değerlerin, bu ortaya sıklıkta düşenlerin üzerinde birtakım işlemler, sayısal işlemler yaparak bazı sonuçlar çıkarılıyor, sonuçlar değerlendiriliyor, bazı bilgilere ulaşıyor vesaire. İşte onları yaparken, bu uçlara düşen değerler ki

onlara aykırı değerler deniyor, onları işin içine katarsanız sonuçlara etki eder, katmazsanız etmez. Ama ne zaman katmanız, ne zaman katmamanız gerekir, o da birtakım hesap işlemleriyle belirlenebiliyor. Bunları incelemektir; 'Aykırı Deney Sonuçlarının Ayıklanması'. Eğer bunlar aykırılıktan doğuyorsa atıyorsunuz, hiç almıyorsunuz. Yani kazara bir şey karışabilir oraya, başka bir yabancı bilgi karışabilir; onları ayıklıyorsunuz. Tabii, ölçme sonuçlarının değerlendirilmesinde bu konular var.

-Bu konuyu siz mi önerdiniz, Hasan bey mi?

-Hasan bey önerdi, aklına bu konu gelmiş, merakını da çekmiş; bana söyleyince, benim de çok hoşuma gitti.

-Bu arada siz kime asistanlık yapmaya devam ediyordunuz?

-Hem Hasan beye, hem Haldun beye. Arada bir de Ahmet (Akhunlar) beye... Ama daha çok Hasan beye tabii. Ben o zaman (Maçka) Teknik Okulun ölçme derslerine de gitmeye başlamıştım. Yani Hasan beyin sorumluluğunda, dersi ben anlatıyordum.

-Peki tez konusunu aldınız, sonra ne yaptınız hocam?

-Sonra uzunca bir süre olasılık falan çalıştım. Taşkışla'da bilgi işlem merkezi yeni kurulmuştu, o merkezi kullanarak hesapları yaptım, sonuçları değerlendirdim.

Abdi (Dalfes) beyin de çok yardımları olmuştur bana, onun bu konularla biraz ilişkisi vardı.

Sonuçta tezimi yazıp bitirdim. Onun çok müthiş bir seremonisi var. Yazıyorsunuz, bastırıyorsunuz onu... Pardon, kabul edildikten sonra o. Önce, beş nüsha olarak veriyorsunuz dekanlığa, hepsini damgalayıp öyle teslim alıyorlar. Jüri seçiliyor, o jüri günü belirliyor, o gün tezinizi jüri karşısında müdafaa ediyorsunuz.

-Jüride kimler vardı, nasıl geçti tez sunumunuz?

-Hasan (Önal) bey vardı, Abdi (Dalfes) bey vardı, bir de İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinden probabilitate hocası Prof. Dr. Lütfü Biran...

Tez sunumum iyi geçti, yani kabul ettiler. Bu arada yabancı dil sınavına da girdim tabii, orada da jüride Tarık (Özker) bey vardı. O işini son derece ciddiye alan bir hocaydı.

Ondan sonra da tezim basıldı, doktora unvanını aldım. Doktora unvanını da senatodan alıyorsunuz, teziniz senatoya gidiyor ve size diploma veriyorlar, doktor olmuştur diye. Ondan sonra da ben asistan oldum; asistanlık sınavına girerek...

-Doktor olduktan sonra mı asistanlık sınavına girdiniz?

-Evet, böylece teknisyen asistanlıktan kurtulup, doktor asistan oldum.

-1968 yılında doktor olduğunuzda, sizin açınızdan ne değişmiş oldu?

-Ders vermeye devam ettim, 'ölçme' dersini yine hocanın sorumluluğunda veriyordum. Bir de birinci sınıflara 'istatistik ve olasılık' dersini vermeye başladım. Doçent olabilmem için beş yıl geçmesi gerekiyordu, bu süreç ders vermekle geçti.

-Bu arada fakülteden ailecek görüştüğünüz arkadaşlarınız var mıydı?

-Tabii. Mesela, Nurdan hanım vardı. Ama o benden 5-6 yaş daha sonra tabii. Prof. Dr. Nurdan Güzelbeyoğlu, Prof. Dr. Turgut (Boduroğlu) beyin, yeğenidir. Onlarla görüşürdük. Prof. Dr. Nusret'le (Yükseler) görüşürdük, Allah rahmet eylesin. Yük. Müh. Turgut Menalioğlu vardı, benim oda arkadaşım. Onunla beraber bir problem kitabı yazmıştık. O da o yıllarda, çok genç öldü. Günsel Bayraktar, sonra Yük. Müh. Yücel Durusoy ile evlendi, soyadı (Prof. Dr.) Durusoy oldu.

-1972'de doçent unvanını alıp, Elektrik Ölçmesi Kürsüsüne doçent olarak atandınız. 1980'de profesörlük kadrosunu almanıza kadar sekiz yıllık bir süreç var; bu süreç nasıl geçti hocam?

-O çok sıkıntılı süreçti. Hasan (Önal) bey ayrıldı Trabzon'a gitti, kürsü kaldı... İster istemez kürsü

başkanlığı yaptım, başka kimse yoktu çünkü. Okulda öğrenci hareketleri, boykotlar falan oluyordu. O arada ben, Nusret (Yükseler), Ünver, hatta bir ara Haldun (Gürmen) bey ile birlikte iki yıl süreyle İzmit'e gidip Kocaeli Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisinde hocalık yaptık, ben 'ölçme' dersine giriyordum orada. O zaman o yollar yapılmamıştı, çok zor giderdik. Araba yollarlardı; ama sabahın köründe giderdik, yollar tıkanır, trafik olurdu, iki saatte ancak giderdik, bir de bakardık, öğrenciler yok, boykot ilan edilmiş, oturur oturur, dönerdik sonra.

-Öğrencilere boykot yapıyorlar diye kızıyor muydunuz?

-Çok. Bir yerde kızardım hakikaten; biz buradan kalkmışız, oraya gitmişiz, doğru dürüst hiç ders yapamadık orada. Ona ben çok acımışumdır. Yani o zaman, o arada, benim gördüğüme göre, eğitim çok kötüydü, hiç doğru dürüst dersler yapılamadı.

-Bu, Teknik Üniversite için de geçerli mi?

-Tabii, bizde de aynı durum vardı.

-Kürsü başkanı olarak Profesörler Kuruluna da katılıyor muydunuz? O toplantılar nasıl geçirdi?

-Doçent temsilcisi olarak katılıyordum, tabii. Toplantılarda çok kavga gürültü olurdu ama hiç kimse kimseye dargın değildi, her şey orada biterdi.

-Demokratik bir ortam var mıydı, o toplantılarda?

-Tabii, tabii, vardı; her isteyen konuşabilirdi ama yine de bazı kişilerin bir çeşit baskısı vardı diyebilirim. Konuşurdunuz, ama dinletemezdiniz lafınızı. İnsanlar, ne diyeyim; insan, insan işte. Bir sürü zaaflarıyla, insan. Her yerde öyle. Başka türlü olması da mümkün değil zaten.

Tarık bey, Allah rahmet eylesin, çok sataşırды yaşlı hocalara; onlara, "Siz demodesiniz, siz şöylesiniz, böylesiniz" diye çok sataşırды. Hatta bizim Hasan beye bile bir şeyler söylemişti; Hasan beyin çok sıkıldığını, bozulduğunu hatırlıyorum. Ama neydi, onu pek bilemiyorum. Bazı hocalar belki hakikaten eskimişlerdi diyelim; ama tabii, onlar kendilerini öyle görmedikleri için... Yani elektrikli havası çok olurdu; bağırışlar çağırışlar eksik olmazdı.

-Elektrik Fakültesine de o yakışır hocam!

-Bilhassa ders programlarında; o bir. Bir de kadroların dağıtılacağı vakit; herkes kendine yontardı tabii, kendi kürsüsüne daha doğrusu. Bir de her yıl devletten belirli bir miktar para gelir, kürsülere dağıtılırdı, ihtiyaçlarına göre. Onun dağıtımında çok patırtı çıkardı, çok hem de. Kimse beğenmezdi kendisine ayrılanı, daha çok gelsin isterdi. Herkes çok isteyince, mümkün değil tabii: Ondan kırpmaya çalışırlardı, olmazdı; "O ona versin" derlerdi, olmazdı, çok gürültü çıkardı. Allah rahmet eylesin, Prof. İzzet (Gönenç) beyin laboratuvarına çok para harcandı.

-Daha önceki hocaların anlatımlarından hatırlıyorum; geçim sıkıntılarını aşmak için ek birtakım işler yapmışlar. Sizin için de geçerli miydi bu?

-Evet, şimdi söylediniz de hatırladım; Haldun bey proje yapardı, elektrik projesi. Mesela, Taksim'deki Atatürk Kültür Merkezinin elektrik projesini Haldun bey yapmıştır, biz de Turgut'la (Menalioğlu) beraber ona yardım ettik. Hocamız projeyi taslak olarak hazırlardı; biz hesaplarını yapardık, çizerdik, onu basılacak hale getirir, teslim ederdik. Karşılığında da belirli bir ücret alırdık. Mesela, başka okullara ders vermeye gittik. Işık'a gittik, özel okullara gittik. Hocaların çoğu da gitti.

Haldun beye yaptığımız projelerden birkaçını daha hatırlıyorum; Ankara Ulus'ta büyük bir çarşı vardı o zamanlar, o çarşının da projelerine yardım etmiştik. Bir de İstanbul Unkapanı'ndaki Manifaturacılar Çarşısı vardı; onun da elektrik projesini Haldun bey yapmıştı galiba, biz yine ona yardım etmiştik.

-Peki Haldun beyden ücretinizi alabildiniz mi?

-Ay, onu hiç sormayın; çok zor aldık, çok zor. Gerçekten çok zordu. Sona doğru da zaten pes ettik, bıraktık. Haldun bey çok kibar, çok nazik bir insandı ama... Bilmiyorum işte...

-Sizin profesörlüğünüze dair bir gecikme oldu mu?

- Benim kadrom bir yıl kadar gecikmişti. İşte o konuda da çok patırtı çıkardı kurulda. Çünkü belirli bir kadro vardı ve o kadrolar pay edilmişti. Her yıl çıkardı ortaya o koca liste; “Şu kürsü bu kadar kişilik kadro aldı. Burada bu yıl profesör olabilecekler var mı; yok. O zaman, şunu şuna ödünç verelim mi?” Verirdi, vermezdi; verirdi, ondan sonra geriye alamazdı ondan falan, çok patırtı çıkardı. Bizim kürsüde başka yoktu. Zaten o zaman, darbe öncesi daha o bölümlere yapılmamıştı. Sonradan değişti ya bölümler. Onun için pek bir sorun olmamıştı, benim profesörlüğüme dair. Prof. Dr. Cem (Gökner) ve ben birlikte profesör olduk. 12 Eylül 1980'den önceydi. Karar Ankara'ya o yaz gitti galiba, hemen sonra 12 Eylül oldu ve durduruldu hepsi. Üçlü kararlar geliyor ya; Cumhurbaşkanı, Başbakan, bir de Bakan var herhalde, değil mi? Benim profesörlüğüm Cumhurbaşkanı imzasıyla geldi. Yani biz kıl payı kurtulduk sayılır, biraz daha gecikseymişiz, YÖK'ün kararı çıkacaktı ve biz kendi üniversitemizde profesör olamayacaktık. Sonradan profesör olanlar var ama büyük haksızlıklar yaşandı o arada.

-Madem söz buraya geldi, o zaman şu YÖK hakkında biraz konuşalım mı hocam; YÖK'ü nasıl değerlendiriyorsunuz?

-Vallahi, YÖK'ü hiç iyi değerlendiremiyorum. Bir kere, tepeden inme bir şey. Bir sürü problem yarattılar, onu oraya bağladılar, bunu değiştirdiler, şuraya şunu koyayım dediler falan. Bunlar öyle tepeden yapılacak şeyler değil ki. Ayrıca, incelenip de yapılması gereken şeyler var. Yok ders bölünmeleri, bölüm hikâyeleri, bölüm başkanları; yok, onların, bilmem kimin seçimi, şudur budur falan. Hiç iyi olmayan şeyler. Yani üniversitenin elindeki kendi yapısını geliştirmek, derslerini belirlemek vesaire seçenekleri alındı elinden. Olacak şey değil. Mesela, bir örnek vereyim. Bütün sosyal bilimlerde temel olarak şunlar, şunlar, şunlar olacaktır. İlla onlar olacak bir kere. Onları koyacaksınız, ondan sonra sen istersen başka bir şeyler koyacaksınız. Onları koyunca zaten doluyordu. Derslere yer bulmakta zorluk çekiyordun. Sonra, dediğim gibi, bu profesörlükler, şunlar bunlar; onlar da çok tersti bence.

-YÖK'le ne yapılmak isteniyordu size göre?

-YÖK niye kuruldu bilmiyorum. Tabii, üniversitede bazı reformlar yapılması şarttı da, YÖK kurularak mı yapılmalıydı, o ayrı hikâye. Ayrıca, YÖK kurulurken, kimseden bir fikir alınmadı. Ama o aralar çok hazırlanmıştı Üniversite Kanunu için.

-İhsan Doğramacı'dan almışlar fikri.

-Evet. Bir sürü şeyler hazırlandı. Hatta biz de toplandık, onunla ilgili bir sürü şeyler hazırladık; çağırış çağırış, bütün fakülteler. Ben de katıldım bizim fakülteden o zaman. Hatta asistanken de. Demek ki daha önceden başlamışım bu işlere. Hiçbiri de dikkate alınmadı.

-Peki bu uygulamaya ne diyorsunuz?

-Bir kere çok despot bir idareydi. YÖK'le beraber dekana çok yetki verildi. Şimdiki Cumhurbaşkanının, Başbakanın yetkileri gibi. Yani şimdi belki sayamayacağım ama bir sürü şeyleri dekan istediği zaman resen yapabiliyordu. Yani dekan ve rektör olmak bayağı güç sahibi olmak haline geldi.

-Tabii, o üniversitenin özerk yapısını kaldırmaya yönelik bir tasarruf.

-Evet. Bir çeşit öyle. Çok açıkça olmasa bile, bir çeşit kaldırmak gibi. Bir kere, bilimsel özgürlüğünü epey kısıtladı bence. Bakın, hiç unutmuyorum, Kenan Evren'in bir lafı vardı; “Şu hocalara bayrağın ucundan tut desek, kaç para diye sorarlar.” diye. Ben bunu hiç unutamıyorum. Biz ki, hakikaten senelerce on paraya çalışmış insanlarız, bize bu lafı söylemesi akıl alacak bir şey değil. Hiç unutamıyorum ben bu lafı. Nerede para istedik, ne yaptık? Gece öğretimine de giderdik. Hele o gece öğretimi tam bir rezaletti. Şu bakımdan rezaletti: Bir kere, geceleyin okullar boşalıyor, o en patırtılı gürültülü zamanlar. Siz sınıfa gidiyorsunuz, öğrencileriniz geliyor, pat kapı açılıyor, “Boykot var, çıkın dışarı” diye. Çıksanız bir türlü, kalsanız bir türlü. Önceden haber alırsam gitmiyordum. Çünkü oradan çıkmak daha zoruma gidiyordu. Zaten çocuklar da gelmiyorlardı. Bir keresinde sınavda bunu yapmaya kalktılar; yalnız, o zaman epeyce buna karşı durduk, sınav var diye. Onlar da fazla üstelemediler, döndüler, çekip gittiler.

-Genel olarak öğrencilerle aranız nasıldı?

-Benim öğrencilerle aram mı? Onlarla mı, yoksa normal öğrencilerle mi?

-Onlar öğrenci değil mi hocam?

-Onlar da öğrenci; ama bana göre artık bunlar normal öğrenci değildi. Hiç ders mers yapmıyorlardı ki, işleri güçleri boykottu.

Genel olarak iyiydi öğrencilerle aram.

-Derslerin dışında size gelirler miydi, böyle görüşmeleriniz olur muydu?

- Bizim okulda böyle bir gelenek yoktu.

-Okullara göre değişir miydi bu durum?

-Evet, değişirdi. Bizim okul, ciddi bir okuldu; üstelik bizim okulda kadın hocalar azdı. Erkek hocaların aslında, hele bizim eski hocalarımızın bayağı bir ciddiliği vardı böyle. Yani ben bile hatırlıyorum da, Allah rahmet eylesin, Turgut (Boduroğlu) beyi; o ders kesilecekti, yani bitti artık, yılsonu geldi, “Bir çiçek alalım, hocaya verelim” dedik. Bir demet çiçek aldık. Arkadaşlar, “Haydi sen ver. Sınıfta kız olarak senin vermen daha uygun olur” dediler. Ben o çiçeği götürürken ne kadar çekindim, ne kadar korktum.

-Bu anlattığımız, öğrenciliğinizde oluyor, değil mi?

-Evet, dördüncü sınıftayken. Neyse, çiçeği aldım götürdüm, dizlerim titriyordu neredeyse, hocaya verdim. O da fark etti galiba, “Ne o, neredeyse düşeceksin?” dedi.

Demek istediğim, bizim hocalarımızla aramız böyleydi. Yani hiç kimse gidip de hocaya bir ağabey gibi, bilmem ne gibi danışamaz, konuşamazdı.

-Ulaşılmaz mıydı yani hocalar?

-Ulaşılmazdı. Onlar pek müsaade etmezlerdi diyelim. Ama bakın, buna mukabil, mesela eşimi biliyorum (Güzel Sanatlar) Akademide; öğrencileri onun evlatları gibiydi, hepsi gelirler, dertlerini anlatırlar, yardım isterler, şunu yaparlar, bunu yaparlardı. Bizde o gelenek yoktu. Onun için, bizim öğrencilerle aramızın iyi olması, ne bileyim ben, derslerdeki konuşmalarımız yahut da böyle çok nadiren, bir işleri olursa odaya gelip bir şey sormaları şeklindeydi daha çok. Onun dışında bir yakınlaşma yoktu.

-Şunu anlamak istedim: Yani ille de bir yardım istemek için hocaya gitmeyebilir öğrenci, başka konular için de gidebilir. Örneğin, kendini geliştirmek istiyordur; ne yapabilir, ne edebilir, o konuda belki düşüncelerinden yararlanmak istiyordur hocanın.

-İşte zaten o karakterinden dolayı... Mesela benim dersim bir çeşit matematik dersiydi, olasılık anlatırdım 1. sınıfa. Ben giriyorum derse, olasılığı anlatırken çocukla nasıl yakınlaşabilirim? Bazen bazı örnekler falan verip, arayı daha bir yumuşatmaya çalıştığım olurdu, ama ne dereceye kadar. Bir de şu var tabii: Belki de kadın hoca olmanın etkisi, bir faz gevşetirseniz şımarıyorlar diyemeyeceğim, ama gürlüğü patırtı ve laubalilik başlıyordu. O yüzden, belli bir disiplin içinde kalmak zorundaydınız.

-Belki de; hani siz gelenekten söz ettiniz ya. İTÜ’de, o Alman hocaların yarattığıydı bu. Örneğin o Alman hocalardan bir örnek biliyorum, bana anlatılanlardan. Öğrenci, ders sırasında o hocaya soru soramazmış, ancak asistanına sorarmış, asistanı gerek görürse hocaya iletmemiş. Yani böyle bir durum yaratılmış İTÜ’de, o Alman disiplininin gelen bir uygulama sanırım. Çünkü epeyce Alman hocanın etkisinde kalmış İTÜ.

-Doğrudur. Bazı hocalar öyleydi. Mesela, Allah rahmet etsin, Mustafa Bayram beye soru soramazdınız. Hatta ben şeyi bilirim; Ahmet (Dervişişoğlu), Bayram beye bir soru sormuş, Bayram bey de çok kızıp onu terslemişti. Ahmet’le epey çatıştılar. Ama ben soru sormalarına falan hiç kızmazdım. Hatta “Soru sorun” derdim, sorarlardı.

Dediğiniz doğru, hele bazı hocalara hiç yakınlaşamazdınız. O hoca da şöyle diyor, kendini şöyle

savunuyor: “Ben dersi belli bir düzen içinde anlatıyorum. Tabii, kafamı o andaki konuya veriyorum, onun gidişatını kafamda tasarlamışım. Onu tam anlatırken, anlatırken o düzen içinde, birisi bir şey sormaya kalkarsa, o düzen sekteye uğruyor. Dolayısıyla, soruyu bitirince sorun” şeklinde söyleyenler de vardı. Bilmiyorum vallahi, öyleydi işte. Ama dediğim gibi, şakalaşan hocalar falan vardı.

-Siz, hocalarınız ile kendiniz arasında nasıl bir fark görüyorsunuz?

-Ben, Hasan beyle fazla fark görmüyorum aramda. Onu hoca olarak çok beğenirim. En iyi de onu tanıyorum tabii. Çok akıllıdır. Hatta ben şöyle düşünürdüm hep, hâlâ da düşünüyorum ya: Çok iyi sezışleri vardır. Yani o konularda diyelim. Öteki konularda bilemiyorum tabii. Bir şey hakkında, “Bana

Prof. Dr. Enise Erimez, İTÜ Elektrik Elektronik Fakültesinden mezun oluşunun 40. Yıl töreninde; Rektör Prof. Dr. Kemal Kafalı (soldan dördüncü), Prof. Dr. Nusret Yükseler (sağdan ikinci) ve Prof. Dr. Münir Ekonomi (soldan birinci) ve diğer katılımcılarla birlikte

öyle geliyor ki, bu böyle olmalı” dediği anda bana, inanırım. Çünkü son derece kuvvetli sezışleri vardır Hasan beyin. Yani bilmiyorum, fazla bir fark yok. Ne gibi bir fark olabilir ki?

-Yöntemde olabilir.

-Ha, yöntem olarak. Yok, sanmıyorum.

-Kız öğrencilere biraz daha ayrıcalıklı davranır mıydınız?

-Hayır, niye davranayım ki? Oraya gelenler zaten kendilerine çok güvenen kızlar. Onların pek çoğu iyidir.

İstatistikte bulduğumuz bilgilerin hiçbiri kesin değildir

-Hocam, biraz da yayınlarınız üzerine konuşsak... “Elektrik Ölçmesi Programları” adlı kitabınızdan başlayalım.

-Uygulamalarla ilgili çocukların elinde yararlanabilecekleri bir şey olsun istedim. Öyle bir kitap da yoktu ayrıca. Bunun dışında İTÜ dergisinde ve yabancı dilde yayın yapan bir dergide makalelerim yayınlandı ama başlıklarını hatırlayamıyorum şimdi...

Bu yazıların çoğu, benim çalışma alanım olan ölçme ve hatalar üzerine yazılmış yazılardır.

-YÖK’ten sonra, Kontrol ve Bilgisayar Bölümünde Kontrol ve Kumanda Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalıştınız, değil mi?

-Evet. Çünkü yapı değişti, üniversitenin ve fakültenin yapısı değişti. Diyorum ya, YÖK tamamen farklı bir yapıya çevirdi, bölümlerimiz farklılaştı. Öyle olunca, herkes bir yere bağlandı, biz de en uygunu olduğu için oraya bağlandık. Ama bana göre biraz yamama bir şey oldu, başka da yapabileceğimiz bir şey yoktu.

-Hocam; bu arada yurtdışına herhangi bir gezi, ziyaret yaptınız mı?

-Oğlum Viyana’da okuyordu, onun yanına gittim bir-iki kere. Onun dışında pek bir yere gitmedim, yani okulun yolladığı herhangi bir yere gitmedim.

-Neden? Aslında dönemsel olarak bu türden olanaklar sağlıyormuş üniversite...

-Biliyorum. Ama ne kavgalar, ne gürültüler yaşanırdı onlar için. O yüzden tercih etmedim hiç.

-Peki bu süre içerisinde bilirkişilik ya da danışmanlık yaptınız mı?

-Evet, evet; danışmanlık değil ama bilirkişilik yaptım. Mahkemedan yolluyorlardı. Mesela, bir tanesini hatırlıyorum; büyük bir işletme -ama o işletmenin hangisi olduğunu pek hatırlayamayacağım- ödediği paralar ve sayacın göstergeleri konusunda itiraz etmişti. Çünkü bir süre sayacı bozukmuş, o zaman için götürü usulden bir para alınmış idare tarafından, işte ona itiraz ediyordu. Önüme koskoca bir dosya geldi. Orada istatistiği falan kullanmışım, sonuçları çıkarmışım. Değerleri hesapladık biz. Yani diyelim onlar -atıyorum- 300 bin istiyorsa, hakikaten o biraz fazlaydı, 150 bin falan çıktı, daha doğrusu çıkabilirdi. Çünkü bunlar hiçbir kesinliğe dayanmıyor. Yani istatistikte bulduğumuz bilgilerin hiçbiri kesin değildir; ancak belli bir güvenle söyleyebilirsiniz. Mesela, o örneği çocuklara da verirdim; hep derler ki, “Meteoroloji hiç tutturamaz. Meteoroloji şunu der; hiç bakma sen, yine şunu yap” falan. 15 yıl önce böyle derlerdi. Fakat şimdi tutturuyorlar. Neden? Çünkü meteoroloji istatistiğe dayanan bir bilim dalı oldu artık bence. Eh, istatistikte de daha çok güvenilir sonuçlar elindeki bilgi birikimi çoğaldıkça elde edilir. Gitgide birikim arttı meteoroloji istasyonlarının elinde. Yani artık biliyoruz ki, bulutlar şuradan şu hızla gelirse... 100 kere böyle geldiğinde, 80 tanesinde yağmur yağdı. Mesela eskiden diyorlardı ki, “100 kere geldiğinde 50 tanesinde yağdı.” “Yağabilir” diyorlardı; tutuyordu veya tutmuyordu. Şimdi gözlemleri artırdılar; baktılar ki, 100 kere geldiğinde 50 değil, 80 kere yağıyor. O zaman, diyor ki, “Geldiği zaman yağacak” ve dedikleri de çıkıyor çoğu zaman. Bu en son kar yağışını nasıl bildiler yahu; hakikaten, hiç tahmin edilmezdi. Düşünebiliyor musunuz, o karın yağdığı gün sabah biz Avrupa yakasına geçmiştik; bir arkadaşın bir işi vardı, onun için gitmek zorundaydık. O gün meteoroloji, "Akşamüstü kar yağacak" demişti çünkü. Sabah, hava günlük güneşlikti ama biz korka korka çıktık dışarı; dönüp geldikten bir saat sonra kar bir bastırdı, bütün yollar kapandı. x

Bir de laboratuvar olarak dış deneyler yapardık. Mesela, herhangi bir müessese, muvazaalı bir mahkeme durumu olmuşsa, ya da gümrükte falan öyle bir problemi olmuşsa, okula müracaat eder, malzemesini yahut da aletini resmi olarak laboratuvarımıza getirirdi. Biz onu alır, üzerinde Türk standartlarına göre ilgili bütün deneyleri yapar, sonra da bir rapor hazırlardık. Öyle çok rapor hazırladım ben. Mesela, bunlar içinde Mutlu Akümülatör Fabrikası var. Onlar büyük ihalelere girerler, ondan önce akümülatörlerin kaliteleri için standartlar vardır, o standartlara uygun olarak laboratuvarında testler yapardık. Türk

standartları her akünün üzerinde belirli deneyler istiyor; ömrüyle ilgili, sarsıntısıyla ilgili, şununla bununla ilgili standartlar var, ona göre teker teker yapıyorsunuz deneyleri, orada anlatıldığı şekilde, sonuçlarını buluyorsunuz, rapor halinde veriyorsunuz. Onların belirli kalıpların içinde olması lazım. Sonra Unilever vardı, Bakırköy'de, kocaman bir fabrikaydı. Onun verimiyle ilgili bir problem vardı, ölçülmesi gerekiyordu, onun deneyini yaptık. Bunlar büyük deneylerdi, bunlardan da büyük paralar aldık. Aslında bu büyük dediğim paralar da yine komik paralar ama o ayrı.

-Nasıl, verimli çalışıyor muymuş?

-Hayır, şöyle: Kazanın elektrik açısından verimini ölçmek istiyordu fabrikanın müdürü. Onunla ilgili bir deney yaptık. Normal çıktı.

-Peki bu noktada üniversite-sanayi ilişkileri konusundaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

-Bizim kürsümüzün sanayi ile ilişkisi, mesela Elektromanyetik Dalga Kürsüsüne göre yahut da Devreler Sistemler Kürsüsüne göre daha fazlaydı. Çeşitli fabrikalardan bakır tel gelirdi; bunların yüzde yüz elektronik tip bakır tel olup olmadığının tespitini çok yapardık. Mesela bir yere, diyelim Telefon İdaresine bilmem şu kadar metre kablo satacaklar; o kablodaki kullanılan tel elektronik tip midir, değil midir? Standardı var; o kabloların o standarda uyabilmesi için telinin belli bir özelliğe sahip olması lazım. O özelliği raporla istiyorlardı. Onun için işte o kablolardan belli bir şekilde kesilmiş örnekler alınır, bize getirilirdi mühürlü olarak; bizde de deneyi yapılır ve rapor yazılır, yollanırdı. Gümrükten de gelirdi. Mesela bir malın bir özelliğinin şu değer altında olmaması lazım, olursa kabul edilemezdi. Bu çoğu zaman direnç falan olurdu zaten. Değerler tutuyor mu, tutmuyor mu; tutmuyorsa, gümrükten sokamazdı onu.

-Bunların karşılığında üniversite bir ücret talep ediyor herhalde, değil mi?

-Evet, karşılığında bir ücret alıyordu. O da belli şekilde pay edilirdi; galiba yüzde 50'si üniversiteye kalır, yüzde 50'si de kürsüye verilirdi. Kürsüde çalışanlara da biz kendi aramızda dağıtırdık; bu da orada gösterdiği iş performansına ya da yaptığı iş miktarına göre belirlenirdi.

-Sizin hatırladığınıza göre bu ücretler normal miydi? Üniversitelerdeki bu tür işlemlerin giderek azalmasında aşırı fiyatlandırmanın etkili olduğu görüşü de var. Hatta bir işletme üniversiteye verdiği işi geri alıp, yurtdışına gönderiyor. Sizin görüşünüz nedir?

-Bizdeki mesela o direnç ölçümlerinde falan sanmıyorum. Ama Yüksek Gerilim de bu tür işleri çok yapardı. Orada kontrol ve kalite daha önemli olduğu için; çünkü çok tehlikelidir bu. Bizde de var aslında, tehlike bizde de mevcut; ama orada daha önemli. İzolasyon gelirdi mesela, o kabloların izolasyonu. O da çok önemli. Hem yeraltı kablolarının, yani enerji taşıyan kabloların, hem de telefon, zayıf akım kablolarının da izolasyon ölçümleri; onlar çok gelirdi, Yüksek Gerilim laboratuvarına. Çok para istenilirdi miydi, bilmiyorum. Biz çok istemezdik diye hatırlıyorum ben, aşırı para istediğimizi hiç hatırlamıyorum.

-Genel olarak, sizin görev yaptığınız o yıllarda üniversite-sanayi işbirliği yeterince sağlanmış mıydı?

-Zannetmiyorum. Yeterince sağlanmadı hiçbir zaman. Sonraları daha iyi oldu diye düşünüyorum; arkadaşların KOSGEB'lerde falan yaptıkları çalışmalardan sonra...

Ben, genel olarak, çok iyi bir hazırı uygulayıcı yapımız olduğu kanaatindeyim. Yani var olanı çok güzel uyguluyoruz. Bir de para kazanmaya meraklı olduğumuz için, "Niye ben bunun teorisiyle, şusuyla busuyla, araştırmasıyla uğraşayım; işte adamlar yapmışlar, ben alırım, uygulayım, parayı kazanırım" diyenler çok. Aslında akıllı olduğumuz kanaatindeyim ben, çok akıllı bir milletiz; ama nedense, yaratıcı akıl eksik bizde. Bazılarında yaratıcı akıl da var; ama bilmiyorum, belki yönlendirmek gerekir.

Buraya gelirken yolda gördüklerim, çok hoşuma gitti. İhtiyaçtan doğan bir sürü şeyler var, onları hemen fark ediyoruz. Yolda trafik tıkanırdı zaman bir şeyler satıyorlar ya; adamın biri, bu kalın plastikler var ya, o kalın plastiklerin içi de gözükenden bir yelek yapmış kendine. Bakın, ne güzel akıl ama! Başından giymiş, önünde de var, arkasında da var. Önündeki yeleğin alt tarafında kocaman bir cep var.

Gözünüzün önüne getirebildiniz, değil mi? O cebin içine fındık doldurmuş. Elinde de bir ölçek var, o ölçek de o fındıkların içinde duruyor. Bir kere fındıkların ağzı kapalı, şöyle bastırılmış üstünü de. Onun için, temiz de duruyor. Şöyle; üstü kapalı, ama açınca elini sokup alabilecek. Elleri de çok rahat, yelek gibi, onu giymiş, arabaların arasında dolaşiyor. İsteyene hemen bir ölçek çıkarıyor, veriyor, 1 lira alıyor. Bu ne kadar güzel bir akıl ama! Şimdi paketlere koysa onları, ayrı bir masraf, bilmem ne; bu çok pratik bir şekilde fındık satıyor. Bir çeşit pratik zeka ve bir çeşit uygulama. Çok beğendim ben.

Üniversiteler açıyor dersane sahipleri. Olacak şey mi bu?

-1988-1997 yılları arasında üç dönem dekan yardımcılığı görevinde bulundunuz. Biraz bundan söz eder misiniz?

-Hiç öyle bir düşüncem yoktu. Kendisi dekan olduğunda Ahmet (Dervişoğlu) söyleyince düşünmeye başladım, hatta epeyce tereddütlü kabul ettim.

-Ahmet (Dervişoğlu) hoca ve Mithat (İdemen) hoca sizin öğrencilerinizdi, değil mi?

-Evet. Çok iyi öğrenciydiler. Mithat daha belli bir konuda, matematik ve onunla ilgili konularda yoğunlaşmıştı. Ahmet'in ise her konuda son derece parlak zekası vardır. Hatta şöyle bir şey de olmuştu: Ben asistan olarak ilk defa onların sınıfına gitmiştim. Tabii, pek şey yapamıyorlar, ben de onlar kadar bir genç kadımm. İlk başta beni pek saymadılar diyeyim, gürültü patırtı yapıyorlardı; susturmaya çalışıyordum ama bir dakika susuyorlar, sonra yine devam ediyorlardı. Biraz kızdırdıladı beni. Bir gün, vize sınavı vardı. Vize sorularını da biz hazırlardık, Haldun hoca bize bırakmıştı. 'Elektroteknik' dersiydi sanırım. "Dur, şunlara zor bir soru sorayım da akılları başlarına gelsin" dedim. Ne de olsa cehaletti. Tabii, şimdiki aklım olsa yapmam öyle şey. Epeyce zor bir soru sordum, öbürleri yine yapılabilecek düzeydeydi. Ahmet, o zor olan soruyu da doğru cevaplamıştı. Takdir edip, "Aferin Ahmet, vallahi seni tebrik ederim" demiştim sonradan. Çok farklı, zeki, pırıl pırıl bir çocuktuk. Mithat da çok iyidir. Biraz farklıdır. Dediğim gibi, Ahmet daha geniş konularda; Mithat daha çok kendi konularına doğru yönelmiştir, benim bildiğim kadarıyla. Ama ikisi de çok iyiydi. Duran da çok iyiydi. Onların hepsi pırıl pırıldılar.

-Duran (Leblebici) hoca da mı sizin öğrencinizdi?

-Tabii, tabii. Duran'ın eşi Yıldız da öyle. Onlar aynı sınıftaydılar. O da çok iyiydi. Hatta çok üzülürüm ben, Yıldız'ın bir akademik kariyerinin olmamasına. Çünkü çok rahatlıkla yapacağına emindim. Fevkalade iyiydi.

-Ahmet hoca sizin dekan yardımcısı olmanızı önerdiğinde ne düşündünüz?

-Çok şaşırdım; olayım mı, olmayayım mı diye epeyce de düşündüm. Sonra da kabul edeyim, dedim. İyi oldu yani, epeyce devam ettik; sıkıntılarımız falan oldu ama...

-Hocalık yapıyor olmanızın yanında dekan yardımcısı fazladan size idari görev yüklüyordu. Neydi göreviniz, dekan yardımcısı ne yapar?

-Dekan yardımcısının, yönetim kurullarını hazırlamak, yönetim kurulu sonuçlarının uygulanmasını sağlamak gibi başlıca görevleri vardı. Ayrıca, ders programlarının hazırlanması, vizelerin ayarlanması, notların kontrolü de dekan yardımcısının üzerindedir. Ben o ara Nakil ve İntibak Komisyonu Başkanlığına da üstlenmişim ki çok kritik bir komisyondur o. YÖK'ten sonra kurulmuştu bu komisyon. Her yıl her sınıfa dışarıdan kaç öğrenci alabileceğimizi yönetim kurulları tespit eder, ondan sonra üniversiteye gazetelerde ilan edilirdi. Mesela, "Elektrik Fakültesine bu yıl 3. yarıyılıda 10 öğrenci alınacaktır." şeklinde olurdu bu ilanlar. Zaten dışarıdan öğrenciler, sadece ilk yarıyıldarda alınırdı. İTÜ'ye girmek isteyip de giremeyen, sonra başka üniversitelere giden o kadar çok öğrenci vardı ki. Bunlar, daha sonra nakil ve intibak için başvuruda bulunurlardı.

Nakil için YÖK'ün hazırladığı bir yönetmelik vardı ve ancak, o yönetmeliğe uygun kişiler başvurabiliyorlardı. Sınıfını geçmiş olacak, ortalamasının şu kadar üstünde olacak gibisinden özellikler isteniyordu. Zaman zaman 300 kişiye kadar çıkıyordu başvuranların sayısı. Onların durumlarını tek tek inceliyorduk; başka bir arkadaş da vardı, onunla beraber. Başvuruları sıralıyorduk. Belli bir okuldan birden fazla almamaya, dağıtmaya çalışıyorduk. Yani son derece zor bir işti. Anaları babaları gelirler başımızda, "Benim çocuğum gelebilirdi, neden gelemedi, neden onun yerine şunu aldınız?" diye bağırır çağırırlardı. Bu komisyonu epeyce süre yürüttük. Ha, bir de yurtdışından gelenler vardı mesela, onların da okudukları derslerin, bizimkilerle karşılaştırmasını yapardık, ayrıca.

Bir defasında, İsviçre'den bir öğrencinin intibak için resmi not belgesini babası getirmişti. Baktım, çok ilginçtir, bana hiç güven vermedi. Notlar fevkalâdeydi ama. Yurtdışını biliyordum; bu notları almak pek kolay bir iş değildi. Üstelik İsviçre bu konuda daha özen gösteren bir ülkeydi. Biraz işkillendim. Sonra dedim ki arkadaşlara, "Bir yazı yazalım, bunu bu okula bir soralım; notları şöyle olan, böyle bir öğrenciniz var mı?" Neyse, İngilizce bir yazı hazırlayıp, İsviçre'ye okula yolladık. "Böyle bir öğrencimiz yok." diye cevap geldi oradan, sahteymiş meğer.

Babasını çağırttım. Tabii, o ara her nasılsa ona da o haber gitmiş. Adam toz olup kayboldu ortadan. Belgeler elimde kaldı, yani muameleye sokabilirdim; ama yapmadım bunu, yırtıp attım.

Buna benzer olaylar hep gündemdeydi, o yüzden gözümüzü dört açmak zorundaydık. Bizi rektörlüğe şikâyet ederlerdi, mahkemeye verenler bile çıktı. "Benim yatay geçişimi yapmadı da, onun yerine bilmem kimi yaptı" diye. Halbuki, herkesi didik didik didiklerdik.

-O döneme dair, örneğin öğrencilerin hayatını kolaylaştıran uygulamalarınız oldu mu?

-Burs komisyonunda da çalıştım, hem de çok çalıştım orada, burs için çok uğraştık. Ahmet çok girişkendi bu konularda. Ben o işlerden çok, öğrencilerin bu not, intibak, sınıf durumlarıyla ilgilendim, onları incelerdim, yönetim kurullarının sonuçlarını falan uygulardım. Çok gelir giderlerdi o zaman öğrenciler, çeşitli nedenlerle. Af için gelenler vardı, "Şu dersi aldım, şöyle oldu da, onun yerine bu geldi de" falan diye başvurular vardı; tutar, durumlarını incelerdik, bakardık.

-Öğrencilerle doğrudan siz mi muhatap olurdunuz?

-Evet, evet; onların hepsiyle ben uğraşırdım. Bir örnek vereyim. Derslerin biri kalkmış, onun yerine başka bir ders konulmuş. O çocuk geliyor, diyor ki, "Ben şunu okumuştum, bu dersi almamam lazım." Haydi, bakardık, sahiden almış mı, almamış mı; alması lazım mı, değil mi. Sonunda o yönetim kuruluna başvururdu, yönetim kurulu da, "Alırsın" veya "Almazsın" diye karar verirdi. Yani bütün öğrenci işleriyle ben meşgul olurum.

Sonra nottan harfe geçtik. Rektörlükte bir komisyon kuruldu, bizim fakülteden de ben katılmıştım. Onunla epey uğraştık. Geçiş için ne gibi kriterler olmalı, ne yapılmalı, ne edilmeli şeklinde. Bir rektör yardımcısı başkanlığında kurulan bir komisyondur. Ama bunu uygularken epey sıkıntı çektik başlangıçta.

Sonra, çocukların bazıları harflerle, bir kısmı da rakamla notlar almış; o notların hepsi harflere dönüştürülürken onları kontrol etmek lazımdı, yanlışlıkların önüne geçmek durumundaydık. Demin dediniz ya, "Sağda solda bir şeyler olur mu?" diye; işte bunlarda bal gibi olabilir. Çünkü o zaman daha bilgisayar ortamına tam geçilmemişti, dosyalarda dururdu bu bilgiler, notlar yazılmış. Bir an masanın üstündedir, bir bakarsın, uçmuş.

-Bu süreçte Ahmet Dervişoğlu ile birlikte çalıştınız. Ahmet hoca nasıl bir dekanı?

Dekan Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu'nun odasında bir sohbet anı

-Ahmet çok iyi bir dekan oldu. Bir sürü iyi işler yaptı. Bir kere çok ataktı. Hiç öyle öğrencilerin patırtı gürültü yapmasına da müsaade etmezdi. Bir de ben hep disiplin soruşturmalarında disiplin kuruluna başkanlık ederdim; çok sıkıcı, eziyetli işler yapardık. Ahmet hiç taviz vermezdi. Ondan önceki çoğu dekanlar yaşlı başlı kişilerdi. Bu da biraz haksızlık mı olacak acaba, neyse...

O dönemde üniversite dışı kuruluşlarla çok daha fazla temas edildi. Endüstriyle olsun, diğerleriyle olsun. Bir sürü yere öğrencileri de yolladık, biz de gittik. Mesela, Manisa'daki Vestel'e falan gittik. Aklıma şimdi o geldi. Öğretim üyeleriyle birlikte gidip fabrikayı gezdik, incelemeler yaptık.

Ayrıca, bize bir oturma odası da yaptırdı. Hocaların hiç oturacak yeri yoktu, biliyor musunuz... Öğrenci işlerinde de çok düzenlemeler yapıldı. Ahmet'in dekanlığı sırasında, her şey yoluna girdi, diyebilirim.

-Yöneticilik konusunda görüşleriniz nedir hocam? O kadar süre yöneticilik yaptınız. Öğrencilerin işlerini yaparken aynı zamanda öğretim üyelerine dair sorunlara da el attığınız oluyor muydu?

-Yok. Onların da herhalde dekanlıkla ilgili herhangi bir sıkıntıları olsa gelir söylerlerdi. Zaten derslerden falan sıkıntıları olan arkadaşlar gelirlerdi, "Benim şu dersim şöyle oldu, bunu şuraya alsanız, şöyle yapsanız" derler ya da asistan isteğinde bulunurlardı.

-Peki biraz da eğitim konusunda görüşlerinizi alabilir miyim hocam? Öncelikle, yabancı dilde eğitime nasıl bakıyorsunuz?

-Vallahi o çok düşündüğüm bir konu benim. Hem diyorum ki, evet, yabancı dil yüzde yüz insanlara lazım. Bir yandan da diyorum ki, kendi ülkemde neden İngilizce okuyayım ben? Vallahi ben bu konuyu kendi kafamda hâlâ çözemedim. Muhtaç olduğumuz için o dile... Biz de bir sürü şeye bakmak zorundayız çünkü. O konuda hâlâ kesin bir şey söyleyemiyorum. Yani muhtaç olmasak, kesinlikle kendi dilimizde yapalım derim. Ama muhtacı. Yani tabii ki yabancı dilde eğitim olmasın ama üniversite öğrencilerine de iyi bir şekilde, yani bu literatürü takip edecekleri kadar ama iyi bir şekilde takip edebilecekleri kadar yabancı dil öğretilsin. Benim en iyi diyebileceğim bu. Ama bu olmuyor, hiç olmuyordu. Eskiden, bizim zamanımızda hiç olmuyordu; bizim öğrenciliğimizde rezil gibiydi yabancı dil dersleri. Sonra da pek bir şey değişmedi, hâlâ da iyi olduğunu sanmıyorum. O yüzden, bakın, herkes çocuklarının yabancı okula gitmesi için çırpınıyor, sırf bu yüzden. Yoksa öğretilbilse burada, neden yabancı okula gitsinler ki?

-Örneğin Alman Lisesi var, Avusturya Lisesi var...

-İtalyan var, Fransız var, hepsi var.

-Üsküdar Amerikan Koleji var. Bu liseleri bitiren öğrenciler, gayet güzel o dili konuşabiliyor. Onların artık üniversitede yabancı dilde eğitim yapmaları konusunda bir sorunları olmaz. Buna benzer eğitimler aslında diğer liselere de taşınabilmiş olsa...

-O benim çok büyük bir derdim, benim çok canım sıkılıyor buna; şu liseler yahut da ortaöğretimle birlikte şu dersaneler yok mu, hani gidiyorlar ya çocuklar, o beni deli ediyor. Ne demek bu yahu! Yani paralel eğitim yapıyoruz. Her çocuk paralel iki eğitim görüyor; birisi okulda, birisi dersanede. Bu ne kadar anlamsız bir şey. Vakit ziyanlığı gibi. Okullardaki mi vakit ziyanlığı, bazı dersanelerdeki mi vakit ziyanlığı, ona karar veremiyorum. Bu paralel eğitim lisan olsa ve okullarda bu doğru dürüst olsa, o zaman pırıl pırıl bir eğitim olacak. Yok ki. Yani hakikaten bu dersanelere çok kızıyorum. Bunları kapatamazlar da. Çünkü öyle büyük bir rant var ki, katiyen kesemezler. Dersaneler yüzünden milyarder olan insanlar var. Üniversiteler açıyor dersane sahipleri. Olacak şey mi bu? Bir de biliyorsunuz, şimdi mantar gibi üniversite açılıyor her yerde. Bu nasıl şeydir; yani bir üniversite hoca olmadan nasıl açılır?

-Sizce bir üniversite nasıl olmalıdır?

-Bir üniversite öncelikle, öğretim üyesi kadrosunu hiç olmazsa yüzde 70'e varacak nispette oluşturmuş olmalıdır. Hadi sağdan soldan da gelsin diyelim. Ama bir üniversiteyi ancak başka bir üniversite destekler. Bir üniversite hem onu, hem bunu destekleyemez. Oysa üç tanesini bile destekleyen var. Nasıl yapar bunu? Bir hoca düşünelim, üç ayrı üniversiteye birden gidecek. Olacak şey değil! Ne oluyor şimdi; bir hoca buluyorlar, hoca dediğim profesör yani, bir profesör buluyorlar, başkasına gerek yok,

doktor asistan bile bulmalarına gerek yok; alıyorlar üç-beş kişiyi, bir fakülte kuruyorlar. Ondan sonra yolluyorlar onları doktora yapmaya. Zaten önce bir kere yüksek lisans yapacak. Haydi, yüksek lisans yapanlardan aldılar diyelim, sonra yolluyorlar doktora yapmaya. Dışarı gidenlerden de çok fire var. İçeride iyice sulandı işler. Öyle olunca... Üç beş yıl sonra yetişiyor, tamam; ama yine de o fakültedeki kalite hiçbir zaman diyelim ki bizim üniversitenin kalitesi gibi olmuyor. Şimdi bazıları var ki hakikaten çok iyi oldu; kuruldu, ama hakkıyla ilerledi, güzel üniversiteler oldular. Onlara bir diyeceğim yok.

-Üniversitede eğitim nasıl olmalı? Yani üniversite deyince ne anlamalıyız biz, üniversite nasıl bir yerdir? Şimdi konuştuklarımızdan sanki bir liseyi de konuşmuş olabiliriz, lisedeki eğitimi de. Üniversitenin farkı ne olmalı? Bir de diyoruz ya, her yerde üniversite olmasın. Peki, nasıl bir yerdir üniversite?

-Hep diyorlar ya, serbest olsun, oradan araştırın, buradan araştırın. Tabii, araştırmanın yöntemini bilsin; ama belli bir bilgi var, bir bilgi birikimi var, o bilgi birikimine de sahip olması lazım. Ona sahip olmak için de yine mecburen dersler olacak. Ama onlar ne şekilde verilir, onu bilemem. Ama bir bilgi birikimine sahip, hiç olmazsa temel bilgi birikimine sahip gençler olacak. Ondan sonra o araştırmayla istediği konularda kendisini geliştirecek falan. Ben öyle düşünüyorum. Onun için, tamamen serbest bırak üniversiteyi; yok, şuna bak da onu çıkar, buna bak da şunu çıkar falan anlayışına karşıyım. Belli bir şey bilmeden olmaz ki.

Şöyle bir örnek vereyim size: Direnç nedir, direncin birimi nedir; bunun gibi temel bilgiler var. Bir kere bunu bilecek. Bu çok basit bir örnek tabii, ama anlaşılın diye söylüyorum. Onun üzerine, direncin özellikleri, hangi telden direnç yaparsam bilmem şöyle olur, şu şu özelliğe dirençleri nasıl yaparım, sonsuz iletken var mıdır, şudur budur gibi konuları araştırabilir. Ama önce bunu bilmesi lazım. Bunu da nasıl öğrenecek; ya bir kitabı açıp okuyacak veyahut dersten öğrenecek. Ben öyle düşünüyorum.

-Lisede öğrenci, belli bir disiplin altında okuyor; orada başka bir şey yok, ders ve eğitim... yani sadece ders görüyor. Üniversite ise artık liseyi bitirmiş bir gencin hayata atılmasının önündeki son eşik. Onun belli konularda uzmanlaşmasını, mesleki anlamda uzmanlaşmasını üniversite sağlayacak. Ama aynı zamanda hayata da bir şekilde hazırlaması gerekmez mi diye düşünüyorum.

-Tabii, tabii; haklısınız. Ben onu konuşurken belki açıkça söylemedim ama ben bunları da çok düşünüyorum. Yani sadece elektrik mühendisiyse, elektrik, elektronikle ilgili konular falan yetmez; beşeri konularda da, hatta hatta biraz hukuktan anlaması, biraz iktisattan anlaması, biraz sigortadan anlaması, biraz tıptan anlaması ve benzeri bir sürü şeylerden bilgi sahibi olması lazım.

-Üniversiteli genç, kendini geliştirmeli; yani var olan eğitimi almanın ötesinde, onun üzerine ne koyabilir diye düşünebilmelidir. Öyle değil mi?

-Aslında haklısınız tabii, ideal şeyi söylüyorsunuz da; benim de hep düşündüğüm, biz bu duruma hiçbir zaman gelemedik. Öğrencilerimiz de gelemedi aslında, öğrencilerimizde de bu kafa yok. Boş kalan zamanlarında, sizin dediğiniz gibi, kütüphaneye gitsin, araştırın bazı konuları; bunları yapan çok az. Tabii, üç beş kişi yapar bunu, genel anlamda konuşuyorum. Çoğu bambaşka şeylere yönelir. Ben öyle tahmin ediyorum.

Prof. Dr. Enise Erimez 50. Yıl plaketi
Rektör Prof. Dr. Reşat Baykal'dan alırken

-Hocam, 1999'da yaş haddinden emekliye ayrıldınız.

-Şubatta emekli oldum, o yılın yaz sömestrinde de ücretli olarak bu birinci sınıftaki olasılık dersine devam ettim, sonra artık bıraktım.

-Emekliliğiniz nasıl geçiyor hocam?

-Dinleniyorum. Bir de yaşlandım diyorum ya, yoruluyorum, zor geliyor artık bir sürü şey. Şimdi mümkün olduğu kadar seyahat etmek istiyorum; elimde imkân olsa daha da çok ederim, ama olmuyor. Ben uçağa binemediğim için mecburen otobüsle, gemiyle falan gidiyorum. İki kere otobüsle, bir kere de gemiyle Avrupa'ya gittik.

-Hangi ülkelere gittiniz?

-Otobüsle Fransa'ya, Londra'ya kadar gittik. üç-üç buçuk yıl önce. Gemiyle de İtalya'ya kadar ancak gittik. Çünkü bir sürü gemi turları önce uçakla belli bir yere kadar götürüp, oradan gemiye alıyor yolcularını, Bu da benim için cazip değil.

-En çok nereyi beğendiniz hocam?

-Yine ben İtalya'yı severim.

-Uçak korkunuz olmasa, pek çok yeri daha gezmiş olacaktınız demek. Bu korku nereden geliyor, bindiniz mi hiç uçağa?

-Hayır, hiç binmedim. Kâbus gibi geliyor bana. Bazen rüyalarımdaya biniyorum, o bile çok kötü geliyor. Çeşitli fobiler var, bu da onlardan biri. Çok bilinen bir fobi bu ama. ayağım yerden kesilince biraz huzursuz olan bir insanım. Düşünüyorum ki, düşüncemde tabii bu, uçağa binip gökyüzüne çıktığımda... Zaten uçağın düşmesinden falan korkmuyorum; çünkü dediğim gibi, ben istatistiğe inanan bir insanım, uçak da en güvenli yolculuk araçlarından bir tanesi. Ama kaza olunca da ölüm ihtimali en yüksek olan, o da ayrı bir şey. Yani kaza ihtimali en düşük, kazada da ölüm ihtimali en yüksek olan. Ama şimdi kendimi o uçağın içinde düşünüyorum, bir anda bana bir şey olacak, çok sıkılacağım, daralacağım, gidemem, inemem. Otobüs olsa, en kötü ihtimalle durdururum otobüsü, inerim aşağıya gibi bir his geliyor içime. Orada öyle bir şey yok.

"Gemi de öyle ama; deniz var, ne yapacaksınız?" diyebilirsiniz. Ama gemi çok büyük, içinde dolaşıp sanki kendimi avutuyorum.

-Biraz eşinizden ve oğlunuzdan söz eder misiniz, özel hayatınızdan da...

-Eşim de öğretim üyesi. Marmara Üniversitesinde öğretim üyesiydi, emekli oldu tabii. Önce Güzel Sanatlar Akademisinde ve sonra Marmara Üniversitesinde profesör oldu. Orada Resim Bölümü Başkanlığını yaptı.

-Eşiniz Dinçer bey, resim yapmaya devam ediyor mu?

-Evet, bir atölyesi var, geçen yıl bir sergi açmıştı.

-Sizin resimle aranız nasıl?

-Ben çok eskiden yapardım, ama şimdi hiç yapmıyorum. Resim öğretmenimiz Zahide hanım beğenirdi resimlerimi.

-Oğlunuz?

-Batu, Avusturya Lisesinden mezun olunca Viyana'ya gitti. Viyana Teknik Üniversitesi Bilgisayar Bölümünü bitirdi. Orada bir süre Siemens'te çalıştıktan sonra İstanbul'a döndü. Turkcell'in kurucu kadrolarında ve daha sonra da Turkcell ve Vodafon'un üst düzey kadrolarında görev yaptı, şimdi serbest çalışıyor, eşi ise doktor.

-Bir de kız kardeşiniz var...

-Kız kardeşim, diş doktorudur, birlikte oturuyoruz. Benim için çok önemlidir ve en iyi arkadaşlarımdan biridir o.

-Hocam; anne ve babanızı da biraz tanıtır mısınız bize?

-Annem, Nezaket Alkın ev kadınıydı, ailecek Bulgaristan göçmeni; babam, Devlet Demiryollarında memurluk yapan Kadri Alkın ise Romanya göçmeni idi.

-Onlar kendi hayatlarına dair sizinle konuşurlar mıydı?

-Son derece üzgünüm, pişmanım ki, hemen hemen hiç konuşmadık. Niye konuşmamışız acaba diye düşünüyorum bazen. Keşke konuşsaydık, çok pişmanım. Hele babamla daha da az bu konuyu konuştuk; ama annemle biraz daha konuştuk. İkisinin de aileleri orada çok iyi ailelermiş. Annemin annesi Bulgaristan Lom'dan 1900 yılından önce göçmüşler Türkiye'ye, Adapazarı'na yerleşmişler, annem Lom'da doğmuş. Bulgaristan'da varlıklı bir aileyken burada perişan olmuşlar. Babam ailesiyle gelmiş Köstence'den. Halalarımın birinin diş doktoru, birinin de öğretmen olduğunu biliyorum sadece ama onlar da her ne sebeptense Batum'a göçmüşler.

-Özel uğraşlarınız nelerdir hocam?

-Ben kitap okumayı çok severim, eskisi kadar değil ama... tercihim daha çok romanlardan yana. Şimdilerde moda oldu ya, aile romanları var; bir aileyi konu alan; onlardan bir iki tane okudum. En son Ayşe Kulin'in 'Veda'sını okumuştum, şimdi de yine onun 'Umut'u var elimde.

Ayrıca televizyon izlemeyi de seviyorum. Belgeselleri, sohbet programlarını, bir de polisiye dizileri izliyorum. Keşke bu polisiyeler biraz daha fazla olsa... Mesela şimdi televizyonda bir polisiye dizi var, onu seyretmek çok hoşuma gidiyor. Çok ilginç de bir dizi, 'Murdoch Hikâyeleri' diye. Murdoch, bir dedektif. 19. yüzyıl sonlarında, belki de ortalarında Kanada'da, Toronto'da yaşayan bir dedektif. Çok ilginç bir karakter; fiziğe ve tekniğe de çok meraklı bir adam, kafası da çok işliyor. Mesela, o zaman daha düşünülmemiş birtakım teknik özellikleri, teknikleri o düşünüyor, cinayetleri falan çözerken bunları uygulamaya çalışıyor. Çok ilginç.

Televizyon seyretmenin bende şu kolaylığı oluyor: Televizyona bakarken, istersem aklımı başka şeylere de kaydırabiliyorum. Tabii, bazı şeyler hariç. Onun için, dizileri biraz zor seyrediyorum; çünkü diziyi takip etmen lazım. Aslında benim televizyon izlemeye yatkınlığım, küçük yaşlarımdan geliyor. Daha ilkokul son sınıfta ya da ortaokul birinci sınıftayken, ailece sinemaya gittiğimizde; "Ah, şöyle oturduğum yerde, koltuğumda, yanımda içecek gazozum yahut fındık fıstık falan olsa, öyle bacaklarımı uzatıp da sinema seyretsem, ne güzel olur." derdim, çok büyük bir özlemle...

Soldan sağa: torunları İpek ve Eda, gelini Didem, oğlu Batu, eşi Dinçer, kendisi ve kızkardeşi Altan Alkın

-Müzikle aranız nasıl?

-Klasik Türk Müziğini severim, bu üniversite yıllarımdan itibaren başladı, o zamanlar konserlere falan zor da olsa gitmeye başladık. Niçin öyle olduğunu bilemiyorum. Ama o zamanlar imkânlar dardı. Bence müziği çocuklara, küçüklükten itibaren dinletip, alışkanlık kazandırmak lazım. İnsanlarda alışkanlık çok önemlidir bana göre. Klasik müziği de çocuklara, hani şimdi dinletiyorlar ya, küçücükken, daha bebekken, ben bunu da çok doğru buluyorum.

Şimdilerde Cemal Reşit Rey Konser Salonu'ndaki belediye klasik türk musikisi konserlerini kaçırmamaya çalışıyorum. Güzel bir topluluk, güzel bir korusu var.

-Güzel sanatlarla ilgilenir misiniz?

-Özel bir ilgim yok. Resim yapabiliyordum, yeteneğim vardı, ortaokuldayken epey iyi resim yapardım. Ama sonra üzerine düşmediğim için gelişmedi. Eşimle birlikte izleyici olarak epeyce sergi görme fırsatı buldum, bunu zaman buldukça hâlâ yapıyoruz. Paris'te resimlerini gördüğüm Marc Chagall'ı beğenirim. Bir de Avusturyalı Gustav Klimt'i... Onun röprodüksiyonları İstanbul'a da gelmişti.

Dinçer Erimez(eşi), Enise Erimez, Ayşe ve (Prof. Dr.) Hasan Önal, Prof. Osman İkizli bir yemekli toplantıda (Soldan itibaren)

-Şimdi hatırladım hocam, İTÜ'nün Çınarları-I kitabında elinizde sigarayla bir fotoğrafınız var, asistanlık yıllarınızdan mıdır o?

-Evet. Sigaraya fakültenin son sınıfında başladım. O dönemde projeleri çizerken geceleri geç saatlere kadar çalışırdım ama çabucak uykum gelirdi benim. Annem, Allah rahmet eylesin, kahve yapardı, bir de sigara yakardım; o kahve ve sigarayla uykum açılır, çalışmaya devam ederdim. Öyle, bir, iki derken alıştım sigara içmeye. Önceleri Bahar sigarası içerdim, sonra Çamlıca içmeye başladım. Fakültede üç kız arkadaş kütüphanede çalışırdık. En arkadaki masaya gider, oraya oturur, arada bir de gizlice sigara içerdik. Erkek öğrenciler görmesin diye masanın altına saklardık sigaraları. Görürlerse bizi, tefe koyarlar diye çekinirdik.

Asistan olduktan sonra, Hasan (Önal) bey ve Abdi (Dalfes) beyle aynı odada çalışıyordum. Onların yanında sigara içemiyordum tabii ama birer saat arayla “Efendim, ben kütüphaneye gidiyorum” deyip odadan çıkar, kütüphaneye gider, oradaki kız arkadaşla oturup karşılıklı üçer sigara içerdik. Tabii, hocalar çok akıllıydı, durumu anlamışlar. Bir gün, galiba Hasan beydi -Hasan bey de o zaman sigara içerdi- “Enise hanım, galiba siz sigara içiyorsunuz, buyurun için” dedi. Yani içmem için bana müsaade verdiler. Keşke vermeselermiş diyorum, ondan sonra o odada fosur fosur sigara içmeye başladım. Uzun yıllar, yaklaşık 25-30 yıl falan içtim. Sonra bıraktım.

Bütün toplumun esas yaratıcısı, kadınlar...

-Hocam, 'İTÜ'nün Çınarları' başlıklı kitaplar için söyleşi yapılan hocalar arasında tek kadın hoca sizsiniz. Özellikle akademik kariyerinizde olmak üzere, toplum içinde bir kadın olarak ayrımcılığa uğratıldınız mı, bu konudaki görüşünüz nedir?

-Şimdi aklıma bir olay geldi. Ben ilk asistan olduğum zaman, Hasan hoca ile aynı odada oturuyorduk. Bizim İhsan adında -Allah selamet versin, eğer öldüyse de Allah rahmet etsin- bir hadememiz vardı. Akşamları çay servisi yaparken, bana çay vermek onun çok ağrına giderdi. Bir kere, ilk önce muhakkak hocalara verirdi. Uzunca bir süre, bana gelip, "Bir şey istiyor musun Enise hanım? Şunu getireyim mi, bunu getireyim mi?" diye sormadı. Sormak herhalde ağrına giderdi. Ama sonuçta, iki, üç yıl sonra o da alıştı. Ama ilk zamanlar benim hem kadın, hem de yaşça küçük olmam -belki de ondan küçüktüm o zamanlar- ve onu kullanacak, ona emir verecek pozisyonda olmamı pek kolay hazmedemedi. Eminim, asistan erkek bir arkadaşım olsa, aynı şeyi yapmazdı.

Tabii, o zamanlar, kanun veya toplumdaki bakış açısından kadın erkek eşitliği hiç tartışılmazdı. İş hayatında, okulda falan farklılık yoktu, ben öyle bir şey görmedim. Ama çevre ve gelenekler söz konusu olduğu zamanlar başkaydı.

Bu, yetiştirilme tarzına çok bağlı. Düşünün, bir kürsünün başındaki hoca, eğer başka türlü, dediğiniz gibi, geleneklerine bağlı, kadınların daha geri olduğu şeklinde kafa yapısı oluşmuş bir kişiye, ne kadar okumuş olursa olsun, belki de farkına varmadan, "Kadın asistan alacağıma, erkek alayım" diyebilir.

Ben zaten onun için hep düşünüyorum; kadınların okuması, kadınların aydın kafalı olması çok önemli. Çünkü çocukları yetiştiren onlar. Bütün toplumun esas yaratıcısı onlar. Eğer siz önce onları istediğiniz şekle sokamazsanız, onların yetiştireceklerini hiçbir zaman sokamazsınız. Çünkü hiçbir şeye sahip olmayınca, yani kadınlarda bir altyapı da teşekkül etmemişse, ona bilgiler, şunlar bunlar, hiçbir şey de verilmemişse, kendini biraz iyi, biraz üstün hissetmek için ister istemez başka türlü yollara gidiyor yahut da o şekilde kendini yüceltiyor gibi geliyor bana. Ama diyeceksiniz ki, "Öbür taraftan nice okumuş kadınlar var, onlar da aynı şekilde; onlara ne diyeceksiniz?" Ona bir şey diyemiyorum. Ben anlamıyorum yani; nasıl oluyor böyle, anlamıyorum. İşte ben onun için diyorum; kadınların kafalarını aydınlatmak, kadınları iyi bir şekilde... artık okutmak da diyemiyorum; çünkü okumakla olmuyor bu iş.

İnatçı değilimdir ama gizli bir inadım vardır

-Şimdi, bize kısaca bir hayat değerlendirmesi yapar mısınız, yani hayattan ne bekliyordunuz, ne buldunuz, sizce nedir hayatın anlamı? Tabii, bulunduğunuz yerden geriye dönüp bakarak yaşadıklarınızın bir özeti gibi de olabilir...

-Benim için oldukça zor bu. Ama şunları söyleyebilirim. Ben çok çalıştım. Belki öyle değerlendirebilirim. Bir yerlere geldimse hep kendi gayretimle geldim. Benim gizli bir inadım vardır; yani inatçı değilimdir, ama bir yere varmak veya bir şeyleri yapmak konusunda gizli bir inadım vardır ve o inatla da devam ederim başladığım şeye. Mesela, üniversitedeyken 4. sınıfta epey hastalanmıştım, o dönem çok zor geçti; ama büyük bir gayretle, inatla sonunu getirdim. Onun dışında, memnunum hayatımdan, Allaha şükürler olsun. Belki bazı şeyler isteyebilirdim, değişiklikler, şunlar bunlar; ama onları bir kenara bırakıyorum.

-Tabii, en iyisi, insanın yaşadığı hayattan memnun olması. Ama şunlar da olabilirdi belki, şunlar eksik kaldı ya da şöyle oldu diyebileceğiniz... Örneğin, belki, "Daha çok yer görmek isterdim, keşke daha çok yer görmüş olsaydım" diyebilirsiniz.

-Bak, onu diyebilirim. Daha çok yer görmeyi isterdim. Uçağa binebilmeyi çok isterdim. İşte bu yüzden benim elim kolum bağlı. Hiçbir yere gidemiyorum. Gazeteyi elime alıp, seyahat programlarına bakıyorum, hepsi uçakla...

-Hayatınızda dönüm noktaları diyebileceğiniz zamanlar oldu mu?

-Tabii. Mezun olduğum zaman asistanlığa karar vermiş olmam bir dönüm noktasıdır.

Dışarıda çalışabilirim diye düşünüyordum. Bakın, onda annemin, biraz da eşimin etkisi oldu. Eşimle o zaman daha nişanlı da değildik, sözlüydük diyelim. Ama annemin çok etkisi oldu. O, hakikaten bir dönüm noktası, ondan sonraki bütün hayatım ona göre şekillendi.

Belki daha cesur bir insan olsaydım -biraz korkak tarafım vardır- asistan olmayıp, hayata atılabilirdim. Onu yapamadım, belki biraz korktum. Yani o asistanlığa girişim, alıştığım bir çevrem, hocalarım var, yine onlarla birlikte devam ederim şeklinde oldu. Yani bana göre fazla tehlikeli olmayan bir yol. Öbürü çok daha tehlikeli gibiydi, dışarıda hayat çok korkutucu gibi gelmişti bana.

-Hocam, şimdi de tavsiyelerinizi alabilir miyiz. Önce anne ve babalara ne tavsiyelerde bulunursunuz? Çocukların eğitimi konusunda, yetiştirilmesi konusunda, iyi insan olmaları konusunda nasıl davranmalılar, ne yapmalılar?

-Anne ve babaların çoğu çocukları hakikaten yarış atı gibi koşturuyorlar. Çok söylenir ya, kendi yapamadıklarını, çocuklarında görmek gibi bir düşünceleri vardır anne babaların; ben de aynı fikirdeyim. O kadar üstüne düşmemek, çocukları bıktırmamak lazım, bilhassa ilkokul sıralarında. Ama öyle de bir ortam var ki, çocuğu da o ortamda böyle düşündüğün gibi hareket etmeye zorlarsan, çocuk, "Vay, ben ihmal ediliyorum, ben onlardan geri kaldım" gibi bir duyguya kapılabilir. Sonunda üniversiteye geldiği zaman yorulmuş oluyor çocuk. Bunu dikkate almak lazım diye düşünüyorum. Mesela, ben kendi torunumu görüyorum şimdi. Tabii, çok fazla etkileyemiyorum. Ortaokulu bitiriyor, önümüzdeki yıl sınava girecek zavallı, çok çalışıyor, ne çalışmak hem de. Diyorum ki, çalışmasın; peki, o zaman ne olacak? Etrafındaki herkes çalışıyor çünkü. O zaman o ne yapacak? O da çalışacak.

Çocuğu yönlendirmek de bir dereceye kadar olabilir; yani fazla baskı yapmadan... Mesela ille de doktor olacaksın, mühendis olacaksın gibisinden değil. Çocuğu eğilimlerini görüp, biraz da o tarafa doğru yönlendirmeye çalışmak lazım. O gerekli bence.

Muhakkak bir meslek sahibi olması için elinizden geldiği kadar gayret göstereceksiniz, onun için ne lazımsa bütün çabayı harcayacaksınız. Çocukların arkasında durmak lazım, benim kanaatim o. Başarısız da olsalar, onların arkasında duracaksınız, arkasında olmalısınız. Çocuk başarısız diye ipin ucunu bırakırsanız, gitti gider o zaman. Çünkü bir süre sonra o çocuk başarıya dönebiliyor, onu ben çok gördüm ve dediğim gibi, ben kız çocuklarının muhakkak bir meslek sahibi olması taraftarıyım ve evlendikten sonra da çalışmalarını taraftarıyım, aileye katkı yapsınlar. "Ama çocuklar ne olacak?" diyeceksiniz. O biraz zor bir problem işte. Çünkü annelerin çocuklarla uğraşması da lazım. O zaman, erkeklerin şimdiki kafada değil de, daha bir paylaşımcı durumda olmaları lazım, yani işlerin bölüşülmesi lazım.

Bu söylediklerim özel şeyler değil, birçok kişinin aklına gelenler, ben de öyle olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü mantıklı şeyler bunlar. Yani ille de aykırı düşüneneğim diye mantıksız bir şey söylemenin alemi yok.

-İnsani değerler katma anlamında ailelere ne tavsiye edersiniz?

-Ona çok üzülüyorum. Şimdi ailede katıyen çocuklara bu konuda bir şey verilmiyor. Benim görüşüm o. Mesela, yalan söylemeyeceksin, dürüst olacaksın. İki önemli özelliktir bunlar. Fakat ben bunu çocuklarda görmüyorum ne yazık ki. Üçkağıtçılık, her şeyin para ve menfaatle elde edileceği fikri daha çok yaygın. Bütün ailelerden gelen fikir bu. "Oğlum, ne yap et, bilmem ne ol, köşeyi dön." Bunun olmaması lazım. Aile bu bakımdan çok önemli. Çünkü bu fikirler aileden geliyor bana göre. Hem ailesine bakıyor, babası, annesi nasıl, etrafa nasıl davranıyorlar, hem de onlardan gelen bu telkinlere bakıyor çocuklar ve 'Paradan başka bir şey yok' fikrine kapılıyorlar. Oysa sevgi, saygı, dürüstlük; bana göre çok önemli bunlar.

-Üniversite gençliğine yönelik tavsiyeleriniz nelerdir?

-Bir kere, mesleklerini doğru seçmeleri lazım, o çok önemli. Ama zavallı çocukların çoğu şimdi seçmekten mahrum; nereyi bulursa oraya giriyorlar.

-Mesleği doğru seçmek, nedir?

-Bir kere, insanın yapısına en uygun, en hoşuna gidebilecek bir konuda çalışması lazım, mesleği de onunla ilgili olmalıdır. Başka türlü olunca biraz zoraki oluyor, onu mutsuz ediyor vesaire. Ama şimdi çoğu öğrenci ona muktedir değil; hangi bölümü bulursa oraya giriyor.

Sonra, sahiden bir şeyleri öğrenmek için okumak lazım, sınıfları geçmek için değil. Ama çoğu zaman bu da yapılmıyor.

Bir de hayatta her şey para değildir. Tabii, para da çok önemli ama her şey para değil. Şimdi gençlerin önemli bir kısmının en önemseydiği şey para ve paranın getirdiği refah. Yani insan ilişkileri bana göre gençlerde tartışılabilir durumda. Şu son zamanlarda gençlerle fazla ilişkim yok; ama onlarda bir tatminsizlik var gibi geliyor bana. Pek çok şeye küçük yaşta ister istemez sahip oldukları için mi acaba?

-İçine doğdukları günler biraz öyle. Şimdi kendimden örnek veriyorum; biz, siz de biliyorsunuz, yerli malları haftası falan kutlardık. O koşullarda yetişen insanların çoğu kendi hayatlarında da daha tutumlu. Tutumlu derken, yani har vurup harman savurmamak gibi bir anlayışları var; kıt kaynakları mümkün olduğunca idareli kullanmak gibi bir anlayışları var. Ama tabii, şimdiki gençlerde öyle bir şey yok, tamamen bir tüketim toplumu içerisinde yaşıyorlar.

-Evet, evet; ben de aşağı yukarı ona benzer bir şey söyleyecektim. Ama tüketim toplumunun içinde olduğumuz için, tüketilecek de pek çok şey olduğu için, gençler bir sürü aykırı şeylere yöneliyorlar gibi geliyor bana. Aykırı mallara, aykırı yollara, aykırı şeylere.

-Tüketimi körükleyen pek çok şey var; televizyon dünyası var, reklamı var diğerleri var.

-Evet, televizyon dünyası önemli. Televizyon, son derece güçlü bir araç. Çok güçlü. Onu insanlar iyi kullanabilse, hükümetler yahut da devlet iyi kullanabilse, çok faydalı olur. O sayede bütün toplumu eğitebilirsiniz, hem de çok iyi bir yoldan, çok kolay bir yoldan. Ama onu yapan hiç yok.

-Meslek seçimi konusunda ne yapabilir gençler?

-Ne bileyim, fazla öyle girişken olmayan bir kişinin tutup da avukat olmaya kalkması gibi yahut da ne bileyim, daha insanlarla ilişkisi fazla, yani hem alışveriş, hem konuşma, hem de ilişki bakımından daha başka türlü olan bir mesleğe girmeyi düşünmemeli.

-Öğretim üyelerine tavsiyeleriniz neler olabilir hocam?

-Eskiden, hatırlıyorum, bazı asistan arkadaşlar çok kötü davranırlardı çocuklara, çok ezerlerdi çocukları. Öyle olmamak lazım. Çocukları anlamak lazım. Bir de yabancı dil öğrenmeliler. İyi bir öğretim üyesi olabilmenin yolu çok çalışmaktan geçiyor. Bir de fedakarlık işte; çok fedakarlık etmeleri gerekiyor, ailesinden, özel yaşamından vesaire.

-Biraz geriye dönük bir soru olacak ama; siz yurtdışına çok fazla çıkmadınız. Bu, mesleki anlamda, özellikle sizde bir eksiklik yarattı mı?

-Tabii. En başında yabancı dil meselesi çok önemli. Yurtdışında bir süre kalmış olmak en azından sizin yabancı dilinize bir akıcılık kazandırıyor. O çok önemli. Yani okuyup anlamak başka şey; karşıdakiyle konuşmak, rahat konuşmak, o başka şey. O bakımdan gitmeyi isterdim.

-Bundan sonrası için hayatınızda neler yapmayı düşünüyorsunuz?

-Artık zamanım yok, bundan sonra hiçbir şey yapamam, günümü geçiriyorum diyelim, daha doğru olur. Çocuklarla biraz meşgul oluyorum, eşimle meşgul oluyorum. İki kız torunum var. Eda bu yıl ortaokulu bitiriyor, İpek 2. sınıfta; onları çok seviyorum, istedikleri şeyleri yapmaya ve iyi bir babaanne olmaya çalışıyorum. Büyük torunuma şimdiye kadar matematikte ben yol gösteriyordum ama artık bir hocadan ders alıyor, yani iş daha ciddiye bindi. Küçük torunum ise ders ve oyunla vakit geçiriyor.

Bunların dışında ev kadınlığını sürdürüyorum artık. Arada bir de arkadaşlarla buluşuyoruz falan.

-Elektriksiz bir hayat yaşıyorsunuz anlaşılır!..

-Evet. Ama bakın, dün üniversite giriş sınavı oldu ya, gazetede sorular çıkmış; merak ettim, aldım

matematik sınavı sorularını, onları çözmeye başladım. O kadar kaptırdım ki kendimi, iki üç saat uğraştım. Çünkü bazı konuları uzun zamandır üzerinde uğraşmadığım için galiba unutmuşum, onları hatırlamaya çalıştım. Yani keyifle uğraştığımı fark ettim onlarla.

-Bu nedir hocam?

-Bu, benim hoşlandığım bir şeyi hatırlamış olmam demek.

-Benim sormayı unuttuğum herhangi bir konuda ya da sizin söylemek istediğiniz başka bir şey varsa, son olarak onu da alıp söyleyi bitirelim hocam.

-Yok. Ben, her zamankinden on bin kat fazla konuştum. Ben çok konuşan bir insan hiç değilimdir. Hatta Ahmet'e (Dervişoğlu) de "Ben konuşsam konuşsam en çok iki sayfa konuşabilirim" demiştim. Ama Ahmet dedi ki, "Yok, Ersin bey çok güzel konuşturuyor." Hakikaten de öyle. Ben sohbetinizden çok memnun kaldım.

-Sağolun hocam, ben de bize zaman ayırdığınız, hayatınıza dair pek çok şeyi bizimle paylaştığınız için size teşekkür ediyorum.

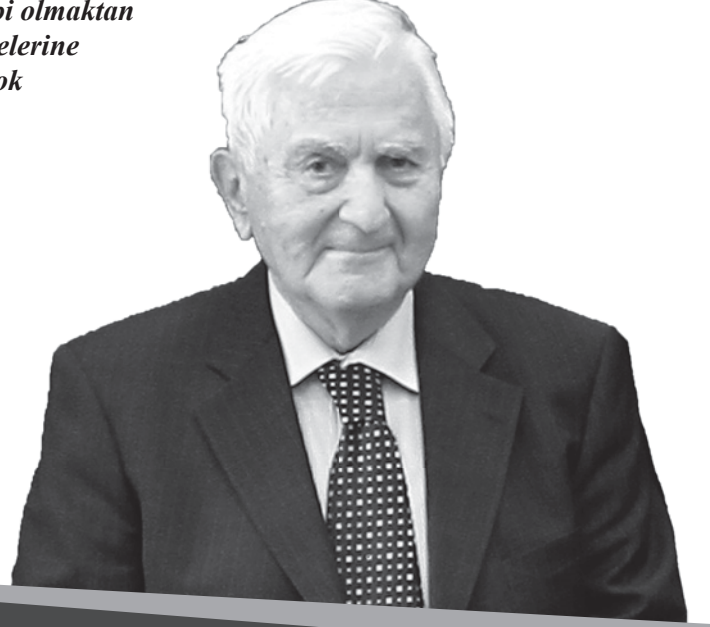
Prof. Dr. Enise Erimez ve eşi Dinçer Erimez

“Hayatıma yön veren olaylarda, içine doğduğum ailevi şartların, coğrafi şartların büyük etkisi oldu. Eğer hayata yeniden dönmüş olsaydım, yine öğretim üyesi olur, meslek olarak onu seçerdim. Başka bir meslekte gözüm olmadı. Makam sahibi olmaktan çok, insanlara bir şeyler vermek, onların gelişmelerine bilgi anlamında katkıda bulunmak, beni daha çok heyecanlandırdı ve hep bunu arzu ettim.”

Prof. Dr.

M. KEMAL SARIOĞLU

Özgeçmişı

1929 yılında Rize-Çayeli'nde dünyaya gelen M. Kemal Sarioğlu, Çayeli ilkokulunu bitirdikten sonra, kasabada ortaokul bulunmadığından öğrenimine devam edebilmek için İstanbul'a geldi. Burada amca ve halasının desteğiyle önce Beyoğlu Ortaokulunu, sonra da Taksim Lisesini bitirdikten sonra, 1946 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesine Milli Eğitim Bakanlığından burslu olarak kaydını yaptırdı.

1951 Haziranında İTÜ Elektrik Fakültesinden mezun olan ve Elektrik Makineleri Kürsüsüne asistan olarak atanan M. Kemal Sarioğlu, 1953 yılı yaz aylarında Almanya'da Siemens'in Nürnberg Elektrische Maschinen fabrikasında çalışmalarda bulundu.

1954'te MIT Boston'dan aldığı bursla Amerika'ya giden Sarioğlu, burada doktora konusuyla ilgili çalışmalar yaptı ve 1955 yılında İTÜ Elektrik Fakültesinden doktor mühendis unvanını alan ilk asistan oldu.

1957-1960 yılları arasında University of Illinois'de asistan profesör olarak araştırmalar yapan, orada lisans ve lisans üstü dersler veren Dr. M. Kemal Sarioğlu, 1962 yılında doçent, 1967 yılında profesör unvanı aldı.

1965 ve 1967 yıllarında kısa sürelerle Almanya'da Siemens Erlangen Araştırma Merkezinde çalışan Prof. Dr. M. Kemal Sarioğlu; 1972-1980 yıllarında Maçka Elektrik Fakültesinde Elektrik Makineleri ve Otomatik Kontrol Kürsüsü Başkanlığı; 1974-1976 yılları arasında İTÜ Mühendislik Mimarlık Fakültesi Elektrik Bölümü Başkanlığı yaptı.

1977-1980 yılları arasında Maçka Elektrik Fakültesi Dekanlığına atanan Sarioğlu, 1972-1978 yıllarında TÜBİTAK Mühendislik Araştırma Grubu Yürütme Komitesi üyeliği ve 1980-1982 yılları arasında University of Illinois'nin Elektrik Bölümünde konuk profesör olarak öğretim üyeliğinde bulundu.

Prof. Dr. M. Kemal Sarioğlu, 1982-1988 yılları arasında İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsündeki müdürlük görevinden sonra, 1985-1995 yıllarında Kontrol ve Kumanda Sistemleri Anabilim Dalı Başkanlığı ve 1986-1992 yılları arasında İTÜ Elektronik ve Kontrol Sistemleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü ve 1990-1993 yılları arasında TÜBİTAK Elektrik-Elektronik Enformatik Araştırma Grubu Yürütme Komitesi üyeliği yaptı.

1995 yılı Nisan ayında, Kontrol ve Bilgisayar Mühendisliği Bölümünden yaş haddi nedeniyle emekli olan Prof. Dr. M. Kemal Sarioğlu evli ve iki çocuk babasıdır.

Atmaca ile avlanmak çocukluğumda yakalandığım bir tutkuydu

-Sayın Prof. Dr. M. Kemal Sarioğlu, yoklukların ve zorlukların içinden geçirilmiş, neredeyse dış mücadeleyle kazandığınız bir hayatınız var. Önce çocukluğunuzdan ve ailenizden söz ederek başlayabilir miyiz?

-Rize'nin Çayeli ilçesinde (o yıllarda kasaba) doğmuşum. Çocukluğum, deniz kıyısındaki Küçük Taşana mahallesinde geçti. Eski adı Komika olan mahallemiz, Çayeli'ne 4 km uzaklıktaydı. Benden küçük üç kardeşim vardı ben en büyükleriydim. Annem Fatma Sarioğlu ev kadınıydı. O yıllarda Karadeniz bölgesinde erkeklerin denizcilikten ve balıkçılıktan başka yapacakları iş pek yoktu. Amcalarım denizciydi ama babam Mahmut Sarioğlu, hep gurbette farklı işlerde çalıştı. Zonguldak-Çaycuma demiryolu yapımında yabancılarla birlikte taşeronluk yaptığımı, sonra bir süre aynı iş için Sivas Divriği'ye gittiğini, orada demiryolu istasyon lokantasını işlettiğini, daha sonra da Erzurum'da bir ortağı ile birlikte bakkal dükkânı açtığımı hatırlıyorum. Bir ara da İstanbul'a gidip Karaköy'de lokantacılık yaptığımı duymuştum büyüklerimden. Babamla birlikte geçirdiğim zamanlar o kadar azdı ki, ona dair anlatacağım pek hatıralarım da olamadı.

-Çay bahçeniz var mıydı?

-O yıllarda Karadeniz'de, tabii Türkiye'de de henüz çay yetiştirilmiyordu, ta ki 1951'e kadar... Memlekette döviz sıkıntısı vardı. Bu nedenle kahve ithal edilemiyordu, kahveye alışkın halk kahve içemez oldu, onun yerine çay yetiştirilmesi düşünülmüştü. Zaten kasabamız, Rumlardan kalma adı Mapavri iken, çayın Türkiye'de ilk kez üretildiği yer olması nedeniyle 1944'de Çayeli adını alarak ilçe oldu.

-Çocukluğunuzdan hatırladığınız neler var?

-Sabahları erken çıkardım evden, akşama kadar arkadaşlarımla oynardık, en büyük eğlencemiz denizdi, 5 yaşında yüzmeyi öğrenmiştim. Eve gitmek hiç aklımıza gelmezdi, karnımız acıkınca, tarlalardan aldığımız salatalıkları yer, oynamaya devam ederdik. Altı yaşında, beş sınıflı Çayeli İlkokulunda öğrenime başladım. Evden 4 km uzaklıktaki okula her gün şose yoldan yürüyerek gider gelirdim. Öğretmenimiz ev ödevi verirdi ama faydalanacağımız bir kütüphane yoktu, mahallemizde elektrik de yoktu üstelik gaz lambası ışığında ders çalışırdık ama mutluyduk.

-İlk öğretmeninizi hatırlıyor musunuz?

-Köy Enstitüsü mezunu olan öğretmeniz hem iyi bir öğretmen hem de iyi bir insandı, çok efendiydi. Yüzü şu anda gözümün önünde ama adını hatırlayamıyorum. Bu arada, sırası gelmişken, bana ders vermiş öğretmenlerimin hepsini, hayatta ya da rahmetli olanları, saygıyla her zaman andığımı söylemeliyim.

-Onlardan biraz söz eder misiniz hatırladığınız kadarıyla? Okulda size eğitim veriyor, okuma-yazma öğretiyor; ama Köy Enstitüsünden gelmiş olmalarının çevreye katkıları nasıl oluyordu?

-Bir defa memleketlerini çok seven insanlardı. Ülkenin, o yıllardaki koşullarını iyi biliyorlar, halkı faydalı olabilecek girişimlere yönlendiriyorlardı. Ben bunu algılamıştım. Somut olarak neler yaptıklarını pek hatırlamıyorum. Belki de yaptılar, ben ufak tefek bir çocuktum o zaman. İlkokula yeni başlamış ama benden büyük olan çocuklar vardı, onlarla birlikte bazı işler yapıyorlardı. Sonraları biliyorsunuz, Köy Enstitüleri siyasi kaygılarla kapatıldı. Bir de Halkevleri vardı. Hatırladığım kadarıyla 1939 yılı olmalı, İkinci Dünya Savaşı ya başlamış ya da başlamak üzereydi. Hepimiz, Halkevine gider, gürültülü bir ses çıkaran akümülatörlü radyonun başında haberleri dinlerdik. Alman ordularının Polonya'ya girdiğini, orada öğrenmiştim.

-O yılların Rizesinden aklınızda kalan neler var?

-Karadeniz bölgesinde günümüzde de sürdürülen bazı alışkanlıklar var; bunlardan ben de etkilendim tabii. Örneğin, atmaca ile bıldırcın avlama, bir tutkudur bizim oralarda. Atmaca, temiz havada, ormanlık alanlarda yaşayan göçmen yabani kuşlardandır. Onu yakalayıp, eğitirler. Yakalandığı zaman size bir pençesini atsa, fena yaralar, haşin bir hayvandır; fakat onu bir iki günde sakinleştirirler. O saldırgan atmaca, gagasına dokunsan hiçbir şey yapmaz hale gelir.

-Sizin de atmacanız oldu mu?

-Atmaca ile avlanmak çocukluğumda yakalandığım bir tutkuydu, hâlâ uzaktan da olsa yaşarım bunu, zaman zaman videolarını izlerim evde. İlkokul dördüncü sınıftaydım, dedem Mehmet Sarıoğlu'nun da atmacası vardı. Aslında oralarda herkesin atmacası vardı, işte o yaşlarda benim de oldu. Annem babam vazgeçirmek için, "Okula gidiyorsun, derslerini ihmal edersin" diye çok ısrar ettiler ama ben direndim; hem okurum, hem de atmacaya bakarım, dedim. Aslında aynı yıl kemeççe merakı da başlamıştı. Bizim orada herkes kemeççe çalar çünkü. Bir yerlerden bulduğum kemeççeyi öğrenmeye çalışırken dedem karşı çıkmış "Sen öğrencisin, okuyacaksın. Almışsın eline kemeççeyi, gıy gıy yapıp geziyorsun. Onu alır, kafana bir çarparım, paramparça olur" deyince, hevesim kursağımda kalmıştı. Belki de bu yüzden atmaca da ısrar ettim.

Çocukluğunda atmacasıyla bıldırcın avlayan Prof. Sarıoğlu, küçük oğlunu ziyarete gittiği Dubai'de, yabani kuşlar çiftliğindeki bir şahin ile

Benim aldığım atmaca tam eğitilmiş değildi, adını Bozkızıl koymuştum. Yakalandığında elde tutmak çok zordur atmacayı, haşindir, bu yüzden bacaklarına 40-50 cm uzunluğunda ip bağlanır; ama ayağını zedelememesi için ip, bir eldiven içinde olmalıdır. Atmaca uçarken eğilir, bu sırada bağlı olduğu için bacakları havaya kalkar. Bu pozisyonda hayvanın zarar görmemesi, beline takılan belkuşağıyla sağlanır.

-Henüz dördüncü sınıf öğrencisiyken bir atmaca sahibi oldunuz, ilk avınızı hatırlıyor musunuz?

-Evet... Bir akşam hava epeyce kötüydü, bu, Rusya tarafından Karadeniz üzerinden gelecek bıldırcınların habercisiydi. O akşam atmacayı aç bıraktım ki, ertesi

gün bıldırcın yakalamak için iştahlı olsun. Sabah erkenden kalktım. Atmacayı alıp çıktığımı gören annem, "Uy uşağım, ava mı gidiyorsun, okula nasıl yetişeceksin?" diye telaşlandı. Bıldırcın avlayıp geleceğim, sen bu arada bana tereyağında bir yumurta pişiriver, gelince yer okula öyle giderim, dedim. Bu öyle bir hevesti ki hâlâ içimdedir. Evden bir koşu çıktım, deniz kıyısına vardım, gözlerimi ufka diktim, bekliyorum. Bir süre sonra üç bıldırcının geldiğini gördüm. Bunlar denizi geçer geçmez karayı görünce dinlenmek isterler. Nereye konacaklarını gözlemeye çalışırken, ikisini gözden kaybettim ama birini yerde gezinirken gördüm, kolumda tüneyen atmacam da gördü. Gözleri çok kuvvetli bir hayvan, bıldırcını bir kez gördü mü, gözden kaçırmaz. Ben biraz yürür gibi yapınca, bıldırcın havalandı, atmaca da peşinden, ben seyrediyorum, yakalaması birkaç dakika ya sürdü ya sürmedi. Baktım, alıp kuytu bir yere götürdü onu. Sanırım daha önce söz etmedim, atmaccalar eğitildikten sonra, bacaklarına ya da kuyruklarına çingirak takılır, bunun sayesinde bıldırcını avladıktan sonra götürdüğü yeri bulmak zor olmaz. Ben de bu sesi izleyip atmacanın yanına gittim. Olduğu yerde bıldırcının tüyelerini temizliyordu, atmaccalar titiz hayvanlar, avını temizlemeden yemezler. Bıldırcını elinden aldım, yanımdaki bıçakla başını kesip, tüyelerini sıyırdım ve atmacaya verdim, bu onun payıydı, eğer böyle yapmaz, avın tamamını kendine ayırırsan atmaca kızar, huysuzlaşır, hem usul de böyledir.

-Okuldaki haliniz nasıldı, neler yapardınız, yakın arkadaşlarınız kimlerdi?

-Okulda uslu bir çocuktum, hiç yaramazlık yapmazdım. Öğrenciler arasında çok haşarı olanlar vardı, ben ufak tefek olduğum için onlarla baş edemezdim, bir şey de diyemezdim, yoksa dayak yemem kaçınılmazdı. İyi arkadaş olduklarım da vardı tabii; bunlardan, Cahit Orman ve soyadı Poyraz olanı hatırlıyorum.

-Yaz tatillerinde ne yapardınız hocam?

-Yaz tatillerinde bol bol yüzerdik. O zamanlar Karadeniz'de yunus balığı avları vardı ki şimdi pek tasvip etmiyorum. Yunus balığının üç parmak kalınlığındaki derisini soyar, büyük kazanlarda kaynatırlar, çıkan yağı satarlar, hatta ihraç da ederlerdi. İşte o yağı alınmış, baklava dilimleri halinde kesilmiş yunus balığı derilerini yerdik, o bizim karnımızı bütün gün tok tutardı. Sanırım bunun sağlıklı yetişmemde katkısı oldu. Ben hiç kolesterol filan bilmedim; kimbilir belki de genetikdir. Yalnız, çocukluğumda, ilkokul üçüncü sınıftayken bademciklerimden rahatsızlanmıştım. Babam Erzurum'daydı, haber vermişler hemen geldi, beni kucağına aldı, İstanbul'a doğru gemiyle yola çıktık. O tarihlerde İstanbul'a ulaşımın en kolay deniz yoluuydu. Tarı ve Cumhuriyet vapurları İstanbul'dan Karadeniz'e tarifeli seferler yapardı. Babam beni Rize'ye götürdü, kıyıda biniğimiz bir sandal ile açıkta demirlemiş olan Tarı vapuruna bindik, yolculuk üç, beş gün sürmüştü. İstanbul'da ameliyat oldum, canım çok yanmış olmalı, doktora küfürler edip durdum. Babam çok şaşırıldı, "oğlum nerden öğrendin bu kötü sözleri" diye bana çıkıştı. Bu sefer de ben şaşırardım, arkadaşlar arasında böyle konuşmak o kadar doğaldı ki!

-Bademcikleriniz sayesinde İstanbul'u görmüş oldunuz ama siz, Çayeli'nden ayrılıp, hayatınızın sonrasını yaşayacağınız İstanbul'a, ilkokulu bitirdikten sonra göç ediyorsunuz...

-Evet. Babam, imkânsızlıklar nedeniyle okuyamamış, o yüzden benim öğrenime devam etmemi çok istiyordu. Erzurum'dayken, zaman zaman mektup zarfı içinde bana harçlık olarak 2,5 lira gönderirdi. O sıralar babamın iki kardeşi İstanbul'da yaşıyordu; İdris amcam ve Huriye halam, ikisinin de çocukları olmamıştı. Babam onlara derdi ki, "Bakin, sizin çocuğunuz yok. Kemal çok iyi okuyor, onu yanınıza alın, biriniz ortaokulu okutsun, biriniz de liseyi... ondan sonrası Allah kerim." Bir de Mustafa amcam vardı ama onunla pek yakın değildik.

-İstanbul'a 1940 yılında geldiniz, babanız mı getirdi yine?

-Hayır, o günlerde akrabalarımın İshak amca, iş için İstanbul'a gitmek üzereymiş, onunla birlikte gittik. Cumhuriyet vapuruna bindik, sırtımızda taşıyıp getirdiğimiz yataklarımızı güverteye serdik. Yan tarafımızdaki ayrı bir bölmede Kars'tan gelip İstanbul'a götürülen kesimlik hayvanlar vardı. O yolculuk sırasında çok ağladım ben, nedenini bilmiyorum. İlk defa uzun bir süre için ailemden ayrılıyordum, belki onun için; belki de babamla ilk defa yakınlaşmıştım ve bu onu son görüşüm olacaktı. İshak amca ise "Bu kadar ağlayacağını bilsem, seni götürmezdim" diyor, başka bir şey demiyordu.

İstanbul'a geldiğimde, Karaköy Çeşme meydanında Arap camisi yakınlarında evleri olan İdris amcamla Nazmiye yengemin yanına yerleştim. İkisi de beni ilk defa görüyorlardı. Bana bir oda verdiler, üç yıl yanlarında kaldım, hep iyi davrandılar ve beni sevdiler ama ben çok yaramazlık yapıp onları üzdüm, bilinçli değildi tabii, çocukluk halleri işte. Amcam mavi gözlü sarışın bir adamdı. Uzun süre Rusya'da kalmış sonra dönmüştü, denizciydi, tam olarak ne iş yaptığını bilmiyordum, bana göre o gemicilerin başkanı gibi biriydi. Neyse, onların yanında ortaokula başladım. Gidebileceğim en yakın okul Galata Kulesi civarında bulunan Beyoğlu Ortaokuluydu, oraya kaydımı yaptırdılar. Yabancı dilimin İngilizce olmasını çok istememe, o yaşta, Fransızcaya karşı çıkıp epeyce direnmeme rağmen Fransızca şubesine aldılar beni.

-Neden Fransızca değil de İngilizce öğrenmek istiyordunuz?

-Babam Cumhuriyet gazetesi okurdu. İngiltere ve Amerika ile ilgili pek çok haber görürdüm orada, bundan etkilenmiş olmalıyım. Hiç yakınlık duymadığım Fransızca çok zor geldi bana hatta bir ara okulu terk etmeyi bile düşündüm. Galatasaray'da okuyan, uzaktan bir akrabamız vardı, "Kemal, niye büyütüyorsun bu kadar?" dedi ve birkaç saat Fransızca dersi verdi bana. Bu sayede, ben Fransızca'yı söktürüp, okumaya başladım. Okuldaki Fransızca öğretimi rezaletti. İnsan az da olsa bir emek harcadığında, onun karşılığını almak istiyor. Sözde Fransızca dersi alıyorsun ama iki kelimeyi bir araya getirip ne ekmek isteyebiliyorsun, ne de su. Ben derslerimi çalışmayı aksatmadım ve zamanla çok çalışkan bir öğrenci olmayı başardım, iftihar listesine geçtim. Amcamın evinde kalan Giresunlu bir

denizci vardı, adını hatırlamıyorum ama nasılsa soyadı aklımda kalmış; Akdoğan...O sabahları çok erken işe giderdi, ben de onunla birlikte kalkar, ders çalışırdım. Allah rahmet eylesin, bu denizci bir gün bana, “Oğlum, sen paşa olacaksın paşa. Çok çalışıyorsun, aferin sana.” demişti. Tabii, o zamanlar büyük adam denince akla paşa geliyor hemen. Paşa değil ama profesör oldum ben de!

Okulda, öğretmenler soru sorar sormaz, ben parmak kaldırıp, hemen cevap veriyordum. Örneğin matematik dersim fevkalâde iyiydi. Okula başladığım ilk günlerde çocuklar, benim Karadeniz aksanımla dalga geçerler, beni alaya alırlardı. İki de bir karşıma geçip, “Kaz uçar da Laz uçmaz mı?” demelerine çok içerler, için için kızardım onlara. Ders yılı ortalarına doğru benim derslerdeki başarıyı görünce hepsi şaşırıldılar, saygı göstermeye başladılar ve bir daha da alay etmediler benimle.

-Okuldaki öğretmenlerinizden biraz söz eder misiniz?

-Fransızca öğretmenimiz Azerbaycanlıydı, vaktiyle Fransa’da kalmış. Onun da kendine has bir aksanı vardı. O yüzden pek fazla bir katkısı olamadı. Matematik öğretmenim Nizamettin Kepenek Çamlıhemşinliydi. Öğrencileri severdi, benimle arası çok iyiydi. Zaman zaman Fatih’teki evine kadar gider ziyaret ederdim onu. Coğrafya öğretmenimiz de sempatik ve öğrenciye yakınlık gösteren biriydi. Ankara’ya tayini çıktığında, Haydarpaşa’dan trene bindirip yolcu etmiştik. Hatırladıklarım bunlar...

-Ders kitaplarının dışında kitap okur muydunuz?

-İlkokul yıllarında, bizim ailede fazla okuyan olmadığı için evde kitap bulunmazdı. Çayeli’nde kütüphane de yoktu, okulda bulabildiğim dergileri okurdum. Bir de Cumhuriyet öncesi dönemde lise dengi bir okul bitirmiş Hayri amcanın kitapları vardı. Ev ödevlerimde yardım istemek için gittiğimde, onda bulunan hayat bilgisi ve biyoloji ile ilgili kitaplara bakardım.

-Ortaokulda bulunduğunuz yıllar yaklaşık 1940–1944 arası. İkinci Dünya Savaşı dönemi. Nasıl geçti o günler?

-Benim hatırladığım, yiyecek sıkıntısı çekildiğiydi. Ekmeği devletin verdiği karnelerle alırdık, öyle pirinç filan almak pek kolay değildi. Herkes ne buluyorsa, yemeklerini ondan yapardı. Tabii beni en çok etkileyen kısmı, ortaokul birinci sınıftayken, ilan edilen seferberlik nedeniyle 45 yaşındaki babamın askere alınmasıydı. Orada rahatsızlanmış, ameliyat etmişler. Babam şeker hastasıydı aynı zamanda, sanırım bunu gözetmeden ameliyata almışlar, durumu kötüleşmiş, kurtaramamışlar. Orada, Erzurum’da toprağa vermişler. Babamın ölüm haberini aldığımda bütün maneviyatım sarsıldı ama ağladığımı hatırlamıyorum. İstanbul’a gelirken gemideki ağlamalarım, bunu sezdiğim içindi belki... Amcam beni avutmak için sinemaya götürdü, o sıralar çoğunlukla savaş filmleri gösterilirdi sinemalarda...

Babam bizi çok severdi, okumamızı çok isterdi. Ondan ayrıldığım, bir daha görüşemeyeceğiz gibi bir duygu uyanmıştı içimde. Babam zengin değildi, bize borç bırakmadı, ama para da bırakmadı. Sonraları biz, Çayeli’ndeki mülklerimizi satmak zorunda kaldık. Dedem bana hep şunu derdi: “Oğlum, bak, bunlar bana babamdan, dedemden kaldı, sen de hemen elinden çıkar, korumaya çalış.” Ona elimden geleni yaparım dedim ama nasip olmadı. Ne zaman aklıma gelse acı duyarım bundan.

-Amcanızın yanında ne kadar kaldınız?

-Evet, ortaokulu bitirinceye kadar, okul bittiğinde artık orada kalamazdım. Çünkü yaramazlıklarım yüzümden bezdirmiştim onları, bunu anlıyordum ama elden ne gelir, çocuğum daha. Onlar haklı olarak beni bir düzen içine sokmaya çalıştılar, bu da beni sıktı. Çünkü memleketteyken arkadaşlarım vardı, okul dışındaki zamanlarda bol bol oynardım, İstanbul’da bu imkân yoktu, kendimi oyaladığım atmacam da yoktu.

-İstanbul’a gelirken atmacanızı kime bırakmıştınız?

-Kimseye... doğaya saldım onu. Atmacalar göçmen kuşlardır, Afrika’ya kadar giderler. İstanbul’a doğru yola çıkmadan önce annem, “Haydi oğlum salıver gitsin, sonbahar geldi, şimdi göç zamanı” dedi. Fırtınalı bir gündü, yağmur yağıyordu, Bozkızılı, ipini çözüp havaya uçurverdim, buluta karışıp gitti. Beni bir ağlamak tuttu görsen, hüngür hüngür ağlıyorum, duygusal bir insanımdır zaten. Fırtına

dindiğinde aradan bir hafta geçmişti. Bir sabah Bozkızılın sesiyle uyandım, geri dönmüş kapının önünde beni çağırır gibi ötüyordu. Annem dayanamadı, “Al oğlum içeri kuşu, kışlık gibi kışla onu. Sana benden izin, ne zorluğu varsa, sana yardım edeceğim” dedi. Atmaca artık evcilleşmişti, onu evin kapalı bir bölümüne aldım kışlattırdım. Tüyünü değiştirdi, daha da güçlendi.

-Amcanızın yanından ayrılmaya karar verdiğinizde ne yaptınız?

-Huriye halama gittim. İstanbul'da kapısını çalacağım ikinci kişiydi halam, babamı o da çok severdi çünkü. Amcamlar beni yaramazlık yaptığım için kovacaklar artık, dedim.

Halam beni çok iyi karşıladı, “Oğlum, babanla da konuşmuştuk zaten, liseyi bitirinceye kadar yanımda kalabilirsin, ben sana bakarım” dedi. Amcamlardan ayrılıp halamın daha çok Karadenizlilerin oturduğu Kasımpaşa Kulaksız'daki evine geçtim. Halamın eşi Mustafa enişte de gemiciydi ve Savarona yatında çalışıyordu. Bütün yaramazlıklarına rağmen, bu insanların bazı zorlukları göğüsleyerek beni yanlarına aldıklarının bilincindeydim. Derslerime çok çalışmalıydım ve başarılı olmalıydım, öyle de yaptım.

-Lise öğreniminizi hangi okulda gördünüz hocam, biraz o döneme ait bilgi verir misiniz?

-Kasımpaşa'ya en yakın lise Taksim Lisesiydi, günümüzdeki adıyla Atatürk Lisesi, kaydımı oraya yaptırdım. Yürüyerek gidebileceğim uzaklıktaydı. Arada bir vadi vardı, oraya inip çıktıktan sonra, İngiliz Konsolosluğunun yanından geçip Taksim'e ulaşırdım.

Lise imkânları bakımından fevkalâde zayıftı. Fizik, kimya laboratuvarı yapmadan okudum liseyi. Tabii, beni çok rahatsız ediyordu bu; ama gidebileceğim başka okul yoktu. Öğretmenler de pek tatmin edici değildi doğrusu. Matematik öğretmeni; bahriyeden ayrılmış, psikolojik bakımdan biraz sorunluysa ama iyi bir hocaydı. Arada bir “Habenneka” ya da ona benzer bir şey söyleyip dururdu. Yaşlı tarih öğretmenimiz Memduh bey ise Alzheimer oldu olacak haldeydi. Sınıfın hayta çocukları, bu dersin yazılı sınavı öncesinde hepimizi toplayıp, “Hoca ne soru sorarsa sorsun, biz şu soruları cevaplayacağız” dediler. Ben, öyle şey olur mu, bu sahtekârlık, diyerek itiraz edecek olduysam da beni hemen susturdular. Bunların çoğu okul takımında futbol oynayan çocuklardı. Eğer gidip okul yönetimine ihbar etsem, döverlerdi beni. Sınavda bütün sınıf, hocanın sorduklarını değil, önceden belirlenmiş soruları cevaplandırdı, ben de onların bu sahtekârlığına katılmak zorunda kaldım, ne yazık ki. Hayatımda en çok sinirlendiğim şey sahtekârlık oldu bu olaydan sonra. Tabii Memduh bey, evde kâğıtları okuduktan sonra, “Çocuklar, ben bu soruları mı sordum size?” dediye de, “evet efendim sorularınız bunlardı” diye cevap aldı sınıftan. Çok çalışkan olduğumdan bütün derslerim iyiydi, bu yüzden çocuklar beni severdi; ama bu gibi tavizleri de istemeden edemezlerdi. Benimse onlara karşı çıkacak gücüm yoktu.

Bir de son sınıfta psikoloji öğretmenimiz vardı, unutamadığım... Derse geldiği ilk gün, rasgele bir öğrenciyi kaldırıp, sorular soruyordu, sıra bana da geldi, cevabını verdim, aksanım var ya, “Karadenizli misin, adın ne?” diye sordu, söyledim. Bunun üzerine “Sana Hamsi Kemal diyeceğim” dedi. “Hocam, doğrudur, biz çok hamsi yeriz ama bana böyle ad takmanız beni çok rahatsız eder” diye itiraz ettiysem de hiç oralı olmadı, bana Hamsi Kemal demeye devam etti. Liseyi bitirinceye kadar her yıl iftihar listesine geçtim, bir tek bu psikoloji öğretmeni Deli Asım 4 verdiği için, o yıl iftihar listesine geçemedim. Sonunda çaresiz, Allahından bul, diye geçirdim içimden.

Ya İTÜ'yu burslu kazanacaktım ya da Rize'ye geri dönecektim

-Peki, o yıllarda, artık kafanızda geleceğe dair düşünceler oluşmaya başlamış mıydı? Beklentileriniz nelerdi?

-Adil Güray, liseden çok sevdiğim bir arkadaşım. Allah rahmet eylesin. Varlıklı ve geniş çevresi olan bir ailesi vardı. Onunla çok konuşurduk, hatta beraber Halkevine giderdik. Üniversiteye hazırlık dersleri açılmıştı orada. Kararımız, özellikle benim, şuydu: Üniversitede ya fizik bölümüne ya da elektrik fakültesine girmek. Bu konuları çok merak ediyorduk. Adil ile birlikte yabancı kitaplardan 15 bine yakın problem çözdük belki. Fizik öğretmenimiz Talat Erben sayesinde fiziği sevdim, kendisi daha sonra İTÜ'de profesör oldu. Hoca

beni sever, ben de ona çok saygı duyardım. O yıllarda hem lise bitirme hem de olgunluk sınavlarına girilirdi. Talat bey bitirme sınavını sözlü yapardı. Ben girdiğimde, hoca biraz da mümeyyiz hocalara, öğrencilerini nasıl yetiştirdiğini göstermek için olsa gerek, adam akıllı zor bir soru çıkardı önüme. Baktım ki, ne gördüğüm, ne duyduğum ne de çözebileceğim bir soru. Paniğe kapılmamak için kendi kendimi uyardım hemen. Hocalara, bana izin verin, biraz düşüneyim, ondan sonra cevaplayayım, dedim. Oradan buraya dalıp zırvalamak yerine, bu tavrım, hocaların çok hoşuna gitti. Biraz düşündükten sonra, bulduğum cevabı verdim. Hocalar memnun oldular. Sınavdan sonra Talat hoca da “Kemal, sana çok teşekkür ederim, yüzümü ağarttın” dedi. Kısacası, fiziğe karşı, olayların nasıl oluştuğunu, nasıl dönüştüğünü öğrenmeye karşı bir hevesim vardı. Elektrik de ona yakındı. O zamanlar öyle düşünmüştüm. Geriye baktığım zaman görüyorum ki, sadece İTÜ’nün Elektrik Fakültesine başvurmuşum. Bu ne cesaretti! Oraya giremeseydim ne yapacaktım? İstanbul’da kalacak yerim yoktu, Rize’ye dönmem gerekecekti. Halam, “Oğlum, artık liseyi bitirdin. Benim seni üniversitede okutacak gücüm yok. Sen, Rize’ye, Çayeli’ne gidersin, orada yaşarsın.” demişti. Ona söyleyecek bir sözüm yoktu, üç yıl bana yardım edip, bakmıştı, yanında barındırmıştı beni. Allah razı olsun, gani gani rahmet eylesin. Eğer amcamla halam olmasaydı, ben okuyamaz, bugün geldiğim yere hiçbir şekilde ulaşamazdım.

-Siz liseyi bitirdiniz ve İTÜ’ye başvurduunuz. Peki, üniversiteye girseniz bile nerede kalacaktınız?
-1946 yılıydı. Üniversiteye başvuru dilekçeme, “Ben, elektrik fakültesine girmek istiyorum; ama oraya kabulüm yeterli değil, bana burs da verilmesi lazım. Eğer burs veremeyecekseniz, beni kabul etmeyin” yazmıştım. Üniversiteler, giriş sınavı yapsalar da yapmasalar da, böyle bir dilekçe istiyorlardı, o zamanlar.

Ben dilekçemi verdikten sonra, hükümette bir değişiklik oldu ve Recep Peker Başbakanlığa getirildi. Yeni hükümet, yeni bir uygulamayla üniversiteye giriş sınavlarını kaldırdı. İTÜ’ye de sınavsız girilecekti ama öğrenci seçerken, lisedeki başarı düzeyleri belirleyici olacaktı. Benim hem lise bitirme ve hem de olgunluk sınavları derecem, pekiyi idi ama pek çok öğrencinin durumu da aynıysa eğer benim şansım azalmış olacaktı. Elimi şakağıma dayayıp sonuçları beklemeye başlamıştım, çünkü artık yapacak bir şeyim yoktu. İçinde bulunduğum durum hayatımın sonu gibi geliyordu bana. Çünkü üniversiteye kabul edilmezsem-ki bu da yetmiyor burs alamazsam- eğer artık okuyamayacaktım.

Birkaç gün sonra sonuçların ilan edildiği haberi geldi. Koşarak gittim, İTÜ’nün İnönü Stadyumuna bakan kapısından içeri girip, hemen oracıkta asılmış olan listelere baktım. Beş kişiyi burslu kabul etmişlerdi ve onlardan biri bendim. Gelirken koşarak çıktığım merdivenleri bu kez üçer beşer atlayarak indim. Bahçede çalışan bir bahçıvan vardı, beni görünce, “Oğlum, hoplayıp, zıplama, düşer bir yerini kırarsın” diye bağırdı. Ben de “Varsın kırılın be amca, kırılan yer onarılır nasılsa. Çok neşeliyim, çok iyi bir günümdeyim” diye cevap verdim, uzaktan el sallayarak.

-Ne yaptınız sonra o sevinçle?

-İlk işim hemen gidip, halama haber vermek oldu tabii. Sarıldık birbirimize ağladık, halam üzgündü, onu teselli ettim, daha fazla bir şey yapamazdı, minnettardım ona. Giysilerimi küçük bir valize koyup çıktım, içim içime sığmıyordu. Hiç zaman kaybetmeden Gümüşsuyu’ndaki yurda gittim. Gümüşsuyu Asker Hastanesinin bitişiğindeydi yurt. Çekinerek içeri girdim, kapıdaki görevliye, ben bu yurttan burslu kalmak üzere üniversiteye kabul edildim. Bana bir yer gösterin, dedim. O umursamaz bir şekilde, “Yukarıda boş yer çok, çıkın kendinize bir yer bulun” deyiverdi. Yurt üç katlıydı zaten, katlardan birine çıktım, önüme ilk gelen kapıyı çaldım, içerden bıyıklı biri görüldü benden büyüktü, ona, ağabey, burada

M. Kemal Sarıoğlu, İTÜ’deki öğrencilik yıllarında Elektrik Fakültesi etüt odasında ders çalışırken

boş yer var mı? diye sordum. Sert bir şekilde yer olmadığını söyledi. Öteki kapılarda da benzer cevaplarla karşılaştım, canım sıkıldı, ağlamaklı oldum. Aşağı inip girişteki görevliye durumu anlattım, ben bir daha kendim gitmem, beni siz götürün, dedim. Birlikte tekrar yukarı çıktık, odalardan birinde bana bir boş yatak bulup gösterdi, odadakiler İnşaat Fakültesi son sınıfın hayta öğrencileriydi. Akşamları yurttan kaçır, Beyoğlu'nda sinema ve barlara giderler, yatakhane poker oynarlardı. Bu arada Süleyman Demirel'le de karşılaştım orada, benden üç sınıf üstteydi.

M. Kemal Sarıoğlu (soldan ikinci) İTÜ Gümüşsuyu binasının bahçesinde öğrenci arkadaşlarıyla (6 Nisan 1948)

-Böylece İTÜ Elektrik Fakültesi öğrencisi oldunuz. İlk arkadaşlarınız kimlerdi?

-Öğrenci numaram 1867 idi. Önceleri, el ense çeker gibi tanışmaya kalktık. Arkadaşlarım daha çok yurttan birlikte kaldıklarımız arasındandı, gece gündüz beraberdik çünkü onlarla. Denizli Acıpayamlı Hüseyin Yılmaz vardı. Meşhur fizik alimi diye tanıtırırdı kendini. Fizikten çok iyi anlayan bir arkadaştı. Buna memleketinden bal gelirdi. Bazen, etütte birlikte çalıştığımız 5-6 kişi ile birlikte kahvaltı yapardık, Hüseyin balı getirir, kavanozun içine soktuğu kalemle yerdi. Tabii kendisinden başka kimse o balın tadına bakmak istemezdi. Bu arkadaş fakülteyi bitirdikten sonra Amerika'ya MIT'ye gitti, doktorasını orada yaptı. Bir de İnşaat Fakültesinden Halit Demir vardı, o da profesör oldu sonraları.

-Hocalarla ilk tanışmanız, ilk izlenimleriniz nasıl oldu?

-İkinci Dünya Savaşı sırasında Fransa'dan gelen matematik profesörleri bize ders verdiler. Doğu'dan gelen arkadaşlar hocalara sert muamele eder, hocalar da bir nevi çekinirdi onlardan. "Ben iyi adamım" filan dediklerini hatırlarım. Bunlardan biri Prof. Andre Fouche, çalışkan bir adamdı, rezonans olaylarıyla uğraşırdı; fakat onun verdiği dersten, tatmin olmadım. Dersi, Fransızca anlatır, tercümanı Doç. "matmazel" Sıdika Türkçeye çevirirdi, bu yüzden verimli bir ders olmazdı. Sözde lisede Fransızca okumuştum, ama daha çok edebiyatını... Ben onu ne yapayım! Önce bir kullanımını öğrenseydim, derdimi anlatabilseydim de, edebiyatını sonra okusaydım. Onun için, Fransızca'yı isteyerek okumadım ve fazla da bir şey kapamadım. Mesela, İkinci Dünya Savaşı sonunda bir Fransız donanması İstanbul'a gelmişti. Orada genç bir asker gördüm, Fransızca konuşup pratik yapmak istedim, sana İstanbul'u

gezdireyim, diyeceğim ama dilim bir türlü dönmedi, anlatamadım kendimi. O gün öyle kızdım, öyle kızdım ki, Fransızcadan vazgeçip, Almanca ve İngilizce öğrenmek için kendi kendime söz verdim. Fouche'nin doçenti "Matmazel" Sıdika, sınavda bir soru sorardı ama altı tane şıkkı olurdu; eğer birinci şıkkını çözemezsen, hiçbirini çözemezdin. Bu ne biçim sınavdı! Sorunun bir şıkkını yapamayabilirdim. Böyle bilgi ölçülür müydü? Bütün sınıf birleştik, "Böyle şey olur mu, bu problemleri çözemiyoruz" dedik. Sıdika hanım da, hepimize 20 üzerinden 0-3 not verip, "Bu sınıf çok kötü" diyordu. Sonunda "Bu hoca soruları mutlaka bir kitaptan alıp bize soruyor," diye düşünüp, kitabı bulmaya karar verdik. Kütüphaneye gidip araştırmaya başladım ve nihayetinde kitabı buldum, hocanın sorduğu soruların hepsi bunun içindeydi. Hemen koşup sınıftakilere haber verdim, herkes çok sevindi. Problemleri teker teker çözdük, çünkü kitaba bakıp yazmayı kendimize yediremiyorduk, kafamızı çalıştırıp çözdük. Bir sonraki sınavda, soruların hepsini cevaplamış olduk böylece. Bu defa da Matmazel Sıdika çileden çıktı "Siz alim misiniz? Alim mi olacaksınız, birden bire ne oldu size?" diye söylenmeye başladı. Tabii biz hiçbir şey demedik kendisine, hınzırlığımız tuttu. Aradan epeyce zaman geçtikten, asistan olup, doktoramı verdikten sonra, bir gün karşılaştığımızda Sıdika hanıma, "Hocam, size bir şey açıklayacağım. Bana kızacaksınız; ama esasını düşünürseniz, pek de kızılacak bir durum değil. Siz, soruları filanca kitaptan alıyor, bir soru soruyordunuz ki, 5-6 şıkkı vardı; birinci şıkkını çözemeyen ötekileri de çözemiyordu, çünkü hepsi birbirine bağlıydı. Biz de çaresiz böyle böyle yaptık" deyince. "Tüh Kemal! Sen de mi katıldın onlara?" diye sitem etti. Ben de "Hocam, başka yolu yoktu, evet" dedim.

-Alman hocalar da var mıydı sizin döneminizde?

-Vardı. Elektrik güç sistemlerinde filan Alman hocalarımız vardı. Onlar, çoğunlukla Türkçe ders verirdi. Bu enteresandır.

-Hocalardan adını anmak istediğiniz, örneğin sizin sempati duyduğunuz başkaları var mı?

-Öğrenciler arasında çok değerli bulunan, sevilen, sayılan hocalar; Prof. Dr. Ratip Berker, Prof. Dr. Mustafa İnan, Prof. Dr. Mustafa Santur, Prof. Dr. Tarık Özker, Prof. Fuat Külünk vardı, bunlardan bazıları biraz hırçındı. Örneğin, Tarık Özker çok bilgili ve dürüsttü, iyi de ders anlatırdı, fakat sinirliydi. Sanırım bir rahatsızlığı vardı, onun etkisiyle hep ters hareketlerde bulunurdu ama buna rağmen kimseye haksızlık yapmamıştır.

-Sizin kendinize yakın bulduğunuz, mühendislik eğitiminde size katkı verdiğine inandığınız, sizi yönlendiren, destekleyen, belki ders dışı zamanlarda gidip ilişki kurabildiğiniz hocalar var mıydı; genel olarak hoca öğrenci ilişkileri nasıldı?

-En çok sempati duyduğum hocalarım Fuat Külünk ve Mustafa Santur'du. Diğerleri için bu konudaki düşüncelerim olumsuzdur. Benim hocalık anlayışımla, tanıdığım hocalarınki birbirine pek uymuyordu. Bu yüzden öğrenciliğimde pek tatmin olmadım. Hocaların çoğu, derslerde verdikleri bilgileri, bizim bir alt sınıfta aldığımız bilgilerle ilişkilendirmeden aktarıyorlardı. Örneğin, bizim makinecilerle ortak aldığımız mukavemet, mekanik, fizik gibi derslerimiz vardı. Diyelim hocalardan biri sınıfa gelir, tahtaya bir formül yazardı. Bunun üzerine biz, "hocam, alt sınıfta mukavemet okuduk, mekanik okuduk. Acaba bu formül nereden, nasıl geliyor?" diye sorduğumuzda, hocanın cevabı; onun nereden çıktığını, hangi mukavemet esaslarının kullanıldığını anlatmak yerine "Otur yerine! Nereden geldiği değil, kullanmak önemlidir, dersi kesme, bunun cevabını bulamıyorsan, git ilkokula yeniden başla!" demek olurdu. Bu, beni çok rahatsız etti. Eğer mesele sadece bu formülü yazabilmekse, alt sınıftaki bilgileri neden almıştık o zaman? Bana göre, bir formülün bir önceki sınıfta okuduğum matematik, fizik, mukavemet gibi bilimsel konularla olan bağımlı kurabilmeliydim. Hocaların bu tutumu hevesimi kırar gibi oldu, bir ara dersleri çok hafife almaya başladım hatta üçüncü sınıfta okulu terk etmeyi bile düşündüm, ama hemen kendimi toparladım sonra. Tabii üzerimde, "Bak burslu öğrencisin, zorunlu hizmetin var, seni okuldan atarsak, borçlarımızı ödemek zorunda kalırsın" baskısı da vardı.

-Hocaların genel tutumu bu muydu?

-Çoğunluk için konuşuyorum. İçlerinde farklı davrananlar da vardı ama öyle pek de teşvik edici

sayılmazlardı. Ders anlatırken, zaman zaman karşısındaki öğrencilere dönüp, “Anlamayan var mı? Anlamadıysanız başka türlü de anlatabilirim. İşin esası, sizin öğrenmenizdir. Aksi halde, burada üç saat oturmanız bir şeye yaramaz” diyenine rastlamadım. Derste bir öğrencinin soru sorması, büyük bir cesaret gerektiriyordu. Bu kabul edilebilir mi? Öğrenci kafasından geçirdiğini soramayacak mıydı, ya da sorduğunda aşağılanacak mıydı? Bunu sevmiyordum. Ben, bu duyguları hep taşıdım içimde, öğretim üyesi olduğum zaman da öğrenciliğimde hocalardan ne beklediysen, hep bunu yapmaya çalıştım. Ancak her şeye rağmen hocalarıma, hayatta iseler saygı ve sevgilerimi; eğer rahmetli olduysalar, rahmetlerimi göndermek isterim

-Peki, bu eksiklikleri nasıl kapatmaya çalıştınız?

-Daha çok çalışarak... Kütüphaneye gider, araştırır, derste eksik kalan kısımları kendim bulur öğrenirdim. Kısacası bize verilen eğitim, araştırma geliştirmeye dayalı değil; ancak var olan bir sistemi işletmeye, çalıştırmaya yönelikti.

-Genel olarak hocaların ders verme yöntemine karşıydınız ki bu yüzden okulu terk etmeyi bile göze alacak bir noktaya geldiniz ama burslu öğrenci olmanız sizi bu düşüncenizden caydırdı. Aldığınız bursla hangi ihtiyaçlarınızı karşılayabiliyordunuz?

-Öncelikle, İTÜ yurdunda ücretsiz kalıyordum ki burası kaloriferi, sıcak suyu bulunan birinci sınıf otel gibiydi. Sabah kahvaltısı, öğle ve akşam yemekleri de yurt hizmetlerine dahildi. Bunların dışında bazı giyeceklerimiz karşılanır ve ayrıca harçlık verilirdi. Bunu da daha çok sinemaya gitmek için kullanırdık. Tabii ben ortaokul yıllarımdan kalan alışkanlıkla hep savaş filmlerine giderdim.

-Derslerden arta kalan zamanlarınızı, örneğin haftasonlarınızı nasıl geçirirdiniz?

-Çocukluğumdan beri yüzmeyi sevdiğim için, yazları arkadaşlarla Küçüksu ya da Florya plajlarına gider yüzerdik.Yalnız kaldığım zamanlarda roman okurdum. Reşat Nuri Güntekin'in ‘Çalığışu’ ve Halit Ziya Uşaklıgil'in ‘Aşk-ı Memnu’ adlı romanları aklımda kalanlar. Bu arada Karadenizlilerden tanıdıklar bulmuştum İstanbul’da. Bunlardan biri benim gibi atmaca tutkunu Mustafa İshakoğlu idi. Fırsat buldukça onun getirdiği atmacayla Avcılar’a gider, bıldırcın yakalamak için bir iki gece orada kalır ve böylece, atmaca tutkumu tatmin etme imkânı bulurdum. Bir defasında kolumda atmacayla Galata köprüsünden geçiyordum. Görenler merakla, “Bu, ne kuşudur, ne yer, ne yapacaksın onu?” gibisinden sorular sordular. Daha sonra bir örtüye sarıp -buna ‘kundak yapmak’ derler- öyle taşımaya başladım, o zaman kimseler görmezdi.

M. K. Sarıoğlu (soldan dördüncü), İTÜ mezuniyeti sonrasında Elektrik ve Makine Fakültesinden arkadaşlarıyla birlikte

Asistana ev kiralanmaz, çünkü kirayı ödeyemez...

-Hocam, 1951 haziran ayında İTÜ Elektrik Fakültesinden mezun oldunuz ve Elektrik Makineleri Kürsüsüne asistan olarak atandınız. Bu sizin isteğiniz miydi?

-En çok sevdiğim hocam Fuat Külünk’tü. Bana ilk asistan olmayı da dördüncü sınıftayken o teklif etmişti. Bir gezi esnasında, “Kemal; sen, elektrik makinelerinde çok başarılısın. Sana ihtiyacımız var, seni asistan alacağız” demişti.

Bundan çok memnun olmuştum ama bazı endişelerim vardı. Birincisi, henüz Karadenizli aksanımı düzeltememiştım, bu öğrenciler tarafından nasıl karşılanırdı, alay konusu olur muydu? İkincisi de yabancı dilim çok yetersizdi. Fuat hoca, aksan konusuna hiç değinmedi bile, güldü geçti. Yabancı dil içinse “Yabancı dil öğrenmek, pişpirik öğrenmekten farklı değil. Hevesin varsa, bir oyunun kurallarını

öğrenir gibi bunu öğrenirsin” deyip bana güç verdi. Eğer asistan olmayı kabul etmezsem, arkadaşların çoğunun yaptığı gibi mezun olur olmaz Ankara’ya gidip iş aramam gerekecekti. Oysa benim ne Ankara’ya gidecek yol param, ne de orada kalmak için otele verecek param vardı. Asistanlığı kabul ettim, yabancı dil sorunumu kısa süre içinde çözmeliydim ama.

Fransızca okumuş, öğrenememiş, bunun üzerine İngilizce ve Almanca dillerini öğrenmeye yönelmiştim fakat bunu kendi kendime halledemezdim. Araştırmalarım sonunda bunun için en iyi adresin Beyoğlu’ndaki uluslararası Berlitz dersanesi olduğunu öğrendim. Gittim hem İngilizce hem de Almanca dersleri için kaydımı yaptırdım. Bir cebimde İngilizce, bir cebimde Almanca sözlükle geziyordum artık...

-Asistan olmak sizde nasıl bir duygu yarattı? Öğrenci olduğunuz okulda birden asistan oldunuz. Ders vermeye başlayabildiniz mi hemen?

-Bazen... Hocanın olmadığı veya hastalandığı zamanlarda derslere girdim. Bu sırada, arkadaşlarımdan üçü, ‘elektrik makineleri’ dersinden mezun olamamıştı. Onların sınav dönemi geldi. Ben Prof. Dr. Turgut Boduroğlu’nun asistanıydım, Hoca benden bu sınavda gözetmen olmamı istedi. Ona, “Hocam, şimdi bu arkadaşlar sınavda kopya çekmeye kalkıştırlarsa, ben buna göz yummak istemem bu yüzden kavga çıkar, beni bu görevden affedin dedim. Ama hoca, “Başka asistan yok, sen gireceksin” diye ısrar etti. Düşünebiliyor musunuz, sınıf arkadaşların sınava girecekler, büyük bir ihtimalle de gözünün önünde kopya çekecekler. Her ne kadar ben kopya çekmediysem de, onların anlattıklarından, nasıl kopya çekildiğini biliyordum. Bu arkadaşlarla konuştum, “Sınavda gözetmen olarak bulunacağım, eğer kopya çekerseniz, yakalar kâğıtlarınızı alırım, iyisi mi gelin ben sizi sınava kadar çalıştırırım,” dedim, kabul ettiler. Elektrik makineleri laboratuvarındaki ofisimde iki üç ay kadar birlikte çalıştık. Daha çok soru çıkabilecek konular üzerinde durduk, bana teşekkür ettiler ve sonunda sınavda da başarılı oldular. Bunun bana verdiği bir huzur vardı; çünkü ömründe kopya çekmeye hiç tolerans göstermeyen, bir insanım. Bana göre, vergi kaçırmak gibi, başkasının malını çalmak gibi, hakkı olmayan bir bilgiyi çalmak gibi gelir. Onun için, buna hiçbir zaman izin vermedim. Ama kesinlikle bunu herkese açıkladığım için, kaçamak yapmamaya çalıştılar. Ben görmeden kaçamak yaptılarsa da bilmiyorum.

-Hocam bu yıllarda, lisedeki psikoloji öğretmeniniz, Deli Asım’la bir karşılaşmanız olacaktı...

-Asistan olduğumda, Turgut (Boduroğlu) beyle birlikte, alt kattaki elektrik makineleri laboratuvarındaki odada çalışıyorduk. Daha doğrusu bu odanın bir bölmesinde profesörler Turgut bey ve Osman İkizli, diğerinde ben vardım. Osman İkizli, yapılması çok güç, başka üniversitelerde bulunmayan modern bir laboratuvar kurmuştu. Ancak, bazı eksiklikleri vardı. Mesela, şehir şebekesinde arıza olduğunda elektrikler kesilir, o zaman ne deney yapılabilirdi ne de değişik gerilimler alabilirdik. Sonraları ben orada deney yapılabilir ortamı hazırladım. Daha değişik voltaj, yani ayarlı voltaj elde etmek için regülatör imal ettik. “Yapma, yapamazsın” demediler bana, yaptık. Zaten böyle bir tutkum vardı; yani öğrencilere, “Bir şey yapabiliyorsun, üretebiliyorsun” diye göstermekte yarar vardı ki bu, kendilerine olan güvenlerini artırır.

Bir gün laboratuvarda üçümüzün de bulunduğu bir sırada zil çaldı, düğmeye bastık, kapı açıldı. Bir de baktım, gelen bizim Deli Asım, lisede bana ‘Hamsi Kemal’ diyen psikoloji öğretmeni... Ben önce tanımazlıktan geldim. Elindeki büyükçe çantayı bir masanın üstüne koyup açtı, içinde farklı saatler vardı. “Beyler; ben saat satıyorum, almak ister misiniz?” dedi. Ben devamlı ona bakıyor, “Göz göze gelirsek, belki hatırlar” diye düşünüyordum ama hatırlamadı tabii. Kimsenin saat alacak hali yoktu. Ben daha fazla bekleyemedim, “Siz, Taksim Lisesinde psikoloji öğretmenliği yaptınız mı?” diye sorar sormaz, çantasını topladığı gibi çıkıp gitti. O anda yaşadığı duygu, yıllar önce sınıf arkadaşlarımdan önünde 'Hamsi Kemal' diyerek bende yol açtığı kırıklık duygusuna benzer bir şeydi sanırım...

-Asistan olduktan sonra bir geliriniz de oldu. Yurttan ayrıldınız, kira vb gibi harcamalarınızı karşılamaya yetiyor muydu maaşınız?

-Benimle mezun olup dışarıda çalışan arkadaşlarımız 450 lira alırken, ben önce 125, sonra 167 lira maaş alıyordum. Tabii, ilk yılımı zor geçirdim, çünkü geçinemiyordum. Üstelik Çeşme meydanında

oturan amcamın bir odasını kiralamış orada kalıyordum ama amcam benden kira almıyordu. Şunu rahatlıkla söyleyebilirim, zor koşullara rağmen, gidip bir özel firmada iş bulup rahat rahat yaşayım diye düşünmedim hiç. Bunun yerine, bu ülke bana burs verdi, beş yıl okuttu; bunu ödemem gerekir duygusundaydım hep.

-Bu arada ek iş yapabileceğinizi var mıydı, proje vb gibi?

-Ben proje yapmadım. Zaten elektrik makineleri alanında proje yapmak oldukça kısıtlıydı; aydınlatma resmi çizersen, tesisat yaparsan, belki... Ancak, yaz aylarında dersler yokken, boştum, bunu değerlendireyim, diye düşünmedim değil. Rahmetli Prof. Dr. Halis Duman'ı Bolu vilayeti Viyana'da okutmuş, orada sekiz yıl kalmış, doktorasını bitirip dönmüştü. İTÜ'ye geldiğinde, Prof. Dr. Muzaffer Özkaya ile bana Bolu şehir elektrik şebekesinin planını yapma görevini verdi. Böyle özel bir görevi asistana vermek doğru değildi, ama verdi. "Size bunun bütün masraflarını öderim" dedi. Geçim sıkıntımı belki biraz olsun gideririm düşüncesiyle Bolu'ya gittim. Orada çok iyi ağırladılar bizi. Çok farklı kültürlerden insanların yaşadığı bir yerdi, tanıdıklarım hep iyi insanlardı. Şehir elektrik şebekesinin planını çizmek ve hesabını yapmak için gerekli verileri toplamak üzere kapı kapı dolaştık Bolu'da. Evlerde kullanılan elektrikli aletlerin sayısını tespit ederek kurulacak santralin gücünü hesapladık ama bu yaptığımız çok ilkel bir çalışma tarzıydı. Bu, yaklaşık üç ay sürdü ama orada sürekli kalmıyor, zaman zaman gidip geliyorduk. Vali bey bizimle çok ilgilendi, haftasonları Gölcük ve Abant'a götürüp orada ziyafet çektiler bize. Muzaffer bey ile birlikte çalışmayı tamamlayıp İstanbul'a döndük ama bunun karşılığında Halis beyden kişi başına alacağımız yaklaşık 500'er liralık ücretlerimizi bir türlü alamadık. Şimdi düşünüyorum da o yıllarda asistan olmak gerçekten zordu. Babam öldükten sonra annem 30 yaşında memlekette üç kardeşimle birlikte yalnız kalmıştı. O hep bize kol kanat germeye çalıştı, kendisine büyük saygım vardı, hiç kırmamaya çalıştım. Onu yanıma almak için birlikte sığabileceğimiz kiralık ev aramaya başladım. İlk tercihim Beşiktaş'tı. Ev sahipleri önce, işimi soruyorlardı, "Yüksek Mühendisim" deyince de ikinci soruları "Nerede çalışıyorsunuz?" oluyordu. "Üniversitede asistanım" der demez, "Siz bu kirayı ödeyemezsiniz" deyip kapıyı kapatıyorlardı. Sonunda Kasımpaşa'da Nalinci Yokuşunda, daha ucuz, aylığıma uygun bir ev buldum, kiraladım. Yokuşu indikten sonra biraz ötedeki İngiliz Konsoloslukunu geçip, Gümüşsuyu'na, İTÜ'ye yürüyerek gidebileceğim bir mesafeydi burası. Ev eskiydi ama büyüktü. Annemi ve kardeşlerimi yanıma aldım. Kız kardeşim evlenmişti, onlar için de ayrı bir ev tuttuk. Sorumluluğunu üstlendiğim ailem yanımdaydı, bu beni iyiden iyiye düşündürmeye başlamıştı.

1952 yazıydı. Dekanlıktan izin alarak bir firmada iş buldum, mayıs ayından ağustos sonuna kadar çalışacaktım. TAMİŞ adlı firmanın sahibi Almanya'da eğitim görmüştü, elektrik tesisatları üzerinde faaliyette bulunuyor; müteahhitlik ve taşeronluk yapıyordu. Karaköy Bankalar Caddesindeki bu firmayla ilişkimi Muzaffer Özkaya sağlamıştı.

-Yaptığınız iş neydi?

-O sıralar firma, Turgutlu şehir şebekesi ihalesini almıştı, oraya gittim. Elektrik santrali kurulacak, sonra da direklerle çekilecek elektrik hattı ile kasabaya elektrik verilecekti. Günde 40 elektrik direği dikiyorduk, bu rekor denebilecek bir sayıydı fakat benim açımdan hiçbir bilimsel yanı yoktu. Bu çalışmalar sırasında ilginç anılarım oldu. Bir gün bir caminin yakınlarında çalışıyorduk, duvarın kenarında oturmuş namaz vaktini bekleyen insanlardan biri bana, "Mühendis bey, bu caminin duvarında büyük bir çatlak var acaba çöker mi?" diye seslendi. "Ben, inşaat mühendisi değilim, ama bu çatlak kaç yıldır var?" diye sordum, "Babalarımızın zamanından kalma, neredeyse bir 40-50 yıldır..." dediklerinde, "Merak etmeyin, benim görüşüme göre, bu duvar çökmez" dedim.

Turgutlu'da hep, toz toprak içinde çalışıyorduk, benim üzerimde bir mont vardı. Yaşlı nineler beni bu halimle yabancı sanmışlar, "Türküm, yabancı değilim" dedim. "Bu işleri eskiden hep yabancılar yaparlardı. Seni görünce duygulandık evladım" dediler. Ama orada elektrik santrali yapımında çalışan yabancılar da vardı, bir Alman teknisyenle ahbaplık kurmuştum, Turgutlu'nun şeftalilerine hayran kalmıştı. Onunla birlikte epeyce vakit geçirdik, akşam yemeklerinde o içki içer sohbet ederdik, böylece Almanca pratik yapma imkânım oldu.

Turgutlu'daki işi bitirdikten sonra Uşak'a geçtik. Burada yaptığımız iş, büyük kanallar açıp, yeraltı elektrik kabloları çekmekti. Bunu taşeron firmalara yaptırıyorduk. Uşak'ta ilginç bir olay geçti başımdan. Turgutlu'da beraber çalıştığım ve işini beğendiğim Uşaklı genç bir ustabaşı vardı, onu da Uşak'a getirmiştım ancak bir süre sonra hile yaptığını dair, çalışanların bir grubunu oluşturan göçmen işçilerden bilgiler almaya başladım. Yapılan iş; kanal açmak, bu kanala dökülen kumun üzerine tuğlalar döşemek ve kabloları da bu tuğlaların üzerine çekmekti. Kum, yakınlardaki bir dereден çıkarılıp getiriliyordu. Turgutlu'dan getirdiğim ve çok sevdiğim bu ustabaşı hakkında, beş araba kum getirdiyse bunu kayıtlara on araba olarak yazdığını böylece fazladan para elde ettiği duyumunu aldım. Kendisini çağırıp uyardığımda inkâr etti. Tabii bu işi yalnız başına yapmıyordu yanında arkadaşları da vardı. Birkaç kez uyarmaya devam ettim ama o her defasında bunu kabul etmiyordu. Sonunda onu ve arkadaşlarını işten çıkarmaya karar verdim ama bir kötülük yapacaklarından da endişe ediyordum. Uşak kaymakamı, zaman zaman yanımıza gelir, hal hatır sorar, yardıma hazır olduğunu belirtirdi. Konuyu kendisine açtığımda, kendimi korumam için bir tabanca verdiler bana.

-Karadenizlisiniz hocam, herhalde tabanca kullanmayı biliyordunuz...

-Karadeniz'de herkeste tabanca vardır ama benim hiç tabancam olmamıştı. Evde Birinci Dünya Savaşından kalma, Alman malı bir silah vardı, bir çeşit piyade tüfeği. Bir gün, Çayeli Küçük Taşhanedeki evimizin üst katında karga ötüyordu, buna bir atayım dedim. Henüz İTÜ'de öğrenciydim. Tetiği çeker çekmez, dipçığı tepti, yere yuvarlandım. Silaha alışkanlığım işte o kadardı... Şantiyeye gidip, işçileri topladım, hile yapan grubun paralarını verdim, dürüstlük üzerine bir şeyler söyledikten sonra "Hepinizi atıyorum" dedim. Bu sırada bunlardan dört beşi arka tarafıma geçip ellerindeki kürekleri havaya kaldırmış kafama vurmaya niyetlenmişler. İhbarı yapanlar işaret edince anladım bunu, hemen oradan kalkıp, doğruca kaymakamın yanına gittim. "Bana böyle yapmaya yeltendiler, haberiniz olsun, canıma kıyar bunlar benim" dedim. Kaymakam, hepsini gözaltına aldırdı. Bir iki gün orada kaldılar. Bu arada bana haber yollayıp, affetmemi, yeniden işe almamı istediler ama kabul etmedim. Bir süre sonra da iş bitti, üniversiteye döndüm. Aylığı 450 liradan, dört ay karşılığı aldığım para, bir süreliğine de olsa geçimimizi kolaylaştırdı, kış aylarını rahat geçirdik.

-1953 yılında size Almanya yolu görünüyor...

-Evet, o yıl "Siz biraz Almanca dersi alın, sizi Almanya'ya gönderelim" dediler. Biliyorsunuz 1951'de asistan olduktan sonra iki yıl geçmişti üzerinden; artık bilimsel bazı çalışmalar yapıp bunları yayınlamam gerekiyordu. Benden önceki hocalar 'yeterlik tezi' adıyla anılan İTÜ'ye özgü bir uygulama ile asistanlıktan doçentliğe doğru adım atmışlardı. Hocalarım Turgut Boduroğlu ve Halis Duman bana da, "Kemal, senin yeterlik tezi hazırlama zamanın geldi" dediler. "Burada kalacaksam, doktora yapmadan olmaz" dedim. "Olur mu? İnat etme. Sana yazık olur. Sen yine emniyet olarak bir yeterlik hazırla" diye ısrar ettiler. Bunun üzerine bir tedbir olsun diye Almanya'ya gitmeden önce 'Doğru Akım Makinelerinde Komutasyon' konusunda hazırlanmaya başladım. Almanya'da doğru akım makinelerini görüp, yeni bilgiler edinirim düşüncesindeydim. Yalnız, "Ben, yeterlik teziyle yetinmem, buraya öğretim üyesi olma niyetiyle geldim, zorunlu hizmetim var, doktora yapacağım" dedim. "Aman Kemal, burada kimse doktora yapmadı, sen yapamazsın" diye vazgeçirmek istediler ama ben ısrarlıyım.

-Almanya'ya yalnız mı gittiniz? Yolculuğunuz nasıl geçti?

-Benden daha kıdemli asistanlar (Prof. Dr.) Muzaffer Özkaya, (Prof.) Abdi Dalfes ve (Prof.) Mehmet İnan ile birlikte İtalya'ya kadar vapurla gidip, oradan Almanya'ya trenle geçtik. İstanbul'dan Tarsus vapuru ile yola çıktık. Üç dört gün süren yolculuk genellikle sakin geçti ancak Matafan Burnu civarında deniz çok dalgalıydı; öyle ki yolcuların çoğunun yüreği ağzına geldi, kamaralarına çekilip yattılar. Beni deniz tutmaz, kaptan köşküne çıktım, üçüncü kaptan "Gel, seyredelim." dedi. Gemi dalgaların arasına öyle dalıp çıkıyordu ki, dalgalar kaptan köşküne çarpıyordu. Gemi bu dalgaların arasından, sırtına aşırı yük konulmuş hayvanın titremesine benzer bir titremeyle suyun yüzüne tekrar çıkıyordu.

Sonunda Napoli'ye vardık, oradan da trenle Almanya'ya Stuttgart'a geçtik. Almanya'da daha sınırdan, gümrüklerden geçerken, polislerle, gümrük memurlarıyla konuşurken, anladım ki Almancam tercümanlık yapacak kadar iyiydi ama pratik olarak öğrenmişim. Yanımdaki arkadaşlar “Kemal, Almancada iyi ilerlemişsin” dediler. Aslında onlar benden daha iyi, daha uzun süre Almanca okumuşlardı ama gramerle öğreniyorlardı. Bir dilde derdini anlatabildiğin zaman hevesin artar. Derdimi anlatamadan, Goethe'yi okumuşum; Goethe'den bana ne! Ben öyle düşünüyordum.

Stuttgart'ta Stuttgart Üniversitesine, yanılmıyorsam Mehmet İnan'la birlikte gittik. Niyetim, orada, daha önce İTÜ'den tanıdığımız Prof Leonhard'la görüşüp, “Ben, şu konuda doktora yapacağım. Siz tecrübeli bir profesörsünüz. Bu konuda benim bir buluşum yahut da doktora niteliğinde bir çalışmam başarılı sonuç verir mi?” diye danışmaktı. Profesör, bize çok iyi davrandı. Yanında güzel bir sekreter vardı, biz ona bakmaya dalıp gitmişiz herhalde, Leonhard “Bu, benim yeğenimdir” dedi. Biz utanıp başımızı öne eğdik. O anı hiç unutmam.

Prof. Leonhard, “Bu seçtiğin çok iyi bir konu, nereden buldun?” diye sordu. Kütüphanede yaptığım araştırmalarda, pek işlenmemiş bir konu olduğunu fark etmişim. Hocanın beğenmesi, beni de sevindirdi.

-Stuttgart'ta Prof. Leonhard'ın yanında doktora çalışması yapmayı düşünmediniz mi, onunla bu konuyu konuşmadınız mı hiç?

-Hayır, konuşmadık. Ben doktoramı İTÜ'de yapma konusunda kararlıydım. Bizim Almanya'ya gitme nedenimiz, herkesin kendi konusuyla ilgili bilgi ve görgüsünü artırmaya yönelikti esas olarak. Tabii bu arada Almancamı da geliştirmiş olacaktım.

-Sonra, siz Nürnberg'e geçtiniz...

-Evet, Nürnberg'de, Siemens'in (Nürnberg Elektrische Maschinen Fabrik) elektrik makineleri fabrikasında çok şey öğrendim. İşçilerle bol bol sohbet etme fırsatı buldum. “Biz 48 saat çalışıyoruz, ama karşılığında 42 saatlik ücret alıyoruz; çünkü ülkemizin İkinci Dünya Savaşı yıkımından kurtulmasına katkıda bulunmamız gerekiyor” diyorlardı. Onlarla rahat rahat Almanca konuşabiliyordum. Bir ustabaşı vardı, çok kibar bir adamdı. Büyük bir asenkron (alternatif akım) motoru imal etmiş, vinçle bulunduğum yere getirmişti. Adam, motoru havaya kaldırıyor, alttan bakıyor, yandan bakıyor, soldan bakıyor, yatırıyor, oradan bakıyor, buradan bakıyordu. “Niye bu kadar özen gösteriyorsunuz? İmal ettiniz, satın gitsin” dedim. Ustabaşının cevabı ders gibiydi; “Herr Sarıoğlu, biz ihracat yapmasak aç kalırız. İhracatını yaptığımız her malın kaliteli olması lazım, bir eksiği olmamalı, bunun için inceliyorum.” İş konusundaki tutumları, bu kadar ciddiye işte.

-Nürnberg'deki çalışmalar verimli oldu mu sizin açınızdan?

-Çok verimli oldu; çünkü Türkiye'de göremediğim makine laboratuvarını orada görüp, inceledim, makinelerin nasıl yapıldığını anladım. Az önce sözünü ettiğim ustabaşı, benim bu ilgimi görünce, yeni malzemeleri tanıtp, birçok da bilgi vermişti bana. Onu saygıyla anıyorum.

Bu noktada üniversitedeki hocalarıma bir atıfta bulunmak istiyorum. Bize daha çok, bir makinenin nasıl yapıldığını, nasıl çalıştığını öğrettiler; ama bu makinenin geçici hal davranışlarını incelemek ve matematik modellerini kurabilecek yaklaşımlardan söz etmediler. Bu konuyu kendilerine hatırlatsam da, gerekli olmadığını söylüyorlardı. Oysa bana göre, bu makineye dair öğrendiklerimi, alt sınıf derslerinde öğrendiklerimin üzerine oturtabilmeliydim; bunu yapamayınca, zorlanıyordum. Benim daha öğrencilik yıllarında düşüncem şuydu: Elektrik makineleri bilimsel olarak öğrenciye aktarılсын bunu yaparken de onun alt sınıfta gördüğü ‘matematik’, ‘alan teorisi’, ‘fizik’, ‘elektroteknik’, ‘devre’ gibi derslerde öğrendikleriyle bağlantısı kurulsun. Hoca olduktan sonra yazacağım kitapları da hep bu doğrultuda düşünmüştüm o zamanlar. Sonraları yazdığım sekiz, dokuz kitapla da bunu gerçekleştirdim. Hocaların çoğunun hoşuna gitmedi bunlar, ama bazı hocalar, “Aferin sana, yazdıkların çok iyi” diye memnuniyetlerini gösterdiler.

-Nürnberg'de nerede kaldınız hocam?

-Orada bulunduğum üç dört ay süresince bir evde pansiyoner olarak kaldım. Ev sahibi yedi, sekiz

yaşlarında iki çocuklu Frau Suhl'du. Kocasını savaşa paraşütçü birliğinde görevli olarak katılmış, Girit'e havadan indirme yaparlarken de hayatını kaybetmiş. Güzel bir kadın olan Frau Suhl, geçim sıkıntısı çektiği için bir odasını kiraya veriyordu. Onun ve özellikle çocukların sayesinde Almancamı çok ilerlettim. Aile Katolikti ve her cuma günü bir papaz gelir, onları takdis ederdi. Papazın geldiği saatlerde eğer evdeysem ben de takdis edilmiş olurum. Çok sonraları Frau Suhl Türkiye'ye geldiğinde, bizi de ziyaret etti. Kendisiyle çok iyi hatıralarımız vardır.

-Almanya'dan mesleki anlamda epeyce donanımlı ve anılar biriktirerek dönüp İstanbul'a geldiniz.

-İstanbul'a, İTÜ'ye geldim. Stuttgart'ta Prof. Leonhard'ın bir iki sözcükle bana verdiği cesaret, heyecanımı da artırmıştı. Böylece hem doktora konum olan 'Doğru akım makinelerinin dinamik stabilitesi, matematik modeli', hem de 'Doğru Akım Makinelerinde Komutasyon' başlıklı yeterli tezim üzerinde çalışmalara başladım. Buradaki soru şuydu: Doğru akım makinesinde kolektör, bir de fırça var; orada neler oluyor? Benim asıl hedefim doktora vermektir ama yeterlik tezi vermem konusunda hocaların baskısını da üzerimde hissediyordum, bu yüzden zamanı iyi değerlendirmeliydim. Kütüphaneye gidiyordum, bulabildiğim kadar dergi ve yeni çıkan kitapları okumaya çalışıyor, birikimimi artırıyordum. Ama asıl cesaretimi 1954'te gideceğim Amerika'dan alacaktım.

-Amerika'ya da İTÜ tarafından mı gönderildiniz?

-Hayır, 1954 yazında MIT (Massachusetts Institute of Technology '1954 Foreign student summer Project') burslusu olarak Amerika'ya seyahatim gündeme geldi. Geçen yaz Almancamı epeyce ilerletmiştim, ama İngilizcem BBC İngilizcesi aksanıyla biraz ilerlemişti. O tarihlerde Doçent olan ve kendisi de 1953'de MIT'e giden (Prof. Dr.) Nimet Özdaş, bu bursu, hevesli ve yetenekli gördüğü için olsa gerek benim almamı istiyordu. Bunun için beni Amerikan Kültür Merkezinde, sınava tabi tuttular. Sınav sonucu, onlara göre "idare eder" şekildeydi. İngilizce anlama konusunda yetersiz olduğumun farkındaydım zaten; ama sonuçta dört aylık bursu almış oldum. Bu bursu her yıl bir üniversiteden bir kişiye veriyorlardı, o yıl Türkiye'den giden tek öğrenci bendim. Burs konusunda herhangi bir sınırlama yoktu, ona ben karar verecektim.

-Amerika'ya gidişinizde ilk kez uçağa bindiniz, bu yolculuğu biraz anlatır mısınız? Hangi şehre gittiniz?

M. K. Sarıoğlu (ortada), Amerika'da MIT Boston'da doktora çalışmaları için bulunduğu günlerde, Newyork-Boston arasında arkadaşlarıyla yaptığı yolculukta bir mola sırasında (Temmuz 1954)

-Hem Amerika'ya ilk defa gidiyordum hem de uçağa ilk defa biniyordum ama heyecanlı olmaktan çok neşeliydim. Mesleğimde ilerleme konusunda bu seyahatin çok yararlı olacağını biliyordum, o yüzden çok neşeliydim. MIT, Boston'daydı ama ben İstanbul'dan New York'a uçtum önce. Orada aktarma yapıp Boston uçağına binecektim, ama biz yarım saat gecikmeyle New York'a vardığımız için Boston uçağına yetişemedim. Hem canım sıkılmıştı hem de karnım acıkmıştı. Havaalanında karşıma çıkan bir hostesten yardım istedim. "Ben Türkiye'den geliyorum. Uçağım yarım saat gecikti, bir de çok açım" dedim. "Gel, seni bir yedireyim şurada. Seni bir uçakla göndereceğim" dedi. Tabii bu benim anlayabildiğim kadardı. Asıl demek istediği: "Önce size yemek yiyebileceğiniz bir yer göstereyim, açlığınızı giderin, sonra sizi bir uçakla

Boston'a gönderirim." Ben daha çok radyodan BBC İngilizcesi dinlemiştim. Hostes Amerikan aksanıyla konuşunca, çoğu dediğini anlayamıyor, kolundan tutup, daha yavaş ve anlaşılır konuşmasını istiyordum. Şunu da anlatmalıyım. New York havaalanında röntgenden geçirildim. Doktor, "Senin ciğerinde bir

leke gördüm, çocukluğunda yüksek bir yerden düşmüş olmayasın?” diye sordu. Oysa İstanbul’da da sağlık kontrolünden geçirilmiştim ve herhangi bir şey bulunmamıştı. Orada birden hatırladım. Küçükken kelebek yakalamak için bir ağaca çıkmış, o sırada ağacın dalı kırılınca yere düşmüştüm. Ağacın altında yarım saat kadar baygın yatmışım, kendime geldiğimde köpeğim Gabriel, ağlar gibi sesler çıkararak başımda bekliyordu. Doktora bunları anlattım, “Tamam” dedi "geçebilirsin."

-New York’tan Boston’a geçtiniz...

-Uçakla Boston Havaalanına indikten sonra oradan üniversiteye gittim. Burada dünyanın her tarafından gelmiş burslu öğrenciler vardı, kimseyi tanıımıyordum. Beni karşılayan yüksek lisans, doktora öğrencileri, kalacağım bir yer gösterdiler. İki kişilik bir odaydı burası, tanıştığım ilk kişi oda arkadaşım Nacmettin Alrubai, Iraklı bir makine mühendisiydi. Çok hoş bir çocuktur. İngilizcesi de gayet iyiydi. Onunla arkadaşlık yaptık. Çok sonraları Türkiye’ye gelmiş, beraber yemek yemiştik. Kendisinden bir daha haber alamadım. Hiç unutmam, bir çalışma günü gitmiştim fakülteye. Bana bir form verdiler, onu doldurdum, sonra Prof. Alexandre Kuskov’la görüştüler. Herhalde Rus asıllı olmalıydı. Komşu ya, hemen sempati duydum, ne de olsa kendini yalnız hissediyor insan. Kuskov, “Hangi konuda çalışmak istiyorsun?” diye sordu. “Doğru akım makinelerinin stabilitesi konusuyla uğraşmak ve bununla ilgili çalışmak istiyorum. Bu konuda İstanbul’da bizim üniversitede fazla kitap, dergi yok. Ben nasıl ilerleyeceğimi de pek iyi bilmiyorum, ama bunları düşünüyorum” dedim. Kuskov gülümseyerek, “İyi konu seçmişsin. Biz burada bir komisyon kurduk, görevi şu: Elektrik makineleri çok eski bir konu; ama bunun nasıl öğretileceğini çalışalım, bir yöntem bulalım ve bunları öğrenciye öyle öğretilim” deyince, rahatladım, teşekkür ettim kendisine, “Bunu ben size anlatabilirim” dedim. Artık doktoramı gönül rahatlığıyla yapar, bitirebilirdim. Yoğun bir biçimde çalışmaya başlamıştım. Laboratuvarında testler yapıyor, Science Library’de kitaplar okuyordum... Daha gencim o zamanlar, 27-28 yaşlarındaydım. Kütüphanede saçları ağarmış yaşlı bir adam dikkatimi çekti, her gün geliyor, benden fazla kitap okuyordu. Merak edip birine sordum. Meğer dünyaca tanınmış, devre kitaplarını yazan Prof. Guillem’in değil miymiş? Avusturya asıllı bu profesörün adını daha önce duymuştum. O anda şunu öğrenmiş oldum: Profesör de olsan, sonuna kadar çalışacaksın kardeşim, bu iş böyle! Bunu da yazdım aklımın bir köşesine.

M. Kemal Sarıoğlu (soldan üçüncü) bir gezide Mısırlı ve Danimarkalı katılımcılarla birlikte (1954-Boston/USA)

-Üniversiteyi İstanbul’da okudunuz, Amerika’daki üniversite yaşamını da gördünüz. Sizin görebildiğiniz farklar nelerdi; eğitim ve sosyal yaşam açısından...

-Benim gördüğüm, Amerika’daki hocalar, özellikle laboratuvarında çalışanlar çok yumuşak başlıydı, ben profesörüm diye yan gelip gerilmeyen, herkese yardım etmek isteyen insanlardı, onlardan çok etkilendim. Gerçi bu gidişimde derslere girmemişim ama izlenimim böyleydi. Davranışları çok rahattı; pantolonunun paçası uzunmuş, kısaymış, bunlara hiç bakmıyorlar, istedikleri türden ayakkabıları giyiyorlardı; yeter ki temiz olsun.

M. Kemal Sarıoğlu Boston MIT’de (1954)

-Almanya ve Amerika izlenimlerinizi karşılaştırabilir misiniz?

-Almanlar, İkinci Dünya Savaşından çıktıktan sonra borç altında oldukları için, daha ciddi, daha az gülen, daha iş manyağı olmuşlardı; ama yardımseverdiler,

bir şey istediğinde ellerinden geleni yaparlardı. Amerikalılar daha serbestti. Projeye katılan öğrenciler için beş bin millik ve 15 gün süren bir endüstriyel gezi düzenlediler. New England adını almış Boston ve New York bölgesindeki Eindhoven atom araştırma laboratuvarlarının hepsini gezdik, herkes çok neşeliydi. Detroit'te Chrysler otomobil fabrikasına götürdüler; burada 59 saniyede bir otomobil üretiliyordu. Motorun gücünü taşıyan, krank mili yapılan bölümde ateş altında, müthiş sıcakta çalışan biri dikkatimi çekti. Bizi gezdirenlere onun mesleğini sordum. "Teknisyen" dediler, "sadece bu işi yapar..." Sonra bir mühendis ile bu teknisyenin aylık ücretlerini öğrenmek istedim. Mühendis 500 dolar alırken, teknisyenin aylığı 1500 dolardı. Orada, teknisyenlere verilmesi gereken değeri de anlamış oldum.

Yüksek mühendistim, doktora yaptım mühendis oldum

-Amerika'dan döndükten sonra 1955 yılında doktoranızı verdiniz. Bu süreci anlatır mısınız?

-O yıl yazıp verdiğim doktora tezinde, teorik matematik denklemler vardı. Hocalardan bazıları; "Seni jürinin önüne çıkaracağız. Bunların doğru olduğunu nereden biliyorsun? Bu denklemleri yeni kurdun, ilk defa yazıyorsun" dediler. Gümüşsuyu binasının alt katında Fuat Külünk ve Osman İkizli'nin kurduğu çok iyi bir elektrik makineleri laboratuvarımız vardı. Tezde yazdıklarımı doğrulamak için çok sayıda deney yapmak gerekiyordu, bu amaçla laboratuvara indim. Tezimde önerdiğim bir denklemi soruşturmak için test yaparken, dinamo fren dediğimiz bir volanın üzerine halat sararsın, motoru döndürdüğün zaman halatın ucundaki bir ağırlıkla volana baskı yaparak, volanla motora fren uygularsın. O sırada çıkan ısıdan halat yanmasın diye su püskürtmek gerekiyordu ama suyun fişkırmasıyla pompa bozulmasın mı, sular başımdan aşağı iniverdi.

"Sen bunu yapamazsın" diyen hoca da tesadüfen orada değil mi, "Kemal; demedik mi sana, bu olmaz, yapamazsın" diye söylenmeye başladı. "Hocam; olacak, hepsi olacak" dedim. Sonunda üç hocanın (Prof. Dr. Münir Ülgür, Prof. Emin Ünal, Prof. Haldun Gürmen) yer aldığı jüri karşısında tezimi verdim. İçlerinden Münir Ülgür hoca, "Kemal, bu tezi yaptın. Tebrik ederim. Çok iyi" dedi. "Evet hocam, bana yapamazsın dediler, ama ben yaptım" diye teşekkür ettim kendisine. "Keşke bu tez konusunu ikiye ayırsaydın, bir kısmını doçentlik tezinde kullanırdın, neden hepsini burada kullandın" bile dedi Münir hoca. "Olsun hocam" diye karşılık verdim "doçentlik için de ayrı bir çalışma yaparım."

-İTÜ Elektrik Fakültesinin doktor mühendis unvanını alan ilk asistanı olduğunuzu söylüyorsunuz...

-Ben yüksek mühendistim. Doktora yaptım, Dr. Müh. unvanını aldum. O, iyi bir tez oldu ve ileride yazacağım kitapların da çekirdeğini oluşturdu.

-Siz, doktora yapılmasının bir süre ertelendiği İTÜ'de onun yerine yeterlik tezinin ikame edilmesi uygulamasını zorlamış olduğunuz herhalde.

-Zorladım ve başardım. Bunu ikinci kez gittiğim Amerika'da da kanıtladım. Orada, (Prof. Dr.) Tarık Özker'e de doktora danışmanlığı yapmış olan Avusturya kökenli Prof. Dr. Gilbert Fett çok iyi bir insandı ve beni çok severdi. Hindistanlı bir öğrencisine doktora tezi vermişti. "Aynı sonuçlar benim tezimde var laboratuvarında testle de gösterebilirim;" deyince şaşırıldı ve Hintli öğrencisinin tez konusunu değiştirdi. Onun o halini görünce "Hey gidi Kemal, diye içimi çektim. Atatürk Türkiye'si, ne büyük ilerlemeler kaydediyor, şimdi benim tezim karşısında heyecana geldi adamlar" dedim, kendi kendime.

-Doktora tezinizi verdikten sonra 1955-1957 yılları arasında askerliğinizi yedek subay olarak yaptınız...

-Doktora tezimi hazırlamış ama henüz jüri karşısında savunmamı yapmamıştım ki, dekanlığa, fakülte sekreterliğine gönderilen bir celple beni askere çağırdılar. Sekreterlikten, erteleme için askerlik şubesine yazı yazmalarını istedim. Fakülte sekreteri Ata Çorakçı, çok yardımsever bir insandı, onun hazırladığı yazıyı alıp, şubeye gittim. Orada üzüntülerimi belirttiğim albay, "Tamam" dedi, "askerliğini erteliyoruz, üzülme..." Ben iki yıl ya da üç yıl ertelenmesini istemiyordum ki, niyetim bir an önce doktoramı vermek sonra askere gitmekti. Neyse, böylece halloldu, doktora savunmamı yapıp, tezimi dekanlığa teslim ettikten sonra askere gittim. Orada elektrikçileri genel olarak muhabereci yaparlardı, beni de Ankara Mamak'a gönderirler sanıyordum. Meğer Genelkurmay, içinde fizikçi, matematikçi, elektrikçi, kimyacı ve atomcuların bulunduğu 10 kişilik özel bir sınıf amaçlamış. Bu grup, askeri olmaktan çok, bilimsel alanda ordu için araştırmalarda bulunup, Türkiye'de atom enerjisinin uygulanabilirliğine dair rapor hazırlayacaktı. Böylece, diğer elektrikçiler Mamak'a gönderilirken ben, Ankara Dışkapı'daki Ordu Donatım Yedek Subay Okuluna gittim. 1955 yılının, sanırım aralık ayıydı, karlı bir günde askerliğim başlamış oldu. Bizi 60-70 kişilik bir koğuşa verdiler. Çok az talim yapıyorduk ondan bir şikâyetim yoktu ama geceleri uyumak eziyet oluyordu benim için. Zaten zor uyuyan bir insandım, yatar yatmaz uyuduğumu pek hatırlamıyorum. Çok evhamlıydım çünkü bir dayanağım yoktu, sırtımı dayayacağım bir yer olmayınca düşünür dururdum, bu da uykumu kaçırırdı. Üstelik burada herkes de horluyordu. Ne yapacaktım? Arkadaşlar, "Kemal, sen en iyisi bir şişe şarap al, bir yere sakla, yatarken birkaç yudum iç, sızıp kalırsın" dediler. Bunu denemekten başka çarem yoktu. Bir gece, yat borusu çaldı, yattım, ama bir türlü uyuyamıyorum tabii. Kalktım, gidip bir yerlerden şarap buldum, dönüşte koğuşa yüz metre kala nöbetçi subayına yakalandım, elimde bir şişe Kavaklıdere şarabı. "Valla komutanım", dedim, "ister ceza verin ya da ne yaparsanız yapın, benim böyle bir hastalığım var, uyuyamıyorum..." Güldü, geçti komutan, "Hadi şimdi git ama bir daha yapma bunu" dedi.

Başka yollar düşünmeye başlamıştım artık... Benim tam yanımda yatan, Almanya'dan tanıştığımız bir arkadaş vardı; tekstil okumuştü, Adı Namık. "Namık, gece çok horluyorsun. Bir horluyorsun, bir horluyorsun ki, hiç uyuyamıyorum. Benim sana bir teklifim var, darılma ama. Bir ip alayım, senin karyolana bağlayayım, sen horlamaya başladığın zaman ipi çekerim, sen uyanırsın" dedim, kabul etti. Ben ipi aldım, Namık'ın karyolasına bağladım. Akşam, bu yatar yatmaz uyudu tabii. Horlamaya başlayınca ipi çektim, hemen öteki tarafa döndü, ama bu defa da başka bir sesle horlamaya başlamaz mı?

Tabii ben bu hallerde geceleri doğru dürüst uyuyamazken, rahmetli Adnan Menderes'in oğlu Yüksel adı bizim koğuştta görünmesine rağmen, her akşam özel arabayla gider evinde yatardı.

M. K. Sarıoğlu (orta sırada soldan üçüncü) yedek subay okulunda liseden arkadaşı Cumhuri Ferman (sağında) ve Mehmet Dizioğlu (solunda) ve diğer arkadaşlarıyla birlikte

-Gün içinde nasıl geçerci hocam askerlik; dersler, eğitim?

-Derslerde daha çok bomba kursları filan görürdük. Ders veren subaylar, "Siz, bu konuyu benden iyi bilirsiniz, ama ben yine de şöyle bir anlatayım" derlerdi. Çok az eğitim yaptık. Mesela, asistanlığımda öğrencim olan bir İhsan çavuş vardı, bize eğitim yaptıran... bir gün bana "Yat!" dedi. Ben alışamamışım tabii, şöyle bir baktım ona, "Yat yahu!" dedi, "Burada hocalık sökmez; yat!" Tabii bunlar biraz da şaka mahiyetinde olaylardı. Yedek Subay Okulunu bitirdikten sonra, tayin zamanım geldi. Benim için iki yer söz konusuydu; başta da söylediğim gibi asil gitmem gereken özel sınıf ve Kore. Ama durumum bir türlü açıklığa kavuşmuyordu. Personel albayına gittim. "Ben, bunlardan hangisine gideceğim?" diye sordum. Adamın dengesi bozuktu, dediklerine göre attan düşmüş, beyni kısa devre yapmış (!) Hemen küfretti bana. "Albayım; ben de bir asteğmenim, Türk subayıym, bana hakaret edemezsiniz" diye itiraz edecek oldum, odada

bir de üsteğmen vardı, gelip beni kenara çekti, “Bunun durumu iyi değil, sakın üstüne gitme” diye uyardı. “Üsteğmenim; albayın bir rahatsızlığı varsa, bunu üstlerinize bildirin, görevden alsınlar” deyip odadan çıktım. Özel sınıfa bakan subaya gidip, durumu anlattım, beni özel sınıfa verdiler, böylece yerim belli oldu. Özel sınıfa gidemeseydim, Kore’ye göndereceklerdi, orada tercümanlık yapmak zorunda kalacaktım. Özel sınıfta çeşitli bilim dallarından gelmiş on kişiydik. Daha önce söylediğim gibi, Türkiye ve atom enerjisi hakkında rapor yazmaya başladık. Daha sonra, hava hücumlarına karşı, yerden havaya atılan füze alınacakmış, onları inceleyip, bunun için Amerika’da Huston’a gönderilecek subaylara bilgi aktarmamızı istediler. Subaylara ilk dersi ben veriyordum, konu logaritmaydı. Savunma Bakanı Şemi Ergin de geldi, çok kibar bir adamdı, bir süre dinledikten sonra “Siz devam edin” deyip, ayrıldı. Derslerin sonunda subayları sınavdan geçirdik. Ben kopya çekilmesinden nefret ediyordum ya, sınav sırasında kuşkulandıklarımın başına dikiliyordum. Bundan rahatsız olanlar, “Asteğmenim; başımdan çekilin, size emir veriyorum” diyorlar, ben de çaresiz oradan uzaklaşıyordum. İş orada kalsa iyi, sınav kâğıtlarını okumaya başlamıştım bana bir liste geldi, “Aşağıda adları bulunan subayların sınavda başarılı not almaları için gereğini yapmanız emrolunur” gibisinden bir şeyler yazıyordu. Ben sınav sonuçlarını kâğıtların üzerine yazdım sonra, Yüksek Mühendis Albay Fuat Uluğ’a götürdüm verdim: “Albayım; şunu yap, bunu yap demişsiniz. Kâğıtların hepsini size veriyorum, notları da üzerinde. Bana izin verin gideyim, siz de istediğinizi geçirin, istemediğinizi bırakın” dedim. Böylece birkaç gün uzaklaşmış oldum oradan. Türkiye’nin hali buydu.

-Kaç ay askerlik yaptınız?

-Yedek subaylar için askerlik süresi 18 aydı ama ben üç ay fazla yapmak zorunda kaldım. Suriye’de sosyalist Baas hükümet vardı. Amerika, Türkiye’ye baskı yapıyor, “Bu komünist hükümeti sil süpür” diyor, bizimkiler de “Benim, şu askeri malzemelere ihtiyacım var; bu teçhizat ve donanım gelmezse, ben bir şey yapamam” diye ayak diriyordu. Öte taraftan Rusya da “Siz aşağıya doğru inerseniz, ben de yukarıdan girerim.” tehdidini savuruyordu. Bu gerginlik yüzünden normal süremi üç ay geçirdikten sonra terhis olabildim.

Tarık Özker’in Amerika’ya yolladığı rakının başına gelenler

-Askerliğinizi tamamladıktan sonra, İTÜ’ye döndünüz ve hemen Amerika hazırlıklarına giriştiniz ve yola koyuldunuz. Bu süreci anlatır mısınız?

-Sanırım 1957 yılının mayıs ayıydı. Devlet memurlarının yurt dışındaki hizmet içi eğitiminin esaslarını düzenleyen 4489 sayılı Yasa uyarınca hakkımı kullanarak üniversiteden resmen Amerika’ya gitme karar çıkarttım. İTÜ’de verilen derslerden tatmin olmadığımı daha önce belirtmiş; bilgilerimi kütüphanede yaptığım araştırmalarla takviye etmeye çalıştığımı söylemiştim. Amacım Amerika’da University of Illinois’de bu eksikliğini gidermek ve kendime detaylı inceleme fırsatı yaratmaktı. Biliyorsunuz Amerika’ya ilk kez asistanlığım sırasında burslu olarak gitmiştim. Bu kez doktorasını vermiş, Amerikan üniversitelerine göre ‘asistan profesör’ (şimdiki adıyla yardımcı doçent) olarak gidiyordum bu ülkeye. Üstelik uzun süreli uçak yolculuğu konusunda da deneyimliydim artık ama yine de heyecanlı bir yolculuk yaptım. Uçak İstanbul’dan havalandıktan sonra her şey yolundaydı ancak henüz Atlantik üzerine gelmemiştik ki uçağın motorlarından biri yanmaya başladı. İrlanda’nın Shanon Havaalanına zorunlu iniş yapmak zorunda kaldık. Sorun giderildikten sonra Atlantik üzerinden uçuşumuzu tamamlayıp önce Detroit’e oradan da Chicago’ya geçtik. Kasım ayının 15-17’sinde Amerika’ya ayak bastığımızda kar yağıyordu. Üniversite Illionis eyaletinin Urbana Champaign kentindeydi, yani 240 mil daha güneyde... Oraya giden otobüsü buldum, valizimi bagaja verdim ama hemen binip oturamadım, biletlerde yer numarası yoktu, yolcuların oluşturduğu sıraya girip beklemeye başladım. Fakat bir süre sonra anladım ki sıra bana gelinceye kadar otobüs dolacak ve ben binemeyeceğim, üstelik valizimi de bagaja vermiş bulunmuştum. Birkaç kişiden sıra istemek zorunda kaldım ama hiç oralı olmadılar. Neyse ki bir siyahi, halimi anlayıp da sırasını bana verince otobüse binebildim ancak. Bir süre sonra

yola koyulduk. Bir ara otobüsün içine tuhaf bir koku yayılmaya başladı. Yolcularda tedirginlik baş gösterdi, bunun üzerine şoför, ‘merak edilecek bir şey yok’ anlamında “Anasın, anasın” (anason kokusu) diye onları yatıştırdı. Ama ben huzursuz oldum. Bu kokuyu bizim rakıdan tanıyordum çünkü ve benim valizde bir büyük rakı şişesi vardı! Otobüs bir benzin istasyonunda mola verince, şoföre “Valizime bir bakmak istiyorum” deyip bagajı açtırdım. Bir de ne göreyim, valizdeki rakı şişesi, artık daha önce taşıma sırasında mı yoksa bagaja koyarken mi, her nasılsa kırılmış, koku benim valizden yayılıyor! Hemen şişeyi çıkarıp çöp kutusuna attım ama valizim buram buram anason kokusu içinde kalmış. Giyeceklerim de öyle, bazılarının rengi uçup gitmiş. Rakıyı kendim için götürüyor olsam üzülmeyeceğim, zaten bir kere deneyip bir daha da ağzıma koymamıştım rakıyı. Öğrencilik yıllarımda ben, mazbut, kendi halimde, içkiyle arası olmayan biriydim. Arkadaşlarım bir gün, “Bu adamı Çiçek Pasajına götürelim de, biraz yüzü gözü açılsın” diye düşünmüşlerdi. Yemekte votka, bira, rakı, ne varsa hepsini karıştırıp bana içirdiler. Sonunda öyle bir sarhoş olmuştum ki, hemen o gün rakı içmemeye tövbe etmiştim. Rakıyı Prof. Dr. Tarık Özker, Illinois’deki doktora hocası Prof. Dr. Fett’e götürmem için vermişti ama kazaya uğramış oldu.

ABD Chicago - Illinois / Şubat 1957. M. K. Sarioğlu, Alman ve Hintli arkadaşları ve birlikte yaptıkları kardanadam

Sonunda üniversite kampüsünün şehri Urbana Champaign’e vardık. O akşam otelde kaldım. İTÜ’nün verdiği 140 dolar aylıkla geçinmek zorundaydım. Ertesi gün oradaki Türk öğrencilerle tanıştım. Bana yardımcı oldular bir oda ve mutfaktan oluşan, banyolu küçük bir daire bulup oraya yerleştim. Yanımdaki daireyi de aileleri başka şehirlerde bulunan üç dört Amerikalı kız öğrenci kiralamıştı. Hiç unutmam bir gün şiddetli bir yağmur vardı, şimşek çakıyor gök gürliyordu; bunlar korkmuş çığlık atıyorlardı, kapılarını çalıp sakinleştirmiştim onları.

-Bu arada üniversitede derslere başlamış olmalısınız...

-Illinois’de benim amacım, İTÜ’de henüz açılmamış ama burada verilen dersleri almaktı. Aralarında; ‘otomatik kontrol feedback sistem’, ‘system network theory’, ‘elektromagnetik field’, ‘boundary value problems’, ‘information theory’ de bulunan 17 dersin tamamını aldım. Doktora yaptıysam bu dersleri de görmeliydim. Bana göre öğretim üyesi olacakların, böyle bir background’a ihtiyaçları vardı. Nitekim daha sonraları, aldığım bu derslerin; doçentlik tezimde, Ar-Ge çalışmalarım ve sanayimizden gelen problemlerin çözümünde çok yararını gördüm.

-Illinois Üniversitesindeki çalışmalarınızdan söz eder misiniz?

-Önceleri derslere girip dinliyordum. Sadece bununla kalmıyor, hocaların tavırlarına da dikkat ediyordum. Hocalar öğrencilere nasıl davranıyor, kendilerine soru sorulduğu zaman nasıl cevap veriyorlar, gözlemliyordum. Bununla ilgili bir anım var. Arka taraftaki sıralardan birine oturmuş, ‘devre sentezi’ dersini dinliyor, not alıyordum (o anda anlamadığım yerleri, sonra evde çalışırdım genellikle). Hoca, çok sevdiğim, kendisinden çok şey öğrendiğim, dünyaca meşhur Profesör Van Valkenburg’du. Baktım, sınıfın birincisi olan öğrenci, ön tarafta oturmuş, ayaklarını da kürsüye doğru uzatmış. “Ne laubali adam” diye geçirdim içimden. “Hoca orada ders veriyor, ona karşı ayaklarını uzatmış...” Bu öğrenci, “Hocam, tahtaya yazdığım üç denklem de yanlış” diye seslendi. Türkiye’de olsa, bu durumda hoca,

M. K. Sarioğlu, Illinois’de bir arkadaşının evinde bulaşık yıkarken

öğrenciye, ya tebeşir ya da silgi gibi bir şey fırlatırdı. Heyecanla bekledim ama hiç de düşündüğüm gibi olmadı. Profesör gülümseyerek öğrenciye döndü ve “Birinci denkleme dikkatli bak” dedi, “şimdi ikincisine... şimdi de üçüncüsüne...” Demek ki, hoca kendinden emin, diye düşündüm. Yanlış da olsa ne olacaktı ki, ucunda ölüm mü vardı? Sınıf birincisinin yanıtı da ilginçti: “Birincisi doğru... ikincisi de... üçüncüsü de... Ben hatalıydım hocam, özür dilerim!” Hoca yine gülümsedi ve dersine devam etti. Dersle ilgili olduktan sonra soru sormanın sonsuz serbestliği vardı. Bu durumdan çok etkilendim ve sonraları hoca olarak girdiğim derslerde, öğrencilere kendi çocuklarım karşımdaymış gibi şu tavsiyelerde bulundum: “Dersle ilgili olduktan sonra istediğiniz soruyu sorabilirsiniz ama bunun için bir önceki dersi iyice öğrenmelisiniz. Basit de olsa soru sormaktan sakın çekinmeyin, bundan utanmayın.”

-Hocam, Illinois’de sadece ders izlemekle kalmadınız sanırım...

-Yaz tatilinde, doktora ve yüksek lisans öğrencilerinden 30 kişilik bir grup ‘static and dynamic electricity’ (Statik ve dinamik elektrik) dersine kaydolmuştu. İşin ilginç, bu dersin hocası da endüstri alanında iş bulmuş, oraya gitmek üzereydi. O zaman bu gruba dersi kim verecekti? Illinois Üniversitesi Elektrik Mühendisliği Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ed Jordan ile iyi görüşüyordum. İTÜ’den Illinois’e Tarık Özker ve Adnan Ataman’ın referanslarıyla gelmiştim. Sözün kısası, dekan, yaz dönemindeki dersi benim vermeme istedi. Kendimi hazır hissetmiyordum, “Ben veremem” der demez, “Kemal, sen bu dersi verebilirsin, aksi takdirde başka biri bulunur, sen de bu şansını kaybetmiş olursun” deyip beni hem teşvik etti hem de zorlamış oldu. Ben ciddi ciddi düşünüyordum, Prof Jordan benim tereddüt ettiğimi görünce, “Kemal; bak, dersin başlamasına daha 20 gün var. Sen, öğrencilerden 20 gün ileride sayılırsın, biraz gayretle bunu başarabilirsin” diye ısrarını sürdürünce en azından bir göz atmak için de olsa dersin referans kitabını (statik ve dynamic electricity smythe) istedim. Elektromanyetik dalgalar dersini almamıştım ve içimde bu konuya karşı bir açlık da vardı doğrusu...

Kitabı alıp inceledim; ne anlaşılabilir, ne de içindeki problemler çözülebiliyordu. Sonunda, “Kemal” dedim kendi kendime, “bu senin için önemli bir fırsat, altı saat uyu, arta kalan zamanda çalış, notlar çıkar...” Not yazma konusunda çok hevesliydim ve bunları kendi anlatım tarzımda yazardım. Illinois Üniversitesinin Kütüphanesi raflarındaki 3 milyon kitabıyla Amerika’nın sayılı kütüphanelerinden idi. Oraya gidip çalışmaya başladım. Biraz Fransızca, Almanca ve İngilizce bilgimle pek çok kitap okudum, bir kısmını yanıma alıp evime bile götürdüm, notlar çıkardım. Dersin başlamasına bir hafta kala notlarımı alıp, dekanın yanına gittim. “Prof. Jordan, sizin verdiğiniz kitap içinden çıkılır gibi değil. Bu yüzden, konuyla ilgili notlar yazıp, öğrencileri problemleri çözebilecek hale getirmek en iyisi diye düşündüm.” dedim. Elimdeki notları

M. K. Sarıoğlu Illinois Üniversitesinde bulunduğu yıllarda otomobiliyle birlikte

gören hoca şaşkınlıkla, “Nasıl yazdın bu kadar kısa zamanda?” diye sordu, çok heyecanlanmıştı. Hemen sekreteri çağırdı, “Prof. Sarıoğlu’nun yazdığı bu notları hemen daktilo edin, sonra teksirle çoğaltıp, derse girerken öğrencilere verin” dedi. Böylece ders vermeye başladım. 15’er kişilik iki sınıfta toplam 30 Amerikalı yüksek lisans ve doktora öğrencisi vardı. Daha ders başlamadan öğrenciler arasında “Müthiş bir Türk hoca geliyor” sözü yayılmıştı bile.

-Yaz dönemi verdiğiniz ders bitince, sizin hocalığınız da bitmiş oldu mu?

-Hayır, aynı ders tek kış yarıyılında da benim üzerime kaldı; çünkü dersin asıl hocası Prof. Emry, “Ben, bu dersi çok okuttum; bundan sonra sen ver, mümkünse yenilikler de yap” demişti. Böylece Türkiye’ye dönünceye kadar bu dersi vermeye devam ettim. Yıllar sonra, 1980’de tekrar gittiğimde, Amerikalı hocalar, “Bir not yazmışsınız, hâlâ onu kullanıyoruz ” demişlerdi.

-Illinois’de hocalık döneminize dair anılarınızdan aklınızda kalanlar var mı?

-Derse katılan doktora öğrencilerinden biri fizik bölümünden Barry Belman’dı. Bazen öyle sorular sorardı ki beni bazı zamanlar zor durumda bırakırdı; tabii benim fizik backgroundum onun kadar yeterli değildi ama hiçbir zaman da bocalamadım. O zamanlar şunu söylerdim ona, “Bunun cevabını şimdi veremem, gelecek derste konuşuruz” ve öyle de yapardık. Sonra sıra sınava geldi, üç soru sordum, üçüncüsü içlerinde en zoruydu. Sıraların arasında dolaşırken baktım, Barry, çözüme doğru gayet güzel ilerliyorsa da bir yere gelip takılmış, adım atamıyor. Bunun gibi zeki bir öğrenciye bir ipucu vermek çözüm değil, ama dayanamadım, “Bir de şöyle düşünsen” diye, bir ipucu verip geçtim yanından. Sınav sonunda Barry beni aramış harıl harıl, her önüne gelene “Prof. Sarioğlu nerede?” diye soruyormuş. Beni görür görmez, “Prof. Sarioğlu –ben henüz asistan profesörüm ama o öyle diyor-, ben ders esnasında size zor sorular sorarak bilgiçlik tasladım, siz aldırmadınız; sonra sınavda ben takılınca bana yardım ettiniz, size karşı mahcubum, beni hoşgörün, gelin birlikte bira içelim” dedi. “Olur ” dedim. İçerken epeyce konuştuk, bir ara Türkiye’ye gelmek istediğini ama çekindiğini söyledi. O tarihlerde Türkiye’nin dışarıdaki imajı epeyce olumsuzdu, can güvenliği olmadığını sanıyorlardı. “Gel, benim misafirim ol” dedim, ben Türkiye’ye döndükten sonra gerçekten geldi, onu misafir edip gezdirdim.

-Genel olarak, Illinois’ye dair izlenimlerinizden söz eder misiniz?

-Kaçınılmaz olarak, yüksek lisans veya doktora yapma süreci daha çok ilgimi çekmişti. Bunun için öğrencilere ilave dersler veriliyordu. Yüksek lisans derecesi almak için sekiz farklı ders, onun üstüne doktora unvanı almak için bir sekiz ders daha... Bunun sonucunda öğrencinin background’u güçleniyor, problemlere yukarıdan bakabiliyor, onların altında kalmıyordu. Öncelikle bunu öğrenmiş oldum. İyi ders vermenin değil; öğrencilerin kendi kendine öğrenmesini teşvik etmenin daha önemli olduğunu öğrendim.

Kafamda en çok bu yer etti. Sınıfımda bulunan Güney Amerikalı ve Akdeniz ülkelerinden gelen öğrencilerin bize benzediğini, bizim öğrenciler gibi kopyayla sınav geçmek istediklerini gördüm; oysa Amerikalı öğrenciler sınavda sadece önlerine bakıyorlardı, hiç olmazsa okulda dürüst insanlardı. Ayrıca, zorunlu derslerden çok, seçimli derslerin öğrencilerin başarılı olmasında etkili olduğunu anladım. Ama şunu da söylemeliyim, liseyi bitirdikten sonra üniversiteye gelen Amerikalı öğrenciler matematik konusunda çok zayıftılar. Yani lise düzeyinde matematik eğitimi bizde daha iyiydi. Amerikalılar, üniversitede öğrencileri öyle bir eğitime tabi tutuyorlar ki, matematikte entegral, analitik geometri, ne varsa hepsini orada öğretiyorlardı. Amerikalı öğretmenlere göre, bunun bir sakıncası yoktu, aksine gençleri ortaöğretimde çok sıkmanın doğru olmadığı görüşündeydiler ki ben de onlara katılıyorum. Çünkü bizde, lise mezunu bir genç, dilekçe bile yazmasını bilemezken; Amerika’da, otomobil kullanmak, yemek yapmak gibi, hayata dair şeyler öğretiliyor onlara. Bu yöntemin doğru olduğuna tanık oldum.

-Hocam, “Öğrencilerin kendi kendine öğrenmesini teşvik etmenin daha önemli olduğunu öğrendim” dediniz. Türkiye’de böyle değil miydi?

-Firmalarda çok teknik danışmanlık yaptım ben. Bizim genç mühendisimiz hâlâ diyor ki, “Biz bunu derste okumadık, çözemiyorum.” Amerikalıda böyle bir anlayış yok, çünkü okulda ona, “Bilginin minimumunu verdik sana. Bundan sonrasını git, araştır, kendin öğren” demişler. Liseden o kadar zayıf gelen Amerikalı öğrenciye üniversitede dört yıl okuduktan sonra, “Şu projeyi işle ve anlat” diyorsun, hazırlayıp geliyor ve anlatıyor. “Tamam bu oldu, pişti” diyorsun; çünkü projeyi anlatırken, nerelere başvurduğunu, hangi kütüphaneden yararlandığını belirtiyor, kaynak gösteriyor.

“Kemal, Kemal; senin önünde doçentlik çalışması var!”

-1960 yılında Türkiye’ye İstanbul Teknik Üniversitesine, deyim yerindeyse yuvanıza döndünüz. Nelerle karşılaştınız?

-İTÜ’de Orta Avrupa eğitim sistemi hâlâ hakimdi. Hocalarımın hepsine saygım, sevgim var. Öyle görmüş, öyle devam ediyorlardı, yeniliğe kapalıydılar. Amerika’dan geldiğimde, “Kemal; orada neler gördün, ne gibi yenilikler var, bir anlat bize” demelerini isterdim. Yurtdışından gelenlerin, edindikleri bilgileri, görgüleri ve deneyimleri içeren bir rapor yazmaları adettendi; ben de yazdım verdim. Hocalar, raporumu ya okudular, ya okumadılar. Doktoramı yapmış, Amerika’da yüksek lisans ve doktora dersleri vermiş bir kimse olarak, İTÜ’ye döndüğümde de çok istememe karşın bana verebileceğim bir ders bulamadılar. Hadi bunu geçelim; “Kemal, Amerika’da ne yenilik gördüysen, onunla ilgili yeni bir ders aç” demeleri gerekirken, “Sen otur, dinlen biraz, sana da sıra gelir elbet” gibisinden laflarla oyaladılar beni. Bunu çok yadırgadım. Böyle şey olmaz, diye söylenmeye başladım. Bu defa “Doktora yaptığın için ders verebilirsin ama bir hocanın sorumluluğu altında ancak...” dediler. Doktoramı yaptığım konuyu, Amerika’da öğrendiklerimle zenginleştirip, ‘doğru akım makinelerinin geçici rejimleri’ dersini açmak istiyordum. Sonunda bunu kabul etmişler ama ille de Prof. Halis Duman’ın sorumluluğunda olmasını şart koşuyorlardı. Sorumlu olmazsa neden veremeyeceğimi sorduğumda, “usul böyle” deyip geçiştirdiler. Bu durumu bir türlü anlayamıyor ve kabullenemiyordum. Aklımda hep şu vardı çünkü: Gidip Amerika’da, Illinois’de yüksek lisans, doktora öğrencilerine ders vereceksin, hatta bunu dekan senden ısrarla isteyecek, sonra dönüp geldiğin kendi okulun İTÜ’de lisans öğrencilerine ders veremeyeceksin. Bu nasıl işti! Halis Duman hoca, Allah rahmet eylesin, seviyor, sayıyordum; ama bu konuda yeterli görmüyordum kendisini.

-Halis Duman’ın sorumluluğunda ders vermeye başladınız ama...

-Evet, bir gün sınıfta ders veriyordum, kapı çalındı, Halis Duman içeri girdi. O zaman kürsülerin platformu biraz yüksekti, ben oradan inip karşıladım. Hoca bir aşağı bir yukarı gidip geliyor, bu arada öğrencilere bir şeyler söylüyor, hep birlikte onu dinliyorduk. O anda üzüldüğüm bir olay yaşandı. Hocanın ayağı bir şeye takıldı ve yüzüstü yere düştü. Hemen gittim, tutup kaldırdım. İçimden, “Buraya hiç gelmesen daha iyi olurdu. Sen, bana güvenmiyorsun da kontrole mı geldin” gibisinden bir duygu geçti. Her neyse, doçent oluncaya kadar bu ders benim üzerimde kaldı; ama Halis beyin sorumluluğu altında.

-Hocam, 27 Mayıs 1960 askeri darbesi siz Amerika’dayken mi olmuştu?

-Evet, bana “Türkiye’de neler oldu, sen biliyorsundur” diye sordular. Ben de çok fazla bilgim olmadığını söyledim. “Nasıl evli de değilsin, istersen burada kalabilirsin” dediler ama ben kalmadım. Amerika’da benim gibi çok insan var, ama Türkiye’de benim gibisi fazla yok; ben gideyim, ulusumun bana verdiği bursun karşılığını ödeyeyim, öğretim üyeliğine memleketimde devam edeyim, diye düşündüm ve döndüm. Bundan da hiç pişmanlık duymadım.

-27 Mayıs’ın üniversite üzerindeki etkisi nasıl oldu sizce?

-Üniversiteden anlamayanlar üniversite hakkında ahkâm kesiyorlardı. Bazı hocaları emekli yaptılar (147’ler). Bana da gelip sormuşlardı, “Şu hoca nasıldır, bu hoca nasıl davranır, nasıl ders yaptırır, bilimsel anlamda insan yetiştirdi mi?” diye. Hoşuma gitmemişti bunlar. Sanki çok hoca varmış gibi, değerli hocaları emekli ettiler. Acı, çok acıydı bu yaşananlar.

Bu arada fakültede bir şey dikkatimi çekmişti. Amerika’dan döndüğümde, buradaki asistan arkadaşlarıma baktım ki, üç yılı aşkın bir süre önce kendilerinden ayrıldığım seviye neyse hâlâ orada duruyorlar, herhangi bir faaliyet, bir ilerleme yok, ellerinden tutan kimse de yok. Bu duruma çok üzüldüm. Aralarında yılanmış asistanlar vardı, akıllı çocuklardı, neden doktora yapmadılar, bu yüzden terfi de edemeyeceklerdi. Onlara, “Elektrik Makineleri Laboratuvarı yaz aylarında çalışmıyor, boş duruyor. İsterseniz, Amerika’da ne öğrendim, oradaki doktora öğrencilerine ne öğrettiysem, bunları size de anlatmaya çalışayım. Benim bir iddiam, maddi bir beklentim de yok, bunu sadece sizleri teşvik etmek ve tatmin olmak için yapıyorum” dedim. Tabii öncelikle hocam Turgut Boduroğlu’na bilgi vermiştim,

gerçi pek onaylamış olmasa da “Bir zararı yok yapabilirsin” demişti. İlk gelen 10 kişilik bir gruptu, sonra sayı 35-40’a çıktı. Zamanla dinleyici kitlesi 80 kişiye ulaşarak A501 amfisine kadar taşmıştı. Anlattıklarım arasında bir yarıiletken olan transistor konusu da vardı. “Kemal transistoru bilmediği halde bunu anlatmaya kalkıyor” diyenler çıktı, oysa bunu da Amerika’da öğrenmiş, laboratuvarını yapmışım, zaten elektrik makinelerinin kontrol ve kumandasında, transistor ve yarıiletken teknolojisinin yoğun olarak kullanılması gelecekte kaçınılmazdı. Sanırım bu biraz rahatsızlık yarattı, oysa transistor konusu kimsenin tekelinde olamazdı! Bazı hocalar “Hoca, biz bunları anlatıyoruz zaten” diye söylendiler. Onlara “Siz anlatmıyorsunuz dediğim yok, benim yaptığım sadece orada öğrendiğim, öğrettiğim şeyleri burada tekrarlamak... Bunun için bir engel var mı?” dedim. Zamanla bu itirazlar azaldı ama bu defa kulağıma dolaylı yollardan şu sözler gelmeye başladı: “Kemal, Kemal; senin önünde doçentlik çalışması var. Dikkat et!” Bunlar nasıl bilim insanıydılar ki bunları söyleyebiliyorlardı.

-Bir bakıma tehdit edilmişsiniz “Bizim dediğimizin tersine gidiyorsun. Dikkat et! Önünde doçentlik çalışman var, yoksa orada çelmeleriz seni” gibisinden. Siz biraz önce İTÜ’de Orta Avrupa eğitim sisteminin hakimiyetinden ve hocaların yeniliklere kapalı olduğundan söz etmişsiniz. Siz Amerika’dan gelince, -ne kadar vardı bilmiyorum ama- Amerikan ekolüne geçmiş gibi mi oldunuz?

-Nereye koydular beni, bilmiyorum. Ben, mevcut öğretim düzenine karşı çıkan bir kişi olarak ortaya çıkmışım. Bana göre hiçbir konu, herhangi bir kimsenin tekelinde değildir. Elbette, hangi dersi kimin vereceğini belirleyen bir program olmalıdır, buna itirazım olamaz; ama öğrenmenin ve derinleşme olanaklarının çeşitlenmesine de müdahale edilmemelidir. Amerika’dan geldikten sonra benim bu çıkışım, alışılmış düzene revizyon yapmak gibi bir etki yarattı. Çünkü ben Amerika’ya gitmiş ve orada kendimi geliştirmişim, İTÜ’de kalan asistanların düzeylerinde ise neredeyse hiçbir değişiklik olmamıştı.

Doğrusu, bu kargaşa sırasında epeyce huzursuz oldum. O sıralarda askerlik arkadaşlarımdan Prof. Dr. Mustafa Parlar, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Elektrik Mühendisliği Bölüm Başkanlığından Mühendislik Fakültesi Dekanlığına atanmıştı. Kendisi, Rektör Prof. Dr. Turan Feyzioğlu ile görüşmüş, beni Elektrik Mühendisliği Bölüm Başkanlığına davet etmeyi uygun bulmuşlar. Bu, üniversitede düşlediğim girişimleri yapabilmem için önemli bir fırsattı, teklifi hemen kabul ettim. Ancak İTÜ yönetimi buna karşı çıktı. Beni Amerika’ya 4489 sayılı Yasa ile gönderdiklerini, bu yüzden beş yıl daha zorunlu hizmetim olduğunu söyleyerek, elimi kolumu bağladılar. Mustafa Parlar ile birlikte ODTÜ rektörüne çıktık. Feyzioğlu deneyimli bir insandı, sonra milletvekili de oldu. O, “Sen bize gel başla, nakil işini biz sonra hallederiz” dedi ise de İTÜ’nün hakkımda dava açma ihtimali vardı, bu durumda epeyce uğraşmak zorunda kalacaktım. Bunu göze alamadım ve ODTÜ’ye gitmekten vazgeçtim.

-Önünüzde artık doçentlik süreci var, buna dair çalışmalarınız hakkında bize bilgi verir misiniz? Hangi konu üzerine çalışmıştınız?

-Doçentlik tezimin konusu 'Elektrik makinelerinin otomatik kontrolü' idi fakat tezimi Elektrik Makineleri Kürsüsüne verirken 'Elektrik makinelerinin kontrolü' şeklinde bir başlık attım. Bunu yaparken amacım paçayı kurtarmaktı; çünkü biliyordum ki “ Sen kontrolcu değilsin ki, ne kontrolü, sen elektrik makinelerindesin, kalkmış otomatik kontrolden söz ediyorsun” diyeceklerdi ve tezimi reddedeceklerdi. Bunların yanlış olduğunu, kalıplaşmış düşüncelerin üniversitenin geleceği için zararlı olduğunu biliyordum ama çok da ses çıkaramıyordum. Tezimi geri çevirirler, olduğum yerde kalakalırdım. Oysa onu üniversitedeki odamda, kütüphanede titizlikle çalışarak ve laboratuvarında deneyler yaparak hazırlamışım. Tabii tezi teslim etmekle iş bitmiyordu, asıl önemli olan jüri karşısındaki savunmaydı. Beş kişiden oluşan jürinin karşısına çıktığımda, kravat takmışım, ceketimin önü ilikliydi. Sunumumu yaptım bitirdim. Hocaların dördü normal olarak sorularını sorarken, beşincisi hep bağırıyordu; “Nedir bu? Nasıl yaptın?” O böyle konuşmaya başlayınca, ceketimin önünü açtım, bir elimi de cebime soktum. Öteki hocalar, “Ceketinin önünü ilikle, elini cebinden çek” diye uyarsalar da yaptığımdan vazgeçmedim. Sınav sonunda, dört hoca “Başarılıdır” şeklinde olumlu rapor verirken, beşinci hoca, ısrarla rapor yazmaktan kaçındı, olumlu ya da olumsuz yazması yeterliydi oysa. Bu yüzden, benimle aynı zamanda doçentlik sınavına girenler doçent oldu ama benim işlemim bir türlü sonuçlanmadı, dört

ay fazladan beklemek zorunda kaldım, doçent olabilmek için. Bu süre boyunca asistan kadrosundan aylık almaya devam ettim. Sanırım nisan ayıydı, Tahsin Saya, Profesörler Kurulunda, durumun farkına varmış “Burada bir tez sınavı sonucu var, ama tez raporu tamamlanmamış. Raporu eksik olan arkadaş, olumlu ya da olumsuz, ne yazarsa yazsın da bu iş sonuçlansın” demiş. Bundan sonra o hoca raporunu yazıp verdi ve ben de doçent olabildim ama ne yazdığımı merak edip araştırmadım bile. Canımı o kadar sıkımişti ki, onu görmek de, dinlemek de istemiyordum. Aslında onunla Amerika’da aynı üniversitede bulunmuştuk. İTÜ’ye döndüğünde, fakültede bir numaralı bilim insanı gibi karşılanmıştı. Benim nasıl karşılandığımı biliyorsunuz, az önce anlatmıştım. Zamanla bu hocayla aramızdaki buzlar eridi, ailece görüşür olduk.

-Doçent olunca rahatlamış olmalısınız...

-Profesör olmamın önü açıldı, o bakımdan rahatladım diyebilirim ama fakülte içinde huzursuzluğum devam ediyordu. Kurulda söz alıp, bir şey söylediğinde, bir fikir ortaya attığında, “Sen daha gençsin, sen kısa pantolonsun, konuşma,” diye beni engelliyorlardı.

Bu döneme ait şöyle bir kötü anım var: ‘Otomatik kontrol’ dersini ben vermiyordum ama konu ile ilgili araştırmalarım vardı. Daha sonra 147’ler içinde yer alan hocalardan birinin verdiği bu dersi öğrenciler benim vermeme istiyorlardı. Bu hoca da “M. Kemal Sarıoğlu, öğrencilerle bir olmuş, bana komplo hazırlıyor galiba” düşüncesiyle, hemen bir yazı döşenip, dekanlığa beni şikâyet etmeye kalkmış. Hocanın sekreteri hanım beni çağırdı, “Hoca böyle bir yazı yazmamı istedi benden, sizin adınız geçiyor, bu nedir?” diye sordu. Yazıya bir göz attım; “Kemal, öğrencileri kışkırtıyor, benim aleyhimde gösteri düzenliyorlar” gibi cümleler vardı. Bu yazıyı gönderse, ceza verirdi bana. Hemen hocanın odasına gittim, “Siz, hakkımda şikâyet yazısı yazıyor muşsunuz. Bu yazdıklarınıza inandığınıza yemin edebilir misiniz?” dedim. Çıtı çıkmadı. “Ben yemin ederim. Siz, beni tanımamışsınız. Öğrencilerin neyi uygun görüp görmeyeceğine ben hakim olamam. Öğrenciler bunu böyle görüyor, yazıyor, söylüyorlar. Ben, kimseye bir şey söylemedim. Karakter icabı da kimseye bir kötülüğüm dokunmamıştır şimdiye kadar, dokunmaz da, kimsenin de aleyhinde konuşmam” dedim. Ondan sonra hoca değişti, “Sen ne kadar açık konuşuyorsun” dedi. “Açık konuşurum. Yapmadığım bir şeyle suçlanmam doğru değil” dedim. Sevdiğim bir hocaydı, Münir Ülgür... Sonra ahbap olduk kendisiyle, o da Karadenizliymiş...

İşte bu kargaşa ortamından kurtulmak için tekrar Amerika’ya dönmek istiyordum. Bunun için zorunlu hizmetimin bedelini de nakdi olarak ödemeyi göze almıştım. Hatta Iowa Üniversitesi (USA) ile associate profesör olarak sözleşme yapmış, vize sorunu nedeni ile bunu iptal etmişim. Ayrıca bilimsel bakımdan pek fena olmayan bir Katolik üniversitesi Notre Dame’da Illinois’den tanıştığım arkadaşım Myers, dekan olmuş, beni de birlikte çalışmak üzere yanına çağırmıştı. Ondan da vazgeçmiş oldum.

-Yine yalnız mı gidecektiniz hocam, Amerika’ya?

-Evet, ben öyle düşünüyordum ama annemin de harıl harıl beni evlendirmek için eş aradığını biliyordum. “Bu adam kaçıp gidecek Amerika’ya, evlendirmeden göndermeyeyim” diye düşünüyordu. Konu komşuya da haberler gitmiş tabii. Bu arada, iyi bir ailenin, babası albay olan kızlarının uygun bir aday olduğu haberi geldi. Bunun üzerine aileler arasında Divan Otelinde bir tanışma toplantısı düzenlendi, ben de müstakbel eşim Fügen hanımı ilk kez orada görecektim. Aynı gün İbrahim Yolal firmasında çalıştıklarını söyleyen dört inşaat mühendisi çıktı geldi. “Firmamız, Kayışdağı’nda 10 milyon dolarlık bir yatırımla savunma amaçlı füze rampaları kurdu ama çalışmıyor, bu işten kim anlar diye araştırdık, sizin adınızı verdiler, lütfen bizimle gelin” dediler. “Olur ama başka bir gün gidelim, benim bugün saat dörtte çok önemli özel bir toplantıda bulunmam gerekiyor. Sizinle gelirsem oraya yetişemem hem de üstüm başım, ayakkabılarım yağ içinde kalır” diye kabul etmedim. Sanırım iş mahkemeye düşmek üzereydi ve pek zamanları yoktu ki beni yanlarında götürmeye kararlıydılar. “Merak etmeyin biz sizi geri getirir toplantınıza yetiştiririz, ayakkabılarınıza bir şey olursa da yenilerini alırız” deyip beni ikna ettiler. Sonunda hep birlikte Kayışdağı’na gittik. Tabii ben hemen şartnameyi sordum. Mühendislikte şartnamesiz iş yapılmaz çünkü. “Amerikalılarda,” dediler. “O Amerikalılarla beni bir tanıştırın. Burada müteahhit şartnamesi bulunamazsa, haklıdır. Gizlilik etkisi altında bu şartnameyi vermedinizse, bu mahkemede müteahhit kazanır, NATO bunu öder” dedim. Orada yaptığım incelemede

1960'lı yıllarda Karabük gezisinde; Doç. Dr. M. K. Sarıoğlu ve Prof. Dr. Münir Ulgür öğrencileriyle birlikte

sorunun kaynağının voltaj değişikliği olduğunu anladım. Voltaj, motorları çalıştıran gerilim sabah 200 volt iken, akşamüzerine doğru 220'ye çıkıyordu. Bu durum, kontrol elemanlarının görevini yapmasına engel oluyor, sistem yanlış çalışıyordu. Epeyce uğraştım voltajı sabitlemek için ama hava şartları nedeniyle, esaslı bir başarı sağlayamadım. Görevlilere, "En sonunda bu iş mahkemelik olur. Firma bizim, müteahhit de bizim, füze rampalarını kullanacak olan ise ordu birliklerimiz; karşı taraf ise NATO. Şartname gizlilik kısıtı altında açık yazılmamış. Bu mahkemeyi siz kazanırsınız" dedim.

Tabii orada dolaşırken, yerlere yayılan mazotlardan, ayakkabılarım adamakıllı

yağlandı, berbat bir durumdaydım. Fakülteye geldiğimde bu halimi gören asistan arkadaşım Hamit Ulçay, "Ağabey, bu ne hal yahu, sana hemen bir çift yeni ayakkabı alalım" dediyse de bunun için zaman yoktu, elimden geldiğince temizleyip, Divan Otele doğru yola koyuldum. Her iki taraftan yakın akraba ve tanıdıkların yer aldığı yedi sekiz kişi kadardık. Benim gözüm ilk önce müstakbel eşime takıldı, aramızda bir elektriklenme olduğunu hemen hissettim. Bu arada kayınvalidenin bakışları ayakkabılarımdaymış gibi geldi bana. Görünmesinler diye, ayaklarımı sandalyenin altına doğru çekmeye başladım, öyle bir an geldi ki sandalye devrilecek de yere düşeceğim sandım. Neyse görüşmenin sonucu olumlu oldu, öyle bir hava esti daha doğrusu. Bir taksiyle, müstakbel eşim ve annesini Şişli'deki evlerine bırakmak üzere yola çıktık. Yolda Fügen hanıma, annesinin hep ayakkabılarıma baktığını, ani bir iş nedeniyle gittiğim yerde kirlendikleri için, olumsuz bir izlenime yol açıp açmadıklarını sordum. Meğer kayınvalide aşırı miyopmuş, bunu öğrenince epeyce bir rahatlamış oldum. Daha sonraları zaman zaman kendilerini evlerinde ziyaret etme fırsatı buldum, bu arada babası albayla tanıştım, kendisini askerliğim sırasında gördüğümü hemen hatırladım. Sonuçta hazırlıkları tamamlayıp kısa zamanda Fügen hanımla 15 Ağustos 1963'de evlendik. Benim amacım evlenir evlenmez eşimle birlikte Amerika'ya gitmekti ama vize işleri o kadar uzadı ki, üniversiteye gelemeyeceğimi bildirip, gitmekten vazgeçtim. Bu arada Amerika'da asistan profesör olarak çalıştığım zaman, epeyce bir miktar dolar biriktirmiştim. Bununla, iki kardeşim ve enişte ile birlikte Acıbadem'de, bulduğumuz bir arsa üzerine ortak bir apartman yaptırıldı. Altı dairenin ikisi benim oldu.

-Hocam, Amerika'ya gitmekten vazgeçtiğinize göre artık kalıcı olarak İTÜ'desiniz ve önünüzde profesörlük süreci var; bu dönem hakkında neler söylersiniz?

-Yoğun olarak geçecek bir dönemdi bu; bir taraftan ders vermek, profesörlük tezi olacak kitap yazmak ve endüstriden gelen problemleri çözmek...

-Üniversite endüstri ilişkileri içinde sizin de yer aldığınız örneklerle başlayalım isterseniz...

-Az önce müstakbel eşimle ilk kez tanışacağımız

Doç. Dr. Sarıoğlu, İTÜ Gümüşsuyu binasındaki elektrik makineleri laboratuvarında elektrik motoru üzerinde ölçme deneyi yaparken

toplantıdan ve o sabah gittiğim Kayışdağı'ndaki füze rampalarından söz etmiştim. Oradaki sorunu çözmeye çalışmıştık ama bu bir çeşit 'Aspirin tedavisi' gibi olmuştu. İbrahim Yolal, Karadenizli zengin bir müteahhitti. Bir süre sonra "Biz mahkemeye gidiyoruz. İşin durumu hakkında bize teknik rapor yazar mısınız?" diye haber gönderdiler. 1963'ün 29 Ekimiydi, yani Cumhuriyet Bayramı, evleneli iki

Doç. Dr. Sarıoğlu öğrencileriyle birlikte bir ders arasında
(1960'lı yıllar)

ay ya olmuş ya olmamıştı. Park Otelde benim için bir günlük suit bir oda ayırmışlardı, o yüzden eşimi götürmedim. Ben odaya yerleşip çalışmaya başladım, ömrüme görmediğim yemekler ikram ediliyordu. Anlaşılan otel yönetimini "Aman hocayı iyi besleyin ki iyi iş çıkarsın" diye tembihlemiş olmalıydı. Ben orada teknik raporu hazırlayıp verdim, onlar da NATO merkezine göndermişler. Mahkemeyi kazanmışlar ama bana hiç bilgi vermediler, tesadüfen öğrendim.

-Hocam, herhalde o ana kadar ki hayatınızın en konforlu günüydü, bu Park Otelde geçirdiğiniz gün.

-Gençliğimi doğru dürüst yaşayamamıştım ki, Teknik Üniversiteye burslu öğrenci olarak girmiştim, okuldan atılma endişesiyle her yıl düzenli olarak sınıfı geçme stresini yaşadım. Böyle olunca başka şeyleri düşünecek hal kalmıyor insanda. Birazcık arkan olsa, güveneceğin bir dal olsa, okuldan atılırsam ona yaslanırım diye düşünebilirdim. Hep korku içinde yaşadım. İyi notlar alıp, başarılı olmaktan başka düşüncem yoktu. Tabii bu şartlar altında yaşayan sadece ben değildim. Günümüzde de gençlik, gençliğini yaşayamıyor. Üniversiteye gidecek çocuklar o dersaneden bu dersaneye koşturup duruyorlar, tıpkı bir yarış atı gibi yetiştiriliyorlar neredeyse. İçlerinde oyun çağına olanlar var, gezip, eğlenecek yaşta olanlar var. O çağlarını yaşayamadan büyüyor çocuklar. Farklı nedenlerle de olsa ben de böyle yaşadım. Onun için, yaratıcı özelliklerimi geliştiremeden okuldan mezun oldum ama sosyal faaliyetlerden, sosyal ilişkilerden hep uzak kaldım.

-Bu arada iki yıl arayla, eşinizle birlikte yaptığınız Almanya seyahatleriniz var. 1965'te üç dört ay, 1967'de altı ay süreyle Siemens'te araştırmalarda bulundunuz. Bu konuda neler söylemek istersiniz?

-Siemens'te iki ayrı zamanda yaptığım çalışmalara dair ayrıntıları hatırlamam zor ama genel olarak orada yaptıklarımı söyleyebilirim. 1965'te gittiğimde şöyle bir problem vardı: Büyük elektrik ark ocaklarında, hurda çelik elektrikle eritilir, önce hurda demir elde edilir, sonra da bu demir kütük halinde çıkartılırdı. Bu eritme işlemi esnasında çok büyük enerjiye ihtiyaç duyulurdu. Bu enerji verildiğinde de yaptığı darbelerle elektrik şebekesini rahatsız ederdi. Müşteriler bundan şikâyetçiydi ama o zamanlar bunun çözümü henüz gelişmemişti. Almanya'nın Bochum şehrindeki çelik fabrikalarında, bu problem açığa çıkmıştı. O sistemi Bochum'da kurmak için, senkron makineyi bir dinamik kondansatör olarak çalıştırıp, ortaya çıkan darbeleri yutmak için bir araştırmaya koyulduk. Siemens'teki grup başkanı mühendisle birlikte, "Bu problem senkron makineyi dinamik kondansatör olarak çalıştırarak nasıl çözülür" diye çözüm arama çalışmaları yaptık. Ben, aynı yıl Türkiye'ye döndükten sonra, İTÜ'de elektrik makineleri laboratuvarında buna benzer bir model yapmaya çalıştım. Başarılı da oldu; ama zaman geçtikten sonra, artık ben otomatik kontrolde kalıyordum ya, bunu otomatik kontrolle, diğer güç elektroniği elemanlarıyla yapmanın mümkün olduğu şeklinde yayınlar çıkmaya başladı. Bunun üzerine o çalışmayı o noktada bıraktım.

Almanya'ya 1967'de gittiğimde, "Hangi konuda çalışmak istersin?" diye sorduklarında, "Senkron makinelerin bir elektronik simülasyonunu yapmak isterim" dedim. O zamanlar, analog bilgisayar gibi bir şey vardı; onu kurduk orada. Ne yaptık? "Burası mekanik ucu, burası elektrik ucu, bu da uyarma ucu" diye bütün bunları simüle ettik. Bölüm şefi geldi, "Dr. Sarıoğlu, bu sistem çalışmaz" dedi. "Niye

çalışmasın?” dedim. Almanlar, İkinci Dünya Savaşından sonra eskisi gibi Ar-Ge'leriyle uğraşmıyorlardı artık. Savaştan önce öğrenciler hep Almanya'ya giderdi, ama sonra bu sayı azaldı ve Amerika'ya, İngiltere'ye gitmeye başlamışlardı. Şefe, “Sen, filanca filanca teorilere baktın mı, onları biliyor musun?” diye sordum, “Biliyorum” dedi. Bunun üzerine ben “Siz rahatsız olmayın. Ben bunu tamamlayınca, simülasyonu yapıp makinenin uçlarını ortaya koyunca, siz istediğiniz gibi uçlarına işaret verin; bu, sizin istediğiniz değerleri verecektir” dedim ama bir türlü inanmak istemedi. Simülasyonu yaptıktan sonra, geldi, bakmak istedi ve “Çalışıyor, tamam” dedi. Almanlar bir şeye itiraz edebilirler, teorik olarak bilmeyebilirler; ama gerçeği gördükten sonra yelkenleri indirip, kabul etmesini de bilirler. Bu yaptığımızı sonra Siemens Zeitschrift dergisinde yayınladık. Projenin yürütücüsü bendim, ama yürütücü oradaki iki Alman (grupen führer) oldu. Buna itiraz etmemin bir anlamı yoktu, ne de olsa firmanın kendi dergisiydi. Hatta bu simülasyonu ‘Ein Simulator zum Nachbilden von Synchronmaschinen’ elektrik güç şebekelerinin araştırmasında kullanmak üzere üretmeye başlarsa da daha sonra bilgisayarların devreye girmesiyle birlikte terk edildi.

“Profesör oldun ama kadrosuz profesör oldun!”

-1967’de profesör oldunuz. Bunun için hazırladığınız tez ve bu süreç hakkında bilgi verir misiniz?

-Bir profesörlük tezim vardı ama diğerlerinin yanında benim için fazla önemi yoktu. Doçent olurken yabancı dil sınavını İngilizce verdiğim için, profesörlük aşamasında Almancayı aldım, bir çeviri istediler, onu yapıp sınavı geçmiş oldum. Başvurum üzerine profesörlüğüm onaylandı.

-Profesör oldunuz ama dört yıl daha doçentlik kadrosundan kurtulamadınız.

-Evet, kadro yoktu. “Profesör oldun, ama kadrosuz profesör oldun” diyorlardı. Doçent aylığı almaya devam ediyordum. Yine Amerika'ya ya da ODTÜ'ye gitme, duygularım depresmeye başlamıştı. Beni Ankara'ya Devlet Planlama Teşkilatına gönderdiler. Orada yapılan Beş Yıllık Kalkınma Planları çalışmasına İTÜ Elektrik Fakültesi adına katıldım. Bu aslında bana göre angarya bir işti, gençleri gönderiyorlardı daha çok, profesörlük kadrom da çıkmamıştı ya! Üç beş gün kaldım Ankara'da, Beş Yıllık Plan içerisinde elektrik sektörüne dair neler yer alabileceğini konuştuk. Benim samimi fikrim şuydu: Türkiye’de üretim yapılmadıkça, dışarıdan makine taşımakla bu iş yürümezdi. Yabancı firmalardan know-how alalım, ama know-how’ını buraya getirmek şartıyla.

-O yıllarda Türkiye’nin elektrik üretimi ve tüketimi arasındaki fark neydi, onu hatırlıyor musunuz?

- Şunu iyi hatırlıyorum: Yedek subaylığında özel sınıfta çalışırken, Türkiye’de kişi başına elektrik tüketimi gülünç bir rakamdı, 120 kilovat/saat filandı.

-Bu çalışma bittikten sonra, kadronuzda bir değişiklik oldu mu?

-Ankara’da, DPT çalışmalarına Maliye Bakanlığı adına katılan bir beyle tanıştım, samimi olduk. Ona, “Ben profesörüm, ama kadrosuz profesörüm” dedim. “Bu nasıl oluyor?” diye sordu. Kadronun olmadığını söyledim. “Hocam, kadro istediniz de vermedik mi, isterseniz, bir de ben araştırıp, değerlendireyim” dedi. Ankara’dan döner dönmez hemen dekana çıktım, kadro durumumu sordum. “Kemal, yazıyla istedik, ama olmadı” gibisinden bir cevap aldım. İyice canım sıkılmıştı, “Buradan gideceğim artık” dedim. Zaten ta işin başından beri ODTÜ’ye, Amerika’ya gitmek var ya aklımda, bu durum, iyice bunu perçinlemişti. Rektör Ord. Prof. Bedri Karafakıoğlu’nun yanına çıktım, durumu anlattım. “Kemal, bizim sana ihtiyacımız var, buradan başka yere gitme” dedi. Tanıdığım bir hocaydı. “Gideceğim artık hocam. Eğer bana ihtiyacınız olsa, beni böyle acıtmazdınız” dedim. O arada, İTÜ’nün Maçka’da yeni kurulan Mühendislik Mimarlık Fakültesinde boş kadrolar olduğunu öğrendim. Muzaffer Özkaya, “Kemal; ben oraya gidiyorum, sen de gel.” dedi. Hemen onun arkasından 1972 yılında ben

de Maçka'ya geçtim. Daha sonra orada dekanlık yapan Muzaffer bey ile birlikte uzun seneler çalıştık. Maçka'ya geçtiğim yıllardı, Karadenizlilerde yaygın olarak görülen hipertroididen rahatsızlandım ve Cerrahpaşa Hastanesinde ameliyat oldum.

-1972 yılında profesörlük kadrosuna da atanarak Maçka Elektrik Fakültesinde Elektrik Makineleri ve Otomatik Kontrol Kürsüsü Başkanı oldunuz. Aynı dönemde mi bilemiyorum ama profesörlüğünüz sırasında, bir tez konusunda bir hoca ile sürtüşme yaşamışsınız, o nasıl oldu, anlatır mısınız?

-Senkron makineleri ile ilgili bir kitap yazmış ve birini hocalarımın Ord. Prof. Dr. Cabir Hamdi Sepen'e takdim etmişim. Daha sonra bu hocanın yönettiği doktora tezi komisyonuna beni de jüri üyesi yapmışlardı. Doktora öğrencisi Vural Aygen'in tezini görüşürken "Bu tezin şu noktalarında eksiklikler, yanlışlıklar var, düzeltelim" dedim, basit bir hataydı, teorik değildi, ama kendini gösteriyordu. Bilimsel bir konuda bu tür bir itiraz olunca "Bir düşünelim, bir bakalım" denirdi. Cabir hoca ise, "Ben, yönettiğim tezin üzerinde oynama yaptırmam." diyor, başka bir şey demiyordu. Üstelik jüri üyesi olarak tezin altında benim imzam da yer alacaktı. Sonuçta benim bu tavrım üzerine hoca bana kızdı. Oysa çok sevdiğim, saygı duyduğum bir insandı. Hâlâ da saygı duyarım. Allah rahmet eylesin. Böyle tuhaf hocalar vardı, mesela odasında bir şey çalışıyor, kapıyı vurur, içeri girersin, "Kemalciğim; buyur" filan der, ama hemen çalıştığı dosyanın üstünü kapatır, ben görmeyeyim diye. Bu, insanda kompleks yaratıyor. Onlar gibi olmamaya çalıştım, başarabildim mi bilmiyorum.

-Cabir hoca, siz onun doktora öğrencisinin tezine itiraz ettiğiniz için, o da buna karşılık, sizin yazdığınız Senkron Makineleri kitabıyla ilgili bir rapor düzenlemiş, Profesörler Kuruluna getirmiş, "Bu yanlış" diye itiraz etmiş.

-Oysa o kitabı daha önce hocaya hediye etmişim. Eğer bir hata gördüyse, önce bana söylemesi gerekmez miydi? Hata dediği de şu: "Elektrik makinelerini, benim görüşüme uygun anlatmıyor!" Benim istediğim de bu zaten! Mücadelem şuydu çünkü: Elektrik makineleri, alan teorisi, devre teorisi, bazı mekanik kanunları kullanarak, gayet güzel, ona dayanılarak anlatılabilir, öğretilir. Ben de kitaplarımı bu yönde yazınca, hocalar bana cephe alıyordu. Üniversitede böyle şey olamazdı.

Cabir hoca, Profesörler Kurulunda beni haşlıyordu. Benden büyüktü, beni severdi de. Ben de çok alttan alıyordum, çünkü saygı duyduğum bir insandı. Biliyorsunuz, biz, büyüklere saygı duyarız ama o beni paramparça edecek neredeyse. Münir (Ülgür) bey bu tartışmalara tanık olunca, "Kemal; biri benimle böyle konuşmaya kalksa, dayanmam, fena şeyler yaparım" demiş; bu sözleri Cabir hoca da duymuştu. Profesörlük kadrom halledildikten sonra "Haydi Kemal, artık çalış" dedim, kendi kendime. Şunu ifade etmek isterim: 1972-1980 arası, genç arkadaşlarla beraber akademik hayatımın en iyi yayınlarını çıkardığımız, endüstri problemlerini çözdüğümüz verimli bir dönem yaşadık. Elektrik Fakültesinin henüz bilgisayara uzaktan baktığı bu yıllarda, ben, Maçka'da Kontrol ve Bilgisayar Programı açıp, öğrenci aldım; bilgisayar resmen orada telaffuz edildi ilk defa. Gümüşsuyu'ndakiler bana kızıyor, "Sen ne yapmak istiyorsun?" diyorlardı. Oysa bilgisayara en yakın olan bölümlerden biri elektrikti. Bu ilgisizlik, beni müthiş üzüyordu. Hemen şunu da belirtiyim ki, benim bu çabalarım, 1960'ta Amerika'dan döner dönmez başlamıştı. Profesörler kurulundaki hocalarıma, "Ben, bilgisayar konusunda geri kaldığımızı belirtmek istiyorum; Amerika'ya dört-beş elektronikçi arkadaşı gönderip, eğitimini sağlayalım, doktora yaptıralsın. Bunun bizim için çok önemli bir görev olduğunu düşünüyorum" demişim. Bir kabul edilseydi, referanslarımı ben yazıp hemen gönderecektim Amerika'ya. Ama tam tersi oldu. Hocalardan biri, "Bilgisayar nedir?" diye sordu. Bunu bir eleştiri olarak değil, o günkü anlayışı göstermek

M. K. Sarıoğlu, 1965 yılında eşi ve öğrencileriyle birlikte Belgrad ormanlarında

için söylüyorum. Sonra şöyle devam etmişti bu hoca: “Bilgisayar nedir? Biz, öğrencilere bitirme ödevi verdik, onu yapıyorlar laboratuvarında...” Benden büyük, hürmet ettiğim bir hocaydı. Oturduğum yerden hafifçe kalkarak “Hocam, o dediğiniz gibi değil” dedim ve sustum. Yıllar sonra, ben Maçka’ya geldim, kontrol ve bilgisayar programını açtık, onlar hâlâ telaffuz etmiyorlardı bilgisayarı. Gümüşsuyu’nda, ana fakültede düşünüp de açamadığım bütün dersleri Maçka’da mevcut kriterlere göre açtık, o yönde öğretime devam ettik ve öğrencilerin bundan duydukları memnuniyeti biz de yaşadık.

-1972’de geldiğiniz İTÜ Maçka Elektrik Fakültesinde, 1974’te bölüm başkanı, 1977-1980 yılları arasında dekan oldunuz. Bu süreç hakkında bilgi verir misiniz? Öğrencilerle aranız nasıldı?

-Muzaffer bey (Özkaya) Mühendislik Mimarlık Fakültesinin Dekanı olduğunda ben Elektrik Bölümü Başkanlığı yaptım. Bu bölüm fakülte haline dönüştükten sonra 1977’de fakülte dekanlığına getirildim. Daha önce konuştuğumuz gibi, benim öğrenciye karşı tutumum çok farklıydı. Ben öyle görüyorum kendimi. Onların yetişmelerine her bakımdan yardımcı olmalıydık, diye düşündüm hep. Fakülte arkadaşlarıyla düşüncelerimiz, birbirine paraleldi, bu nedenle, hep birlikte iyi şeyler yaptık. Üniversiteye yakışır girişimlerde bulunduk. Bir tanesi şuydu: Maçka Elektrik Fakültesi olarak, Türkiye Elektrik Kurumuyla yakından irtibat kurup, onların çözemedikleri problemleri üniversiteye getirmek, tez konusu olarak çocuklara vermek, çözümleri TEK’e iletmek ve bu yolla çocukları heveslendirmek...

Nereden nereye...

-Hocam, öğrenciliğinizden başlayarak, zorluklarla dolu bir yoldan geçip bu noktaya gelmişsiniz. Size çelme takmak isteyenlere karşın, yürümeye devam edip 48 yaşında dekan oldunuz. O ana kadar yaşadıklarınız geçti mi gözlerinizin önünden: “Neredeydim, nereye geldim. Rize’nin küçük Taşhane Mahallesinden çıktım, beş yaşında yüzme öğrendim, atmaya bıldırcın avladım. Babamı erken yaşta kaybettim. İstanbul’a geldim, amcamın yanında ortaokulu, halamın yanında liseyi okudum. Öğretmenim benimle dalga geçti. Üniversiteyi kazandım; ama burslu olmasaydı, üniversiteye de giremeyecektim, okuyamayacaktım. Burslu olduğum için okudum, başarılı oldum, bitirdim. Amerika’ya gittim, Almanya’ya gittim.” Yani yoktan var olma gibi bir süreç sizin anlattıklarınızdan ortaya çıkan. Sonunda geliyorsunuz, artık o fakültenin içinde en yüksek noktaya ulaşıyor, dekan oluyorsunuz...

-Bir huzur geldi bana, “Allah’ım; sana çok şükürler olsun, bugünleri bana gösterdin” diyebildim. Durmamam lazım geldiğini; mademki bunları yapabildim, daha fazlasını da yapabileceğimi hissettim. Ancak, dekan olmak bile, istediğin bazı öğretim yöntemlerini uygulamana yetmiyordu. Gümüşsuyu’ndaki fakülteden, “M. Kemal Sarıoğlu şu farklı dersleri okutuyor” diye, üniversite senatosuna uzanacak şikâyet sinyalleri geliyordu.

-Dekanlığınız sırasında gerek yönetim gerekse eğitim anlamında, düşündüklerinizin ne kadarını gerçekleştirebildiniz?

-Belki yüzde 40-50’sini... Bu arada bir anımdan söz etmek isterim. Elektrik Bölümü Başkanı olduğum yıllardaydı, bir gün ders vermek için sınıfa gittiğimde, kafası bantlarla sarılı bir öğrenci dikkatimi çekti, arkadaşları “aramızda uzay adamı var” diye dalga geçiyorlardı. Meğer Bedrettin Dalan’mış, motosiklete binerken kaza yapmış, yaralanmış. Baktım epeyce üzüntülü, “dersten sonra odama gel de sana çay ısmarlayayım” dedim, öylece tanıştık. Dalan, yıllar sonra Yeditepe Üniversitesini kurma aşamasında bana Mühendislik Fakültesi Dekanlığımlı teklif etti. Kendisi sevdiğim bir öğrencim olduğu için, ona ancak fakültelerin akademik oluşumuna danışmanlık yapabileceğimi söyledim.

-Üniversitedeki yöneticilik görevlerinizin yanı sıra 1972-1978 yılları arasındaki süreç içerisinde, TÜBİTAK Mühendislik Araştırma Grubu Yürütme Komitesi üyesi olarak da çalıştınız. Sanırım özellikle endüstriyel olan ilişkiler bu dönemde gündeme geldi.

-Bir gün Profesörler Kurulunda toplantı halindeyken, TÜBİTAK'tan gelen bir yazı okundu. Yazıda, "Elektrik Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. M. Kemal Sarıoğlu'nu, TÜBİTAK Mühendislik Araştırma Geliştirme Kurulunda görevlendirmek istiyoruz" deniyordu. Hemen müzakere başlatıldı. "M. Kemal Sarıoğlu'nu niye istiyorlar, bize sorsalardı birini yollardık" türünden itirazlar yükselmeye başlayınca, ben, "Sayın hocalar; ben dışarı çıkıyorum. Burada benim kişiliğim söz konusu. Ben yokken nasıl istiyorsanız öyle karar verin" dedim.

-TÜBİTAK'ın adınızı belirterek sizi istemesindeki kriter nedir sizce?

-Hiçbir bilgim yok. Öğrencilerimin anne babaları veya tanıdıkları, başka fakültelerde hoca olanlar tarafından, benim öğretimim, eğitime yaklaşımım konusunda bilgi gitmiş olabilir. Bir de TÜBİTAK için yaptığım, 'Manyetik Amplifikatörlü Gerilim Regülatörü' ve 'Üniversite Endüstri İlişkilerindeki Yaklaşımlarımız' konulu proje çalışmalarım vardı.

Neyse, sonunda izin çıktı fakülteden ve TÜBİTAK Mühendislik Araştırma- Geliştirme Kurulunda üçer yıllık iki dönem görev yaptım.

-Ne yapar bu TÜBİTAK Mühendislik Araştırma Grubu?

-TÜBİTAK'a sunulan projeleri değerlendirir, destekler. Yani öğretim üyesi bir proje teklif eder, o projenin sonuçlanması ve araştırmada kolaylık sağlanması için destek verir. Destek alan proje sahibi, üç ve altı aylık dönemler için rapor verir. Bu raporlar TÜBİTAK tarafından kabul görürse, proje devam eder, süre bitiminde verilen nihai raporla proje sonlandırılır. Buradaki amaç, araştırma geliştirmeyi desteklemek, dışarıya bilimsel yayın yapmak, ülke endüstrisinin problemleri için çözüm geliştirmek vb'dir.

Öğretim üyelerinin yanı sıra, sanayiden de projeler gelirdi. Fakat şunu söyleyeyim: Orada bulunan arkadaşlar, endüstriden gelen projeleri destekler, ama pek o alanda faaliyet göstermezlerdi. Bir gün dedim ki, "Burada üyeyiz, ama bizi destekleyen hükümet. Yarın bir gün hükümetten bir milletvekili çıkar, 'Biz, TÜBİTAK'a bu kadar para verdik, işimize yarar ne yaptı' der. Gerçi, siz yayın yapıyorsunuz, uluslararası yayınlara giriyorsunuz. O olacak, ona hiç itirazım yok; ama endüstriye de bir nebze bir şey yapalım ki, endüstride çalışanlar ve milletvekillerinin de gözü doysun ve 'Bunlar bir iş yapıyor, desteklemeye devam edelim' desin." Ama benim bu dediklerim pek rağbet görmüyordu. TÜBİTAK'ta hep endüstriden proje almaya yöneldim, ama başaramadım; çünkü tek kalıyordum. Benim üyeliğim süresince yaklaşık 850 proje yapılmıştı. Bunlardan kaç tanesi uygulamaya geçti, diye sorsanız, pek bir şey söyleyemem. Benim bildiğim, bir dumansız kömür yapma projesi vardı. Onu destekledik ama sonunda uygulamada kurulan tesis yandı. Pek faydalı oldu denilemez.

Önceleri ben de bir proje hazırlayıp, göndermiştim TÜBİTAK'a. Transistorlu, dönen parçası olmayan bir gerilim regülatörüydü bu. Üniversitede böyle proje yapıp TÜBİTAK'a gittiğimiz zaman, uygulamayı kontrol eden birisi vardı; "Niye transistorlu yaptınız? Elektronik tüplü yapsaydınız, teknikerler buna alışkındır, memnun olurlardı" dedi. Elektronik tüpleri transistor yanında çok eskimiş bir eleman olarak görünüyordu. Oysa bana göre transistor çok daha üstün bir kontrol elemanıydı ve gayet iyi çalışmıştı regülatör.

-Bu döneme ait İzmir'de METAŞ Çelik Fabrikasında ortaya çıkan bir sorunun çözümüne dair yaptığınız çalışma var. Ondan söz eder misiniz?

-TÜBİTAK'ın bir kongresi için İzmir Çeşme'ye gitmiştik. Gün içinde, bildirimler sunuluyor, tartışılıyor, 17.00'den sonra ise serbest kalıyorduk. Arkadaşlara, "Hazır İzmir'e gelmişken, buradaki endüstri kuruluşlarını, fabrikaları ziyaret edelim. Çözemedikleri, üniversitenin araştırma-geliştirmesini istedikleri bir konu var mı, bir problem var mı, öğrenelim" dedim. METAŞ da bunların arasındaydı. Orada eski öğrencilerimizi bulduk, onlarla konuştuk. "Çözemediğiniz problemlerinizi var mı" diye sorduk. Bana göre, sanayide bir problem varsa ve ülke içinde çözülemiyorsa, bu, üniversite için orijinal bir araştırma konusudur. Çünkü bu problemler çözüm için yurtdışına gitmekte ya da oradan yabancı teknik eleman getirilmektedir. İşte o zaman, üniversite girsin araya, uğraşsın, çözsün bunu! Buna az değer veriliyor, pek anlaşılıyordu bu konu. METAS'ın mühendisleri, "Hocam; çok önemli bir problemimiz var" dediler, "Siemens'in ürettiği 20 bin KVA'lık iki trafomuz var; bunlardan bir biri, bir öteki yanıyor. O

zaman vapura yüklenip Bremen'e, oradan da Nürnberg'e Siemens'in fabrikasına gönderiyoruz, yeniden sarılıyor ve aynı yoldan bize dönüyor..." Biri Alman Demark, biri de İngiliz Kennedy & Donkin adında iki danışman firmaları varmış. Hep onların görüşleri doğrultusunda hareket etmişler ama trafoların beşinci defa yanmasını bir türlü önleyememişler. Bu durum benim çok hoşuma gitti; yani yanması değil de, bize araştırarak işin çıkması... Ne yapacağımız, hemen gözümün önünden şöyle film şeridi gibi geçti. Bu problemi çözebilecek Prof. Yılmaz Tokad vardı. Allah rahmet eylesin, çok sevdiğim, kardeşim gibi bir arkadaştı. Çok çalışkan yüksek lisans öğrencilerim vardı. METAŞ yetkililerine, "Yılmaz bey, ben ve öğrencilerimle beraber bir araştırma grubu oluşturur ve bu problemi çözeriz evvel Allah. Çözemezsek de kınamayın bizi. Her şeyi çözeriz diye ortaya çıkmıyorum ama kapsamlı bir araştırma yaparız. Ancak bunun için formalite gereği, İTÜ döner sermayesine bir miktar ücret yatırmanız gerekiyor. Aksi halde, özel firmaya çalışıyormuş durumuna düşeriz ki, bu da hoş olmaz" dedim. Kabul ettiler, biz de çalışmaya başladık. Bir süre sonra METAŞ'ın yumuşak yüzlü insanlarından bize sitem gelmeye başladı: "Üç ay oldu, döner sermayeye para yatırın dediniz, yatırdık. Hâlâ bir haber çıkmadı, ses seda yok. Bu, neyin nesidir?" Tabii, bunlardan rahatsız olmaya başladım ama araştırmada, 'bugün başla, yarın çıksın' diye bir şey yoktu ki!

Biz bu arada boş durmuyor, üç aydır kütüphaneleri didikliyorduk. Nihayet bir gün bu konuyu doktora tezi olarak verdiğimiz Asistan Oğuz Soysal (Şimdi, ABD Pensilvanya'da bir üniversitede bölüm başkanı), "Hocam, literatürde bir şey buldum" diye geldi. Aradığımız buydu, çünkü, literatür olmadan, teknik dergi olmadan ne yenilik yaparsın, ne araştırma, ne de doktora... Transformatörler yanıyordu. Buna benzer bir düzende yanma olmuş mu, olduyorsa ne yapmışlar, onu bileceksin ki, böyle bir şey bulduysan "Buldum" diyeceksin. Oğuz'un bulduğu örnekte; Japonya ve Kanada'da benzer bir sorunla karşılaşmış ve bunu, kurdukları iki devre sayesinde çözmeye çalışmışlardı.

Yılmaz hoca ve Oğuz Soysal ile birlikte hemen üzerinde çalışmaya başladık, transformatör ve elektrik bağlantılarının modelini çıkarttık. Bir baktık ki, elektrikte rezonans denilen bir olay var; burada olan o. Paralel rezonansa, sargıların parametreleri dolayısıyla voltaj yükselmesi oluyor, transformatörün içinde ya da uçlarında voltaj yükseliyor. "Tamam, yakaladık problemi" dedik. Büyük bir sevinç yaşadık o anda ve hemen telefonla bunu fabrika yetkililerine haber verdik. Bir süre sonra da onlar bizi arayarak, danışman firmalarıyla birlikte İstanbul'da Marmara Etap Otelde bir toplantı kararlaştırdıklarını, bizi orada ilgi ve merakla dinleyeceklerini bildirdiler. Otelde bize ayrılan genişçe bir odada bir araya geldik. Oğuz Soysal, bilgisayarda bir sunum hazırlamıştı, Yılmaz hoca ile ben de paralel rezonans üzerine bilgi verdik. İngiliz danışmanlar, "Çok enteresan bir olay. Biz bunu düşünemedik. İngiltere'ye döner dönmez sizin bu çözüm modelinizi yeniden inceleyip, sizi haberdar edeceğiz" dediler; Alman danışmanların görüşleri de bu doğrultuydu. O akşam otelden, mutlu duygularla ayrıldık.

-Sadece problemin kaynağını değil, çözümünü de buldunuz herhalde hocam.

-Bulduk tabii. Yüksek frekansların transformatör uçlarından içeri girmesini önleyecek filtreler koyacaktık, bu da rezonansa meydan vermeyecekti. İngiliz ve Alman danışmanlar kısa süre içinde fabrikayı arayıp "Biz, bunun farkına varamamışız. Önerilen çözüm uygulanabilir, hocalar ne diyorsa, onu yapın" demişler. Sonuç olarak Yılmaz hocanın hesabını yaptığı filtreler İsveç'ten getirildi, bunları transformatörlere taktık ve bir daha da yanma olayıyla karşılaşmadık.

Ülke endüstrisinin bir sorununu çözmüş olmak, insana büyük rahatlık veriyor. TÜBİTAK'ta da bu tür girişimleri canlandırmak istedim, ama öteki üyeler buna pek katılmak istemedi. Çok sonraları 1993'te yeniden davet edildiğimde TÜBİTAK Başkanına, "Bir şartla gelirim; eğer endüstriyel projelere daha ağırlık verecek olursanız..." dedim.

-Bir de Sarıyar Barajı'nda ortaya çıkan bir problem var...

-Evet, hatırladım. 1979 yılı olmalı, bir gün, eski öğrencilerimden Atalay Kaya'yı karşımda buldum. "Hocam, ben Türkiye Elektrik Kurumu'ndan geliyorum, genel müdürümüzün bir ricası var," deyip olayı anlatarak yardım istedi. Barajdaki düşük hızla dönen kuzey (N)- güney (S) kutuplu hidrolik jeneratörün kutuplarından biri yanmış ama bu hep tekrarlanıyormuş, bir o kutup yanıyormuş, bir öteki. Atalay dertli dertli anlatıyordu: "Her hafta, sanki sıraya girmişçesine kutuplar yanıp duruyor, bunları tamir etmek

için atölye kurmak zorunda kaldık, yanan kutbu tamir edip yerine takıyoruz, jeneratör ondan sonra çalışıyor ancak...” Böyle şey olur mu diye sitem edip, “İnsan daha önce getirmez mi bu problemi? Peki, bunu üreten Amerikan firmasına iletiniz mi, şikâyetinizi” diye sordum Atalay’a. Amerikalılar da bilememişler hatta siz bulursanız nedenini bize de bildirin, demişler. Böyle tuhaf bir durumdu.

Atalay deneyimli mühendisti, projenin bağlantı şemasını da yanında getirmişti. Baktım; şöyle dönen bir tekerlek, üzerinde N-S kutupları, bunların üzerinde de birbirine seri bağlanmış bobinler var. Elektrik akımı bu bağlantılardan geçiyor, N kutbundan çıkıyor S kutbuna giriyor.. Atalay, parmağını bir noktaya koyup, “Bu kutupların şu sargıları yanıyor” dedi. Yassı kablo olduğu için, bunlar sürekli sarılamazdı; birini sarar ötekine bağlardın. Bunları yaparken de civatalar kullanılırdı. O zaman da tekerlek döndüğünde sarsıntı meydana gelir, bağlantı yerleri zamanla gevşerdi. “Bunun çözümü basit” dedim.” Şu bağlantıları esnek yapın.”

Çözüm o kadar basit görünüyordu ki Atalay darılır gibi oldu. “Peki hocam, teşekkür ederim” deyip, yanımdan ayrıldı. Benim söylediklerimi gidip, Hidrolik Daireleri Başkanı, YTÜ mezunu bir mühendis olan Hidayet Başeşme’ye anlatmış, o da “Boşverin bunları, eski usul devam” demiş.

Aradan iki üç yıl geçmişti, Amerika’dan dönmüş, Mühendislik Mimarlık Fakültesinde görevimin başındaydım. Atalay Kaya yine geldi. “Hocam; darılmayın, ama size bir öykü anlatacağım” diye konuşmaya başladı, “Jeneratör problemi için sizin önerinizi kimse kabul etmedi ‘hoca baştan savma bir şey söyleyip geçmiş, biz bildiğimizi yapmaya devam edelim’ dediler; ama zaman geldi, artık bıktık. Kutuplar yanıyor, biz yeniden yapıyor, onlar yine yanıyordu. Sonunda sizin önerinizi denemeye karar verildi ve sonuç gerçekten başarılı oldu” dedi. Ben kızdım tabii, üzerinden onca zaman geçmişti. “Tuh size!” dedim, “utanmıyor musunuz? Benim adım M. Kemal Sarıoğlu değil de, George Harrington olsaydı; dediklerimi hemen yapacaktınız, değil mi?” Atalay mahcup bir tavırla başını önüne eğdi ve “Haklısınız hocam ama bunu telafi edecek bir öneri getirdim size” dedi. TEK Genel Müdürlüğü, benim kendilerine teknik danışman olmamı istiyormuş. 1982’den 1993’e kadar sürecek olan danışmanlık görevini hemen kabul ettim, çünkü tek tük de olsa ortaya çıkan problemleri üniversiteye getirip, çocuklara tez konusu çıkarmaktı amacım.

-Üniversite-sanayi işbirliğinin hayata geçirilmesinde bir güven sorunu var gibi görünüyor...

-Elektrik mecmuasının ilk sayılarında, “Üniversite - endüstri işbirliği” başlıklı bir yazı yazmıştım çok gençken. Oradaki beklentilerim henüz gerçekleşmedi. Nedenini söylemem gerekirse bu konudaki teşhisim gayet açık. Üretici firmalar, problemin çok çabuk çözülmesini, rekabete girmesini ister; fakat üniversite öğretim üyesi, “Benim o kadar zamanım yok” deyip, kendini bir tarafa çeker. O zaman da, ikisi bir araya gelemmez.

-Hocam, 1980 yılına geldiğimizde hayatınızda yeni bir Amerika yolculuğu görülüyor. O yıllarda Türkiye’nin içinde bulunduğu durumla ilgisi var mı bunun?

-Bir anarşi dönemi yaşıyordu ülkede. İTÜ’de de öğrenciler, hocaları zaman zaman boykot gerekçesiyle dersten çıkarıyorlardı ama enteresandır, bu benim başıma hiç gelmedi. Beni çıkarmazlardı dersten; çünkü o karışık günlerde, “Hocam, bugün derse gitmeyin” derlerdi bana. Benim onlara çok fazla yakınlık gösterdiğimden değil; hiçbir şeye karışmadığımı bildiklerindendi, bu tavırları. “Hiçbir şeye karışmazsan, nötr olursun, hiçbir şey değilsin” derler ama, bu her zaman doğru değildir. Bizim okuldaki görevimiz belliydi.

Ne sağa, ne de sola karşı tepki çekecek bir davranışım olmadı. Öğrencilere hep şunu dedim: “Bizim görevimiz size ders vermek, öğretmek.

Prof. Dr. M. Kemal Sarıoğlu, Illinois Üniversitesindeki bir kokteylde, eşi (sağda) ve öğretim üyesi Tangül Başar ile birlikte (1981)

Buraya fakir milletin parasıyla geliyoruz, masraflar yapılıyor. Başka işlerle uğraşmayın.” Hasan Yalçın adında Anadolu’dan gelmiş aşırı solcu bir öğrencim vardı. Öğleden sonraları saat 14.30’da verdiğim, ‘Doğru akım makinelerinin geçici rejimleri’ başlıklı dersime giriyordu. Bir gün baktım, bu uyukluyor. “Hasan, ders yılı başında sen böyle değildin, ne oldu sana?” diye sordum. “Hocam; samimi söyleyeyim, geceleri konferans dinliyorum, uykusuz kalıyorum” dedi. “Oğlum; niye karışyorsun sen? Annen baban masraf etti, seni buraya yolladı, bırak bu işleri” dedim, ama o beni dinlemeyip, aksini yaptı. Kötü olaylar oldu. Hasan Yalçın bir gün bana geldi, “Hocam; bana tez konusu verir misin?” dedi, “Veririm” dedim. Bu, fakülteye yayıldı, “Hasan Yalçın aşırı solcu, sen buna nasıl tez verirsin?” diye başladılar benim üstüme gelmeye. O zaman profesör olmuştum, artık tehdit edebilecekleri koz da yoktu ellerinde. “Bu çocuğun bir açığı mı var; yok. Tez alamaz diye bir cezası mı var; yok. Ne diye bana sataşıyorsunuz? Ben veriyorum bunu” dedim. Tez konusunu Hasan’ın isteğiyle ‘elektrik ekonomisi’ başlığıyla belirledik. John Zabrowski’nin, Joseph Ritten House ile birlikte yazdığı ‘The Electric Power Transmission’ adlı bir kitabı vardı; “Bu kitabı da al, oku” dedim. Tezini yazdıktan sonra, “Hocam; siz bana referans verin, Amerika’ya gideyim” dedi. Bakın şimdi, nereden nereye, değişti çocuk. Ben tesir etmedim ona, herhangi bir propaganda da yapmadım ama sonraları yeniden politik işlere karıştı, eskisinden de ileri gitti.

-Okulda öğrenciler size pek rahatsızlık vermemiş anlaşılın ama herhalde ülkenin içinde bulunduğu genel durum etkili oldu Amerika’ya gitmenizde...

-İsınmak için fueloil yoktu. Hanım pilav yapacak, yağ yok, bana şaka yollu söylenmeye başladı: “Sen ne biçim profesörsün yahu! Bir paket yağ bulsan da, şu çocuklara pilav yapabilsem...”

-Eşiniz çalışmıyordu sanırım...

-Tanıştığımızda liseyi bitirmişti. Güzel sanatlara yatkınlığı olduğu için, Güzel Sanatlar Akademisine gidip iç dekorasyon üzerine okumak istiyordu ama evlendikten hele iki çocuk sahibi olduktan sonra o defteri kapatmıştı.

-Yağ bulabildiniz mi?

-Sana yağı üreten firmada çalışan mühendislerden biri öğrencim çıktı. “Evde pilav yapacak yağ kalmamış, eşim bana sitem etti, mahcup oldum, bana iki paket yağ gönder” dedim. “Hocam; kaç koli istiyorsun?” diye sordu, koli istemediğimi söyledim.

-Onlarda o kadar varmış da, niye yağ bulunmuyormuş hocam, sormadınız mı?

-Bilmiyorum ki ama bana da ısrar ediyor, “İki koli al da, komşulara dağıtırsın” diyordu. “Böyle yapma oğlum, utanırım sonra, ‘Koliyle bulmuş, yağ yolluyor’ derler” diye itiraz ettimse de dinletemedim, iki koli yağı alıp geldim eve. Eşim gayet memnun oldu tabii.

-Amerika’da 1980- 1982 yılları arasında University of Illinois’nin Elektrik Bölümünde konuk profesör olarak lisans ve lisans üstü dersler verdiniz. Bu dönemi anlatır mısınız?

-Üniversitenin Elektrik Bölümü Başkanı Prof. G. W. Swenson’a, gelmek istediğimi yazıyla bildirdim. Herhalde oraya ilk gittiğimde yapmış olduğum çalışmalardan dolayı iyi izlenim bırakmış olmalıyım ki, bu defa da isteğimi kabul ettiler. Bunun üzerine hazırlıklarımızı yapıp 15 Ağustos 1980’de eşim ve çocuklarımla birlikte Atatürk Havaalanından Amerika’ya uçarken uçağın penceresinden aşağı bakıp, “Her gün 25–30 kişi ölüyor, ülkem bu durumdan bir an önce kurtulsun” diye dua ettim.

Orada mütevazı koşullarda bir ev tutup yerleştik. Sağolsun eşim ev işleri; çocuklar ve yemek yapmakla ilgilendi, zaman zaman eski arkadaşlarımızı davet ettik. Böylece ben tamamen üniversitedeki çalışmalarına yoğunlaşmış oldum. Konuk profesör olarak ilk sömestr lisans öğrencileri için iki ders vermeme istediler; biri ‘elektrikte sistem teorisi’, diğeri de ‘elektrik makineleri’ dersi idi ki benim asıl konum bu ikincisiydi. Dersleri izleyen kalabalık bir öğrenci grubu vardı. Genel uygulama, bir kitap veriyorlar, oradaki konuları izlemenizi istiyorlardı. Sonra lisansüstü ders vermeyi hedefledim,

“Düşündüğüm şekilde, elektrik makinelerini İngilizce yazayım, bu bütün makineleri kapsayan bir not olsun” diye düşündüm. 10 dakikada üniversiteden eve gidiyor, hemen oturup çalışmaya başlıyordum. Kısa sürede ‘Dynamics of Electrical Machines’ başlıklı ders notlarını tamamlayıp bastırdım, diğer meslek hocalarına da birer kopya verdim. “Bunu ne zaman yazdın?” diye hayretle sordular. “Bu birikimim zaten vardı, tamamen alt sınıflarda alınan bilginin üzerine oturarak yazdım” dedim.

Daha sonra bir iki yayınevi bu notları basmak istedi, ama Amerika’da ikinci yılım doluyordu ve Türkiye’ye dönmek istiyordum. Fakat biri 10 diğeri 15 yaşlarında iki oğlum ve eşim, bana karşı birlik olup, “Dönmeyelim” diye tutturdular. “Ben, ülkeme döneceğim. Buraya geldik, yeterince hizmet yaptık, bu kadar yeter” diye direttim. Aramızda epeyce bir çekişme konusu oldu bu ama sonunda Türkiye’ye döndük tabii. Kalmak isteyen büyük oğlum Mehmet Murat, şimdi Amerika’da çalışıyor, “Lanet olsun, ne hale geldi Amerika, burada kalınmaz artık” diye yazıyor bana. Küçük oğlum Mahmut Serdar da Türkiye’de çevre mühendisliği okudu. O da inatçı bir çocuk.

İstanbul’da epeyce kök söktürdüler bana bu ikisi. Trafik çok kötüydü, zorlanıyorduk. “Oh olsun” diyorlardı, “Tepemi attırmayın benim” diyordum, “tekrar giderim Amerika’ya, ama sizi yanımda götürmem...” Sonunda biz gidemedik, Mehmet Murat’ı gönderdik Amerika’ya, Florida’da (hotel management) otel yöneticiliği üzerine okudu, iyi derecede mezun oldu, ama o işi yapmadı. Bu arada küçük oğlum, üniversite giriş sınavında, benden habersiz, Amerikan İngilizcesi filolojisini tercih etmiş ve kazanmış, müthiş içerledim buna, “İngilizce hocalığı mı yapacaksın?” dedim. Sonra ikna oldu, yeniden sınava girdi ve İTÜ İnşaat Fakültesi Çevre Mühendisliği bölümüne kayıt oldu ve okulu üçüncülükle bitirdi, doktorasını yaptı. Şimdi uluslararası bir Amerikan firmasının Dubai temsilciliğinde çalışıyor.

-Sizin İTÜ’deki çalışmalarınız nasıl devam etti hocam?

-Bu arada Amerika’dan ilginç bir haber ulaştı bana. İllionis’de Hint kökenli yüksek lisansta tez hazırlayan bir öğrencim vardı; Anup Behara. İlginç bir çocuktü, hiç banyo yapmaz, bu yüzden de teke gibi kokardı. Okul idarecileri, benim kendisini uyarmamı istediler. Usulünce söyledim de banyo yaptı ama bu ilk miydi, sonuncu muydu, bilemeyeceğim artık. Behara, master tezini vermiş oldu. Daha sonra Illinois Institute of Technology adındaki üniversitede ders vermeye başlamış Anup Behara ama öğrencilere verdiği ders notları, benim Illinois Üniversitesinde hazırladığım notlarımı, yaptığı tek değişiklik, notların üzerindeki benim adımlı silip yerine kendini adımı yazmaktan ibaret olmuş. Amerika’daki öğrencilerimden ve aynı dersi İTÜ’de benden almış olan Murat Yeşil, bunu fark edince Behara’ya, “Bunlar Sarıoğlu hocanın notları, neden onun adını sildin” diye sormuş, o da “Ne fark eder ki notlar hocanın ama dersi ben veriyorum” deyip işi pişkinliğe vurmuş.

Ben bunu duyunca, Amerika’ya telefon edip, “Bu hukuki bir sorundur. Notların üzerine adımlı yazın yoksa haklarımı ararım” dedim. Böyle dedim ama arkasını da pek izlemedim, ne oldu bilmiyorum. Bu arada buradaki öğrencilerimden,-şimdi üçü de profesör olan- Seta Bogosyan, Metin Gökaşan ve Bülent Bilir, bu notları kitap halinde bastırılmı diye ısrar ettiler ama benim uğraşacak halim yoktu. Sanırım onların bu konudaki çalışmalarını devam ediyordu, ama hangi aşamaya geldiklerinden haberim yok doğrusu.

Yabancı dil öğretimi olmadan yüksek lisans, doktora olmaz!

-1982’de Amerika’dan döndükten bir süre sonra İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne atandınız. Ancak o döneme geçmeden 1980 askeri darbesinin üniversitelere müdahalesini sürekli kulan YÖK hakkındaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

-YÖK, üniversiteleri yeniden biçimlendiriyordu. Bizim üniversitenin yapısına uymayan bir kanundu. Ama

Prof. Dr. M. Kemal Sarıoğlu, yüksek lisans öğrencileriyle birlikte

YÖK'ün yüksek lisans ve doktora getirdiği disiplini olumlu buluyordum; yani Amerika'da gördüğüm gibi, yüksek lisans tezi yazabilmek, o diplomayı alabilmek için, lisans üstünde sekiz ders almayı zorunlu kılıyordu. Sonrasında doktora yapmak istiyorsan, ayrıca bir sekiz ders daha ekleniyordu. Kısacası YÖK'ün getirdiği bu disiplini, bilimsel anlamda üniversitelere verdiği çekidüzeni doğru buluyorum ama organizasyon ve idari bakımdan eleştirilerim var.

-Sizce, olumsuz yanları nedir YÖK'ün?

-YÖK, Amerikan üniversitelerindeki uygulamalardan farklı olarak daha merkezîyetçi; “Şu, şu, şu dersleri okutacaksınız” diyor; ama Amerika'da böyle değil; “Şu sayıda yüksek lisans için, şu sayıda da doktora için ders aldirtacaksınız” der, biter, hangi dersler olacağını belirlemeye kalkmaz.

-Sizin YÖK değerlendirmenizi şöyle anlayabilir miyiz: “YÖK, askeri dönemin getirdiği bir kurumdur, buna karşıyım; ama YÖK içerisinde yer alan şu uygulama, yani yüksek lisansa dair bir disiplin getirmiş olması ve ek ders alma uygulaması olumludur.”

-Evet, ama o kadar merkezîyetçi bir sistem getirdi ki, “Lisansta şu dersleri okutacaksınız” filan gibi. Öğretim üyelerinin yetiştirilmesine dair yeni bir yaklaşımı yoktu. Aslında vardı da, epeyce tuhaftı. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsünün Müdürüyken bir telefon aldım: “Sizi, şu tarihte Ankara'da yapılacak YÖK'ün toplantısına davet ediyoruz” dediler. Garip bir durumdu, esasında rektörün aranması, o uygun görürse beni göndermesi gerekiyordu. Rektör Prof. Dr. Kemal Kafalı'ya gidip “Ne yapayım?” diye sordum. “Kemal; toplantıya git ve istediğin gibi konuş” dedi.

Toplantıya Türkiye çapında bütün fen bilimleri enstitüsü müdürlerini çağırılmışlardı. YÖK yöneticileri salonda bizi oturttuklarından daha yüksekçe bir platforma yerleşmişlerdi; bir kere, bunu fena halde yadırgadım, içerledim; üsttekiler ve aşağıdakiler gibiydik. Prof. Dr. İhsan Doğramacı konuşmaya başladı ve bir ara şöyle dedi: “Öğretim üyesi yetiştirmek için, 30 bin genç araştırma görevlisini yurtdışına göndereceğiz...” Bunun üzerine söz isteyerek “Ben Teknik Üniversitedenim. Hocam; bu proje başarılı olmaz” diye itiraz edince, Doğramacı; “Bu Teknik Üniversite ile de hiç anlaşamıyoruz. Bunu arada konuşalım” dedi. Toplantıya ara verildiğinde yanına gittim. Tersleyen biri değil, efendi bir adamdı. “Hocam; 30 bin kişiyi yurtdışına gönderdiğiniz zaman, şu kadarı orada kalır, bu kadarı çalışmaz, ancak bu kadarı geri döner. Bu, verimli bir proje değil. Onun yerine başka bir proje önereyim size. Türkiye'de gelişmiş üniversiteler var; ODTÜ, İTÜ, Ankara Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi var. Bunların yüksek lisans ve doktora programlarına biraz destek verin, bunlar doktora yaptırırlar. Bu daha hayırlı olur” dedim. “Olmaz öyle şey” dese de ben görüşümde ısrar ettim: “Bakın hocam; 15 yıl sonra öğretim üyesi bulamıyoruz dersiniz hiç şaşımam...” Biraz sertçe söylemiş olmalıyım ki, içerledi bana. Günümüze bakarsanız, öğretim üyesi bulunamıyor, çünkü o kadar çok üniversite açılıyor ki. Kaynak iyi değil. Yani yılda ne kadar doktora üreteceksin ki, oralarda hocalık yapsın; bunu hesaplamak lazım. Şimdi durum bu.

-Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü olduğunuz dönemde neler yaptınız? Bu arada yabancı dilde eğitim konusunda ısrarlı bir tutumunuz da var...

-Yıl 1982, baktım; Enstitünün ne teşkilatı var, ne yeri, ne masası, sandalyesi... yok, hiçbir şeyi yok, teşkilatı yok. Taşkılla'nın kulelerinden Karadeniz'e bakan kuleyi vermişlerdi. Pencereler kırık, bir rüzgâr esti mi, perdeler havalanıyordu. Dekanlardan biri, “Benim eski masam var, onu vereyim sana” dedi. İyice tepem attı, “Burası üniversitenin vitrini sayılır” dedim, “eskileri mi toplayacağız?” Hemen Alarko Yönetim Kurulu Başkanı Üzeyir Garih'e telefon ettim. Kendisi makine mühendisiydi ama üç yıl ortak sınıfta okumuştuk birlikte. Yardımsever bir arkadaştı. Müdürlük odasına güzel bir masa ve sandalyeler gönderdi. Öyle çalışmaya başladık.

Yasal mevzuata katkım oldu. Kurucu üyelikten başladım ve iki dönem müdürlük yaptım. Bu sırada bazı yenilikler getirdim ve isteklerimin gerçekleştiğine tanık oldum. “Yabancı dil öğretimi olmadan yüksek lisans, doktora olmaz” diye ısrar ettim. Hocaların çoğu bana, “Sen, Anglosakson soyundan mı geliyorsun, neden İngilizceyi dayatıyorsun?” diye sordular.” Bana göre, yüksek lisans, doktora yapacak olanların bir yabancı dili -ben İngilizce dedim, ona kızdılar- iyi bilmesi lazım geliyor. Onu öğrenmeden

yüksek lisansa başlattırmak istemedik. Makine Fakültesi profesörlerinden rahmetli Cahit Özgür, yabancı diller okulu müdürüydü. Yüksek lisans öncesi için zorunlu bir hazırlık sınıfı oluşturduk. Bu arada çok eleştiri aldık tabii. “Yüksek lisansta, üniversitede yabancı dil bu kadar ağırlıklı olmamalı. O, lisede öğrenilir, ortaokulda öğrenilir” diye teoriler geliştirenler oldu. Şimdi, karşı çıkan o hocaların hepsi, vakıf üniversitelerinin yabancı dilde öğretim üyeleri. Hey gidi dünya hey!

-Yani siz, Fen Bilimleri Enstitüsünde yüksek lisans öğrencilerine yabancı dil bilme zorunluluğu getirip, yüksek lisans eğitimini de yabancı dille mi yaptırınız?

- Mükün olduğu kadar evet.

-Peki, lisans düzeyinde de böyle düşünüyor musunuz?

-Geniş bir konu bu; cevap verirsem eksik olacak. Şöyle düşünüyorum: Yabancı dil sorunu ilk, orta tahsilde bitirilmeli. Bunu herkes böyle yapıyor. Biz, yarım yamalak İngilizce öğretmeye çalışıyoruz. Bu yanlış. Çocuklar üniversite kapısına geldiği zaman doğru dürüst yabancı dil bilmiyorsa, üniversitedeki öğretimin de seviyesini düşürmek zorundasın; yabancı dilde ödev veremezsin, yabancı dilde ilerleyecek bir konu incelettiremezsin. Onun için, benim fikrim, ilk ve ortaöğretimde yabancı dil sorunu behemehal çözülmelidir.

-Şu andaki eğitim sisteminde çözülemiyor.

-Çünkü eğitim sistemimiz laçka olmuş. Üniversiteye yetiştirme kursları ne demek? Lise ne için kurulmuş; üniversiteye gitmek için. Niye onu iyi çalıştırmıyorsun da, yan yoldan gidiyorsun, birtakım kimselere para kazandırmak için yol açıyorsun? Ben bu fikirdeyim.

-Siz bu görevin başındayken, Başbakan Turgut Özal’ın da İTÜ’ye yabancı dille eğitimi kabul ettirme konusunda çabaları olmuş.

-Fakülteye benden bir yıl önce giren Turgut Özal’la dört yıl üniversitede beraber okuduk. Zeki, akıllı bir öğrenci ve girişimciydi. “Teknik Üniversite geride kalıyor. Ben bu üniversiteden mezunum. Bunu kabullenemiyorum. Siz, özel statüye geçin. Mütevelli heyeti olsun, rektör olsun, yabancı dil eğitimi yapın; ama üniversitede yapın” diyordu. Teknik Üniversite içinden karşı çıkanlar oldu. Yani olacak şey değildi, gelişmenin yolu oydu çünkü. Onun dediği gibi; ama olmadı.

-O zaman siz, lisans düzeyinde de yabancı dilde eğitimin olması gerektiğini savunuyorsunuz şu haliyle.

-Ama bir şartım var; lisans öğretimine girecek öğrenciler ilk ve ortaokulda yabancı lisan öğrenecek.

-Öyle olsa, üniversitede yabancı dilde eğitim görmesine gerek yok herhalde.

-Ama orada öğrenilenler orada kalıyor. Yabancı dilini hiç olmazsa bir miktar kullanmazsan; mühendislikte olsun, edebiyatta olsun, tartışma yapabilmek, makale yazabilmek, enformasyon alışverişi yapabilmek pek mümkün olamıyor.

-Şunu net olarak öğrenmek istiyorum hocam. Günümüzden söz ediyoruz. Genel olarak ortaöğretimde, lise öğretiminde öğrenciler yabancı dili yeterince öğrenmeden üniversite kapısına geliyorlar. Eğer gireceği üniversite yabancı dilde öğrenim veren bir üniversiteyse, bir yıl hazırlık sınıfında okuyor; hazırlıkta başarılı olduysa, o üniversitede o yabancı dille lisans eğitimine devam ediyor. Ama İTÜ ve pek çok üniversitede böyle bir şey yok; Türkçe eğitim görüyorlar. Sizce, şu anki koşullara göre, üniversitede lisans eğitiminin yabancı dilde yapılması gerekli mi, yani bunu mu söylüyorsunuz?

M. Kemal Sarıoğlu aile dostlarıyla birlikte yemekte (1985)

-Bugünkü haliyle yabancı dil yeteri kadar öğretilmiyor ortaöğretimde. O zaman diyorum ki, lisans öğretiminde de yabancı dilde öğretim yapılmalıdır. Neden? Madem bir rekabet var ortada, ODTÜ'nün, Boğaziçi'nin avantajı var da, benim İTÜ'lü öğrencimin niye yok? Bugün, mühendislik öğretiminde Teknik Üniversite çok iyilerden biridir; ama bir fabrikaya birinci müdürlük, ikinci müdürlük söz konusu olduğunda şirket; yabancı dili çok iyi bilene kapıyı açıyor. Yaklaşımları şöyle çünkü: "Mehmet bey, mühendislikte çok iyisin, harikasin, yaratıcısın; ama bir Japon gelse onunla nasıl anlaşacaksınız? Bir Almanla, şirket menfaatlerini korumak için nasıl konuşacaksınız?" Diğer üniversitelerde de öğretim Türkçe olsa, o zaman bir diyeceğim olmaz.

Prof. Dr. M. Kemal Sarıoğlu, Erdemir gezisinde, Prof. Dr. Mustafa Bayram ve Prof. Dr. Emin Tacer arasında

-Buna itirazların en önemlilerinden biri şu: "Türkiye'den yabancı bir ülkeye giden öğrencinin orada yabancı dilde eğitim yapması anlaşılabilir bir şeydir; ama Türkiye'de, hoca Türk, öğrenci Türk ve ikisinin de anadili Türkçe. Bu eğitimin bir başka dille yapılması bu eğitimi verimsizleştirir." Örneğin, İTÜ, Boğaziçi, ODTÜ diye ele alırsak, mühendis deyince, ilk akla gelen İTÜ mezunu mühendis oluyor. Genel algı bu. Yani Boğaziçili mühendis gelmiyor akla. O, entelektüel anlamda yabancı dil bilen, belki proje bazında öne çıkan bir mühendis olarak algılanabiliyor. Esas olan mühendislik eğitimiye, üniversitede yabancı dille eğitim yapılması halinde, o eğitimin yetersizliği ihtimali düşünülüyor; yani öğrenci anlayamıyorsa, anlayamayacaksa onu, o zaman, o eksikliği oraya yamayarak gidermenin doğru bir yol olmadığı öne sürülüyor. Öğretim sürecinde, dışarıdan takviyeyle yabancı dilin geliştirilmesinin daha doğru olacağından hareketle itiraz ediliyor, yabancı dilde eğitime. Buna ne diyorsunuz?

-Şöyle bir yanıla düşüyorlar: Bu kadar öğrenciyi yabancı ülkelere yollayıp, doktora, yüksek lisans, lisans öğrenimi yaptırıyoruz; onlar eksik mi yetişiyor acaba? Onlara diploma veriyoruz buraya geldiği zaman, eşdeğerlik diploması veriyoruz. Mademki yabancı dilde iyi anlatılmıyor, öğretilmiyor, o zaman öbür öğrenciler yarım yetişmiş olmuyor mu?

-Oradaki itiraz da şuna: Hoca Türk, öğrenci Türk, ikisinin anadili ortak bir dilse, başka bir dille bu eğitimi yapmanın anlamı yok; ama dışarı gittiğinde, hoca yabancı, orada zorunlu olarak İngilizce eğitim olması lazım. Ona kimsenin karşı çıktığı yok. Türkiye’deki eğitime dair konuşuluyor.

-Bu konuda benim kesin görüşüm şudur: Yabancı dil öğretimi ortaöğretimde eksiksiz yapılmalıdır. Bu yapılırsa üniversitede yabancı dille teknik öğretim yapılmaya gerek yoktur. Araştırma ve geliştirme yapabilmek için özellikle üniversitede, teknik öğretimde İngilizce, Fransızca, Almanca, Rusça dillerine gerek vardır. Bu arada şunu da eklemeliyim ki pozitif bilimlerde teknik literatürümüzü, yükseltebilmek için hâlâ yabancı literatürlere ihtiyacımız var.

-Enstitü Müdürlüğü görevinden 1988 yılında ayrıldınız. Bu kendi isteğinizle mi oldu?

-Fen Bilimleri Enstitüsü müdürü; yani yüksek lisans ve doktora süreçlerini idare eden müdür, üçer yıllık dönemler halinde atanıyordu. Ben iki dönem görev yaptım, devam etmemem için bir bürokratik engel yoktu ama rektör ve onun ekibi, benim görüşlerime, yüksek lisans öğretim ve uygulamalarına uyumlu değil de, eskiye dönük birtakım kararlar alma eğilimindeyse, orada durmanın faydası yoktu. O nedenle ayrıldım.

-Rektörlükle ters düşüğünüz konular hangileriydi?

-Bana göre bir başıbozukluk vardı, bu yüzden bazı kurallar koymuştum. Yüksek lisans ve doktora tezleri nasıl yazılacaktı? Yüksek lisansta dersin Türkçe anlatılmasını ben kabul etmiyordum. Alt sınıftan bir lisans dersini yeni yöntemleri izleyerek veremeyenlerin yüksek lisansta ders vererek üst sınıfa devam etmeleri de bana göre doğru değildi. Bu yaptığımız işin felsefesine aykırıydı çünkü. Artık yüksek lisans ve doktora sürecinde araştırma-geliştirmeye dönük insanlar yetiştirmeyi amaçlıyorduk. Burada başka bir düşünce devreye girerse, bu anlayış zehirlenmiş olurdu. Benim bu görüşlerimi paylaşmayan rektör ve yardımcıları gelince ki, onlar zaten uygulamalarımı beğenmedikleri için, “Kemal; sen iki dönem yaptın, artık ayrıl” diyeceklerdi. Bu duruma düşmeden, “Ben görevimi iki dönem yaptım, yoruldu, artık ayrılıyorum” dedim.

Burada şunu da eklemeliyim; yüksek lisans ve doktora programlarının özel öğretim üyeleri yoktur, hepsi dekanlığa bağlıdır. Yüksek lisans ve doktora dersi veren öğretim üyelerinin verdiği derslerin araştırma ve geliştirmeye yönelik olması gerçeği ne dekanlık ve ne de Enstitü tarafından unutulmamalıdır. Müdürün hocalar üzerindeki etkisi, bu yüzden zayıftır, eğer bir hoca, “Ben bunu böyle yapıyorum” derse, ona söylenecek pek fazla bir şey yoktur.

-1986–1992 yılları arasında, İTÜ Elektronik ve Kontrol Sistemleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü görevinde bulundunuz...

-YÖK, üniversitelerden böyle bir merkez kurulmasını istemişti. Bizim fakültede de bu merkezin başına beni uygun gördüler. Fakat şunu söyleyeyim: Bizim İTÜ’deki üyelerin bu yönde araştırma geliştirme ve uygulama yapmalarını sağlamada hiç başarılı olamadım: Endüstriden veya genel dünya literatüründen bir şeyler çıkarıp, ortak çalışma yaparak, onun üstüne bir şeyler koymaktı isteğim. Bunu gerçekleştiremedim, çünkü yapımız ona uygun değildi.

-1987 yılında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İTÜ’nün ortak yaptığı projelerde görev aldınız. Bunlar hakkında bilgi verir misiniz?

-Biri, hızlı tramvayla ilgili bir çalışmaydı. İhaleyi bir İsveç firması almıştı. İşin kontrolü da Belediye Başkanı Bedrettin Dalan ile İTÜ Rektörü Prof. Dr. Kemal Kafalı arasında yapılan bir protokolle İTÜ’ye verilmişti. Ben, elektrik kısmının kontrolluk görevini yürüttüm ama bu, yapılan bir işin kontrolü şeklindeydi, bir araştırma-geliştirme değil.

İkinci proje ise araştırma-geliştirme niteliğinde, İstanbul’un yangın güvenliği ve yangından korunmasına dair bir çalışmaydı. Önce dünyada, büyük şehirlerde yangına karşı ne gibi önlemler alındığı, hangi elektrik elektronik ağırlar kurulduğunu tespit ettik. Durumumuzun çok vahim olduğunu orada da gördük.

Çok ileri ülkelerde, yangın ihbarı alındıktan sonra en geç beş dakika içerisinde yangın mahalline itfaiyenin gitmesi öngörülüyordu. İstanbul'un trafik karmaşasında bu nasıl gerçekleştirilirdi? Bunun için ilk önce, bazı yolların sırf bu iş için boş tutulması lazım geldiğini önerdik. Güzel bir projeydi.

-1990-1993 yılları arasında TÜBİTAK Elektrik Elektronik Enformatik Araştırma Grubu Yürütme Komitesinde yürüttüğünüz faaliyetler neydi?

-Üyeliğe üç defa o dönem TÜBİTAK Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Kemal Gürüz tarafından davet edildim.

Daha önce, Karadeniz Teknik Üniversitesinde rektör görevinde iken profesörlüğe yükselme dosyası olan birine ilişkin rapor yazmıştım. Aday doçente haftada 25 saat ders verdiriliyordu. Ben, raporlarımda; "Bu çocuklar, bu kadar ders yükü üzerlerindeyken, araştırma-geliştirme yapmak için nasıl zaman bulacaklar? Bunlardan profesörlük çalışması adına ne beklenir ki? Bunun düzeltilmesi lazım gelir" diye yazmıştım. TÜBİTAK'a çağırılınca, "Daha önceden açıkladığım gibi, TÜBİTAK, bir bilimsel yayın yapma kurumu değildir. Bu olacak tamam, o birinci kural. Bu, Türk toplumu bakımından bir şey ifade eder; ama endüstriye, halkın yaşamına karşı ne ifade eder?

Bunlara eğilmemiz lazım. Bunlara önem verirsiniz gelirim" dedim. Ama yine de gittim. Bu fikirlerimi orada hep savundum. Belki benim konuşmalarımla değil; ama bu yönde eksiklik görülerek, Turgut Özal zamanında Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı adıyla yeni bir destekleme kurumu oluşturuldu ve ikinci bir TÜBİTAK gibi çalışmaya başladı. TÜBİTAK'tan farklı olarak, biraz daha fazla destek ve yardım veriyorlardı. "Tamam, şimdi Türk toplumuna faydalı olacak projeler bu yolla yapılabilecek" dedim ve çok da faydalı oldu. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın pratik ve yaratıcı bilgisi sayesinde oldu bu. Bunlar, hep benim düşündüğüm şeylerdi, ama TÜBİTAK'ın mevzuatında olmadığı için gerçekleştirilemedi.

Istanbul hızlı tramvay yapımının proje aşamasında yetkili ABB firmasını ziyaret gezisi esnasında Stockholm'de Prof. Dr. Atilla Bir ve Prof. Dr. Nejat Tuncay ile birlikte

-Hocam, 1995 yılında yaş sınırından emekli oldunuz ama çalışma hayatından çekilmediniz...

-Emekli olduğumda 67 yaşındaydım. AEG'yi Fransızlar aldıktan sonra adını Alstom'a çevirmişler, Y. Müh. Engin Aydın da genel müdür olmuştu; yanındakilere, daha ben emekli olmadan, "Şu hoca emekli olur olmaz onu yanımıza alabilirsek, daha güçlü oluruz" demiş. Böylece Alstom'da araştırma-geliştirme için teknik danışmanlık yapmaya başladım. İyi bir proje yaptık, bunun için Teknoloji Geliştirme Vakfından destek de sağladık. Türkiye'nin ücra köşelerinde elektrik yoktu, elektrik olan yerlerde ise bir arıza olduğunda, onu takviye edecek bir sistem yoktu. Diyelim bir köyde arıza meydana geldi, bunun için bütün sistemi kapatmayalım, o köyü otomatik olarak devreden çıkartalım, diğer yerler elektriksiz kalsın. Bunun için akıllı kesiciler, ayırıcılar kullanmayı düşündük. Projeyi bitirmek üzereydik ki bundan Fransızların haberi olmuş, genç mühendisler gelip incelediler. Baktılar ki bu çok yeni ve iyi bir fikir, "Siz şimdilik bunun üzerindeki çalışmalarınızı durdurun, biz projeye son şekli Paris'te verir, sizi de sonuçtan haberdar ederiz." dediler ama projeyi alıp kendileri kullandılar, bize de haber vermediler. Böylece bizim geliştirdiğimiz proje elimizden uçup Fransa'ya gitmiş oldu. Buna nasıl izin verildi, anlaşılır gibi değil!

Prof. Dr. Sarıoğlu 1994 yılı Çin gezisi sırasında Türk ve Çinli mühendislerle birlikte

Daha sonra İzmit'teki bir firmaya teknik danışmanlık yaptım. Büyük hidroelektrik santraller kuran bir

firmaya da ortaya çıkan hidrolik ya da elektrik problemleri konusunda teknik danışmanlık hizmeti verdim. İki üç yıl süren bu dönemde, emekli olmadan önce 1994’de firma yetkilileri ve Cahit Özgür’le birlikte 15 günlük bir Çin seyahatimiz de olmuştu.

-Emekli olduktan sonra üniversitede ders vermeye devam ettiniz mi?

-Emekli olunca, arkadan gelen genç hocalara yer açmak için lisans derslerine girmedim, sadece yüksek lisans ve doktora öğrencilerine İTÜ’de saati dokuz liradan ders verdim. Özel üniversitelerden de bazı istekler oldu ama ben zaten 2011’de hocalığıma son verdim. Danışmanlıklarım ise 2008’e kadar devam etti.

-Şimdi neler yapıyorsunuz?

-Daha önce yazdığım kitapları, gözden geçirip güncelliyorum. Bol bol kitap, özellikle roman okuyorum. Televizyonda seçtiğim bazı diziler var, onları izlerim. Yürüyüşü severim ancak 2006’da bel fitiğinden rahatsızlandım, ameliyat olmadan iyileşmeyi tercih ettim, bunun hakkında epeyce bir şeyler okudum, fırsat buldukça yüzdüm, şimdi oldukça iyiyim, yürüyüşlere devam ediyorum ama fitikten sonra daha yavaş ve kısa tabii...

İTÜ 40. yıl mezuniyet töreninde eski Rektör Prof. İlhan Kayan ile

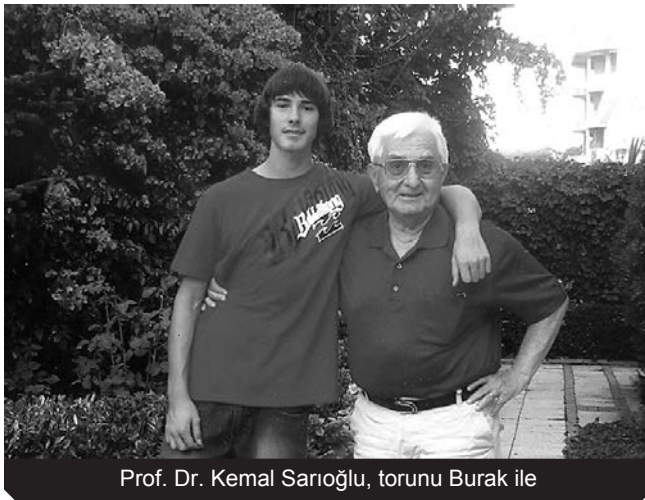

Hayata, her şey yolunda gitmiş gibi bakamıyorum...

-Hocam, hayatınıza şöyle bir geri dönüp baktığınızda; sizin gelişiminizi belirleyen dönüm noktaları nelerdi, orada doğru kararlar verdiğinizde inanıyor musunuz?

-Hayatıma yön veren olaylarda, içine doğduğum ailevi şartların, coğrafi şartların büyük etkisi oldu. Eğer hayata yeniden dönmüş olsaydım, yine öğretim üyesi olur, meslek olarak öğretimi seçerdim. Başka bir meslekte gözüm olmadı. Makam sahibi olmaktan çok, insanlara bir şeyler vermek, onların gelişmelerine bilgi anlamında katkıda bulunmak, beni daha çok heyecanlandırdı ve hep bunu arzu ettim.

Ancak, şunu da önemle belirtmeliyim ki hayatımda kendi başıma karar verme şansına pek fazla sahip olamadım. Hep karşılaştığım olaylar ya da içinde bulunduğum sorunlarla baş etmek zorunda kaldım. Şöyle bir rahat kafayla, “Şu konuda derinlemesine düşüneyim, bu projeyi çizeyim” diye serbestçe düşünemedim, şartlar beni belli yerlere götürdü. Niye şartlara bu kadar tabi oldum, bilmiyorum. Doğuştan beri, sanki her şeyi bağımsız olarak yapabilecek bir kuvvet göremedim kendimde. Bu önemlidir. Tabii,

Prof. Dr. Kemal Sarıoğlu, torunu Burak ile

bu büyük ölçüde sahip olduğunuz olanaklarla ilgili bir durum. Eğer olanaklarınız yok denecek kadar azsa ya da hiç yoksa yapmak istediklerinizi bağımsız olarak tayin etmeniz de zor. Yabancı dili çok iyi öğreten bir okulda okumak isterdim. Çünkü yabancı dil, zamanımı ve verimimi de etkileyerek hayatımda belirleyici oldu. Ama insan bir şeyi isterse, bunda kararlı olursa, iradesini kullanarak, hedefine ulaşıyor sonunda. Rahmetli çok sevdiğim Prof. Fuat Külünk, beni asistan olarak istediğinde, zihnimde şu sorular vardı: Ben Karadenizliyim, aksanlı konuşuyorum, önce bunu düzeltmem gerekecek, sonra

yabancı dil öğreneceğim ama bunu hangi olanaklarla yapacağım? Bazı arkadaşlarımın sahip olduğu olanaklar benim de elimde olsaydı, daha ileri atılımlar yapabilirdim. Fuat hocaya şunları söylemiştim o zaman: “İyi öğrenci olduğumu siz söylüyorsunuz, anlatılanları anlıyorum; ama kütüphanede çalışırken, karşılaştığım bazı problemleri çözemiyorum, bu bende kompleks yaratıyor. Bende mi bir eksiklik var, yoksa bana öğretilenler mi bir eksik?” Hocanın söyledikleri, bugün gibi aklımda: “Biz, sizi işletmeci olarak yetiştiriyoruz, yani makinelerin bulunduğu bir sistem içine girdiğinizde onu nasıl işleteceğinizi... geliştirmeci ve araştırmacı olarak yetiştirmeyi değil, çünkü şu anda Türkiye'nin ihtiyacı bu.”

Ben, hem Türkiye'nin o günkü ihtiyaçlarına cevap verecek, hem de beni ileriye dönük ipuçlarıyla donatacak bir eğitim içinde olmayı çok arzu ederdim. Daha sonra hissettiğim eksikliklerimi tamamlamak için çok güçlük çektim. Yine de kendimi başarılı buluyorum, ama daha da ileride olabilirdim. Daha fazla tanınmış, belki daha fazla kitap yazmış, öğrenci yetiştirmiş, dünya literatüründe daha çok yer almış bir kimse olabilirdim. Kendimde bu yeteneği görüyordum, ama olanaklar buna pek el vermedi.

-Yine de, şöyle bir geriye dönüp baktığımızda, her şey yolunda gitmiş gibi görünüyor mu?

-Hayata, her şey yolunda gitmiş gibi bakamıyorum, özellikle bazı yönlerden. Evet, İTÜ'ye burslu olarak kabul edilmem, benim için bir lütuftu; halamın ve amcamın beni desteklemesi de... Aksi halde, Karadeniz'de boğulur gider, sönerdim. Buna şükrediyorum, bunlardan çok memnunum. Ben sekiz-on yaşlarımdayken, Mehmet dedem bana, “Oğlum, görüyorum ki, okumayı çok seviyorsun. Bir gün buraları satıp gidersin belki. Eğer bunu yaparsan, sana haklarımı helal etmem. Buradaki evimizi barkımızı unutma, okuyacaksan oku, ama bunları elden kaçıрма” demişti. 12 yaşımıdayken babam öldüğünde bize borç bırakmadı, ama bir gelir de bırakmadı. Annem 30 yaşında idi. İki kız, iki erkek, dört çocuğa bir nevi kanat gerdi büyütme, meydana getirmek için. Her birimiz ayrı bir yola gittik. Kızlarımızı fazla okutamadık. Anneme hürmetim çok fazlaydı, ama elimdeki olanakların kısıtlı olması nedeniyle, ona fazla bakamadım, onu fazla rahat ettiremedim. 1945 – 1948 yıllarında Rize'deki mallarımızı satmak zorunda kaldım. Dedemin isteğini yerine getiremedim; ona üzülüyorum. Şimdi Karadeniz'e gittiğimde kendi evimde kalamam. Bu, benim içimde hep bir üzüntü kaynağı olmuştur. Buna rağmen o doğduğum yerleri hiçbir zaman unutmadım. Biz Karadenizliler, doğduğu yere çok bağlı insanlarız. Mesela, Ege'yi, Bodrum'u filan çok seviyorum; ama oralarda yaşayamam, dağ tepe görmeden yaşamak hoşuma gitmiyor. Kaçkar dağlarını uzaktan bile görmek beni tatmin ediyor. O bambaşka bir duygudur. İlkokula giderken, şose yolu vardı; o yoldan Kaçkar dağlarına bakınca, tepelerdeki karları görürdüm, bir tablo gibiydi. Onları unutamıyorum.

Prof. Dr. M. Kemal Sarıoğlu, eşi ve iki oğlu ile birlikte

-Hocam, çocuklarınızla iletişiminiz nasıldır? Onların eğitimine nasıl yaklaştınız, onlara mesleklerini seçme konusunda herhangi bir etkiniz oldu mu?

-Büyük oğlum, okumayı pek sevmeydi. Benden tamamen farklıydı bu konuda. Biraz maddiyatçıydı, “Bana az harçlık veriyorsun” derdi hep. Oysa yaşına göre iyi bir harçlık verirdim kendisine. O bunu, gelir düzeyleri bizden daha yüksek ailelerin çocuklarına verdikleriyle kıyaslayarak, “Senin bana bir ayda verdiğin, falanca arkadaşımın bir günlüğü kadar” derdi. Bunda, Fenerbahçe'de oturuyor olmamızın da etkisi büyüktü tabii. Onun eğitiminde bir hayli sıkıntı çektim. Yönlendirmek istediğimde bana karşı çıktı, hep şunu söylerdi: “Baba, sen bu kadar okudun, çalıştın da, ne oldu, bize nasıl baktığın ortada işte!” Ortaokulu bitirmeye yakın, okula devam etmeyip futbolcu olmak istedi, “Peki, ol ama senin boyun, öyle futbolcu olmaya uygun değil” dedim. Bu defa, araba tamirciliği yapmak

istediğini söyledi ona da itiraz etmedim. Bir süre sonra ise, “Baba; beni Amerika’ya gönder, orada bir yolunu bulur, otel ve restoran yöneticiliği okurum” dedi. Baktım okuması için bu son şans gibiydi, Florida’ya gönderdik, bir daireyi satarak onun masraflarını karşıladık. Ne yalan söyleyeyim, okulda başarılı oldu, notları hep 100 üzerinden 90-95’i ve sonunda mezun oldu. Gelgelelim eğitimini aldığı alanda az bir süre, o da bir fastfood mağazasında müdürlük yapabildi. Bir gece bir siyahi tabancasını bizimkinin altına dayayıp, “Benim 2 bin dolar borcum var. Sen kasayı aç, 2 binden fazla almayacağım. Sakın polise haber verme” demiş. O olaydan, bir de sürekli aynı yağların kızartmada tekrar tekrar kullanıldığını gördükten sonra meslekten soğudu. Gel zaman git zaman, bir elektronik mağazasında çalışmaya başladı, satış müdürü olmak istemedi, çünkü o zaman başka şehirlere gönderiyorlarmış, satış elemanı olarak çalışmaya başladı. Bir Amerikalı ile tanışıp evlendiler. Şimdi 18 yaşında bir erkek ve liseye giden bir kız çocuk babası.

Küçük oğlum iyi okudu çevre mühendisi oldu ama akademik kariyer yapmak istemedi doktorasını yaptıktan sonra endüstriye çıktı. Şimdi, Dubai’de Amerikalı bir teknik danışmanlık firmasının Türkiye genel müdürlüğünü yapıyor.

-Siz bu deneyimlerinizden de yola çıkarak anne babalara ne gibi tavsiyelerde bulunursunuz?

-Anne babalar çocuklarına, hele çok küçük yaşlarda baskı yapmasınlar, onların yaşlarına göre davransınlar, çocukların yaşlarının gereklerini yaşamasını sağlasınlar ama çok da serbest bırakmasınlar. Arkadaşlarını iyi seçmesine yardımcı olsunlar. Hangi alana yönelmek istediklerini öğrenip, ona göre yönlendirmeye çalışsınlar; ille de çocuğum, şunu oku, diye baskı yapmasınlar. Mesleğini sevmeyen bir gencin başarılı olması zordur. Elllerinden geldiğince yardım edip, destek olsunlar. O yaşlarda, zaman kaybetmeden, değerlendirme şansları olduğunu iyi vurgulamakta yarar var onlara.

-Üniversite öğrencilerine yönelik tavsiyelerinizi de alabilir miyiz?

-İsteddiği bir bölüme girememiş öğrencilere bir diyeceğim yok, bir çocuğu zorla evlendirmek gibi bir şey bu. Çünkü bir şeyi, sevmiyorsan; ona iltifat edemezsin, yakınlık gösteremezsin. İsteddiği bölüme girmiş ve orada ilerlemek isteyenlere şunları söylemek isterim: İlle de eskiden olduğu gibi bürokraside memur olayım, subay olayım yahut büyük bir devlet memuru olayım diye özenme; neyi seviyorsan ona özen. Derslerden arta kalan zamanda bilim ve ahlak, daha da önemlisi kendi kendine öğrenmesini öğren. Hiçbir zaman hile yapma. Sınava girmişsin, çalışmamışsın diyelim; başkasının kâğıdına bakma, kopya çekme. Hiçbir zaman kimseye tavır koyma, kimseye havadan bakma, alçakgönüllü ol, herkesin gönlünü al. Yaygın, ama iyi çevre kur. Dürüst olmak çok önemli. Kesinlikle hata yapmamaya çalış. Belki çıkarlarına uyan, hoşuna gidecek olaylarla karşılaşabilirsin; ama onlar uğruna herhangi birinin zarar görmesine meydan verme. Onuruna dokunacak işlerden uzak dur. İyi insan ol, insanları sev.

- Akademik kariyer yapmaya karar vermiş olanlar için ne gibi tavsiyeleriniz olur.

-Öğretim üyeliği, başladıktan ölene kadar yaşanılan bir meslektir. Daima okumayı, bilgileri yenilemeyi ve uygulamayı gerektirir. “Ben profesör oldum, artık bu kadar çalışmak yeter, kitapları filan atayım bir kenara” denemez. Kendini yenilemeyen hoca üniversite hocası olmamalıdır. Kendini yenileyen hoca her yeniliğe açıktır, itiraz etmez, baraj koymaz, atılımı, gelişmeyi sağlar. Çok ilginçtir, üniversitede ders anlatırken, elektrik konusunda adı geçen hiçbir Müslüman veya Türk’e rastlamazsınız. Neden böyle diye, sordum kendime. Prof. Dr. Atilla Bir bu hususta uzmandır, Prof. Dr. Kazım Çeçen hoca ile bilim tarihi çalıştılar, bunları çok iyi biliyor. Ama şunu sordum ona: “700-1400 yılları arasında Müslüman toplumun, Türk toplumunun her alanda, bilimde, edebiyatta tepe yapmalarının sebebi neydi? Bir şey söyleyebilir misin bana Atilla?” dedim. “Onlar ceplerinden para verdiler, Eski Yunan, Arap ve Roma devrinde geliştirilen bilim bulgularını hep kendi

dillerine çevirdiler, onların bulduklarını öğrendiler; sonra kendileri durmadılar, çalıştılar” dedi. “O kitapları çeviren, sonra durmadan çalışan, çalıştıran etki nedir, kim yaptı?” diye sordum. “Bu bir yaşam tarzıdır” dedi. Ben sosyolog değilim, ama şunu buldum ve rahata kavuştum: Kuran’ı Kerim’in verdiği hedefler bunları destekledi, “Bilimde ilerle, öğret, öğren.” Kuran’ı Kerim’de yazılanlara bugün inanan veyahut da benimseyen, hedef olarak kabul eden az. Bu azlık sonunda, örtüşmüyor bu ikisi, bilimde de tepe yapamadık. Diyebilirsiniz ki, “Ekonomik şartlar değişti, Cengiz Han geldi, kütüphanelerimiz yakılıp yıkıldı, Haçlı Seferleri geldi, mahvetti bizi.” Ama onlar bu şartlar altında dahi yükseldiler. Bu söylediklerimi bir tenkit edin. Yanlış düşünüyorsam, “Hayır hoca, sen bir yere saplanmışsın, yanlış söylüyorsun” deyin, ben de inanayım; ama rahat bir şeye kavuştum ben.

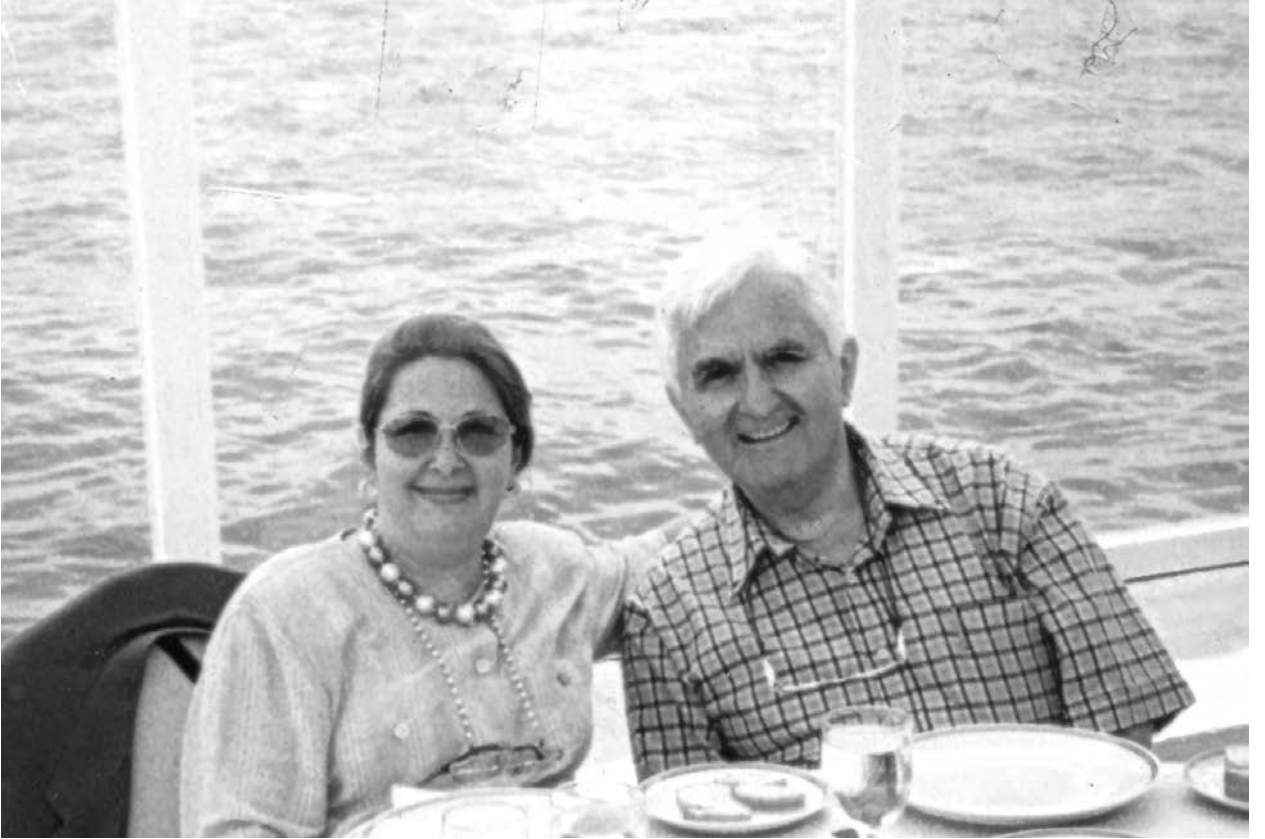
Fizikte doktora yapmış Pakistanlı bir bilim insanı internetten bir ileti gönderdi, “Dünyada 1,5 milyar Müslüman var, 100 milyon Yahudi var. Bu 100 milyon Yahudi’den 100 tane Nobel Ödülü alan var, 1,5 milyar Müslüman’dan bir iki tane var. Bu nedendir, sebebini bulalım” diyor, isyan ediyor adam. Sosyolog değilim, yanlış konuşabilirim, çizmeden yukarı da çıkmak istemiyorum. Bunun cevabını kendime göre buldum; ama doğrudur, ama yanlıştır. Allah affetsin.

-Bundan sonrası için, kendi hayatınıza dair ne düşünüyorsunuz?

-Memleketimin yükselmesi ve gelişmesi için çalışmaların devam etmesini, ülkemde kavga olmamasını diliyorum, huzurlu bir hayat yaşamak istiyorum. Çocuklarımın, torunlarımın huzur içinde, rahatlıkla gelişmelerini, yaşamalarını umuyorum. Bazı görevlerim de varsa inanış bakımından, onları yapmak istiyorum. Bu arada ABD’de Illinois Üniversitesi Elektrik bölümünde açtığım yüksek lisans, doktora dersi notlarımı arkadaşlarla beraber ABD’de basılması çalışmalarına katılmayı düşündüğümü belirtmek isterim.

-Sayın Prof. Dr. M. Kemal Sarıoğlu, çocukluk yıllarınızdan başlayarak, hayatınızı hiçbir rezerv koymadan bizimle paylaştığınız için size teşekkür ederiz. Anlatırken, hayatınızı da belki yeniden yaşamış oldunuz, biz de bundan yararlandık. Her insan bir hikâyedir, her hayat bir hikâyedir. Bunları okuyan insanlar da hem kendilerine dair benzerlikler görecekler, hem Türkiye’nin o yıllarından yararlanabilecekleri bilgiler bulabilecekler, hem de İTÜ’nün gelişimine ve oradaki yaşanan olaylara ilişkin bilgiler edineceklerdir. Bize zaman ayırdığınız için, size tekrar çok teşekkür ederiz hocam.

-Son olarak şunu belirtmek isterim: Elektrik Mühendisleri Odasının bize böylesine değer vererek, sizin gibi değerli arkadaşların zaman ayırarak, hayatımızı, görüşlerimizi paylaştığı için çok müteşekkirim. Sizlere teşekkür ederim. Sabırla bizi dinlediniz. Sizin anlattıklarına nüfuz etmeniz, yani girebilmeniz, onları bu denli derinlemesine birleştirebilmenizi ayrıca bir kabiliyet olarak gördüm. Teşekkür ederim.

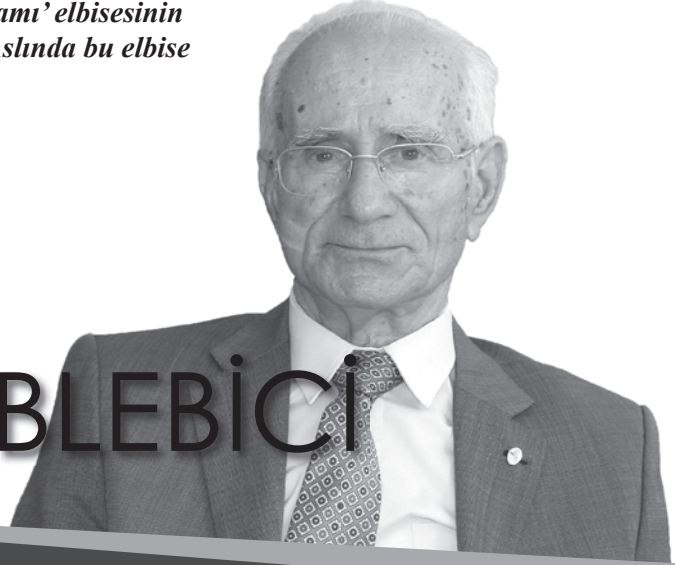

Prof. Dr. Sarioğlu ve eği Boğaz'da yemekte

“Bizim üniversitenin geleneği, Orta Avrupa, ağırlıkla da Alman teknik üniversite geleneğidir. Bu gelenekte kitabı olan hoca makbuldür, o zamanlar. Amerika’da ise çok yayın yapan hoca makbuldür. Biz o dönemde, Teknik Üniversitede ders öncelikli, derse birinci derecede önem veren bir yol izledik. Benim hocam da öyleydi, rahmetli Prof. Dr. Mustafa Santur iyi hocaydı, ben de iyi hoca olmaya çalıştım. Ve kendimi hep ‘üniversite hocası’ olarak gördüm, ‘bilim adamı’ olarak değil. Galiba ‘bilim adamı’ elbisesinin bana biraz büyük geldiğini düşünüyorum. Aslında bu elbise pek çok kişiye de büyük gelir.”

Prof. Dr. DURAN LEBLEBİCİ

Özgeçmiş

1935 yılında Çorum’da dünyaya gelen Duran Leblebici; Cumhuriyet İlkokulunu bitirdikten sonra, orta ve lise öğrenimini Çorum Lisesinde tamamladı. 1953 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi sınavlarını kazanarak, Elektrik Fakültesinde yüksek öğrenime başladı.

Duran Leblebici, 1958’de İTÜ’den mezun oldu. Askerliğini yedek subay olarak yaptıktan sonra da 1960 yılında Elektrik Fakültesi Yüksek Frekans Tekniği Kürsüsünde asistan olarak görev aldı.

1962-1963 yıllarında Hollanda’da ‘Philips International Institute of Technological Studies’ adlı lisansüstü programından diploma alan Duran Leblebici, 1966’da İTÜ’de doktora çalışmasını tamamlayarak doktor oldu.

Dr. Duran Leblebici, 1971’de doçent olduktan sonra, aynı yıl, İngiltere’ye giderek Southampton Üniversitesinde British Concil tarafından düzenlenen üç haftalık mikroelektronik kursuna katıldı. 1974 yılında da Hollanda’da Twente Teknik Üniversitesi mikroelektronik laboratuvarında dört ay süreyle çalıştı ve dönüşünde İTÜ Mikroelektronik Laboratuvarının kuruluş çalışmalarına başladı. Dr. Leblebici, 1977’de profesör unvanını aldı. 1982-87’de Elektronik Anabilim Dalı Başkanlığı ve 1984-1985 arası Elektronik ve Haberleşme Bölüm Başkanlığı yapan Prof. Dr. Duran Leblebici, 1985-1987 yılları arasında da Elektrik Fakültesi Dekanlığını üstlendi. 1987-1992 yılları arasında İTÜ Rektör Yardımcısı olarak görev yaptıktan sonra 2001 yılında emekli olan Prof. Leblebici öğretim alanındaki etkinliğini İTÜ’de Mikroelektronik alanı ile ilgili dersler vererek devam ettirmektedir.

Prof. Dr. Leblebici Üniversitedeki görevlerine ek olarak 1977-81 yıllarında TÜBİTAK Mühendislik Araştırma Grubu üyesi, 1981-1985’de TESTAŞ Yönetim Kurulu üyesi, 1997-2000’de TÜBİTAK Elektronik ve Enformatik Araştırma Grubu üyesi, 2003-2009 da TÜBİTAK-TEYDEB Elektrik-Elektronik Grubu üyesi olarak görev yaptı. 1980-2005 yılları arasında TÜBİTAK-MAE’de önce Yariletken Teknolojisi Araştırma Laboratuvarının (YİTAL) kuruluşunda proje yürütücüsü olarak, daha sonra danışman olarak çalıştı. 1988-1999 arasında TÜBİTAK-MAM’da, İTÜ’nün ve bazı sanayi kuruluşlarının da katılımı ile yürütülen ve CMOS-VLSI teknolojisinin kazanılmasını amaçlayan TU- NATO-SfS projelerinin proje direktörlüğünü yaptı. 1989’da İTÜ’nün Türkiye’nin önde gelen elektronik sanayi kuruluşları ile birlikte kurduğu İTÜ-İleri Elektronik Teknolojileri Araştırma ve Geliştirme Vakfı’nın (İTÜ-ETA Vakfı) kuruluş çalışmalarını yürüttü ve 2008 yılına kadar Vakfın Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini yaptı. Halen Türkiye Elektronik Sanayicileri Derneği (TESİD) Yüksek Danışma Kurulu üyesi ve İTÜ-ETA Vakfı Yönetim Kurulu üyesi olup, İTÜ-ETA Vakfı ile ASELSAN’ın ortaklığı olan Mikroelektronik Ar-Ge ve Tasarım Ltd. Şti yönetiminde Vakfı -fahri olarak- temsil etmektedir.

Duran Leblebici ‘Elektronik Devreleri-I (İTÜ Yayınları)’, ‘Analog Elektronik Devreleri (İTÜ Yayınları)’, ‘Elektronik Elemanları (SEC Yayınları)’ adlı kitapların yazarı ve ‘Fundamentals of High Frequency CMOS Integrated Circuits (Cambridge University Press)’ adlı kitabın yazarlarından biridir.

1992’de “Mikroelektronik teknolojisinin ülkemize kazandırılması yolunda yaptığı ve yapmakta olduğu önderlik ve hizmetler nedeni ile” TÜBİTAK Hizmet Ödülü ile ve 2011’de Türkiye Elektronik Sanayicileri Derneği tarafından “Elektronik mühendisliği öğretimi ve üniversite-sanayi ilişkilerinin geliştirilmesi alanlarında verdiği hizmetler nedeni ile” TESİD Hizmet Ödülü ile ödüllendirilmiş olan Prof. Dr. Duran Leblebici, evli ve bir çocuk babasıdır.

Çocukluğum çok renkli ve çok mutlu geçti...

-Sayın Prof. Dr. Duran Leblebici, 1935'te Çorum'da doğdunuz. Sonrasını, hatırladığınız yıllardan itibaren o dönemi bize anlatır mısınız; Çorum nasıldı o yıllar, çocukluğunuz nasıl geçti, ailenizle olan ilişkileriniz nasıldı?

-Benim çocukluğumdaki Çorum, küçük bir Anadolu kasabasıydı. Oldukça içine kapalı, hayatın sakin olduğu, herkesin birbirini tanıdığı bir yerdi. Bizim aile, Leblebiciler, çok geniş bir ailedir, diğerlerine göre sosyal bakımdan çok ileri bir ailedir ve bir özelliği vardır; büyük büyük halamız, rahmetli Şehime eme dermiş ki, "Kâğıt ile kalem icat olmasaydı, Leblebiciler açlıktan ölürdü."

Duran Leblebici'nin objektifinden anne ve babasının portreleri (siyah-beyaz karanlık oda çalışması)

Onun söylediği bu söz gerçekle de büyük ölçüde örtüşüyor. Ailenin çoğunluğu bir şekilde hayatını kâğıtla, kalemle kazanmıştır. İçlerinde hocalar, avukatlar, müftüler vardır. En küçüğü katip falandır. Yani tüccar, iş adamı yoktur. Öyle bir aile; birlikte yaşayan, kalabalık ve iyi ilişkileri olan bir aile. Babam Yusuf Bahri Leblebici o aileden gelmişti. Annem Kaniye, Çorum'a yakın, Yaydığın köyünden bir dedenin, Giresun muhaciri bir hanımla evlenmesinden doğmuş ve genç yaşta öğretmen olmuş, mesleğini, ablam doğduktan sonra da ben dünyaya gelene kadar devam ettirmişti. Sonra, erkek çocuk anneliğini öğretmenliğe tercih ederek mesleğini bırakmıştı. Annemin o öğretmen formasyonunun benim yetişmem üzerinde çok etkisi oldu. Önceleri tahsildarlık yapan, bir ara maliyede memur olan, bir ara bakkal dükkânı açan babam da ileri görüşlü, aydın bir insandı. Mesela, yeni harfler kabul edilmeden önce, birtakım eski yazı, yani Osmanlıca-Fransızca sözlüklerden, Latin harfleriyle Türkçe nasıl yazılır diye, kendi kendine denemeler yapmıştı.

İşte böyle bir aile ve çevresi içinde büyüdüm. Bu da çocukluğumun çok renkli, çok mutlu geçmesine sebep oldu. Hafta sonlarında birkaç aile birleşir, bağa gidilirdi; orada semaver yakılır, yenilir, içilir, şarkılar, türküler söylenirdi.

Leblebici ailesinin okumuşluğu yüksek bir aile olması, batılı hayat tarzına Çorum'da en çabuk yönelen ailelerden biri olmasına da yol açmıştı. Ama geleneksel kültür de bilinçle muhafaza ediliyordu. Sık sık bir araya gelinir; şarkılar, türküler ve o yıllarda çok moda olan Türkçe tangolar çalınır söylenirdi. Çocukluğum böyle bir ortamda geçti.

Ben, bu aile ortamında büyümüş olmayı kişisel bir şans olarak değerlendiriyorum. Bu şansım hep devam etti. Herkesin ilkökul öğretmenini iyidir; ama benim ortaokulda ve lisede de hakikaten çok çok iyi hocalarım oldu.

Duran Leblebici'nin çocukluk yıllarında Çorum*

Fotografteki Saat Kulesinin 7-8 Hasanpaşa tarafından bir Ermeni ustaya yaptırıldığı bilinir. Prof. Leblebici, ustanın 1980'lerde öğrencisi olan olan Ared Pontioğlu'nun dedesi Agop Usta olduğunu sonradan öğrenir.

-Ortaokula geçmeden, ilkökul döneminden söz eder misiniz? Hangi ilkökulda okudunuz?

-1941 yılında, altı yaşımda Cumhuriyet İlkokulunda öğretime başladım. Altı yaşımda başlamamın sebebi de şuydu: O yıl birinci sınıfa okutacak olan, rahmetli Fevziye öğretmen annemin öğrencisiymiş. Beni de tanır ve severdi. "İlle de Duran'ı ben okutayım" demiş. Onun için beni bir yaş büyütürken okula kayıt ettirdiler. O yüzden nüfus kâğıdımda doğum tarihim 1934 görünür.

Bu sırada, çok çok muhterem kişiler 'yalancı şahitliğimi' yaptılar yaşımı büyütürken. Bunlardan biri, Ulu caminin daha sonra imamlığını yapmış olan babamın eniştesi Bahri Hafız'dı.

Bu şekilde ilkökula başladım. Evimiz okula çok yakındı. Gayet keyifli ve güzeldi ilkökul yıllarım. Sonra, Fevziye öğretmen, ben dördüncü sınıftayken, bizim okuldan ayrıldı, başka bir öğretmenle beşinci sınıfa başladım. Fakat okula bir yaş küçük başlamış olduğumdan belki, biraz da bünyevi durumum sebebiyle çok sık hastalanır, ikide bir ateşlenirdim. Öyle sık ateşlenince, annem-babam "Bunun ortaokula gidecek

hali yok, bir yıl dinlendirelim” dediler ve beni okuldan aldılar. Yani beşinci sınıftayken bir yıl devam etmedim ben. Böylelikle o bir yıl erken başlayarak kazandığım zamanı bu şekilde kaybetmiş oldum. Ama bu kayıp, ilerde benim eşimi kazanmama yol açacaktı. Eğer o bir yılı kaybetmeseydim, İTÜ’ye de bir yıl önce girmiş olacak ama eşimle aynı sınıfta olamayacaktım. Yıldız’la aynı sınıfta olmamız sayesinde tanıştık çünkü.

İlkokulu bitirdiğimde Çorum’un tek ortaokuluna kayıt oldum. Okul, bizim eve bir kilometreden fazla uzaklıktaydı. Çocuk ayağı için bu epeyce bir mesafedir. Daha önemlisi, ortaokul ile bizim evin arasında doğru dürüst bir yol da yoktu, tarlaların arasından gider gelirdim. Çorum Ortaokulunun 1-B sınıfında, 101 No’lu öğrenciydim. Her şey yolundaydı, çok iyi hocalarımız vardı, hakikaten hayatım boyunca beni etkilemiş olan hocalardı bunlar. Cudi bey, matematik hocamızdı. Mahmut bey, fizik, biyoloji ve kimya hocamızdı. Bunlar mesleki bakımdan da beni etkilemiş, yönlendirmiş kişiler olarak niteleyebileceğim kimselerdi. Tabii, daha başkaları da vardı. Yine çok çok önemli gördüğüm biri de resim öğretmenimiz Reşat beydi.

Özellikle Mahmut beyin, fizik hocası olarak, ortaokul üçüncü sınıfta elektrik konularını anlatırken verdiği şevk, beni elektrik mühendisi olmaya yönlendiren en önemli dürtü oldu.

-Bir hoca nasıl böyle bir şevk yaratabilir öğrencide? Fizik gibi bir ders özellikle, hani pek öyle kolay bir ders de değil...

-Değil; ama hoca iyiyse, her ders kolaydır. İyi hoca, en zor dersleri dahi öğrencilerine anlaşılır bir biçimde anlatma kabiliyetini gösteren kişidir.

Tabii, önemli bir şey daha var, o da şu: Geçmişini bilmiyorum; fakat bizim ortaokulda o yıllarda çok meşhur olan bir Alman firmasının komple fizik laboratuvarı vardı. Lisede de aynı laboratuvarı yararlandık. Zaten Çorum’da lise, benim ortaokula başlamamdan bir yıl önce açılmıştı.

Birçok konuyu o güzel laboratuvar altyapısından yararlanarak gösterirdi Mahmut hoca. Ayrıca birtakım deneyler yapmaya teşvik ederdi bizi. Mesela, “Şöyle şöyle yaparsanız, bir elektrik motoru olur. Voltmetre şöyle yapılır” deyip gösterir, biz de kendimiz deneyerek yapardık.

-Bu deneyleri biraz açar mısınız hocam? Siz evde de yapmışsınız bu deneyleri...

-Mesela, voltmetre. Çeşit çeşit voltmetre yaptım ben üçüncü sınıftayken. Çeşitli biçimlerde basit elektrik motorları ve bir akü yaptım. Yani oradaki derste ne görürsek, evde yapmaya çalışırdım. Ortaokul böyle bitti. Sonra liseye başladım.

-Sizin çocukluk yıllarından başlayan radyo amatörlüğünüz olduğunu biliyoruz; bu lise döneminde mi başladı?

-Evet, lisenin ilk yıllarında pek iyi fizik hocalarımız olmamıştı. Son sınıfta yine çok iyi bir fizik hocası olan Sahavet hanım geldi. Kulakları çınlasın, bundan birkaç yıl önce kendisiyle tekrar görüştük.

İşte o çağlarda, insanın hedefleri değişebiliyor. Bir müddet sonra öyle voltmetre, küçük motor yapmak falan tatmin etmiyor insanı. O yıllarda en önemli fenni cihaz radyoydu.

-Ama nereden geldi aklınıza bu? Radyo var mıydı evinizde?

-Çocukluğumda o bilindik radyolardan yoktu evimizde. Babamın yaptığı bir "kulaklıklı galenli" radyo vardı. O devirde Çorum’da bütün babalar galenli radyo yapardı. Bunun çeşitli dalga boylarını almak üzere yapılmış çeşitli versiyonları vardı. Sadece kulaklıkla dinlenebilen bu radyoları yapmayı kim, nereden, nasıl öğrendi, bilmiyorum; ama hakikaten o dönemde genç erkekler arasında galenli radyo yapma modası vardı.

Yıllar sonra eve radyo alındı. Onun da ilginç bir hikâyesi vardır.

İlkokul yıllarımda, ya üçüncü ya da dördüncü sınıftaydım, bir yaz günü, evimizin sofasından üst kata çıkan ahşap merdivenin başında, benden dört yaş büyük olan ablamla konuşuyorduk. (Ailenin, ablamdan önceki çocukları yaşamadığı için onun adını Yaşar koymuşlardı; bana da dursun diye Duran adını vermişlerdi.) O sıralarda akrabaların bazıları evlerine radyo almışlardı. Yılbaşlarında Leman halalara ya da Noter eniştelere gider, onlarda dinlerdik. Ablam, “Keşke bizim de radyomuz olsa” dedi, ben de

“Ne iyi olur” dedim, onun üzerine, “şunu dinleriz, bunu dinleriz” diye hayaller kurduk, hatta nereye koyacağımızı bile düşündük. Tam o sırada sokak kapısı açıldı ve babam kucağında radyo ile içeri girdi. Biz nasıl sevindik bilemezsiniz.

Burada bir parantez açmam lazım.

Benim çocukluğumda, Çorum Halkevinin alt katında birbirine komşu iki kütüphane vardı. Biri Halkevinin, diğeri de Milli Eğitimin kütüphanesiydi. Milli Eğitimin kütüphanesi çok zengindi, çok sayıda eski el yazması kitaplar vardı. Tabii, bunların yanı sıra yine çok sayıda yeni yazıyla yazılmış çeşitli kitaplar bulunurdu. Halkevi kütüphanesi daha küçük boyutluydu, orada da çeşitli kitaplar vardı. Halkevinin kütüphane memuru, biraz önce sözünü ettiğim Bahri Hafız'dı. Yani babamın rahmetli ablasının eski eşi. Bahri Hafız, güzel yüzlü, sakallı, olağanüstü aydın bir din adamıydı. Medresede okumuş zamanında. Ama hayatı çok seven, her şeyin en iyisini arayan, çok tatlı bir insandı. Daha sonraki yıllarda bu kütüphane memurluğuna ilave olarak, Çorum'daki Ulu caminin imamlarından biri olarak da görev yaptı.

Ben doğduktan sonra öğretmenlikten ayrılan annem, ben ilkokulu yarıladıktan sonra, Kız Enstitüsünde memur olarak çalışmaya başladı. Boş zamanlarımda ve yaz tatillerinde ya Kız Enstitüsünün bahçesinde oynardım ya da Halkevi Kütüphanesine giderdim. Orada çeşitli kitaplar okurdum. Mesela, Jules Verne'in kitapları en severek okuduklarım arasındaydı.

-Okuduğunuz kitaplar üzerine konuşmadan önce şunu sormak istiyorum: Aileniz sizi Kuran kursuna göndermek istedi mi? Bahri Hafız'ın bu konuda size bir telkini oldu mu?

-Hayır, olmadı. Ne ailemden ne de Bahri Hafız'dan bu konuda bir telkin görmedim. Yalnız, şunu söyleyeyim: İlkokula ara verdiğim yıl içinde eski yazıyı öğrendim. Bunu da, biraz kendiliğimden, biraz da annemin, babamın yardımıyla başardım. Evimizin tavan arasında annemin öğretmenliğinden kalma birtakım dergiler, kitaplar vesaire vardı. Onlar arasında, yeni yazının ilk çıktığı yıllarda basılmış, bir tarafı yeni yazı, bir tarafı eski yazı dergiler buldum. Onlardan, karşılaştırmayla eski yazıyı sökmeye başladım; annem, babam da yardımcı olunca eski yazıyı pekala okuyabilir hale geldim. İşte, 5. sınıfta ara vererek kaybettiğim yılın kazançlarından biri de o oldu benim için; eski yazıyı okumayı öğrendim.

-Jules Verne'nin kitaplarına dönersek... Kütüphanede hangilerini okudunuz hocam, hatırlıyor musunuz?

-Jules Verne'in kitaplarından okumadığım yoktur, öyle söyleyeyim. 'Arz'ın Merkezine Seyahat', '80 Günde Devrialem', 'Ay'a Seyahat'... Bunlar, Jules Verne'in adı çok duyulmuş kitaplarıdır. Bir de adı daha az duyulmuş kitapları vardı. Şimdi hatırlayamıyorum, ama onlar da çok etkilendiğim kitaplardı. Sadece o değil, ona benzer, biraz yarı bilimkurgu türü, 'Maymunlar Adası' gibi kitaplar vardı, onları da okuyordum. Sonra yavaş yavaş Halkevi Kütüphanesinde beni cezbeden kitaplar tükendi. Yandaki Milli Eğitim Kütüphanesine de gitmeye başladım. Onun memuru da, Allah rahmet eylesin, Eşref Hoca diye bilinen, çok çok muhterem bir insandı. Çorum'da bugün de 'Eşref Ertekin' adını taşıyan bir kütüphane var.

Milli Eğitimin Kütüphanesi daha zengindi. Mesela, 20 ciltlik kocaman Larousse Ansiklopedileri vardı. Ayrıca, Türkiye'de basılmış her kitap buraya da gelirdi. Onlar arasında birtakım amatör elektrik, amatör radyo kitapları elime geçmeye başladı. Böylece yavaş yavaş elektrikçilikten radyoculuğa terfi etmeye başladım.

Burada, kütüphane konusunda bir parantez açmak istiyorum. Bu kütüphanelerin bulunduğu bina benim çocukluğumda Çorum'daki en güzel, en görkemli bina idi. Halkevi olarak kullanılıyordu. Bugün de Çorum'un en güzel binalarından biridir. Bu taş binanın Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Çorum'un okumuşlarının girişimi ile ve halktan toplanan paralarla, kütüphane binası olarak inşa edilmiş olduğunu sonradan öğrendim. Şehrin çeşitli yerlerinde dağınık halde bulunan ve çok değerli el yazması kitapların da bulunduğu kütüphanelerdeki kitapların bir araya toplanması amaçlanmıştı.

-Amatör radyoculuğa başladığınız dönemden söz ediyordunuz...

-Evet, önce bir heves, bir hayal olarak radyo yapmak için çabalarım başladı. Tahsin Armay'ın 'Radyonun Tekniği' kitabı vardı mesela. Mithat Fenmen'in şimdi adını hatırlayamayacağım, yine radyoyla ilgili bir kitabı vardı. Onları kütüphanede karıştırdım.

İşte bu kitaplar, yavaş yavaş radyoya yönlendirdi beni. Lise yıllarımdayken, Rakım Çalapala'nın başında olduğu, 'Amatör' adında bir dergi çıkmaya başlamıştı. Bizim lisenin kütüphanesine de gelen bu dergide teknik ağırlıklı çeşitli konular yer alırdı; amatör radyoculuk, amatör elektrikçilik, amatör balıkçılık, amatör çiçekçilik, vb gibi... Amatör radyo sayfasında, radyo nasıl yapılır diye şemalar, tarifler verilirdi. Bu çok yararlı ve güzel derginin de katkısıyla, yavaş yavaş teoriden pratiğe geçme imkânı görünmeye başladı, önümde.

Çorum'da, Allah rahmet eylesin, bir Radyocu Osman vardı; ben, gidip ondan bazı bileşenler almaya başladım. Fakat almak istediğim şeylerin bir kısmı da yoktu. Ama merak insana araştırıyor, buldurtuyor işte. Tabii, yapacağım radyo çaresiz pilli olacaktı. O zamanlar pilli radyolara özgü radyo lambaları vardı. Bir 1S4 lambası ile yapılan bir radyo şeması geçti bir yerden elime. 1S4 nereden alınır, bilmiyordum. Radyocu Osman'da da yoktu. İstanbul'da FENİŞ adlı bir şirketin, ödemeli olarak, radyo parçaları, elektronik parçalar gönderdiğini öğrendim ve onlara o tek lambalı radyoda kullanılacak elemanların listesini mektupla gönderdim; 1 adet 1S4, 1 adet 1 mega ohmluk direnç, 1 adet 100 pF kondansatör, vesaire...

Çok değil, sanırım bir hafta geçmeden, bir tahta kutu içinde geldi beklediklerim. Ben hemen kolları sıvayıp, radyoyu yaptım ve ses çıktı: "Ankara Radyosunu dinliyorsunuz."

Fakat tam o sırada, anlayamadığım bir şey oldu, pat etti, lamba gitti. Yanımda da ablam duruyor.

-Bu anlattıklarınız, babanızın eve radyo almasından önce mi sonra mı?

-Sonra... evde radyo var yani, Lamba patlayınca, ablam, "Ha ha ha" diye güldü. Ben de hiç yapmadığım bir şeyi yaptım; bir tekme salladım ona. Dizinin altında izi hâlâ durur. Lambanın yanmasının etkisi ile o kadar mosmor olmuşum ki, halimi gören babam, şimdi ne kadar olduğunu hatırlamıyorum, 2.5 liraydı belki, "Al şu parayı, git, bir tane daha ısmarla" dedi. Bu hareketiyle büyük bir destek oldu babam. İkinci bir sipariş verdim ve öylece tekrar yapıp, çalıştırdım radyoyu.

Öylece başladı o serüven. Ondan sonra bir lambalıdan iki lambalıya, iki lambalıdan üç lambalıya, dört lambalıya, devam etti gitti.

Böylece pilli radyo dönemine geçtim ve artık onun versiyonlarını yapmaya başladım; şunu şöyle yaparsam nasıl olur, bunu böyle yaparsam nasıl olur deyip, geliştiriordum. Bu böylece liseyi bitirene kadar devam etti.

Evimizin alt katındaki oturma odamızda bir radyo vardı. Benim odam da tam onun üstündeydi. Ben, hoparlörlerin mikrofon olarak da kullanılabileceğini o çalışmalarım sırasında fark etmiş ya da öğrenmişim. Odamdaki hoparlörün kablosunu, aşağıdaki radyonun pikap girişine bağladığımda, ben üst kattan konuşunca alt kattaki radyodan sesimin çıktığını deneyip görmüştüm. Benim bu denemelerim bazı şakalara da sebep olmuştu. Bunlardan biri şöyledir:

Kulakları çınlasın, annemin Ankara'da yaşayan akrabası Ayhan abla, bizde misafirdi. Bir gün, onlar annemle birlikte aşağıda otururlarken, ben yukarıda haberleri okumaya başladım. Ayhan ablanın annesinin Yapı Kredi Bankasında hesabı olduğunu önceden biliyordum. O zamanlar da bankalar, hesabı bulunanlara ikramiye olarak çekilişle ev veriyorlardı. Ben şöyle bir anons yaptım: "Yapı Kredi Bankasında hesabı bulunanlar için yapılan çekilişte Ankara Yenimahalle'den Feriha Sayınalp'e bir daire çıktı." Benden beş altı yaş büyük olan Ayhan abla, bunu duyar duymaz kalkıp, şıkır şıkır oynamaya başlamış. Biraz sonra aşağı inip, "Yahu, o şakaydı" dedim ama o buna inanmak istemedi; "Yok, ne şakası; gerçek" diye sevinmeye devam ediyordu. Zor oldu gerçeğe alıştırmak.

Duran Leblebici, lise yıllarında evinde oluşturduğu elektronik atölyesi köşesinde çalışırken (1952)

Adı iyiye çıkmış öğrenci olmanın avantajları

-Okulda neler yapıyordunuz bu arada hocam?

-Çorum Lisesinde de çok çok iyi hocalarımız vardı. Çok iyi bir fizik hocamız vardı, Sahavet hanım, o ancak son sınıfta hocamız oldu. Ara yıllarda bize fizik dersine gelen hoca, hayattaysa kulakları çınlasın, öldüyse Allah rahmet eylesin, Halit bey, öğretmen olarak Mahmut beyden sonra hafif gelmişti bana. Fakat Halit Bayrak'ın da başka katkıları oldu bana.

1950'den sonra tasfiye edilerek malları satılan Halkevi'nin kocaman dört köşe hoparlörü liseye gelmiş, bahçeye ses yayını yapmak üzere yerleştirilmişti. O zaman Çorum'da tam gün elektrik yoktu, sadece belli saatlerde, o da geceleri veriliyordu. Halit bey, aküyle beslenen bir amplifikatör yapmıştı ve kurgulu bir gramofona pikap kafası takarak, o hoparlörden müzik yayını yapan bir sistem oluşturmuştu. O müzik yayınının sorumluluğunu da bana verdi. Müzik yayını yapacaktım; iyi de, hangi müzik, ne müziği olacaktı bu?

Halit bey, müzik öğretmenimiz Necati beyle birlikte, İstanbul'dan klasik müzik plakları ısmarlamışlardı. Günün birinde, kocaman bir sandığın içinde bir sürü klasik ve hafif -klasik Batı müziği plakları geldi okula. O zaman longplay de yoktu... Öğlen saatlerinde, ben, fizik laboratuvarında o gramofon ve amplifikatörle, plakları sırayla çaldım. Bu, benim Batı müziği kültürümün oluşmasına neden olan ilk olaydır.

-İlk kez orada mı dinlediniz klasik Batı müziğini?

-Hayır, Halkevinde müzik kolu vardı ve hocası da benim amcalarımdan, rahmetli Sadi Leblebici idi. Ben çocukken orada keman dersi almıştım, Batı müziğiyle ilk tanışmam Halkevinde olmuştu. Yoksa, bizim evde Batı müziği dinlenmezdi. Yurttan Sesler ve fasıl programları dinlenirdi. Bende bu Batı müziği altyapısının oluşmasında, Halit bey sayesinde o plakları tanımamın, onları çalmamın çok etkisi olmuştur. Dinlediğim müzik ile birlikte, plağın üzerinde yazılı bilgiler yavaş yavaş zihnime yerleşmeye başlamıştı.

Okuldaki müzik yayını benim yapıyor olmamın, bana ikinci bir katkısı da şu oldu: Bir plağın çalma süresi olan yaklaşık 3.5 dakika, fizik laboratuvarında bulunan dolaplardaki aletleri karıştırmama yarardı. Bunlarla ne yapılır, nasıl bir deney yapılabilir, diye bakardım.

-Ama kulağınız müzikte bu arada, değil mi? Yoksa bazen unutup muydunuz?

-Unutamazsınız; çünkü bittiğinde sizin müdahale edip, plağı değiştirmeniz lazım. Aşağıda bahçede onu dinleyenlere haksızlık olurdu bu yoksa. Ama o arada, yani bir taraftan müzik yayını yaparken, bir taraftan da oradaki optik bölümünde, bir büyük içbükey ayna vardı, o aynayı kullanarak, aynalı teleskop yaptığımı ve laboratuvarın penceresinden bir kilometre ötedeki saat kulesinin kadrani okuduğumu hatırlıyorum.

Adı iyiye çıkmış öğrenci olmanın birtakım avantajları vardır. Bunlardan biri, işte o plakların çalınması görevinin bana verilmesiydi. Bir başkası da şuydu: Yine lise yıllarında, kimya laboratuvarında deneylerde kullanılmak üzere damıtık suya ihtiyaç olurdu; damıtma cihazını çalıştırarak, damıtık su rezervini yerinde tutma görevi de bana verilmişti. O da kimya laboratuvarında eşelenme avantajını sağlamıştı bana.

O laboratuvarda bir set vardı. Dedim ya, çok iyi laboratuvarlardı bunlar. O setin içinde küçük küçük şişeler içinde çeşitli tuzlar bulunurdu; kalsiyum tuzu, bakır tuzu, manganez tuzu vb. Bunlardan bir miktar alıp aleve tutarsanız; alev, o tuzun içindeki metalin cinsine bağlı olarak bir renk alır. Mesela sodyum sarı, bakır yeşil, stronsiyum çok güzel bir kırmızı, kalsiyum ise daha açık bir kırmızı renkte yanar. Onlarla oynar, tek tek dener, renklerine bakardım. Yine kimya dersinde, potasyum nitrat ile kükürt karıştırıldığında patlayıcı olduğunu öğrenmiştik; ama basınç altında patlatılmış. O bileşimi hazırladım. Bahçeye çıkarak bir taşın üstüne koyup, murç denilen büyük çekiçle vurdum, patladı. Tabii, altı saat kadar hiçbir şey işitemedim.

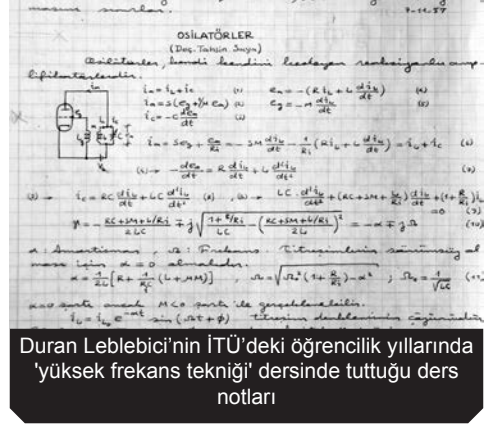
-Sizin dışınızda, diğer arkadaşlarınız da laboratuvarla böyle ilgilenirler miydi?

-Galiba ben biraz elebaşıydım bu konuda. Fizikte de, kimyada da o iş bana verilmişti; bir tür asistanlık görevi gibi.

-Çalışkan bir öğrenci miydiniz? Dersleriniz nasıldı; evde mi ders çalışırdınız, okulda mı öğrenirdiniz daha çok?

-Evde ödevler falan dışında pek ders çalışmazdım. İftihara geçmek bir şey ifade ediyorsa, evet, iyi bir öğrenci olduğumu söyleyebilirim.

Benim dinlerken anlama yeteneğim iyidir. Bunun, üniversitede de yararını gördüm. Ders notlarım çok güzel ve kısa olurdu. Bir derste, sadece duyduğunu aynen yazanların notu 60 sayfa olurken; duyduğumu özümseyerek yazdığım için mesela 20 sayfa tutardı benim ders notlarım. Bir taraftan dinlerken, bir taraftan da anlayıp özümsemek gibi bir yöntem geliştirmişim demek ki. Bu nedenle üniversitede çok revaçtaydı benim ders notlarım. Kısa ve öz olduğu için...

Duran Leblebici'nin İTÜ'deki öğrencilik yıllarında 'yüksek frekans tekniği' dersinde tuttuğu ders notları

-Lisedeki ortamdan söz eder misiniz biraz? Sınıflar kaç kişilikti, kız erkek öğrenci oranı neydi, arkadaşlıklarınız nasıldı, derslerin dışında neler yapardınız?

-Sınıflar yaklaşık 35 kişilikti, kız öğrenci sayısı azdı, mesela benim bulunduğum sınıflarda sayıları biri ikiyi geçmezdi. Sınıfın sürekli kız öğrencisi Türköz Uğur idi, ama zaman zaman kısa sürelerle bir ya da iki kız öğrencinin daha bulunduğu olurdu. Çok iyi arkadaşlıklarımız vardı. Saim Celep ve Ahmet Çoban'la birlikte okul kooperatifinde çalışırdım. Kooperatif olarak, pazar günleri için Yalçın Sinemasından seans kapatır, biletlerini biz satardık; paranın bir kısmını sinemaya verince, bir kısmı da kooperatife kalırdı. Sinemaya iyi filmler gelirdi genellikle; bunlar Amerikan filmleri de olurdu, Ortadoğu filmleri de... O hafta hangi film gösterimde ise, duvar gazetesinde ilan ederdik.

-Resimle aranınız nasıldı hocam?

-Resimle aram iyiydi. Ama benden çok daha iyi öğrenciler vardı. Resim öğretmenimiz Reşat bey çok ilginç bir hocaydı. Her şeyin en kıt olduğu yıllarda, Çorum Ortaokulunun resim atölyesinde en iyi cins resim kağıtları, en iyi cins boyalar, en iyi cins kalemler bulunurdu ve öğrenciler onları kullanırdı. Reşat bey bunları nasıl temin ederdi o koşullarda; doğrusu, aklım almıyor.

-Hocam, lisede çok iyi arkadaşlık ilişkilerinin olduğundan söz ettiniz; ortaklaşa yaptığınız bir şeyler var mıydı?

-Çok iyi arkadaşlık ilişkileri olan bir sınıftık. Ders içinde bir rekabet vardı; ama birlikte çalışmak, birlikte eğlenmek, birlikte dolaşmak çok yaygın bir durumdu. Bu arkadaş grubunun birlikte yaptıklarına iki örnek vermek istiyorum.

Bir tanesi şu:

Lise son sınıfta ya da sondan bir önceki sınıftaydık, bir yaz günü aklımıza geldi; "Yahu, şu lisenin avlusu kıraç; gelin, orayı biraz yeşillendirelim, bir bahçe yapalım" dedik ve seferber olduk, kendi kendimize organize olduk. İstanbul'da bir adres bulduk ve oradan glayöl soğanları, gül fidanları, çim tohumları getirttik. Oldukça güzel bir bahçe yaptık. Toprağın hazırlanması, nöbetleşe sulanması, başka bir heyecan, ayrı bir duyguydu.

Bir de şunu hatırlıyorum: Lise son sınıfta ramazan ayı, yazın başlarına geliyordu. O yaşlarda, neredeyse hepimiz

Çorum Lisesinde ders dışı etkinliklerinden bahçe düzenleme kampanyası (1952- Duran Leblebici sol başta)

oruç tutuyorduk. Sahurdan sonra, bazı günler sınav öncesinde son bir gözden geçirme yapar, ondan sonra sınava girerdik, sınavdan çıktıktan sonra da spor salonuna gider, koşturur, top oynardık.

-Samimi olduğunuz arkadaşlarınızdan hatırladığınız kimler var?

-Sıddık, Saim, Türköz, Turan, İlhan ve diğerleri. Ortaokulda Turan ve Saim ile, Lisede ise Sıddık ve Türköz ile daha yakın arkadaştık.

Az önce söylediklerimi ve liselerde gelenek olan müsamere ya da münazaralar düzenlemeyi de beraber yapardık.

-Lise yıllarında şiir ya da hikâye yazar mıydınız hocam?

-Şiir yazmadım, hikâye de... ama edebiyat dersinde ödev olarak verildiğinde yazardım ve iyi de yazardım. Türkçem iyidir. Türkçemin iyi olmasında, annemin ve babamın çok etkisi olmuştur.

-Hem anne ve babanızın hem de hocalarınızın katkısı, lise yıllarında önünüzü açmış gibi...

-Lise son sınıfta Fen Şubesi olarak 12 kişilik çok küçük bir sınıfımız vardı ve bu sınıftan dört kişi Teknik Üniversiteye girdi. Bu, bizim o zamanki hoca kadromuzun niteliğinin göstergesidir. Gerçekten çok iyi hocalarımız vardı.

-İTÜ'ye giren arkadaşlarınızın adını hatırlıyor musunuz?

-Ben Elektrik Fakültesine, Ahmet Çoban Makineye, Turan Ilgaz Mimarlığa, Atilla Tüblek de Madene girdi. Ayrıca bu sınıftan –en az- beş kişi ilerde profesör unvanını aldı; Turan Ilgaz (mimar), Ahmet Çoban (makine), Özdem Çelik (matematik), Türköz Uğur (diş hekimliği) ve ben (elektronik). Çok geniş bir spektrum!

-Bir söyleşinizde, “Daha lise yıllarındayken idealim, Teknik Üniversiteye elektronik okumaya gitmekti. Hatta Mustafa Santur adında bir hoca vardı, onu biliyordum” demişsiniz. Nereden biliyordunuz?

-Halamın oğlu Sungur Sabuncuoğlu, İTÜ İnşaat Fakültesinde öğrenciydi; onun aracılığıyla Teknik Üniversitenin yıllıklarını görmüş, Mustafa Santur'u oradan tanımıştım. O zaman hem rektör, hem de elektronik hocasıydı.

-Ne zaman koydunuz bu hedefi önünüze? İlgilenebilirsiniz, hani hobi düzeyinde diyelim. Geleneksel değil belki ama Çorum'daki erkekler hep radyo yaparmış ya, diyelim ki biraz da oradan aldınız; ama Teknik Üniversiteye gitme ve elektronik eğitimi alma hedefini ne zaman koydunuz önünüze?

-Lise yıllarında... Çalışkan değil, ama iyi bir öğrenci olduğumu söylemişim. Sadece lise son sınıftayken çalışmaya başladım. Akşamları problem çözerdim, sınava hazırlanırdım. Böylece mezun oldum, üniversiteye girme süreci başladı. Dediğim gibi, hedefim Teknik Üniversiteye girmektir, yedek olarak da İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik Bölümüne aday kaydımı yaptırdım.

-1953 yılında liseden mezun olduktan sonra, İstanbul'a sınav için geldiniz; o süreci anlatır mısınız?

-1953 yılıydı, sanırım eylül ayı olmalı, çünkü üniversite 20 ekimde açılacaktı. İstanbul'a geldim ve sınav sonuçları belli oluncaya kadar Gümüşsuyu'ndaki yurttan kaldım. Sınavdan bir hafta sonra, sonuçlar ilan edilmiş mi diye aralıklarla gidip bakmaya başladım. Bazen vakit geçirmek için, bir yerlere oturup kitap okumaya çalışırdım, fakat o arada okuduğum kitapların hiçbirini hatırlamıyorum.

Kazananların listesi asıldığında, en alttan başlayarak ve umudum gittikçe azala azala bakmaya başladım. Kulakları çınlasın, Madenci olan arkadaşım Atilla Tüblek görmüş önce, adımın listenin başlarında olduğunu, öylece öğrendim sınavı kazandığımı. Hemen eve telgraf çekip, “Teknik Üniversite Elektrik mühendisliğini ikincilikle kazandım” dedim. Fakat evdekiler telgrafi alınca, ikinciliği yedekten

kazanmışımdır, diye yorumlamışlar. Sonra, Çorum'a döndüm bir süreliğine, artık yüksek öğrenimime İstanbul'da Teknik Üniversitede devam edecektim.

-İTÜ Elektrik Fakültesini kazandıktan sonra Çorum'a döndünüz, daha sonra da İstanbul'a gelip üniversiteye başladınız...

-Evet, Çorum'a döndüm, hazırlıklara başladım. İstanbul'da kalacak yer büyük sorundu o yıllarda. Ama benim, şöyle bir şansım oldu: Daha önce sözünü ettiğim halamın oğlu İTÜ öğrencisi Sungur ağabeyin arkadaşı Haşim ağabey, son sınıfta devam zorunluluğu olmadığından Gümüşsuyu'ndaki yurtta kalmıyordu; ilk yıl onun yerine ben kaldım. Bu durumdan yurt müdürü de haberdardı.

-Yurt hayatına dair ilk izlenimleriniz nasıldı?

-Yurtta kaçak kalışımın biraz yan etkileri vardır. Yurtta kalanların -ki, bunlar genellikle daha üst sınıfların öğrencileridir- etüd odaları olurdu, Akşamları orada ders çalışılır, şamata edilirdi; birinci sınıflar için ayrılmış bir yer yoktu, zaten bu sınıftan bir tek ben vardım. Kantinde, o gürültü, şamata arasında ders çalışmaya çalışırdım.

Özellikle birinci yıl, hafta sonlarında akrabalara giderdim. Cumartesi akşamları, akrabalarından Sueda halalara; pazar öğlenleri de, oğlu burada askerlik yaptığı için İstanbul'da oturan Firdevs halalara giderdim.

-Okulda edindiğiniz ilk arkadaşlar kimler oldu?

-Kendiliğinden gruplaşmalar oluyordu. Mesela, Yakup Paker iyi arkadaşlarımdan biri, İlhan Savucu bir diğerydi. Sonra Sengül, Ündoğan ve İnanç vardı.

-Çorum Lisesini bitirip, İstanbul Teknik Üniversitesine geldiniz. Okulun sizin üzerinizdeki etkisi ne oldu? Hocaları nasıl buldunuz?

-Her şeyi doğal karşıladım, fazla etkilenmedim. İlk birkaç yıl hocalardan memnun değildim. Mesela, lisede çok iyi olduğum fizik dersi, üniversitede biraz hafif geldi bana. Matematik hocalarımız, Allah rahmet eylesin, Nuri bey ve Bahri Vedat beydi. Benim görüşüme göre; iyi hoca, en zor şeyleri bile öğrenciye anlaşılır şekilde anlatan hocadır. Ne yazık ki pek fazla anlamadan dinlemiştim bu dersleri. Daha sonra, ikinci sınıfta Ali Rıza beyin matematiğe gelmesiyle ve yavaş yavaş mühendislik derslerinin başlamasıyla öğrenim hayatıma renk gelmeye başladı. Üst sınıflarda gördüğümüz elektrik ve elektronik dersleri ise, bunu daha da zevkli hale getirdi.

Haftada 32 saat ders yapardık. Her yarıyıl muhakkak bir-iki tane laboratuvar olurdu ki her biri 12 hafta sürerdi. Mesela, üçüncü yahut dördüncü sınıfta bir telekomünikasyon ölçme laboratuvarı vardı, bir de yüksek frekans ölçme laboratuvarı... 12 deney birinde, 12 deney ötekinde yapılırdı ve her biri için de muhakkak rapor hazırlanır, bir sonraki hafta verilirdi.

-Zayıf akım, kuvvetli akım branşları kaçınıcı sınıfta ayrılıyordu, siz hangisini tercih etmişiniz?

-Üçüncü sınıfta ayrılıyordu, ama benim eğilimim baştan belliydi. O yıllarda zayıf akım, geleceği olmayan bir branştı. Mezuniyet sonrası hayat şartları pek iyi değildi. O yüzden, revaçta olan bir kol değildi. Bizim zamanımızdan önce, zayıf akım kolunda dört - beş öğrenci olurdu. Bizim 90 kişilik sınıftan 12 kişi zayıf akımı seçmiştik. Burada, bizim sınıfın bir özelliğinden söz etmem lazım.

Bizim sınıf iyi bir sınıftı. Çünkü biz, liseyi dört yıl okuduk (sonra tekrar üç yıla indirildi). Dört yıllık lise eğitimi, herhalde bize iyi gelmişti ki, oldukça kuvvetli bir sınıftık, iyi yetişmiştik. O, 90 kişilik sınıftan 12 kişi hoca olarak üniversitede kaldı.

-Sizin döneminizde, sizden bir önceki dönemde, belki sizden bir sonrasında; öğrenciler okulu bitirdikten sonra, mutlaka öğrenim gördükleri bir alanda çalışıyor. Ama şimdi öyle değil. Örneğin, benim bildiğim, elektrik mühendisi ya da kimya mühendisi olup da bambaşka işlerle uğraşan pek çok insan da var. O zaman, sanki daha planlı, programlı bir dönem gibi. İnsanların kafasında da o şekilde yer etmiş gibi geliyor; yani başka bir şey düşünmeye ihtiyaç yok, “Bu okula gidersem, artık benim hayatım orada şekillenecek, kendime orada yön çizeceğim” gibi. Peki, sizin akademik kariyer yapma konusunda bir düşünceniz var mıydı?

-Akademik kariyer konusunda isteğim galiba vardı. “Galiba vardı” diyorum, çünkü bunu biraz temkinli istemek durumundaydım herhalde; ne olur ne olmaz diye. Asistanlık teklifi yukarıdan gelirdi çünkü. Geçenlerde, bir vesileyle bir şey ararken, eşim Yıldız’ın, oğlum Yusuf’un ve benim okul günlerinden kalma birtakım belgelerin olduğu bir çantaya eriştik. Orada, Yusuf’un ilkokuldayken yazdığı bir kompozisyon geçti elimize. “Annem, babam gibi Teknik Üniversiteye gideceğim, elektrik mühendisi olacağım, ondan sonra Türkiye’ye iyi elektrik mühendisleri yetiştirmek için üniversitede kalacağım” yazıyordu.

“Burası İstanbul Teknik Üniversitesi Radyosu, yayınıma başlıyoruz...”

-Hocam, sizin ortaokul yıllarından başlayan amatör radyoculuk hevesiniz olduğunu öğrenmiştik, sanırım bu İTÜ’deki öğrencilik yıllarınızda farklı boyutlara taşındı. Bu nasıl oldu?

-Ayrı bir etüt odası olmadığı için yurdun kantininde ders çalıştığımı söylemiştim. Orada İTÜ Radyosu açık olurdu. O sıralar, İTÜ Radyosuna spiker alınacağı söylentisi çıktı. Biliyorsunuz, lise yıllarımdan bir plak çalma pratiğim vardı; herhalde onun dürtüsüyle ve bir de radyoya karşı ilgim nedeniyle, bir sonraki duyuru üzerine de ben ve Yakup Paker sınava girdik. Sınavda bir şeyler okuttular. Orkestra şefinin adını ya da senfoninin bölümlerindeki İtalyanca terimleri doğru söyleyebiliyor musunuz, bunun gibi şeylerdi. Seçmeleri Adnan (Ataman) bey yapardı. Bu sınavı geçip, radyoda çalışmaya başladım. İçimizde en kıdemlimiz İbrahim ağabeydi. Yayına Mozart’ın Türk Marşı ile başlanırdı. Plak biraz ilerledikten sonra sesi biraz kısılır ve üzerine; “Burası İstanbul Teknik Üniversitesi Radyosu, yayınıma başlıyoruz” deyip programı okurduk.

Müzik yayını, plakları sırayla çalarak, arada da gerekli anonsları yaparak yürütürdük. O yıllar Türkiye’de komünizmin çok korkunç algılandığı yıllardı. Bununla ilgili enteresan bir olay yaşadık. Tabii, radyoya plaklar da alınmıyordu. Moskova Senfoni Orkestrası eşliğinde David Oistrakh’ın icra ettiği, Brahms’ın Keman Konçertosu plağı gelmişti. Bunu çalarken, “Moskova Senfoni Orkestrası” anonsu yapmaktan çekiniliyordu. Plak da çok güzeldi, çalmak istiyoruz; fakat ne yapacağımızı bilemiyorduk. Radyoda benden daha kıdemli olan sınıf arkadaşım İnanç Kayalıoğlu plağı bir gün bir başka adı anons ederek yayına sokmuş. Plak devam ederken rahmetli Faruk Yener telefon etmiş, İcrayı tanımış anlaşılın ki “Yapmayın böyle şeyler, dikkatli olun” demiş.

-Amatörlükle ilgili bir sözünüz var sizin; “Amatörler genellikle formel öğretimden memnun kalmaz. Amatör olarak başlayan, fakülteyi mezun olmadan terk eden pek çok insan var” diyorsunuz.

-Evet, ancak bunu radyoculukla değil, genel olarak öğretimle ilgili olarak söyledim. Amatörlük, insana, bir şey ortaya çıkarma zevkini çok çabuk bir şekilde verir. Gerçekten amatör olup da, Elektrik Fakültesine başladıktan sonra işi iyi götüremeyen ve terk eden öğrenciler olmuştur. Bu ikisini bir arada götürebilen; yani hem o amatörülüğün zevkini devam ettiren, hem de dersleri iyi götüren kişiler de vardır. İşte, ben onu başardım.

-Bu konuda, hocalardan biraz şikayetçi gibisiniz. “Hocalar bizi yönlendirmedi açıkçası” diyorsunuz. Bu belki şikâyet değil de o döneme ait bir saptama. Bu yüzden, “Kendi yolunuzu kendinizin bulması gerekiyordu” sözünüz anlamlı.

-“Dersler iyi gitmiyor, dikkat et!” denilmezdi, herkes kendi sorumluluğuna kendisi sahipti. Hocaların tutumu farklıydı. Tecrübelerini anlatarak daha yakınlaşanlar, ya da öğrenciden daha uzak ve daha yukarıda olanlar vardı. Zaten ben Teknik Üniversiteye başladıktan sonra, amatörlüğümü biraz askıya almıştım.

Bu arada, ilk yılı kaçak kalarak geçirdiğim yurttan ayrıldım, ikinci yılı Tıp Fakültesinde öğrenci olan (rahmetli) arkadaşım Sıddık Özmerzifonlu ile Aksaray’da Yenikapı’ya inen caddenin sol tarafında sokak içinde bir apartmanın güngörmez bir odasında geçirdik. Başka bir odada İTÜ Makine Fakültesinde okuyan Mehmet Çapa ile başka bir arkadaş kalıyordu. Ailem bana, ayda 120 TL gönderirdi ve bu para, ev kirasına da, sinemaya ve tiyatroya gitmeme de yetiyordu. Ancak, o evde bir yıl değil de, birkaç yıl kalmış olsaydım, herhalde kötürüm olurdu. Pencereleeri iç aydınlığa bakan bir odaydı; rutubetten çarşafklar ve yastıklar devamlı ıslak olurdu. Soba da yoktu, gazocağıyla ısınyorduk. Ertesi yıl Site Yurduna kayıt yaptırıp o evden ayrıldık, tabii orası saray gibi geldi bize; dört kişilik bir oda, dolaplar, ortada masa filan.

Diş macunu tüpü içindeki 50 lira...

-Sizin öğrenciliğinizde yaptığımız bir İsveç gezisi var...

-O zamanlar, IAESTE , yani Uluslararası Öğrenci Mübadelesi Organizasyonu vardı. Ben üçüncü sınıftan dördüncü sınıfa geçtiğim yaz tatilinde, bu organizasyon aracılığıyla İsveç’e gittim. Belki daha alt sınıflar için de böyle bir olanak vardı, ama benim haberim o yıl olmuştu.

Bunun için İngilizce sınavına girmek gerekiyordu. Ben ortaokul ve lisede Fransızca okumuş, lisede ikinci yabancı dil olarak da İngilizceyi almıştım. Bizim fakültenin kitaplığına gidip, kitapları karıştırmak imkânı vardı. Bunu yaptıkça, kitapları okumaya çalıştıkça, İngilizcem de, yavaş yavaş gelişti. IAESTE sınavına girmek için özel bir çalışma programı yapmamıştım, ama sınavı kazanınca, “Ben ne yapacağım şimdi, İngilizce konuşma pratiğim yok” diye düşündüm. Yolda, sokakta kendi kendime İngilizce konuşmaya başladım.

Ericsson firmasına gidecektim. Tabii, İsveç uzak bir yerdi. 1956 yılında, ekonomik durum berbattı, yurtdışına para çıkarmak çok sınırlıydı. Ailem, yol masrafları için gerekli parayı gönderdi. Tren bileti almaya gittim, bana Stockholm’e kadar değil de, Hamburg’a kadar bilet verdiler.

Galiba yurtdışına 150 Türk lirası çıkarabiliyordunuz; ben bir de kaçak olarak 50 lira çıkardım.

-Nasıl yaptınız bunu?

-Diş macunu tüpünün içinde. Tüpü alt tarafından açıp, küçük bir rulo haline getirdiğim ve selofana sardığım kağıt parayı içine soktum, sonra da kapattım. Yolda yemek için yanıma iki somun ekmek, kaşar peyniri, domates aldım. Trende beş gün yolculuk yaptım. Sınavı başka kazananlar da olmalı ama ben yalnız gittim. Bir bakıma herkes kendi başının çaresine bakıyordu. Mali durumun kötü olduğunu biliyorum; yani yolda, orada burada yiyecek için para harcamak olacak şey değil. Hep, yanıma aldığım yiyeceklerle idare ettim. Hatta su almak için bile para verecek durumda değildim. Trenin restoranına elimde bir aspirinle gidip, “Hap yutacağım, bir bardak su verir misiniz?” dedim. Böyle bir senaryo yapıp bir bardak su içtiğimi hatırlıyorum. Sonunda Hamburg’a vardım.

-Tren yolculuğunuz nasıl geçti?

-Trenler aynı zamanda geçtiği ülkelerin lokal treni olarak da kullanılırdı. Mesela, Bulgaristan’da Bulgar yolcular, Yugoslavya’da Yugoslav yolcular bindiler. Kompartmanlar altı kişilikti. Giderken, aynı kompartmanda ayağından sakat bir İranlı vardı. Şah’ın adamıymış, darbe sırasında yaralanmış. Şah, onu Hamburg’a tedavi için gönderiyormuş. Hamburg’a kadar onunla yolculuk yaptık ve Hamburg’da

ayrıldık. Dönüşte ise Bulgaristanlı Türklerle karşılaşmış, ahbab olmuştuk.

Aynı kompartmanda yolculuk yaptığımız İranlıya “Param yetmeyecek, bana biraz borç verir misin” dedim. O da çekindi herhalde. “Benimle konsolosluğa kadar gel, orada vereyim” dedi; fakat konsolosluğa kadar gitmek, treni kaçırma riski taşıyordu, onun için, göze alamadım. Hamburg’dan Stockholm için bilet almam gerekiyordu. Ancak, yanımdaki paranın tamamı Stockholm biletine yetmedi, Malmö’ye kadar bilet verdiler bana. Moralim berbat bir vaziyette, elimde bavulla tekrar trene binerek Malmö’ye kadar gittim. Malmö garında, danışmaya Stockholm’e nasıl gideceğimi sormaya giderken, üniformalı birini gördüm, “Ben, Stockholm’e gitmek istiyorum” dediğimde o, “Otostop yap” dedi. Onun gösterdiği tarafa gidip yolun kenarında beklemeye ve geçen araçlara işaret etmeye başladım. Ancak, durumda bir terslik vardı ve bunun ne olduğunu anlayamıyordum. Biraz sonra yolun karşı tarafındaki birkaç genç bana seslendiler. Meğer trafik akışı soldanmış orada. Ben, dönüş yolunda durup gidiş yönüne işaret veriyormuşum. Karşıdan gençler seslenince anladım durumu, yanlarına gittim, onlar da otostop yapıyorlarmış. Bir süre sonra bir kamyonet, yanımda durdu, Stockholm’e gitmiyormuş, ama biz nereye kadar götürecekse ona razı olup, hep birlikte kasasına doluştuk. Kamyonetin bizi indirdiği yerden sonrasına herhalde param yeter düşüncesiyle, tren istasyonuna gittim. Stockholm’e bilet istedim, ama param yine az geliyordu. Gişedeki memur, “Başka ne paran var?” dedi.

-Dış macunu tüpündeki yedek paranızı kullanmış mıydınız?

-Evet, Hamburg’dan Malmö’ye bilet almak için ona da ihtiyacım olmuş, 150 + 50 lira ucu ucuna yetmişti. Cebimde kalan bozukluk Türk paralarını çıkarttım, koydum memurun önüne. İçlerinden, bir 1 Lira, bir 50 kuruş ve bir 5 kuruşu alıp, bileti verdi.

Nihayet, trenle Stockholm’e ulaştım ve doğruca, daha önceden belli olan, pansiyoner kalacağım apartmana gittim, kapıyı çaldım. Yaşlı, tonton bir hanım karşıladı. Benim kalacağım odayı boşaltmak üzere olan bir başka öğrenci vardı; ondan galiba 5 Kuron borç aldım. Ertesi gün de onunla birlikte L.M. Ericsson Aktiabolaget firmasına gittik.

-Ericsson’un, o sıralar faaliyet alanı neydi? Staj süresince size bir ücret verecekler miydi?

-Tabii ücret aldım. Esasında çok keyifli, çok zevk aldığım, çok şey öğrendiğim bir staj oldu bu. Genel olarak telefon santralı yapan Ericsson’da, o sıralar İzmir’de Güzelyalı telefon santralının şemaları hazırlanıyordu, bana o iş’te görev verdiler. Bürodaki işin dışında, bir de laboratuvarında çalıştım. Orada da, rölelerin açma akımları, tutma akımları, falan. Sonra ilk defa orada transistor gördüm. Transistor çok yeniydi, Ericsson’da da yeni kullanılıyordu. Bir akım kaynağı yapmamı söylediler. Öğrenebildiğim kadarıyla yaptım, oldu. Böylece, transistorla tanışmış oldum.

-Stockholm’ü de gezdiniz mi bu arada?

-Tabii. Stockholm’deki Skansen adası, bir eğlence adasıdır. Hafta sonlarında oraya giderdim. Herkese açık klasik müzik konserleri de olurdu, dans da edilirdi. Orada dans vesilesiyle arkadaş olduğum kişiler oldu. O yıllar Türkiye’de komünizmin çok korkunç algılandığı yıllardı. Bir gün oraya bir Rus müzik grubu geldi, onların şarkılarını korkarak dinlediğimi hatırlıyorum. Bir defasında da Stockholm’deki öğrenci derneğinin, staja gelmiş olan yabancı öğrenciler için düzenlediği bir geziye katılarak AGA’ya, AGA’nın endüstriyel gazlar üreten tesislerine götürmüşlerdi bizi. İlk defa orada sıvı azot gördüm. Hatırlıyorum, geniş bir kabın içindeki sıvı azotun içine bir çiçek batırılmışlardı. Sıvı azottan çıkartılan çiçeğe hafifçe dokunulduğunda çiçek darmadağın olmuştu. Başka bir seferinde bizi teknik müzeye götürmüşlerdi. Bir Foucault sarkacı vardı orada, dikkatimi çekenlerden biri de, ilk defa gördüğüm, bir vakum ortamında, bir kristalin yaydığı X ışınından yararlanarak, kristal düzeni hakkında fikir edinilen düzenektir.

-İsveç’te ne kadar kaldınız?

-İkibuçuk, üç ay kadar kaldım. Bu arada dönüş biletimi alabilmem için para biriktiriyordum; bu arada rahmetli sınıf arkadaşım Sıddık Özmerzifonlu Türkiye’den Van der Zee Seyahat acentesinin bir seyahat çekini gönderdi. Dönüş biletini karşılayacak miktardaydı bu çek. Onu götürdüm, bankaya verdim, karşılığında bana para verdiler. Biriktirdiğim paraya ilaveten elime geçen bu para ile rahatladım ve

gittim, ilk defa bir çikolata alıp yedim. Fabrikada öğle yemeği bedavaydı zaten, akşam yemeği de ucuzdu. Sabahları da domates, peynir gibi, evde birşeylerle idare ediyordum. Ucuzluk da vardı o tarihlerde. Kendime bir palto, anneme ufak tefek mutfak eşyaları, babama bir Philips traş makinesi aldım. Birkaç gün sonra eve geldiğimde, ev sahibi gayet telaşlı bir şekilde, “Seni polis aradı, bankaya gidecekmışsin” dedi. Akşam karanlığında bankaya gidip, “Beni çağırmışsınız” dedim. “Biz bir hata yapmışız, o çeki bizim bozmamamız lazımmış. Onunla sadece bilet alınırmış. Bu nedenle, size verdiğimiz paraları iade etmeniz gerekiyor” dediler. “Peki, bileti nereden alacağım?” diye sordum. “Kopenhag’da Van der Zee’ye gideceksiniz, biletinizi oradan verecekler” dediler. “İnşallah” demekten başka çarem yoktu. Bankadan aldığım parayı geri verdim ve bir hafta kadar sonra da Kopenhag’a gidip, acenteden dönüş için tren biletimi alıp, rahatladım. Böylece Türkiye’ye dönüş yolculuğu başladı. Bu sefer artık daha tecrübeliydim, en azından, cebimde su alabilecek kadar param vardı!

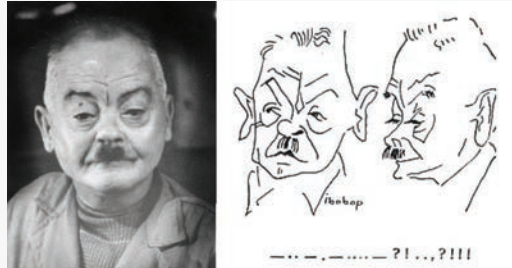
Yüksek Frekans Tekniği Kürsüsü, diploma travaylarını tasarım ve gerçekleştirme projesi olarak verirdi

-Okulda, üçüncü sınıftan sonraki iki yıl nasıl geçti? Hocalarla ilişkinizde bir gelişme oldu mu? Prof. Dr. Mustafa Santur’la nasıl karşılaştınız?

-Çok iyi geçti. O yıllar artık derslerin daha zevkli hale geldiği yıllardı. Mustafa Santur’la, üçüncü sınıfta, herhalde ilk dersimize girdiğinde ya da laboratuvarında karşılaşmışımdır. Ama ilk tanışmamız daha önce, yurttan kaçak kaldığım sırada olmuştu. Yanına gidip, “Küçük bir radyo yapmak istiyorum, laboratuvarında havyaları kullanabilir miyim?” diye izin istemiş, o da “Olur” demişti.

O çalışmalarım sırasında, Yüksek Frekans Tekniği Kürsüsü laboratuvarlarının dilsiz bir hizmetlisi vardı; muhteşem bir adamdı. Bedri, olağanüstü zeki, olağanüstü kabiliyetliydi. O laboratuvar, “Bal dök, yala” denilir ya, hep öyleydi. Hizmetlisiydi dedim, ama daha doğrusu oranın sorumlusuydu Bedri. Hocadan izin aldım ya, bir gün, laboratuvarında havyayla bir şeyler yapıyordum. Havyayı silkeleyince, yere lehim damlamış. Bunu gören Bedri, beni fena halde fırçalamıştı.

Askerde beni piyadeye ayırmışlardı, o tarihte nişanlı olduğumuz Yıldız’dan bunu öğrenen Bedri, buna çok bozulmuş, “Nasıl olur da Yüksek Frekansın asistanı piyade olur, muhabereci yapmalıydılar” diye.

"Dilsiz" Bedri Gönenoglu ve onun Vedat Dalokay'ın 'İbobop' imzasıyla çizdiği karikatürü (1947-1948 Arı Yıllığı)

-Bir insanın herkes tarafından sevilmesi öyle çok kolay bir şey değil. Bu, nereden kaynaklanıyordu? İşini iyi yapmasından olabilir, herkese herhalde eşit davranıyordu. Kaç yaşlarındaydı Bedri?

-Bedri Gönenoglu’na herkes “Dilsiz” derdi. Çok iyi bir insandı. Dilsiz olması bir eksiklik değildi onun için. Zekâsı ile kapatırdı bunu.

“Kaç yaşlarındaydı” sorusunun karşılığı, insanın yaşına göre çok değişiyor. Bana sorarsanız, o tarihte çok yaşlıydı; ama herhalde 40 yaşında falandı. Bana çok yaşlıymış gibi geliyordu. Bizim laboratuvarın yakınında, merdiven altında bir yeri vardı onun, orada yatıp kalkardı. Hiç evlenmemişti, ben bildim bileli yalnızdı. Bedri öldüğünde, ben askerdeydim; mide kanaması geçirip fenalaşmış, laboratuvarında kan kusmuş, ölmeden önce yaptığı son iş de bu kanları temizlemek olmuş.

-Prof. Dr. Mustafa Santur hocadan biraz söz eder misiniz? Lisedeyken, halazadenizin anlattıklarıyla tanımaya başlamıştınız onu, o zaman kafanızda bir şey şekillenmiştir herhalde. Sonra kendisini görünce, kafanızda canlanan Santur hocaya uydu mu?

-Bir aykırılık hatırlamıyorum. Santur hoca, çok iyi ders anlatırdı, çok hakimdi konulara. Robert Kolejde elektrik mühendisliği okumuş, sonra Amerika'ya gitmiş, iki master ve bir doktora yapmış, doktorasını da Stanford Üniversitesinde vermişti. Türkiye'den elektronikte doktora yapan ilk insandır. Ayrıca Türkiye'de elektronik alanında ilk defa birisine doktora yaptıran kişidir. O ilk elektronik doktoranı da benim.

İTÜ Televizyonu için M. Santur ve A. Ataman Taşkışla'nın çatısında ölçme yapıyor (1953)

-Santur hocanın, televizyon konusunda da öncülüğü var sanırım.

-Öncülüğü vardır, fakat televizyon konusunda asıl emek veren, Prof. Dr. Adnan Ataman'dır. Santur bey öncülük yapar, yol açar, yetki verir ve desteklerdi. Mesela, televizyon konusunda Adnan bey, mikroelektronik alanında da ben bu destekten yararlananlar olduk.

-Mustafa Santur, 1938 yılında televizyonu ilk kez Avrupa'da görmüş, ondan sonra Türkiye'ye getirilmesi konusunda girişimleri olmuş ve bunun için de fakülte dekanlığına 16 Temmuz 1951 tarihli bir mektup yazmış. Radyo ve TV yayınları aynı dönemde mi oldu? Ben, Mart 1953'te TV yayını başladı diye biliyorum.

-Evet, TV yayını 1953'tedir. Radyo yayını zannediyorum 1940'ların sonunda başladı. Onunla ilgili bu yıl (2011) içinde Taşkışla'nın tarihiyle ilgili bir çalıştay yapıldı.

-Aygen Avcı'nın, "Türkiye'de Televizyon Yayınlarının Başlaması, Gelişimi; İTÜ TV" başlıklı çalışmasında, süreci anlatan bilgiler var. İzininizle, buradan bazı bölümler okuyup, sizin de teyidinizi almak istiyorum. Örneğin, televizyonda kullanılan vericiler ve kameralar Philips firması tarafından bağış olarak verilmiş. "Bu olayın gerçekten bağış mı; yoksa kanunları delmek için öyle mi gösterildiği henüz pek bilinmiyor. Ama öyle de olsa, Türk siyasetinin özelliklerinden yararlanılarak, bu uygulamanın yasayı delmek için hazırlanmış masum bir plan olduğunu düşünebiliriz" diyor Aygen Avcı.

-Şöyle söyleyeyim: İTÜ Radyosunun donanımı, vericiler, stüdyo teçhizatı hep kürsü içinde, ilk zamanlarda hocalar tarafından, daha sonra da diploma travayı olarak öğrenciler tarafından yapılmıştır. Benim travayım da öyle bir şeydi. Yani mikrofonlar hariç, teçhizatın tümü kürsü içinde geliştirilmiş ve gerçekleştirilmiş cihazlardır.

Duran Leblebici, hocası Mustafa Santur'la zaman zaman yaptığı ve çok yararlandığı görüşmelerden birinde (1966)

İTÜ Televizyonu için gerekli olan cihazlar başlangıçta Philips'ten satın alınmıştır. Mustafa Santur, dekanlığa verdiği yazıda şöyle diyor, "Dünyada böyle bir teknoloji var; bu teknolojinin bize de gelmesi kaçınılmazdır. Bu konuda adam yetiştirmek için bir tecrübe televizyon laboratuvarının kurulması çok yararlı olur."

Mustafa Santur yazısında, bu laboratuvarın teçhizatının alınması için galiba 36 bin liralık bir ödenek talep ediyor ve üniversite bütçesinden bu ödenek çıkıyor. Rahmetli Adnan bey -o zaman doçenti- bu teçhizatın Philips'te imali sırasında, hem öğrenmek, hem de başında bulunmak amacıyla Hollanda'ya gidiyor. Şunu da söylemek lazım: O yıllarda bu teçhizatlar öyle standart olarak satılan şeyler değildi, daha emekleme dönemindeydi, her yerin ihtiyacına göre üretiliyordu.

Sonuçta o teçhizat geliyor. Önce Taşkışla'da küçük bir odada bir televizyon stüdyosu oluşturuluyor, yanında ses ve resim vericilerinin bulunduğu bir oda ve orada televizyon yayını yapmaya başlıyor Teknik Üniversite ki, bu Türkiye'de ilktir. İTÜ-TV yayınları Philips'den alınan cihazlarla başlamıştır ama, zamanla gerek stüdyo teçhizatı, gerekse vericiler, öğrencilerin diploma travayı olarak yaptıkları cihazlarla yenilendi, modernleştirildi. Öyle ki İTÜ-TV olanakları TRT'nin kullanımına açıldığında, kameralar hariç her şey öğrenciler tarafından tasarlanmış ve gerçekleştirilmiş cihazlardı.

-Şöyle deniliyor sonrasında: “Philips firmasından ilginç bir karşı teklif gelir: ‘Televizyon malzemelerinden kim sorumlu olacaksa, o bilim insanınızı gönderin, araç-gereçlere yerinde alışsın.’ Bu teklifin ardından, Adnan Ataman, eşiyle birlikte Hollanda’ya giderek, televizyonun Türkiye’deki ilk adımını atacak olan cihazları tanır. Cihazlar geldikten sonra Taşkışla’da üç küçük odada bir laboratuvar hazırlanmaya başlanır. Üniversite binasının çatı katında bulunan bu üç odanın en büyüğü çekim stüdyosu olarak kullanılacaktır. Perşembepazarı’nda gemi direği yapanlara, 10 metre yükseklikte gemi direğinden bozma bir anten direği hazırlattırılır... Türkiye’de alıcı sayısı, dördü İTÜ’de, üçü bu işle meşgul olan öğretim görevlilerinin evlerinde, kalanı ise Beyoğlu’ndaki dükkânların vitrininde olmak üzere, toplam 11’di...”

Halit Kıvanç, İTÜ Televizyonu için S. Birliği-Türkiye futbol karşılaşmasını naklen anlatırken

Beyoğlu’nda hangi dükkânlarda vardı bunlar, hatırlıyor musunuz?

-Gözümün önüne geliyor yerleri, ama isimlerini hatırlamıyorum. İstiklal Caddesinin başında, sağda bir mağaza vardı, onun vitrinine konulmuştu. Üniversitede de A501, şimdiki Tarık Özker amfisinde bir televizyon alıcısı konulurdu kürsünün üstüne. O zamanki televizyon alıcılarının ekranı da küçüktü, siyah-beyazdı tabii ve resim kalitesi şimdi tahammül edilemeyecek kadar kötüydü. Koca amfide insanlar oturur, karşıdaki küçücük ekrandan bir şeyler seyretmeye çalışırdı.

-Devam ediyorum; “Bu yayınların kalabalık bir seyirci kitlesi tarafından izlenmesi sağlanır. İTÜ TV’nin haftalık yayını zamanla halka açılır. Teknik Üniversitenin Gümüşsuyu binasındaki konferans salonunda bulunan alıcılardan yayının izlenebileceği, salonun her cuma saat 17.00-18.00 arasında açık olduğu halka duyurulur.”

-Cuma değil, perşembe günleri.

-“İlk kameraman Adnan Ataman, İlk spiker ve televizyon sunucusu da Fatih Pasiner’di.”

- Evet, ilk kameraman Adnan Ataman’dı ama ilk sunucunun Fatih Pasiner olduğundan kuşkuluyum. İlk yıldaki sunucu o günlerde bir son sınıf öğrencisi olan Hüseyin Kızılyallı diye hatırlıyorum. Fatih Pasiner’in İTÜ Televizyonuna dahil olması, benim bildiğim kadarıyla, daha sonraki yıllardadır; ama sonra uzun müddet hizmet vermiştir.

-Bir de futbol maçı yayını var, onu hatırlıyor musunuz?

-Maç yayınına hatırlıyorum. Zannediyorum, Sovyetler Birliği - Türkiye maçıydı. Türkiye’de Televizyondan verilen ilk maçıdır bu ve Taşkışla’nın çatısına konulan bir teleobjektifli kamerayla rahmetli Aldo d’Orfani tarafından verilmiştir. Maçı anlatan da Halit Kıvanç’tır. Ama Halit Kıvanç maçı radyoya anlattığını zannetmişti stadda. Sonra ertesi gün, tanyanları, “Yahu, seni televizyonda gördük” deyince, televizyona anlattığını anlar.

İTÜ mezuniyet balosunda, masanın solunda yan yana oturan Duran Leblebici ve Yıldız Koşar, iki ay sonra nişanlandılar (1958)

-Maçın sonucu da Türkiye 1 - Sovyetler Birliği 2 olmuş hocam... Türkiye'nin golünü 45. dakikada Metin Oktay atmış. Takım kadrolarına bakınca, o da ayrı bir tarih. Sovyetler Birliğinin kalecisi Yaşın, o zamanların çok tanınmış bir adıydı. Türk milli takımında da Lefter Küçükandonyadis, Can Bartu, Metin Oktay, Şeref Has gibi, o dönemin ünlü futbolcuları var.

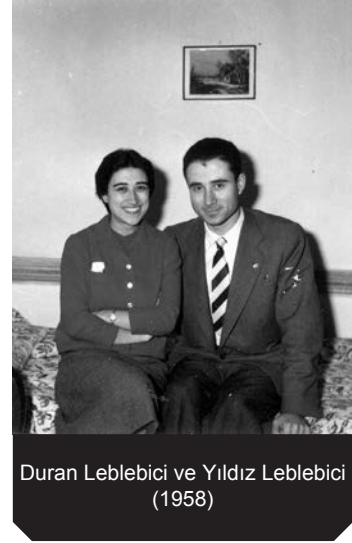
-O yayın, Taşkılla'dan Maçka'ya bir radyolink aracılığıyla gönderildi. O yıllarda bir radyolink alınmıştı. Bu cihazlar daha sonra, cumartesi günleri Şan Sinemasında yapılan konserlerin İTÜ Radyosundan naklen yayını için de kullanıldı.

-Hocam, İTÜ'de son sınıfa geldiğinizde, diploma travayınızı Mustafa Santur hocadan aldınız. Biraz bunu konuşalım mı?

-Dördüncü ve beşinci sınıfta, Yüksek Frekans Tekniği Kürsüsü laboratuvarlarında haftada iki defa laboratuvar yaptığımız için, onun parçası olmuştuk bir bakıma. Bizim sınıftaki arkadaşların bir yarısı yüksek frekanstan, bir yarısı da telekomünikasyondan diploma travayı konusu almışlardı. Hoca bana da, 42 ve 47 metrelik kısa dalga vericileri için bir yayın monitörü yapma projesini vermişti.

Burada şunu vurgulamakta yarar var. Amerikan sisteminin bir yansıması olarak, son yıllarda tasarım yönelimli derslere çok önem veriliyor. Benim okuduğum yıllarda Yüksek Frekans Tekniği Kürsüsü, diploma travaylarını tasarım ve gerçekleştirme projesi olarak verirdi; yani bir problem verilir, öğrenci onun nasıl yapılacağını planlar, sonra da onu gerçekleştirirdi. Bu, bir çeşit mühendislik denemesi olurdu. Benim diploma travayım da böyle bir şeydir. Sonra İTÜ Radyosunda belli bir süre yayın monitörü olarak kullanıldı bu benim yaptığım.

Duran Leblebici ve Yıldız Leblebici
(1958)

-Asistanlık döneminize geçmeden önce, Yıldız hanımla olan yakınlaşmanızı konuşalım. Elektrik Fakültesinde ilk yıldan itibaren aynı sınıflarda bulundunuz ama yakınlaşmanız daha ileriki sınıflarda ortaya çıktı, nasıl oldu bu?

-Yakınlaşmamız, beşinci sınıfın son dönemlerinde oldu. Mezuniyet yılının sonlarında bir gezi yapılır ya, biz de o yıl bir teknik gezi yapmıştık. Karaköy iskelesinde buluşup, vapurla Bandırma'ya geçmiş, oradan da trenle Denizli'ye devam etmiştik. Sonra sırasıyla İzmir, Kuşadası ve Antalya'ya giderek oraları gezdik, konaklamalarımızı lise binalarında yapıyorduk. Bu gezi sırasında Yıldız'la birbirimizi daha iyi tanıdık. İkimiz de temmuzda üniversiteden mezun olmuştuk, o yılın eylül ayında nişanlandık. Yılbaşında da ben askere gittim.

-Askere gitmeden önce, asistan olmuştunuz, değil mi? Çünkü döner dönmez hemen ders vermeye başlıyorsunuz. Sizde bir temkinlilik var, "Asistan olur muyum, olmaz mıyım" diye, bekliyorsunuz, biraz o dönemi anlatır mısınız bize.

-İyi öğrenciydim, hocamın da beni sevdiğini biliyordum, çok da istiyordum asistan olmayı; ama "Ben asistan olmak istiyorum" denilemiyordu o zamanlar. Nihayet bir gün, vericilerden birinin üzerinde birlikte çalışırken hoca, "Bizim kürsüde çalışmak ister misin?" deyiverdi. Benim de beklediğim buydu zaten.

O dönem, benimle birlikte bizim sınıftan İnci ile bizden bir büyük sınıftan Necdet Esatgil (rahmetli) ve Feyyaz Zambakoğlu da asistan oldu.

Asistan olunca, birdenbire o laboratuvarların sorumluluğunu hissediyorsunuz üstünüzde. Ben ne yapabilirim? diye düşünmeye başlıyorsunuz. Beğenmediğim deneyler vardı; onların daha iyi yapılmasını sağlayabilirdim. O yıllarda Teknik Üniversitede eğitim ve öğretim, akademik kadronun en öncelikli konusuydu. Yani "Biz, bu çocukları nasıl daha iyi yetiştirebiliriz, dersi daha iyi nasıl anlatabiliriz yahut hangi yeni dersi açmamız gerekir yahut şu deneyler şu kadar zamandan beri yapılıyor, bunlardan

yenilenmesi gerekenler var mı, bu deney daha iyi nasıl yapılır?” gibi şeyler, daha asistanlıktan itibaren akademik kadronun temel dürtülerinden biriydi. Bu, YÖK dönemine kadar devam etti, yani bu öğretimin sorumluluğunu hissederek yaşamaktı. Daha sonra öğretimin, akademik kadro zihnindeki önceliği zayıfladı. Bunu, belki ayrıca konuşmakta yarar var; YÖK öncesi, YÖK sonrası Teknik Üniversite, başlığı altında...

Türkiye’de transistorlarla ilgili olarak yayınlanmış ilk kitap...

-Hocam, 1959 yılında askere gittiniz... sizin için nasıl bir dönemdi bu?

-1959 yılbaşında askere gittim. Askerde, genel olarak elektronikçileri muhabereci yaparlar ya da o zaman Genelkurmay’a bağlı bir Ar-Ge dairesi vardı, oraya gönderirlerdi. Ama beni tuttular, piyade yaptılar. Çünkü o zaman piyade sınıfı altında, ABC (atom, biyoloji, kimya) diye yeni bir teşkilatlanmaya gidilmişti. Artık oradaki atomla bağlantılı mı gördüler, neyse, birkaç elektronikçi, birkaç kimyacı, birkaç ziraatçı, ABC’ye ayrılmış olarak, piyadelerle birlikte eğitim gördük. İlk altı ayım, Ankara’da Piyade Yedek Subay Okulunda geçti. Normal olarak, okul dönemi sonunda ABC’ci olanlar bunun teşkilatlarına atanıyorlardı. Fakat beni Kara Harp Okuluna elektronik öğretmenlik olarak tayin ettiler ve ben, 1959-1960 döneminde Kara Harp Okulunda öğretmenlik yaptım. Benim için bu çok iyi oldu. Bir kere, üniforma giymem yasaktı; çünkü ben asteğmendim, öğrencilerimden bir kısmı teğmendim, disiplinsizlik olmasın diye herhalde, sivil giydirirlerdi beni. Bir de sadece, ne zaman dersim varsa gidiyordum, onun dışında serbesttim. Askerde arkadaş olduğumuz, şimdi rahmetli olan kimya mühendisi bir arkadaşla, Tarık İpekyün’le, Kızılay’da bir apartmanın çatı katında bir oda tutmuş, orada kalıyorduk. Yani benim için rahat bir askerlik dönemi oldu. O yıllarda Ankara’da, Milli Kütüphanede haftalık konserler olurdu; Hikmet Şimşek, Faruk Yener yönetiminde açıklamalı plak konserleri olurdu, onlara giderdik. Sonra yavaş yavaş birtakım ufaktan para getirecek işler de buldum; mesela radyo teknisyenliği kursunda öğretmenlik yapmaya başladım, kolej öğrencilerine matematik ve fizik dersleri vermeye başladım falan. Bu şekilde gayet rahat bir askerlik dönemi geçirdim. Ama sonunda da 27 Mayıs 1960 ihtilali oldu, Yani öğrencilerim ihtilal yaptı. Bizden habersiz tabii!

Son dört-beş yılın genelkurmay başkanları, yüksek komutanlar falan bir zamanlar benim öğrencim olan kişilerdiler. O zamanki öğrenci listelerini falan saklamadığım için, hangisi nasıl bir öğrenciydi, bilemiyorum şimdi. Keşke saklasaymışım.

-Askeri öğrencilerin derse karşı ilgisi nasıldı? Örneğin, sivil üniversite öğrencileriyle aralarında ilgi bakımından bir fark var mıydı?

-Hayır, hayır; ilgileri çok iyiydi. Bir kere, herkes derse gayet dikkatle veriyordu kendini. Tabii, aralarında iyi öğrenciler vardı, vasat olanlar vardı; ama herhangi bir rahatsızlık duymadan, uyumsuzluk hissetmeden eğitim verdiğimi çok iyi hatırlıyorum.

-Peki, okul yönetimi tarafından, öğrencilerin sınıf geçmesine dair size herhangi bir yönlendirmede bulunulur muydu?

-Hayır, hayır. Orada çok iyi bir Elektronik Bölümü Başkanı vardı; Yarbay Mühendis Turgut Uzel. Rahmetli oldu o da.

Bir de bu askerlik döneminin ilginç bir verimi vardır bana. Laboratuvarında, Amerikan kaynaklı bir sürü doküman vardı. Aralarında bir küçük kitapçık gördüm, kapağında, ‘Transistors’ yazıyordu. Transistorları biz üniversitede derslerin içinde, mesela elektronik derslerinde hiç görmedik. Fakat ‘telekomünikasyon tekniği’ dersinde, hocamız Bellatini bize transistorlardan söz etmişti. Hatta şimdi notlarıma baktığımda anlıyorum ki, epey de iyi bahsetmiş. Ben transistoru İsveç’te kullanmış, onun dışında, ders kapsamı içinde, yani yapısı nasıldır, nasıl çalışır, bunları daha doğru dürüst bilmiyordum, Bellatini’nin anlattıkları hariç.

İşte bu, ‘Transistors’ kitapçığını okudum, hoşuma gitti. Turgut beye, “Ben bunu tercüme edeyim” dedim.

Tercüme ettim ve Harp Okulu matbaasında basıldı. Zannediyorum, o kitapçık, Türkiye'de transistorlarla ilgili olarak yayınlanmış Türkçe ilk kitaptır.

Bu kitapta yer alan şekiller, taşbaskı usulüyle basılmıştır. Kitabın önce yazıları, şekil yerleri boş bırakılarak dizildi ve basıldı. Sonra, kocaman bir mermer blok üstüne özel bir mürekkeple, özel bir kağıda ters olarak çizilen şekiller yapıştırıldı. Sonra, tuzruhuna batırılmış pamukla yavaş yavaş okşanarak mermer aşındırıldı. Tuzruhu mürekkebin kurduğu yerleri eritemiyor, oralar yüksek kalıyor, diğer yerleri çukurlaştırıyordu. O şekilleri ve hatta taşbaskı kalıp hazırlama işlerini kendi elimle, keyifle yaptığımı hatırlıyorum.

-İTÜ'nünlere göre, oradaki laboratuvarlar nasıldı?

-Amerika'dan gelmiş cihazları ve donanımlarıyla o laboratuvarlar gayet zengindi.

-O yıllarda sanırım ordunun durumu ekonomik olarak çok iyi değildi...

-Doğru, öyle sıkıntılar vardı; fakat Harp Okulu laboratuvarları zengindi. Mesela oradaki osiloskop sayısı bizim İTÜ'nün elektronik laboratuvarındaki osiloskop sayısından daha fazlaydı.

-Askerdeyken Yıldız hanımla görüşebiliyor muydunuz?

-Tabii. Nişanlıydık o zaman. Hatta nikahımız, ben askerliğimi yaptığım esnada 1960 şubatında İstanbul'da yapıldı. Düğünümüz, askerlik sonrası, Çorum'da oldu. Hem İstanbul'daki aile, hem Çorum'daki aile mürüvvet görsün diye böyle iki aşamalı yaptık. Düğünümüz iki, üç gün sürdü. Fakat ilginçtir, bizim düğünümüzden hiç fotoğrafımız yoktur. Lakabı 'Foto' olan bir arkadaşım vardır; Turan Ilgaz... Babası fotoğrafçıydı ve Turan da davetliler arasındaydı. Herkes fotoğraf çekilmesini 'Foto'dan bekliyordu; fakat bizim dışımızda birkaç kişinin fotoğraflarını çekmiş, bizim fotoğrafımızı çekmemiş. Bizim düğün fotoğrafımız yok yani.

-İTÜ Elektrik Fakültesi Yüksek Frekans Tekniği Kürsüsünde asistan olarak görev almanız askerlik dönüşüne mi rastlıyor?

-Askere gidene kadar teknisyen kadrosunda asistanlık yaptım ben; askerden döndükten sonra asistan kadrosu verdiler. Bu ara, Yıldız da Telekomünikasyon Kürsüsünde Tarık beyin asistanıydı. Sonra Telekomünikasyon Kürsüsü; Telekomünikasyon, Devreler Teorisi ve Transmisyon Hatları olarak üç kürsüye ayrılınca, Yıldız, Bedri beyin yanında, yani Telekomünikasyon Kürsüsünde kaldı.

-Tabii, ikiniz de asistan olunca geçim zorluğu, yalnız olanlara göre sizi çok fazla etkilememiş olsa gerek.

Duran Leblebici, 1966 mezunu öğrencileriyle birlikte laboratuvarında

-Çok sıkıntı çektiğimizi söyleyemem, çok refah içinde yaşadığımızı da... Mesela, para biriktirdik, günün birinde bir buzdolabı aldık; para biriktirdik, bir bisiklet aldık. Millet para biriktirince araba alıyor şimdi. Biz bisiklet aldık.

-O yıllarda, eviniz hangi semtteydi?

-Yıldız'ın ailesinin bir bölümünün de yaşadığı Erenköy'de oturuyorduk. Bağlık, bahçelik, daha çok yazlık evlerin bulunduğu Erenköy'de bizim gibi yaz kış oturanlar da vardı. Bisiklete binmek de kolaydı orada.

İTÜ’de o kadar sağlam bir temel almıştık ki...

-Asistanlık döneminizden söz eder misiniz?

-Okulda asistan olarak geçirdiğim süreçte, laboratuvarlar ve hocaların yardımcılığı, uygulamalara girmek, görevlerimin arasındaydı. Ancak benim için çok özel bir durum ortaya çıktı. Rahmetli Mustafa Santur bey, 147’ler arasına alınıp (1960-1962) üniversiteden uzaklaştırılınca, onun verdiği dersler açıkta kaldı. O zaman bana “Santur beyin derslerini sen vereceksin” dediler ve ben, çiçeği burnunda bir asistan olarak ders vermeye başladım. Tabii, Santur beyin bize anlattıklarını naklederek ders veriyordum. Birkaç yıl sonra, Santur bey Teknik Üniversiteye dönünce, o dersleri bu sefer birlikte vermeye başladık. Mesela, dersi hoca başlatıyor, birinci yarıyı o anlatıyordu, ikinci yarıda ben devam ediyordum ya da bir yarıyıl hoca, bir yarıyıl ben veriyordum. Böylelikle benim hocalığım çok erken başlamış oldu.

-Santur hoca o süreçte neler yaptı? Görüşünüz mü hiç kendisiyle?

-O zaman henüz fazla yakınlaşmamıştık. Bildiğim kadarıyla, Yıldız Teknik Okulunda ve Robert Kolejde, kadrolu eleman olarak değil de, dışarıdan dersler veriyordu.

-Tabii, böyle olunca kendinizi geliştirmeniz, hocalığa uyum sağlama süreciniz de hızlanmıştır.

-Evet, hızlandı. Yani çekirdekten yetişme hoca gibi oldum biraz. Sonra, 1962’de, Philips International Institute’ye gitme imkânı çıktı ortaya. O zamanlar, Philips, bir dünya şirketi olarak, iş yaptığı ülkelerdeki genç mühendisleri alıp, bu enstitüde eğitiyordu. Benden önce Adnan (Ataman) bey gitmişti oraya.

-Zaten o, İTÜ TV için malzeme almak üzere oraya gitmişti, değil mi?

-Evet. İşte o bağlantıdan yararlanarak Yıldız ve ben de başvurduk. Philips’e o zamana kadar hiç kadın öğrenci alınmamış. Tabii, bunları sonradan öğrendik. Düşünmüşler, taşınmışlar, “Haydi bu sefer alalım” demişler. Beraber gitmemiz çok daha rahat olacaktı. Fakat tam biz gitmeye hazırlanırken Yıldız’ın hamile olduğunu fark ettik ve Yıldız, talebini geri çekti. Bu hazırlık süreci bir sonraki döneme ait olduğu için, arada bir yıla yakın bir zaman vardı. Neticede biz Hollanda’ya 1962 sonbaharında, oğlumuz Yusuf’la beraber gittik. Ama sadece ben öğrenci bursu alıyordum. Dolayısıyla, orada, 1.5 gözlü bir odada pansiyoner olarak bir öğrenci bursu ile bir yılımızı geçirdik.

Philips International Institute’nün, benim mesleki gelişmemde hakikaten çok pozitif katkıları oldu. Programı çok iyiydi, çok çağdaştı, çok iyi hocalar vardı. Hem endüstriden elit kişiler vardı, hem de çok iyi akademisyenler. Mesela, Prof. Tellegen vardı, ‘devre teorisi’ dersine giriyordu. ‘Elektromanyetik teori’ dersine giren Prof. Cassimir vardı. Ben transistör asıl orada öğrendim. Çünkü dersler çok büyük ölçüde transistör ağırlıklıydı. İlk ‘lojik devreler’ dersini de orada aldım.

Dünyanın çok çeşitli yerlerinden gelmiş 23 öğrenciydik. Güney Amerika’dan çok vardı; Arjantinli, Şilili, Meksikalı, Brezilyalı öğrencilerdi bunlar. Avrupalılar ise Norveç, İngiltere ve Yunanistan’dan gelmişlerdi. Doğu’dan gelenler de Hintli ve Taylandlı öğrencilerdi. Fakat şöyle bir şey oldu: Birinci yarıyılın sonunda ben onların arasından sıyrıldım. Bana, “Tüm dersleri almana gerek yok, sen laboratuvarıda çalış” dediler.

-Sıyrıldım derken, diğerlerinden biraz öne mi çıktınız, nasıl oldu bu?

-Vallahi, Türkiye’de iyi bir eğitim görmüş olduğum için herhalde. Kendimi uluslararası ölçekte ilk kez tartma fırsatı bulduğum bir ortamdı. Biz burada transistör okumamıştık, oradaki derslerin çoğu da transistördü. Ama İTÜ’de o kadar sağlam bir temel almıştık ki, o hepsini götürdü. Mesela, orada Prof. Tellegen ‘devre teorisi’ dersi veriyordu; ben burada Tarık beyden zaten almıştım onları.

İkinci yarıyıldan Merkezi Araştırma Laboratuvarına gönderdiler beni; NATLAB’a, yani Bilim Laboratuvarına. Avrupa’nın en iyi araştırma laboratuvarlarından biriydi. Binlerce kişi çalışıyordu. Orada transistör devreleri üzerinde çalışan bir gruba dahil ettiler ve sanki oradaki mühendislerden biriymişim gibi ben de ikinci yarıyıl, altı ay boyunca orada çalıştım.

-Bu yaptığımız çalışmalar, üretime mi, yoksa araştırmaya mı yönelikti?

-Araştırmaya yönelikti. Şöyle söyleyeyim: O dönemde lojik entegre devreler daha yeni yeni ortaya çıkmaya başlıyordu bütün dünyada. Philips'in de transistor fabrikaları vardı, lojik entegre devre alanına girmek istiyordu; bunun için "Hangi lojik aileyle girelim?" sorusunun cevabını aramak üzere bir çalışma başlatmışlardı. Bir grup, RTL, yani direnç-transistor lojiği; bir grup, TTL yani transistor-transistor lojiği; bir grup, ECL, yani emetör bağlamalı lojik devrelerini çalışıyordu ve onların özelliklerini ortaya çıkarıyordu. Sonra onlar arasından birisini seçeceklerdi. Ben tek kişilik bir gruptum; bana da ECL konusunu verdiler. Herhalde ötekiler yanında daha az ümitvar bir devre olduğu için diye tahmin ediyorum. Biraz da işin nereye gideceği belli olmuştu aslında. Amerika'da TTL öne geçmişti zaten. Dolayısıyla, TTL'de üç kişi çalışıyordu. RTL'de çalışan iki kişi vardı. ECL'yi de bana verdiler. Nihayetinde çok keyifli çalıştım, öyle söyleyeyim, çok destek veren bir ortam vardı. Fakat orada dikkatimi çeken bir şey; Philips gibi, Philips'in de en gözde kurumu olarak NATLAB gibi bir yerde her şey kısıtlıydı. Mesela, şöyle bir sampling osiloskop istiyorsanız, iki gün evvelden kuyruğa girip randevu yazdırmanız lazım. Devre montajı yapacaksınız. Kullanacağınız dirençleri, transistorları sayıyla verirlerdi falan. Yani öyle bol bulamaç bir ortam değildi.

-Benim anladığım kadarıyla, Philips'in bünyesinde yer alan bu enstitü, lisansüstü çalışmaları koordine edip yönlendiriyor. Peki, sadece kendine yönelik, kendi teknolojisini geliştirmeye mi yönelik bu çalışmalar?

-Değil, şu andaki değerlendirmeme göre, Philips'in dünya pazarlarında reklamını yapmak için kullandığı araçlardan bir tanesiydi bu.

-Bir de şu ilginç geldi bana: O yıllarda, İsveç'te Ericsson, Hollanda'da Philips var. Bunlar yeni gelişen teknolojilerin o sıralarda oluşturulduğu ülkeler, değil mi?

-Evet, ama Almanya'da da Siemens vardı.

-Türkiye'ye hangisi daha önce girdi bunların?

-Ben üniversite yıllarındayken bunların hepsi Türkiye'ye girmişti. Ama zannediyorum en fazla girmiş olan iki şirket; Philips ile Siemens'ti.

Daha akıllı tüccar ülkelerin Türkiye'deki yönetim kadrolarının aklını çelmesi...

-Peki, burada üniversitelerin bir tercih politikası var mıydı; yoksa "Kim bize böyle olanak sağlarsa biz oraya öğrenci göndeririz" yaklaşımı mı söz konusuydu?

-İkincisi geçerliydi. Mesela, konferans için bu şirketler, kendi bünyelerinden adam ya da oradaki akademisyenlerden gönderirlerdi. Üniversiteler de tabii ki bunlara memnuniyetle yer verirdi.

-Türkiye'ye herhangi bir yatırımları var mıydı bu şirketlerin?

-1950'lerin sonunda, Philips'in radyo fabrikası üretime başlamıştı.

-Montaj yapıyorlardı, değil mi?

-Tabii.

-Peki, Türkiye'de, örneğin Teknik Üniversitede, diploma travaylarında bu radyo ve televizyonlarda kullanılacak araç-gereç, teçhizatın vesairesinin de üretimine yönelik çalışmaları yapılıyor muydu? Yani bağımsız bir üretim süreci oluşturuluyor muydu? Buradan şuraya geleceğim: 1960'lı yıllarda bir otomobil üretme deneyimimiz de var. Bir bütün olarak düşündüğümüz zaman, bu sürece nasıl bakıyorsunuz?

Şimdi; Teknik Üniversite açısından konuşuyorum, Türkiye'de araştırma ve üretime yatkın mühendisler yetişmekteydi. Bunları sanayide kullanmak konusunda Türkiye biraz beceriksiz davrandı. İlk önemli girişim PTT ARLA'dır. PTT ARLA, -kulakları çınlasın- Fikret Yücel'in öncülüğünde, önce İstanbul'daki Büyük Postanenin bir köşesinde kuruldu. Son stajımı orada yapmış ve çok yararlanmışım. PTT ARLA zaman içinde gelişti ve TELETAS'a dönüştü. Türkiye'nin telekomünikasyon altyapısının çok önemli bir kısmı TELETAS tarafından üretilmeye ve servise verilmeye başlandı. **Yani üniversitelerdeki birikimin sanayiye aktarıldığı ilk ve önemli ortamlardan biridir; önce PTT ARLA, arkasından TELETAS.**

Tüketici elektroniği; yani radyo, televizyon üretimi konusundaki çalışmalar, montaj sanayi olarak başladı ve büyük ölçüde de küçük gelişmelerle bugüne kadar geldi. Halihazırda, evet, Türkiye'de üretilen tüketici elektroniği cihazlarının tasarımları burada yapılıyor. Fakat yurtdışında geliştirilmiş çipler baz alınarak. Dolayısıyla, **yerli mühendislik katkısı azdır. Mühendislik katkısı az olunca, ilave edilen yenilik de azdır.** Dolayısıyla, rakipleri yenilikle geçme şansı pek yoktur. Ancak, son yıllarda mesela Vestel'in pixellence diye adlandırdığı görüntü iyileştirici devrenin geliştirilmesi bir adımdır. Fakat bunlar çok küçük adımlar. Daha büyük bir adım atılmadı. Günümüzde Türkiye'de yetişen mühendislerin sanayide etkin olarak kullanıldığı alan askeri elektronik alanıdır. Zaman içinde TELETAS kulvar değiştirdi; yani araştırma geliştirme yapan, üretim yapan bir şirket olmaktan çok, büyük ortağın, Alcatel'in bir satış ofisi olarak kullanılmaya başlandı. Arkadan gelen NETAS da keza ilk dönemlerinde, TELETAS'ta olduğu gibi, güzel mühendislik hizmetleri üreten, güzel prototipler üreten ve üretime sokan bir kuruluş olarak başladı; fakat zaman içinde o da küresel rekabet karşısında geri çekildi, çalıştığı konuları bırakıp, daha çok yazılım ağırlıklı şeylere yöneldi. Buna karşılık, ASELSAN -askeri elektroniğin özelliğidir- dışarıya açılmadığı için, mühendislik hizmetlerini kendi içinde üretmeye devam etti. Bugün baktığımda, ASELSAN, hakikaten dünya standartlarında bir elektronik araştırma-geliştirme ve üretim şirketi haline gelmiş durumda.

-Diğer verdiğiniz örneklerde, TELETAS'ta, PTT ARLA'da yaşananlarda; "Araştırma geliştirme; bunlar çok masraflı şeyler. Rekabet vesaire var. Biz bir an önce bu işin yapıp satma kısmına geçelim" türünden bir anlayışın etkisi var gibi görünüyor. Öyle mi?

-Herhalde, onun da etkisi var. Daha akıllı tüccar ülkelerin Türkiye'deki yönetim kadrolarının aklını çelmesinin de etkisi var. Bir de şunu söylemeliyim: Bugün dünya ekonomisinde verimlilik esas. Verimliliği olmayan herhangi bir şeyi yapmaya kalkmak akıllılık olmuyor.

-O, "akıl çelme" dediğiniz nedir hocam? Hani montajla başlanıyor ya; Türkiye'ye, Türkiye ekonomisine böyle bir rol mü biçiliyor?

-Türkiye'ye böyle bir rol biçiliyor demeyelim; Türkiye kendisi buna razı olmuş durumda. Ben yıllardan beri bunu gözlemliyorum. 1985'tir, benim sanayi kuruluşlarıyla birebir diyalog kurma şansına kavuştuğum tarih. O da nedir; rahmetli Özal zamanında bir II. Sanayi Şurası yapıldı ve II. Sanayi Şurasından önce, bir yıl süren bir hazırlık dönemi vardı. O hazırlık döneminde, Elektronik Çalışma Grubuna üniversiteden o zamanki yöneticiler beni görevlendirdiler. Ben, o vesileyle, Türkiye elektronik sanayisini yüz yüze tanıma imkânı buldum. Her düzeyde; bobin saranlardan, transformatör yapanlardan televizyon yapanlara kadar. Anlamaya çalıştım ve her laf söyleme fırsatı çıktığında, yenilik yaratmanın, başkasının yaptığından daha iyisini yapmanın kaçınılmaz olduğunu, aksi halde bu işin iyi gitmeyeceğini söylemeye çalıştım.

Kulakları çınlasın, Ferzat Kuchani o yıllarda Profilo'nun başındaydı; ki Profilo bu konularda başarılı işler yaptı. Sonraki yıllarda bir görüşmemizde demişti ki bana: "Hocam, dijital televizyon konusunda siz bize bir sürü şey söylediniz; ama biz kös dinledik" Yani Türkiye elektronik sanayi çevrelerinin, genellikle patronların riske girmeme, risk almama eğilimlerinin çok etkisi oldu, bu sanayinin bu şekilde gelişmesinde.

-Tabii, bu sizin söyledikleriniz daha yakın yıllara, 1980'den sonrasına ait örnekler. Ben, montaj deyip, Türkiye ekonomisine bu rol mü biçildi derken daha eski yıllara, 1960'lı yıllara yönelik olarak söylemişim.

-Mesela, Philips, Türkiye'de bir radyo fabrikası kurdu. Bu, muhtemelen Türkiye'de satmakta olduğu yılda şu kadar radyonun Türkiye'de montajının yapılması, parça başına daha büyük kâr getirecek bir durum olduğu içindir.

-İşçilik maliyeti Türkiye'de daha ucuzdu çünkü.

-Evet. Buna benzer yerli girişimciler de oldu. Mesela, Nevtron Radyo Fabrikası bunlardan biriydi. RATEL de öyle. Bunlar, neticede, montaj yoluyla Türkiye'de küçük de olsa bir katma değer üreterek, para kazanan şirketlerdir. Ama yenilik bakımından ve yenilik yaratarak büyüme, gelişme bakımından başarılı olamadıkları açıktır. Bu net bir şey; Türkiye'de böyle bir şey gelişmedi.

-Peki, o yılları geçelim, daha yakın dönemlere gelelim. Tabii, öyle bir kıyaslama yapabilmemiz için, buna benzer, Avrupa'daki örneklerle bakmak gerekli. Örneğin, Philips'in yine öyle enstitüleri, Ar-Ge çalışmaları var mıdır?

- Var ama eskisi kadar güçlü değil. Nasıl ki bizde TELETAS, NETAŞ söndüyse, Avrupa'da da Avrupa'nın o 1960'lı, 1970'li yıllarda teknoloji lideri olan firmaları söndü. Mesela, benim o çalıştığımı söylediğim ve zamanında Avrupa'nın en ileri Ar-Ge merkezlerinden biri olan NATLAB kompleksi bugün başka amaçlarla kullanılıyormuş. Şimdi, Philips markalı mallar alın, arkalarına bakın, çoğunun Çin malı olduğunu görürsünüz. Philips, pek çok şeyi bıraktı; yine lambaya döndü, ki o Philips'in ilk çıkış noktasıdır. Philips'in resmi adı, "Philips Gloeilampen Fabrieken" Yani Akkor Lamba Fabrikalarıdır. Elektroniğe, komponentlere sonradan geçmiştir. O yıllarda, 1960'lı, 1970'li yıllarda, hatta 1980'lerde, Philips olsun, Siemens olsun, Telefunken olsun, çok geniş bir spektrumda üretim yapıyorlardı; cihaz üretiminin yanı sıra, telefon santralından radara, ölçü aletlerine kadar. Ayrıca çok geniş bir komponent üretimleri vardı. Her türlü direnç, kondansatör, transistör vesaire bu firmalar tarafından üretilirdi. Şimdi bunların hiçbiri yok.

-Hocam, burada benim aklıma şu geliyor: Siz üniversitede öğrenciyken İsveç'e, Ericsson'a gittiniz, orada bir şeyler görme şansı elde ettiniz. Okulu bitirdikten iki yıl sonra Hollanda'da, Philips International Institute'de bir yıl araştırmalarda bulundunuz, gözlemlediniz. Öğrenciler şimdi ne yapıyor? Onlar da yurtdışında bu türden olanaklara sahipler mi?

-Şimdiki öğrenciler için şunu söyleyeyim: Bir kere, öğrenciler iyi. Ben son sınıfta ders veriyorum. Öğrenciler, ilk yıl geçtikten sonra mesleğe daha bir ilgi duymaya başlıyorlar. Yani öğrenmeyi isteyen gençler çok sayıda var ve bunlar mezun olduktan sonra yurtdışında olsun, yurtdışında olsun boş kalmıyorlar, çalışıyorlar.

-İş bulma meselesinden çok, kendilerini geliştirme durumları nedir? Örneğin, akademik kariyer yapma düşüncesi olanlar, örneğin araştırma geliştirme, bilgisini, görgüsünü artırma, var olan teknolojiyi gidip yerinde görme anlamında, sizinkine benzer olanaklara sahip mi?

-Tabii, bizim iyi öğrencilerimizin çok önemli bir kısmı yurtdışında doktora yapmayı ve kendilerini yurtdışında denemeyi isterler ve bunu başarıyla yaparlar.

Bizim bölümden Amerika Birleşik Devletleri'ne gidenlerin, hangi üniversitelerde doktora yaptıklarının listesini çıkartmıştım bir ara. Bunu, ben biraz kendi gayretimle, biraz da İTÜ

Duran Leblebici, Bedri Karafakroğlu'ndan doktora diplomasını alırken (1966)

Mezunlar Derneğinin Amerika Birleşik Devletleri şubesinin başında olan Profesör Ali Naci Akansu'nun –ki benim öğrencimdi- yardımıyla yaptım. Tam olmayabilir, mümkün de değil; ama bu haliyle de istatistiksel anlamı olan bir liste. Orada, az önce söylediğimiz konuyla ilgili çok önemli bir veri var: Bizim bölümden 1945 - 2000 yılları arası mezun olan öğrencilerden ABD'ye doktora yapmaya gidenlerin yaklaşık yüzde 35'i Amerika Birleşik Devletleri'nin ilk 10 üniversitesinde ve yaklaşık yüzde 62'si Amerika Birleşik Devletleri'nin ilk 25 üniversitesinde doktora yapmışlar.

Tabii, yapmışlar demek kolay da, o üniversitelere kabul edilmek ve orada başarılı olmak çok önemli bir şeydir. Bu, Teknik Üniversitenin o dönemlerde verdiği eğitimin düzeyinin bana göre en güzel kanıtlarındandır.

-Sizin Philips International Institute'de yaptığınız araştırma, çalışma doktora yönelik miydi?

-Doktora yönelik değildi; fakat orada ECL devreler üzerinde deneyler yaparken fark ettiğim bir şeyi daha sonra doktora çalışmamda kullandım. Bu da transistörün içinde taşıyıcıların gecikmesinin epey kararlı olduğudur. Yani belli şartlar altında bir transistörün girişindeki işaretin çıkışa ulaşması için geçen süre sabittir. Bundan yararlanarak bir devre önerisinde bulundum.

-Siz öğrenmek için gidiyorsunuz ve orada, “Şu konuda doktora yapabilirim” diye bir fikir uyanıyor sizde. Bu süreç o dönemlerde nasıl işlerdi; yani doktora yapmak için gidip yurtdışında bir yerde çalışmak gerekir miydi?

-Yok, gerekmezdi. O zamana kadar yurtdışına gidenler, doktoralarını da hep orada yapmışlardı. Ben galiba Türkiye'de doktora yapmayı tercih ettim. Kafamda hep, “Neden Türkiye'de olmasın?” düşüncesi vardı. Bir de Hollanda'ya gittik, geldik, bebeğimiz var, öyle ailece kalkıp bir yerlere uzun süreli gitmek de pek makul gelmedi bana. Dediğim gibi, Philips'teyken kafama takılan ve doktora başlangıç olabilecek bir olayı gözlemlemiştim. Santur hocayla konuştum, o da onayladı ve burada doktora başladım.

Haydi kır dizini, öğren, ondan sonra da öğret!

-Sizin doktora konunuzun tam adı neydi?

- ‘Geciktirici Eleman Olarak Transistör Kullanan Dağılım Şablonlu Sabitli Amlifikatör’; tezimin adı buydu.

-Daha önce (Yrd. Doç.) Devrim Aksın ile yaptığınız bir söyleşide; “Geleneksel elektron tüplerinin yanı sıra transistörler ve transistörlü devreler de derslerde ve laboratuvarlarda yer almaya başladı. O dönemde Teknik Üniversitede ders, yani öğretim birinci öncelikliydi. Derdimiz günümüz yeni deneye ne koyalım, nasıl daha iyi olur, dersin şurasını nasıl değiştirelim, yeni bir ders açalım, bunlardı. O zamanlar yayın önceliği yoktu, baskısı da yoktu. Hakikaten çok iyi gelişmiştir o dönemde bizim kürsünün dersleri” demişsiniz. Yayın önceliği neden yoktu?

-Akademik yükselme için şu kadar dış yayın olacak diye bir zorlama yoktu. Bir onun etkisi vardır. Bir de o dönem, özellikle bizim alanımızda, elektronikte her şeyin olağanüstü hızlı geliştiği bir dönemdir. Yani o yeni gelişmelere yetişmekten, ama kişisel olarak yetişmekten değil, aynı zamanda bunları derslere de aktarmaktan başka şey yapacak zaman da yoktu. Benim, gençlik dönemimde, geriden gelmekte olan derslerin içeriğini güncelleştirmenin ötesinde, sıfırdan açtığım bir sürü ders vardır. Yani o zamana kadar bizde böyle bir ders yokken, daha başka yerlerde bu dersler vardı ve “Bizim de açmamız lazım, haydi kır dizini, öğren, ondan sonra da öğret” yaklaşımıyla hareket ediyorduk. ‘Analog tümdevreler’, ‘dijital tümdevreler’, ‘transistör teorisi’, ‘transistör teknolojisi’ vesaire; şimdi aklıma gelenler bunlar. Yani bir dersi hakkıyla hazırlayıp, öğrenciye verilecek kıvama getirmek epey bir çalışma ister, mesai ister. Ben bunu yapmayı tercih ettim.

Transistörlü devrelerin, sonra işlemsel kuvvetlendiricili devrelerin, derslerde çok sağlam bir şekilde verilmesinde, bu yeni bileşenlerin kullanılmasını gerektiren diploma travaylarının verilmesinde ve

tasarımı yapılan cihazların gerçekleştirilmesinde kürsünün bu konulardaki en deneyimli hocasının, Prof. Tahsin Saya'nın büyük katkıları olmuştur. Tahsin beyin bu alandaki uzmanlığının arkasında, art arda birçok yaz Almanya'nın en önde gelen ölçme cihazı üreticisi olan Rohde und Schwarz'ın Ar-Ge laboratuvarında çalışmış olması vardır. Tahsin beyin sağlam mühendislik formasyonu, bu laboratuvarda hemen farkedilmiş ve her yaz aranarak davet edilir olmuştur. Bu yakınlıktan ben de yararlanma fırsatı buldum ve Tahsin beyin aracılığı ile 1967 yazında Rohde und Schwarz'a gittim. Bu birinci sınıf Ar-Ge laboratuvarında geçirdiğim üç ayda pek çok şey öğrendiğimi söylemeliyim.

Bizim üniversitenin geleneği, Orta Avrupa, ağırlıklı da Alman teknik üniversite geleneğidir. Bu gelenekte kitabı olan hoca makbuldür, o zamanlar. Amerika'da ise çok yayın yapan hoca makbuldür. Bunun da etkisiyle, biz, o dönemde, Teknik Üniversitede ders öncelikli, derse birinci derecede önem veren bir yol izledik. Benim hocam da öyleydi, rahmetli Mustafa Santur iyi hocaydı, ben de iyi hoca olmaya çalıştım. Ve kendimi hep 'üniversite hocası' olarak gördüm, 'bilim adamı' olarak değil. Galiba 'bilim adamı' elbisenin bana biraz büyük geldiğini düşünüyorum. Aslında bu elbise pek çok kişiye de büyük gelir.

-Amerikan ekolünde çok yayın yapmak makbuldür derken, bunun içine kitap dahil değil mi; daha çok makale vesaire türü şeyler mi?

-Başlarda iyi ders ve iyi öğretime öncelik verilirken, bu, zaman içinde değişti ve iyi ders, iyi hoca olmanın yanında, iyi bilimsel makale yayınlamış olmak, çok sayıda bilimsel makale yayınlamış olmak öncelikli gereklilik olarak tanımlandı. Benim akademik yükselmem sırasında böyle bir talep yoktu.

-Yine aynı söyleşide diyorsunuz ki, “Zannediyorum ilk defa 1968 yılında, olağan, süregelen dersler dışında, ‘transistor teorisi ve teknolojisi’ adıyla bir ders açıldı. Bu ders vasıtasıyla teknolojiyi tanımaya başladık. Laboratuvar düzeyinde bunun da olması lazım fikri gelişmeye başladı. Bu fikir kürsü içinde kabul gördü, iyi olur denildi.” Bu süreci biraz anlatır mısınız?

-Elektronik ve Yüksek Frekans Tekniği Kürsüsü olarak (Kürsünün eski adına sanırım 1960'ların sonlarında 'elektronik' de eklenmişti) elektronik elemanlarını ve devrelerini, elektronik devre tasarımını öğrettik. Fakat bu elektronik devrelerde kullanılan bileşenlerin yapım teknolojileriyle ilgili herhangi bir şey bilmezdik ve vermezdik. Tabiatıyla, çalışma ilkeleriyle ilgili bilgiler derinlemesine verilirdi, ama yapım teknolojisiyle ilgili bilgiler verilmezdi.

Biraz önce de söylediğim gibi, yine o yıllarda 'analog tümdevreler' ve 'dijital tümdevreler' adıyla yeni dersler açtık. Bu derslerde, o tarihlerde artık yaygınlaşmış çeşitli entegre devrelerin iç yapıları, nerelerde nasıl kullanılacakları falan anlatılıyordu. Fakat yavaş yavaş, "İyi ama bunlar nasıl yapılıyor?" sorusu hem kendi kafalarımızda oluşmaya, hem de öğrencilerden gelmeye başladı. Bunun üzerine, bu 'transistor teorisi' ve 'transistor teknolojisi' derslerini vermeye başladık. Transistor teorisi zaten derslerin içinde vardı; ama transistor teknolojisi ilk defa verilmeye başlandı ve yine, "öyleyse, haydi yapalım" fikri yavaş yavaş ortaya çıktı.

-Bu dersi siz mi önerdiniz hocam; yoksa ortak bir görüş mü oldu?

- Sanıyorum ilk öneri bendendir. O yıllarda, zannedirim 1977'de, British Council'in organize ettiği bir mikroelettronik kursu söz konusu oldu. Southampton Üniversitesinde verilen üç haftalık bu kursa, hoca (Mustafa Santur) beni önerdi ve ben, British Consil bursuyla o mikroelettronik kursuna gittim. Orada ilk defa bir üniversite ortamında uygulamalı mikroelettronik laboratuvarı nasıl oluyor, onu gördüm. Gördüklerim bana, "Yahu, bunu biz de yapabiliriz" fikrini verdi. Geldikten sonra, bizde de bir mikroelettronik laboratuvarının kurulması konusunu konuşmaya başladık. Hocalar da bunu olumlu karşıladılar ve bunu nasıl yapar, nasıl ederiz diye planlamaya başladık. O arada, 1974'te, mikroelettronik laboratuvarında çalışmak üzere Hollanda'ya, Twente Üniversitesine gittim.

-Neden orayı seçtiniz?

-Yine Philips International Institute bursuyla gittim. O üniversite, o yıllarda Avrupa'nın mikroelettronik alanında verimli, önemli üniversitelerinden biriydi. Mikroelettronik laboratuvarının başında çok iyi bir

insan ve çok iyi bir bilim adamı olan Prof. Memelink vardı. Orada bir yaz boyunca mikroelettronik laboratuvarında ilk defa MOS transistörler yaptım; yaptığım transistörleri ölçtüm falan ve orada, “Tamam, bunları biz de yapabiliriz” fikri bende daha da güçlendi. Oradan döndükten sonra artık balıklama daldık, burada bir mikroelettronik laboratuvarı kurma çabasına.

-Şöyle bir tespitiniz var: “Hollanda’daki Twente Teknik Üniversitesine değil de, mesela Münih veya Aachen Teknik Üniversitesine gitmiş olsaydım, İTÜ’de bunu yapmaya cesaret edemezdim” diyorsunuz.

-Doğru. O çok önemli bir tespittir bana göre. Çünkü gerek Twente’deki, gerekse daha evvel gördüğüm Southampton’daki laboratuvarlar mütevazı bütçelerle kurulmuş mütevazı laboratuvarlardı ve ben onları görünce, “Bunları biz de yaparız” diyebildim. Daha sonraki yıllarda gördüğüm Alman üniversitelerinin laboratuvarları çok zengin, çok donanımlı, çok karmaşık laboratuvarlardı. İlk defa onları görseydim cesaret edemezdim.

- İşlerlik açısından fark var mıydı?

-Yok. Onlar da verimliydi, bunlar da verimliydi.

-Hocam, siz bu arada 1971’de doçentlik tezini veriyorsunuz, konusu neydi?

-“Transistörli Amplifikatörlerde Lineer Olmama Distorsiyonu ve Azaltma Yöntemleri” şeklinde bir adı vardı.

-Doçentlik tezi sunumunu yapıyorsunuz. Ondan sonra profesörlük süreci başlıyor ve bu arada siz bu laboratuvar konusunda yoğunlaşıyorsunuz. “O yıllarda kalın film tümdevre teknolojisi hızlı bir gelişme dönemindeydi” diyorsunuz...

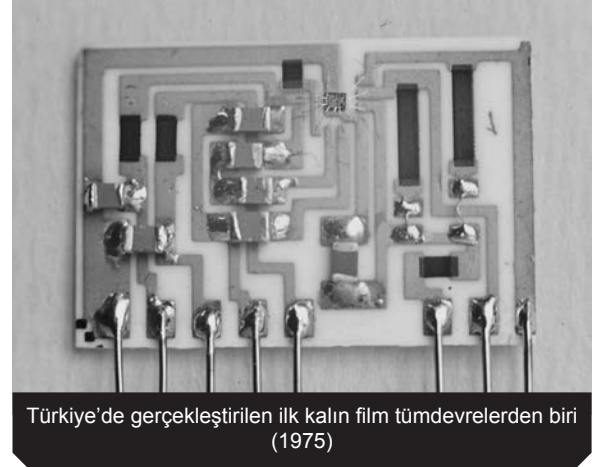
-Evet, hızlı bir gelişme dönemindeydi. Biz, mikroelettronik laboratuvarını planlarken, hem bu yeni, -o gün için yeni- kalın film teknolojisini mikroelettronığa geçişte bir ara adım olarak düşündük -çünkü boyutları transistör kadar mikro değildir; daha ele gelir boyutlardır- hem de endüstriyel olarak önemi olan bir konuydu, onunla başlayalım dedik ve gerçekten de, ben 1974’de Twente’ye gitmeden önce, onunla ilgili yatırımları, yani kalın film altyapısıyla ilgili yatırımları planlamaya başlamıştık. Mikroelettronik laboratuvarının o kalın film birimini 1975’te işler hale getirdik ve Türkiye’de ilk kalın film entegre devreleri, o mütevazı laboratuvarda gerçekleştirildi

-Twente Üniversitesinde, Enstitü Müdürü Dr. van Weel aracılığıyla bir Philips bursiyeri olarak dört ay bulunmuşsunuz...

-Evet, Twente’ye gittiğimde kalın film birimi fikri olgunlaşmıştı kafamızda; hangi cihazlar alınacak, nasıl yapılacak, edilecek, onları biliyorduk.

Twente’den döndükten sonra, önce o laboratuvarın kalın film birimini başlattık. Orada kalın film entegre devreler gerçekleştirildi; önce deneme olarak, arkasından bazı öğrencilerin diploma çalışmaları olarak. Mesela, (Prof. Dr.) Hakan Kuntman’ın yüksek lisans tezi o teknolojiyle gerçekleştirilmiş bir telefon devresidir.

Bu girişimin, Türkiye açısından bazı somut faydaları da oldu. TELETAS’ta bir kalın film ünitesi kurulması düşünülmüş; fakat cesaret edilemezmiş. Ama bizim laboratuvarda çok mütevazı şartlar altında pekala çalışan kalın film devreleri yapıldığını görünce, Fikret (Yücel) bey, bir elemanını -ki o da bizim iyi bir öğrencimizdi- Selçuk Bayraktar’ı bizim laboratuvara gönderdi. Selçuk, iki hafta süreyle bizim laboratuvarda ellerini işe bulaştırdı, kalın film devreler yaptı, nasıl yapılacağını öğrendi,

Türkiye’de gerçekleştirilen ilk kalın film tümdevrelerden biri (1975)

teçhizatın ne olduğunu öğrendi ve ondan sonra gitti, planlamasını yaptı ve yurtdışından herhangi bir know-how, teknoloji falan almadan, TELETAS, kendi kalın film üretim hattını kurdu. TELETAS'ın kalın film üretim hattı, uzun yıllar Avrupa'nın en verimli kalın film üretim hatlarından biri oldu.

-Bu dediğiniz, 1975-1977 yılları arasında mı oluyor?

-Zannediyorum o yıllar. Aynı yıllarda ASELSAN'dan da bir kimya mühendisi, Gönül hanım geldi, iki hafta bizimle çalıştı; o da gitti, ASELSAN'da kalın film altyapısının kurulmasını organize etti. Kalın film teknolojisi zaman içinde demode oldu. Dolayısıyla, bütün dünyada olduğu gibi, TELETAS'ta da bir süre sonra o teknolojiyle üretim yapma gündemden düştü. Hatta şöyle olmuştur: O arada zaten TELETAS, Alcatel ortaklığına girmişti. Alcatel, bu teknolojinin küçülmeye başlaması sonucunda ilk olarak Türkiye'de son verdi bunun üretimine, Avrupa'da bir müddet daha devam etti. ASELSAN'daki ise gelişerek, askeri ihtiyaçlara cevap verecek şekilde devam ettirildi.

-Gerek TELETAS, gerekse ASELSAN, bir şekilde bu laboratuvarı yararlanmış; peki bunun İTÜ'ye bir katkısı oldu mu?

-İTÜ'ye katkısı şöyle oldu: Mesela, TELETAS ve NETAS, bizim mikroelektronik laboratuvarının kurulması, gelişmesi aşamasında bazı hibeler yaptılar, yani laboratuvar için lazım olan bazı cihazları onlar aldılar.

-Haberdar mıydılar o süreçten?

-Tabii, tabii. Yani böyle karşılıklı bir protokol, sözleşme falan yoktu aramızda; ama dostça bir ilişkimiz vardı, dayanışma içindeydik. Onlar mühendislerini gönderdiler, bizim laboratuvarı çalıştırdılar. Yani bedel olarak değil, ama bir şeye ihtiyacımız varsa, “şu lazım” dediğimizde, alıverdiler.

-Bu da kurumdan değil de, oradaki sizin arkadaşlarınızdan kaynaklanıyor. Yani aradaki dayanışmanın bir yansıması herhalde.

-Evet. Bunlar, bu iki kuruluşun, Türkiye'nin herhangi bir teknolojik lisans, know-how almadan, yeni bir teknoloji alanında üretim yapan tesislerin kurulmasında üniversitenin görünmez katkılarıdır.

“O laboratuvar dünyada ancak Duran hocanın becerebileceği bir verimlilik ve işlevlilikle donatılmıştı”

-Uğur Çilingiroğlu, sürece bu yıllarda mı dahil olmuştu?

-Bu yıllarda. Uğur, Southampton Üniversitesinde doktora yapmaya gönderilmişti. Orada, benim gittiğimde tanıştığım Prof. Kemhacıyan'ın yanına göndermiştik onu.

-Prof. Dr. Uğur Çilingiroğlu, (Yrd. Doç.) Devrim Aksın ile yaptığı söyleşide şöyle diyor: “Asistan olmamı, diploma projesinin sonuna doğru yaklaşırken Duran hoca teklif etti. Anında kabul etmeye hazırdım; ama doktoramı mikroelektronik alanında yapma koşulunu getirdi. Bu bana çok ürkütücü geldi. O ana kadar yaptığım işle hiç de ilgisi olmayan bir konuda doktora yapmak. Bir iki gün düşündüm, sonra kabul ettim.”

Siz, Uğur Çilingiroğlu'nu Southampton'a gönderiyor ve burada da laboratuvarı kuruyorsunuz. O geldiğinde, laboratuvar hazır oluyor. Bu, sizin deyiminizle “harika bir zamanlamadır.” Bunu nasıl düşündünüz? Uğur Çilingiroğlu'nda böyle bir yetenek sezdimiz sanırım.

-Evet, Uğur özellikle diploma travayı aşamasında çok iyi performans gösteren, muntazam bir öğrenciydi. Yani “Bu iş bununla yapılır” dedim herhalde ve Uğur doktorasını yapıp geldiğinde mikroelektronik laboratuvarı hazırды.

-Çilingiroğlu, şöyle devam ediyor: “İngiltere’ye doktora gittiğimde burada hâlâ asistandım. Görevli olarak gittim, geri döndükten sonra doktor asistan olarak ders vermeye başladım. Fakat daha da önemlisi, döndüğümde Gümüşsuyu’nda mikroelektronik laboratuvarını hazır buldum. O laboratuvar dünyada ancak Duran hocanın becerebileceği bir verimlilik ve işlevlilikle donatılmıştı.” Bu arada siz de yine Devrim Aksın ile yaptığınız söyleşinizde diyorsunuz ki, “Uğur geldikten çok kısa bir süre sonra, 77-02 kodlu dört transistorlu MOS transistor dizisini planladık ve bir cumartesi günü, hatta Ahmet’ler (Dervişoğlu) vardı bizde, Uğur telefon etti...”

Uğur Çilingiroğlu da şöyle anlatıyor bu olayı: “Mikroelektronik laboratuvarından başlarsak; mikroelektronik alanında Türkiye’de proses yapabilen bir yerin kurulması gerektiğini düşünen kişi Duran hocadır. Bu düşünceyi gerçekleştirmenin ilk adımını Avrupa’da birkaç laboratuvarı bizzat proses eğitimi görerek attı. Benim bu konuda doktora yapmamı istemesi de zincirin bir başka halkasıdır. Son halka ise Gümüşsuyu binasında bu laboratuvarı kurmasıdır. Benim doktora dönüştüm bu laboratuvarın her şeyiyle hazır olduğu zamana denk düştü. Benim o ana dek hiçbir katkım yoktu. Ben katıldıktan sonra yaptığımızı hatırladığım ilk şey prosesin entegrasyonuydu, onu çok kısa süre içinde yaptık. 1977 yılı sonbaharı, bir cumartesi günüydü, transistorların karakteristiklerini gördük. Akşam 22.00-23.00 gibi Duran hocaya telefon ettiğimi hatırlıyorum. O müthiş bir duyguydü benim için, milattı.”

Bu laboratuvarın işlevinden biraz söz eder misiniz hocam?

-Bir kere şunu söyleyeyim: Mübalağa etmiş olmam, zannediyorum dünyadaki en ucuz laboratuvardır. Yurtdışından ithal edilen cihazların toplamı 80 bin dolardır. Cihazların birçoğunu kendimiz yaptık. Az parayla iş görme kabiliyeti vardır bizim milletimizde, onu herhalde iyi bir şekilde değerlendirdik ve Uğur geldiğinde, hakikaten orada belli bir teknolojiyle MOS transistorlar yapılabilir hale gelmiştik. Uğur’un oradan getirdiği bilgi, o sırada kürsüde görev yapan genç arkadaşların niteliği önemlidir. Bunlardan biri, mesela, şimdi Sabancı Üniversitesinin Nanoteknoloji Merkezinin müdürü olan Dr. Volkan Özgüz’dür. Keza şimdi Amerika Birleşik Devletlerinde kendi şirketi olan İsmail Ökter. Mesela, Zafer İncecik, uzun müddet Siemens’in Türkiye Genel Müdürlüğünü yaptı. Bunlar bizim kürsünün asistanlarıydılar. Yani çok nitelikli, çalışkan bir genç kadro vardı. Tabii, böyle asistanlar olunca, ona göre de öğrenciler geliyor ve bu elbirliği, işbirliği havası içinde hakikaten dört, beş yıl içerisinde çok iyi şeyler yapıldı. Orada, havalandırma sistemi, deiyonize su sistemi, fotolitografi sistemleri; bunların hepsini o günün olanaklarıyla kendimiz gerçekleştirdik. Ayrıca, bu konuda bize destek veren kürsünün çok iyi bir mekanik atölyesi ve çok iyi bir mekanik ustası vardı. Bu usta, Allah rahmet etsin, Nurettin Kavitaş ustaydı. Yine (şimdi rahmetliler) Hamdullah Örenten, Natık gibi çok iyi teknisyenlerimiz vardı. Dolayısıyla, yapılacak bir şeyi, mekanikse Nurettin ustaya, elektrikse –transformatörleri sarmak, montaj yapmak gibi işleri çok iyi yapan- Hamdullah Örenten’e veriyorduk. Onlara havale ettiğimizde, bitmiş bir şekilde gelirdi istediğimiz alet. Keza daha evvel bahsettiğim radyo-televizyon stüdyo teçhizatları da o tezgâhlardan geçmiş, onların desteğiyle gerçekleştirilmiş şeylerdir.

İTÜ Gümüşsuyu binasındaki Türkiye’nin ilk mikroelektronik laboratuvarı (Soldan sağa; Uğur Çilingiroğlu, İktil Kayihan, İsmail Ökter)

-Laboratuvar tam olarak neredeydi?

-Gümüşsuyu’nda, dekanlığın üst katında, şimdi Makine Fakültesinin dersanelerinden birinin yerinde, bizim elektronik laboratuvarlarımızın bir bölümüydü. Sonra Ayazağa kampüsüne taşındı.

-Laboratuvarda yapılan işler hakkında Uğur Çilingiroğlu şöyle diyor: “1977 yılının sonundan başlayıp, aşağı yukarı beş yıl süreyle her yenilik düşüncemi eşsiz bir hızla test etme olanağı verdi bana. Diyelim şu gün aklıma bir fikir geldi, ertesi gün serim yapıyorsun, bir sonraki gün maskeleri hazırlıyorsun, ondan sonraki dört beş günde de proses yapıyorsun. Kavramdan teste on gün gibi bir süre. Böyle bir şey var mı? Sadece bugün değil, o gün de dünyanın hiçbir yerinde yoktu. İşte Duran hoca farkı. O beş yıl, uluslararası düzeyde tuttuğumuz bir süredir; bunu o süre içinde yapılan yayınlardan anlayabilirsiniz. O, 1977'den sonraki beş yıl, 1977 - 1982 arası dönem çok önemli.”

Bu sanayiyle de işbirliği içinde götürülen bir süreç midir?

-Hayır, bu çalışmaların sanayiyle hiçbir ilgisi yok. Ama sanayiye iki etkisi olmuştur. Bunlardan biri şuydu: O yıllarda TELETAS'ın sistem 12 dijital santral yapılmaya başlanmıştı ve TELETAS'ın BTM'le, yani Belçika firmasıyla yaptığı sözleşmede, “BTM, TELETAS'ın sistem 12'de kullanılan tüm devrelerinin Türkiye'de imalatı için gerekli bilgileri verir” diye bir madde vardı. Fikret (Yücel) bey, bundan yararlanarak, Türkiye'de bir profesyonel entegre devre fabrikası kurma fikrini geliştirdi. Uğur, bunun fizibilitesini hazırladı. Zannediyorum 35 milyon dolar gibi bir paraya çıkacaktı. Rahmetli Özal, bunun yarısını vermeyi vaat etti. Kendisi Fikret beyin sınıf arkadaşıdır aynı zamanda. Fakat siyasi gelişmeler, Turgut Özal'ın iktidarı kaybetmesi bu projenin akim kalmasına sebep oldu. Aslında BTM de, sözleşmede öyle yazılmakla beraber, ayak sürümeye başlamıştı.

Bunun yanında, bu laboratuvarın ikinci ve bu sefer olumlu sonuçlanmış bir etkisi, TÜBİTAK'ta YİTAL'in kurulması oldu.

-Hocam, YİTAL'in kuruluşu 1980'li yılların başlarında, oraya geçmeden önce, siz 1977'de profesör oluyorsunuz. Bu süreç, olağan şekilde mi gelişti?

-Olağan bir şekilde gelişti. Yani o kalın film ünitesinde gerçekleştirdiğimiz bir geniş bantlı frekans çoğaltıcıyı profesörlük tezi olarak değil, ama bir çalışma olarak sundum. Yine daha evvel verdiğim dersler, az sayıda da olsa yaptığım yayınlar yeterli görüldü ve profesörlüğe yükseltildim.

-Sonra 1977-1981 yıllarında TÜBİTAK Mühendislik Araştırma Grubu üyeliği yapıyorsunuz, bunu TÜBİTAK mı teklif ediyor?

-Önce şunu belirtmeliyim, TÜBİTAK'taki araştırma grubu üyeliğim, o laboratuvar projesinden tamamen bağımsızdır.

TÜBİTAK'ta, o zaman, üniversitelerden gelen araştırma projelerini değerlendirerek ödenek verip vermemek konusunda karar yetkisi olan bir Mühendislik Araştırma Grubu vardı. Bu Mühendislik Araştırma Grubu, üniversitelerden gelen projeleri değerlendiren bir kuruldu. Bütün mühendislik alanlarını kapsardı. Bu sebeple de üyeleri arasında elektrikçi, makineci, kimyacı, madenci vardı. Çeşitli üniversitelerden gelen bu üyeler, proje başvurularını değerlendirirlerdi. Bu kurulda üyelikler belli bir süreyle sınırlıydı, zannedirim bu üç yıldır. Süresi biten üyenin devamı ya da yerine başka bir üyenin atanması konusunda da zannediyorum o kurul öneri götürürdü, TÜBİTAK Başkanlığına öneri yapardı ve TÜBİTAK Başkanlığı da, TÜBİTAK Bilim Kurulu uygun gördüğü takdirde, üniversiteden görevlendirme talep ederdi. Benden önce Kemal Sarıoğlu bu kurulun elektrikçi üyesiydi. Ben Kemal beyden duymuştum ilk defa, kendi üyelik süresi sona erince yerine beni önermiş. Ayda bir falan Ankara'ya giderdik, oradaki projeleri görüşürdük.

-Gelen projeler, sanayiye mi yönelikti daha çok?

-Her iki türüsü de vardı. Yani uygulamaya yönelik olanlar da vardı, salt yayına yönelik şeyler de galiba vardı. Daha çok da alet-edevat, malzeme ihtiyacı olan projeler buraya gelirdi, TÜBİTAK'tan kaynak almak için.

-Ne kadar proje gelirdi oraya ve onaylanma oranı nedir hatırlıyor musunuz? Sayı olarak hatırlamak zordur da, az mı, çok mu anlamında soruyorum.

-Şöyle söyleyeyim: Ayda bir toplanıldığında yedi, sekiz proje konuşulurdu. Bunlar genellikle üniversitelerden gelirdi, zaten o dönemde başka bir tanımlama da yoktu. Kurulun içine sinen projeler, ödenek imkânları dahilinde kabul edilirdi. Bazen ödenek kısıntılı verilir, daha azı kabul edilirdi.

-Biz yine laboratuvarla ilgili konuşmaya devam edelim. Mustafa Santur bu sürecin neresindeydi?
-O sürecin başındaydı. Santur hoca kürsü başkanırken gelişen bir süreçti bu. Santur bey emekli olduktan sonra da Kürsü Başkanı Adnan (Ataman) bey, bu mikroelektronik aktiviteleriyle ilgili olarak bana güvendiler ve her istediğimi sağladılar.

-Siz Devrim Aksın ile yaptığımız söyleşide, “Laboratuvarın kuruluşu sırasında Türkiye’de ithalat yapmak imkânsıza yakındı, mütevası da olsa bazı cihazlar hatta sarf malzemesi, yurtdışından alınmak zorundaydı. Bunlar da ithal iznine bağlıydı ve bunun için Ankara’ya gidip; Maliye Bakanlığıyla, Merkez Bankasıyla ya da artık her neresiyse, görüşmeler yapıyordum” diyorsunuz, bu süreci anlatır mısınız?

-Yazışmalarla bu işlerin yürümesinin mümkün olmayacağını kısa zamanda öğrendim. Ankara’dan takip etmek zorundasınız. Ayrıca bir şey daha öğrendim; Ankara’da, aşağı kademelerde dolaşırsanız hiçbir yere gidemiyorsunuz. Bu yüzden, doğrudan Merkez Bankası Başkanına ya da Maliye Bakanlığı Müsteşarına çıkmak gerektiğini farkettim. Genellikle iyi kabul gördüm. Belki samimiyetimi gördüler, takdir ettiler. Merkez Bankası Başkanı Cafer Tayyar Sadıklar da benim gibi doğentti; biraz da o yüzden olsa gerek, sempatiyle bakardı bana.

-Sanırım o yıllarda üniversitede para konusunda sorun yoktu...

-Dekanlık yaptığım sırada, bu durumu araştırmıştım. Türkiye’nin 70 sente muhtaç olduğunun ilan edildiği 1977’ye kadar, bizim fakültede öğrenci başına verilen laboratuvar teçhizatı ödeneği yılda 600 dolar civarındaydı. Bu rakam, o yıl, 30 dolara falan düştü ve bu uzun süre devam etti. Şimdi nasıl bilmiyorum; fakat hâlâ, öğrenci başına 600 dolar gibi bir teçhizat ödeneği olacağını tahmin etmiyorum.

Prof. Leblebici YİTAL’ı ziyaret eden ASELSAN ekibi ile. YİTAL’de uzun yıllar birlikte hizmet verdiği Prof. Dr. Atilla Ataman, sağ başta.

-Tabii, ondan sonra işler çok zora girmiş...

-Evet, laboratuvarı Gümüşsuyu’ndan Ayazağa’ya transfer ettikten sonra oluyor bu. Orada değil laboratuvarı geliştirmek, onu ayakta, işler halde tutacak sarf malzemelerinin bile sürekli olarak temininde sorun yaşamaya başladık. Bu arada birkaç şey daha oldu. Bir, idari göreve bulaştım.

-1978-1979 dekan yardımcılığı yaptığınız dönem...

-Evet, Bedri (Ord. Prof. Karafakioğlu) beyin ölümünden sonra Ziya (Prof. Süder) bey dekan olunca,

Mithat (Prof. Dr. İdemen) ile ben yardımcısı olduk. Yöneticilik, tabii, zaman ayrılması gereken bir şey. Doğrusunu isterseniz, epey zaman ayırmanız gereken bir iş.

-Bu dönemde Mithat hoca biraz daha bürokratik işleri yürütür görevler almış galiba. İşin ağırlıklı kısmı sizin üzerinizde mi kaldı? Öyle görev paylaşımı gibi bir şey var mıydı?

-Adı konulmuş bir şey yoktu, eli değen yapıyordu. Aslında orada şöyle bir durum vardır: Bir önceki dönemde, rahmetli Bedri bey dekan olduğunda, benden yardımcı olmamı istedi. Ama bu sırada TÜBİTAK vardı, bizim laboratuvar vardı, “Bu seferlik dursun” dedim ve Bedri beyin dekan yardımcılıklarını Mithat ve Ziya bey yürüttü. Bedri beyi kaybettikten sonra artık “hele dursun” diyecek durumum kalmamıştı, Ziya beyin yardımcılarında biri ben oldum.

Yine o dönemle ilgili başka bir şey daha var: Şimdi yılını hatırlamıyorum, ama yine 1980 öncesiydi, 1978 olabilir. Bir gün dekanlığa çağırdılar beni, gittim. Rahmetli Prof. Dr. Kemal Kafalı rektördü o zaman ve bir sefer daha seçilmişti. Dedi ki, “Şu önlüğü çıkar artık sırtından, rektör yardımcısı olarak görev al.” Ben yine gerek laboratuvarın gidişatını, gerek TÜBİTAK'taki projeyi gerekçe göstererek affımı istedim ve rektör yardımcısı olmadım o dönem. Zaten ondan bir süre sonra da 1980 darbesi oldu.

-Hocam, laboratuvarı ayakta bile tutmanın zor hale geldiği dönem ile YİTAL'in kuruluş çalışmalarına katılmanız örtüşüyor. Laboratuvarın durağanlaşması YİTAL'in de bir gereçesi miydi?

-Gerekçe değil; doğal olarak böyle bir durum çıktı ortaya. Zannediyorum 1980 başlarında, bu araştırma merkezinin o zamanki müdürü, kulakları çınlasın, Prof. Lütfullah Ulukan ve Elektronik Bölüm Başkanı rahmetli Prof. Dr. Yılmaz Tokad, beni çağırdılar. Bu yıllarda TESTAŞ kurulma aşamasındaydı. TESTAŞ'ın bir yarı iletken fabrikası kurulacaktı. İslam Kalkınma Bankasından kredi ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Exar firmasından know-how almışlardı. Ankara'da mikroelektronik alanındaki birikim İTÜ'dekiyle, İstanbul'dakiyle kıyaslanabilir düzeyde olmadığı için zannediyorum- TESTAŞ'a Ar-Ge desteği sağlayacak olan birimin Gebze'de, TÜBİTAK MAM'da kurulmasına karar verildi ve İslam Kalkınma Bankasından alınan krediden zannediyorum 3.5 milyon dolar YİTAL'in kurulması için tahsis edildi. Ayrıca TESTAŞ, Exar'dan aldığı bipolar transistor ve entegre devre know-how'ını bu laboratuvara açtı.

Bir taraftan üniversitedeki laboratuvarda işlerin yürütülmesine yetecek parasal destek yoktu, diğer taraftan da eleman yoktu. Uğur'un söz ettiği dönemde, Uğur başta olmak üzere, İTÜ'nün Mikroelektronik Laboratuvarında çalışmaya hevesli beş, altı kişilik bir asistan kadrosu vardı ve bunların arkasından bir sürü öğrenci geliyordu. Zaman içinde bilgisayar destekli tasarım tekniklerinin gelişmesi, gençlerin daha çok bilgisayar karşısında tümdevre tasarımı yapmaya daha yatkın konuma girmelerine sebep oldu. Mesela bizim üniversitedeki laboratuvarın teknolojik olarak o günün entegre devre teknolojisinin gerisinde kalması; ama buna karşılık, MEMS dediğimiz, mikro elektromekanik sistemlerin gerçekleştirilmesine hâlâ uygun olması sebebiyle, ben, bir asistanımızın, Hakan Özdemir'in yine Southampton Üniversitesine MEMS alanında doktora yapmak üzere gönderilmesine önyak oldum. Ümidim oydu ki, Hakan geldiğinde laboratuvarın MEMS laboratuvarı olarak devamında kollarını sıvayacak. Fakat Hakan geldikten sonra laboratuvara hiç girmedi hemen hemen, bunun yerine entegre devre tasarımcısı olarak çalışmayı tercih etti. Daha sonraki yıllarda bir başka asistanımızı, Murat Okyar'ı Amerika Birleşik Devletleri'nde bir üniversiteye, yine MEMS konusunda doktora yapmak üzere gönderdim; o da gelmedi. Dolayısıyla, üniversite ortamında mikroelektronik laboratuvarında çalışmaya hevesli adam kalmadı. Ödenek kalmadı, adam kalmadı. Öteki tarafta ise epeyce bir para vardı, kadro oluşturulmuştu, bu nedenle ben ağırlığı YİTAL'e verdim. Haftada iki gün falan oraya gidiyordum. Başlangıç aşamasında Uğur da bu laboratuvarın planlanmasında yer aldı. Laboratuvarı planladık, kurduk ve 1983 Nisan ayında laboratuvar ilk ürünlerini vererek, üretken bir hale geldi.

Fakat TESTAŞ çok geride kalmış, daha yatırımlarını bile yapmamıştı. Böylece bir süre, biraz amaçsız

Zayıf Akım Kolumun "Çınarları" 1966 yılı mezunları ile. Ön sıradakiler: Prof. Dr. Mustafa Santur, Prof. Dr. Adnan Ataman, Prof. Dr. Tarık Özker, Ord. Prof. Bedri Karafakıoğlu, Prof. Ziya Süder, Prof. Fikri Uzgören, Prof. Tahsin Saya

gibi bir konumda kaldı YİTAL. Arkasından bu CMOS teknolojisinin gelişmesi sebebiyle dedik ki, “Bu laboratuvarın altyapısını -ki bipolar teknolojiye göre kurulmuştu altyapı- CMOS teknolojisine uygun hale getirerek güncelleştirelim.” Onun için NATO Science For Stability Programından bir proje alındı ve o projeden sağlanan destekle laboratuvarın altyapısı CMOS teknolojisine uygun hale getirildi.

-Hocam, mikroelektronik laboratuvarının giderek işlevsizleşmesinin nedenleri arasında Gümüşsuyu’ndan Ayazağa’ya nakledilmesini koyuyorsunuz. Meraklı insan kalmamasından da söz ediyorsunuz. Ama diyorsunuz ki; “Niye meraklı insan kalmadı; çünkü herkes bilgisayar başında çalışmaya başlamıştı.” Peki, böyle olunca laboratuvarlar işlevini yitiriyor mu?

-Laboratuvarda çalışmak kahırlıdır çünkü. Laboratuvarda her iş tıkırında gitmez. Ama bilgisayarda genellikle işler tıkırında gider. Laboratuvarların işlevini yitirmemesi lazım; ama söylediğim gibi, insanlar o kahırlı işten bu daha rahat işe meyletti. Kimseyi tutup da, “Hayır, sen bizimle çalışacaksın” diye zorlayamazsın ki.

Öncesiyle karşılaştırdığımda, YÖK’ten sonra çok büyük bir yıkım hissediyorum

-Bu konjonktürel gelişme tam da 1980 yılına oturuyor. 1980 yılında neler oldu üniversitede? 12 Eylül darbesinin gelişi ve ondan sonraki döneme dair gözlemlerinizi ve düşüncelerinizi nedir?

-YÖK dönemi... Şöyle söyleyeyim: O yıllarda bizim fakültede her şey yolunda gidiyordu; öğrenciler iyiydi, dersler iyiydi. 1970’lerden başlayarak, zaman zaman siyasal olaylar sebebiyle kesintiler olmakla beraber, derslerin kalitesinde herhangi bir gerileme olmadı. Hatta programlarımız sürekli olarak güncelleştirildi, yenilendi. Her şey iyi gidiyordu yani.

-Öğretim kadrosu, idari kadro, profesörler kurulu, fakülte kurulu; oradaki işleyiş nasıldı?

-Ben, YÖK öncesinde de üniversitede önce doçent, sonra profesör olarak, YÖK sonrasında da profesör olarak bulundum. Her iki dönemde de aktifim, kadro içinde aktif kişilerden biriydim. İki dönemi karşılaştırdığımda, çok büyük bir yıkım hissediyorum. 1980 öncesinde gerek fakültelerde fakülte kurulları, profesör kurulları, gerek üniversitelerde senatolar ve yönetim kurulları hakikaten çok etkili meşveret ortamlarıydı; görüşme, tartışma, fikir alışverişinde bulunma ortamlarıydı.

Hemen hemen her hafta çarşamba günleri toplanırdı bizim fakültenin genel kurulu ve hakikaten çok verimli tartışmalar olurdu. Bazen bağırlı çağırılırdı, kızmalar falan olurdu; fakat toplantının sonuna doğru, rahmetli Bedri bey, ufacık yazısıyla, o tartışmaların çok veciz bir özetini yazardı ve karar olarak oylanır, kabul edilirdi.

-Bu tartışmalardan birkaç örnek verebilir misiniz bize?

-Somut bir şeyi hatırlayıp söylemem pek mümkün değil. Ama filanca bölümün ders programında şöyle bir ders açılсын mı, açılmasın mı yahut yeni açılması gereken bir derse yer açmak için filanca ders kaldırılсын mı, kaldırılmasın mı yahut saati azaltılсын mı, azaltılmasın mı gibi, gerçekten eğitim, öğretimle ilgili çok verimli, güzel tartışmalar olurdu ve o dönem içinde, bizim fakültenin öğretim programı sürekli güncelleşmiş ve değişmiştir. Yani bizim öğretim programımız dünya üniversitelerinin iyilerinin standartlarına uygun bir program olmuştur. Buna ilişkin somut bir bilgi nakledeyim size.

Profesör Sıddık Yarman, Maçka’dan mezun olduktan sonra bizde, Gümüşsuyu’nda yüksek lisans yapmış ve Amerika Birleşik Devletleri’ne doktora için gitmişti. Samimiyetle söylediği şudur: “Ben orada çok rahat ettim. Çünkü Allah razı olsun hocalarımdan, bize her şeyi öğretmişlerdi.” Ki doktora gittiği üniversite de çok iyi bir üniversiteydi; buna rağmen, orada çok rahat edecek kadar sağlam ve güncel bir altyapıya sahip olarak gitmişti.

Yani programımız, eğitimimiz hakikaten çok iyiydi, çok iyi geliştirilmişti; o tartışmalar, görüşmelerin sonucu olarak çok iyi geliştirilmişti. Kadro da çok iyiydi. Çınarlar vardı, hayattaydılar daha; onların

Bedri Karafakıoğlu Mustafa Santur'a fıkra anlatıyor...

Ve sonucu seyrediyor

takipçisi olan daha heyecanlı “ikinci kuşak” olarak bizler vardık. Bir de o kurulların en önemli özelliği şuydu: Oradaki herkes son derece serbest bir şekilde eteğindeki taşı dökerdi. Yani son derece demokratik, güzel bir tartışma ortamı vardı.

-İTÜ'nün altın çağı gibi sanki.

-Öyle, gerçekten öyle. O kadar iyi bir ortamdı ki o, YÖK geldikten sonra da beş, altı yıl öyle, o alışkanlıkla devam etti. Sadece alışkanlık değil, başka bir etkisi daha vardır: YÖK'ten hemen sonraki rektörler, YÖK'ün kendilerine sağladığı avantajları pek kullanmadılar. Ya eskiden edindikleri alışkanlıklar devam ettiği için ya da o avantajları henüz idrak edemedikleri için. Mesela, YÖK dönemi ilk rektör rahmetli Prof. Dr. Kemal Kafalı'dır, ikincisi Prof. İlhan Kayan'dır. Gerek Kemal bey, gerek İlhan bey zamanında senatolar ve üniversite yönetim kurulları YÖK öncesindeki kurullar gibi çalışıyordu. Yani tartışma ve karar organları olarak.

-Sizin gözleminize göre, İTÜ'de, bu söylediğiniz demokratik ortam nasıl yaratılmış? Bu aynı zamanda öğrencilere de yansıyor sonuçta. 1980 öncesi İTÜ deyince insanın aklına demokratik bir üniversite geliyor hemen; öğrencisiyle, öğretim üyesiyle. Böyle bir gelenek nasıl yaratılmış?

-O, işte çınarların etkisidir. Bir de bizim fakültede, Elektronik Bölümünün, yani zayıf akım kanadının melez bir yapısı vardı. Mesela kuvvetli akım kanadında hocaların hepsi Alman ekolündendi. Bizim Elektronik Bölümünde bir kısmı Amerikan, bir kısmı Fransız, bir kısmı Alman ekolünden gelmekteydi. Dolayısıyla, bu üç ayrı kültürün bir sentezi bizim bölümde oluşmuştur ve bunu rahatlıkla söyleyebilirim, bizim fakültede zayıf akım kanadı, kuvvetli akım kanadından hep bir adım önde olagelmiştir.

-Yurtdışındaki teknik üniversiteler arasında örnek olacak bir model var mıydı?

-Hayır, öyle bir etkilene yoktu. Mesela, ders programlarının belirlenmesi çalışmalarında filan yeri örnek almak değil de, bugün ne gerekli, nasıl olmalı, program nasıl hazırlanmalı diye düşünülerek davranılırdı. Öyle bir örnek alma durumu yoktu.

-Peki, ODTÜ ile İTÜ arasında bir rekabet var mıdır?

-ODTÜ ile İTÜ arasında rekabet olmuştur tabii. Ama kültürler de farklıdır, sistemler de farklıdır. Daha doğrusu 1980 öncesi farklıydı.

-1980'den sonra hepsi aynı hizaya mı geldi hocam?

-Yine her üniversitenin bir kurumsal kimliği oluyor; ama çok yıprandı tabii.

-1980 sonrasında Turgut Özal; “Bakın, ODTÜ yabancı dilde eğitim yapıyor, İTÜ'yü geçti. Siz de yabancı dilde eğitim yaparsanız, aynı düzeyi yakalarsınız” diyor. Sizin o konudaki düşünceniz nedir?

-Turgut Özal'ın İngilizce eğitim konusundaki tutumunu, yakından biliyorum. Çünkü o Cumhurbaşkanırken, bir gün, daveti üzerine, Rektör İlhan beyle beraber -ben o zaman rektör yardımcısıydım- yanına gittik. Harbiye orduevinde, yukarı katlardan birinde Turgut Özal, o zamanki Savunma Sanayisi Müsteşarı Vahit Erdem, İlhan bey ve ben bir öğleden sonra bu yabancı dilde eğitim konusunu konuştuk. Rahmetli Turgut bey bunun gerekli olduğunu söylüyordu, biz ise karşı görüşe sahiptik. İlhan beyden daha fazla da ben konuştum. Rahmetli Özal zamanında rektör olamayışımın sebeplerinden biri de bu olabilir, bilemiyorum...

Turgut bey, belki bu İngilizce eksikliğinin acısını çok çekmiş bir kimse olarak böyle düşünüyordu. Aslında bizim İTÜ'nün o kuşağında eziklik hep olagelmiştir. Ama şimdi artık herkes her şeyi öğrenebiliyor; İngilizce bilmek, yabancı dil eğitimi almak çok zor değil.

-Konuşmanın akıcılığı içinde zaman zaman tarihsel olarak ileri gidebiliyoruz 1980 sonrası üniversitelere yapılan müdahaleyi daha iyi anlayabilmemiz için, öncesini de iyi bilmemiz önemli. Fakülte kurullarının işleyişine dair biraz daha bilgi verebilir misiniz?

- Bir dönem öncesinde -genelleme yapmıyorum, içinde bulunduğum fakülte ve içinde bulunduğum üniversiteyi söylüyorum- kurullar hakikaten demokratik forumlardı. Mesela bizim fakülte kurulu, genellikle çarşamba günleri öğleden sonra toplanırdı, akşama kadar fakültenin akademik konuları görüşülürdü. Bu belki her hafta olmazdı, ama epeyce sık olurdu ve zannediyorum 35- 38 civarında üyesi olan kurulda çınarlar vardı, yaşlı hocalar, kurucu kuşaktan; Prof. Dr. Mustafa Santur, Ord. Prof. Dr. Bedri Karafakıoğlu, kuvvetli akım kanadından rahmetli Prof. Fuat Külünk (biz ona yetişemedik), Prof. İzzet (Gönenç) bey, Prof. Dr. Mustafa Bayram bey, Prof. Emin (Ünalın) bey; orta kuşaktan, mesela zayıf akımdan Prof. Ziya (Süder) bey, Prof. Dr. Adnan Ataman, Prof. Tahsin Saya, kuvvetli akım kadrosundan ise çok büyük bir aralık vardı, belki Prof. Dr. Kemal Sarıoğlu'nu, Prof. Dr. Muzaffer Özkaya'yı söylemek lazım. Gençlerden ise ben, Mithat (İdemen), Ahmet (Dervişoğlu) vb vardık. Ben, fakülte kurullarına doçent olduğum gün girmeye başladım ve YÖK gelene kadar da devam ettim. 10 yıl (1971-1980) içinde yaşadığım, gerçekten çok güzel, çok demokratik bir forum, bir tartışma ortamıydı. Bu kurulların bana göre birkaç misyonu vardı. Bunlardan biri, konuların herkesin önünde, herkesin eşit katılımıyla tartışılmasıydı. Bunun sonucunda ortaya çıkan görüşler de herkes tarafından kabul edilir ve sonrasında herkes tarafından uygulanırdı. İkinci önemli nokta, o kurullarda insanlar birbirlerini tanırdı. Yani kim hangi işe daha uygundur, onu bilirdiniz. Mesela, rahmetli Tarık bey hiç dekan yapılmamıştır, dekanlığı kimsenin aklından geçmemiştir; çünkü kavgacı bir tipti.

-Benim de aklımdan onun adı geçiyordu. Tarık Özker'i de orta kuşak arasında saymalıydık, değil mi?

-Evet, o da ikinci kuşaktır. Buna karşılık, Tarık bey hep bizim fakültenin senato üyesi olmuştur. Bilimsel bakış açısı ve yaklaşımı sebebiyle, daimi üye gibiydi. Kurulda herkesin birbirini tanınması, örneğin yönetim kuruluna üye seçileceği zaman isabetli kararlar verilmesine sebep olurdu. Çok daha önemli bir nokta da şudur: Genç kuşak, o ortam içinde yetişirdi. Yani tartışma kültürünü öğrenirdi, bilmediklerini yaşlı hocalardan öğrenirdi, eleştirmeyi öğrenirdi, eleştiriye tahammül etmeyi öğrenirdi. Dolayısıyla, grup birlikte yükselirdi.

-Bu kuşaklar arası ilişki, iletişim nasıldı? Örneğin, genç kuşağın orada söz almasında, fikir beyan etmesinde yaşlı kuşakların davranışları nasıldı?

-Çok hoşgörülüydü. Şunu söyleyeyim size: Ben, ilk kurula girdiğimde, kapıya yakın, kenarda bir yerim vardı... Kendimi oraya münasip görmüşüm demek ki. Şimdi hatırlamadığım bir konu konuşuluyordu, söz aldım ve fikirlerimi söyledim. Ama ilk defa söz aldığım için de çok heyecanlıydım, gerçekten çok heyecanlıydım. Benden sonra Tarık bey söz aldı, "Böyle devam et" dedi, bana. Yani teşvik gördüm. Bu, herkes için, gençler için de, yaşlılar için de geçerliydi. Yani genç kuşak hiçbir zaman bastırılmamıştır, küçümsenmemiştir o kurullarda; saygıyla dinlenmiştir, söyledikleri doğru şeyler yaşlı kuşak tarafından, zaman zaman biraz isyana sebep olsa da, kabullenilmiştir.

-1980 sonrası bu kurullarda ne gibi değişiklikler oldu?

-1980 sonrası YÖK düzeni kurulduktan sonra, daha evvel de söylediğim gibi, bizim üniversitede rektörler birkaç kuşak, Prof. Dr. Kemal Kafalı, rahmetli Prof. İlhan Kayan ve bir ölçüde, kulakları çınlasın, Prof. Dr. Reşat Baykal, üniversitenin eski geleneklerini devam ettirdiler. Bundan kastım şu: Senatolar ve yönetim kurulları, konuların tartışıldığı ve kararların ortaya çıktığı kurullar olarak işlevini sürdürdü. Ben çok yakından biliyorum, rahmetli İlhan bey rektörken, ben yardımcısıydım, kendi görüşüne uymadığı halde, senatoda yahut yönetim kurulunda, alınan kararları içine sindirmiş ve uygulamıştır. Halbuki kanunun rektörlere verdiği yetki bambaşkaydı. Danışırısın, ama sonra "Paşanın dediği dediktir", yani son sözü rektör söyler. Bu, Reşat'tan sonra, Gülsün hanımla beraber yeni düzenin ruhuna uygun işlemeye başladı.

-YÖK'ün kurulmasından sonraki ilk fakülte toplantısında hava nasıldı; buna dair konuşmalar, ilk tepkiler neydi?

-Somut hatırlamıyorum, ama çok huzursuzluk vardı. YÖK kurulduktan sonra zaten fakülte kurulu kalmadı, fakülte kurulunun tanımı değişti; bölüm başkanlarından oluşan, dekan tarafından seçilen az sayıda kişiden oluşan bir birim haline getirildi.

-Profesörler kurulu da mı kalktı ortadan?

-O da kalmadı, yani herkesin katıldığı kurullar ortadan kalktı. Sadece az sayıda seçilmiş kişiden oluşan kurullar oluştu. Bu seçilmişlerin oluşturduğu kurulun kompozisyonu da yanlış hatırlamıyorsam şöyleydi: Bölüm başkanları vardı, seçimle gelmiş iki profesör, seçimle gelmiş bir doçent falan gibi yedi, sekiz kişilik bir kuruldu. Kanunun getirdiği düzenlemeydi bu. Böylece bir “yukarıdakiler-aşağıdakiler” ayrımı oluştu. Yani yönetimde etkin olan az sayıda kişi, bir de yönetime herhangi bir şekilde katkı yapması, hatta haberdar olması imkânı olmayan bir çoğunluk. Bu, o çoğunluğu tabiatıyla çok mutsuz etti ve kurumla ilişkiler zayıfladı. Çünkü katkı yapma ortamı ve olanağı yoktu artık. O zaman herkes odasına çekildi, kendi işine bakar hale geldi. Yani kurumu sahiplenme, kurumun sahiplerinden biri olma duygusu ortadan kalktı.

-Sizin 1980 öncesi için söylediğiniz, demokratik forum tarzında sürdürülen kurullara dönecek olursak; bu gelenek, bu yöntem nasıl oluşmuştu?

-Üniversiteler Kanununun sağlamış olduğu özellikti o. Diğer üniversitelerde ne derecede uygulanırdı bilmiyorum... Bizim üniversitede, sadece bizim fakültede değil, bildiğim kadarıyla, bütününde bu çok iyi uygulanmıştır.

-Neden?

-Bilmiyorum. Belki mühendis olmanın etkisi, belki o dönemdeki kadronun insan niteliklerinin etkisi. Bakın, kendine güvenen insanlar çok daha toleranslı, çok daha demokratik olabiliyor. Kendine güveni az olan insanların oluşturduğu kurullar daha tutucu, daha kısıtlayıcı oluyor. Bizim üniversitenin kurucu kadrosu hakikaten büyük adamlardı. Büyük adamlar da iyi işler yaparlar.

-1997-2000 arasında Elektronik ve Enformatik Araştırma Grubunda bulunmuşsunuz. Bu, TÜBİTAK'taki en son göreviniz midir?

-Hayır, üç yıl öncesine kadar, dokuz yıl süre ile Ankara'daki başka bir kurulda, endüstriden gelen projelere parasal destek veren (Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı) TEYDEB'de bulundum

-Bu arada siz, TÜBİTAK'ta da 1980 öncesi ile sonrasını kıyaslama olanağına sahipsiniz. TÜBİTAK'a da bu anlayış değişikliği yansımamış mıydı?

-Hayır, henüz yansımamıştı. O anlayış değişikliğinin yaşandığı süreci MAM'da, yani YİTAL'in çevresinde yaşadım.

-Zaten 1981'den itibaren bu YİTAL süreci başlıyor.

-YİTAL, TÜBİTAK olanaklarıyla ve YİTAL'in kurulması için sağlanmış olan TESTAŞ bağlantılı kaynak nedeniyle, gerek teçhizat bakımından, gerek işletme sürekliliği bakımından gayet rahat, kaynak sorunu olmayan bir ortamdı.

-Peki, her ikisinin arasında nasıl bir bağlantı vardı? Çünkü bir mikroelektronik laboratuvarımız var, bir de orada YİTAL kurulması gündeme geliyor; bu bağlantıyı biraz daha açar mısınız hocam? Yani birbirini geliştiren şeyler miydi bunlar... yoksa? Ama sonuçta biri diğerini devre dışı bırakmış.

-Bıraktı ama bilgi oraya transfer oldu. Yani mikroelektronik laboratuvarındaki bilgi birikimi ziyan olmadı, YİTAL'de devam etti.

TESTAŞ, bildiğiniz gibi 1974 yılında kurulan CHP-MSP koalisyon hükümetinde Başbakan Yardımcısı olan rahmetli Necmettin Erbakan'ın sanayi projelerinden biridir. Bu sanayi kuruluşlarının Anadolu'nun çeşitli illerine kurulması planlanmıştı. Yarı iletken fabrikasının da Aydın'da kurulması öngörülmüştü. Bir de pasif elemanlar, direnç ve kondansatör fabrikası bulunacaktı ki bunun yeri olarak da Erzurum seçilmişti.

-1974'te bu proje ortaya atılıyor, ama bunun gündeme gelmesi, yani icra anlamında gündeme gelmesi 1978-1979 yıllarına rastlıyor. Sizinle kurdukları temas, danışmanlık anlamında mıydı?

-Danışma ve görüşme... Zannediyorum benim telkinimin de -ki herhalde başka telkinler de olmuştur-etkisiyle, yarı iletken fabrikası Aydın yerine Ankara'ya alındı, direnç kondansatör fabrikası ise yine Aydın'da kaldı. Bu yarı iletken fabrikasının Ar-Ge birimi olarak da TÜBİTAK bünyesinde bir laboratuvar kurulmasına karar verildi. YİTAL buradan çıktı.

TESTAŞ'ın bu yarı iletken fabrikasının kurulması için İslam Kalkınma Bankasından aldığı kredinin bir bölümü de, zannediyorum 3 - 3.5 milyon dolarlık bir bölümü YİTAL'in kurulması için TÜBİTAK'a tahsis edildi ve TÜBİTAK ile TESTAŞ arasında yapılan bir protokolle, TESTAŞ'ın bu teknoloji için yurtdışından alacağı lisans, know-how, neyse, bunların YİTAL'e de bedelsiz transfer edilmesi, Sanayi Bakanlığı ile TÜBİTAK arasında karara bağlandı. Hatırladığım kadarıyla, bu iş 1980 askeri darbesinden önce yola girmişti. O dönemin Demirel hükümetinin Sanayi Bakanı -Mehmet Turgut'tu galiba- TÜBİTAK'a geldi. Beni de çağırdılar; ne olabilir, nasıl yapılabilir türünden bir görüşme oldu. Sanayi Bakanlığı ile TÜBİTAK arasında böyle bir protokol imzalanmış, beni de bu laboratuvarın yani YİTAL'in kuruluşu için görev almaya davet ettiler.

Kulakları çınlasın, Prof. Dr. Lütfullah Ulukan o zaman TÜBİTAK'ta MAM'ın başkanıydı, Prof. Dr. Yılmaz Tokad da, Elektronik Bölümü başkanıydı ve ben haftada iki gün kuruluş planlarını hazırlamak üzere, YİTAL'e gitmeye başladım. O dönemde Uğur da orada görevlendirildi. Biz beraberce kurulacak olan laboratuvarın altyapısını, alınacak teçhizatı planlamaya başladık.

O arada, TESTAŞ, Amerika'da Exar firmasından bipolar teknolojiyle transistör ve entegre devre üretim know-how'unu satın almıştı. Miktarını hatırlamıyorum, ama epeyce bir para vermişlerdi bunun için. Exar'ın başında da Alan Grebene adında bir Türk vardı. Kulakları çınlasın, Alan Grebene çok iyi bir mühendistir, burada Robert Kolejden mezun olduktan sonra Amerika'ya gitmiş, orada doktora yapmış, daha önce çalıştığı firmadan birkaç arkadaşıyla birlikte ayrılarak Exar firmasını kurmuş ve başarıyla çalışan bu mikroelektronik firmasının başına geçmişti. TESTAŞ, Exar'dan bu know-how'u satın almış. Onların da desteğiyle, bilgileri olgunlaştırdık ve bu İslam Kalkınma Bankasından alınan krediyi de kullanarak laboratuvarı kurmaya başladık ve hatırladığım kadarıyla, Nisan 1983'te ilk deneme üretimini başarıyla yaptık.

YİTAL'in kuruluş hikâyesi budur.

-Hocam, bu anlattıklarımızdan şunu anlıyorum: İTÜ, TÜBİTAK'tan da, sanayiden de bir adım önde birtakım girişimlerde bulunuyor. Bu doğru mu? Yani siz bir laboratuvar kuruyorsunuz, TÜBİTAK'ta da böyle bir proje var; ama... Hani az önce PTT ARLA'yla, TELETAS'la aranızda bir temas olduğunu, işbirliği yaptığımızı söylemiştiniz; peki, TÜBİTAK ile sizin aranızda bir temas oldu mu, mikroelektronik laboratuvarının kuruluş evresinde?

-Olmadı.

-Neden? İhtiyaç hissetmediniz mi?

-Bilmiyorum. Bizim o dönemde yaptığımız cüretkar bir girişimdir. Bunu hayal eden, ama aynı cüreti gösteremeyen kurumlar daha sonra İTÜ'den yardım ve destek almışlardır.

-Bu noktada şöyle bir tespit yapmak ne derece geçerli olur sizce: Hani daha önce konuşmuştuk... fakülte'deki demokratik ortam, insanların serbestçe kendilerini geliştirmek için birtakım girişimlerde bulunmaları; bunun için yok dekanlığa yazı yazayım, yok rektörlükten izin alayım gibi herhangi bir sınırlama içinde kendilerini hissetmemeleri ve bütün yoğunlaşmalarını, yaptıkları projeler ve kişiler üzerine yönelmeleri söz konusu. Ama diğer tarafta TÜBİTAK, özerk gibi görünse de, bilimsel adı da olsa, sonuçta devletin bir bakanlığına bağlı bir kuruluş. Oradaki çalışmalar, bir yerden izin alınacak, bir yerlere bilgi verilecek... ancak öyle yürütülüyor...

-Ondan da öte... Mesela, MAM'ın Elektronik Bölümü Başkanı rahmetli Yılmaz Tokad'tı. Kendisi, İTÜ'den çıkmış bir devrecidir, teorisyendir. Bir yarıiletken laboratuvarının kurulması fikri, dediğim gibi, orada da varmış; fakat Yılmaz beyin kendisi, o alanda birikimi olmadığı için, cesaretsiz davranmıştır

diye düşünüyorum. Ne zamanki bizim fakültede bu iş oluyormuş, görüldü, ondan sonra TELETAS' ta da, YİTAL' de de karar verildi.

-Peki, Yılmaz hocada da böyle bir istek varsa, en azından bu işi götürebilecek insanlar aracılığıyla TÜBİTAK'ta bunu hayata geçiremez miydi?

-Tabii, burada insan kaynağı sorunu var. Mesela, şimdi hâlâ mikroelektronik dünyası içinde olan İlhan Refioğlu, o dönemde TÜBİTAK bünyesindeydi ve hatırladığım kadarıyla, YİTAL'in kurulması amacıyla yurtdışına gönderilmişti falan. Hatta Prof. Dr. Hadis Morkoç, İTÜ'de bizim kürsüde asistan olarak bir süre çalıştıktan sonra TÜBİTAK bursuyla yurtdışına bu yarıiletken doğrultusunda yetişmek üzere gönderilmiş ilk elemandır.

-Siz laboratuvar çalışmasını başlattıktan önce mi sonra mı oluyor bu?

-Birbirine paraleldir. Yani Hadis gittiğinde biz daha düğmeye basmamıştık.

-Ama hocam, siz de Uğur Çilingiroğlu'nu göndermişsiniz. Yani sizinki daha öngörülü, planlı bir hareket. Siz gerçekten her şeyde bir adım öndesiniz. Uğur Çilingiroğlu gidiyor, ama siz burada laboratuvarı kuruyorsunuz zaten; Uğur Çilingiroğlu geldiğinde hazır bir laboratuvar buluyor.

-Evet, bizim pozisyonumuz biraz daha öndedir.

-Sizin mütevazılığınızı anlıyorum da, anlattıklarınızdan ortaya çıkan tablodan benim edindiğim izlenim bu. İTÜ, sanayiden de, TÜBİTAK'tan da önde, bu işin düğmesine basmış.

-Doğru, düğmeye basmış. Niyetli olmak başka bir şey, düğmeye basmak başka bir şey.

Şimdi Prof. Dr. Hadis Morkoç'tan biraz söz etmek istiyorum.

Hadis, çok iyi bir öğrenciydi. Amerika'ya gitti, orada doktora yaptı, sonra da orada kaldı. Hadis, şu andaki yayın sayısı 1200'ü geçmiş, aldığı atıfların sayısı da 10 binleri bulmuş, olağanüstü bir Türk bilim adamıdır. Fakat Türkiye, Hadis'i tanımaz. Niye söylüyorum bunu, biliyor musunuz, şunun için: Her yerde vardır, bizde de var böyleleri.

Verdiğim rakamlar söylüyor zaten Hadis'in kalitesini. Türkiye, Hadis'in farkında değildir. Çünkü Hadis reklamını yapmaz. Dolayısıyla, TÜBİTAK Hadis'e Bilim Ödülünü vermeyi aklına getirmemiştir yahut Bilimler Akademisi üyesi olması fikri üretilmemiştir. Fakat Türkiye'nin ilginç beyinlerinden biridir Hadis, ama o, Türkiye'nin bilim sosyetesine girmeye heveslenmemiştir.

-Bilim sosyetesini de mi var hocam?

-Var tabii. Her şeyin sosyetesini vardır; sanat sosyetesini de vardır, bilim sosyetesini de... ve ortaya çıkabilmek için ucundan kıyısından bu sosyetelere girme zarureti vardır. İçinde olmadığım için fazla bilgim yok ama bunun farkındayım

-Peki hocam... YİTAL kuruldu, sonra ne oldu?

-Evet, YİTAL böylece kuruldu. Bu arada TESTAŞ ne oldu? TESTAŞ, Ankara'da yarı iletken fabrikası kurma projesini; Aydın'da da direnç kondansatör üretimi projesini başlattı. Fakat TESTAŞ'ın kuruluşunda çok önemli bir hata, bir yanlışlık vardı, o da şudur: Niyet çok doğru olmakla beraber, bu niyeti gerçekleştirecek kadroların seçiminde çok ciddi yanlışlıklar yapılmıştır.

Ben, 1981-1985 yılları arasında dört yıl süreyle TESTAŞ Yönetim Kurulu üyeliği yaptım ve TESTAŞ'ın kadrolarını yakından tanıma imkânı buldum. Yanlışlık şuradaydı: Kuruluş sürecinde kadrolar, "Bu işi Türkiye'de en iyi yapıp edecek olan insanlar kimlerdir?" yaklaşımıyla değil; "Bu işi yapmak için 'biz'den kimleri görevlendirelim" yaklaşımıyla oluşturulmuştur.

-Koalisyon hükümeti var, herhalde biraz onun etkisiyle böyle oldu. Yani bizden derken, politik anlamlı, değil mi?

-Tabii, tabii. Koalisyon hükümeti de değil, o koalisyon içinde Sanayi Bakanlığının patronu olan Milli Selamet Partisinin tercih ettiği kadrolardı bunlar.

-Daha sonra, sizin yönetim kurulu üyesi olduğunuz dönemde bu yapıda bir değişiklik olmamış mıydı?

-O dönemde, yönetim kurulunda bol miktarda emekli asker vardı, amiraller, generaller falan. Fakat teknik kadro pek değişmedi. O kadro da, yetişmeleri, birikimleri, nitelikleri itibarıyla bu işi başaracak düzeyde değildi. O yüzden, TESTAŞ'ın ne Ankara'daki yarı iletken fabrikası, ne Aydın'daki direnç kondansatör fabrikası tamamlanabildi. Ankara'daki fabrikanın, benim yönetim kurulu üyesi olduğum yıllar içinde altyapısı çok gecikmeli olarak tamamlandı. Fakat bu arada teknoloji de eskidi. Yarı iletken teknolojisi için o fabrikada oluşturulan altyapı ve üretim amaçları teknolojik olarak eskidi. Aslında üretim amaçları bakımından da bir hata vardı, o da şu: Bu fabrikalar tümüyle ithal ikamesine dayalı olarak düşünülmüştü. Yani "Türkiye'de radyo ve televizyon yapılıyor, bu radyo ve televizyonlarda falan, falan transistörler, falan, falan entegre devreler kullanılıyor, o halde bu fabrika bunları yapsın" anlayışıyla kurulmuştu. Bu, zaman geçtikçe daha iyi anladım ki, sağlıklı bir politika değildi. Çünkü Türkiye'nin bu söylediğim tüketim portföyü, böyle bir fabrikanın üretim kapasitesinin çok altında kalıyordu. Dolayısıyla, kurulacak olan fabrikanın atıl kalma yahut düşük kapasiteyle çalışma, dolayısıyla ekonomik olarak verimsiz olma durumu kaçınılmazdı. Sonunda Ankara'daki fabrika tamamlandı ama hiçbir zaman üretim yapmadı. Bundan on yıl kadar önce Orta Doğu Teknik Üniversitesine devredildi. Şimdi bir laboratuvar gibi kullanılıyor ve özellikle MEMS yani mikro elektromekanik sistem üretimi denemelerinde bir üniversite laboratuvarı olarak yararlanılıyor.

-YİTAL boşlukta kaldı o zaman...

-Evet, YİTAL boşlukta kaldı ve o dönemde, sonradan öğrendiğime göre, "Yahu, burası boyuna para yiyor, bari kapatalım" gibi düşünceler çıkmış. Ama o sırada bir şans güldü YİTAL'e; NATO'nun "Science For Stability" Programı vardı, bu program çerçevesinde o laboratuvarın teknolojisini daha güncel bir teknoloji olan CMOS teknolojisine adapte etmek, yükseltmek amacıyla bir proje önerisinde bulunuldu ve NATO Bilim Komitesi bu projeyi kabul etti.

Burada şöyle bir parantez açayım: Science For Stability Programı ile NATO'nun fakir ortaklarına (yani Türkiye, Yunanistan ve Portekiz'e) teknolojik alanlarda proje desteği veriliyordu. Bu program, kulakları çınlasın, Prof. Dr. Nimet Özdaş'ın NATO Genel Sekreterinin teknik yardımcısı olduğu dönemde, Nimet beyin teşvikiyle oluşturulmuş bir programdır.

YİTAL projesine kadar NATO'nun fakir ortaklara destek verdiği projeler, teknolojik düzeyi yüksek olan projeler değildir, yerel problemlere yönelik projelerdir; sulama, toprak ıslahı vesaire gibi. YİTAL'in CMOS teknolojisini kazanması için önerilen proje, az önce söylediğim alışkanlıkların dışında bir projedir; çünkü yüksek teknolojiye yönelik bir projedir ve bunun kabulünde de, kulakları çınlasın, Prof. Dr. Nejat İnce'nin çok katkısı vardır. O tarihte MAM Başkanı olan Nejat İnce, çok iyi bir mühendistir, iyi bir bilim adamıdır ve çok kavgacı bir tiptir; dolayısıyla, gerektiğinde bağırarak çağırarak, yumruğunu masaya vurarak NATO'dan bu desteği söküp almıştır. Oradan sağlanan kaynakla -zannediyorum 700 bin dolar civarında bir şeydi- laboratuvarın daha güncel bir teknoloji olan CMOS teknolojisine yükseltilmesi projesi başlatıldı. O projenin direktörü de bendim. Bu proje YİTAL için bir hayat suyu oldu ve o projenin devam ettiği süre içinde -üç veya dört yıldır- YİTAL altyapısını bu yeni teknolojiye göre yükselttik. YİTAL bu yeni teknolojiyi, herhangi bir yerden bir know-how ya da lisans almadan, kendi içinde, açık literatürden yararlanarak geliştirdi ve Türkiye'de ilk 3 mikron kanal uzunluklu CMOS entegre devreler YİTAL'de imal edilmeye başlandı.

CMOS teknolojisinin kullanılabilir/üretimi yapılabilir bir şekilde orada geliştirilmesi, bundan yararlanma düşüncelerinin ortaya çıkmasına sebep oldu ve ilk kripto çipleri YİTAL teknolojisinden yararlanılarak, lojik tasarımından üretimine ve nihai testlerine kadar o ortamda yapılabilir hale geldi.

Buna paralel olarak, yani bu kriptο çipleriyle ilgili hazırlık çalışmaları başlarken, NATO'ya, bu üç mikron teknolojisini 1,5 mikron teknolojisine yükseltmek amacıyla bir proje daha verdik. NATO, normalde birbirinin takibi niteliğinde projelere destek vermeme prensibini, zannediyorum birinci projenin iyi yürümüş olması sebebiyle değiştirdi ve bir kere daha proje desteği için karar verdi. Fakat beraberinde bir de koşul getirdiler; dediler ki, "Biz size 500 bin dolar vereceğiz; ama Türkiye'deki sanayi de buna 500 bin dolar katkıda bulunsun. Yani bizim verdiğimiz kadar da Türkiye'deki sanayi katkı versin." Onun üzerine, ben, Türkiye'deki önde gelen elektronik sanayi kuruluşlarının başında bulunanlarla temas kurdum. Kulakları çınlasın, TELETAS' ta Fikret Yücel vardı, NETAS' ta ya Tanju Argun ya da Suat Baysan vardı, Siemens'in başında Arnold Hornfeld, BEKO'da ise Muvaffak Gözaydın vardı. Vestel katkıda bulundu mu, hatırlamıyorum. Bu kuruluşlar neticede 400 küsur bin dolar civarında bir katkıda bulunmayı taahhüt ettiler ve proje başladı ve 1990'ların sonunda, YİTAL, artık Silahlı Kuvvetler, MİT ve benzeri kuruluşlara verilmek üzere kriptο çiplerinde seri üretim yapabilecek bir tesise dönüştü. Bildiğiniz gibi, kriptonun bütün haberleşmelerde önemli bir yeri vardır. Kriptο iki türlü yapılıyor; bir yazılım olarak, bir de o amaca özgü bir entegre devre olarak... Kırılması daha zor olanı, bu donanım olarak yapılan kriptodur. TÜBİTAK'ın içinde kriptο matematiğiyle ilgili çalışmalar yapan birimler vardı. Yani teorik bazı oradan, lojik tasarımı yine MAM içindeki tasarım grupları tarafından, tümdevre tasarımı aşaması YİTAL'in tasarım grubunda, üretimi YİTAL'de, nihai testleri, yaşlandırılması yine YİTAL'de olacak şekilde, bu kriptο çipleri zannediyorum 1999'dan itibaren seri olarak üretilmeye ve devletin önemli kuruluşlarında kullanılan kriptο cihazlarının içine girmeye başladı.

Önümüzdeki yıllarda Türkiye'deki elektronik sanayi ne olmalı, nasıl gitmeli?

-Bu arada İTÜ'de neler oluyordu hocam?

-1985-1987 yılları arasındaki dekanlığım sırasında mikroelektronik dünyada hızla gelişiyordu ve bir şey o günlerde çok kullanılır oldu: ASIC, yani 'Uygulamaya Özgü Tümdevreler'. Bu da şuydu: O zamana kadar entegre devreler büyük üretici firmalar tarafından ortalama ihtiyaçlara cevap verecek şekilde tasarlanıp üretiliyordu ve cihaz üreticileri, o sunulmuş olan entegre devrelerden kendilerine uygun olanları alıp cihazlarına koyuyorlardı. Zaman içinde şöyle bir fikir ortaya çıktı: "İyi de, bu cihaz için o raftaki entegre devre değil de, şöyle bir entegre devre olsa daha iyi sonuçlar elde edilir. O halde biz bu cihazın bu ihtiyacı için entegre devremizi kendimiz tasarlayalım, yapalım yahut yaptıralım." İşte buna ASIC deniliyor. Bu teknoloji çok hızlı bir gelişme göstermeye başladı.

Türkiye'de de elektronik sanayi bir taraftan telekomünikasyon alanında (TELETAS, NETAS, Siemens) bir taraftan tüketici elektroniği alanında (özellikle BEKO ve Vestel) hızlı bir gelişme dönemindeydi. Bu sanayilerin yöneticilerine ben bir öneri götürdüm. Dedim ki, "Bakın, dünyada böyle bir şey var. Bu teknolojiyi biz de hızlı bir şekilde kazanalım. Biz üniversite olarak önyak olalım ve ASIC teknolojisini birlikte kazanalım ve siz üreteceğiniz yeni cihazlara koyacağınız ASIC'leri kendiniz tasarlayarak, tasarlatarak, yenilik katma kabiliyeti edinin." Bu olumlu karşılandı. O günler Türkiye'de sanayinin moralinin yüksek olduğu günlerdi. Parasal imkânları da fena değildi.

-Bu sırada Ayazağa'daki mikroelektronik laboratuvarı ne durumdaydı?

-Ölmese de sürünüyor durumdaydı. Daha evvel sözünü ettiğim sebeplerden dolayı. Ama olay başka düzlemlerde, başka şekilde devam ediyordu.

-1985 yılına ait gelişmelerden, benim notlarıma göre birkaç önemli. Sanayi Şurası ve ETA Vakfının kurulması. Bunlar birbiriyle ilintili mi? Yani Sanayi Şurasından sonra mı kuruluyor ETA Vakfı?

-Bunlar birbirini etkileyen, etkilemiş olaylardır. Benim Türkiye'deki elektronik sanayi kuruluşlarının

önde gelenlerinin üst yöneticileriyle; Fikret bey olsun, Tanju Argun olsun, Hornfeld olsun, Muvaffak Gözaydın olsun, hep temasım vardı. Fakat bu tanışıklığın gelişmesi 1985'teki Sanayi Şurası hazırlık çalışması sırasında oldu. Sanayi Şurasının çeşitli çalışma grupları oluşturulmuştu 1984'te.

Sanayi Bakanı Cahit Aral, işin başındaki kişi, yani lokomotifiydi. Çeşitli çalışma grupları oluşturulmuştu; makine mühendisliği, elektronik mühendisliği falan. Hazırlık çalışmaları için üniversitelerden temsilciler istenmişti. O zaman Rektör Kemal Kafalı'ydı. Kendisi, elektronik sanayi hazırlık çalışmalarına katılmak üzere beni görevlendirdi ve ben, sadakatle bu hazırlık çalışmalarına katıldım. Bu 1984 yılı boyunca devam etti. Sektörün ağırlıklı bölümünün bulunduğu İstanbul'da çeşitli alt sektörler için toplantılar yapılıyor; tartışılıyor, fikirler söyleniyor, beklentiler dillendiriliyordu.

O vesileyle elektronik sektörünün bütün birimleriyle tanışma ve onları tanıma imkânı buldum. Gerek yöneticileri, gerekse ne yapılıyor, kim ne yapıyor, nasıl yapıyor, o anlamda.

O toplantılarda, Sanayi Şurasına yönelik, orada sunulacak bildirinin hazırlıkları yapılıyordu. Mesela, tüketici elektroniğinde önümüzdeki beş yıl için neler hayal edilmeli? Bunun çeşitli altyapı bileşenleri, örneğin baskı devre teknolojisi konusunda mevcut durum nedir, önümüzdeki beş yıl içinde bu nasıl gelişmeli? Komponent sanayinin çeşitli alt bileşenleri; yarı iletkenler, pasif elemanlar, elektromekanik elemanlar, transformatörler, hoparlörler; bunlarla ilgili mevcut durum nedir, önümüzdeki beş yıl içinde nasıl gelişmeli? Bu konularda tartışılıyordu, başka ülkelerden örnekler veriliyor ve sunulacak rapor için malzeme hazırlanıyordu. Bu bir araya gelişlerin bir ürünü de Fikret Bey'in öncülüğü ile (TESİD) Türkiye Elektronik Sanayicileri Derneği'nin kurulması olmuştur.

Burada benim için önemli olan, sanayiye tanımak ve sanayi yöneticileriyle tanışmak ve birebir konuşma imkânı bulmuş olmaktı. Zannediyorum bu sanayi yöneticileri için de yararlı oldu. Çünkü üniversite ayrı bir dünya olarak görülüyordu onlar tarafından.

-Üniversiteyle ilk kez mi temas ediyorlardı?

-Birçoğu için öyleydi. İriler zaten temas halindeydi, ama diğerleri için ilk kez oluyordu bu. Bununla paralel olarak, yani bundan kaynaklandığını söylemem pek kolay değil ama "Önümüzdeki yıllarda Türkiye'de sanayi ne olmalı, nasıl gitmeli?" sorusunun cevaplarından bir tanesi de şu oldu: Yenilik katabilmek için, başkasının yapmadığı bir şeyleri yapabilmek için, üretilen cihazların içinde kullanılan entegre devrelerin de artık Türkiye'de tasarımının yapılmaya başlaması gerekir. Fakat, aradan 25 yıl dan fazla geçmiş olmasına karşın, hâlâ o sorunun cevabını Türkiye'deki elektronik sanayisi olumlu olarak vermiş değil.

-Sizin 1984 yılında yaptığınız bu toplantılarda, Türkiye'nin herhalde en irileri olan elektronik sanayisinin temsilcileriyle görüştünüz, onların görüşlerini dinlediniz. Nasıl bir tablo belirdi kafanızda? Türkiye'nin elektronik sanayisi 1984 yılı itibarıyla ne durumdaydı?

-Türkiye'de o zamana kadar, montaj sanayisiyle başlayan süreçte, dünya standartlarında iyi bir üretim altyapısı oluşmuştu. İyi bir üretim kadro yapılanması ve üretim teknolojileri bilgi birikimi oluşmuştu. Dolayısıyla, bunlar kullanılarak dünya standartlarında elektronik cihaz ve sistem üretimi yapılabilir düzeye gelmişti.

Burada 'dünya standartlarında' lafının açılımını yapmak lazım. Dediğim gibi, şimdiye kadar, yani yakın zamana kadar, Türkiye elektronik sanayisi, ithal ikamesi için çalışmıştır. Çünkü dışarıdan bir şey gelmiyordu yahut gelmesi çok külfetliydi. Onun yerine, içeride radyo, televizyon üretiliyordu ve iç piyasada o üretilenler neyse o haliyle ve hangi fiyatlar veriliyorsa o fiyatlardan alıp kullanılmak mecburiyeti vardı. Ne zaman ki Türkiye'de dışarıdan mal ithalatı görünür halde başladı, önce Doğubank işhanının üzerinden gelen yabancı televizyon cihazları ile Türkiye'de yapılanlar arasındaki fark, daha belirgin bir şekilde tüketici tarafından görülmeye başlandı ve millet, Türkiye'de yapılan cihazlar yerine Sony almayı tercih etmeye başladı. Bu, Türkiye elektronik sanayisini, o dışarıdan gelenlerle aynı düzeyde ürünler, cihazlar üretmeye zorladı. Bunun sonucunda hakikaten üretilen cihazların kalitesi yükseldi. Bu bir. İkincisi, ilk defa, Vestel, ihracat atağında bulundu ve Asil Nadir'in İngiltere bağlantısı da değerlendirilerek, Türkiye'de imal edilen televizyonlar yurtdışı piyasalara çıktılar. Yurtdışı piyasalara çıkmanın terbiye edici bir etkisi vardı kaçınılmaz olarak; hem başka mallarla hemayar olmadığı takdirde

onu satmanız mümkün değildi, hem de içerideki müşteri, yani yurtiçindeki müşteri, dışarıdan gelenlerle benzer niteliklerde cihazlar talep etmeye başladı ve bu, Türkiye elektronik sanayisinin, tüketici elektroniği sanayisinin cihaz olarak ürün kalitesini dünya standartlarına yükseltti. Fakat benim başta söylediğim eksiklik hâlâ devam ediyordu; yani yapılan cihazlar daha evvel başkalarının yaptıklarının benzeri olmaktan öteye gidemiyordu.

1984 yılında Türkiye'de telekomünikasyon sektörü epey güçlüydü. Dediğim gibi, TELETAS, Türkiye'nin telekomünikasyon altyapısı için gerekli olan bir sürü teçhizatı üretiyordu. Elektronik dijital santral üretimine başlanmıştı. NETAS, üretegemekte olduğu mekanik santraller yanında elektronik dijital santral üretimine başlamıştı. Siemens, benzer şekilde, elektronik dijital santral üretimine başlamıştı ve bunların etkisiyle Türkiye'de telekomünikasyon hizmet sunumu birdenbire nicel olarak yükselmeye başladı. Hatırlarsınız, 1960'lı, 1970'li yıllarda telefon lüks bir meta idi. Bir telefon hattına sahip olmak için bilmem 10 yıl önceden kuyruğa girmek, günü geldiğinde telefona sahip olmak imkânı vardı yahut mesela 1983, 1984, hatta 1985 yıllarında, hatırlar mısınız bilmiyorum, telefonda çevir sesi beklemek diye bir olay vardı, çevir sesi gelmezdi kolay kolay. Şehirlerarası konuşmak için, şayet işiniz acilse, kesinlikle yıldırım talep etmek zorunda kalıyordunuz. Bakın, 1984'de kampusa ilk taşındığımız yıllarda dışarıyla telefon bağlantısı kurmak için neler çektiğimizi çok iyi hatırlıyorum. Ama hemen arkasından bu dijital santrallerin devreye girmesi, birdenbire telefon işinde çok önemli bir patlama ortaya çıkardı. Dediğim gibi, tüketici elektroniği alanında bitmiş ürün kalitesi dünya standartlarına ulaştı; fakat yenilik katma kabiliyeti kazanılamadı, hâlâ da kazanılamamış durumda. Telekomünikasyonda da, yurtdışından gelen sayısal telefon santrali teknolojisinin Türkiye'de (TELETAS'la, NETAS'la ve Siemens'le) üretime sokulması, telefon hattı ihtiyacının süratle karşılanmasına yol açtı ve o arada da yabancı ortaklıklar, özelleştirmeler olayı başladı.

-Tam da yeri gelmişken, özelleştirmeler üzerinde biraz duralım hocam, ama önce VLSI sürecini konuşalım...

-Sanayiye, "Bu ASIC teknolojisini birlikte öğrenebiliriz" talebi gitti ve bunun üzerine de İTÜ ETA Vakfı yani İleri Teknolojiler Araştırma-Geliştirme Vakfı kuruldu. Bu ileri teknolojilerin ilk vurgulanacak alanı olarak da ASIC teknolojisinin öğrenilmesi öngörüldü ve vakıf, bir ASIC tasarım merkezi kurdu. Buna paralel olarak üniversitede de bir VLSI Tasarım Laboratuvarı kuruldu. Bunlar birbirine paralel gelişmelerdir. 1991 - 1992 yıllarında, bir tanesi üniversitede öğretim ve araştırma için kurulurken, buna paralel olarak da sanayiye hizmet etmek üzere vakfın tasarım merkezi kurulmuş oldu.

İTÜ VLSI Laboratuvarının kurulmasında bir imkânı zorlayarak değerlendirdik. Aynı yıllarda bu ASIC teknolojisi bütün dünyada ve Avrupa'da da üzerinde çok durulan bir konuydu ve Avrupa Topluluğu -o zaman daha 'Birlik' değildi- Avrupa ülkelerindeki üniversitelerde bu ASIC, VLSI tasarım mühendisi yetiştirme kapasitesinin yükseltilmesi amacıyla, üniversitelere destek vermek üzere bir organizasyon kurmuştu kendi içinde. O zamanki adı 'Euro-chip' idi. Bunun amacı, üniversitelere destek vererek, tümdevre tasarımı kabiliyeti olan mühendis yetiştirme imkânını artırmaktı.

Bunu öğrendikten sonra, buraya kabul edilmek için çalışmalara başladım ve gücümün yettiği ölçüde temaslar kurarak, bizim kabulümüzü onaylanabilir kılmak üzere birtakım hazırlıklar yaptım. Euro-chip, Avrupa Topluluğu ülkeleri içinde geçerli bir şeydi, halbuki biz Avrupa Topluluğunun dışındaydık. Temas kurarak desteğini istediğim kişilerden biri Alain Servantie'dir. Alain Servantie Avrupa Topluluğunun temsilcilerinden biriydi, zaman zaman Türkiye'ye de geliyordu, Avrupa Topluluğu ile Türkiye arasındaki ilişkiler konusunda konuşmalar falan yapardı.

İTÜ-ETA Vakfının ASIC Tasarım Merkezi (1994)

-Servantie ile nereden tanıştıyordunuz?

-Onun da güzel bir hikâyesi vardır. Hangi yıldır, hatırlamıyorum, Alain Servantie, Elektronik Sanayicileri Derneğine bir ziyaret talebinde bulunmuş. Bir temmuz günüydü. Kulakları çınlasın, o zamanlar derneğin genel sekreteri olan Ünal Alkan beni aradı, “Hocam, bir Fransız geliyor; büyük patronları bulamadık, çoğu tatilde, ne olur siz gelin, birilerinin olması lazım” dedi. Gittim. Birkaç alt kademe sanayici genç arkadaş daha vardı. Alain Servantie ile oturduk, Türkiye'deki elektronik sanayinin durumu, gelişme potansiyeli gibi konularda iki saat kadar (İngilizce tabii) uzun uzun konuştuk. Toplantı sonunda, Servantie ayağa kalktı, “Çok istifadeli bir konuşma oldu” deyiverdi, Türkçe olarak. Biz mosmor olduk, birbirimize baktık. “Acaba yanlış bir laf söyledik mi?” diye kaygılandık. Allahtan söylememiştik. Meğerse, daha önceki yıllarda Türkiye'de Fransa Elçiliğinde görevli olarak bulunmuş, dolayısıyla gayet iyi Türkçe biliyormuş.

Servantie, sonraları yine Avrupa Topluluğuyla ilgili birtakım çalıştaylara katılmak üzere de Türkiye'ye geldi. Onlardan birinde, Boğaziçi Üniversitesindeki bir toplantıda ben bu konuyu

açtım kendisine ve destek olmasını istedim. Sonra bizim ETA Vakfı kurulduktan sonra, Avusturya'da, Viyana Teknik Üniversitesine ve Avusturya'daki, hâlâ temasta olduğumuz AMS adlı bir yarıiletken fabrikası vardır, oraya bir ziyaret yapmıştık. Viyana Teknik Üniversitesinde Prof. Paschke vardı, Avrupa Topluluğu camiasında hatırı sayılan bir profesördü; ondan da destek olması için yardım rica ettim. Zannediyorum bunların da etkisiyle, bizim yaptığımız başvuru kabul edildi ve İstanbul Teknik Üniversitesi, Euro-chip üyesi oldu. Avrupa Topluluğu üyesi olmayan bir ülkeden ilk üniversite olarak Euro-chip'e girdik ve bu bir kapı açtı; Türkiye'deki diğer üniversiteler için olduğu kadar, Avrupa'nın başka yerlerindeki, Avrupa Topluluğu üyesi olmayan ülkelerin üniversiteleri için de...

Bu ilişki kurulduktan sonra birtakım gelmeler, gitmeler oldu. Geldiler, konuştular, gördüler, ne yapıyoruz, ne yapmak istiyoruz falan. Yaklaşık 120 bin dolar civarında bir destek verdiler ve bundan yararlanarak, İTÜ VLSI Laboratuvarını kurduk.

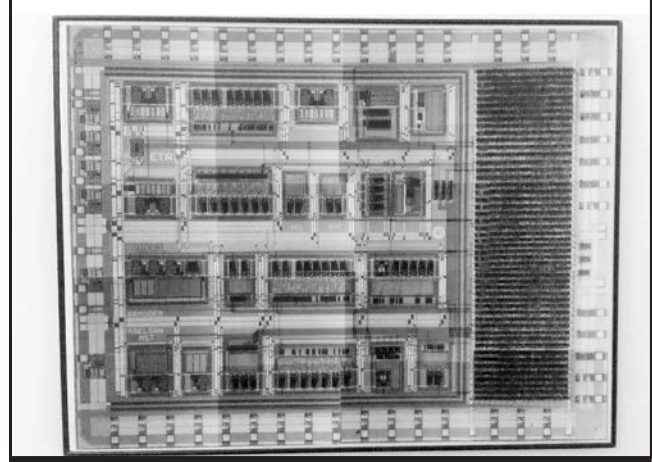
-Bu para karşılıksız mı verildi?

-Karşılıksız. Hem bilgisayar altyapısı, hem de daha önemlisi, yazılım için. Bu tümdevre tasarımlarında kullanılan yazılımlar çok pahalıdır. Ama Euro-chip, kendi şemsiyesi altındaki üniversitelere bu yazılımları çok cüzi bir fiyatla veriyordu. Mesela sanayiye 1 milyon dolara verilen bir yazılımı, üniversiteye 15 bin dolara almak mümkündü. Böylece İTÜ VLSI Laboratuvarı kuruldu ve bu laboratuvarın altyapısı, öbür taraftaki o KOSGEB Teknoloji Geliştirme Merkezi binasındaki İTÜ ETA Vakfı Teknik Tasarım Merkezi ile paralel altyapıya sahip hale geldi.

Belki şunun da bilinmesinde yarar var: KOSGEB Teknoloji Geliştirme Merkezi olarak Türkiye'de kurulan ilk merkez, İTÜ Teknoloji Geliştirme Merkezidir. O tarihlerde (1985-1990) Sanayi Bakanlığı Müsteşarı rahmetli Akın Çakmakçı'ydı.

KOSGEB'in, bir evvelki adı KÜSGED idi galiba, onun yönetim kurulu üyelerinden birisi bizim rektörümüz, rahmetli İlhan beydi. Akın Çakmakçı, benden bir sınıf küçük çok iyi bir makine mühendisiydi. Çok genç yaşta Kırıkkale Mühimmat Fabrikasının Genel Müdürlüğünü yapmış, daha sonra da Sanayi Bakanlığı Müsteşarı olmuş ve 11 yıl gibi uzun bir süre, çok değişik türde bakanlarla birlikte çalışma başarısını göstermiş, çok takdir edilen, nitelikli bir insandı. Vefatından önce ise TTGV (Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı) Genel Sekreterliği görevini yürütüyordu.

Üniversiteler içinde teknoparklar yahut kuluçka merkezleri oluşturma fikri de o sıralarda hep konuşulan

Türkiye'de tasarlanarak üretimde kullanılmış ilk tümdevre: BBMODEM. (1998'de ASELSAN için İTÜ-ETA ASIC Tasarım Merkezi'nde, Uğur Çilingiroğlu yönetiminde Barış Pusat ve Hakan Özdemir'in yüksek lisans tezi olarak gerçekleştirilmiştir)

konulardı. Birleşmiş Milletlerden temsilciler geliyordu, konferanslar veriyorlar, teşvik ediyorlardı. Bunların uzantısı olarak, Türkiye'de ilk teknoloji geliştirme merkezi bizim üniversitede kuruldu ve o teknoloji geliştirme merkezinin ilk müşterisi de ETA Vakfının Tasarım Merkezi oldu.

-Üniversitelerdeki kuluçka merkezleri dediniz, üniversiteden sanayiye teknoloji transferinin oluşturulduğu yerler anlamında mı? Bu konuda biraz daha bilgi verebilir misiniz?

-Evet. Üniversiteler, özellikle teknik üniversiteler, teknolojilerin araştırıldığı ve üretildiği yerler. Oradan çıkanlar da sanayide değerlendiriliyor. Fakat genellikle üniversitelerin sanayiye doğrudan katkısı ancak tesadüfi olarak, öğretim üyelerinin sanayiyle ilişkileri üzerinden, kişisel ilişkiler temelinde oluyordu. Kurumsal olarak sanayi ile üniversitenin etkileşimini sağlamak için, o yıllarda bütün dünyada 'teknoparklar' denilen kuruluşlar gündeme gelmişti. Yani üniversite içinde bir teknopark bölgesi kuruluyor, sanayi kuruluşları burada yer alıyor; üniversitenin içinde olması sebebiyle, üniversitenin laboratuvar olanaklarından hızlı ve rahatça yararlanabiliyor, öğretim üyeleri buralarda görev yapabiliyor yahut tersine etki olarak da, buradaki sanayi kuruluşlarında çalışan personel üniversitelerde eğitime katkıda bulunabiliyor. Bunun küçük boyutlarına kuluçka merkezleri deniliyor. Üretim değil de, üretime hazırlık yapma amacıyla oluşturulmuş birimler kuruluyor. Bunlar ya yerleşik büyük sanayi birimleridir yahut da yeni teşebbüslerdir. Mesela üç yıl üniversite ortamında, bu kuluçka merkezlerinde, üniversite ortamından yararlanarak palazlanıyor, üretime geçebilecek olgunluğa geliyor, ondan sonra oradan mezun oluyor, gidiyor, kendi sanayisini kuruyor.

-ETA Vakfı Tasarım Merkezinden devam edelim hocam...

-ETA Vakfı Tasarım Merkezinin amacı, Türkiye elektronik sanayi kuruluşlarının ASIC teknolojisine girmesini teşvik etmek, onlara ASIC tasarımları yapmaktı. Bu konuda işler iyi gitmedi; çünkü Türkiye elektronik sanayisi talepkâr olmadı. Başlangıçta TELETAS için, NETAS için, Siemens için, BEKO için öyle deneme niteliğinde çip tasarımları yapıldı; fakat bu firmalar bunları üretimde kullanma düzeyine kendilerini getiremediler. Sadece ASELSAN bu konuda istisnadır. ASELSAN, vakfin o tarihte destekçileri arasında olmadığı halde, bu potansiyelden yararlanmak için çip tasarımı siparişleri verdi, yapılan tasarımları seri olarak üretime soktu ve yaptığı cihazlarda bu entegre devreleri kullandı. Yani vakfin kuruluş amacına uygun gelişme gösteren yegâne sanayi kuruluşu ASELSAN oldu.

-Peki, diğerlerinin tutumu niye öyle oldu? Bu, niyetle ilgili bir şey mi hocam; yoksa koşulların zorladığı bir şey mi?

-İki sektör birbirinden farklı. Telekomünikasyon sektörü, yani TELETAS, NETAS, Siemens, bu özelleştirme, küreselleşme vesaire sonucunda cihaz yapma alanından çekildiler zaten, piyasadan kendilerini çektiler. Tüketici elektroniği sektörü ise, mesela BEKO, Vestel, o noktaya kendilerini getiremediler. Bu durumu, ben o sanayi kuruluşlarının yöneticileriyle yahut mühendisleriyle bir araya geldiğimde gündeme getiriyorum, tartışıyorum, teşvik etmeye çalışıyorum. Böyle bir şey; yani bir amaca yönelik bir çipin tasarımı, yapılması ve bunun üretime sokulması epey zaman alan ve para yiyen bir süreç. Sonunda başarılı olmak da var, başarısız olmak da var. Bunu göze alamadı sanayi. Bu konuda yeni yeni bazı kıpırdanmalar var

-VLSI Laboratuvarının gelişim süreci nasıl oldu?

-Çok iyi gidiyor. Şimdi, Devrim Aksın, doktorasını ABD'de yapıp geldikten sonra orayı sahiplendi ve çok iyi bilimsel çalışmalar yapıyor, çok iyi öğrenciler yetiştiriliyor, güzel bir şekilde devam ediyor.

-Mikroelektronik laboratuvarı artık söndü, herhalde...

-Tasarım olarak devam ediyor. İTÜ'de ayrıca Fizik Bölümü bünyesinde bir nanoteknoloji ve mikro elektronik laboratuvarı kuruldu son yıllarda, DPT'den alınan yüklü bir destekle. Bizim mikroelektronik laboratuvarının bazı cihazları da oraya transfer edildi. Ayrıca mikroelektronik laboratuvarı hacimlerinde çok iyi donatılmış bir mikroelektronik ölçme laboratuvarı kuruldu.

Özelleştirmede yapılan en önemli hatalardan biri TELETAŞ'la ilgili olanıdır

-Sizin özelleştirme konusundaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz? Özellikle yakından tanık olduğunuz TESTAŞ ve onun sonrası TELETAŞ hakkında... Özelleştirme, aslında 1984'de Türkiye'de hızla gündeme sokulan ve Özal yönetimiyle birlikte uygulanan bir yöntem...

-Özelleştirme konusunda, bana göre, en önemli hatalardan bir tanesi TELETAŞ'la ilgili olandır. TELETAŞ, dediğim gibi, sıfırdan başlamış ve Türkiye telekomünikasyon altyapısının elektronik cihaz ihtiyacını karşılamak üzere tasarımlar ve bu tasarımlara dayalı üretimler yapmak üzere kurulmuştur. Fikret (Yücel) beyin baştan itibaren elinde büyüttüğü ve özelleştirilinceye kadar çok iyi bir altyapıya sahip, iyi kadroları olan bir sanayi kuruluşu olmuştur TELETAŞ.

Özal ile Fikret bey sınıf arkadaşlarıdır, arkadaşlarıdır da. Bu ilişkiye rağmen, Özal'ın, TELETAŞ'ın özelleştirilmesini bu kadar şevkle istemesini anlamakta biraz zorluk çekiyorum.

Bunlar tamamen tahmin, sesli düşünüyorum: TELETAŞ, ARLA'dan başlayarak, hep PTT ana müşterisi ve PTT'ye, PTT'nin ihtiyacı olan sistemleri geliştirip satan ve fiyatları da kendisi belirleyen bir kuruluş durumundaydı. Tahminim şu ki -bunu ben ASELSAN'ın rahmetli Genel Müdürü Hacim Kamoy'dan da dinlemişimdir- bu tek tüfek özelliğinin verdiği rahatlık, fiyat belirleme bakımından dünya fiyatlarıyla rekabet edebilir duruma erişmelerini engelleyen bir husustu. TELETAŞ'ın maliyetler bakımından da dünya standartlarında rekabet edebilir bir şirket haline gelebilmesi için bir yabancı ortağın dinamizminin işin içine girmesi herhalde Özal tarafından gerekli yahut yararlı görüldü. Fakat iş onun düşündüğü gibi gelişmedi. Yabancı ortak, TELETAŞ'ı dünya standartlarında rekabet edebilir hale getirme endişesini hiç taşımadı. Bunu taşımasını sağlayacak zorlamalar da herhalde bu işbirliği protokolünün içinde yoktu. Önce TELETAŞ'ın bazı iştegi alanları, üretim alanları tasfiye edildi. Belki bunda haklı taraf vardı; çünkü bir şirketin her şeyi yapıyor olması gerekmez, ekonomik olarak akıllıca olan üretim alanlarına yoğunlaşması daha doğrudur. Mesela, transmisyon cihazları önemli bir konudur, telefon santralleri önemli bir konudur; ama bunun yanında faks makinesi de yapmak gerekli değildir. Önce bunları ayıkladı yabancı ortak -dışarıdan izlediğim kadarıyla söylüyorum- ve yavaş yavaş üretim hacmini küçülttü; etkinliğini adım adım artırdıktan sonra da üretimden tamamen uzaklaştırdı. Çünkü şöyle oluyor: Mesela Alcatel'in dünyada 15 fabrikası var, bunlarda çeşitli şeyler yapılıyor. "Orada senden daha ucuza mal ediyorlar, dolayısıyla sen yapma" diyebiliyor kolaylıkla. Yani bu, yabancı ortağın bakış açısından bakıldığında doğrudur. Ama Türkiye'deki yönetimlerin bunun karşı tedbirlerini alması ve bu yabancı ortakla birleşmiş şirketin, yabancı ortağın dinamizminden yararlanırken, aynı zamanda da en azından belli alanlarda dünya pazarlarında rekabet edebilir düzeye yükselmesi ve bunu korumasını gözetmesi gerekirdi. Bu olmadı ve sonunda TELETAŞ, dediğim gibi, yabancı şirketin Türkiye'deki bir satış ofisi haline dönüştü.

NETAŞ, Kanada'daki ana firmanın kademeli olarak el değiştirmesi sonucunda şimdi yeniden NETAŞ'a dönüştü ve cihaz üretimi alanında kısıtlı, daha çok yazılım üretimi alanında aktif olan bir yapı halini aldı. Siemens, zaten ana Siemens olarak da dünya piyasasında etkinlik alanını kademeli olarak küçülten bir yapı ve Türkiye'deki birçok şeyini tasfiye etti.

Böylece profesyonel elektronik alanında, Türkiye, büyük şirketlerini küçülttü. Buna karşılık, Türkiye'de, profesyonel elektrik alanında faaliyet gösteren bir sürü de küçük firma ortaya çıktı. Bunlar küçük şirketler olmasına rağmen, dünya piyasalarında, dünyanın bugünkü pazar şartları altında rekabet edebiliyorlar, yenilikçi ürünler üretebiliyorlar ve geliştirebiliyorlar. Mesela NETA gibi, Air-ties gibi.

Kendini bir üst katmanda hissetmemesi şartıyla güzel ve önemli bir şeydir yöneticilik...

-Sizin dekanlık döneminizle ilgili konuşalım mı hocam?

-Elektronik ve Haberleşme Bölümü Başkanlığım sırasında 1984 yılında, bizim fakülte Ayazağa'ya taşındı. Taşınma sürecinin sancıları sebebiyle benim rektörlükle sık sık temas etmem gerekti. Çünkü bizim dekanlık Gümüşsuyu'ndaydı, rektörlük de Ayazağa'da. Yeni oluşan kampüste bir sürü sorun çıkıyor, dolayısıyla benim ikide bir rektörlüğe bir şeyler için gitmem gerekiyordu. Ne yol vardı, ne elektrik, telefonlar da çalışmıyordu. Kemal (Kafalı) bey bana daha önce de zaten rektör yardımcılığı teklifinde bulunmuştu, tanıyordum; ama bu süreç görünürlüğümü biraz daha artırdı. Dekan değişimi gündeme geldiğinde Kemal bey beni atadı ve ben iki yıl dekan olarak görev yaptım.

Dekanlığım sırasında; alışlagelmiş, olağan ve bütün dekanlar ne yapıyorsa, ben de onları yaptım. "Bunun dışında farklı ne yaptım?" diye düşündüğümde, birkaç şey geliyor aklıma. Mesela, ben, ilk defa Teknik Üniversitede öğrencilerin hocaları değerlendirdiği bir anket uyguladım. Sürpriz bir anket bu. Hocaların haberi yoktu, sadece iki dekan yardımcısı biliyordu. Bu benim öteden beri yararlı gördüğüm bir şeydi ve Amerikan üniversitelerinde hep yapılageldiğini biliyordum. Hem yönetimler bakımından, hem de hocaların kendileri bakımından öğreticidir. Yani "Öğrenci hangi bakımlardan bana nasıl bakıyor?" Hocaların bunu öğrenmesi açısından öğreticidir.

Bu uygulamanın fakülte öğretim üyelerinden bazı arkadaşların çok tepkisini çekeceğini biliyordum. Onun için zaten sürpriz olarak yaptım. Gerçekten çok olumlu karşılayanlar oldu, tepki gösterenler oldu. Ama neticede bu yavaş yavaş kurumsal hale geldi.

-Ankette ne tür sorular vardı, sonuçları ne oldu?

-Öğretim üyesinin derse hazırlıklı gelip gelmediği, verdiği ödevlerin niteliği, sınavların düzeyi, tahtayı nasıl kullandığı, uygulamaya yönelik verdiği örneklerin çeşitliliği vb. ile ilgili idi sorular. Değişik öğretim üyeleriyle ilgili değişik sonuçlar çıktı ortaya tabii. Bunları sadece ilgili öğretim üyelerine duyurdum. Dediğim gibi, bu zaman içinde kurumsallaştı. Benim yaptığım bir başlangıç olmuş oldu.

Bir başka yaptığım da şuydu: O zaman, kulakları çınlasın, Bedrettin Dalan, Belediye Başkanıydı. Biliyorsunuz, o da Maçka Elektrik Fakültesinden mezundur. Onunla temasa geçerek Elektrik Fakültesi öğretim üyeleri için bir yapı kooperatifi kurdum. Bedrettin Dalan, Tarabya, Hacıosman'da, sanatçılar kooperatifinin olduğu bölgede bize üç blok-60 dairelik bir site için yer verdi; tabii parası karşılığında. O kooperatif çok hızlı bir şekilde, yani alışılmadık tarzda seri bir şekilde ilerledi, binalar iki yıl içinde tamamlandı. Bütün bunlar, Prof. Dr. Fuat Anday başta olmak üzere kooperatifin yönetim kurulunda görev alan arkadaşların katkıları ve elbirliği ile gerçekleştirildi. Bu arada mesela yine bazı hoşnutsuzluklara sebep olduğumu bildiğimiz prensip kararlarını ciddiyetle uyguladık. Zaten evi olan kişileri kooperatife almadık yahut karı-koca iki kişi varsa, onlardan sadece birini kabul ettik. İlk aşamada bunlara çok kızıldığımı, kızılacağını biliyordum zaten.

Bir şey daha yaptım; o, maalesef, devam etmedi. Elektrik Fakültesi mezunlarını erişebildiğim kadarıyla topladım; fakültenin durumu, geleceği, konusunda eleştirilerini, görüşlerini aldım. Tabii, mezunların hepsini toplamak mümkün değil; ama milletvekili, bakan, şirketlerde üst düzey yönetici yahut bürokraside üst düzeylerde olanları, 30 - 40 kişiyi toplayıp, birkaç defa kalabalık toplantılar yaptık ve ilk toplantıda, Elektrik Fakültesi Mezunları Temsili Heyeti adıyla beş kişilik bir heyet oluşturuldu, onlar biraz daha sık, ayda bir falan toplanıyorlardı, fakülteyle ilgili dekanlığa yardımcı olabilecek konularda fikir üretiyorlardı. O daha sonra devam etmedi. Aslında kurumsallaşması yararlı olacak bir teşebbüstü.

-Yöneticilik nasıl bir iştir hocam, size uyuyor muydu?

-Yöneticiliğe nasıl baktığınızla ilgilidir bu. Mesela, dekanlık odasında dekanın bir makam masası vardır, ben o masada hiç oturmam. Yöneticilik önemli bir şey tabii; yöneticinin kendini bir üst katmanda hissetmemesi şartıyla güzel ve önemli bir şey.

-Sorun yaşadınız mı yöneticilik yaptığınız dönemde? Öğrencilerle ilişkiniz nasıldı?

-Herhangi bir sorun yaşamadım, zaten iki yıl kadar kısa bir süreydi. Öğrencilerle ilişkilerim hep rahat olmuştur; ben öğrencilere karşı rahattım, öğrenciler de bana karşı rahat olmuşlardır. O konuda da sorun yaşamadım.

-Daha sonra 1987-1992 yılları arasında rektör yardımcılığı süreciniz başlıyor...

-Evet, dekanlık süresi sırasında senato ve yönetim kurulu üyesi olarak o toplantılara katılmam, rektörlük katında görünürlüğümü biraz daha artırdı. Neticede, rahmetli İlhan bey rektör olduktan sonra, beni de rektör yardımcısı olmaya davet etti, ben de kabul ettim. Çünkü İlhan bey hakikaten çok rahat çalışılan ve benim dekan yahut da bölüm başkanı, onun da rektör yardımcısı olduğu dönemde çok iyi diyalog sağlamış olduğumuz bir ağabeyimdi. Beş yıl İlhan beyle beraber çalıştık. İki rektör yardımcısı arkadaş daha vardı; Prof. Dr. Güngör Evren ve Prof. Dr. Senai Saltoğlu. Güngör bey inşaatçı, Senai bey madencidir, ben de elektrikçi olarak rektörlüğün içindeydim. İlhan bey, yardımcılarını arasında belli sorumluluk alanları tanımlamıştı. Benim sorumluluk alanlarım; araştırma kurulu, bilgi-işlem merkezi ve öğrenci işleriydi. Yani o kapsam içinde rektörlükte yapılması gerekenleri birinci sorumlu olarak yapmanın yanı sıra, o beş yıl içinde rektörlük olarak ortaya atılan projelerin bir kısmında da katkı yapmaya çalıştım. Nedir bunlar? Mesela, bir ara öğrenci yurtlarının Kredi Yurtlar Kurumuna devredilmesi konusu gündeme geldi. Ben, yönetim kurulunda bunu şiddetle eleştirdim. Yurtlara ve öğrencilere, üniversitenin sahip çıkması fikrini savundum. Bu olumlu karşılandı ve böylece Teknik Üniversitenin kendi öğrenci yurtları kurumsallaştı. Daha evvel Gümüşsuyu'nda da zaten öyleydi.

Sonra genç öğretim üyeleri için lojman blokları yapılması fikrinin öncülerinden, savunularından oldum. Bunu da olumlu bir katkı olarak düşünüyorum. Genç öğretim üyeleri az bir kira ile kampüs içinde bir dairede oturma olanağına kavuştular.

Bir de üniversitede öğrenci kulüpleri kurulması, yani sosyal kulüpler, müzik kulübü, tiyatro kulübü, seramik kulübü falan gibi kulüpler kurulması konusunda, büyük toplantı salonu adı verdiğimiz güzel bir salon yapılması konusunda gerek İlhan bey, gerek öbür arkadaşlarla birlikte ciddi uğraş verdiğimizizi hatırlıyorum.

Aynı kapsamda, yine rektörlükte bir Öğrenci Kültür ve Sosyal Merkezi projesi de oluşturulmuştu. Öğrencilerin sosyal-kültürel ihtiyaçlarını aynı çatı altında karşılayacak bir bina inşa edilmesi fikriydi bu. Bunun projeleri falan da yapıldı; fakat daha sonraki dönemlerde bu henüz başlamış olan proje biraz amacından saptı, Süleyman Demirel Kültür Merkezi olarak, daha çok törensel, yani öğrencilerin mekânı değil de, üniversitenin bir gösteriş alanı şekline dönüştü.

Araştırma fonunda, fonun yöneticisi olarak, birkaç konuda risk alarak uygulamalar başlatmaya çalıştım. Mesela, yurtdışına tebliğ vermek amacıyla gidecek genç öğretim üyelerinin yol parasını araştırma fonundan verme işi. Bu, tanımlanmış bir şey değildi aslında, biraz yorumla araştırma fonunun içine dahil edilebilirdi. Bunun için de birisinin imza atması gerekiyordu. O imzayı attım ve bu daha sonra kurumsallaştı. Keza yine bu araştırma fonundan, uluslararası nitelikli dergilerde yayın yapanlara, yayın sayısıyla artan yayın ödülü verme uygulamasını başlattık.

Ben bunları yaptık ettik diyorum; tabiatıyla, bunlar, kişisel inisiyatifle değil, rektörlükte mutabık kalınarak yapılmış şeylerdir. Ama bu söylediklerimin ya fikri başlatıcısı yahut da takipçisi olarak bu işlerde yer aldım.

Neticede o beş yıl hakikaten üniversite için de, benim için de iyi, faydalı bir süreç olarak geçti. Sonra İlhan beyin dönemi bitti, yasa sebebiyle de yeniden seçilmesi söz konusu değildi. Dolayısıyla, rektörlük yarışması olayı çıktı ortaya ve ben o ilk dönemde Reşat Baykal'la yarıştım diyeyim. Daha doğrusu, ben 1992 yılında rektörlük seçimlerine girdim ve ikinci en çok oy alan aday oldum. Bildiğim kadarıyla, benim adaylığım YÖK'te birinci sıraya yükseltilmiş olarak Cumhurbaşkanlığına gitti, ama Cumhurbaşkanı Özal beni rektör atamayı uygun bulmadı. Ondan sonra senatör olarak bir süre devam ettim. Reşat'ın (Baykal) rektörlük süresi sona erince, bizim fakülteden ve çoğunluğu başka fakülteden meslektaşın teşviki ve desteğiyle yeniden aday oldum. Orada da Prof. Dr. Gülsün Sağlamer hanımla yarışır duruma geldim, ama o yarışta da Gülsün hanım kazandı.

-Rektör olsaydınız eğer, yapmak istedikleriniz nelerdi?

-‘Seçim beyannamemde’ bir ‘5K’ sloganı vardı; Kalite, Kadro, Katılım, Kaynak ve Kampüs. Benim orada öncelikli olarak üzerinde durduğum konuların başında kalite geliyordu. Öğretim ve araştırmada kalite. Sonra kadro ve katılım. Üniversitenin akademik kadrosunun niteliksel olarak zenginleştirilmesi bir diğer önceliğimdi.

-Gülsün hanımın rektör olmasıyla birlikte, üniversitenin çehresinde bir değişim oldu galiba.

-Evet, dediğim gibi, Gülsün hanım, biraz tabiatının da etkisiyle, YÖK’ün rektörlere verdiği imkânları çok iyi fark etti ve üniversitede her şeyi belirleyen kişi olma hakkını, kanunun verdiği hakkı kullandı.

İTÜ’ye hizmet değil, iktidar odaklı bir yönetim anlayışı geldi ve kurumlaştı

-Bu sürece dair, sizin Cumhuriyet gazetesinin Bilim ve Teknik ekinde yayınlanan “Bir Kadronun Ardından” başlıklı yazınız önemli bir çıkış noktası. Sizden böyle bir talepte mi bulunuldu; yoksa siz kendiniz mi yazdınız?

-Rektörlük seçimi döneminde değildir o yazı. Evveliyatı olan bir hikâyedir. Kulakları çınlasın, Mithat (İdemen), bir şeye bozularak, şimdi kesinlikle bozulduğu şeyin ne olduğunu hatırlamıyorum, ama sanıyorum rektörlüğün bir tavrına, bir tasarrufuna bozularak, emekli olma kararı aldı. Ben, fakülteyi ve fakültenin o günkü kadrosunu iyi tanıyan bir kişi olarak, Mithat’ın böyle bir tepkiyle fakülteden ayrılmasının başka ayrılmaları da tetikleyeceği öngörüsünde bulundum ve Mithat’ın emekliliğinin engellenmesi için birtakım girişimlerde bulundum. Gülsün hanımla görüştüm; dedim ki, “Bakın, Mithat’ın emeklilik dilekçesini yürürlüğe koymayın, ikna edin onu; Mithat ayrılırsa arkası gelir.” Biraz, “Yaparım, ederim” der gibi oldu. Belki oradan aldığım izlenim bana yeterince güçlü gelmedi. Telefon numarasını Fikret beyden alıp, bir akşam, o zamanki YÖK Başkanı Prof. Dr. Kemal Gürüz’ü evinden aradım, ona da aynı şeyi söyledim. Kemal Gürüz’ün bana söylediği şu oldu: “Mithat ağabey de canım ciğerimdir, Gülsün de... Ben şimdi buradan bir şey yapamam, siz aranızda halledin.” Neticede aramızda halledilemedi ve Mithat’ın emeklilik talep dilekçesi rektörlükte öyle bir oyalanma sürecine falan sokulmadan gönderildi ve Mithat emekli oldu.

Mithat’ın emekli olmasının arkasından, tahmin ettiğim gibi, çorap söküğü gibi bir çok ayrılan oldu. Mithat’ın grubundan Prof. Dr. Eren Erdoğan emekliliğini istedi; Prof. Dr. Alınur Büyükaksoy ayrıldı, başka yere gitti. Devreler ve Sistemler Anabilim Dalında çok ciddi bir boşalma oldu. Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu, Prof. Dr. Cem Gökner, Prof. Dr. Yılmaz Tokad emekli oldu ve şimdi ismini hatırlamadığım birçok arkadaş daha o süre içinde fakülteden ayrıldı.

O, ‘Bir Kadronun Ardından’ yazısı, özellikle Devreler ve Sistemler Anabilim Dalındaki çöküş üzerine yazılmıştır. Devreler ve Sistemler Anabilim Dalı, rahmetli Tarık Özker’in kurduğu, paralelinde rahmetli Yılmaz (Tokad) beyin Maçka’da yine çok güçlü bir Devreler ve Sistemler grubu oluşturduğu; sonra bu iki fakültenin birleşmesi sonucunda, hem Maçka’dan gelenlerin, hem Gümüşsuyu’ndaki ekibin birlikte oluşturduğu güçlü Devreler ve Sistemler grubunun kaymağının ayrılması bana çok acı geldi ve o düşüncelerle o yazıyı yazdım. Gerçekten bir kadrodur oradan ayrılan; bir kişi, iki kişi değildir, bir kadrodur.

-21 kişi olarak vermişsiniz sayıyı. “Çözülme başka alanlarda da kendini gösterdi ve ilk üç yılın sonunda bölümden ayrılan doktoralı elemanların sayısı 16’ya, son bir yıl içinde gerçekleşen ayrılmalarla, 10 profesör, dört doçent, yedi yardımcı doçent veya doktoralı araştırma görevlisi olmak üzere 21’e yükseldi” diye yazmışsınız. “Bu sayı, değil Türkiye gibi zaten yetişmiş akademik eleman sıkıntısı çeken bir ülkede, gelişmiş ülkelerin üniversitelerinden birinde bile olsa, bir yıkım getirir” diyorsunuz ve bu konuyu sonuç bölümünde şuna bağlıyorsunuz: “YÖK Yasasıyla gelen değişimin

zaman içinde evrimleşmesi sonucunda sağlıklı iletişim olanağının giderek yok olması, hizmet yeri olan yönetim pozisyonlarının iktidar makamı olarak algılanmaya başlanması, bu iktidarın kazanılması ve korunması için ancak siyaset alanında kötü örnekleri görülen kadrolaşma ve kamplaşmaların yaygınlaşmasıyla, Türkiye'nin en çok ihtiyacı olması gereken kurumlar olan üniversitenin içten içe çürümesiyle gelişen gidişin fark edilmemesi ve gereğinin yapılmamasıdır.”

-Evet. Burada hizmet makamı ve iktidar makamı kavramları önemli. Eskiden üniversitelerde yönetim kademelerine, dekanlığa, rektörlüğe hakikaten hizmet etmek için gelinirdi ve bir dekan yahut bir rektör, görev süresi bitip o makamdan ayrıldıktan sonra, o fakültenin yahut o üniversitenin saygın bir üyesi olarak, hatta daha saygın bir üyesi olarak devam ederdi. Bu makamların bir iktidar makamı olarak algılanmaya başlanması ve hizmet süresi içinde bu iktidarın tepe tepe kullanılması, süresi biten yöneticilerin, ayrıldıktan sonra, eskiden olduğu gibi daha itibarlı bir konuma değil, tersine, daha itibarsız bir konuma itilmeleri durumunu ortaya çıkardı. Yani ben, maalesef, daha evvel her rastlanıldığında selamlaşılın bir yöneticinin o kötü yöneticilik dönemi sonunda artık, “Görmesem daha iyi” denilecek konuma indiğini gözlemlemiş durumdayım yahut daha önce odasının önünden geçerken, “N’aber Mustafa?” diye takılmadan edilemeyen insanların, o kötü yöneticilik dönemi sonunda odasının önünden geçerken öyle bir sempati ifadesinde bulunmanın artık içinizden gelmediği bir ruh hali kazandığınızı yaşamış durumdayım.

-Peki, bunu nasıl açıklamak gerekiyor? Bedri Karafakıoğlu’ndan, Kemal Kafalı’dan, YÖK gelmesine rağmen dört beş yıl daha İTÜ’deki eski teamüllerin sürdürülüyor olmasından; tamamen farklı bir anlayışa nasıl varılıyor?

-YÖK’ten önce idari makamlarda bulunmuş olan kimseler, mesela Kemal Kafalı, İlhan Kayan, hatta Reşat Baykal, Teknik Üniversitenin o geleneksel yönetim felsefesinin içinde yaşamış, pişmiş olan insanlardı. YÖK’ten sonra, gerek dekanlıklara, gerek rektörlüklere daha evvel herhangi bir idari konumda bulunmamış olan arkadaşlar gelmeye başladı. Normal olan nedir; rektör olacak kişinin daha evvel mesela bir yerlerde dekanlık, senatörlük, yönetim kurulu üyeliği, rektör yardımcılığı yapmış olması gerekir yahut bu bir alışıl gelmiş durumdur. Böylece o görevleri sırasında yöneticiliği, yönetim felsefesini öğrenir ve daha üst bir pozisyona geçtiğinde o birikimini orada değerlendirir. Yeni düzende birçok rektör ve dekan daha evvel herhangi bir yönetim tecrübesi olmaksızın o yerlere geldiler. Bunun iki zararı oldu. Bunlardan biri, o deneyimsizliğin, hamlığın verdiği zarar. İkincisi de, kurumsal kimliğin sürekliliğinin kesintiye uğraması. Aslında bunun yeni kuşaklar, yeni yönetici kuşaklar tarafından bir politika olarak bilinçli bir şekilde benimsendiğini tahmin ediyorum. Bunu böyle düşünmemin bir sebebi var.

Gülsün hanım rektör olduktan sonra bir arkadaş dekan seçildi ve o arkadaşın dekan seçilmesi de şöyle oldu: O zamana kadar fakültede, rektörler gelir, aday belirleme toplantısı yaparlar, yine yetki kendilerinde olmakla beraber, o fakülte camiasının nabzını yoklar, onu da hesaba katarlardı. Bizim fakültede yeni dekan atanması söz konusuydu ve Rektör Gülsün hanım toplantı yapacaktı bir gün. Yaz mevsimi olduğu için ben Çınarcık’taydım. Toplantıya katılmak istiyordum tabii; fakat lodos yüzünden feribot çalışmıyordu. Otobüse bindim, İzmit körfezini dolaşarak geldim, toplantıya zamanında yetiştim. Rektör şöyle dedi: “Dekan atanması konusunda görüşmek üzere sizi topladım; ama ben, dekan konusunda size bir şey sormayacağım.” Sormadı ve atamasını yaptı. Sonuçta, dekan olarak atanan arkadaş, hayatında kurullara değil, komisyonlara bile katılmayan; yani hizmet verme, emek verme konusunda kendini hep işin dışında tutmuş, kenarda tutmuş biriydi. Dolayısıyla, yönetim konusunda yahut kurumun kimliği konusunda birikimi çok az olan bir arkadaştı. Ama rektör, onu takdir etmiş oldu. Bu arkadaşın ilk icraatı şu oldu: Dekanlık odasında, fakültenin ilk dekanından itibaren tüm dekanların fotoğrafları asılıydı. Bu

Prof. Dr. Duran Leblebici, oğlu Prof. Dr. Yusuf Leblebici ile birlikte yazdıkları kitap üzerinde son çalışmaları yaparken (2008)

bizim üniversitede de, başka üniversitelerde de hep olan bir şeydir. Bu arkadaş ilk önce o fotoğrafları kaldırdı; yani fakültenin geçişini silip, kendisini milat olarak ortaya koydu.

Gerek, rektörün o toplantıda gösterdiği tavır, gerekse dekanın fotoğrafları kaldırması, bilinçli yapılmış bir eylem, bir yeni yönetim tarzı manifestosudur.

-Peki, bu uygulamalara karşı bir tepki olmadı mı?

-Tabii ki tepki oldu, herkes içinden tepki gösteriyordu; o tepkinin sonuçlarından biri de bahsettiğim istifalar oldu. Yürüyüş yapacak, eylem koyacak halimiz yok ya!

Tabii, sorumluluğu olmayan büyük bir yetki söz konusu olunca, buna özenen, heves eden insanlar da oluyor ve bu sorumluluğu olmayan büyük yetkinin kazanılması için savaşlar veriliyor. Bu savaşlar yerine göre gayri ahlaki de olabilir; dedikodu üretmek, aleyhte senaryolar söylemek falan gibi; ki ben de bunun gibi şeylere maruz kaldığımı çok sonradan, başka ağızlardan öğrendim.

-Bu dediğiniz, belli bir süre sonra değişmiş olmalı, hep böyle devam etmedi herhalde?

-Aksine kurumsallaştı. Tabii, herkesin kişiliğinin, yaratılışının, birikiminin etkileri vardır. Ama şunu da söyleyeyim: Artık yönetim kurulları, senatolar, danışma kurulları haline dönüştü. Zaten yönetim kurullarının, senatoların kompozisyonu pratik olarak rektör tarafından belirleniyor.

İTÜ'nün yönetiminde böyle bir değişik yönetim anlayışı hakim oldu; artık hizmet değil, iktidar odaklı bir yönetim anlayışı geldi ve kurumlaştı. Bundan sonra gelen kişilerin karakterleri belki bununla çok uyum sağlamıyor olabilir, ama o kurumsallaştıktan sonra yapacak bir şey yok; o gider, başkası gelir, bütün sistem artık bir şekilde buna dönüştü.

-2001 yılında emekli oldunuz. Oldukça yoğun geçen hocalık döneminden sonra, “Benim keyfimce araştırma yapmaya emekli olduktan sonra fırsatım oldu. Sırf Yusuf’la yazdığımız kitabın içinde bile bir sürü orijinal fikir vardır. Bu durumda fazla ah vah demiyorum” diyorsunuz. Emeklilikten sonra herhalde artık araştırma yapıp, yazma konusunda daha rahat zaman bulabildiniz ya da kafaca buna kendinizi hazır hissettiniz...

-Galiba. Neticede, yıllar içinde bir sürü birikim kazanıyorsunuz ve bu birikimleri kaleme alacak fırsatı da bulamıyorsunuz. Bunlar ya bilimsel yayın olarak -şayet yenilik varsa- yahut da kitap olarak yayınlanabilir. Ben ikincisini tercih ettim. Çünkü o yazdığımız konuda kitap olarak önemli bir boşluğun olduğunu fark ettik. Yusuf’la, oğlumla beraber o kitabı yazmaya başladık. Böylece, benim eski birikimin ve Yusuf’un güncel birikiminin katkılarıyla bir ürün ortaya çıktı. ‘Fundamentals of High-Frequency CMOS Analog Integrated Circuits’ adlı bu kitap, 2009 yılında İngiltere’de, Cambridge University Press tarafından basıldı. Daha çok lisans son sınıf veya yüksek lisans ders kitabı niteliğinde bir kitaptır. Hindistan’da yapılan karton kapaklı ucuz baskısından sonra Çin’de ‘Science Press’ yayınevi tarafından 30 kitaptan oluşan ‘telekomünikasyon teknolojisi için en iyi koleksiyon’ kapsamında yeniden basıldı. Bu kitap, lisansüstü, mühendis, uygulamacı mühendis yahut lisans son sınıf öğrencileri için. Biraz düzeyi yüksek olan bu kitapta, daha evvel literatürde olmayan birçok şeyi ortaya atmak, geliştirmek, yazmak imkânı buldum. Bu kitapla ilgili şahsi bir hikâyem de vardır. Biz bunu yazmaya başladık -dört yıl sürdü-, yolun ortasında, 2007’de ben bir kolon kanseri ameliyatı geçirdim. Sanıyorum kitabın üzerimde hayırlı bir etkisi oldu; “Yahu, kitap yarıda kalmasın” azmiyle, bana direnme gücü verdi.

-Türkiye’de de okutuluyor mu kitabınız?

-Dört yıldır bu kitabı, İTÜ’de lisans son sınıf öğrencilerine seçime bağlı ders olarak veriyorum.

-Başka yeni projeniz var mı hocam?

-Benim yazmış olduğum birkaç ders kitabı var, mevcudu kalmamış, ama hâlâ İnternette ikinci elden alınıyor satılıyor. Eşimin tercüme ettiği dört beş kitap var, onların da mevcudu kalmadı, ama hâlâ aranıyor. Gerek benim, gerek Yıldız’ın, gerek Yusuf’un ders kitaplarını bir internet sitesinde elektronik

ortamda kullanıma açmayı planladık ve 2012’de gerçekleştirdik (www.leblebicikitap.com). Öte yandan Cambridge University Press standart ders kitabı formatında, yani önceki kitaba göre daha geniş tabanlı ve daha az derinlikli yeni bir kitap talebinde bulundu. Anlaşma görüşmeleri devam ediyor. Yani tezgahta bu iş var şimdi.

Mikroelektronik gelişmeye devam edecek ancak, bu teknoloji, yapılabirlik sınırına da yaklaşmaktadır

-Sizin, Elektrik Mühendisleri Odasının 2003 Eylülünde düzenlediği 10. Uluslararası Sempozyuma, ‘Elektrik Mühendisliğinde Geçen 50 Yıl’ başlığıyla sunduğunuz bir tebliğ var. Burada, “Elektronik sanayi, Türkiye'nin sanayileşmeyle ilgili hayallerinin bile ötesindeydi” diyorsunuz. Bu “hayallerinin bile ötesinden” kastettiğiniz nedir?

-Türkiye, sanayileşirse ne yapar; çivi yapar, zincir yapar, bilemediniz, makine yapar. Ama elektronik, ohooo! “Arzu başlarımızdan yıldızlar gibi yüksek” diye bir dize vardır, Kemalettin Kamu’nun “Bingöl Çobanları” şiirinde, biz de öyleydik bir bakıma.

Yani elektronik sanayi hakikaten o yıllarda hayal ötesi bir konumdaydı.

-Türkiye'nin yoktu ama İTÜ'nün böyle bir hayali vardı herhalde.

-Evet. İşte bu, üniversite farkının çok güzel bir göstergesi. Bakın, Türkiye'nin sanayileşme hamlesi sırasında elektroniğin adı yoktur; şeker vardır, dokuma vardır, bir miktar makine vardır ama elektrik, elektronik yoktur. Ama Teknik Üniversitede elektronik vardır ve yetişen mühendisler şayet bir elektronik sanayi kurulursa, o sanayi içinde etkin olarak katkı yapabilecekleri düzeyi kazandırmak üzere verilen uygulamalı diploma travayları vardır.

-Tabii, bu aslında çok cesaret isteyen bir şey. Düşünsenize, siz üniversitede böyle bir eğitim veriyorsunuz, ama dışarıda bunun uygulama alanı yok. Ama demek ki öyle bir öngörü var, eninde sonunda bu gelecek diye. Bunda, yurtdışıyla sürdürülen ilişkinin de payı var sanırım; Almanya’ya, Amerika’ya gidiliyor, oradaki gelişmeler yakından izleniyor. Anlaşılan, İTÜ, Türkiye'nin bir adım ilerisindeymiş o zamanlar.

-Bir adım ilerisindeydi ve dünya üniversiteleriyle hemayar altyapıya sahipti; hoca kadrosu, laboratuvarları, atölyeleri, destek kadroları bakımından.

-Günümüzle kıyaslarsak...

-Şöyle: Akademik kadro, ortalama nitelik düzeyi olarak 50 yıl öncesine göre -tabii, her şeyi kendi zaman dilimi içinde değerlendirmek şartıyla- daha aşağıda. Laboratuvarlar, daha aşağıda. Atölyeler, pratik olarak yok. Destek kadroları da yok.

-Peki, yine aynı şeyi söyleyebilir miyiz; yani günümüzde de İTÜ, Türkiye'nin sanayiye bakışından bir adım öndedir diyebilir miyiz?

-Tabii. Bu görünüyor zaten. Yalnız, bir şey var: O dönemin kadroları bu konuda daha bilinçli ve daha ümitliydi. Şimdiki kadroların maalesef pek umurunda da değil. Yani şimdiki kadroların Türkiye'nin bugünkü sanayisiyle, gelecekteki sanayisiyle fazla bir ilgisi olduğunu görmüyorum. Yani herkes, o söylediğim içine kapanma sonucunda, “Görevimi yaparım, yükseltme şartlarını sağlarım; yardımcı doçentsem doçent olurum, doçentsem profesör olurum, gerisi de beni fazla ilgilendirmez” ruh haline sahip.

Yalnız, bir şey söyleyeyim: Bakın, 1980’de hâlâ 1950’deki durum devam ediyordu İTÜ’de. Sadece yönetsel olarak değil; 1980’de, 1950 için söylediklerimin çoğu hâlâ geçerliydi. 1950’lerden 1980’e kadar bizim fakültede, bizim bölümde, mesela öğretim programları, sürekli üzerinde çalışılan bir

konuydu. Hep güncellenirdi ve emin olun, 1980'e yaklaşırken bizim öğretim programımız son derece çağdaş, yani o günün dünyasıyla uyumlu ve seviyeli bir programdı. Daha önce de konuştuk, bizim mezunlarımızın dünyanın en iyi üniversitelerinde başarılı olmalarının gerisinde de bu program niteliği ve akademik kadro niteliği vardır. Ama 1981'de YÖK geldi ve "Programlar şöyle olacak" dedi.

-Eğitim başlığı altında konuşacağımız bir konuya girmiş olduk böylece...

Sizin verdiğiniz bir liste var. İTÜ Elektrik Fakültesi zayıf akım kolu ve Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği Bölümü mezunlarından 1950-2007 arası ABD'de doktora yapanların listesi. Üniversite adlarına bakıyorum; Illinois, Berkeley, Brooklyn Politeknik göze çarpıyor. Tabii, anladığım kadarıyla, sizin buradan çıkardığınız sonuç şu: "İTÜ başarılı bir eğitim yapıyor, buradan mezun olanlar doktoralarını gidip Amerika'nın ilk 25 üniversitesinde veriyorlar. Bu da önemli bir göstergedir."

Şimdi size, Teknik Forum adıyla anılan, İTÜ öğrencileri ve akademisyenlerinin yazdığı bir internet sitesinden bazı notlar okumak istiyorum. Öğrencilerden biri şöyle diyor, "*Diğerlerini bilmem ama İTÜ Elektronik en çok Texas Austin'e ve University of Illinois'e öğrenci yolluyor. Avrupa'da ise (Lozan Politeknik) EPFL'e yolluyor. Ama çok çok az kişi gidiyor. Yani 3.90 üzeri ortalamayla bitirip, İTÜ'de yüksek lisans yapan çok var; ama bu, öğrencilerden çok, o üniversitelerle bağlantısı olan hoca azlığından kaynaklanıyor.*"

Bir başka notta da çok önemli bir tespit var; "*ABD ve Avrupa'da Top 10 mu dersiniz, Top 100 mü dersiniz, istediğiniz yerde referanslı kabul edilmenizi sağlayacak hocalarımız varmış 10 yıl öncesine kadar. Ama Gülsün Sağlamer sağ olsun, rektörlüğünde yapılan operasyonla, 21 tanesini İTÜ'den kaçırmayı başarmış. Merak edenler için şöyle bir liste verebilirim: Duran Leblebici, Yusuf Leblebici, Uğur Çilingiroğlu, Mithat İdemem, Cevdet Acar, Ahmet Dervişoğlu, Yılmaz Tokad. Özellikle Duran Leblebici referansıyla dünyada kabul görülmeyecek yer yok gibidir.*"

Buna ne diyorsunuz? Burada öğrenciler yakınıyorlar. Sizin döneminizde, bu verdiğiniz listede ismi yazılanlar yurtdışına gidiyorlar; ama örneğin burada yazılana göre, bu gidenlerin ellerinde hocalarından aldıkları sağlam, iyi referanslar var ki, bu üniversiteler bunları kabul ediyorlar.

-İyi referanslar ve çok iyi programlar, çok iyi hocalar var. İyi yetişmişlik var.

-Tabii, iyi yetişmişlik var. Zaten referansı veren hoca... sizi örnek verelim... Sizin öğrenciniz var mı bu listedekilerden hocam?

-Çok var. Mesela Devrim Aksın, Yusuf Leblebici, Asım Kepkep, Volkan Özgüz ve daha pek çok kişi.

-Demek istediğim şu: Bu adımı saydıklarımız ve diğerleri gidiyorlar, iyi üniversitelerde doktora yapıyorlar; ama ellerinde sizin referansınız var, sizin eğitiminizden geçmişler.

-Ondan daha önemlisi, Teknik Üniversitenin o dönemki öğretim programı ve kadrosuyla eğitilmişler. Şimdi öğretim programı olsun, öğretim kadrosu olsun, daha zayıf. Elindeki transkripte not ortalaması 3.93 olsa bile, yurtdışındaki üniversiteler, diğer üniversitelerin durumunu takip ediyorlar. Mesela ben şöyle bir şey hatırlıyorum: Illinois Üniversitesi, bizden çok kişinin gidip, doktora yapmış olduğu bir üniversitedir ve daima Amerika'da ilk 10 içinde yer alır. Orada, zaman içinde, "Teknik Üniversite, iyi üniversitedir" algısı oluşmuş. Dolayısıyla, Teknik Üniversiteden gidene bir kere peşinen sıcak bakıyorlar. Şöyle bir şey hatırlıyorum: 1985 yılında, Teknik Üniversiteden üçüncülükle mezun olan biri oraya kabul edildi, Boğaziçi Üniversitesinden birincilikle gitmiş olan bir başkası kabul edilmedi.

-Yeniden, 'Elektrik Mühendisliğinde Geçen 50 Yıl' başlıklı sununuza dönersek; "Elektronik mühendisliği alanında ilk kıpırdanmalar 1950'lerin başlarında, önceki yıllarda yetişmiş girişimci genç mühendisler tarafından başlatıldı" diyorsunuz. "Seslendirme sistemleri, gemi-jandarma telsizleri, daha sonra il radyoları..."

İTÜ Radyo ve Televizyonunun aslında burada bir önemi ortaya çıkıyor. Orada sadece yayın yapılmıyor, onun teçhizatı vesairesi de yapılmaya başlanıyor ve buradan hemen, herhalde Türkiye'de ilk elektronik cihaz olarak radyo mu ortaya çıkıyor hocam?

-Evet.

-İlginç. İTÜ Radyosu ve radyo üretimi.

-Hayır, onlar bağlantılı değil, talep meselesi sonuçta...

-“Nevtron, RATEL gibi yerli girişimciler, Philips, AGA gibi yabancı girişimciler”den söz edip, “Yüzde yüz montaj sanayi olarak başlamıştır bunlar” diyorsunuz ve devamla “Montaj sanayi, zamanında çok eleştirildi, özellikle sol tarafından çok eleştirildi; ama birçok olumlu gelişmenin tohumunu oluşturdu. 1964’te yürürlüğe girmiş Montaj Sanayi Talimatı, yerli katkı koşuluyla yan sanayinin gelişmesine yol açtı. Böylece yerli bir yan sanayiye ulaştık” diyorsunuz.

Bununla birlikte Türkiye elektronik sanayisinde ithalat ve ihracat paylaşımlarını şöyle değerlendiriyorsunuz: “Başlangıçta yurtiçi pazarın talebini ithal ikamesi olarak karşılamak üzere kurulmuş olan elektronik cihazları üretim sanayi, 1984’te büyük bir cesaret göstererek, yurtdışına ihracat yapmayı denedi ve başardı. 1983’te yıllık üretim sayısı 420 bin olan ve tümü iç pazarda satılan renkli TV alıcılarının üretim sayısı hızla artarak, 2002’de 12 milyon 535 bine ulaştı. Bu üretimin yüzde 91.4’ünün dış pazara satılmasıyla Türkiye’nin Avrupa Birliğindeki renkli TV pazar payı yüzde 33’e yaklaştı. TV alıcılarındaki sayısal artışın yaklaşık olarak (2001-2002 yılları için konuşuyoruz) yüzde 40 olmasına karşılık, ABD Doları bazında ciro artışı yüzde 60’a ulaştı. Bu olumlu gelişmeler, ev cihazları alanında da Ar-Ge’ye önem verilmeye başlanması ve sayısal teknolojilere geçişin sonucu olarak ortaya çıktı. Ancak, 2002’de 1.54 milyar dolarlık TV alıcısı ihraç edilirken, bunun yaklaşık yarısı sadece resim tüpü ithalatı için harcanmıştır. Tümdevreler ve diğer bileşenler de dahil edildiğinde bu oran yüzde 80’i bulmaktadır.”

“Görüldüğü gibi, yaratılan katma değer çok azdır. Bunun artırılabilmesi için, önemli bir bölümünün yurtiçinde üretilmesi, ciddi Ar-Ge’yle, başkalarının yapmadığını yaparak katma değerini yükseltmesi ve bu alanda rekabet öncesi işbirliği zorunludur.”

Siz, “Bu gelişmelerin arkasındaki temel itici güç, elektronik alanındaki nitelikli insan gücü potansiyelidir” diyerek, bizdeki potansiyeli önemsiyorsunuz. “Son 30 yıldan beri liselerden mezun olan gençlerin en nitelikli olanlarının önemli bir bölümünün bu alana yönelmesi, üniversitelerde verilen eğitimin düzeyi sayesinde gerçekleşmiştir” dedikten sonra gelecek 50 yıla yönelik bir projeksiyon yaparak, “Mikroelektronik gelişmeye devam edecek” diyorsunuz. “Ancak, bu teknoloji, yapılabirlik sınırına da yaklaşmaktadır” cümleleriniz de bir uyarı niteliğinde. 2015’ler diye bir sınır da koymuşsunuz hocam.

-O tahminler daima teknoloji tarafından aşıyor. Süre hep öteye gidiyor.

-“Teknoloji tarihi göstermiştir ki, bir teknoloji sınırlarına yaklaştığında yeni bir teknoloji ortaya çıkar ve bayrağı devralır. Bu birazcık gider, ama bu arada yeni bir tanesi ortaya çıkar, bayrağı devralmaya hazır olur; bu da nanoteknolojidir” diyorsunuz.

Nanoteknolojiden biraz söz eder misiniz?

-Nanoteknolojinin bana göre en güzel tanımını Prof. Richard Feinman yapmıştır, sanıyorum 1959’da. Diyor ki, “Atomları yahut molekülleri belli bir amacı gerçekleştirmek için en uygun şekilde yan yana getirerek yeni yapılar oluşturmaya yardım edecek olan yeni bir teknolojidir.”

Hali hazırdaki teknolojiler, gerek kaba, mekanik teknolojiler, gerek mikroelektronik teknolojilerinde bir malzeme vardır ve bu malzeme işlenerek ürün çıkar. Demir kütüğünü alırsınız, torna edersiniz, freze edersiniz, sonunda dişli çıkar yahut mikroelektronikte bir silisyum levha vardır, bu silisyum levhayı uygun işlemlere tabi tutarsınız ve sonunda transistor çıkar, entegre devre çıkar. Yani belli yapıdaki bir malzemedan başlanılır işe. Nanoteknolojinin orijinal tanımında diyor ki, “Ben şöyle bir yapı gerçekleştirmek istiyorum. Bu yapıyı, uygun atomları yahut molekülleri yan yana getirerek oluşturacağım.” Nanoteknolojinin gerçek tanımı bu.

Bu tanıma uygun olarak gerçekleştirilmiş nanoteknoloji ürünleri var. Ancak, günümüzde nanoteknoloji, biraz bu sihirli isim istismar edilerek, küçük boyutlu olan her şeye nanoteknoloji ismi takma alışkanlığını ortaya çıkardı. Dünyada da bu böyle. Mesela mikroelektronik’in biraz daha küçük boyutlu olanlarına nano deniliyor. Değil. Nanoteknolojinin, orijinal tanımına uygun olarak, yapıyı atom ve molekülleri uygun şekilde yan yana getirerek oluşturma düzeyine endüstriyel olarak daha gelmediğini düşünüyorum. Ama zaman içinde gelecektir.

Mühendislik eğitiminde esas; bilgiye erişmek, bilgiyi kullanmak ve bilgi kümeleri arasında ilişki kurma yeteneğini kazandırmak olmalı

-Siz 2001'de emekli olmakla birlikte, ders vermeye de devam ettiniz, hem bu süreci hem de eğitim konusundaki düşüncelerinizin eksik kalan kısımlarını öğrenebilir miyiz?

-Emekli olduktan sonra üç yarıyıl Işık Üniversitesinde 'elektronik' dersi verdim. Sadece bir derse giriyordum, fakat o beni mutlu etmedi. Çünkü, öğrenci kalitesi benim Teknik Üniversitede alıştığım düzeyin çok altındaydı. Biraz da müşteri haletiruhiyesi içinde yaşıyordu öğrenci kitlesi. İngilizce ders vermek de bir müddet sonra bana komik gelmeye başladı. Dersleri anadilimizde, Türkçe versem çok daha iyi olacaktı, ama İngilizce vermek durumundaydım. İşte böyle, verimsiz bir eğitimdi ve bıraktım. Sonra Teknik Üniversitede, daha önce de verdiğim, 'mikroelektronik teknolojisi' dersini birkaç yarıyıl verdim. Daha sonra, emekli olduktan sonra Yusuf'la yazdığımız kitabın içeriğine paralel bir ders vermeye başladım, halen İTÜ'de buna devam ediyorum.

-İTÜ ile bu vakıf üniversiteleri arasında, hem öğrenci profili, hem eğitim programı, kalitesi anlamında benzerlikler ya da farklılıklar nelerdir?

-Tabii, vakıf üniversitelerinin de hepsini tek bir kategori içinde saymak mümkün değil. Çünkü vakıf üniversitelerinin de iddialı ve çizgileri yukarıda olanlar var. Bilkent, Sabancı, Koç başta olmak üzere. Geri kalanlar kademe kademe. Zaten öğrencilerin rağbet düzeyinden, puanlarından bu görülüyor. Teknik Üniversitede, benim akademik kadroya asistan olarak dahil olmamdan itibaren gözlediğim şudur: Bizim fakültede öğretim programları sürekli olarak gözden geçirilirdi. Yani hep, "Nasıl yapalım da daha iyi mühendis yetiştirelim?" kaygısıyla hareket edilirdi.

-Tabii, biz hep Elektrik Elektronik Fakültesinden söz ediyoruz o yıllardan konuşurken; orada diyoruz ki, yabancı hocalar yurtdışından geldi, buradan öğrenciler gidip orada eğitim yaptılar falan. Bu süreç muhtemelen diğer fakülteler için de geçerli olsa gerek, değil mi?

-Evet, onlar için de geçerlidir. Bir kere şunu söyleyeyim: Benim üniversiteye öğrenci olarak girdiğim yıllarda yabancı hocalardan çok azı kalmıştı. Mesela, Prof. Horninger vardı, 'tasarı geometri' dersi veren. Bir de daha sonraki yıllarda, yani üçüncü, dördüncü sınıfta ders aldığımız Bellatini adında bir Macar mühendis vardı. Onun dışındaki hocalar Türk hocalardı.

Dediğim gibi, öğretim programları sürekli gözden geçirilirdi ve dünyadaki gelişmeler izlenerek, onların gerisinde kalmamak için, yeni laboratuvar mı kurmak lazım, yeni ders mi açmak lazım, laboratuvardaki deneyleri değiştirmek mi lazım; bunlar ciddiyetle düşünülür, tartışılır, kararlaştırılır, yapılırdı ve bunun sonucu olarak da öğretim programı sürekli olarak çizgisi yukarıya doğru giden bir programdı. Ben, bazen eve gelip, yeni program değişiklikleri hakkında konuştuğumda, Yıldız, "Yahu, şimdi okumak varmış" diye hayıflanırdı.

1980'e gelindiğinde -özellikle bizim bölüm üzerine konuşabilirim; ama söylediklerim oradan fakülteye, oradan üniversiteye de uyarlanabilir- bizim bölümün öğretim programı hakikaten çok zengin, çok derinlikli ve kapsamlı, dünya standartlarında bir programdı. Bu programın özelliklerinden biri de şuydu: Son sınıfta öğrencilere altı tane seçime bağlı ders tanımlanmıştı ve bir yenilik olarak bu derslerin, dört tanesi paket dersleri olarak, iki tanesi de serbest seçim dersi olarak tanımlanmıştı. Paket derslerinden amaç da şuydu: Birbirini tamamlar nitelikteki dört seçim dersi bir paket oluşturuyordu. Böylece öğrenci o paketi aldığı anda o alanda epey bir zenginleşiyordu. Zaman içinde bu uygulama kaldırıldı. Halihazırda yine altı tane seçime bağlı ders var; fakat çocuklar rastgele, istediklerini seçiyorlar.

Bunun da kökeninde bir insani sorun vardır: Kıskanma. Öğrenciler seçicidir. Bakarsınız, bir sınıfın öğrencileri dördüncü sınıfa geldiğinde, en iyilerinden 15 tanesi A paketini alır, 15 tanesi B paketini alır, geriye sınıfın daha aşağı düzeyindeki öğrencileri kalır. O az rağbet edilen paketlerin sorumlusu olan arkadaşlar da buna bozulurlardı kısacası.

-Onun yerine ne getirildi?

-Serbest bırakıldı. Yani öğrenciler yine altı seçime bağlı ders alıyor, ama kendileri rastgele seçiyorlar.

Akıllı olanlar paketlerini yapıyorlar yine; ama genellikle -öğrenci psikolojisini hesaba katın- “Öyle altı ders alayım ki, mümkün olduğunca çabuk sonuca gideyim” anlayışıyla hareket etmeleri kaçınılmaz. Paket uygulamasının başka bir etkisi de şu oluyordu: Diyelim mikroelektronik paketine gelen öğrenciler ile mikroelektronik konusunda çalışan hocalar arasında daha yakın, daha bir usta-çırak ilişkisi gerçekleşiyordu. Mesela bütün bitirme ödevlerini o hocalardan alıyordu öğrenciler. Dolayısıyla, öğrenci kesimi ile hoca kesimi arasında daha iyi bir etkileşim oluşabiliyordu.

-Paket uygulaması ne zamandan beri vardı ve bu fikir nasıl ortaya çıkmıştı?

-Zannediyorum 1975’te başlatmıştık. Hep yapılagelen, “programları nasıl yapalım ki daha iyi olsun?” arayışları sırasında, bazı yurtdışındaki iyi üniversitelerde böyle bir uygulamanın olduğunu tespit ettik. Yani o çalışmalar sırasında, oturup, “ne yapsak?” şeklinde değil de, “başkaları ne yapıyor acaba?” diye, kafa yorar, Avrupa’daki, Amerika’daki iyi üniversiteleri araştırır, onların programlarını getirir, bizimkilerle karşılaştırırdık. Yani o, program geliştirme bakımından hakikaten çok emek verilen, çok güzel, samimi, verimli bir çabaydı.

Tabii, YÖK’ün gelmesi en büyük darbeyi vurdu. Çünkü YÖK, “İlk iki yılda bütün üniversitelerde şu, şu dersler okutulacaktır” deyip, noktayı koydu. İki yıl o şekilde mecburen kullanıldıktan sonra, geriye kalan iki yılın iyi kullanılması şansı da büyük ölçüde azaldı. Ayrıca, mesela, “Haftalık ders saati 15’i geçemez” diye bir kural getirdi. Halbuki biz 32 saat ders görürdük haftada, ölmezdik de.

Tabii, burada kültür farklılıkları hesaba katılmadı. Amerika’da böyle. Niye; öğrenciler geri kalan zamanlarında çalışıyorlar. Bizde böyle bir kültür olmadığı için, bizde geri kalan zamanlarda çalışma değil, top oynamak, bilgisayar oynamak vesair şeyler yapılıyor. Yani bu şekilde, öğrenciye daha fazla sorumluluk verecek bir değişim iyi bir şeydi aslında; fakat bunu pat diye yapmak mümkün değildi.

-Bu uygulama, İTÜ’yü daha önce var olduğu konumdan biraz daha aşağı çekip, sıradanlaştırmak gibi mi oldu?

-Öyle oldu tabii. Aslında Teknik Üniversitenin Türkiye’deki üniversiteler hiyerarşisindeki yeriyle ilgili de belki konuşmakta yarar var. 1970’lerin ortalarına kadar, Teknik Üniversite, Türkiye’deki en iyi mühendislik okuluydu. Mesela, Teknik Üniversite, sınavlarını kendi yapardı. Sonra, bu merkezi sistem sınavları yapılmaya başlandığında, o sınavları bir çeşit ön eleme olarak kullandı, sonra yeniden kendi sınavlarını yaptı. Daha sonra da sayıların artması vesaire bunu imkânsız hale getirdi. Bunun dışında birkaç şey daha oldu. Bir kere, Orta Doğu Teknik Üniversitesinin kurulması ve bir yeni başlayan olarak daha hızlı, daha yüksek eğitimle gelişmesi, İstanbul Teknik Üniversitesinin de, “Ben ne de olsa en iyiyim” ataletiyle gelişmesini aynı hızla gerçekleştirememesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ile İstanbul Teknik Üniversitesi arasındaki makası daralttı. Bunun yanı sıra, bence çok önemli bir olay da 1970’li yıllardaki öğrenci hareketleridir.

İstanbul’daki öğrenci olayları ve bunun sonucunda Teknik Üniversitedeki öğretimin sürekli aksamaması ve velileri tedirgin edici olayların olagelmesi, İstanbul öğrencilerinin tercihinin, İTÜ’den Boğaziçi Üniversitesine kaymasına sebep oldu.

-Peki, yabancı dille eğitim görüyor olması da bir faktör değil mi hocam?

-O yıllarda değildi. O yıllarda daha yabancı dil konusu gündeme gelmemişti. Yabancı dilde eğitim konusu 1980’den sonra, daha çok Özal’la beraber geldi. 1980’le beraber dışa açılmanın, yabancı dil bilen insan ihtiyacını ortaya çıkarması ve bu arada yabancı dili olmadığı için yurtdışında zorlanan Teknik Üniversite mezunlarının hayıflanmaları, Teknik Üniversiteyi yabancı dilde eğitime yönlendiren, zorlayan bir havanın ortaya çıkmasına yol açtı. Daha önce de bahsettiğim gibi, rahmetli Özal’ın bu konuda epey bir dayatması vardı. Teknik Üniversite, buna karşı uzun müddet, mevcut öğretimi Türkçe yapmak; fakat öğrencilerinin bir yabancı dil, tercihen İngilizce öğrenmelerini de sağlamak politikasını benimsedi. Bu amaçla, mesela, bir dönem, isteyen öğrencilere 1. sınıfa başlamadan önce bir hazırlık sınıfında bir yıl İngilizce öğrenme ve bu öğrencilerin öğrenimleri sırasında alacakları derslerin yüzde 30’unu İngilizce olarak alma imkânları sağlandı.

Benim rektör yardımcısı, İlhan beyin rektör olduğu 1977 - 1982 yılları arasındaki bu uygulama, Gülsün

hanımın rektör olmasına kadar devam etti. Onun rektör olduğu dönemde, İngilizce eğitim işi daha baskın, daha önemli ve bütün öğrencileri kapsar hale getirildi. Bu arada, mesela, “Dersler Türkçe veriliyor olsa dahi, ders kitapları İngilizce olsun” kuralı getirildi. Bunun sonucu, sözünü ettiğim o Teknik Üniversitede Türkçe kitap üretimi hizmeti pratik olarak durdu.

Öğretime biraz daha genelden bakacak olursak; mühendislik eğitiminde verilmesi gereken şey bilgi olmamalı. Çünkü bilgi o kadar çoğaldı ki... Esas olan bilgiye erişmek, bilgiyi kullanmak ve bilgi kümeleri arasında ilişki kurma yeteneğini kazandırmak olmalı.

Bu nasıl olur? Halihazırda her konuda olağanüstü çok yayın, çok sayıda kitap var; bir kısmı çok iyi, bir kısmı orta, bir kısmı çok kötü, ama var. “Peki, hocanın rolü nedir? O ders için iyi bir kitap varsa, hocaya ne gerek vardır?” diye sorulabilir yahut “Herhangi biri de hocalık yapabilir” denilebilir. Bence bu yanlış. Hocanın fonksiyonu, öğrenciye bu söylediğim formasyonu, geniş görüşü kazandıracak tarzda doğrudan doğruya etkilemeyi sağlamak olmalıdır. Basit bir örnek vereyim, ki bunu ben zaman zaman derste de öğrencilerime veriyorum. Aslında bu konuya Tahsin bey de değinmiş; **olaylara, gerçeklere değişik açılardan bakma yeteneğinin kazandırılması.**

Direnç, elektrik mühendisliğinde en basit fakat önemli bir bileşendir. Direnci, devre teorisi dersinde $r = \sqrt{i}$ tanım bağlantısını sağlayan eleman olarak tanımlıyoruz. Bu doğrudur. Elektronikçiler direnci verirken, direnci o malzeme içindeki elektron yoğunluğuna, elektronların hareket yeteneğine ve direncin boyutlarına bağlı olarak hesaplar ve derler ki, “Direnc, bu parametrelere bağlı olarak şudur.” Bu da doğru bir tanımdır. Elektromanyetikçiler açısından, Maxwell denklemlerinin belli koşullar altında irdelenmesi halinde, elektriksel alan şiddeti ile akım yoğunluğunun oranı özgül direnci verir. Bu da doğrudur. Öğrenciye bu doğruların hepsinin aynı gerçeğin çeşitli bakış açılarından görüntüsü olduğu bilincini vermek; hocaların yapması gereken budur. Bir de, mühendislik bir adım daha öteye götürür işi. Bu benim söylediğim üç tanım fizikçiler için de geçerlidir. Teorik doğrulardır. Mühendis açısından, direnc bunların hiçbiri değildir sadece; bunun yanında, direncin bacak tellerinin parazitik endüktansı vardır, iki ucu arasındaki kapasite vardır, direncin içinde meydana gelen gürültü vardır, direncin sıcaklık katsayısı vardır, yani değerinin sıcaklıkla değişmesi gerçeği vardır, bu direncin üzerinde harcanabilecek maksimum güç vardır, toleransı vardır... Bütün bunlar da bir mühendislik elemanı olarak direnci düşünen bir öğrencinin farkında olması gereken şeylerdir.

Uygulamaya yönelik bu şeyler bilinmediği takdirde, o direncin kullanılması sırasında birçok hata yapılabilir. En basiti, mesela, o direncin kaldırabileceği maksimum güç sınırı diye bir şey olduğunun farkında değilse, o direnci bağlar ve o direnc yanar. Yandıktan sonra da, “Hayda, niye yandı bu?” der. Ondan sonra düşünmeye başlar.

Uygulamaya yönelik mühendislik derslerini veren hocaların bu mühendislik malzemeleriyle ilgili somut mühendislik gerçeklerini de öğrenciyle paylaşmaları, öğrencileri farkında bir konuma getirmeleri gerekir.

Bütün bunların olması için de öğrenci ile hoca arasında bir sıcak ilişkinin olması şarttır. Bu insani ilişki, göz ilişkisi çok önemli. Mesela sınıfta öğrencilerin gözlerini görmediğim zaman rahatsız olurum. Öğrenci bana bakmıyorsa yahut en azından beni dinlemiyor gibi görünüyorsa rahatsız olurum. Yani o ilişkinin, göz temasının kurulması ve devam etmesi gerekir ders boyunca. Bunu yapanlar, bana sorarsanız, zor da olsa sevilen hocalardır.

Bu, iyi bir öğretim için çok önemli bir gerek şart bence. Yeni yetişen hocaların, genç hocaların bu gerek şartın farkında olması lazım, buna önem vermesi lazım. Bunun için de dersin önemli olması lazım. Yani “Dersi kim olsa verir, sen araştırmaya bak” denildiğinde yahut üzerinde düşünmeden, “Şu dersi mi vereceksin; işte kitap burada, takip edeceksin” denildiğinde ve bu böyle sürüp gittiğinde alınacak sonuç iyi bir mühendislik eğitimi olmayacaktır diye düşünüyorum.

-Burada doğrudan mühendislik eğitime girdiniz, onun üzerinde konuştuk. Ben biraz daha çerçeveyi genişleterek ilerlemek istiyorum. Üniversiteye nasıl bakıyorsunuz? Genel olarak üniversitenin işlevi ne olmalıdır?

-Tabii, üniversiteye gelen öğrencinin artık kişi düzeyine yükselmiş olması lazım. Kişiliğinin oluşmaya

başladığı bir süreçtir üniversite. Yalnız, bakın, burada bir şey söyleyeceğim size. Bu öğrenci olaylarının velileri öğrencilerle daha yakından ilgilenme durumuna itmesine kadar, üniversite öğrencileri daha özerk kişiler olarak davranıyorlardı. Bir tarihten (1975'ten) sonra, veliler, çocuklarını üniversitede de koruma kollama eğilimi içine girdiler. Yani eskiden üniversitede veli görmek mümkün değildi. Tuhaf bir şeydir, birinin annesi babasıyla üniversiteye gelmesi, o çocuğun adının çıkmasına sebep olurdu, “muhallebi çocuğu” vesaire diye. Ama bir müddet sonra bu olağan hale geldi. Şimdi öğrenci üniversiteye kaydolmaya, annesi babasıyla birlikte geliyor. Tabii, burada ekonomik imkânların genişlemesinin de payı var. Ben üniversiteye giriş sınavına girmek için İstanbul'a gelirken, benimle beraber annemin yahut babamın da gelmesi bizim ailenin o günkü ekonomik boyutları bakımından büyük bir külfetti. Yani o göze alınamıyordu ayrıca. Şimdi rahatlıkla alınıyor. Onun da etkisi var. Bir de bizim aile-çocuk ilişkilerinde, benim sağlıklı görmediğim, bir lüzumundan fazla üstüne düşme, destekleme eğilimi var. Çok somut bir örnek vereceğim.

Biz, Erenköy'deki evimizde kahvaltı yaparken, pencereden, yakınımızdaki ilköğretim okuluna giden öğrencileri görürüz. Tablo şudur: Hiçbir öğrenci kendi çantasını taşımaz; yanında ya annesi, ya babası, ya da kapıcı vardır. Bu bana çok ters geliyor. Yani çocukların kişilik gelişmelerini kısıtlayan bir kültür geliştirdi bizde.

-Bu konudaki görüşlerinizi biraz ileriye bırakarak, biz yine üniversiteye dönelim.

“Üniversiteye gelen çocuk artık kişiliğini oluşturmuştur ya da oluşturma yolundadır” diyorsunuz.

-Eşik orasıdır. Yani güdümlü hayattan, özerk, bağımsız hayata adım atıyor üniversiteyle. Zaten 18 yaşını aştığı için reşit de oluyor. Daha kimlikli, kişilikli bir hayata geçiş dönemidir bu. Üniversitenin bu değişimin hakkını da vermesi lazım. Yani ona belli bir disiplin içinde, belli kurallar dizgesi içinde belli şeyleri yapma yükümlülüğü yüklerken, kişiliğinin de gelişmesine imkân verecek kapıları kapatmaması, açık tutması gerekir. Bunun yollarından bir tanesi, üniversitelerdeki sosyal-kültürel etkinliklerin teşvik edilmesidir, bunlara imkân yaratılması ve öğretim sırasında da hoca-öğrenci ilişkilerinde, iki yönlülüğün sağlanmasıdır.

O iki yönlülüğü ben çok önemsiyorum. Bizim üniversite daha ziyade Orta Avrupa üniversite kültürüyle gelişmiştir. Dolayısıyla, hoca daha yukarıdadır, biraz da erişilmezdir. Mesela, biz öğrenciyken, rahmetli Mustafa Santur bey veya Mustafa Bayram bey biraz bizden uzakta, erişilmez kişilerdi. Benim öğrenciliğim sırasında bunu kıran ilk hoca rahmetli Tarık Özker olmuştur. Biz dördüncü sınıftayken, Tarık bey doktorasını yaparak Amerika'dan döndü ve birdenbire sınıfta karşılıklı gayet rahat konuşulan, gereğinde karşılıklı bağırılan, münakaşa edilen bir hoca-öğrenci ilişkisiyle karşılaştık ve biz, Tarık beyin Amerika'dan döndükten sonra okuttuğu ilk sınıftık, çok mutlu olduk.

-Tartışmaların ne türden olduğunu hatırlıyor musunuz? Öğrenciler de buna hazır mıydı; yoksa Tarık hocanın ateşlemesiyle mi olurdu bu?

-Tartışmalar derse ilişkindi ve tabii, Tarık hocanın ateşlemesiyle olurdu, ama öğrenciler de hazırды. Hani buzların kırılması diye bir şey var; Tarık bey bunu başarmıştır ve çok kısa zamanda bu diyalog ortamı kurulmuştur. Yine Tarık beyi sevmemize rağmen, sevmemizin yanında çok da sayardık, o ayrı bir şey. Mesela, 'devre teorisi' dersinin final sınavında Tarık bey o zamana kadar alıştığımız türden sorular sormadı. “Defter-kitap açık” dedi ve hiç üzerinde konuşulmamış, düşünülmemiş birtakım sorular sordu. Soruları yapamadım, ama notlar ilan edildiğinde, 13 alarak geçtiğimi öğrendim. “Nasıl olur hocam; ben soruları yapamamıştım?” dedim. “Sana ne yahu!” dedi. Bu “Sana ne yahu!” cümlesi onun tavrıdır.

-Siz ne anladınız ondan?

-Ben ondan, daha önceki performansımın da değerlendirilmiş olduğunu anladım. Yani sadece kuru kuru o sınav kağıdıyla değil de, öncesiyle birlikte değerlendirdiğini ve bana, benim o sınav kağıdına göre yaptığım değerlendirmenin üstünde bir not vermiş olduğunu anladım.

-Siz hocalığınızda, öğrencilerin sınav kağıtlarını nasıl değerlendirirdiniz?

-Ben, hem Santur beye bir süre asistanlık yaptım, hem Tarık beyden hem de, başka hocalardan da ders aldım; neticede benim tarzım bunların bir bileşimidir ve hiçbir zaman katı olmadım.

-Yani baktığınız sınav kağıdındaki yazılanlarla sınırlı kalmadan, kanaat notunuzu da katarsınız, öyle mi?

-Tabii, tabii. Ama bunu yapabilmek için öğrenciyi tanımak lazım. İşte dediğim o göz teması, yakın ilişki dediğim yakınlıklar, size bu imkânı verir. Yoksa yapamazsınız. Tarık bey geldiğinde, dediğim gibi, ilk defa bizim sınıfa geldi. Biz o zaman 12 kişiydik. Tabiatıyla, 12 kişilik bir sınıfı hocanın çok iyi tanması normaldi.

-Üniversite eğitiminde araştırma konusunda ne düşünüyorsunuz?

-Araştırmaya yönelme bir yerden sonra söz konusu olabilir. Mesela seçime bağlı derslerde, derslerin bir kısmını bazı hocalar aktif olarak yaparlar. Yani “Şu konuyu şuralardan çalışın gelin” derler. Bitirme ödevi yahut projeli dersler varsa projeler yine bu dar kalıplar içindeki bilgi transferinin ötesinde, biraz daha sağa sola çekmeyi, biraz daha araştırma yapmayı gerektiren faaliyetlerdir. Bunun bir adım ötesinin yüksek lisans öğretimi olması gerekir ve o konuda da, en azından bizim üniversitedeki gelişmeyle ilgili eleştirilerim vardır.

Günün birinde (1960'ların sonlarında) bizim üniversitede beş yıllık yüksek mühendislik öğretiminden Anglosakson sistemine geçiş; yani dört yıl mühendislik, üstüne yüksek lisans olacak şekilde bir değişikliğe gidilmesi kararı çıktı. Ben bu kararın niye çıktığını, nasıl çıktığını hâlâ bilmiyorum. Bunun gerekçesini öğrenmek için Santur beye sorduğumu hatırlıyorum, Tarık beye sorduğumu hatırlıyorum, Bedri beye sorduğumu hatırlıyorum. Fakat aldığım cevaplar, benim kafamda, iyi düşünülmüş bir strateji olduğu izlenimini hiç vermedi. Yani Teknik Üniversite iki kademeli öğretime geçti, ama niye geçti; o tarihte gerçekten anlayamadım. Ama şunu söyleyeyim: İlk uygulamalarda ikinci kademe öğretimi de fakültenin sorumluluğundaydı. Yani dört yıl mühendislik eğitimi fakültede yapılıyordu, iki yıl yüksek mühendislik eğitimi de yine fakülte şemsiyesi altında yapılıyordu. Dolayısıyla, bütünlük daha iyi sağlanıyordu. 1980'den sonra YÖK'le birlikte, yüksek lisans işi yeni kurulan Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından yürütülmeye başlandı. Tabii, fakültenin elemanlarıyla yapacak bu işi. O daha evvelden olduğunu söylediğim demokratik meşveretli kurullar da ortadan kalktığı için, öğretim kadrosundan koptu biraz.

Ben, halihazırda bizim üniversitedeki yüksek lisans öğretimini beğenmiyorum, sevmiyorum. O yüzden de epey zamandan beri, yani emekli olmadan önceki epey zamandan beri yüksek lisans dersi vermiyorum. Çünkü yüksek lisans öğrencilerini beğenmiyorum. Niye beğenmiyorum? Lisans öğrencilerini daha alıcı buluyorum. Yüksek lisans öğrencileri, bir kere, lisanstan çıktıktan sonra, en iyilerin bir kısmı yurtdışına gidiyor, bir kısmı Boğaziçi'ne gidiyor, bir kısmı askerden kaçmak için kaydoluyor; bir kısmı kaydoluyor, ama dışarıda çalışıyor. Dolayısıyla, karşınızda 15 kişi var, gözü parlayan iki kişi oluyor. Bu da açıkçası çok hoşuma gitmeyen bir durum.

-Peki, lisansüstü eğitim için öyle dediniz; ama genel olarak üniversitelerin bugünkü durumu nedir? Liseden gelen bir öğrenci burada kendini nasıl bir tabloda buluyor?

-Pek çok şey beraber değişiyor. Ailelerin çocuklarına ilgileri değişiyor, ailelerin ekonomik imkânlarının düzeyi değişiyor, üniversitelerdeki programlar değişiyor, yönetim sistemleri değişiyor. Bunların hepsinin etkisiyle de yeni bir durum ortaya çıkıyor.

Ben, özellikle emekli olduktan, belli bir dönem de ara verdikten sonra, Teknik Üniversitede karşılaştığım durumu şöyle değerlendireyim: Öğrenciler hâlâ iyi. Hakikaten iyi yetişmiş, öğrenmeye niyetli ve hevesli öğrenciler var. Programın pek iyi olmaması sebebiyle, altyapılarında –farkında olmadıkları- önemli boşluklar olmasına rağmen, bunları tamamlama eğilimleri, arzuları var. Daha önceki yıllara göre daha özgür davranışlı olduklarını görüyorum. Fakat şöyle de bir gözlemim var: Artık sınıf, sınıf arkadaşlığı diye bir şey kalmamış durumda. Çünkü dersler havuz dersi olarak açılıyor. Diyelim ki matematik, M314 dersi açılıyor; bunu fizikçi de, matematikçi de, inşaatçı da, elektrikçi de alıyor. Mesela fizik dersi, F543

dersi açılıyor; orada da kimyacılarla, madencilerle falan beraber oluyor. Yani son sınıfa kadar, somut meslek derslerine gelene kadar bir sınıf arkadaşlığı, sınıf kültürü oluşmuyor. Üç yıl böyle gidiyor, dördüncü yılda da -ki ben dördüncü sınıflara ders veriyorum- o alışkanlıkla diyalog kurulmuyor, olsa olsa sınıf içinde hücreler oluyor; ama bir sınıf ruh hali oluşmuyor.

-Bunun öğrenci açısından eksikliği nedir hocam?

-Vallahi ben iyi bir şey değil diye düşünüyorum ve yadırgıyorum. Gereklilik değil, ama iyi bir şeydir sınıf olmak. Mesela, “Sınıf arkadaşına şunu söyle, gelecek ders şunu getirsinler” deyince tuhaf bakıyor çocuk. İnternet adreslerini alıyorsunuz yahut onlar, siz zorlarsanız bir grup adresi oluşturuyorlar, mesajlarınızı öyle veriyorsunuz.

-Peki, üniversitede yeniden demokratik yapılanmayı yaratmanın bir yolu yordamı yok mudur?

-Olabilir. Ben, katılımın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bütün öğretim üyelerinin eşit haklarla katılımını sağlayacak bir düzen tanımlandığı takdirde, iş süratle yoluna girer. Bu katılım, benim içinde yetiştiğim kültürde, kürsüde başlardı. Mesela, kürsü kurulları, benim asistan olduğum yıllar dahil, anabilim dalı başkanlığından ayrıldığı tarihe kadar, asistanlar dahil bütün kadronun katılımıyla yapılırdı. Bu, kanunlarda tarifi yapılmış bir şey de değildi; ama kürsüyle ilgili sorunlar bizim kürsüde daima herkesin katıldığı toplantılarda tartışılırdı. Bu, tahmin ediyorum, Santur beyin tercihiydi. Bundan bir sonrası, daha önce bahsettiğim fakülte kurullarına da yine herkes katılıyordu. Özellikle herkesin katıldığı fakülte kurulları kurumsal olarak yeniden tanımlandığı takdirde, insanlar süratle bunun hakkını verirler.

-Şimdi biraz daha genele gidelim. Üniversitelerin yaygınlaştırılmasına nasıl bakıyorsunuz hocam?

-Üniversitelerin yaygınlaştırılmasıyla ilgili kafam karışık. Samimiyetle söylüyorum. Taşra kentlerine gittiğimizde, üniversitenin kurulmuş olmasının oraya yeni bir hava getirdiğini, oranın sosyal ilişkiler düzeyinin yükseldiğini, üniversitenin düzenlediği birtakım faaliyetler sebebiyle kültürel düzeyinin yükseldiğini görüyorum ve hoşuma gidiyor. Buna karşılık, altyapısı ve kadroları yeterince oluşmamış üniversitelerin üniversite tanımını da yozlaştırdıklarını, aslında üniversite olmadıklarını görüyorum, o da hoşuma gitmiyor. Böyle ikircikli bir ruh hali içindeyim.

Bizim Teknik Üniversitenin, yine İlhan beyin rektörlüğü zamanında, bir yerlerden sorulan bir soru üzerine -belki Cumhurbaşkanlığından, bilmiyorum nereden- hazırladığı, senatonun uzun uzun tartıştığı ve olgunlaştırdığı bir öneri vardı. O tarihlerde yeni üniversiteler kuruluyordu, ama şimdiki kadar da birdenbire patlamamıştı. O öneri şuydu: Üniversiteleri, gelişmesini tamamlamış üniversiteler ve gelişmekte olan üniversiteler diye iki kategoride mütalaa etmek ve gelişmekte olan üniversitelerden her birine gelişmiş bir üniversiteyi bir çeşit ağabey olarak görevlendirmek ve gelişmesini onların gözetimi, denetimi altında sağlamak. Bunun Türkiye’de güzel örnekleri de var. Bunlardan bir tanesi Karadeniz Teknik Üniversitesidir. Karadeniz Teknik Üniversitesi, İTÜ’nün şemsiyesi altında gelişmesini yürütmüştür. İTÜ’den hocalar oraya gitmiş, ders vermişlerdir. Orada KTÜ’nün kadrosunu oluşturmak amacıyla çok sayıda genç, yurtdışına doktora yapmaya gönderilmiştir. Onlar geldikten sonra, bir çeşit bayrak yarışı anlayışı içinde, görevi yavaş yavaş Teknik Üniversiteli hocalardan devralmışlardır ve kurum kendi kimliğini kazanmıştır.

Tabii, buna yine YÖK’ün kurulması çok büyük bir darbe vurdu. Çünkü YÖK’ün ilk dönemlerde getirdiği bir kurala göre, herhangi bir kimsenin, bulunduğu üniversitede akademik kademe içinde yükselmesi mümkün değildi. Bu, KTÜ’nün yeni yetişmiş kadrolarının boşalmasına neden oldu.

-Sizce her şehir, üniversite kurulmasına uygun mudur, sosyal ve kültürel anlamda gelişmiş bir şehirleşme, üniversite için daha geçerli bir altyapı oluşturamaz mı?

-Dediğim gibi, her il’e bir üniversite açmanın zararı da var; çünkü üniversite kavramını zayıflatıyor. Bir de başka bir şey daha oluyor: Taşra üniversitelerinde, açık söylemek lazım, ister istemez, büyük şehir üniversitelerine göre daha zayıf kadrolar çoğunlukta oluyor ve orada o kadroların çitasına, yüksekliğine uygun bir çita oluşuyor. Bu, bilimsel araştırma bakımından öyle, dersler bakımından öyle, diğer şeyler

bakımından öyle. Fakat o ortam içinde insanlar orada yükseliyor, doçent oluyor, profesör oluyor ve ondan sonra, o düşük düzeyli standartlar içinde yetişmiş kişi çok daha yüksek standartlar içinde yapılan araştırmaların yahut tezlerin jürisine giriyor ve değerlendiriyor. Bu değerlendirmelerde ne tür insani hatalar yapılabilir, ne tür insani çarpıklıklar olabilir; onları da olsa tahmin edebiliyorum.

Bakın, bu kurumlar içerisindeki kişisel ilişkilerde en tehlikeli şeylerden bir tanesi komplekslerdir. Bu söylediğim kadroların, genel içinde kendi yerlerinin farkında olarak, bir miktar kompleksli olmaları da kaçınılmaz gibi geliyor bana ve kompleksli insanlardan, fırsat geldiğinde, çok yanlış şeylerin çıkması ihtimali yüksektir.

Hazırlıklar seçenekleri de belirler...

-Belki daha önce satırlaralarında geçmiştir ama en etkilendiğiniz hoca hangisiydi?

-Öyle bir sıralama yapmak, birinci, ikinci diye söylemek zor; ama Mustafa Santur bey ayrı bir kişilik olarak beni çok etkilemiştir, Tarık (Özker) bey ayrı bir kişilik olarak beni çok etkilemiştir. Santur bey ile Tarık beyin kişilikleri de oldukça zıttı birbirine. Santur bey çok sakin bir insandı ve derinliğe, konunun derinliğine çok sakince gitmesini ve öğrenciyi sürüklemesini bilen bir insandı. Bu bir hocalık üslubu. Tarık beyin hocalık üslubu da, insani ilişkilerde daha yakın ve konuya yaklaşıma tahrik ederek, kışkırtarak sürükleyen bir üsluptu.

-Sizce başarılı olmanın anahtarı nedir?

-İşini sevmek, keyif alarak yapmak. O kadar.

-Ya sevmiyorsa? Örneğin, bir insan sevmediği bir işte çalışıyor; fakat başarılı olmak da zorunda. Ne yapacak o zaman? Mühendisçe bir cevap verirseniz, ne dersiniz?

-Bunun mühendisçe bir cevabı yok. Bir insanın sevmediği işi yapması yahut sevmediği insanlarla birlikte olması kadar mutsuzluk verici bir şey düşünemiyorum. İnsanın ille de okuduğu alanda çalışması gibi bir zorunluluk da yok; o formasyonu başka alanda da değerlendirebilir.

-Parasal sıkıntılar, geçim derdi bazen insanın boğazına çok sarılıyor. O yüzden, “Yahu, ben bu işi sevmiyorum” deyip yapmamak her zaman mümkün olmuyor. Hani insanların öyle bir tercih yapma şansı olsa, tamam, haklısınız. Ama her zaman öyle tercih şansı olmuyor maalesef ya da şöyle mi demeliyiz: İşinizi sevmek zorundasınız!

-Ha, işe samimiyetle yaklaşırsanız, öyle çalışırsanız, bir süre sonra muhakkak işi sevmeye başlarsınız. Tıpkı nikahta keramet olduğu gibi.

-Hayatınızı şöyle bir değerlendirir misiniz; yani kendinizi bildiğinizden bugüne, yaptıklarınız, yapamadıklarınız, varsa hatalarınız, keşke dediğiniz şeyler, dönüm noktaları açısından...

-Kendimi tanıdığım kadarıyla söyleyeyim; hırslı bir adam olmadım, ama gerek genetik olarak, gerek ta ilkokuldan itibaren eğitim süreci içinde ve aile içerisindeki eğitim süreci içinde birtakım yetenekler kazandığımı düşünüyorum. Gerek bu yetenekler, gerekse hırslı olmamam sayesinde ben, hayatım boyunca canımın istediğini yaptım. Yani keyif aldığım şeyleri istediğim gibi yaptım ve mutlu oldum. Keşkelerim fazla yoktur. Belki iyimserliğimden.

-Dönüm noktaları diye belirleyeceğimiz şeyler vardır ama.

-Vallahi aktı gitti yani, dönüm noktası diye belirleyebileceğim bir şey yok. Dönüm noktası derken, bir şey olur, başka bir mecraya sürüklenirsiniz. Benim hayatımda pek öyle bir şey yok; hayatım hep normal akışı içinde, rahat bir akış içinde geçti. Bu açıdan şanslı olduğumu söylerim. Çok şükür, fazla yalpalamadan devam ettim gittim.

-Yani hiç hayatınızda karar verme noktasında sıkıntıya düştüğünüz anlar olmadı mı? Yani şunu mu yapsam, bunu mu yapsam diye...

-Olmadı. Belki şöyle bir kişilik özelliğim olduğu için: Belki herkes öyledir, ama ben kendim için söyleyeyim, yakın geleceğe hep belli hazırlıkları olarak yürüdüm. Hazırlıklar, seçenekleri de belirler. Yani düşünmüş olursanız önceden, şu yahut bu yahut şu diye, ona göre de hazırlıklı olursunuz. Önceden düşünmüş olmak, afallamayı da ortadan kaldırıyor. Seçenekleriniz zaten belirlenmiş oluyor. Zannediyorum benim rahatlığımın kökeninde olan kişilik özelliği budur.

Ağaçlarımız var orada; birkaç zeytin ağacı, elma, ceviz, incir, nar...

-Özel uğraşlarımız var mı hocam? Emekli olunca biraz daha zaman ayırabiliyorsunuz kendinize.

-Var, var tabii. Ders. Bir de ETA Vakfının ortak olduğu, şimdi ASELSAN'la ortak olduğu şirkette vakfi – fahri olarak- temsil ettiğim için, oraya devam ediyorum. Vakfın yönetim kurulundayım; yönetim kurulu başkanıydım, ama dört beş yıl önce o görevimden ayrıldım. Kuruluşundan itibaren 15 yıl başkanlık yaptıktan sonra, artık değişmesi lazım diye o görevden ayrıldım.

Çınarcık'ta zaten küçük 50 metre karelik bir yazlığımız vardı. Emeklilik yaklaşırken, Çınarcık'ın dışında, dağda bir dönüm kadar bir yer alıp, oraya bahçe içinde bir ev yaptık. Orada bahçevanlık yapıyorum. Çocukluğumda Çorum'da bağlarımız vardı, rahmetli babam bağa bahçeye meraklıydı; belki oradan gelen birtakım alışkanlıklar öyle bir şeye sevk etti. Sağ olsun, Yıldız da sevdi bu işi. Yaz kış gidiyoruz. Yazın daha çok orada kalıyoruz. Kışın da her hafta değilse bile, iki haftada bir, hiç değilse iki, üç günlüğüne gidiyoruz. Ağaçlarımız var orada; birkaç zeytin ağacı, elma, ceviz, incir, nar... onların dışında, domates, biber, salatalık, pırasa, pazı, lahana, maydanoz, salata, ne isterseniz var.

-Müzikle aranınız nasıl?

-Müzik de dinlerim, ama esasen bahçede çalışmaktan hoşlanıyorum, o beni çok dinlendiriyor. TV'de Mezzo adlı bir müzik kanalı var, sürekli açıktır, evde onu dinliyoruz; klasik müzik...

-Biraz da ailenizden söz eder misiniz hocam. Yıldız hanımın adı geçti, ama hiç kendisiyle ilgili konuşmadık.

-Yıldız, sınıf arkadaşım. Baba tarafından Ankaralı bir aileden geliyor, anne tarafından İstanbullu; ama çocukluğunun bir kısmı Eskişehir'de, geri kalanı İstanbul'da geçmiş, İstanbul'da okumuş. Babası ince mekanik teknisyeniydi. Hakikaten az bulunur türden bir ince mekanikçiydi. Ağabeyi makine mühendisidir, o da İTÜ'den mezun. Amerika'da profesörlük yaptı uzun yıllar, sonra emekli oldu.

Yıldız, bizim sınıfın iyi öğrencilerinden biriydi ve önce Tarık beyin, Telekomünikasyon Kürsüsü'nün üçe ayrılmasından sonra da Bedri beyin asistanı oldu. Anneliği doktora yapmaya tercih etti.

-Tercih miydi bu hocam; yoksa fedakarlık mı?

-Yok, bilinçli tercihtir. Tabii, fedakârlıktı da. Yusuf okula gitmeye başladıktan sonra, öğretim görevlisi olarak ders vermeye başladı ve belki 30 küsur yıl, emekli olana kadar ders vermeye devam etti. Önce Maçka'da öğretim görevlisiydi, sonra bizim fakülteye transfer oldu. Ondans ders almış epey öğrenci vardır.

-Bir gününüz nasıl geçiyor hocam, bir de onu anlatır mısınız? Sizinle birlikte Yıldız hanımın da bir günü. Sabah kaçta kalkarsınız örneğin?

-Genellikle 07.30 - 08.00'de kalkar, kahvaltımızı yaparız. Bizim evde yemek önemlidir. Allahtan, Yıldız iyi bir aşçı. Zaten ailesinden öğrendiği birçok şey var, yeteneği de var yemek pişirmek konusunda. Bir de benim Çorum'dan, annemden, ailemden getirdiğim ve Yıldız'ın öğrendiği şeyler vardır. Onlardan birinin hikâyesini anlatayım size.

Biz evlendikten sonra, kısa bir süre Pangaltı'da, Yıldız'ın ailesinin oturduğu dairede kalmıştık birkaç

ay kadar. Bir akşam üniversiteden çıktık, Yıldız'a "Taksim'e uğrayıp, Ankara Pazarına gidelim" dedim. "Ne yapacağız orada?" dedi. "Tas alacağız" dedim. "Ne tası?" dedi. "Taskebabı yapacaksın" dedim. Gidip, bir tas aldık ve Yıldız'a, rahmetli anneannem yaparken nasıl yapıldığını gördüğüm taskebabının tarifini verdim, o da bir güzel yaptı.

-Her ne kadar adında "tas" geçse de taskebabının tasla ilişkisini bir türlü kuramamıştım hocam. Şunu anlatsanız da biz de öğrenmiş olsak.

-Şöyledir: Bir tasın içine koyun kuşbaşı et, arpacık soğan ve birkaç diş sarımsak, bir miktar tane karabiber konulur ve bu tas tencereye ters kapatılır, üzerine de ağırlık yapması için bir taş konulur. Tasın içindeki malzemeler o tasın içinde yavaş yavaş pişer. Önce suyunu salar. Sonra bir an gelir, o suyu tekrar çeker. O zaman, tasın etrafındaki boşluğa pilav için pirinç, salça, tuz, yağ ve su konulur. Tencerenin ağzı kapatılır ve bu defa da pilavın pişmesi beklenir. Daha sonra ortadaki tas münasip şekilde alınır; etrafında pirinç pilavı, ortada et, soğan, sarımsak pişmiş bir vaziyette, afiyetle yenir.

-Biraz da oğlunuz Yusuf beyden söz eder misiniz.

-Yusuf, ön tekerleğin gittiği yerden gidenlerden oldu. O da bir sınıf arkadaşıyla evli, eşi de elektronik mühendisi. Yusuf, İstanbul Erkek Lisesini bitirdikten sonra Almanya'da, Aachen Teknik Üniversitesinde mühendislik öğrenimine başladı. O yıl Alman Hükümetinin burs verdiği üç kişiden biriydi; Alman konsolosluğundan resmen yazı gelmişti. Aachen Teknik Üniversitesinden akseptans aldı, orada okusun diye. Fakat o sıralarda da Türkiye'de üniversiteye giriş sınavları vardı, her ihtimale karşı bu sınava da girdi. İyi ki de girmiş. Çünkü tam yol hazırlıkları yaparken, Almanya konsolosluğundan, "Kusura bakmayın, burslardan birini Çinlilere verdik, sen üçüncü sıradaydın, sana veremiyoruz" diye bir yazı geldi. Fakat Yusuf'un yüreği kalkmış durumdaydı; masrafları biz üstlenerek Almanya'ya gönderdik. İki yıl Aachen'de okudu, 'vordiplom' dedikleri, mühendislik öncesi ilk iki yılda matematik, fizik, mekanik falan gibi temel dersleri aldı, temel eğitimini tamamladı. Bu arada döviz kurları yükseldi, okulun ücretini karşılayamaz hale geldik. Allaha, İstanbul Teknik Üniversitesini zaten kazanmıştı. Öylesine girdiği halde, beşincilikle hem de. Teknik Üniversiteye yatay geçiş yaptı Aachen'dan. Yüksek lisansı da burada yaptı. Ondan sonra TÜBİTAK bursuyla University of Illinois'a gitti, doktorasını orada yaptı. Bir süre asistan olarak çalıştıktan sonra da Türkiye'ye döndü, bizim fakültede doçent oldu. Amerika'ya gitti geldi, bir-iki kez daha tekrarladı bunu. Ondan sonra iki yıl kadar Sabancı Üniversitesinde, kuruluş aşamasında, mikroelektronik laboratuvarının oluşturulmasına önyak oldu. Ama oradaki ortam onu pek mutlu etmedi, ayrılıp İsviçre'ye gitti ki gidiş o gidiş. Lozan Politeknik'te profesör ve Mikroelektronik Sistemler Kürsüsünün başkanı şimdi. İki üç yılda bir yanlarına gidiyoruz. Onlar da yılda en az üç defa Türkiye'ye geliyorlar.

-Aileniz dışında, sosyal yaşamınıza dair de söyleyecek bir şeyleriniz olmalı...

-Daha önce de söylemiştim, bizim fakültede kurul düzen hakikaten çok iyi işliyordu ve kararlar herkesin katılımıyla, herkesin eteğindeki taşı dökmesiyle ortaya çıkıyor ve sonra da herkes bunu uyguluyordu. Yine daha önce söylediğim gibi, bu kurullar insanların birbirlerini tanımalarına, gençlerin yetişmelerine yardımcı oluyordu ve öneriler orada muhkem bir şekilde oluşturulduktan sonra kurumsal yolla rektörlüğe gidiyordu. Bu, çok sağlıklı işleyen bir mekanizmaydı. YÖK'ten sonra bu yol, yani kararların tartışmayla ortaya çıkması yolu kapandı. Bu defa, kişiler, düşündüklerini söyleyecek, tartışacak ortamdan mahrum kaldıkları için başka yollar buldular. Bu yollardan bir tanesi, hiçbir şeyle ilgilenmemek, sadece kendi işiyle ilgilenmekti. Çoğunluk bunu tercih etti. Bazıları da düşüncelerini kişisel yoldan yukarıya, rektöre erişerek gündeme getirme yöntemini buldular ve bu da çok sağlıksız oldu. Çünkü eleştirisiz, tartışılmamış fikirler tek taraflı olarak gittiği için yanlış yönlendirmeler ortaya çıktı ve birçok yanlışlıklara da sebep oldu diye düşünüyorum.

Bu fakülte yönetimi içindeki ilişkiler dışında, insanların grup grup arkadaşlık ilişkileri vardı tabii. Genellikle yaşdaşlar arasında. Mesela, bizim yaş kuşağı olarak, kendi aramızda zaman zaman bir yerlerde, bir yerlerde dediğim birimizin evinde toplanırdık, yahut o zamanlar Erenköy'de bizim evin yakınları kırıktı, yaz günlerinde bize gelirlerdi, oradan yürüyerek, semaverimizi, topumuzu, yiyecek sepetimizi

alıp, kira gider, çoluk çocuk, on beş-yirmi kişi gezer, eğlenirdik. Bu grupta, rahmetli Aldo (Dorfani) vardı. Aldo, benim yakın iş arkadaşım. Ahmet Dervişoğlu, Cem Gökner, Günsel Bayraktar, Yücel Durusoy, zaman zaman Bingül ve Ertuğrul, Hadis (Morkoç) da arada bize katılırdı. Erdal Panayırca da vardı. Ben, Çorum'dan geldim, Anadolu kültüründen. Anadolu'da bayram olduğunda küçükler büyükleri ziyaret eder. Ev bark sahibi olduktan sonra bu kültürün gereğini uygulamaya başladık; hocalarımızı bayramda ziyaret etmeye gittik. İlk zamanlarda bunun onlar için bir sürpriz olduğunu fark ettik; çünkü beklemedikleri bir şeydi. Fakat zaman içinde bu kurumsallaştı; bayramlarda (Mustafa) Santur beylere, Adnan (Ataman) beylere, Tahsin (Saya) beylere, Bedri (Karafakıoğlu) beylere, Tarık (Özker) beylere -bunlar bizim yakınımızdaki hocalardı- muhakkak giderdik. Bu gelenek devam etti ve başta sürpriz olarak algılanmakla beraber, sonrasında beklemeye başladılar. Özellikle Santur beyler iadeyi ziyareti de ihmal etmezlerdi. Santur beylerle yakınlığımız zaman içinde daha da gelişti, bayram günleri öğle yemeğini onlarda yemeğe başladık ve bunu daha sonra, hoca öldükten sonra rahmetli eşiyile, yani Saide hanımla sürdürdük. Kendisi matematik hocasıydı Atatürk Lisesinde, Sorbonne mezunu idi, ve çok tatlı bir hanımdı.

Daha sonraki yıllarda, yani artık büyük hocalarımız emekli olduktan sonra, kürsü içinde zaman zaman toplanır, beraber yemek yerdik bir yerlerde. O da iyi bir gelenektir, sonra devam etmedi. Bu arada olaylar oldu, bölüm büyük ölçüde dağıldı. Dağıldıktan sonra, herhalde ayrılanlar ile geride kalanlar birbirlerini özledikleri için, zaman zaman bir araya gelip yemek yemeye başladık bir yerlerde. Daha sonra bunu biraz geliştirdik, birlikte yurtiçi seyahatler yapmaya başladık. Genellikle 30-40 kişilik gruplar halinde memlekette pek çok yere gittik. Yılda genellikle en az bir, bazen iki defa, bir 23 Nisan yahut 19 Mayıs tatiline, bir de Cumhuriyet Bayramına denk düşürerek, gideceğimiz yerin en yakınındaki havaalanına kadar uçakla gidip sonrasında otobüsle devam ederek yurtiçinde değişik yerlere geziler yapmaya başladık. İlk defa 2002'de Çorum gezisiyle başladık zannediyorum. Orada, Alacahöyük, Boğazkale, şehrin iyi bir sanayi bölgesi var, oradaki bazı işletmeleri ziyaret ettik, bakırcıları ziyaret ettik, leblebicileri ziyaret ettik falan. Daha sonra bir Gaziantep-Malatya yöresi yaptık, bir Çanakkale ve yöresi yaptık, Trabzon-Rize gezisi yaptık. Geçtiğimiz 19 Mayıs'ta Batum-Artvin gezisi yaptık. Bunun gibi...

Prof. Dr. Duran Leblebici ve eşi Yıldız Leblebici; Yusuf, Anıl ve Ebru ile birlikte

Bu gezilerdeki arkadaşlar genellikle bizim kuşak ve bizden biraz daha genç olanlar. Bir de rahmetli Mustafa Bayram bizim bu gezilerimizin tiryakisiydi, hanımıyla beraber mutlaka katılırdı. Son gezilere katılamadı, zaten son gezi sırasında vefat etti.

Bir de bizim 1958 mezunları olarak, sınıf arkadaşlarımızla oluşturduğumuz bir grubumuz var. Yaz mevsimi dışında, her ayın ikinci salı günü bir yerde toplanıp yemek yiyoruz. Zaman zaman da, yılda bir, bazen iki defa da aynı grupta bir yerlere gidiyoruz. O da bir başka keyif oluyor.

-Yıldız hanımla gezmediniz mi, yurtdışına gitmediniz mi hiç birlikte?

-Görev icabı gittiğimiz yerler oldu; Hollanda, Almanya gibi. Bir defa da gezme amaçlı gittik. TV’de sık sık izlediğimiz Mezzo kanalında zaman zaman Berlin yakınlarında, orman içindeki büyük bir alanda yapılan konserleri yayınlılar. “Waldbühne” dedikleri bu yerde Berlin Filarmoni Orkestrası her yaz bir konser verir. Çok hoşumuza giderdi bu konserleri izlerken. Evlenmemizin 50. yılı olan 2010’da, orada yapılan konseri yerinde izlemeye gittik. Bir iki gün önce, Berlin’de Yusufarla buluştuk, şehri gezdik. Konserden sonra da birlikte Lozan’a geçtik.

-Hocam, bu bölümde sizin anne babalara, gençlere, öğrencilere, öğretim üyelerine yönelik tavsiyelerinizi almak istiyoruz. Örneğin, bir hoca olarak ve aynı zamanda bir baba olarak, çocukların eğitimine dair ne önerirsiniz?

-Çocukların kişiliklerinin gelişmesine, sorumluluk almalarına, bir şeyleri yapmalarına, böylece de mutlu olmalarına imkân sağlamak lazım. Yapararak mutlu olmak çok önemli bir şey. Herhangi bir şey kerhen de yapılabilir, keyifle de yapılabilir. Keyifle yaptığımızda mutlu olursunuz, kerhen yaptığımızda mutsuz olursunuz.

Gençlere gelince; sınıfta da bazen diyorlar: “Biz 40 kişi burada yüksek frekans tekniği dersleri okuyoruz; bu kadar kişi iş bulacak mıyız?” Böyle şeyler soruyorlar, bu yıl da soruldu. Ben de diyorum ki, “Burada öğrendiklerinizi ekmek kapısı olarak görmeyin, formasyonun bir parçası olarak görün. Siz burada iyi yetişin, bunu girdiğiniz işte değerlendirin. Şayet burada iyi yetişerseniz, girdiğiniz yer neresi olursa olsun orada başarılı olursunuz. Başarılı olursanız da mutlu olursunuz.”

-Öğretim üyeleri için ne söylersiniz?

-Öğretim üyelerine, dersi çok önemsemelerini, derse daima hazırlanarak gitmelerini, öğrencileri sevmelerini, öğrencilerle göz temasından başlayarak ilişki kurmalarını önemle tavsiye ederim. Hoca bakımından, karşısındakinin aldığını hissetmek çok mutluluk verici bir şey. Almadığını fark ederseniz, o çok üzüntü veriyor. İşte bugün başta söylediğim o filanca üniversitenin derslerinden niye mutlu olmadım, bunun bir örneği. Almak isteyen bir sınıfa ders verdiğinizde toprağı sulamış gibi oluyorsunuz ve toprak emdikçe siz daha çok vermek istiyorsunuz, keyif duyuyorsunuz. Almak istemeyen bir sınıf ise taş gibidir; suyu döküyorsunuz, gitmiyor bir yere ve bir müddet sonra yaptığınız işten hoşlanmaz oluyorsunuz.

-Peki, çok teşekkür ederiz hocam. Bize zaman ayırdığınız, her şeyinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

-Ben de size teşekkür ederim. O kadar iyi hazırlık yapmışsınız ki, birçok unuttuğum şeyi de bana hatırlatmış oldunuz.

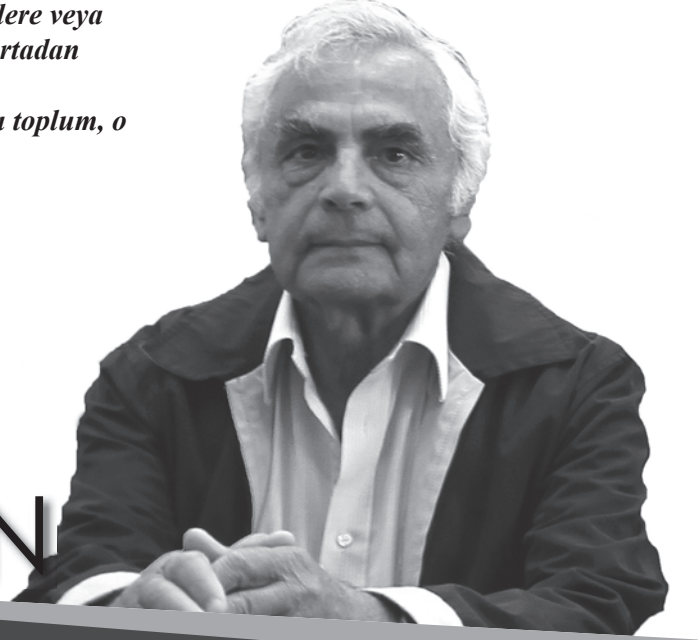
Prof. Dr. Duran Leblebici ve eği Yıldız Leblebici, Antalya, Tahtalı dağında.

“Öyle eğitim vereceksiniz ki, kişi, ‘O karadır, bu beyazdır’ diye ayırım yapmayacak; ‘O da insan, bu da insan’ diye bakacak. O zengin aileden geliyor, bu fakir ailenin çocuğudur diye ayırım yapmayacak, eşit olanaklar sunacak. Bir toplum böyle bir anlayışa ulaşmışsa kaliteli bir toplumdur. Eğitimle bunu gençlere veya insanlara vermeye çalışmalı; o ayırımı, bölücülüğü ortadan kaldırmalı.

Biraz ütopya gibi oluyor; ama ne kadar buna yakınsa toplum, o kadar kalitelidir.”

Prof. Dr. MİTHAT İDEMEN

Özgeçmiş

14 Mayıs 1935 yılında Urfa'da dünyaya gelen Mithat İdemem, ilköğretimini Kurtuluş ve Cumhuriyet İlkokullarında tamamlayıp Urfa Lisesinde ortaöğrenimine devam etti. Lise ikinci sınıftan sonra, ailesinin Urfa'dan ayrılıp İstanbul'a yerleşmesi üzerine, Pertevniyal Lisesine kayıt olan İdemem, 1953 yılında bu okuldan mezun oldu ve aynı yıl İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesinde öğrenime başladı; bir yıl sonra da, Elektrik Fakültesine geçerek öğrenimini orada sürdürdü.

1956 yılında üçüncü sınıfın sonunda 'mekanik' dalında Ağaoğlu Ödülünü alan İdemem, 1958'de Elektrik Fakültesi zayıf akım kolundan mezun olduktan iki yıl sonra, 1960 yılında, kazandığı NATO bursuyla Fransa'ya giderek Paris Fen Fakültesi Elektronik Enstitüsünde doktora çalışmasına başladı. Mithat İdemem 1963 yılında doktorasını tamamlayıp İTÜ'ye döndü ve 1969 yılında matematik doçenti unvanını aldı.

1970 şubatında İTÜ Elektrik Fakültesi Elektromanyetik Alanlar Kürsüsüne atanan Doç. Dr. İdemem, 1971-1972 yılları arasında, Fransız Hükümetinin verdiği araştırma bursuyla tekrar Fransa'ya giderek, Henri Poincaré Enstitüsünde matematik üzerine çalışmalarda bulundu.

1975 yılında profesör olan Mithat İdemem, 1976-1980 yılları arasında İTÜ Elektrik Fakültesi Dekan Yardımcılığı görevini üstlendi.

1981 yılında, kendisinin geliştirdiği bir entegral dönüşüm nedeniyle Sedat Simavi Ödülünü ve 1983 yılında da, kırınım'ın geometrik teorisindeki çalışmalarıyla TÜBİTAK Bilim Ödülünü aldı.

1993 yılında (TÜBA) Türkiye Bilimler Akademisi'ne üye seçilen ve 2004 yılında şeref üyesi olan Prof. Dr. Mithat İdemem, 2011 yılında Hükümetin getirdiği yeni uygulamayı protesto ederek TÜBA'dan ayrıldı. Halen, IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers), SIAM (Society for Industrial and Applied Mathematics) ve AMS (American Mathematical Society) üyesidir.

1993 yılında Türkiye'nin URSI (Union Radio Science International)'ye üye olmasını sağlayan Prof. Dr. İdemem 1996 yılına kadar URSI Türkiye Ulusal Komitesinin başkanlığını yaptı.

İTÜ Vakfı Bilim Ödülünü aldığı 1997 yılının 16 Mayıs'ında İTÜ'den ayrılan Prof. Dr. İdemem, aynı yıl Işık Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev aldı ve 1999-2005 yılları arasında bu üniversitede Mühendislik Fakültesi Dekanlığını yürüttü. 2005-2011 yıllarında Yeditepe Üniversitesi Matematik Bölümünde öğretim üyeliği yapmış olan İdemem, halen Okan Üniversitesinde görevlidir.

Elektromanyetik teoriye yapmış olduğu katkılar nedeniyle 2005 yılında Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsünde onursal doktora unvanını; 2008 yılında da International MMET (Mathematical Methods in Electromagnetic Theory) Konferansında Khizhnyak ödülünü alan Prof. Dr. İdemem evli ve üç çocuk babasıdır.

Babam bize hep, "Bu toprağa güvenilmez, sizin mutlaka bir hünerinizin olması gerekir" derdi

-Sayın Prof. Dr. Mithat İdemen, TÜBA'nın sizinle yaptığı söyleşide şöyle diyorsunuz: "*Benim bilime yönelmemi sağlayan olaylar, çocukluğumda başımdan geçenlerdir.*" Çocukluğumuzda yaşadıklarımız ve okuduğumuz kitaplar ile sonraki yaşam serüvenimiz arasında bir ilişki var mıdır?

-O söyleşi 'Bilimi Aydınlatanlar' programı kapsamında 2010 yılında TÜBA Başkanı Sayın Prof. Dr. Yücel Kanpolat'la yapılmıştı. Bana göre, sözünü ettiğiniz ilişki tahmin edilenden de çok büyük. Bir insan, bazı konulara çocuk yaşlarda sevgi veya ilgi duyuyorsa, yaşı ilerledikçe onları daha rahat izliyor, daha rahat kavlıyor ve sonuçta, o konuda başarılı oluyor. İnsanın ilgisi başarısına bağlıdır. Doğru. Ama o başarıyı da işi sevmek, ona ilgi göstermek yaratıyor. O nedenle, çocuklukta ilgi alanları bence çok önemli. Mesela, askeri birliklerin bulunduğu küçük yerleşim yerlerinde yaşayan çocuklara, "İleride ne olmak istersin?" diye sorulduğunda; akıllarına ilk önce subay olmak gelir, onu söylerler. Doktor ya da eczacı, pek akıllarına gelmez. Polis karakolunun olduğu yerlerdeki çocuklara sorsanız, onlar da polis olmaktan söz edebilir. Oysa bir fabrikanın olduğu, üretimin yapıldığı bir kasabadaki çocuklara sorsanız, hemen "Mühendis olmak istiyorum" derler. Asker veya polis olmak yoktur akıllarında. Benim çocukluğumu yaşadığım yıllarda Urfa'da okul deyince ilk ve ortaokul anlaşılırdı; lise yoktu. Pek çok aile çocuklarını ortaokula da göndermezdi. Çünkü orada alınacak eğitimden bir yarar beklemiyorlardı. Evimiz şehir merkezindeydi. Ailem köken itibarıyla tarımla ilgilenirdi ama o günlerde kuraklık, çekirge ve benzeri nedenlerle tarımda işler hiç de iyi gitmezdi. Babam biz çocuklarına hep, "Bu toprağa güvenilmez, sizin mutlaka bir hünerinizin olması gerekir" der, okumamızı isterdi.

-İlkokula başladığımız yıllar ve ailenizden söz ederek devam edelim o halde...

-Babam Latif ile annem Fahriye'nin ikinci oğlu olarak 1935 yılında dünyaya gelmişim. Babam beni ve ağabeyimi birer yaş büyük yazdırmış nüfusa ki sokakta daha az oynayalım, bir an önce ilkokula başlayalım... Eğitilmemizi çok istiyordu babam, özel bir duyarlılığı vardı buna karşı. Okuldaki öğretmenler de bu konuda beni çok teşvik ettiler. Öğrenimime 1941 yılında, Kurtuluş İlkokulunda başladım, evimize çok yakın bir yerde Ellisekiz meydanındaydı. Okulun açıldığı gün, babamla birlikte gittik ama biraz geç kalmıştık. Öğrencilerin hepsi sınıflarına girmişti. Hepsi yedi, bazıları daha da büyük yaşlarda olan öğrencilerin arasında sadece ben altı yaşındaydım. Babamın arkadaşı olan okul müdürü Kadri Karakaş elimden tutup sınıfa götürmüştü. Heybetli bir görünümüne sahip olan müdür beyin, soyadı gibi kalın ve kara kaşları vardı. Sonradan dikkatimi çekmişti, şehirde dolaşırken, gayet düzgün giyimi ve gösterişli hal ve tavırlarıyla herkesin gözü onun üzerinde olur, saygıyla karşılanırdı. Birinci sınıf öğretmenim, ufak tefek genç bir kadındı. Müdür bey bizzat kendisi götürüp ona teslim ettiği için, öğretmen beni özel bir ilgiyle karşıladı ve öndeki sıralardan birine oturttu. Sağıma baktım, herkes bana bakıyor; soluma baktım, herkes bana bakıyordu; birden ağlamaya başladım. Öğretmen beni susturmaya çalışmadan, koşarak müdür beye gitti. Sonra da gelip beni sınıftan aldı, yandaki sınıftan çıkan, sanırım benden iki yaş kadar büyük, bir kız öğrenci ile birlikte müdürün odasına götürdü. Sonradan öğrendim; o kız müdür beyin kızıymış. O odada çok rahat hareket ediyor, çekmeceleri karıştırıp makas ve kâğıtlar çıkarıyor, kesip doğruyordu. Yerküre, dünya atlası ve benzeri çok sayıda ilginç okul malzemeleri de vardı orada. Birlikte bunlarla oynamaya başladık. Böylece, okuldaki ilk günün verdiği sıkıntıyı üzerimden atıp rahatlamış oldum. Bir süre sonra tenefüs zili çaldı ve bütün çocuklar sınıflarından dışarı fırladılar. Biz de balkondan onları seyrettik. Ders zili çaldığında

da öğretmenim geldi, “Haydi gidelim” deyip, elimden tutarak beni sınıfa götürdü. Artık ders dinlemeye hazırdım. Harfleri yaza çize, birkaç ay içinde, yavaş yavaş okumayı da yazmayı da öğrenmeye başladım. Bir gün ders sırasında sınıfın kapısı açıldı, gelen bir öğrenciydi. Öğretmene, “Müdür bey, Mehmet’i istiyor” dedi. Okulda bana ilk adım olan ‘Mehmet’le seslenirlerdi. Bütün sınıf, dönüp “ne olmuş” gibisinden bana bakmaya başladı. Öğretmen izin verince, çocukla birlikte, müdürün öğretmeni olduğu bitişikteki sınıfa gittim. Baktım, tahtanın başında bir öğrenci var, sanırım benden üç yaş kadar büyük, iri cüsseli bir çocuk... Müdür bey, tahtayı işaret ederek bana, “Vardır, diye yaz oraya” dedi. Elime tebeşiri alıp, tahtaya dediğini yavaşça yazdım. Bunun üzerine müdür bey, hışımlla çocuğa dönüp, “Gördün mü, bak, nasıl yazılıyormuş!” diye bağırdı. Bana da “Tükür şunun yüzüne” dedi. Ben hem korkudan, hem mahcubiyetten başımı önüme eğdim, hiçbir şey diyemedim. Sonra, “Tamam, gidebilirsin” deyince, çıkıp sınıfıma döndüm. Bu olay anında okula yayıldı. Bendeki yansıması ise, “Ben yapabiliyorum, benden bunu bekliyorlar,” düşüncesi ile bilinçaltıma yerleşen bir sorumluluk duygusu oldu. Yaşadığım bu olay, herhalde, kendime olan güvenimi artırmıştı. Tabii, bu aynı zamanda insanı heveslendirip, çalışmaya da itiyor. Yapıyorsunuz, başarıyorsunuz ve hoşunuza gidiyor; çünkü karşılığında takdir ediliyorsunuz. Yine o yıllardan aklımda kalan bir olay var. Ben üçüncü sınıfta iken bir veba salgını ortaya çıkmıştı Urfa’da. O zamanın Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bütün güçsüzlüğüne, zayıflığına rağmen, çok çabuk tedbir aldı; hemen köyün etrafını kuşattılar, o köye giriş çıkış yasaklandı. Bu olay üzerine, öğretmenimiz bizden veba hakkında bir kompozisyon yazmamızı istedi. Ben de bir şeyler yazdım, götürdüm. Okulda öğrencilerin hazırladığı bir aylık duvar gazetesi çıkıyordu. Öğretmenimiz, benim kompozisyonumu beğenmiş ve bu gazeteye koymaya karar vermiş. Bunu duyduğumda sevindim, çok hoşuma gitti. Gazetede yer alacak yazıları, yazısı güzel olan çocuklar yazar, resimler yapıştırılır, sonra da duvara asılırdı. Bazen içinde bizim çözmemiz için matematik problemleri de bulunur, onları okul dışında da kendi aramızda tartışırdık.

Bir süre sonra baktım, benim yazım okul gazetesinde çıkmış. Ama ne göreyim? Yazımın altında başka bir çocuğun adı var. Ben utangaçlığımdan kimseye bir şey diyemedim, ama bunu fark eden arkadaşlarım hemen öğretmene söylediler; “Öğretmenim, Mehmet’in yazısının altına beşinci sınıftan birinin adı yazılmış,” diye. Meğer benim yazımı gazeteye güzel harflerle, çini mürekkebiyle yazan, adımın yerine de kendi adını yazıvermiş. Bu, hayatta başıma gelen ilk intihal olayıdır!

-Peki sizin bu durumunuz, diğer arkadaşlarımız arasında bir tartışma yaratır mıydı? Sizi desteklerler miydi; yoksa çekemezler miydi?

-O yaştaki çocuklarda çekemezlik olmuyor. Belki destek de fazla değildi. Ama yakın arkadaşlarım seviniyorlardı. Ne bileyim, herhangi bir konuda tereddüt ettiklerinde, “O bilir, ona soralım” gibi, o yaşa göre kendilerince beni öne çıkarıyorlardı. Bu da insanda, farkında olmadan, “Bu işlerin sorumlusu benim, bu işler benden sorulur” gibi bir duygu, bir düşünce oluşturuyor tabii. O yaşlarda da normal; bunlar insanı bir yere götürüyor, çekiyor, sürüklüyor.

Urfa’daki okulları ikiye ayırmışlardı: Bir kısmı, ‘gözü trahomlu olan çocukların gittiği okullar’dı; diğerleri de ‘gözü trahomsuz olan çocukların gittiği okullar’. Bizim mahalledeki okul, gözü trahomlu olan çocuklara ayrılmış bir okuldu.

-O kadar yaygındı bu hastalık, öyle mi?

-Tabii, o zamanlar duvarlara büyükçe afişler asılırdı. Üzerinde; gözü görmeyen, bastonlu, yaşlı bir adam ile onun elinden tutmuş, yanında yürüyen küçük torununun resmi bulunur, altında da şunlar yazardı: “Bu yaşlı adamın gözleri görmüyor, yakında torununun da gözleri öyle olacak.” Trahomla, hem bu türden yayımlarla hem de Trahomla Savaş Dispanserleri aracılığıyla mücadele edilirdi. O günlerde Veremle Savaş Dispanserleri de yaygındı. O mücadeleler sayesinde, günümüz Türkiye’sinde bu hastalıklar hemen hemen kalmadı.

Zannedersen her pazartesi sınıfın kapısı açılır, beyaz önlüklü iki görevli içeri girer, yanlarında getirdikleri çantalarını masanın üzerinde açarlardı. Biz de sırayla ayağa kalkar, önlerine giderdik. Gözlerimize bakarlar, ilaç damlatırlar ve her birimizin adının karşısına 1’den 5’e kadar bir sayı yazarlardı. Okul yönetimi, 1 ve 2 ile işaretlenen öğrencileri, iki üç gün içinde, dispansere götürürlerdi. Orada çocukların

gözlerini acıtan bir şeyler yaparlardı. Bu yaptıklarına, 'göz kazınması' denirdi. Bu sırada herkesin canı yanardı, sonra gözün üstüne tentürdiyotlu pamuk basıp evlere gönderirlerdi. O, sınıflarda yapılan muayenelerde benim gözüm temiz çıkıyordu. Çünkü babam bize, yüzümüzü yıkarken gözümüze biraz sabun kaçırmamızı tembihlerdi. Biz de sabunu bile bile gözümüze kaçırdık. Biraz gözümüzü yaksa da sabun, mikropları öldürüyordu herhalde.

5. sınıfa geldiğimde, Milli Eğitim Müdürlüğünün baskısıyla, beni 'gözü trahomsuz olan çocukların okuluna' göndermek istediler. Öğretmenler ve müdür muavinleri beni çağırıp, "Biz seni bu okuldan mezun edip diplomanı vermek istiyoruz. Sen en iyisi bir iki gün okula gelme. Biz Milli Eğitim Müdürlüğüne, senin için, okula devam etmiyor deriz; sen daha sonra tekrar gelirsin," dediler. Ben bunu, eve gidince, babama söyledim. Babam, "Olur mu öyle şey, sen okulunu aksatma. Hangi okula gönderirlerse, o okula gidersin," dedi. Artık büyümüş sayılırdım. Daha uzak olsa da öteki okula gidebilirdim. Sonunda çaresiz, ders yılının birkaç ayı geçtikten sonra, 'gözü trahomsuz olanların okuluna,' Cumhuriyet İlkokuluna transfer oldum. Kurtuluş İlkokulundaki müdürümüz Kadri Karakaş da benden kısa bir süre önce Cumhuriyet İlkokuluna müdür olarak atanmıştı.

Bu okuldaki öğretmenim Recep bey, çok genç, saygıdeğer ve çok hoş bir insandı. Öğrenciler -ki hepsi erkekti- dört yıldır bir arada okumuşlar, hepsi birbirlerini tanıyorlardı. Önce biraz yabancılık çektim, ama sonra beni çok benimsediler. Bir süre sonra karne zamanı geldi, okul bitti, karnelerimizi aldık. Recep beyin o günkü davranışını çok net hatırlıyorum: Herkesin numarasını okuyor, yanına çağırıyor, karnesini veriyordu. Sınıfa nakil olarak sonradan katıldığım için benim numaram en sondaydı. Benim karnemi verirken bir süre durdu, sonra çok teşekkür ettiğini söyledi ve "Hep böyle devam etmeni isterim," dedi. Çok duygulanmıştım. Müthiş bir şeydi bu benim için. Düşünün, o çocuklar kaç yıldır onun öğrencileriydi, beni kısa sürede tanımıştı; öyle olduğu halde, karnemi ve diplomamı verirken bunları söylemesi çok duygulandırdı beni, çok etkiledi. İnsanı şu duyguya, sorumluluğa itiyordu bu davranışlar: "Benden bir şeyler bekleniyor, ben de bunun gereğini yapmalıyım." Ama bilinçli olarak değil, bilinçaltında oluyordu bu.

-Peki kendinizin, normal, dersini çalışan bir öğrencinin ötesinde olduğunuzu, onlardan bir adım öne çıkmış olduğunuzu fark ediyor muydunuz?

-Ödev veriyorlarsa ilgi gösteriyordum, bunu ciddiye alıyordum. Ama "Ciddiye almak lazım, onun için ciddiye almalıyım" diye değil; bilinçaltımda bir şey vardı, o itiyordu beni o yöne. Kitaplardaki problemleri hep çözüyordum; kendi ders kitabımızın dışında bulduğum problemlere de hevesle ilgi gösteriyor, yapıyordum. Yani böyle bir ruh haliyle, böyle bir yaklaşımla ortaokula geçtim.

-Okuldan arta kalan zamanlarınızda ne yapardınız, yaz tatillerinizi nasıl geçirirdiniz?

-Çok fazla yapacak bir şey yoktu, arkadaşlarımızla sokakta oynardık, yaz tatillerinde de öyle. Bizi başka yöne çekecek bir olanak; mesela müzik dersi alabileceğimiz yerler, spor yapabileceğimiz tesisler yoktu. Dolayısıyla, kendi başlarımıza kalıyorduk. Ben, evde elime geçen kitaplar buldukça onlara bakıyordum. Oynadıklarımız da, mahallenin çocuklarıyla sokaklarda koşturmak, toz toprak içinde çelik çomak, top oynamaktı. Biraz daha büyüdükten sonra, ortaokulda, yani İstanbul'a göç etmemizden biraz önceki zamanlarda, yazları köye giderdim. Türkiye-Suriye sınırına iki kilometre yakınlıkta bizim bir köyümüz vardı, adı Züneybir. O köyde yaşayanlar, ekip biçenler Araplardı. Kardeşimle beraber gittiğimiz o köydeki yaşam, orada geçirdiğimiz zaman, tavukları, atları, eşekleri, inekleri, koyunları ve diğer hayvanları görmek hoşumuza gidiyordu.

-O köy sizindi, öyle mi?

-Köy vaktiyle tümünden bizim ailemizinmiş. Sonra, benim hatırladığım zamana kadar yarısını satmış bizimkiler, Araplar almış parça parça. Bizim gidip geldiğimiz zamanlarda yarısı hâlâ bizimdi. Sonra bir cinayet işlendi toprak yüzünden. Ben devleti suçlamam, ama memurları çok suçlarım. Sonra babamın anlattıklarını ve duyduklarımı birbirine karıştırarak söylemek istiyorum: Köyün bağlı olduğu Akçakale kasabasındaki bir tapu memuru, herhalde nüfus memuruyla da anlaşarak, orada bir Arapa tapu vermiş. 9'da 1 gibi bir hisse. Adam da orayı ekince, biz şikâyetçi olmuşuz. O zamanki

kural öyleymiş; biri, bir tarlayı ekerse, kimin malı olursa olsun, ürününü alıncaya kadar ona bir şey yapılmazmış. “Bekleyeceksiniz” diyorlar, bekliyoruz. Adam ürününü alıyor, ertesi yıl bir daha sürüyor. Öteki Arapların asabı bozuluyor, bizimki de bozuluyor. Neticede mahkemeye başvuruluyor. Duruşmalar uzuyor. Her defasında beklenmedik bir şeyler oluyor. Tapuları topluyorsunuz; o Arapların ellerindekiler ve bizimkiler 9’da 9 oluyor... Yeni geleninki, fazla. Onun elindeki tapunun veriliş tarihine bakıyorsunuz, çok yeni, bir iki yıl önce verilmiş. Bunun nereden geldiği incelenmiyor. İki bir hakimler değişiyor, her gelen davaya yeniden bakıyor, ama altından kalkamıyor. Böylece işler uzadı. Babam Ankara’ya iki sayfa telgraf çekti; olayı uzun uzun anlattı ve son cümle olarak da “Madem bizim hakkımızı korumuyorsunuz, pasaportumuzu verin başka ülkeye gidelim” dedi. Ben götürdüm onu postaneye. Onun üzerine Vilayetten, mektupçu denilen yetkili biri geldi, ne oluyor diye baktı. Sonuç gene değişmedi. Yani devlet bir türlü halledemedi bu işi. Sonunda Araplar, bir gün, yeni gelen kişi toprağı ekerken üstüne gitmişler, silahlı çatışma çıkmış, ölenler, yaralananlar olmuş. Bize o zaman dediler ki; “Bu, aşiretler arası kan davasına dönüştü; artık buraya gelemezsiniz, size de saldırırlar.” Biz de o anda satabildiğimiz kadar toprağı sattık ve İstanbul’a göç ettik.

Ben bu konuyu özellikle şunu vurgulamak için anlatmak istedim: Kimi siyasetçilerimiz konuşurken, geçmiş dönemdeki kusurlara bakıp hükümetteki yetkili kişileri, hatta Cumhurbaşkanını suçluyorlar veya o dönemlere yönelik kötü şeyler söylüyorlar. Ben bundan üzüntü duyuyorum. Bir memur kötü bir uygulama yapabilir; Cumhurbaşkanı, Başbakan veya bakanlar ona izin verdi veya ona ortak oldu anlamına gelmez bu. Bu kötü uygulamaların suçunu onlara yüklememeli. Ayrıca, o zaman Cumhuriyetin zayıf, çok güçsüz bir durumda olduğunu da göz ardı etmemek gerek.

-Biraz babanızdan söz eder misiniz?

-Babamın herhangi bir diploması yoktu; ama özellikle hukuk konularında çok bilgiliydi, kendi kendini yetiştirmişti. Bütün davalarını avukat tutmadan kendisi yürütürdü. Ben hatırlıyorum, akşamları babam eve ne zaman geç gelse, mahkemede olduğunu söylerlerdi. Sürekli mahkemelerle uğraşır. Çünkü arazi davaları çoktu Urfa’da. Çoğu da akrabalarla olan davalar. Sadece az önce anlattığım olay dışarıdan biriyle, bir Arapla yaşanmıştı. Anlaşmazlıkların hepsi de miras nedeniyle ortaya çıkıyordu ve çok sıkıntılıydı.

Babam da bu davalar nedeniyle hukukla çok ilgiliydi, kendini o konuda iyi yetiştirmişti. Mesela, babamda temyiz içtihatlarının hemen hemen hepsi seri halinde vardı. Bunlar kitap halinde yayımlandıkça babam sipariş verir getirtirdi. Babamdan ödünç içtihat kitapları isteyen hakimleri biliyorum. Bu kitapları biz de karıştırırdık, çok hoşumuza giderdi. Türkiye’de yaşanmış olayları, Yargıtay’a giden davaları okurduk onlardan. Orada olayın kısaca anlatıldığı hüküm kısımları ve sonunda da Yargıtay’ın kararı vardı. Geceleri bazen -ki o zamanlar elektrik yoktu, gaz lambası vardı Urfa’da- biz uyurken, babam lambanın alevini iyice kısar, o loş aydınlıkta içtihatları karıştırır, kenarlarına notlar alırdı. Babam hukuka gösterdiği ilgiyi tarıma göstermiyordu artık, o yıllarda iyice soğumuştü köyden.

-Babanızın hukuka olan ilgisi belli; ama onun ötesinde, kendisine göre bir düşünce yapısı da muhtemelen var. O yılların Urfasını düşünürsek, diğer insanlardan biraz farklı bir yapıya sahip gibi. Sizi eğitim konusunda yönlendirmesi, gemileri yakıp, toprakları satıp, İstanbul’a göçecek kadar radikal kararlar alabilmesi bunu gösteriyor.

-Benim görüşüme göre, iyi bir sezgisi vardı, olayları iyi değerlendirebiliyordu. Bir kişi, “Toprakları satıp, İstanbul’a gideyim, çocuklarımı okutayım” diye düşünüp, ona göre davranıyorsa...

Evet, bizim eğitimimiz için her şeyini sattı ve İstanbul’a geldi. Birçok akrabamız, “Yapma, etme, gitme” dediler; ama o dinlemedi.

Urfa’da Kavafhane... 1960’lı yıllar

Benden üç yaş büyük olan Baki ağabeyim ortaokulu bitirdiğinde Urfa'da lise yoktu; onun yaşıtı olan çocukların çoğu ortaokuldan sonra artık eğitim defterini kapatıyorlardı. Çok azı Adana'ya veya Diyarbakır'a liseye gidiyordu. Babam ağabeyimi önce Tarsus Amerikan Kolejine vermek istedi, ancak o yıl kontenjanları dolmuştu. Babam, ağabeyimin bir yıl olsun, kaybetmesini istemedi, kaydını Adana Lisesine yaptırdı ve ağabeyim o liseden mezun oldu. Bunun için yaptığı fedakârlık da az buz değildi. Adana'da tanıdığımız Urfalı bir polislin evine bırakmıştı ağabeyimi. Biz o ailenin ev kirasını öderdik. Yani, ağabeyim orada kalıyor diye o evin kirasını biz ödüyorduk. Ayrıca, üç yıl süresince Urfa'dan; bulgur, mercimek, salça, yağ ve benzeri gıdalar da gönderiyorduk onlara.

Babam, nedense, eğitime takmıştı; "Böyle tarla, köy, mal, mülk, bağ, bahçe insanı abad etmez", derdi. Hatta, Urfa'daki deneyiminden hareketle, "Bunlara güvenmek insanı batırır, felakete götürür. Sizin bileğinizde bir mesleğiniz olsun, gittiğiniz her yere onu beraberinizde götürürsünüz", derdi.

-Hocam, ilkokulu bitirdiğiniz dönemde kalmıştık, bu arada babanızı da biraz olsun tanımış olduk. Şimdi ortaokul yıllarından devam edebiliriz.

-1946 yılında artık Urfa Ortaokulunda öğrenciydim. Urfa'da bir tane ortaokul vardı ve benim birinci sınıfa başladığım yıl bu okulun lise bölümü yeni açılmıştı. Bu yıllara dair çok güzel anılarım var. O zamanlar, devlet her yaptığını ciddi ve iyi bir şekilde yapıyordu. Mesela, lise müdürü Macit Saner Galatasaray Lisesinden gelmişti. Urfa'ya lise açılması, yani bizim ortaokula lise bölümünün eklenmesi, Urfalıların ısrarlı mücadelesinden sonra gerçekleşmişti. Cumhuriyet Halk Partisi hükümetinin son iktidar döneminde Milli Eğitim Bakanı Urfa'ya gelecekti. Bunu haber alan Urfalılar her tarafı "Lise isteriz" yazılarıyla donattılar. Örneğin, bakan Balıklı Göl'ü ziyaret ediyor, orada çay içecek; çay bardağını kaldırdığında, bir bakıyor tabakta "Lise isteriz" yazısı var. Lokantada yemek yiyor, tabağın altında aynı yazı. Sonunda bakan, "Tamam" diyor, "Söz size, buraya bir lise açtıracağım..." Bakanın Urfa'dan ayrılmasının hemen ertesinde, lisenin açılması için talimat geldi ve Urfa da böylece lisesine kavuşmuş oldu. Ancak şunu belirtmeliyim, lise, yasak savma zihniyetiyle değil, en iyi şartlar yaratılarak eğitime açıldı. İngilizce, Almanca ve Fransızca dilleri için öğretmenler aynı anda geldi Urfa'ya. Yeni matematik ve fizik öğretmenleri tayin edildi. Genellikle, "Doğu bölgesi sürgün yeridir", şeklinde bir anlayış vardır ya, hani, "Bu bölgeye ceza almış, suç işlemiş, sakıncalı insanları gönderelim" düşüncesi... Benim Urfa'da tanık olduğum uygulama bunun tam tersiydi. Gelen öğretmenler gerçekten mesleğin en iyileri arasındaydı.

Biz ilk terbiyelerimizi onlardan aldık. Bütün öğrenciler, her sabah ders başlamadan okulun bahçesinde sıraya dizilirdik. Müdür Macit bey – oldukça uzun boyluydu- gelir, hepimize bakardı. Saçı uzun olanları, kravat takmayanları parmağıyla işaret eder, bir kenara ayırırdı. Tıraşı gelmişleri berbere, kravatı olmayanları, alıp gelsinler diye, eve gönderirdi. Öyle arkadaşlarımız vardı, kravat takmak istemezlerdi, ailelerinden görmemişler; okul kapısına kadar ceplerinde getirirler, orada boyunlarına takarlardı. Böyle ciddi bir hava içerisinde yetiştik. Müdür muavinleri sık sık sınıflara girerler, hepimizi sıralarımızdan kaldırırlar, çantalarımıza bakarlardı; sigara, bıçak, kumar malzemesi ve benzeri şeyler var mı diye. Kısacası, okul yönetimi disipline çok önem veriyor, bizi böyle yetiştiriyordu.

Bende izi kalmış öğretmenlerden biri, işte o yıllarda matematik öğretmenimiz olan Rıfat Türkeli'ydi. Rıfat bey pala bıyıklıydı, elinden eksik etmediği bir deri çantası vardı. Onu sallaya sallaya yürür, biz de ona gıptayla bakardık. Sadece biz değil, şehirdeki dükkân sahipleri, halk da öyle bakar, "Riyaziye hocası geçiyor", diye saygıyla birbirlerine gösterirlerdi. Ben ilk matematik terbiyesini işte bu Rıfat beyden almış oldum. Bize ders kitabımızda olmayan çok problem sorardı. Ben ispat sözcüğünü de ilk defa ondan duydum. Bir şeyler yazar, çizer sonra da, "Haydi bakalım, bunu ispat edin" derdi. Nedir ispatlayın dediği? Örneğin, bir geometrik şekil var, "Bu açı, bu açıya eşittir; ispat edin. Bu uzunluk, o uzunluğun yarısıdır; ispat edin," gibisinden... O geometrik şekilde var olmayan bir çizgiyi siz akıl eder de şekle eklerseniz, her şey berraklaşır, açıkça görünür hale gelirdi. Bu benim ve bazı arkadaşlarımın çok hoşumuza giderdi ve derse aşırı ilgi duymamıza neden olurdu.

Ortaokul 2. sınıfta yaşadığım bir olayı özellikle anlatmak istiyorum. Orantı konusunu işlediğimiz günlerden birinde Rıfat bey "Evde bir problem uydurun, uydurduğunuz problemi çözün, getirin" diye ödev verdi. Ben eve geldim, kitabı açtım, sorulara baktım. Problemlerdeki sayıları değiştiresem, üçü

beş, beşi yedi yapsam, bu yeni bir problem kurmak olmaz, kitaptakilerin bir benzerini yazmak olurdu. “Ne yapsam, nasıl yapsam?” diye düşündüm. Sonunda yeni, tamamen bana ait bir problem oluşturdum. Problem şöyleydi: Üç kişi ortaklaşa bir işe girer, bunun için değişik sermaye ortaya koyarlar. Yıl sonunda edecekleri kârı sermayelerine göre bölüşeceklerdir. Fakat üç ortaktan biri bir süre sonra ayrılmaya karar verir ve koyduğu parayı geri alır. Diğer ortaklar, yıl sonundaki kârdan ona da pay ayıracaklarını söylerler. Bu durumda, hem sermayeleri hem de ortaklık sürelerindeki farklılık dikkate alındığında, her birinin eline geçecek kâr payı ne olacaktır? Ben hem bu problemi oluşturmuş, hem de çözümünü yapip hocaya vermişim.

O günlerde matematikten yazılı sınav olmuştu; ama birkaç arkadaşımız sınava katılamamıştı. Ödevi verdiğimizden bir iki gün sonra Rıfat bey bu arkadaşları, sınav yapmak üzere, ön sıralara oturttu, çantasından çıkardığı ödev kâğıtlarımızın içinden birini aldı, tahtaya geçip yazmaya başladı. Öndeki arkadaşlar bana dönüp, “Bu senin kâğıdın” dediler. Baktım, sahidem öğretmen benim problemimi yazıyordu tahtaya. Sınava girenler o problemi çözememişlerdi. Teneffüste hep bu konu konuşuldu. Onlar, “Başımıza iş açtın, nereden çıkardın bu problemi?” diye bana sitem ettiler. Bunlar bilinçaltında bir şeyler oluşturuyor insanda. Bu olay bende ayrı bir hava yarattı: matematikten ürkmemek, matematiği sevmek, matematiği benimsemek, sahiplenmek gibi bir etki bıraktı. O zaman bunu çok akıl etmiyordum, ama “Bir şeyler de bana ait olsun, ben de bir şeyler ekleyeyim, kitaplarda var olanların ötesinde şeyler olsun” bilinci zannedersen o dönemde, farkında olmadan uyandı bende, bilinç altında.

-Matematik öğretmenin size karşı özel bir tutumu, sizi geliştirmeye yönelik bir özel çabası var mıydı?

-Hayır. Belki aldığım notlarla Rıfat beyde bir farklılık uyandırıyordum; ama onun bana apaçık özel ilgisi yoktu. Çoğu arkadaş korkardı ondan, önünde titrerdi. Belki de kimileri, “Bu adam olmasaydı, ne iyi olurdu” diyorlardı ama ben onu seviyordum.

Bizim zamanımızda, ortaokul biterken ‘eleme’ adı verilen sınavlar yapıldı. Sorular Ankara’da hazırlanırdı, Türkiye’nin her yerinde aynı sorularla yapıldı o sınavlar. Cevapları kimler okuyordu, bilmiyorum; ama herhalde herkesin kendi öğretmeni okumuyordu. O eleme sınavlarını geçtim, liseye geldim. Lise 2. sınıfta ben matematikten bütünlüme kaldım.

-Hayrola hocam?

-Urfa’da lise ilk kez açıldığında, ortaokulu bitirdikten sonra, devamının bir yararı yoktur düşüncesiyle okula devam etmemiş ne kadar genç varsa, hepsi liseye gelmeye başladı. Ben liseye başladığımda, sınıfımızda benden dört, beş yaş daha büyük çocuklar vardı. Hepsi iri cüsseliydiler ve öğretmen gibi gözükürlerdi. Onlarla beraber okuyorduk. O günlerde çok genç bir matematik öğretmenimiz olmuştu: Orhan bey. Fen fakültesini, kredilerini üç yılda tamamlayarak bitirmişti, onunla övünürdü. Genç olduğundan mı ileri geliyordu, bilemiyorum, bu öğretmen, problemi tahtaya yazar, saatine bakar, problemi çözer, sonra tekrar saatine bakar, “Şu kadar dakikada çözdüm”, derdi. Üniversite yıllarında da problemleri hep en önce kendisi çözmüş. Bunları bize hikâye gibi anlatırdı. Herhalde kız arkadaşlarımıza da çok bakıyor olmalıydı ki; erkek çocuklar, özellikle de arka tarafta oturan büyükler, kendisine dış biliyorlardı. Mesela, öğretmen, bu çocukları sözlü sınav için tahtaya çağırıldığında, bazıları, “Gelmiyorum” derlerdi. Tabii, bunu duyunca öğretmen mahcup oluyor, kızıyor ve sıfır not veriyordu. Ben küçüktüm, ama ne oldu bilmiyorum, ben de onlara uydum. Böyle durumlarda kavga bile çıktığı olurdu. Hatırlıyorum; bir defasında Orhan beyin elinde uzun, tahta pergel vardı, çocuklardan biriyle takıştılar, birbirlerinin üzerine yürüdüler, öteki büyük çocuklar araya girerek, Urfa deyimiyse, “Yapma muallim bey,” deyip, öğretmeni bir kenara çektiler. Böyle sahneler çok sık yaşanıyordu. Mesela, aşiret reislerinin çocukları vardı,

onlar ayrı bir problemdi. Gerçekten zordu o günler. Ben de, nasıl oldu bilmiyorum, o havaya uydum ve öğretmen bana, “Gel tahtaya” dediğinde, “Gelmiyorum” dediğimi hatırlıyorum. Sadece o kadar değildi. Öğretmen, “Kâğıtları çıkarın, yazılı sınav yapacağım” dediğinde de kâğıt çıkarmazdık, yok derdik. Gerilirdi, yırtınırdı, “Çıkarın” diye bağırdı; “Kâğıdımız yok” der dururduk. O, gelir defterlerimizi alır, içinden kâğıt koparır, “Al, kâğıt burada işte” derdi. Bu sefer, arkadaki çocuklar “Boş verin kâğıtları” diye seslenirlerdi, boş verirdik. Kız arkadaşlarımız da buna uyardı.

Orhan bey, çoğumuzu sınıfta bıraktı. İkinci sınıfta hem geometriden hem de cebirden bütünlemeye kaldım. Urfa’da kitap satan kitabevleri pek yoktu, sadece Maarifin söylediği kitapları getirir, dağıtırlardı. Ben ve matematiğe meraklı bazı arkadaşlarım İstanbul’daki tanıdıklara yazar, problem kitapları getirtirdik. Bunların bir kısmı yabancı dilden Türkçeye çevrilmişler, kimileri de özel yazılmış kitaplardı. Oradaki problemleri çözmekle uğraşırdık. Yani, bizden beklenin çok üstünde şeyler biliyordum ama öğretmen “Tahtaya gel” dediğinde, “Gelmiyorum” diyordum. O büyük çocuklar belki sahiden tahtaya kalksalar, soruyu bilemeyip, mahcup olacaktı. Ama ben biliyordum. Buna rağmen o havaya uymuştum işte.

Orhan öğretmenle yıllar sonra Teknik Üniversitede karşılaştım. O da aradan yıllar geçtikten sonra inşaat mühendisliği okumaya gelmişti İTÜ’ye. Ben o zaman üniversitede üst sınıflara doğru gelmiştim, o İnşaat Mühendisliği Bölümünün birinci sınıfındaydı. Ben ve Urfalı arkadaşlarım ona çok saygı ve ilgi gösterdik.

Akrabalarımızdan, “Yapma, etme, gitme; yanlış yapıyorsun, orada perişan olursunuz” diyen çok oldu babama ama...

-Hocam, lise ikinci sınıftan sonra Urfa’dan ayrılıp, ailece İstanbul’a göç ettiniz. Hayatınızın İstanbul sayfasına geçmeden, bize Urfa yıllarınızdan biraz daha söz eder misiniz?

-Urfa’da o zamanlar asayiş çok kötüydü. Ben, sokaklara çıkıp dolaşmazdım, sinemaya bile pek gitmezdim. Çok kötü bir dönem yaşıyordu o zamanın Urfası. Mesela, bu taraftaki mahallenin çocukları ile o taraftaki mahallenin çocukları devamlı kavga ederlerdi, çoğunun ellerinde bıçaklar vardı; kavga oldu mu hemen birbirlerini bıçaklardı. İki üç kişi birden birini bulmuşlarsa hemen döverlerdi. Gruplar halinde dolaşırlar, diyelim ki siz yolda yürüyorsunuz, gelip omuz vururlardı. Bundan kurtuluş yoktu; siz alttan alıp, “Afedersiniz” deseniz bile “Aa, adama bak, bir de cevap veriyor” der, hır çıkarırlardı. Tabii, sizi gözüne kestirdikleri için bunu yaparlardı. O yıllarda okul şapkalarımız vardı, okula gidip gelirken takardık. Çarşının pazarın içinde, bütün esnaf bizi tanır bilirdi. Bir kavgaya karışsam, şapka bir yana, kitaplar öbür yana savrulsa; “Ben rezil olurum” diye düşünürdüm, böyle bir duruma düşmemek için ortalarda pek fazla dolaşmazdım.

-Urfa’nın sosyal yapısının bir gerçeği de aşiretler... Sizin dahil olduğunuz bir aşiret var mıydı?

-Hayır, belki köken itibarıyla bakılsa vardı; ama olsa da çok uzun zaman öncesindedir. Benim bildiğim, Arabizadeler adıyla anılan ailemizin bir şecere zinciri vardı, ipek üzerine yazılmış bir şecere zinciri... Orada biz dokuzuncu nesil olarak görünüyorduk. Dokuz nesildir hep şehirde yaşamıştık. Herhangi bir aşiret bağımız yoktu. Şecerenin en üstündeki dedem (günümüzde Suriye topraklarında kalan) Rakka’dan göç edip gelmiş. Urfa’da Arabi camisini yaptırmış. Bu cami halen yerindedir. Onun oğlu İbrahim dedemiz de İbrahimiye Vakfını kurmuş. Onun vasiyetine göre; “Caminin yanındaki küçük medresede ders veren hocalara maaş ödenecek, ders alan çocukların ve mollaların geçimi sağlanacak, caminin bakımı yapılacak ve artan para da erkek çocukları arasında bölüşürülecek.” Bakın, aradan ne kadar zaman geçti; şimdi benim torunlarımı da hesaplarsanız, on birinci nesil oluyor, hemen hemen 200 yıllık bu vakfı devlet zapt etti. Beş altı yıl kadar önce ağabeyimle birlikte bir dilekçe verip, devlete başvurduk, hissemizi istedik. Kayıtlarda görünen adı, ‘Mazbut İbrahimiye Vakfı’. Yani “Ele geçirilmiş İbrahimiye Vakfı...” Bize her yıl mart veya nisan ayında bir miktar para geliyor; benim ve ağabeyimin torunlarını toplayıp birlikte bir yemek yiyoruz.

-Siz bu göç olayını nasıl yaşadınız? Urfa'dan, çocukluğunuzun geçtiği yerden bir anda göç edip İstanbul'a geliyorsunuz. Daha önce hiç İstanbul'a gelip gitmiş miydiniz?

-Hayır, Adana'ya, Mersin'e gitmiştim. İlk defa Adana'da, şehrin içinde otobüslerin çalıştığını gördüm. Oysa o zamanlar Urfa'da sadece iki fayton vardı; insanlar her yere yürüyerek gidip gelirlerdi. Faytonları genellikle Urfalılar, ya yürüyemeyen hasta kişileri hastaneye götürüp getirirken, ya da memurlar, Balıklı Göl'e giderken kullanırlardı. Adana'da o zamanlar 18 otobüs çalışıyordu şehrin içinde. Çok ilgimi çekmişti bu, ne kadar hoş bir durum diye düşünmüştüm. Sonra Mersin'de, hayatımda ilk defa denizi, gemileri görmüştüm. Bunlar çok etkiledi beni. Şimdi diyeceksiniz ki, "Bu ne kadar etkileyebilir ki bir insanı?" Öyle değil. Gerçekten çok etkiliyor insanı böyle şeyler.

-Niye Adana'ya değil de, İstanbul'a göç ettiniz?

-Onu bilmiyorum, babam öyle uygun gördü. Çünkü ağabeyim Adana'da liseyi bitirmiş, artık İstanbul'da Teknik Üniversitesinin son sınıfında okuyordu. Sanırım o yüzden İstanbul'a geldik.

-Bu durum size nasıl söylendi; babanız ne dedi size bu konuda?

-“Biz buradan gidelim artık”, dedi babam, “Sizin eğitiminiz için, geleceğiniz için böylesi daha iyi olur”. 1950 yazıydı. Kalktık, geldik. Akrabalarımızdan, “Yapma, etme, gitme; yanlış yapıyorsun, orada perişan olursunuz” diyen çok oldu babama. Ama babam, “Bu çocukların eğitimi her şeyden önemli” dedi ve topladı bizi, İstanbul'a geldik. Ağabeyim bir evde pansiyon gibi kalıyordu. Evinde kaldığı Cafer bey çok saygıdeğer bir insandı, bir sanat okulunda muhasebe işlerine bakan bir beydi. Onun aracılığıyla, Fatih Çarşamba'da dört katlı bir ev alıp bir katına biz yerleştik, diğerlerini kiraya verdik. Urfa'daki köyün ve tarlaların bir kısmı daha bizim üzerimizdeydi. Böylece, oradan sağlanacak katkı ve kira gelirleriyle kendimizi geçindirecektik.

O yıllarda Çarşamba, daha çok Rumların oturduğu, temiz, güzel bir semtti. Evimiz, Fener'e doğru inen, Kiremit Caddesindeydi. Hemen hemen hepsi Rum olan komşularımız çok iyiydi. Az sayıda Türk aileler de vardı. Kiracılarımız da iyiydi. O kiracılarımızdan birinin kızı sonradan benim eşim oldu.

-Ailecek Urfa'dan göçüp İstanbul'a geldiniz ve Çarşamba'daki eve yerleştiniz. Urfa'dan ayrıldığınızda lise ikinci sınıfta kalmıştık hocam, oradan devam edebilir miyiz?

-Evet, Urfa lisesi ikinci sınıfta matematik öğretmeni Orhan beyin dersinden bütünlemeye kalmıştım. Ama bende hiçbir kaygı yoktu; sınavı rahatlıkla verir, sınıfı geçerdim, bu konuda kendime güvenim tamdı.

-Pertevniyal Lisesini özel olarak mı seçtiniz, ya da evinize en yakın okul o muydu?

-Çarşamba'ya en yakın okul Pertevniyal'di, bir de Vefa Lisesi vardı. Aslında ikisi de aynı uzaklıkta sayılırdı. İstanbul'a geldikten sonra bir iki ay, etrafı tanımakla geçti. Yeni ders yılı yaklaşıyordu, bir an önce okula kaydımı yaptırıp, sınavlara girmem gerekiyordu. O sırada, nasıl oldu, bilmiyorum, Pertevniyal Lisesine gidip kayıt ve sınav tarihlerini öğrenmem söz konusu oldu. O yıllarda henüz Demokrat Parti iktidarı İstanbul'un çehresini değiştiren geniş caddeler açma pahasına yıkımlara girişmemişti. Pertevniyal Lisesinin çok güzel bir merdivenli girişi vardı. O merdivenlerden çıktım, müdür muavininin odasını buldum. İçerde, sonradan müdür muavini olduğumu öğrendiğim bir erkek ile birkaç kadın öğretmen vardı. “Efendim, ben Urfa'dan geliyorum, okulunuza kaydımı yaptırmak istiyorum ama bütünlemeye kaldım” dedim. Müdür muavini çok müşfik davrandı bana. “Tamam çocuğum, sınavlar çok yakında başlayacak, hemen kaydını yaptıralım” deyip, tasdiknamemi istedi. Hemen çıkarıp verdim, aldı; ama bakar bakmaz tekrar bana uzattı. “Evladım sen bu okulda yapamazsın. Şurada Vefa Lisesi var, oraya git” dedi. Hiçbir şey diyemedim. Odadan çıktım, koridoru yürüyüp çıkış kapısını buldum, o görkemli, beyaz mermer merdivenlerde bir süre durdum, daha fazla gidemedim. Sıcak bir yaz günüydü; ya ağustos sonu, ya da eylül başları... Ağlamaklı oldum. Düşünsenize, İstanbul'a gelmişim, okula kaydolacağım, sınavları geçme konusunda kendime son derece güvenim var, ama müdür muavini beni okula almak istemiyor.

O ağlamaklı halimle okuldan ayrılıp yürümeye başladım. “Herhalde İstanbul'un standardı çok yüksek”

diye düşündüm. Peki, beni hiçbir okul almaz da, ortada kalırsam ne yapacaktım? Bildiğim herhangi bir meslek de yoktu; ne olacaktı benim halim? Geleceğimle ilgili ilk korku o an içime girdi. Urfa'dayken, öğretmen tahtaya çağırıldığında, "Gelmiyorum" derken, sınavlarda boş kâğıt verirken, ne kadar rahattım! Hiç korkum yoktu, kendime güvenim vardı çünkü orada; nasıl olsa sınava girdim mi geçerdim. Bu duygular içinde İstanbul'a gelmişim, ama karşılaştığım durum beni fena sarsmıştı. Eve gidip, "Beni okula almadılar" dedim. Babam, çok sakin karşıladı, beni yatıştırıcı sözler söyledi. "Benim Haydarpaşa Lisesinde bir öğretmen arkadaşım var, ondan yardım isteriz, Haydarpaşa Lisesine kayıt olursun", dedi. Nahit Cemal Toker adındaki bu öğretmenle babam Urfa'dayken sürekli mektuplaşırlar, bayramlarda birbirlerine tebrik kartları gönderirlerdi; yakın bir ilişki vardı aralarında. Bir gün babamla beraber Nahit Cemal beyin Laleli'deki evine gittik. İkisi baş başa verip Urfa'daki tanıdıklarını konuştular. Sonunda Nahit Cemal bey babamı eve gönderdi, beni alıp Pertevniyal Lisesine doğru yola koyuldu. Nahit Cemal beyin yürürken bana anlattıklarından, onun edebiyat öğretmeni olduğunu anladım. Okula geldiğimizde, görevlilerin Nahit Cemal beyi selamlamak için neredeyse yarı bellerine kadar saygıyla eğilmeleri dikkatimi çekti. Meğer kendisi daha önce, CHP iktidarı döneminde, Pertevniyal'ın müdürüymüş, seçimleri DP kazanıp hükümeti kurunca Nahit beyi o görevden alıp Haydarpaşa Lisesine öğretmen olarak göndermişler. Biz doğruca üst kata çıkıp müdürün odasına yöneldik. Nahit bey, kapıda beklememi söyleyip müdürün odasına girdi. Ben koridorun duvarlarında asılı resimlere bakarak oyalanmaya başladım. Biraz sonra odaya kahve gitti. Daha sonra, bana "Sen burada yapamazsın" diyen müdür muavini gelip içeri girdi ve kısa bir süre sonra dışarı çıkıp bana, "Çocuğum, gel benimle" dedi. Alt kattaki muavin odasına gittik. Tasdiknamemi istedi ve hemen oracıkta okula kaydımı yaptı. Sonra da "Şu gün cebir, şu gün de geometri sınavı var, gelir sınavlara girersin" dedi.

İlk sınav cebir dersindendi. O gün gittiğimde sınav odasının kapısında bekleyen birçok öğrenciyle karşılaştım. Aralarındaki konuşmalardan sözlü sınavı yapan öğretmenlerin Süreyya bey, Ahmet bey ve Turan Tanın olduklarını öğrendim. Turan Tanın'ın adını, Urfa'da okuduğumuz matematik kitabının yazarı olduğu için, biliyordum. Hem bu, hem de Urfa'dan gelmiş olmak bende gerginlik yaratıyordu. Bir ara baktım, o erkek çocuklar kız arkadaşları hakkında konuşmaya dalmışlar, arada sırada beni göstererek birbirlerine, "Bu nereden gelmiş?" diye soruyor. Bu çocukların hepsiyle sonradan çok iyi arkadaşlıklarım oldu ama o anda Urfa'dan geldiğimi öğrendiklerinde beni küçümstediklerini hissettim. Okula sonradan kayıt olduğum için sınava en son beni aldılar. Sınav usulü şöyleydi: Masanın üzerinde önceden hazırlanmış 100'den fazla soru vardı. Sınav sırası gelen öğrenciye, o sorulardan üçünü bir kâğıda yazıp veriyorlar, sonra da yer gösterip, 'git orada bunları düşün', diyorlardı. Bu arada sınava ondan önce girmiş öğrenci de tahtada kendi sorularını cevaplamakla meşgul oluyordu. Bana verilen sorulara bir göz attım, hepsi yapabileceğim cinstendi. Sonra tahtadaki çocuğa baktım, sorular karşısında çaresiz görünüyordu. Ama öğretmenler, bir şeyler yapabilmesi için yardımcı olmaya çalışıyor, zorluyorlardı onu. Sınavı yöneten öğretmenle ara sıra göz göze geliyorduk. Kendisi öğrencilerin en çok çekindikleri öğretmenmiş: Süreyya bey. Bir ara, "Sen biliyor musun bunu?" diye bana sordu. "Evet" dedim. Tahtadaki çocuğa, "Haydi sen çık" dedikten sonra beni çağırıldı. "Haydi sen yap bakalım bunu" dedi. Ben hem o soruyu hem de bana verilen soruları bir bir cevaplayıp bitirdim ve odadan çıktım.

Ertesi gün geometri sınavı vardı. Sınav kapısında bekleyen öğrencileri görünce, iki dersten birden sadece benim bütünlemeye kaldığımı farkettim, çünkü o gün sınava girecekler arasında önceki günden kimse yoktu. Tabii bu defakilerle de yine aynı meraklı bakışmalar yaşandı ve yine sınava en son ben girdim. Sorunun birini çabucak cevapladım ama ikincisi öyle olmadı. Bir uzunluğa (x) demiştim ve bazı büyüklükleri karekökten kurtarmaya çalışıyordum. Arada sırada geriye çekilip yaptıklarına bakıyordum. Bir de baktım, (x⁸)'lere kadar çıkmışım. Olur iş değildi! Süreyya beyin yüksek sesiyle kendime geldim: "Olmaz, olmaz öyle, bırak!" Kendimi çok kötü hissettim tabii. Bıraktım tebeşiri elimden, "Tamam, yattı bizim okul, bu iş bitti" diye içimden geçirdim. Sonra Süreyya bey, "Sen başkasının yerine mi sınava giriyorsun, yoksa gerçekten bu öğrenci misin? Hüviyetin yanında mı?" diye sordu. İşte o anda rahatladım. "Öğretmen beni küçümsemiyor, başkasının yerine mi giriyorsun dediğine göre durum çok da kötü değil herhalde" diye düşündüm. "Tasdiknamem aşağıda, resimlerim de var" dedim. "Git getir" dedi. Hemen

alt kata inip müdür muavininin yanına gittim, “Efendim, tasdiknamemi istiyorlar yukarıdan” dedim. “Ne yapacaklarmış?” diye sordu. “Sen bu öğrenci misin, yoksa başkasının yerine mi sınava giriyorsun” diye soruyorlar dedim. O zaman tebessüm etti, “Haydi sen git, ben yukarı çıkar, hallederim şimdi” dedi. Sınav sonuçlarını öğrendiğimde, kendime olan güvenim yeniden yerine gelmiş oldu. İki sınavı da başarmış, sınıfı geçmiştim.

-Böylece, artık Pertevniyal Lisesi öğrencisi oldunuz, sizden başka İstanbul dışından gelen var mıydı, okulda ilk arkadaşlarınız kimlerdi?

-İkisi Bulgaristan’dan, ikisi de Samsun’dan gelmiş çocuklar ve bir de ben; diğerleri için sınıfın yabancılarıydık. Onların arasında kendimi hiç gurbette gibi hissetmedim, yabancılık çekmedim. İlk yıl okulun eski öğrencilerinden Osman Soydan’la aynı sırada oturdum. Bir sonraki yıl, sıra arkadaşım Rahmi Erenler idi. Rahmi, sonraları kaptan oldu. Osman çok iyi bir arkadaştı, sanırım yaşı benden biraz büyüktü ama boy bos olarak birbirimize yakındık. Sanki hamim gibiydi Osman, beni sürekli korur ve kollardı; ne yazık ki artık hayatta değil.

Bu arada, okula uyum sağlamam konusunda öğretmenlerin de çok yardımcı olduklarını belirtmeliyim. O yıllarda ikinci sınıftan sonra liselerde sınıflar fen ve edebiyat olmak üzere ayrılırdı, ben fen şubesini seçmiştim. Bütünleme sınavında benden hüviyet isteyen Süreyya bey üçüncü sınıfta matematik öğretmenimizdi. Ders sırasında bazen kitaptaki problemlerden çözemediklerimiz olurdu. Bir sonraki derste, Süreyya bey sınıfa girer girmez bana döner, “Ne oldu; çözdün mü o problemi?” diye sorardı. Ben de hep çözmüş olurum. O zaman, “Gel, yap arkadaşların da görsün”, derdi. Ondan sonra kendisiyle ilişkimiz hep iyi oldu.

-Süreyya bey için, sizdeki bu matematik yeteneğini ilk keşfeden öğretmen diyebilir miyiz?

-Bunu özellikle dördüncü sınıfta matematik dersimize gelen ve matematik konusunda beni çok heveslendiren Ahmet (Dinç) bey için söyleyebilirim. Onun elinde FGM serisinden Fransızların yayınladığı Fransızca bir problem kitabı vardı. Fransa’daki okullarda sorulmuş olan sorular vardı içinde. Biz yavaş yavaş Teknik Üniversitenin sınavlarına hazırlanmaya başlamıştık. O zaman bugünkü gibi özel dersaneler yoktu. Ahmet beyin vermiş olduğu bu kitaptan da çok yararlandım.

Bazı günler boş geçen derslerimiz olurdu. Bilirsiniz, sınıfta öğretmen yoksa genellikle gürültü olur. Zaman zaman koridorlarda dolaşan Ahmet bey, böyle durumlarda bana, “Sen tahtaya çık da arkadaşlarına bir şeyler anlat, gürültü etmesinler” derdi. Ben de lisede okutulmayan, ağabeyimin kitaplarından öğrendiğim bazı konuları, örneğin sarkaç problemini, Ay’ın dünya

etrafındaki hareketini, denklemlerini çıkararak anlatırdım arkadaşlara. Ben bu problemleri çok sevdiğim için hep bunları anlatmak isterdim, öğretmenler de buna izin verirlerdi.

Ahmet beyin bir özelliği de, arada sırada bizi İstanbul içinde gezilere götürmesiydi. Bir defasında Yassıada’da Bahriyenin tesislerini görmeye gittik. Sonra, Vaniköy’deki şeker (glikoz) fabrikasına götürdüler. Ahmet bey beni

GEOMETRİ LİSE III

PROBLEM 16. Karşılıklı kenarları dik olan bir dörtgüzlün karşılıklı kenarlarının ortak dikmelerinin bir noktadan geçtiğini gösteriniz.

Çözüm: Dörtgen ABCD olsun. BCD üçgeninin BH_1 , CH_2 , DH_3 yüksekliklerini çizelim. H_1L_1AB ve H_2K_1AC çizerek H_1L ve H_2K ortak dikmeler olur. Çünkü H_1B_1DC ve BL_1DC (hipotez) dir. O halde DC doğrusu BL_1H_1 düzlemine dik olur. Bundan dolayı bu düzlem içindeki LH_1 doğrusuna dik olur. Aynı şekilde BD nin H_2K ya dikliği gösterilir. BH_1L_1AC (hipotez), H_2K_1AC olduğundan BK_1AC olur. Aynı sebeple LC_1AB ve AH_2L_2BC dir, yani AH_2 , BK_1 ve CL_1 ABC üçgeninin yükseklikleridir. Menelaus teoremine göre

$$\frac{AL}{LB} \cdot \frac{BH_1}{H_1C} \cdot \frac{CK}{KA} = -1$$

ve DBC üçgeninde ise

$$\frac{BH_2}{H_2D} \cdot \frac{DH_1}{H_1C} \cdot \frac{CH_2}{H_2B} = -1$$

yazılır. Bunlar taraf tarafa çarpılırsa:

$$\frac{AL}{LB} \cdot \frac{BH_1}{H_1C} \cdot \frac{DH_1}{H_1C} \cdot \frac{CK}{KA} = +1$$

bulunur ki, bu da H_2K ve H_1L nin bir düzlemde olduklarını ve paralel olmadıklarından bir O noktasında kesişeceklerini ispat eder. (Matematik Dergisi, sayı 2, sahife 19). Aynı yolla üçüncü ortak dikmenin de bunları keseceği ispat edilir. Üçüncü dikme bunların teşkil ettiği düzlemde olmadığında her ikisini de ancak O noktasında kesebilir.

(Mithat İdemem, Pertevniyal Lisesi)

(Doğru çözüm gönderenler: Kadir Öztürk, Kubilay As. Lisesi; Kemal Öz Çarpıcı, İzmir Atatürk Lisesi; Erol Özgen, Yafa Lisesi; Erdülhan Zülpoç, Yozgat Lisesi; Anıl Ertem, İzmir Atatürk Lisesi; Üzü Korum, Galatasaray Lisesi).

PROBLEM 17. Karşılıklı kenarları eşit ve uzunlukları a, b, c ile gösterilen dörtgüzlü çiziniz.

Çözüm: Çizimi yapmış lüzum edilm, A nın BCD düzlemindeki izdümü A' olsun. AH_1CD ve AH_2BC çizelim. Üç dikme teoreminden

hep yanında tutar, “Asistanım” diye tanıştırdı. Tabii, bu durum hoşuma gidiyordu. Arkadaşlar da hiç yadırgamazlardı.

-Hocam, lisede yayınlanan bir dergiyle ilgili anılarınız olacaktı...

-Evet, o günlerde Haydarpaşa Lisesinde öğretmen olan Emin Altan (sonra profesör oldu) ile Öğretmen Okulunda öğretmen olan Süleyman Ölçen ve arkadaşları, Matematik Dergisi adlı bir dergi yayımlıyorlardı. O dergide, bazı ilginç yazıların arkasında, okuyucuların çözüm dergiye göndermelerinin istendiği güzel problemler de vardı. Bunları çözen öğrenciler arasında kura çekilecek, kazananlara gelecek yıl derginin bir yıllık aboneliği bedava sağlanacaktı. Ben de derginin ilk sayısındaki problemlerden biri için -o zaman ben lise üçüncü sınıftaydım- cevap yolladım. Derginin ikinci sayısını aldığımda gördüm ki benim gönderdiğim şekli basmışlar ve altına benim adımı yazmışlar. Ben hayatımda pek çok ödüller aldım ama hiçbiri o gün yaşadığım duyguyu vermedi bana, uçacak gibiydim. Çok mutlu oldum. Hemen ikinci sayıdaki bir problem için de çözüm yazıp gönderdim. O da üçüncü sayıda yayınlandı ve bu hal birkaç defa daha tekrar etti. Bu durum bende büyük bir heves uyandırdı. O hocalardan Emin Altan'la sonra Teknik Üniversitede karşılaştık. Benden çok yaşlıydı ama ben Matematik Kürsüsünde asistanken o da Mekanik Kürsüsünde asistandı.

O derginin benim hayatımda çok önemli sayılacak bir yeri daha vardır. Size ondan da söz etmek isterim. O günlerde Prof. Dr. Türkan Saylan da Kandilli Kız Lisesinde okuyordu ve o dergideki problemlere çözüm gönderenler arasında adı geçiyordu. Bir gün ondan bir mektup aldım, Pertevniyal'e göndermişti. Zarfın sol üst köşesinde adı ve ev adresi yazılı idi. Bize Kandilli'den naklen yeni gelen bayan biyoloji hocamız müdür yardımcısı olmuştu ve onu tanıyordu. Beni muavinler odasına çağırttı ve tepeden aşağı iyice süzdükten sonra, hiç konuşmadan zarfı bana uzattı. Ben de hiç konuşmadan aldım, odadan çıktım. Ondandan sonra, lise bitinceye kadar, iki yıl süresince Türkan'la mektuplaştık. Sadece bir defa Kandilli'de, oldukça kısa bir süre, karşılıklı konuştuk. Çok hoş ve değerli günlerdi o günler. İkimiz de son derece idealisttik. Bana çok şeyler yazdı. Gelecekte kendisini Türk insanının yararına adayacağı daha o günlerde belli idi. Sonra o Çapa Tıp Fakültesine, ben de İTÜ'ye gittik ve birbirimizden koptuk. Sedat Simavi ve TÜBİTAK ödüllerini aldığımı gazetelerden öğrendiğinde bana telgraflar çekmiş, sevindiğini yazmıştı. Türk milleti onun değerini bilemedi; bazıları ona çok haksızlık yaptı. Ayıp etti. Türkan'ı hatırladıkça, hep içim sızlar. Ölüm cül derecede hasta olmasaydı onu hapse atacaklardı.

Prof. Dr. Türkan Saylan
lise yıllarında

Müthiş bir hayranlık ve düşkünlük vardı bende profesörlere, bilim insanlarına karşı...

-Urfa'dan İstanbul'a gelirken, babanızın kafasında bulunan, sizi bir meslek sahibi yapma düşüncesi, esas olarak mühendisliği öngörüyordu değil mi?

-Evet, babam çok istiyordu bunu ama üzerimde herhangi bir baskısı yoktu. Lisenin bitmesine yakın, bende matematikçi olma hevesi açıkça kendini göstermeye başlamıştı. Onun için, ilk önce Beyazıt'a gidip İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinin Matematik Astronomi Bölümüne kaydımı yaptırdım. Ama şöyle bir kuşku da vardı: Matematik üniversitede yapılırsa tatmin edici olabilirdi ancak...

-Üniversite yıllarına geçmeden şunu sormak istiyorum: İstanbul'a geldiğinizde, daha lisedeyken, artık Urfa'daki gibi bir yerlere kaçıp gitmenize gerek yok, İstanbul'da arkadaşlarınızla okul dışında nasıl vakit geçirirdiniz?

-Çok fazla değişiklik oldu diyemem. Arkadaşlarım vardı, ama biraz birbirimizden uzak gibiydik; çünkü arkadaşlarımın çoğu Şehremini ve civarında oturuyorlardı. Çarşamba'dan yürüyerek gidip gelmek zordu. O yüzden arkadaşlarımla çok az, seyrek görüşüyordum. Kendime yakın bulduğum arkadaşlarla Aksaray ve Yenikapı civarlarında dolaşırdık. Taksim'e pek gitmezdik, bize uzak gelirdi. Şehzadebaşı'nda yeni açılan bir sinema vardı, bazen ona giderdik. O zaman İstanbul'un önemli bir sineması gibiydi. Balat'ta da sinema vardı. Geceleri oradaki sinemaya giderdik. Bazen Fener'de bankta oturup, Haliç'i seyrederdik.

-Denize ilk defa nerede girdiniz hocam?

-Urfa'da küçük bir havuz vardı, orada yüzerdik. İstanbul'da denize Yenikapı'da girdiğimi hatırlıyorum. Bir defasında boğulacak gibi olmuştum. O gün, sonradan tanınmış bir yazar olan Bekir Yıldız'la birlikte gidip, sandalla denize açılmıştık. Bekir, ağabeyimin Adana'da evlerinde kaldığı polis memurunun (Şükrü Yıldız'ın) oğluydu. İşin ilginç, ben yüzmeyi iyi bilmiyordum, arkadaşım da sandalı kullanmayı... Neyse, bir süre sonra ben denize atladım, yüzmeye başladım ama çabuk yoruldu, arkadaşım sandalı bana doğru getireceğine, aksine uzaklaştırıyordu. Bunu bilerek yapmıyordu tabii, acemiliğinden... Sonra güç bela sandala ulaşip çıkabilmiş, boğulmaktan kurtulmuştum. Bazen de daha çok Urfa'dan tanıdığım arkadaşlarla birlikte Ataköy'deki plajlara gider, orada denize girerdik.

-İstanbul Üniversitesine kaydınızı yaptırdınız, İTÜ için daha sonra başvurduğunuz sanırım...

-Ağabeyim Baki, o zamanlar Teknik Üniversitede olduğu için, evde, onun getirdiği Teknik Üniversite katalogları vardı. Onların ders programlarına bakıp; hangi fakültelerde, hangi dersler okutuluyor diye inceledim. Makine Fakültesi daha matematik ağırlıklı bir bölüm olarak bana cazip gelmişti. Orada matematik derslerine ek olarak; aerodinamik, termodinamik, hidrodinamik gibi dersler de vardı. Orada zevk alabilirim diye düşünüyordum. Bunun sonucunda İTÜ'nün sınavına girdim ve Makine Fakültesini dördüncü olarak kazandım.

-Sınav soruları nasıldı?

-Üç dört tane matematik, bir iki tane fizik sorusu vardı. Onları doğru cevaplayabilirsen sınavı kazanma şansın vardı. Sorular da öyle basit, kolay şeyler değildi, nefis sorulardı. Teknik Üniversitenin giriş sınavlarını kazanmak kolay bir iş değildi.

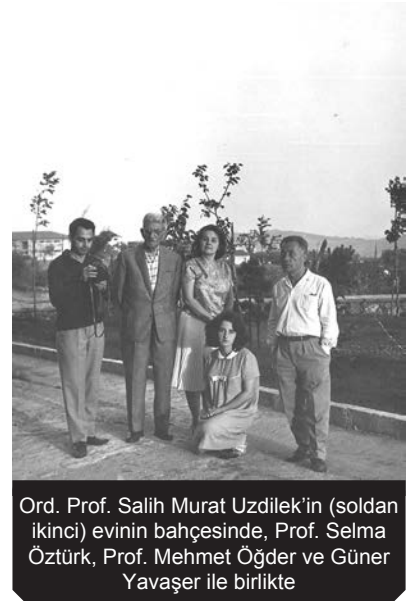
-Sınavdan çıktıktan sonra, sonucu hakkında kuşkunuz var mıydı?

-Yoktu. Çünkü insan yaptığını biliyor. Kazanamam diye bir korkum yoktu, kaygım da yoktu. Çünkü, Fen Fakültesine kaydımı yaptırmıştım zaten. Aksi bir durumda, oraya devam edecektim. Tekrar söyleyeyim, kazanamamak şeklinde bir endişe içinde değil, matematiği mi makineyi mi tercih etsem diye bir düşünce içindeydim.

-Hocam, artık Teknik Üniversite yıllarına geldik. Anlaşılan o ki, siz hep kendi göbeğinizi kendiniz kesmişsiniz. Pertevniyal Lisesine bir başına gittiniz, İTÜ'deki bölümleri araştırdınız ve Makine Fakültesinde matematiğin daha yoğun olduğunu gördünüz...

-Bu noktada, biraz geri dönüp, beni matematiğe ve dolayısıyla, bilime doğru yönlendiren şu gelişmeleri de aktarmalıyım ki benim için çok önemlidir.

Urfa'dayken, Türkiye'nin ilk fizikçilerinden Ord. Prof. Salih Murat Uzdilek'in Ankara Radyosunda yaptığı konuşmaları dinlerdim. O aslında gemi mühendisiymiş, sonra fizik alanında ordinaryüs profesör olmuştu. Konuşmalarında abartılı biçimde bilimi ve bilim insanlarını överdi. Örneğin, yıldızların arasındaki uzaklıklardan söz ederken, bu çok büyük sayıları 'milyon kere milyon' şeklinde söylerdi. Onun bu konuşmaları çok hoşuma giderdi ve bende bilim insanlarına ve bilime karşı büyük bir ilgi uyanmasına neden olurdu.

Ord. Prof. Salih Murat Uzdilek'in (soldan ikinci) evinin bahçesinde, Prof. Selma Öztürk, Prof. Mehmet Öğder ve Güner Yavaşer ile birlikte

Yine o sıralarda, ağabeyimden kalmış olmalıydı, evde bulduğum İngiliz Profesör James Jeans'ın yazdığı 'Etrafımızdaki Kainat' adlı bir kitap vardı. Onu da Türkçeye çeviren Salih Murat Uzdilek'ti. James Jeans, bilimin gelişmesini, evreni, yıldızları anlatıyordu o kitapta. 320 sayfalık bu kitap, akıcı bir dille yazılmıştı ve benim çok hoşuma gitmişti. Okudukça, bilim insanları bana insanüstü yaratıklarım gibi geliyordu; buluşları, keşifleri sanki özel bir yetenekle ortaya koyuyorlardı. Onlara karşı büyük bir hayranlık uyanmıştı bende.

İstanbul'a ilk geldiğim günleri hatırlıyorum, henüz Pertevniyal Lisesine bile başvurmamıştım. Bir gün Beyazıt'a gitmişim. Beyazıt Meydanı şimdiki gibi değildi o zaman, ortasında bir havuz vardı; etrafı çok şirin, küçük bir meydandı. İstanbul Üniversitesinin giriş kapısının sağında ve solunda iki levha vardı. Bunlardan birinin üzerinde 'Profesörler Evi' yazılıydı. Dışarıda, meydana uzun uzun durur, pencereleri gözlerdim. Belki bir profesör yüzü görürüm diye; profesörün nasıl bir insan olduğunu çok merak ediyordum. Pencerelerden bir görüntü bir kaybolan insan yüzlerini yakalamaya çalışıyordum. Şimdi düşünüyorum da, onlar orada görevli memurlardı muhtemelen. Profesörler, oraya çay kahve içmek ya da yemek için geliyor olmalıydılar. Çalışma odaları başka yerlerdeydi, ama pencereden ben onları görür gibiydim. Öylesine müthiş bir hayranlık, düşkünlük vardı bende profesörlere, bilim insanlarına karşı.

Matematiği zevk alarak, tatmin olarak yapabileceğim, biraz da parasız kalmayacağım bir dal arıyordum

-Siz, Teknik Üniversiteye gitmeye karar verdiğinizde, matematikle ilgili hangi bölümde daha yoğun ders olduğunu araştırıp onu tercih ederken, kafanızda herhalde bilim insanı olma yönünde bir hedef vardı. Bunun için de akademik kariyer yapacaktınız.

-Tabii, o vardı; daha çok da matematik... Matematigi zevk alarak, tatmin olarak yapabileceğim, biraz da parasız kalmayacağım bir dal arıyordum.

Tekrar söylemek isterim, bu konuda, 'Etrafımızdaki Kainat'ı okumak ve Salih Murat beyin o konuşmalarını dinlemiş olmak, beni çok etkilemişti. Hele o James Jeans'ın yazım tarzı, çok müthişti! Çok hoş bir dille anlatıyordu.

-Hocam, biraz bu kitaptan söz eder misiniz?

-Bilimin gelişmesi ve evrenle, yıldızlarla ilgili bilgiler vardı; mekaniğin, elektriğin nasıl geliştiği, tarihi bir sıralamayla anlatılıyordu. Bu kitabın yeni baskıları yapılmadı; yapılsaydı gençler için çok yararlı olurdu. Kitabın, konusuna hakim birinin üslubuyla yazıldığı belli. Çok rahat, sohbet eder gibi anlatıyordu; kimin ne yaptığını, kimin kime nasıl karşı geldiğini ya da mesleğini nasıl tamamladığını, tatlı tatlı anlatıyordu. Tabii, okuyunca etki altında kalıyor insan. Bu anlatılanlar, ayrı bir dünyaydı; ömrü orada geçirmek çok hoş olacaktı. Liseyi bitirdikten sonra hemen gidip İstanbul Üniversitesinin Fen Fakültesi Matematik Astronomi Bölümüne kaydımı yaptırmamın nedeni de buydu. Yıldızların hareketleriyle ilgili matematik problemleriyle uğraşmak hoş bir şeydi.

-TÜBA Başkanı ile yaptığımız söyleşide, "Fen Fakültesine gitseydim, Anadolu'da bir yerde, lise öğretmeni olacaktım" demişsiniz. Orada akademik kariyer yapma olanağı yok muydu?

-Kadrolar dolu gibi görünüyordu. İstanbul Üniversitesinde kadro var mıdır, yok mudur, bilmiyordum. Ama hep konuşulan oydu. "Kadrolarda hocalar var, asistanlar var, sen çıkıncaya kadar daha da tıkanabilir; kadro bulamazsın, bulamayınca da Anadolu'ya öğretmen olarak gitmek zorunda kalacaksın" deniyordu. O nedenle İTÜ'yü tercih ettim. "Matematik dalında kariyer yapamasam da, mühendis olurum" diye düşündüm. Böylece İTÜ Makine Fakültesine kaydımı yaptırıp, üniversite hayatıma başlamış oldum. birinci sınıfta kimya dersi hariç, Elektrik Fakültesi ile matematik, fizik, teknik resim gibi bütün dersler ortaktı. O süreçte gördüm ki, Elektrik Fakültesinde de matematik dersleri epeyce yoğun, beni tatmin edecek düzeyde matematik var. İkinci sınıfta Elektrik Fakültesine geçmeye karar verdim. Ailemden

kimse bana karşı çıkmadı, “Sen bilirsin” dediler. Üniversite yönetimine bir dilekçe ile başvurduğum, beni Elektrik Fakültesinde ikinci sınıftan devam ettirdiler.

-İTÜ’de ilk izlenimleriniz ne oldu?

-Önce şu konudaki düşüncemi söylemek istiyorum: Bizim arkadaşlarımızın, hocalarımızın bir kısmı İstanbul Teknik Üniversitesinin kuruluşunu 1773 tarihine dek geri götürüyorlar, yani 240 yıl önceden başlatıyorlar. Ben bunu kabul etmiyorum, hatta sakıncalı da buluyorum. Neden, dersiniz. 1773 yılında, yeryüzünde henüz Ampère yok, Faraday yok, Maxwell yok, Einstein yok ve elektrik adı verilmiş bir bilim de yok. Aynı durum üniversitenin öteki bölümleri için de geçerli. Şimdi tutup da, “Bu üniversitenin kökeni 1773’e dayanıyor” dersiniz, dönüp size sorarlar; “Bu tarihte ortam bakır, hiçbir şey yok. Zaman içinde dünyanın diğer üniversitelerinde elektrik ve termodinamik geliştirildi, elektrik ve makine mühendisliğinde bir sürü uygulamalar ortaya çıktı, bilimde çok sayıda yasa bulundu. Peki, İTÜ ne yaptı?” 240 yıl az değil. Hiç olmazsa yazılmış, ciddi, herkesin tanıdığı, bildiği ders kitapları var mı; onları sorarlar. Cevap veremezsiniz. “Bizans’ın ve Osmanlı’nın başkenti olan bu şehirde üniversite var, ama 240 yılda hiçbir şey yapılmamış; bu nasıl oluyor?” diye de sorarlar insana... Onun için, arkadaşlarımız, hocalarımız böbürlenmek için, övünmek için böyle diyorlar ama ben onu sakıncalı buluyorum. Bana göre, Teknik Üniversitenin geçmişi 1934 yılında başlar. Ben, üniversiteye 1953’te başladığıma göre, kuruluşundan 19 yıl sonra İTÜ ile tanışmış oldum.

Ord. Prof. Dr. Ratip Berker

Buradan hemen okula dair ilk izlenimlerime geçeyim. Teknik Üniversiteye ilk girdiğim zaman biraz hayal kırıklığına uğradım. Hocaların bir kısmı yabancıydı. Onların dışında, özellikle ikinci sınıfta tanıdığımız mekanik hocamız Ord. Prof. Dr. Ratip Berker önemliydi. Mekanik dersinin konusunu çok sevmiştim. Ratip bey, tahmin ediyorum, benim kişiliğim üzerinde derin iz bırakan bir hoca oldu. Onun ders anlatışına hayran kalmıştım. Elinde not olmadan gelirdi derse. Masaların üzerinde palto, çanta, kitap vb şeylerin bulunmasını kesinlikle istemezdi. “Baktığım zaman hepimizin yüzünü görebilmeliyim” derdi. Bir de, dersin havası bozulmasın diye, kendisinden sonra kimsenin içeri girmesini kabul etmezdi. Geç kalan arkadaşlar ders bitinceye kadar kapıda beklerdi. Ratip bey öylesine lojik bir şekilde anlatırdı ki; sanki kendisi bir binayı, bir evi çok iyi biliyor da, sizi orada gezdiriyor, tek tek odalarını gösteriyor gibiydi. Onun bu anlatışına hayran kalmıştım.

Ben, Çarşamba’dan Gümüşsuyu’na otobüsle gelip giderdim. O yüzden hiç kitap ve defter götürmezdim fakülteye. Yanımda kâğıt götürürdüm sadece. Bunlar notlarımı yazdığım, ucuz saman kâğıtlarıydı. O sıralar ben, Fransızca ağırlıklı olmak üzere, çok kitap okuyordum. Üniversitenin merkez kütüphanesinden bazen iki üç kitap birden almak isterdim, ama her öğrenciye sadece bir kitap veriyorlardı. Ben de arkadaşlarıma rica eder, onlara aldırır, okuduktan sonra götürür verirdim.

ikinci sınıftayken şöyle bir olay yaşadım, onu da söylemek isterim. Ders yılı başlarıydı, elektrikçilerin arasına yeni katılmıştım. Bir gün matematikten küçük bir sınav yapmışlardı. En iyi kâğıt benimkiymiş meğer. Allah rahmet eylesin, Prof. Dr. Cevdet Koçak -o zaman doçentti, ama asistan gibi uygulamaya giriyordu- adımı söyleyip, tahtaya çağırıp beni. Henüz sınıfta kimseyi tanımıyorum, aralarına yeni katılmışım, tahtaya çıkıp da mahcup olmak endişesi kapladı içimi. Aynı Urfa’daki alışkanlıkla, “Gelmiyorum” dedim. Cevdet bey çok bozuldu, fena halde kızdı; “Sıfır veririm” dedi. “Verin” dedim. O sıfır benim yıl sonundaki not ortalamamı etkiledi. Sonraları, Cevdet beyle aramız çok iyi oldu, ahbap olduk, benim Matematik Kürsüsüne asistan olmamı da o istedi. Yıllar sonra bu olayı kendisi de herkese anlatırdı.

O sıralarda Teknik Üniversite öğrencilerine Ağaoğlu Ödülü veriliyordu, matematik, mekanik ve benzeri temel derslerden. Cevdet beyin sonradan söylediğine göre, o olay olmasaydı, ben iki defa Ağaoğlu Ödülü

almış olacaktım; hem matematikten hem de mekanikten... O sıfırın etkisiyle, ikinci sınıfta matematik için alabileceğim o ödülü kaybettim; sadece üçüncü sınıfta mekanikten aldığım ödülle yetinmek zorunda kaldım.

Tabii, bu arada şunu da belirtmeliyim: Cevdet beyin verdiği sıfır, aslında geçersizdi; yani öyle kafasına göre sıfır vermesi mümkün değildi. Ama ben itiraz etmeyi bilmiyordum o zaman. Pek de umurumda değildi doğrusu; kim ne derse desin, önemli olan sınıfı geçmek diye düşünüyordum.

Üçüncü sınıfta mekanik dersi bana müthiş zevk veriyordu, matematiği biraz fazla ağır basan bir dersti. Ratip bey, dönem sonunda sözlü sınav da yaptı. Son gün, sınıfa maroken bir koltuk koymuşlar, Ratip bey orada oturuyor; doçentleri, asistanları sağında, solunda, ayakta duruyorlardı. Biz de kapının önünde bekliyorduk, birer birer içeri çağırıyorlar, girip, bir şeyler anlatıyorduk. Sıra bana geldiğinde, o günlerde doçent olan (Prof. Dr.) Hasan Özoklav (çok saygın bir hocaydı, hâlâ hayatta) Ratip beye notlarımı söyledi. Üç sınav yapılmış, notum 60 değil de, 59 olmuş. Ratip bey sevecen bir ifade ile bakıyordu yüzüme. Soruları cevaplarırken, Ratip beyin bize anlatmadığı ama kitaplardan öğrendiğim başka şeylerden de söz etmeye başladım. Ben konuştuğumda Ratip bey sevecen bir şekilde gülümsüyor, arada sırada Hasan beye bakıyordu. Sınavdan çıktım, daha iki üç adım atmamıştım ki, geri çağırıldılar. Ratip bey, "Senin notların var mı?" diye sordu, "Var" dedim. "Verir misin onları, bir bakayım" dedi. Samanlı kâğıtlara yazmış olduklarımı getirdim, verdim. O notlarım bir daha bana geri gelmedi, içim sızladı onlara. Galiba asistanlarda kalmış.

Sınavdan birkaç gün sonra, bir gün, alt katta oturan kiracılarımızdan birinin kızı (şimdiki eşim!) "Sizin evde kimse yokken Teknik Üniversiteden çocuklar geldiler; Ratip bey seni istiyormuş, şu telefon numarasını da sana göndermiş" dedi. Ertesi gün büyük bir merakla odasına gittim. Ratip bey sahiden imparator gibi bir adamdı. Teknik Üniversitenin çok sayılan, çekinilen bir hocası; öyle odasına çat kapı girilebilen biri değil. Odasını ilk defa görüyordum. Duvarlar, yerden tavana kadar kitaplarla dolu camekânlı kitaplıktı. Büyük masaların üstleri dergi doluydu. Ratip bey koltuğundaydı. Benimle biraz konuştu, "Ne yapıyorsun, ne ediyorsun?" diye sordu. Ben o zaman 'entegral denklem' öğrenmeye çalışıyordum. Bu konu Teknik Üniversitede okutulmuyordu, Fen Fakültesinde de okutulmuyordu; onları kendi kendime çalışıyordum. Benim okuduğum kitabı (Schmeidler'in yazdığı Almanca kitap) biraz ağır buldu. "O çok yüksek düzeyde bir kitap, ben sana daha düşük düzeyde bir kitap söyleyeyim, önce onu oku, sonra elindeki okursun" dedi ve bana Lovit'in yazmış olduğu İngilizce kitabı tavsiye etti. Sonra da bana çekmecesinden, cildi dağılmış Fransızca bir kitap çıkarıp verdi. Bu kitap, 'Büyük Matematikçiler' adıyla Türkçeye de çevrilmişti. Hoca, "Bunu Ömer İnönü ve arkadaşları Türkçeye çevirmişler, ama çevirisi iyi değil, sen bunu oku" dedi. Kitabı birkaç günde bitirdim. "Ratip bey bunu eskitmiş, ciltletiyim de öyle geri götürüreyim" diye düşündüm. Bir ciltçiye götürdüm, adamlar özenle ciltlediler. Keyifle Ratip beye teşekkür ettim, kitabı verdim. Memnun olacağını sanıyordum. Bozuk bir sesle, "Niye ciltlettin bunu?" dedi. Meğer kendisi dağıtmış onu, fasikül fasikül kullanmak için...

Bir zaman sonra, üniversiteden bir mektup aldım: "Mekanik dersi için verilen Ağaoğlu Ödülüne sen hak kazandın. Şu gün tören var, gel, vb..."

Ağaoğlu ödülü; 'matematik', 'mekanik', 'elektrik makineleri', vb temel derslerde başarılı olan 10 öğrenciye her yıl verilen bir ödüldü. Matematik ödülü, bir yıl İnşaat Fakültesinin matematik öğrencilerine, bir yıl da Makine Fakültesinin matematik öğrencilerine veriliyordu. Mekanik için de durum öyleydi. Ben, Ratip beyin takdiriyle o ödülü almış olduğum için çok gurur duymuştum.

-Ödülün miktarını hatırlıyor musunuz hocam?

-Miktarı tam hatırlamıyorum, ama bir öğrenci için güzel bir paraydı. Zannedersen, o günün parasıyla 500 lira gibi bir şeydi.

Bu ödülü, DP milletvekili Samet Ağaoğlu'nun ailesi (Galiba Ahmet Ağaoğlu) başarılı üniversite öğrencilerini teşvik için oluşturmuştu. 27 Mayıs (1960) darbesi olduktan sonra da Ağaoğlu ailesi ödül için hazırladıkları çeki rektöre getirmiş. Ama, ne yazık ki; o günkü rektör çeki reddetmiş. Demokrat Parti milletvekilleri tutuklanmıştı ama Ağaoğlu ailesinin çok iyi niyetle oluşturmuş olduğu o ödül siyasi kavga malzemesi yapılmamalıydı, yaşatılmalıydı, diye düşünürüm. Yazık oldu.

Türk ulusu pek çok kurum oluşturuyor, ama arkasını getiremiyor. Bence bu bir hastalıktır. Şimdi, kardeşlerimiz, arkadaşlarımız yine övünüyor. “16 Türk devleti kurduk, 16 bayrak var” diye. Ama bu övünülecek bir şey midir, bilmiyorum. Nerede o devletler. 15’i nerede bu 16’nın? Kaybolup gitmiş. Bu ödül de öyle bir şey işte. Yaşatılmış olsaydı, çok hoş bir şey olurdu öğrenciler için. Teşvik ediciydi.

-Hocam, Urfa’dan İstanbul’a geldiğiniz yılları anlatırken, yerleştiğiniz Çarşamba semtinde, komşularınızın çoğunun Rum olduğunu söylemişsiniz. Sanırım şu anda konuştuğumuz döneme rastlıyor; 1955 yılında yaşanan 6-7 Eylül olaylarına dair, sizin bir tanıklığınız var mı?

-Var tabii. O gün, akşama doğruydu, bizim alt kattaki camlardan birinin kırılma sesiyle irkildik. Baktık, bir taksi şoförü, bizim kapının önünde durmuş, elinde bir sopa, bağıyor: “Beyoğlu’nda Rumlara hadlerini bildiriyorlar; haydi siz de kalkın, vurun bunları!” Biz hemen dışarı fırladık, konuşmamızdan, şivemizden Türk olduğumuzu anladı adam; ama sağımızdakiler, solumuzdakiler, karşıımızdakiler, hep Rum ailelerdi. Ben, “Biz Türküz, burada Türkler var” dedim. Adam önce tek kaldı, etrafında ona uyan kimse yoktu. Komşuların bir kısmını hemen kendi evimize aldık, korkudan betleri benizleri atmıştı. Bitişikteki komşumuz, Uranya adlı kadın ve eşi o anda ortalıktan kaybolmuştu. Kendisini göremedik. Kapının önünde bir süre tek başına bağııp çağırın o şoför gitti ama ondan sonra yukarıdan, bizim tanımadığımız bir grup yağmacı geldi; kapıları zorla açıp, evlere giriyorlardı. Bizim seyretmekten başka elimizden bir şey gelmiyordu. İçerde ne buldularsa; gümüş kaşıklar, çatallar, porselen tabaklar vb... aşağıya atıyorlardı. Bizden birkaç kapı aşağıdaki komşularımızın iki genç kızı vardı; onların piyanoları da bu saldırıdan payını aldı, onu sokağa atılmış halde görmek çok hazindi. Yağmacı grup, Rum evlerini talan ederek, sokağı geçmiş, Rumların daha yoğun bulunduğu Balat ve Fener yönüne doğru gözden kaybolmuştu.

Gece yarısına doğru, hükümetin duruma el koyarak sıkıyönetim ilan ettiği ve asayişten sorumlu bir korgenerali görevden aldığı haberi geldi. Bunun üzerine sokaklar boşaldı, herkes evlerine çekildi, ortalık ıssızlaştı. Biz de hemen diğer komşularımızı aramaya çıktık. Uranya’ların evine gittiğimizde kimseyi göremedik, adlarıyla seslendikse de hiçbir cevap alamadık. O arada komşulardan biri, “Bunların sığınakları vardır, orada olmalılar” dedi. Ama sığınacağın nerede olduğunu bilmiyorduk, döşemeyi iyice bir gözden geçirdik, sonra kapağa benzer bir yer bulunca, zorlayarak kaldırdık onu. Aşağısı ambar olarak kullanılan, karanlık bir mahzendi. Aşağıya ışık tutup kendimizi tanıttık, “korkmayın, çıkın” dedik. Bir süre sonra karı koca çekinerek çıktılar dışarı.

-Sonra orada yaşamaya devam ettiler mi o komşularınız?

-Hayır, yavaş yavaş ayrıldılar o semtten. Ya İstanbul’un öteki semtlerine gittiler, ya da Türkiye dışına çıktılar. Orasını tam bilmiyorum, ama kayboldular ortadan. Onların boşalttıkları evlere de Anadolu’nun farklı yerlerinden gelen, çoğunlukla fakir ve eğitim düzeyi çok düşük vatandaşlarımız yerleştiler.

Matematik Kürsüsünde asistan, Mekanik Kürsüsünde de yardımcı asistandım...

-Ratip Berker sizi yanına çağırdığında, hani arkadaşlarınız gelip evinize haber bıraktığında, “Şimdiki eşim, o zaman kiracımızdı, o haber verdi” demiştiniz ya; eşinizle nasıl tanıştınız, biraz söz eder misiniz?

-Aşağı yukarı bu günlere rastlıyor tanışmamız. Hatta ödül törenine de onunla beraber gittik. O zaman arkadaşlık. O da öğrenciydi, benden biraz küçüktü. Sanırım çok kişi ileri yaşlarda birbirini tanıyor, her birinin ayrı geçmişi oluyor. Bizim oldukça erken müşterek bir yürüyüşümüz oldu. O bakımdan biraz başkaydı bizim ilişkimiz.

-Peki biz yine Ratip hocaya dönelim. Arkadaşlarınızı evinize gönderip, sizi çağırıyor yanına. Ne hissettiniz o zaman? Sonuçta çok değer verdiğiniz bir hoca.

-Bunun sevincini, gururunu ancak yaşayan bilir. Çok gururlandım tabii. Ratip beyle ders dışında çok fazla ilişkimiz olmadı. Sadece Paris'te, Fen Fakültesinde bir kere onu ziyaret etmiştim. O zaman benimle dertleşmişti.

27 Mayıs darbesinin olduğu sıralarda uluslararası çabayla çok büyük bir fizik kitabı (ansiklopedi) yazılıyordu. Onun bir cildini Ratip bey yazdı. Büyük bir eserdi; o nedenle TÜBİTAK Ödülü verdiler kendisine.

Ratip bey ansiklopedi çalışmalarına katılmak için Türkiye'den ayrılmış, galiba Hollanda'ya gitmişti. Sonra da Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti. O sıralarda, benden, "Okulu bitirdikten sonra gelip kendisinin yanında asistan olmamı" istemişti. Ben dördüncü sınıftaydım. O zamanlar İTÜ de bir öğrenci asistanlığı kavramı vardı. Öğrenci asistanlar olarak, küçük sınıflardaki öğrencilerin ödevlerini okuyup, yanlışlarını düzeltiyorduk. O ödevler sonra öğrencilere geri veriliyordu. Bazen şöyle ilginç durumlar ortaya çıkıyordu: Benden daha yüksek sınıfta olan bazı elektrikçi öğrenciler mekanikten geçememişlerdi. Onlar, bizim Elektrik Fakültesindeki laboratuvar kâğıtlarımızı okurlar, sonra bize gönderirlerdi. Ben de, daha küçük sınıfta olmama rağmen, onların mekanik kâğıtlarını okuyup düzeltiyordum. Yani böyle ters bir durum oluyordu. Mekanik Kürsüsüne beni ısındırtmak için Ratip bey böyle bir uygulama yapmıştı; kürsüye rahatça giriyor, çıkıyordum. İyice ısınmışım oraya, asistan olacak gibiydim. Hemen hemen aynı dönemde, Elektrik Fakültesindeki hocalarım Prof. Dr. Ahmet Akhunlar'dan ve Ord. Prof. Haldun Gürmen'den de asistan olmam için teklif almıştım. Haldun bey, bana, "Seni Amerika Birleşik Devletleri'ne göndeririz" de demiş, biraz propaganda yapmıştı.

Tam o günlerde, Beyoğlu'nun arka sokaklarında, şimdiki eşim Güner ile dolaşırken bir bakkal dükkânının önünde kuyruğa girmiş insanlar gördük. O sıralar Türkiye'de çok kuyruklu olurdu; yağ kuyruğu, şeker kuyruğu gibisinden... Bir baktım Cevdet Koçak da orada, kuyrukta bekliyor. Hemen yanına gittik, merhabalaştık. "Ne bekliyorsunuz burada hocam?" diye sordum. "Bilmiyorum, bir kuyruk var, ben de burada bekliyorum işte" dedi, hemen arkasından da, "Ne oldu; mezun oldun, şimdi ne yapıyorsun?" diye sordu. Ben, Ratip beyin dönmesini beklediğimi, onun asistanı olacağımı söyleyince, "Bize gelsene" dedi. Hiç düşünmeden, "Gelirim" dedim. İşte bu kadar basitçe gelişti asistan olma sürecim. Pazartesi günü kürsüye, Cevdet Koçak'ın odasına gittim. Diğer hocalar da vardı orada. Baktım, bir dilekçe yazmış; o zaman dilekçelere pul yapıştırılırdı, pulu da yapıştırmış, imzalamış. Hademeye verip dekanlığa gönderdiler. Biraz sonra hademe geldi, "Dekanlıktan sizi çağırıyorlar" dedi. Matematik Kürsüsü'nün başında bir Alman vardı, (Ord. Prof.) Rudolf Weyrich, o izine ayrılmış, onun yerine vekâleten (Prof. Dr.) Bekir Dizioğlu bakıyordu. Dekanlıkta onu dekan ve bazı arkadaşlarıyla sohbet eder halde buldum. Benim dilekçeme onun 'uygundur' diye not düşmesi gerekiyormuş. Bana, "İyi düşündün mü?" diye sordu. "Düşünecek ne var ki bunda" dedim. "Peki" dedi. Böylece ben 1958 Haziranında elektrik mühendisi diplomasını alıp temmuz ayında Makine Fakültesinin Matematik Kürsüsüne asistan olmuştum. Ratip beyin kürsüsüne değil...

-Makine Fakültesi Yüksek Matematik Kürsüsünde asistan olur olmaz, Profesör Weyrich'in yanında titreşim problemleri üzerine çalışmaya başlıyorsunuz...

-Kürsümüzün başkanı Weyrich, yaşlı bir Alman profesördü ve hocalığı da iyiydi. Onunla ilgili küçük bir anım var. Ben, kendisinden hiç ders almamıştım. Elektrik Fakültesinde, "Elektrik, sivri uçtan kaçır" diye bir laf ederlerdi. Paratonerin esası da budur. Fizik dersinde bunu söylüyorlar, duyuyoruz; ama bunun bir matematik bazı da olmalıydı, niye böyle oluyor, sivri taraftan kıvılcım çıkıyordu? Onu matematik olarak göstermek lazım diyordum. Kitaplarda bununla ilgili herhangi bir bilgi yoktu. Düşündüm, kendi aklıma göre, bunu halletmek için entegral denklem bilmek lazımdı. Entegral denklemlerine olan hevesim buradan gelmişti.

-Zaten önceden entegral denklemler üzerine çalışmıştınız...

-Ama o konu buradan başlamıştı işte. üçüncü sınıftaydım, bir teneffüs arasında Weyrich'in odasına gittim; Fransızca, "Ben, entegral denklem öğrenmek istiyorum, bana bir kitap tavsiye eder misiniz?"

diye sordum. Bir kâğıt parçasının üzerine ‘K.Schmeidler’ yazıp verdi. Hemen kütüphanedeki memura gidip, “Böyle bir kitap var mı?” diye sordum. Meğer baştaki harf (K) değil, (W) olacaktı; yani doğrusu, Werner Schmeidler’ di. Kitabı aldım, sınıfa gittim, pencereler Boğaz tarafına, Dolmabahçe’ye bakıyordu. Arka sıralardan birine oturdum. Biraz sonra Prof. Dr. Mustafa Bayram hoca geldi, elektrik tesisleri dersini anlatmaya başladı. Ben bir yandan hocayı dinliyorum, arada bir not alıyordum ama diğer taraftan da kütüphaneden aldığım kitaba göz atıyordum. Sayfaları çevirdikçe büyülenmiş gibi oldum; o formüller beni müthiş etkiledi. Harika resimlere, heykellere bakıyormuş gibiydim. Bayram bey kitabın sayfalarını birer birer çevirdiğimi fark etti. Dersi anlatmaya devam ederek, basamakları çıkıp yanıma kadar geldi. Önümdeki kitabı kendine doğru çevirdi, sayfalarını karıştırdı, dersi anlatmaya devam edip gitti. Kitap Almancaydı ama ben o günlerde hiç Almanca bilmiyordum, formüllerle ilgileniyordum sadece. O kitabı söküp okumam gerekiyordu, hatta şarttı. ‘Türkler İçin Almanca’ adlı küçük kitaplar buldum önce, onları aldım, sonra da büyük Almanca sözlükler... Oturdum kendi kendime Almanca çalıştım; kısa süre içinde Almanca’yı söker hale geldim ve böylece o kitabı okuyabildim. Daha sonra da, Ratip beyin söylediği (hani, bu okuduğun kitap ağır, önce şundan başla deyip bana verdiği) Lovit’in İngilizce kitabından başladım. Weyrich’le ilk temasım işte böyle olmuştu. Ama ne o zaman ne de ondan sonraki 20–30 yıl boyunca o problemi, o sivri uç olayını, çözebildim. O konuda yapmış olduğum çalışmalar geçen yıl (2011 de) IEEE nin desteği ile John-Wiley tarafından yayınlanan ‘Discontinuities in the Electromagnetic Field’ adlı kitabımın konusu oldu.

-O yıllarda asistanlık yapanların hep geçim sıkıntısı çektiğini ve zor koşullar altında yaşadıklarını biliyoruz, sizin yaklaşımınız ise şu söylediklerinizde somutlanıyor: “Asistanlık döneminde çok sıkıntı çektik; ama bunun farkına bile varmadık, eşimle çok mutluyduk.”

-Okul bittikten iki yıl sonra, 1960’da evlendik. Yaşamımız hep plansız, tantanasız geçti. Birlikte sıkıntılı günler yaşadık, ama pek farkında olmadık bunun. Sanki uykudaymışız, sarhoşmuşuz gibi geçip gitti o dönem... Çocuklarımızı da sefil etmedik; onları iyi besledik, güzel giydirdik, iyi okullarda okuttuk... Burada takdirle söylemem gerekir ki; hocalarım her zaman beni korumaya çalıştılar; onlara çok minnet borcum vardır. Ben hayatım boyunca hiç proje yapmadım. Ben asistanken, bir ek görev kavramı icat edilmişti Teknik Üniversitede. Mesela, ben, Matematik Kürsüsünde asistan, Mekanik Kürsüsünde de yardımcı asistandım. Ama benim haberim yoktu bundan. Yönetim Kurulunda oturup konuşmuşlar, beni Ratip Berker’in yanında yardımcı asistan diye göstermişlerdi. Böylece o kadrodan da maaşıma üçte bir, ya da üçte iki oranında zam yapılmış oluyordu. Ratip beyin kürsüsüne bir asistan alınacak olduğunda o kadroyu boşaltmak gerekiyordu. O zaman hocalarım kendi aralarında bir ayarlama yapıp, mesela, Teknoloji Kürsüsünde boş olan bir kadroya benim adımla aktarıyorlardı. Ben yine zamlı maaş almaya devam ediyordum. Ama buna rağmen sıkıntı çekiyorduk tabii.

-Bu size tanınmış bir ayrıcalık mıydı; yoksa diğer asistanlar için de böyle bir uygulama var mıydı?

-Evet, başkaları için de vardı. Ben hiç çalışmadım ve ek görevimin Mekanikte mi, Teknolojide mi, nerede olduğunu bilmedim. Zaten çok geçmedi, 1960 yılında Paris’e gittim.

-1960 yılında Güner hanımla evlendiniz ve sonra NATO bursu ile Paris’e gittiniz...

-Evet; ama Güner’i burada bırakıp gittim. 27 Mayıs öncesi yaşanan sıkıntılı olaylar heyecan vericiydi; bu hem benim için hem de Ratip bey için böyleydi. Çok alışılmadık günlerdi ve biraz da korkuyorduk tabii, sıkıyönetim vardı. Ama bana öyle geliyor ki, o zaman biraz daha insanca, daha kardeşçe davranılıyordu. Mesela, sıkıyönetimde öğrencileri cemselere doldurup bir yerlere götürürlerken o subaylar, çocukların bir bir cemseden atlayıp kaçmalarına da göz yumuyorlardı. İşkence falan yaptıklarını duymadım hiç. Ama düzeni sağlamak için bir şeyler de yapıyorlardı tabii. Alışmadığımız olaylar olduğu için, Adnan Menderes ve arkadaşlarının yaptığını ben de o gün, çoğu insan gibi, hoş karşılamıyorum, tepki duyuyordum. İsmet Paşa’nın başına taş atmak, Uşak’ta trenini durdurtup, yoldan alıkoymak, orada burada, “Bunu asalım” demek; bunlar hoş laflar, hoş davranışlar değildi. Tüm bunlar oluyordu ve bunları tasvip etmiyorduk, kimse de etmiyordu. O günler unutuldu; şimdi sadece tortusu olarak Adnan Menderes’in idamı kaldı ortada. Hiç kimse idamı istemiyor tabii, idamı hoş karşılamak mümkün değil. Ama öbür olaylar unutuldu; “İdam kötü bir şey, kimler yaptıysa kötüdür” yaklaşımı herkese hakim oldu. Yani hiç kimse

Mithat İdemen Paris'te Lüksemburg meydanında (Prof.) Muzaffer Dalmaz ile birlikte (arkada Pantheon-1961)

dönüp de, “Adnan Menderes niye işi bu noktaya getirdi?” demiyor. Zor günlerdi o günler; fakat şimdi yaşadıklarımızla kıyaslasanız, o gün ortada bir şey yokmuş dersiniz. Ne darbeye gerek varmış, ne de başka bir şeye. Bugünle kıyaslarsanız, böyle görünüyor.

-Aşlında, o zamanki seçim sonuçlarına bakıldığında, Demokrat Partinin gerilediği, CHP'nin ilerlediği görülüyor. Yani darbe olmasaymış da iktidar değişecekmiş.

-Belki, belki değişebilirdi. Bizim konumuzun dışında, ama bu konuda hep şunu söylerim: Her olayı kendi koşulları içinde değerlendirmek lazım.

27 Mayısın öncesindeki iki gün, beş gün, on gün içinde olan olaylara bakıyorsunuz... Ülkede bir tedirginlik, huzursuzluk var, açıkça belli. 28 Mayıs'ta ve ertesi günlerde çıkan gazeteleri açın bakın; halk, darbecileri alkışlıyor, ülkede çılgınca bir sevinç var. O güne kadar Adnan Menderes'e dalkavukluk etmiş bazı yazar çizer takımının beyanlarına bakın: “Ben demiştim, ben uyarılmışım, ama Adnan Menderes dinlemedi” diyorlar. Aradan zaman geçti, bütün bunlar

unutuldu, “Yazık oldu Adnan Menderes'e” deniliyor sadece. Doğru, yazık oldu da; ama hiç mi suçu yok bu adamın? Kimse onu tartışmak istemiyor.

-Fransa'ya gitmeniz, nasıl gündeme geldi?

- Termodinamik Kürsüsünde asistan olan bir arkadaşım (Ahmet Çoban) vesile oldu. Biz 27 Mayıs öncesi günlerde çok heyecanlıydık; şehitlerle beraber Ankara'ya gittik, o arada İsmet Paşa'nın elini öptük... O arada arkadaşım -şimdi Kanada'da yaşıyor- “NATO doktora bursu veriyor; gel, sınavına girelim” dedi. Biz de, doktora yapmak için başvurduk NATO'ya. O arkadaşım kazanamadı, ben kazandım. Beni sürükleyip götüren oydu halbuki. Askeri hükümet döneminde Paris'e gittim.

Orada çalışma yaptığım yer Paris Fen Fakültesi Elektronik Enstitüsü idi. Adı sonradan değişti. Ayrıca, mühendis mektepleri de vardı ama bu benim gittiğim enstitü üniversiteye bağlıydı.

Neden bursa başvururken konuyu ‘elektronik’ olarak yazdım, bilmiyorum. Elektronik alanında, o sıralarda güncel olan ve ‘parametrik sistemler’ adı verilen bir konu üzerinde çalıştım ama İTÜ'ye döndüğümde yine Matematik Kürsüsünde asistanlığa devam ettim.

-Acaba NATO bursu çerçevesinde gidiyordunuz, onun içinde matematik olmadığı için mi?

-Hayır, o konuda NATO hiç karışmadı. Olaylar şöyle gelişti: Ben buradan Paris'e gittim, niyetim; Lille'e geçip, Ratip beyin hocası, çok tanınmış bir matematikçi olan Campé de Fériet'nin yanına gitmekti. Kendisiyle önceden mektuplaşmıştık. Paris'te yine benim durumumda olan -artık yaşamayan- Muzaffer Dalmaz adındaki arkadaş beni karşıladı. Bir iki gün orada kaldım. Arkadaşım bana, “Neden Lille'e gidiyorsun, Paris'te kalsana” dedi. Onunla birlikte Fen Fakültesine gittik. Dekanlıktaki büroda görevli genç kızlara, “Türkiye'den geldim, NATO'dan bursluyum, elektronikte doktora yapmak istiyorum” dedim. Bana bir telefon numarası ve adres verdiler. O adrese gittim. Orada, sonra benim doktora hocam olacak, elektron mikroskoplarında çalışmalar yapmış François Bertein ile tanıştım. Çok saygı değer, kibar, çok şirin bir insandı. Onunla konuşup, orada kalmaya karar verdim.

Paris'te, Sorbonne civarında (Quartier Latin'de), öğrencilerin kaldığı oteller vardı. Onlardan birinde oda tutup yerleştim.

Mithat İdemen (sağda ayakta) Pantheon önünde arkadaşlarıyla (Paris-1961)

-Paris'te üç yıl kaldınız, bu süre içinde neler yaptınız?

- Orada kendi konularıyla ilgili literatürü izleyerek, teorik çalışmalar yaptım. Konferanslara katıldım. Bana verilen tez konusu üzerinde çalıştım; Fransız Akademisinin yayın organı olan Comptes Rendus de l'Académie des Science de Paris'de iki yayın yaptım. Onları Akademiye Nobel Ödüllü Louis de Broglie sunmuştu. Böyle şeyler... Yorulduğum zamanlarda dinlenmek için bol bol sinemaya, özellikle de Sinematek'e giderdim. Sinematek bana çok ilginç gelmişti. Belirli bir konuda veya aynı yönetmenin ya da aynı oyuncuların filmleri peş peşe gösteriliyor, bazen yönetmen ve oyuncular da salonda hazır bulunuyorlardı. Orada arka arkaya üç film izlediğimi hatırlıyorum. Film sonrası ilgili sanatçılar ve izleyiciler –ki bir kısmı sinema okulu öğrencileriydi- film üzerine tartışma yapıyorlardı, bu da benim çok hoşuma gidiyordu. İzleyicilerin çoğu, genellikle aynı kişilerdi. Başka yerde görülmesi mümkün olmayan; Güney Amerika, Rusya, Japonya vb değişik ülkelerden filmler gösteriliyordu. Pedagoji Enstitüsüne bağlı bir tür okuldu orası. Oldukça geniş bir film arşivi vardı, dolaplar tıka basa filmlerle doluydu. Sinematek dışında müzelere ve ara sıra da konserlere gidiyorduk. Zaman böyle geçiyordu.

-Paris'te yaşayan diğer Türkiyelilerle ilişkileriniz oldu mu?

-Türkiye'den gitmiş epeyce insan tanıdım orada. Bakın, ben burada mühendisten, matematikçiden başka kimseleri pek bilmezdim. Mesela, kaymakam veya hakim benim için bambaşka insanlardı. Kaymakamdan, polisten korkar, çekinir gibi bir halim vardı. Çünkü onlar güçlüydüler. Paris'e staja gelmiş kaymakam, ağır ceza hakimi, vb'leri tanıdım. Önceleri çekinerek ilişki kuruyordum onlarla, ama bir iki gün sonra ahbaplıklar oluşmaya başladı. Baktım, benden farklı bir yanları yoktu, üstelik ilginç şeyler anlatırlardı; benim başka türlü gözlemem, duymam, bilmem mümkün olmayan olaylardı bunlar. Hayretle dinlerdim. Çok güzel arkadaşlıklarımız oldu ama zamanla unuttuk birbirimizi, yabancılaştık.

Hocalık, benim zevkle yaptığım bir angaryadır...

-Doktoranızı Paris'te, François Bertein'in yanında tamamladıktan sonra İstanbul'a döndünüz ve askere gittiniz...

-Dönmeden önce Bertein beni çağırdı, "Bak, bir NATO projesi var, burada kal, çalışmaya devam et" dedi. Ben kararlı bir şekilde Türkiye'ye döneceğimi söyleyince ısrarından vazgeçti. İstanbul'a döndükten bir süre sonra askere gittim. Altı ayı yedek subay okulunda, bir buçuk yılı da Darıca'da, İstihkam Taburunda olmak üzere iki yıl askerlik yaptım.

-Sadece bilimsel faaliyetlerde bulunmak isteyen sizi, askerlik nasıl etkiledi?

-Ben askerlik yaptığımı, orada zaman harcadığıma pişman değilim. Benim yaşamım hep okulda geçti. Altı yaşımda girdiğim okuldan, 70 yıldır çıkmadım ben. Onun için, okul dışındaki hayatı pek bilmiyordum. Askerde biraz bunu yaşamış gibi oldum. Oradaki komutanlar, askeri okulda bizleri eğitenler, bize çok kibar davranıyorlardı, çok zarif insanlardı. Silahların, gerçek mermilerin kullanıldığı manevralara katıldım. Çok hoşuma gitmişti benim, heyecan verici günlerdi. Araziye gidiyor, çadırlarda kalıyorduk, yemekler o kadar tatlı geliyordu ki... Erlerle bir aradaydık. Bir kısmı doğru dürüst Türkçe konuşamıyordu. O askerler, subaylar, o doğru dürüst Türkçe konuşamayan, tahsilsiz erler, o çocuklar; yani orada geçen o bir buçuk yılım bence ayrı bir serüvendi. Ben onu heder olmuş gibi görmüyorum.

-Askerliği geride bıraktıktan sonra, doçentlik süreciniz başladı. Tez konunuz ve bu süreç ile ilgili hatırladıklarınızı anlatır mısınız?

-Doçentlik tezim, 'Elipsoidal Harmonikler ve Elipsoidal Dalga Fonksiyonları' üzerine idi. Orijinal bir konu üzerine hazırladığınız tez, önce jüri üyelerine gidiyordu. Onlar inceledikten sonra; eğer kaliteli bir çalışma olduğunu görürlerse, tezi kabul ediyorlar, siz de bir süre sonra onların önünde bir sunum yapıyordunuz. Sunum esnasında, sorularla bir de sınavdan geçirilirdiniz. Sınav soruları, kendi

konunuzda, tezinizin dışına da taşan, geniş kapsamlı sorulardı. Ayrıca, sunumu izlemek isteyen başka hocalar da dinleyici olarak katılabilirler ama soru soramazlardı. Bu aşamayı başarıyla geçerseniz - bizim zamanımızda öyleydi - sıra, 'deneme dersi' vermeye geliyordu. Size verilen bir konuda ders anlatırdınız. Orada hocalar şuna dikkat ederlerdi: Dersi anlaşılır şekilde ve rahat anlatıyor musunuz, zamanı iyi kullanıyor musunuz?

Şimdi, bizim dönemimize benzer bir tez uygulaması söz konusu değil; yayınlarınıza bakıyorlar, yeterli bulurlarsa, sizi sınava çağırıyorlar. Bu daha iyi bir sistem

-Hocam siz yayınlar konusunda sanırım farklı düşünüyorsunuz; yayınlara değil, öğrenmeye yönelik bir yaklaşımı esas alıyorsunuz...

-Aslında ikisi aynı kapıya çıkıyor ama ilk hareket noktaları farklı. Bazıları yayın yapmak için yayın yapıyor. Bakıyorsunuz, aynı yayını, farklı yerlerde, küçük değişikliklerle tekrar ediyor. Aslında bu, bilim ahlakı bakımından, ahlaksızlık sayılması gereken bir davranış, etik olmayan bir davranış. Bundan uzak durmak lazım.

'Yayın, yayın içindir' anlayışı kaçınılmaz olarak insanı bu noktaya getiriyor. Benim böyle bir anlayışım hiç olmadı. Ben kendim okuyorum, öğreniyorum; sonra bir bakıyorum, bir şeyleri eksik bırakmışlar, bunu hiç kimse yapmamış, onun üstünde uğraşıyorum. Bir şey çıkarıyorsam, başkaları da duysun diye gönderiyorum, yayınlıyorum. Yani benim amacım, yayın yapmak değil; benim bulduğum, fark ettiğim bir şeyi herkes öğrensin diye yayın yapmak. O yüzden "Benim amacım öğrenmektir" diyorum.

Dr. Mithat İdemen, İTÜ Gümüşsuyu binası önünde eşi Güner İdemen ve Dr. Cengiz Dökmeci ile birlikte (Eylül 1964)

-Doçent olma sürecinde ders de vermeye başladınız sanırım... Hoca olmak nasıl bir duyguydu sizin için?

-Asıl bağımsız dersi doçent olarak verdim. Ama asistanken de uygulamalara gidiyordum; yani hocalar ders veriyordu, ben gidip problem çözüyordum öğrencilere.

Kimileri, "Hocalık benim hoşuma gidiyor" diyor. Ben farklı düşünüyorum. Hocalık, ders vermek; bir yüküdür, bir angaryadır, ama benim zevkle yaptığım bir angaryadır, şikâyetçi olduğum bir şey değil.

-Zaten baştan itibaren amacınız da bu değil mi? Teknik Üniversiteyi tercih edişiniz de hoca olmak amaçlı.

-Asistan veya doçent veyahut da profesör olmadan, üniversitede size, "Otur, araştırmanı yap, yayını yap" deseler, güzel olurdu, ama öyle olmuyor. Bunun için hocalık zorunlu bir süreç orada. "Bu bir yük, bir angarya; ama zevk alarak katlandığım bir angarya" derken, bunu kastediyorum..

Hocalığın bana göre iki yönü var. Birinde, bildiğiniz bir konuda, zevk aldığınız bir konuda bildiklerinizi heyecan duyarak birilerine aktarırsınız. Ötekinde, bu işi sadece para kazanmak için, belki de zevk duymadan yaparsınız. Ben bu ikincisini çok daha ağır bir yük olarak duyarım. Ne Teknik Üniversitede, ne başka yerlerde kimse benden zevk duymadığım bir şeyi öğretmemi istemedi.

Hocaysanız, uzmanı olduğunuz konuda kürsüye çıkmalı, ders anlatmalısınız. Ben öyle hocalar gördüm ki, tahtaya bir formül yazıyor ama onun ne zaman geçerli, ne zaman geçersiz olduğunu bilmiyor. Böyle bir anımı anlatayım. Ben öğrenciyken bir hocamız - o zaman doçentti- enerjiyle ilgili bir formül yazdı ve "Hız küçükse böyledir. Büyük hızlarda, Einstein'den sonra şöyle oldu", dedi. Ben parmak kaldırdım; "Efendim, bu sonuç belki doğru, ama mantık yanlış. Çünkü biz 'mekanik' dersinde o formülü çıkarırken bir integral işlemi yaptık, o entegralde kütleli sabit kabul ettik. Şimdi, kütle sabit değil diyerek sonuçta kütleli yerine düzeltilmiş ifadeyi koyuyorsunuz. Bu, mantık olarak doğru değil" dedim. Hoca alay eder gibi oldu; "Biz 20 yıldır bunu böyle okutuyoruz" dedi. Fakat o hocayı yine de takdir ettim; çünkü bir sonraki hafta derse geldiğinde, tahtada problem çözerken sınıfa dönüp, "Arkadaşınızın biri buna itiraz etmişti; o haklıymış, doğru olan ifade şöyle" dedi. Bir hocanın bu duruma düşmemesi gerekir.

-Öğrencileriniz arasında; kavrayış, ilgi, yöneliş anlamında kendinize benzettiğiniz kimse oldu mu?
-Şüphesiz benden çok daha üstün yetenekli öğrencilerim olmuştur. Takdir ettiğim, ilgili gördüğüm bazı öğrencilerim benim yanımda asistan oldular. Bazıları da yurtdışına gittiler. Benim anlattıklarım öğrencilerin çoğuna sevimsiz, zor görünen konulardı. Ama bazıları, benim gibi, o konulardan heyecan duyuyordu. Bakışlarından ve ilgilerinden bu hemen anlaşılıyordu.

Artık biz, ‘Turkish School’duk...

-1970 Şubatında Matematik Kürsüsünden ayrılıp, Elektromanyetik Alanlar Kürsüsüne geçmenizin oldukça ilginç ve öğretici bir hikâyesi var...

- Var ama o hikâyeye adı karışanların çoğu artık yaşamıyor. Bu nedenle, ondan ayrıntılı bir şekilde söz etmem doğru olmaz diye düşünüyorum.

Matematik Kürsüsünde çok rahattım. Benim Matematik Kürsüsüne geçişimi Beyazıt’ta, İstanbul Üniversitesinde bile konuşmuşlar. Benim sonradan haberim oldu; Cahit Arf, öğrencilerine, “Bir elektrik mühendisi mühendisliği bırakıp Matematik Kürsüsüne asistan olmuş” diye söylemiş.

O günlerde, bizim kürsümüzde asistan olarak çalışan, benden çok yaşlı bir arkadaşın doçentlik tezi beş kişilik jüri tarafından reddedilmişti. Bu olay Türkiye’deki matematikçilerin ikiye bölünmesine neden oldu. Geçmişte, değişik nedenlerle birbirine kırgın olanlar karşı saflarda yer aldılar. Ben onların çoğunu tanıımıyordum. Bu nedenle, herhangi bir tarafa mensup olmam söz konusu değildi. Buna rağmen, ortaya çıkan huzursuz ortam beni ürküttü. Çünkü ben didişmek için değil, matematik yapmak için mühendisliği bırakıp oraya gitmiştim. Bu nedenle ayrıldım. Mühendislik yapmak üzere Denizcilik Bankasına, orada kurulmak üzere olan elektronik laboratuvarına gitmeye karar verdim.

-Bunu biraz anlatır mısınız; nedir bu, Denizcilik Bankasında çalışmak da nereden çıktı?

-Yine benim gibi elektrik mühendisi olan ağabeyimin arkadaşlarından biri o sıralar Denizcilik Bankasında görevliydi. Benim üzüntümü ağabeyimden duymuş olmalı, “Gelsin, burada elektronik bölümü kuruluyor, o bölümünün başına geçip, kurucu olsun” diye haber göndermiş. Hemen kabul ettim ve Denizcilik Bankasına gitmeye karar verdim.

-Gerçekten düşündünüz mü bunu, köprüleri atıyorsunuz demek...

-Evet, tabii... Bakın, bunu ne kadar benimsediğimi, ne kadar ciddi olduğumu şöyle anlatayım: Elektrik Fakültesinin kütüphanesinden radarlarla ilgili büyük kitaplar aldım. Çünkü Denizcilik Bankasının elektronik bölümünün önemli bir parçası radar olacaktı. Önce doçentlik sınavını, cuma günü de deneme dersini başarı ile verdim, pazartesi günü hocam Ali Rıza Özbek’e gidip odamın anahtarını uzattım, “Ben gidiyorum” dedim. Hoca şok oldu. “Nereye gidiyorsun?” diye sordu. “ Ben buraya bilim yapmak için geldim, ama gördüğünüz gibi burada huzur yok. Huzur ve güven olmayan yerde bilim nasıl yapılacak. Burada kalıp didişmenin bir anlamı yok ” dedim.

-Bu noktada şunu merak ediyorum hocam: Sizinle ilgili bu huzursuzluğu yaratan, öyle bir ortam yaratan, orada birlikte çalıştığınız arkadaşlarınızın asıl amaçları neydi?

-Aslında benimle ilgili bir şey yoktu. Didişme kısa süre sonra ‘takunyahılar’ denen grupla ötekiler arasındaki çekişmeye dönüştü ve esas konusundan saparak, üniversite, hatta Türkiye çapında bir çekişmeye dönüştü.

-Peki, sonra nasıl vazgeçtiniz Denizcilik Bankasına gitmekten?

Elektromanyetik grubu Heybeliada’da yaptığı yürüyüşlerinden birinde, dinlenirken (1994)

-Ali Rıza beye gideceğimi söyleyince; herhalde insan ancak kendi çocuğuna öyle ilgi gösterirdi, hemen bana, “Yapma, gitme, ben seni üniversitede başka yere yerleştireyim” dedi. İlk önce Prof. Dr. Münir Ülgür’le konuşmuş; o, “Tamam, Kontrol Kürsüsüne, bize alalım” demiş. Münir Ülgür gayet sıcak yaklaştı bana. “Bize senin gibi, çok iyi bir matematikçi lazım, Yalnız, senin hocan çok pazarlıkçı” dedi. Ali Rıza bey ona, “Biz onu size gönderiyoruz; ama onu istemediği şeylerle meşgul etmeyeceksiniz,” demiş. Bu arada gazeteye ilan verildi, ben dilekçemi yazdım, artık Kontrol Kürsüsüne gitmek üzereyim. Tam bu sırada Fakülte Kurulunda konuşulurken, hocaların bazıları, “Yahu, bu, alan teorisine daha yatkın bir kişi; Elektromanyetik Alanlar Kürsüsüne değil de, niye Kontrol Kürsüsüne gidiyor?” diye itirazda bulunmuşlar. Bunun üzerine, benimle konuşsunlar diye bir komisyon oluşturmuşlar, eğer ben kabul edersem başvurumu değiştireceklerdi. O zaman dekan olan Prof. Dr. Adnan Ataman’ın çağırması üzerine yanına gittim. Bana, “Sana en uygun yer Elektromanyetik Alanlar Kürsüsü; niye Kontrol Kürsüsüne gidiyorsun?” diye sordu. Ben, “Bilmiyorum; orayı uygun görmüşsünüz, öyle konuşulmuş” diye cevap verince “Yok, sen de istiyorsan, ilanı değiştiririz” dedi. Bu defa Elektromanyetik Alanlar Kürsüsünde kadro açtılar ve gazeteye yeniden ilan verdiler, ben de yeni bir dilekçe yazdım. Böylece Elektromanyetik Alanlar Kürsüsüne geçmiş oldum. İyi ki öyle olmuş!

-Elektromanyetik Alanlar Kürsüsündeki çalışmalarınız hakkında bilgi verir misiniz? Bir de, “Gelecek vaat eden öğrencilerimizden bazılarını yanımıza asistan olarak aldık” demiştiniz; onlardan da söz eder misiniz?

-Elektromanyetik Alanlar Kürsüsünün başında Prof. Ahmet Akhunlar vardı. Onun asistanı da (Prof. Dr.) Nusret Yükseler’di. Nusret, benden beş yaş kadar daha büyüktü, ama doktorasını yapmaya çalışıyordu. Başka da ne hoca, ne asistan, hiç kimse yoktu. Öyle ki, sınav yapıldığı zaman, öğrencilerin başında nezaretçi durmak üzere başka kürsülerden asistanlar, hatta sekreterler yardıma gelirdi. Ders sevimsiz olduğundan mıdır, yoksa, pratiğe yönelik olmadığından mıdır, nedir, pek kimse heves etmiyordu. Ben geldikten sonra, ilk aşamada üç genç birden asistan olmak istedi. Ama bu sefer de onları alabileceğimiz kadro yoktu. O zamanki hocalarımız çok iyi, yapıcı insanlardı, öteki kürsülerle anlaşarak, derhal bize üç kadro sağladılar. Böylece, sınıflarının en iyileri olan Hamit Serbest, Gökhan Uzgören ve Eren Erdoğan (sınıf birincisiydi), kürsüye asistan olarak katıldılar. Onu izleyen yıllarda, aralarında Alınur Büyükaksoy ve İbrahim Akduman’ın da bulunduğu birkaç kişi daha asistan olarak geldi. Bir süre sonra, epeyce kalabalık olmuştuk.

Elektromanyetik Alanlar Kürsüsüne geçtiğimde benim bir hayalim vardı. İstiyordum ki orası matematik temele oturan, matematik bazı güçlü bir teorik kürsü olsun. Çünkü, elektromanyetik teori eninde sonunda matematik denklemler üzerine oturan bir bilim dalı. Ben, Matematik Kürsüsünden geldiğim ve doçentliğimi matematikte yaptığım için matematiğe hevesim ve eğilimim öteki arkadaşlardan biraz fazlaydı galiba. Benim görüşüm, matematik bazı güçlü olmadıkça konuya evrensel çapta hakim olmak mümkün değil, şeklindeydi.

Tabii, teorinin kendisine ek olarak, yakın uzantısı durumunda olan elektromanyetik dalgalar, antenler, transmisyon boruları ve benzeri konuları da kapsamı içine alsın ve biraz da, bu konuların deneysel tarafıyla, laboratuvarıyla da ilgilenen bir grup olsun istiyordum. Bazı dersleri biz değil, başkaları okutuyordu. Mesela, ‘anten’ dersi bence bizim konumuzdu, ama ders olarak bunu Adnan Ataman veriyordu. ‘Transmisyon hatlarını ve borularını’ Fikri Uzgören okutuyordu. Ama benim için önemli olan ders okutmak değil, konuyu sahiplenmek için dünyadaki gelişmeleri izlemek, araştırma yapmak, o konularda açık kapılar varsa onları doldurmaktır. Yani, bir yerde, bilimsel olarak konuya hakim olmak, sahiplenmekti, istediğim: Dersi başkası verse daha memnun olurum açıkçası.

Böylece, bu işe heves eden asistanlarla araştırmalara, yayınlara başladık. Grubun içerisinde; Eren Erdoğan, Alınur Büyükaksoy, Hamit Serbest, Gökhan Uzgören, İbrahim Akduman, Ali Alkumru ve Erdem Topsakal vardı. Bunlar benim öğrencilerim, asistanlarımdı.

Sonraları, ben İTÜ’den ayrılınca bu grup darmadağın oldu. Bugün dünyada oldukça saygın bir konuma gelmiş olan Prof. Dr. Alınur Büyükaksoy Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsüne gitti, orada önce rektör yardımcısı, sonra rektör oldu ve oraya yüksek düzeyde bir bilimsel hava getirdi. Prof. Dr. Ali

Alkumru da orada. Prof. Dr. Hamit Serbest de alanında tanınmış bir bilim insanı olarak şimdi Çukurova Üniversitesinde, Prof. Dr. Gökhan Uzgören Kültür Üniversitesinde Bölüm Başkanı, Prof. Dr. İbrahim Akduman İTÜ’de, Prof. Dr. Erdem Topsakal ise Amerika Birleşik Devletlerinde.

Bu arkadaşlarla yaptığımız çalışmalarla epeyce yol aldık. Kısa bir süre sonra yurtdışındaki bazı yerlerden, güçlü üniversitelerden gönderilmiş bazı makalelerde adımızdan söz edildiğini görüyordum. Artık biz, ‘Turkish School’duk...

-Böylece ekol oldunuz. Ekol olmanın kriteri nedir hocam? Bilimsel anlamda katkı sağlamak mı?

-Tabii. Uluslararası düzeyde saygınlığı yüksek dergilerde makaleler yazıyorduk, aynı nitelikteki konferanslara çağrılı konuşmacı olarak katılıyorduk, dergiler için hakemlik, toplantılar için komite üyesi vb. görevler yükleniyorduk. Uluslararası bilim dünyası bizim konuya hakim olduğumuzun farkına varmıştı artık. Bizim, problemleri kendimize özgü ele alış tarzımız vardı ve bu biliniyordu. Bunlar, hayalimizi bir ölçüde gerçekleştirmeye başladığımızın önemli kanıtlarıydı.

Bu arada şunu da belirtmeliyim. Hocalarımız bizi yetiştirmek için kendilerini heder ettiler, kendilerini yetiştirmeye pek fırsat bulamadılar, onlara minnettarız; ama bir araştırma nasıl yapılır, bir makale nasıl yazılır, bildiri sunmak için bir kongreye nasıl başvurulur, bunları bize öğretmediler. Çünkü kendileri de bunlarla pek uğraşmıyorlardı, bu türden imkânları pek olmamıştı. Biz kendi kendimize yolumuzu bulduk, yani kendi kendimizi dışarıya tanıttık olduk. Bu da kolay değildi. Şimdi burada sizin önünüze biri gelse, “Ben, Suriye’den veya Afganistan’dan geldim, fizikçiyim veya mühendisim” dese, ona vereceğiniz prim başkadır; Almanya’dan veya Amerika Birleşik Devletlerinden gelen bir kişiye vereceğiniz prim başkadır; daha peşinen, onunla konuşmadan... Biz de Türkiye’den makaleler gönderiyorduk; onlara göre adı sanı bilinmeyen bir ülkeden... Makalelerimizi, kendimizi, kabul ettirmek, tanıtmak hiç de kolay olmadı. Bunlar zor işlerdir. Çünkü Türkiye’de bu alandaki çalışmaları yok sayıyordu adamlar. Bu zorlukları yenmeye çalıştık. Bir süre sonra, yayınlarımız, mektuplaşmalarımız artınca, başka ülkelerdeki meslektaşlarımızın olduğu gibi, bizim de üzerinde adımızın ve adresimizin bulunduğu özel kâğıtlarımızın ve zarflarımızın olmasını istedik. Özellikle de Eren (Erdoğan) hanımın gayretleri ile, kendimize antetli kâğıt ve zarf bastırdık, yurtdışıyla yazışmalarımızda onları kullanıyorduk artık. Bunların üzerinde ‘Electromagnetics Research Group’ ve İstanbul Teknik Üniversitesinin adresi yazılıydı. Yaptığımız, bir bakıma, grubumuzu kendimizin tanıttımasıydı. Üniversiteden, fakülteden yardım da istemedik; “Kendi paramızla, biz bastıracağız bunları, izin verin” de demedik. Açıkçası içimizde; bunu duyan birileri, bizim hakkımızda soruşturma açtırmı mı?, ‘Siz kimden izin alarak böyle bir gruptan söz ediyorsunuz, antetli zarf ve kâğıt bastırıyorsunuz?’ diye sorar şekilde bir kaygı da vardı.

Mithat İdemen, Leopold Felsen’le İTÜ’yü ilk ziyareti sırasında verilen akşam yemeğinde birlikte (arkası dönük olan Prof. Dr. A. Akhunlar) (26 Nisan 1978)

-Engellenme endişesi mi?

-Engellenme endişesi mi?

-Bir yerde öyle. Biz, bazı hocalarımızdan, arkadaşlarımızdan destek gördük, teşvik gördük; ama bazıları da kıskançlıklarıyla bizim huzurumuzu çok kaçırdı. ‘Grup’ adı nedeniyle bir şey olmadı ama daha farklı bir nedenle dağılıverdik.

-Sizin bu faaliyetiniz gizli saklı bir şey değildi...

-Şüphesiz bazı arkadaşlarımız görüyordu, biliyordu. Çünkü bu zarflar, kâğıtlar kapalı çekmecelerde saklanmıyor, masaların üstünde dolaşıyor, sağa sola gidip, geliyordu.

Hayalim şuydu: Sahiden dünyada itibarı olan, bilinen ve uzun süre yaşayacak bir grup oluşturmaktı. İlk adımları attık. Başka dallarda çalışan bazı arkadaşlarım beni heveslendiriyor, “Bak, başardın, istediğin gibi bir grup oluşturuyorsun” diyorlardı. Grubun içindeki herkes birbirine güveniyordu, birbiriyle dostça ilişkiler içindeydi. Aileler de birbirini tanıyordu, çoluk çocuk herkes bir aradaydılar. Her yıl bir kere Heybeliada’da toplanıyor, hoşça vakit geçirip, yürüyüşler yapıyorduk.

Grubumuzun içtenlikle birbirini sayan, seven, birbirine güvenen ve ailecek de birbiriyle kaynaşmış bir grup olmasını istiyor ve bu yönde adımlar atıyorduk. Bizi takdir edenlerin yanı sıra çekemeyen, hazmedemeyen arkadaşlarımız da oldu ve Prof. Dr. Gülsün Sağlamer'in rektör seçilmesinden sonra, onların gayretiyle dağıldık.

-Bu olay aynı zamanda sizin de İTÜ'den ayrılmanıza neden oluyor, bunun ayrıntılarını ilerde konuşacağız hocam.

-Elektromanyetik Alanlar Kürsüsünde yaptığınız çalışmalarda bizzat odaklandığınız bazı konular var. Sizinle yapılan bir söyleşide şunları söylüyorsunuz: “Özellikle mühendisliğin bana verdiği seçimle matematiğin uygulamalı tarafına yöneldim. Bence matematik, sosyal ve doğa olaylarının kavranmasında en önemli araçtır. Ben, özellikle de elektromanyetik dalga yayılımının zor görünen, bilinen klasik yöntemlerle çözülemeyen problemlerine hırsla ilgi duydum. Kimilerine çözümler getirdim. Bunlar temel nitelikte problemlerdir. Leopold Felsen ise yüksek frekanslı dalgalara yönelmemde etkili oldu. Bu alanda daha çok, çözümüne dair herhangi bir şey geliştirilmemiş problemlere yöneldim.”

-Onun da güzel bir hikâyesi vardır.

-Bundan söz ederek devam etsek sizce de uygun olur mu hocam? Önce, biraz Felsen'i tanıtırsanız bize...

-Felsen, aslen bir Alman Yahudisiydi. Almanya'da Naziler döneminde biraz sıkıntılı günler yaşamış, sonra Amerika'ya gidip yerleşmiş. Kendisi ırk ayrımı yapmazdı. Bir Arap, bir Türk, bir İtalyan, eğer belli konulara ilgi duyuyorsa, Felsen onlarla ilgilenir, hatta kol kanat gererdi. Felsen'e karşı o nedenle çok saygım ve sevgim vardır.

Bir gün kendisinden bir mektup aldım. Adımı yazılarımdan, makalelerimden biliyor olmalıydı. Mektupta özetle; “NATO'nun düzenlediği bir toplantı için İstanbul'a geliyorum; seninle görüşmek, tanışmak isterim” yazıyor ve Hilton Otelinde kalacağını belirtiyordu. Felsen'i bir akşam grupça yemeğe götürdük. Yemekte yan yana otururken, bana, “Araştırma konusu olarak neyle uğraşıyorsunuz?” diye sordu. Ben, o sıralarda asistanlarımdan Eren Erdoğan'a bir problem vermiş; ‘silindir gibi kıvrılmış, iki ucu açık bir reflektörün kenarlarına çarparak kırınımına uğrayan dalganın yayılımını’ incelemesini istemiştim. Silindir, soba borusu gibi kapalı olsa, bunun çözümü biliniyor. Bu basit bir problem. Ama silindirin uçları açık olunca problem çok zorlaşıyordu. Bunu anlatınca Felsen, hemen, “Bu benim problemim” dedi. O da uğraşiyor, ama çözemiyormuş. Benim uygulamayı denediğim yol, problemi seri denklemlere indirgiyordu ama beklediğim sonuçları üretecek gibi görünmüyordu. İçinden nasıl çıkacağım diye kıvranıp duruyordum.

-Beklediğim sonuç derken, siz oradan bir sonuç kestiriyordunuz, öyle mi?

- Şöyle: Nasıl olacağını bilmiyordum ama, ayrıta gelen enerjinin değişik yönlere değişik oranlarda saçılacağını tahmin ediyordum. Bunun kuralını açığa çıkarmak lazımdı. Orada Felsen bana çok sofistike bir şey söyledi. Liseye giden herkes bilir; düzlemde kutupsal koordinatlardan biri olan açı 360 derecelik bir aralıkta değişir. Felsen, “O açığı, kırınımın geometrik teorisine dayanarak, iki yönde de sonsuza kadar gidiyormuş gibi düşün”, dedi. Bu bende müthiş bir heyecan uyandırdı. O sıralar Wiener-Hopf tekniğine ilgi duyuyordum. “Bu yöntem bizim problemi Wiener-Hopf tekniğiyle çözülebilir hale getirir” diye düşündüm hemen.

Felsen gittikten sonra problemi o görüşle formüle ettim ve yaptıklarımı ona gönderdim. Kısa süre sonra

Prof. Felsen'e İtalya'da fahri doktora ödülü verildiği gün (2003)

ikimizin adıyla IEEE Transactions on Antennas and Propagation’da yayınlandı ve uluslararası camiada derin etki yarattı. Yapılan yorumlarda, ‘boşluk dolduran bir çalışma’ olarak nitelendirildi. Ondan sonra, aynı kavramı geliştirerek, bizim çocuklar da değişik makaleler yazdılar.

Benzer durum küre şeklindeki reflektörler için de söz konusudur. Küredeki kutup açısı da en çok 180 derece kadar değişir. Onu da, kırınımın geometrik teorisine dayanarak, eksi sonsuzdan artı sonsuza kadar değişiyor kabul etmek mümkündür. Ama o zaman ortaya çıkan yeni problemi bilinen matematiklerle yürütmek mümkün olmuyordu. Bu güçlüğü yenebilmek için yeni bir entegral dönüşüm geliştirdim ve, sonuçta, o problemi de çözdüm. Bu entegral dönüşüm nedeniyle bana 1981’de Sedat Simavi Bilim Ödülü’nü verdiler.

-Felsen ile olan ilişkiniz devam etti mi?

-Evet, o ölüncüye kadar. Felsen giderken bana epeyce problem bıraktı. Amerika’dan da matematik ağırlığı olan bazı problemler gönderiyordu. “Bunlar çözümlmelidir”, diyordu. Bizim ekolden bir umudu vardı Felsen’in.

-Felsen’le çalıştığınız bu dönemde sizin ekolünüz oluşmuş muydu?

-O sıralar oluşma aşamasındaydı, sonra dünya çapında bilinir oldu.

Daha önce belirttiğim gibi, Wiener-Hopf tekniği benim çok hoşuma giden bir matematik tekniğidir; müthiş zarif ve güçlü bir teknik... Felsen bunu benden duydu. Daha sonra yayınlanan makalelerimizde de epeyce kullandık biz bunu. Zaten bizim arkadaşların adı da, bir yerde, Wiener-Hopf ’çulara çıktı. Almanya’da, Kanada’da, Japonya’da, Rusya’da vb yerlerde de bizim gibi çalışan az sayıda insan vardı.

-Felsen’le ilişkinizin devam ettiğini söylemişsiniz, somut bir temas oldu mu aranızda?

-Tabii. Onun İtalya’da düzenlediği bir NATO çalıştayına davetli konuşmacı olarak katıldım. Onunla ortak bir makalemiz daha yayınlandı. Editör olduğu dergiye sunulan çok sayıda makaleyi inceleyip rapor yazmam için bana gönderdi. 2000’li yılların başında, o zaman Işık Üniversitesindeydim. Felsen’den bir mektup aldım: “Ben Amerika Akustik Derneğine gidip, Wiener-Hopf tekniğinden söz eden bir konuşma yapacağım. Sen bana bir şeyler yazar mısın?” diye soruyordu. Oturdum, ‘Ben bu işi yapmak durumunda olsaydım, ne yazardım?’ diye düşündüm ve bir şeyler yazıp gönderdim. Yazdıklarımı, sahipleniyormuş izlenimi vermemek için, el yazısıyla yazmış, altına da adımı koymamıştım. Felsen bana orada yapmış olduğu sunumun bir kopyasını gönderdi. Sunumuna, "Bu görüşler Mithat İdemen’e aittir" diye bir not eklemiş. Ortada konuya ilişkin önemli bir şey yoktu ama, ona rağmen, bunları ben söylüyorum havasına hiç girmemiş. Felsen, bilimsel anlamda, böylesine dürüst ve namuslu bir insandı. Olayı hiç kimse bilmese bile, benim nazarımda kredisinin sarsılmasını istememiş ve konuşma metnini, bilgim olsun diye bana göndermişti.

Yeter derecede matematik kültürü almayan bir insan doğru dürüst düşünemez

-Sizin matematikle ilgili bazı düşünceleriniz var, biraz onlara değinmek istiyorum: “*Matematik, aksiyomlara dayanan bir bilim dalıdır*” diyorsunuz. “*İnsan, matematik eğitimi aldığı anda, neleri peşinen kabul edecek, ondan sonra neleri rasyonel biçimde, akıl yoluyla ondan türetecek, buna terbiye olarak alır.*” Siz bunu sosyal alanlara da, diğer alanlara da yayıyor ve şöyle bağlıyorsunuz: “*Matematik terbiyesi almamış kişiler böyle aksiyomatik bir bazla bir yere varmayı düşünmedikleri için, çelişkili olan çok sözü aynı anda kabul ederler.*”

Bu noktada sizin matematik ve felsefe konusundaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

- Bence, matematikten felsefeye geçiş her zaman söz konusu olamaz. Öyle matematikçiler var ki, matematiğe çok önemli katkılarda bulunmuşlar, ama onun ötesine geçmemişlerdir. Ama eski

matematikçiler - ben, Cahit Arf'ı da onlardan biri gibi görürüm- her konuya ilgi duyan insanlardı. Yani matematiğe, fiziğe, kimyaya, biyolojiye ve bu arada dine, estetik kavramına, hukuka ve başkalarına... Bu nedenle, onları, matematikçi midir, fizikçi midir, filozof mudur, ayırmak zor. Mesela, Gauss'u herkes matematiğin prensi diye bilir, en büyük matematikçi diye sayar; ama fizikte manyetik alanı ölçmek için kullanılan birimin adı gauss'tur. Onun fizikte yaptıklarını hatırlatmak için fizikçilerin verdiği bir isimdir o. Gauss'un yaptıklarının çoğu uygulamalı matematik veya doğal olaylarla ilgilidir. Ama sayılar teorisiyle de ilgilenmiştir. O dönemin matematikçileri her şeyle ilgileniyorlardı; çünkü ilgilenilecek şey azdı, sayı olarak azdı. 1800'e kadar gelinen yılları düşünün. Ortada önemli bir fizik, kimya, biyoloji yoktu, olanlar da derme çatmaydı. Matematiğin kendisinde de çok fazla bir şey yoktu. Önemli gelişmelerin hepsi 1800'lü yıllardan sonra oldu. Bu durumda o insanlar ne yapacaktı; haliyle her şeyle ilgileniyorlardı. Tanrıya da ilgi gösteriyorlar, genetiğe, sosyolojiye, felsefeye de ilgi gösteriyorlar, her şeye kafa yoruyorlardı. Ama günümüzde artık disiplinler yerli yerine oturmuştur. Yalnız, iyi bir matematik terbiyesi almamış kişi, bence, doğru düşünemez. İyi derken, çok anlamında değil, yeter düzeyde demek istiyorum. Düşünemediği için ne felsefe yapabilir ne de kimyada, biyolojide, mühendislikte başarılı olabilir.

-Siz, 1971 – 1972 yıllarında Fransız Hükümetinin verdiği araştırma bursuyla Fransa'ya gittiniz. Bunu biraz anlatır mısınız; burs nasıl çıktı, orada hangi çalışmalar yaptınız?

-Bursun çıkışı çok önemli değil. Fransa'nın Ankara'daki büyükelçiliğinden bir duyuru gelmişti üniversiteye. Her yıl gelir bunlar. Duyuruda; "Fransız Hükümeti, şu yaştakilere, şu kapsamda burs verecek. İsteyenler başvuruda bulunsunlar" deniyordu. Başvururken, nereye gitmek istediğinizi de yazıyordunuz. Paris'te bulunan Henri Poincaré Enstitüsünün çok iyi bir bilim ortamı olduğunu biliyordum. Ben de oraya gitmek istediğimi belirterek başvuruda bulundum.

-Henri Poincaré kimdir hocam?

-Ünlü bir Fransız matematikçi, ama fizik konularına da çok kafa yormuş bir insandı. Geçmiş dönemin filozof matematikçilerinden biridir o. Henri Poincaré, rölativite teorisinin gelişmesine Einstein'dan önce çok büyük katkıları olmuş bir insandır. Hatta Fransızların ya da bazı bilim insanlarının iddiası şudur: "Lorenz ve Henri Poincaré, rölativite teorisini oluşturdular, ortaya çıkardılar; Einstein geldi, bunun üstüne oturdu."

Poincaré'nin kuzeni de Fransa'da Cumhurbaşkanlığı yaptı bir zamanlar. Oldukça tanınmış bir aileden olan Henri Poincaré adına kurulan enstitüye gidecektim.

Bu enstitünün çok ilginç bir durumu vardır. Orada ders verilmiyor, sadece araştırma yapılıyor. Kütüphanesinde dünyanın her tarafında yayınlanmış dergiler ve kitaplar var. Adınızı yazdırıp, istediğiniz kitapları alıyor, orada çalışıyorsunuz; fotokopi ihtiyacınız varsa, oradaki fotokopi makinelerinden yararlanıyorsunuz. O arada sizin gibi, Japonya,

Hollanda vb, dünyanın çeşitli yerlerinden gelmiş insanları da görüyorsunuz. Her gün saat 15.00' te bir çay molası veriliyor, kendi bardağınızı alıp gidiyor, orada çay içerken bu insanlarla sohbet ediyordunuz. Ben de oraya gitmek istediğimi yazdım. Hükümet kabul etti, oradaki birileriyle görüşmüşler, sonra bana; "Sizinle Profesör Lions ilgilenilecek" dediler. Lions o zaman orta yaşlarda, Fransa'nın en göze batan, en görkemli matematikçisiydi. Yakın zamanlarda öldü.

Enstitüye gittiğimde Lions, "Neyle ilgileniyorsun?" diye sordu. Wiener-Hopf tekniğiyle ilgilendiğimi söylediğimde, onun yanındaki gençler -gençler diyorum ama profesör onlar da- bilemediler. Bunun üzerine Lions güldü onlara; açıklamada bulunarak anlattı Wiener-Hopf tekniğini. Orada müthiş hoş bir atmosfer vardı. Biz TÜBİTAK'ın Marmara Enstitüsünü de o hale getirmek istemiştik, ama maalesef olmadı.

Henri Poincaré (1854-1912)

-Paris'te, Ratip Berker ile de görüşüyorsunuz...

-Evet, Ratip Berker, 27 Mayıs darbesinden sonra '147'ler olayı'nda üniversiteden ayrılınca, bir-iki yıl İstanbul'da kalıp, Fransa'ya gitmişti. Önce Lille'de bulunan hoca, bir süre sonra da Paris'e gelip Fen Fakültesinde ders vermeye başlamış. Onu görmek üzere Fen Fakültesine gittim, koridorda yürürken hocayı gördüm, dersten çıkmış, karşıdan geliyordu; beni görünce şöyle bir baktı, bir daha baktı, hemen hatırladı. Çok sevindi. Biraz sohbet ettik; sıkıntılarını, üzüntülerini anlattı. Darbecilerin onu 147'lere dahil etmesinin verdiği üzüntünün yanı sıra, ailevi sıkıntıları da olmuştu. "Bugüne kadar beni hayata bağlayan, mücadele etme gücü veren şey sadece matematik problemlerim oldu" dedi. Sonra bana Türkiye'ye dönmeyip Fransa'da kalmamı söyledi, "Hocam dönmek zorundayım; önümüzdeki yarıyıl dersim var, gidip dersimi yapacağım, söz verdim. Sözüne güvenilmez bir adam olmak istemem" deyince ısrar etti: "Ben ne kadar ders verdim, kurullarda, komisyonlarda çalıştım; hepsi hiç oldu. Bunlara fazla itibar etmemek lazım, dersini vermesen ne olur?" dedi. Fazla üzüntülü ve küskündü. Hoca ile Paris'teki görüşmemiz bu kadar oldu. Ben Türkiye'ye döndükten bir süre sonra Ratip bey de döndü ama İTÜ'ye hiç uğramadan Boğaziçi Üniversitesine gitti.

-Sizin Fransa'ya gittiğiniz 1971 ve 1972 yılları, Türkiye'nin 12 Mart dönemi... Bu bir raslantı mı hocam?

-O dönemde yaşanan olaylarla hiçbir ilgisi yok, benim o tarihte Fransa'ya gidişimin. Olayların önemli bir kısmı bizi rahatsız da etmiyordu. Öğrenci olayları sırasında benim sınıflarım pek etkilenmedi; ama öğrenciler bazen dersi terk edip gidiyorlardı.

Harun Karadeniz

-12 Mart dönemi, sizi pek olumsuz etkilememiş anlaşılır. Çünkü bazı hocaların o tarihlerde, ya da Türkiye'nin krize girdiği sonraki dönemlerde yurtdışına gitme istekleri olmuş. Sizin öyle bir durumunuz yok.

-Yok, olmadı. Şöyle söyleyeyim: Teknik Üniversite biraz sol tandanslı öğrencilerin elindeydi. Biz de onlara sempati duyuyorduk; karşılığında o çocuklar da bize sempati duyuyordu. Yani okulda öyle gergin bir hava yoktu.

-Kısaltılmış adı İTÜ-Der olan bir öğrenci derneği vardı. Aynı fakültede olmadığınız için belki tanımamış olabilirsiniz; ama dernek başkanlığı yapan Harun Karadeniz'in adını duymuş olmalısınız...

-Tabii, Harun'u bilirim, o bir efsaneydi adeta. Benim o konularda düşündüğüm şudur: O gençler ülkelerini, yurttaşlarını seven insanlardı. Kendi akıllarınca, "Ülke için en iyisi budur, bunu yapmak lazımdır" diyorlardı. Toplum onu o gün için, hatta belki bugün için de, yanlış görebilir. Ama niyetlerinin o kadar soylu oluşuna bakarak, onlara sempati duymak lazım. Fikirlerini beğenmeyenlerin, "Arkadaş, çok iyi diyorsun; ama bu dediğin hayaldir, bu olmaz, sizi bir kenara itelim, biz yolumuza böyle devam edelim" demesi gerekirdi. Ama maalesef, yaşananlar çok farklı oldu; onlara dünyayı zindan ettiler.

Bence onların yaşamı Nazım Hikmet'ininki gibi oldu. Ona da o günlerde dünyayı zindan etmişlerdi. Bugün Başbakan, Nazım'dan övgüyle bahsediyor.

-"Harun Karadeniz bir efsaneydi" diyorsunuz. Neler konuşulurdu onun hakkında?

-Adını sıkça duyardık. Öğrenci olaylarının başında hep o görünüyordu. Gümüşsuyu Kampüsünde öğrencilere ait bir konferans salonu vardı. O salonda toplantı yaparlardı. Mesela, rektörlük veya dekanlık onlara, "Burada toplanamazsınız, burada ne işiniz var?" demezdi. Bazı tanınmış gazetecileri veya fikir adamlarını, İTÜ dışından hocaları da konferans vermeleri için çağırırlardı. Konferans bittikten sonra, birlikte, topluca, marşlar söyleyerek okulun içindeki koridorlarda dolaşırlar, sonra çıkıp giderlerdi. Bir bakıma eğitim seminerleriydi, o toplantılar.

Ben, o sosyal olayların heyecanını duyduysam da içinde bulunmadım. Çünkü uğraştığımız problemler zordu, zamanımızı onlar tüketirdi. Ama onlara asla tepki de duymadık, olumsuz gözle bakmadık. Bir kişinin niyeti iyiye eğer, “Ülke için, toplum için bu daha iyidir” diyorsa, bence ona saygı duyup, dinlemek lazım. Ama yanılıyorsa da, saygıyla, yanıldığını ona anlatmak lazım. Yoksa onu tepelemek, ona kötülük etmek hoş bir şey değil; belki de biz yanılıyoruzdur.

Prof. Dr. İdemem, Matematik Bölümünde Cahit Arf ile paylaştığı ofiste, Prof. Elder Veliyev ve Prof. A. Büyükaksoy ile

-Sizi matematiğe yönelten pek çok etkenin yanı sıra, Cahit Arf'ın da önemli payı olduğundan söz ediyorsunuz. Hatta siz Paris'ten döndüğünüzde, (Prof. Dr.) Erdoğan Şuhubi'yi, sizi ve mekanikten Emin Erdoğan'ı çağırması, “Ben burada bir uygulamalı matematik ünitesi kurmak istiyorum, siz de bunun çekirdeğini oluşturacaksınız” demiş.

-Ben Paris'ten döndükten sonra, bir gün Emin bey bana geldi, “Çekmece Nükleer Araştırma Merkezinde bir konuşma yapacağım, sizler de gelir misiniz?” dedi, gittik. Toplantı salonuna yanında birkaç arkadaşı ile Cahit bey de geldi. Emin bey, ‘manyeto-hidro dinamik’ üzerine bir konuşma yaptı. Konuşmadan sonra, katılanların çoğu oradan ayrıldı. Ben, pencereden dışarı bakıp, etrafı seyrediyordum. Enstitünün çok hoş bir arazisi vardı. O sırada biri omzuma dokundu; dönüp, baktım, Cahit bey! “Gel, seninle biraz konuşalım” deyip beni odasına götürdü. Daha önceden adımı duymuş ve beni izliyormuş. Bana, “Ne yapıyorsun, nelerle uğraşıyorsun?” diye sorduktan sonra şunu söyledi: “Ben sizin için izin alsam, haftada iki gün, Çekmece Nükleer Araştırma Merkezine gelir misin?” Gelirim dedim. Erdoğan bey de sonradan katıldı. Cahit beyle ilk tanışmamız böyle oldu.

Sonra çok sürmedi, Çekmece Nükleer Araştırma Merkezinden ayrıldım. Gidip gelmek mi zor oluyordu, tam hatırlamıyorum ama ilk ayrılan ben oldum oradan. Erdoğan bey bir süre daha orada çalışmaya devam etti.

-Neler yapıyordunuz orada?

-Ben matematik araştırmalarıma, Erdoğan bey de mekanikteki araştırmalarına orada devam ediyorduk. Çekmece'ye Cahit beyle aynı arabada gidip geliyorduk, yemekte beraber oluyorduk, konuşuyorduk, aramızda sıcak bir hava oluşmuştu.

Çekmece'den ayrılmamdan bir müddet sonra, bir gün, "Makine Fakültesinin toplantı salonunda TÜBİTAK Bilim Kurulunun toplantısı var, Cahit bey seninle görüşmek istiyor" dediler. Gittim, kapının önünde bekledim, Cahit beyi içeriden çağırdılar. Cahit bey orada ayaküstü şunları söyledi: "Şimdi bu Bilim Kurulundan bir matematik ünitesi kararı çıkarttıracağım, bir Uygulamalı Matematik Ünitesi kurduruyorum, içinüz bunun çekirdeğini oluşturacaksınız" dedi. "Ne diyorsunuz, kabul ediyor musunuz?" bile demedi, bir şekilde olacak gibi konuştu. "Tamam, teşekkür ederim" dedim, geldim.

Erdoğan bey İnşaat Fakültesindeydi, o Fakülte bize bir oda verdi. Hemen kolları sıvadık, matematiğin ileri düzeydeki konuları üzerine seminerler yapmaya başladık. Matematikçiler, fizikçiler ve mühendislerin yanı sıra Türkiye'deki, özellikle de İstanbul'daki pek çok profesör ve doçent de gelip katılıyor, izliyorlardı. Katılımcılara, seminer notlarını da veriyorduk. Çok ilginç bir deneyimdi. Ben o sırada asistandım ve dinleyiciler arasında birçok profesör bulunuyordu. Tabii, kendimizi oraya hazırlayabilmek için çok sıkı bir çalışma yapıyorduk; çünkü o kitlenin önünde, matematiğe meraklı insanların önünde konuşmak kolay değildi. Cahit bey de gelip dinliyordu konuştuklarımızı. Bazen anlatış tarzımızı, biçimimizi eleştiriyordu. Böylece Uygulamalı Matematik Ünitesi kurulmuş oldu. İlk başkanımız Erdoğan beydi. Uzun yıllar başkanlığı o yüklendi.

Sonra Gebze'de TÜBİTAK'ın Araştırma Enstitüsü kurulunca, Uygulamalı Matematik Ünitesini Gebze'deki Araştırma Enstitüsüne taşıdık. Aradan biraz daha zaman geçti, "Pür matematikçileri de aramıza alalım" dedik. Bu benim bölüm başkanı olduğum zamanlara rastlıyor artık. Pür Matematik Ünitesini ayrı, Uygulamalı Matematik Ünitesini ayrı kurduk. Cahit bey, nedense, uygulamalı matematiğin ayrı olmasını istiyordu. Daha sonra bazı değişiklikler oldu, o bölüm kapatıldı, bir daha açıldı falan. Sonunda Pür ve Uygulamalı Matematik diye adını değiştirdik, tek bir ünite yaptık. Sonra uygulamalı lafı da kalktı, sadece Matematik Bölümü oldu. Daha sonra da hepsi kapatıldı.

-Neden kapatıldı?

-Sanırım bunların hepsinin altında psikolojik nedenler var. Çünkü, Prof. Dr. Tosun Terzioğlu'nun TÜBİTAK Başkanı olduğu dönemde kapatıldı. Yanlış hatırlamıyorsam 1997'de. Çok hazin bir durumdur. Tosun Terzioğlu TÜBİTAK Başkanı olduğunda, biz, herhalde en parlak günlerimizi yaşıyoruz diye düşünüyorduk. Ama hiç de öyle olmadı, Matematik Bölümü kapatıldı. Bazı arkadaşlarımız fizikçilerle beraber Kandilli'ye, Feza Gürsey Enstitüsüne gitti.

Matematik Bölümünün serüveni ilginçtir. Koalisyon hükümetleri döneminde TÜBİTAK'ı, değişik dönemlerde değişik partiler ele geçirdiler ve Gebze'ye, TÜBİTAK'ta araştırmacı olarak çalışmak üzere, birçok insan gönderdiler. Bizim Matematik Bölümüne de gelenler oldu. Bunlara, "Bilgi düzeyin nedir, burada ne yapmayı düşünüyorsun? Yabancı dil bilir misin?" gibisinden sorular sorardık. Çoğu yabancı dil bilmiyor; "Üniversitede öyle bir ders görmedik. Lisedeki de yetersizdi" diyorlardı. "İyi de, yüksek düzeydeki dergilerin, kitapların hepsi yabancı dilde, özellikle de İngilizce. Bunları okuyup anlamadan araştırmaları nasıl yürüteceksiniz? Belli bir konuda uzmanlığınız var mı; mesela mastır, doktora yaptınız mı?" diye sorduğumuzda, cevapları, hep "Hayır", oluyordu. Bunun üzerine, onlara; "İyi de, burada ne yapacaksınız? Biz burada çalışan insanlara sekreter aramıyoruz ki; konuşacak, fikir teatisinde bulunacak arkadaş arıyoruz, işbirliği yapacak kişi arıyoruz. Yoksa, 'Git, bunun şu angaryasını yap, şunun bu işini gör' diye seni kullanmak gibi bir niyetimiz yok" dediğimizde de "Yetiştirin beni" diyorlardı. Orada kim kimi yetiştirebilirdi ki?

Başka bölümlere bu nitelikte insanları yerleştirdiler; biz direndik, almadık. Bu yüzden koalisyon ortağı küçük partiler bize kızdılar... Böylece, bizim Bölüm, TÜBİTAK'ın MSP'li bakana bağlı olduğu dönemde, resmen değilse de fiilen kapanıverdi. Çünkü eleman sayısı bire indirilmişti.

Cahit Arfa Fransa'nın Commandeur des Palmes Académiques Ödülü'nün verildiği törende (4 Şubat 1994)

-Biraz Cahit Arf'ten söz eder misiniz, nasıl bir insandı?

-Cahit Arf öldükten sonra Cumhuriyet'in Bilim Teknik Eki'ne onunla ilgili bir yazı yazmıştım. Yazının başlığı şöyleydi: 'Cahit Arf Bir Başkaydı'. Gerçekten, Cahit Arf başka bir insandı; olağanın dışında bir yaşamı vardı, onun için davranışları da herkesten farklıydı. Cahit bey, Osmanlı Devletinin çöküşünü çocukluk günlerinde yaşamış, onun acısını derinden hissetmiş bir insandı. Ailesi Selanik'ten, mübadeleden çok önceleri göç edip gelmişti.

Çoğu Anadolu'nun farklı yerlerindeki kasaba okullarında olmak üzere, eğitiminin bir bölümünü Türkiye'de yaptıktan sonra Avrupa'ya giderek, öğrenimine Paris'te devam etmiş ve Cumhuriyetin kuruluşuna heyecan duyarak tanık olmuş bir insandı. O günleri o koşullarda yaşamayanların, o psikolojiyi anlaması kolay değil. Bir imparatorluğun vatandaşı olmak, sonra onun çöktüğünü görmek, doğduğu toprakların öte tarafta kaldığını, oralara artık vizesiz, pasaportsuz gidemeyeceğini bilmek, Anadolu'nun perişan halini gözlemek... O duyguları yaşamak bir başka olmalı. Cahit Arf, öylece olgunlaşmış, yetişmiş bir insandı.

Benim gözlemime göre, Cahit beyde insan ayırımı yoktu; yani Türkiye'nin o zaman düşman gibi gördüğü Rumlara, Ermenilere ve diğerlerine karşı bir düşmanlığı, kötü bakışı yoktu. Tam tersine, herkese insanca davranan, gücü yettiğinde kol kanat germek isteyen bir adamdı. Sonra böyle rijit yasaları, kanunları da pek sevmezdi. "İnsan, akliselimiyle zaten doğru yolu buluyordur; yönetmelikler yapmak, yasalar yazmak boşuna. Yazdığınız şeyler akliselime uygunsuzsa zaten uygulanıyordu; değilse, insanları rahatsız eder bu yaptıklarınız" diye düşünürdü. En çok önemseydiği ve değer verdiği şey de bilimdi, bilimsel çabaydı. "Türkiye'de, Gebze civarında, TÜBİTAK'ın olduğu yerin etrafında, Novosibirsk gibi bir bilim merkezi kurmak istiyorum" derdi. "Orada insanlar hep bilim konuşsunlar, bütün sıkıntıları, dertleri bilim olsun, dış dünyayla temasları az olsun, çocukları da burada açılacak okullarda okusunlar..." isterdi. Bu söyledikleri gazetenin birinde yer almıştı. Haberi okuyanlardan bazıları, "Bu adam Türkiye'yle, Türkiye'nin problemleriyle ilgilenmeyen bir bilim camiası düşünüyor" diye Cahit beye çok kötü yüklendiler. Halbuki amacı o değildi Cahit beyin... insanlar gündelik kısır kavgaların içinde zihinlerini

yormasınlar, zaman harcamasınlar, bilim üretsinlerdi.

Cahit beyi o bakımdan çok farklı bulurum. Bizlere benzemeyen, insancıl, ama bu arada ulusunu, memleketini de çok seven, Cumhuriyete çok bel bağlamış, ondan çok şey bekleyen bir kişiydi.

Mithat İdemen, İTÜ'deki çalışma odasında Prof. Cevdet Koçak ve öğrencileriyle birlikte

-Hocam, 1975'de profesör oldunuz ve aynı yıl, 'Elektromanyetik Dalgaların Temelleri' adlı kitabınızı yayınladınız. Daha sonra 2012'de 6. baskısı yapılan bu kitabınızın önsözünde şöyle diyorsunuz: "İnsanın elektrik, manyetizma ve optikle ilgili olarak 19. yüzyıl ortalarına kadar toplamış bulunduğu geniş bilgi yığını, 1873 yılında Maxwell tarafından çok zarif bir diferansiyel denklem takımının üzerine oturan bir kuram çerçevesinde birleştirilmişti. Bu kuram..."

Bu, matematiğin tarihi herhalde, değil mi hocam?

-Değil, bilimin tarihi belki. Çünkü ilk bilimler o çağda oluşuyor.

-Devam ediyorum; “(...) Thales’ten bu yana yaklaşık 2500 yıldır insanın gösterdiği entelektüel evrime paralel olarak gelişen yöntemlerle ortaya konulmuş bulunan ve birbiriyle ilişkisiz gibi görünen birçok olayın, aslında bir tek olayın, elektromanyetik dalganın değişik görünüşlerinden başka bir şey olmadığını söylemekteydi.”

Bunu biraz açabilir miyiz hocam; çünkü çok iddialı gibi geldi bana bu kuram...

-Maxwell’den önce bir elektrik olayı biliniyor. Onun yasası da oluşturulmuş; Coulomb Yasası dediğimiz yasa. Sonra manyetizma gelişmiş. Onun da kendine özgü bir teorisi var. Bir de ışık olayı var. Bu üçü ayrı ayrı konular. Eski kitaplarda bunların üçü ayrı başlıklar altında toplanır, okullarda değişik dönemlerde okutulurlardı. Maxwell de bunları öyle öğrendi ama hemen fark etti ki “Bunlar birbirinden ayrı üç şey değil; biz değişik koşullarda bakıyoruz, değişik biçimde görüyoruz.” Sonra, bugün kendi adıyla anılan o denklemleri yazdı ve “Hepsi bu denklemlere uyar” dedi. O denklemler Gauss, Faraday ve Ampère yasalarını apaçık biçimde, Coulomb ve Biot-Savart yasalarını ise gizlice içlerinde tutuyordu. Örneğin, Fresnel’in incelediği yansıma ve kırılma olaylarına ilişkin kurallar bu denklemlerden kolayca, teorem gibi, çıkarılabiliyordu. Müthiş bir şeydir bu.

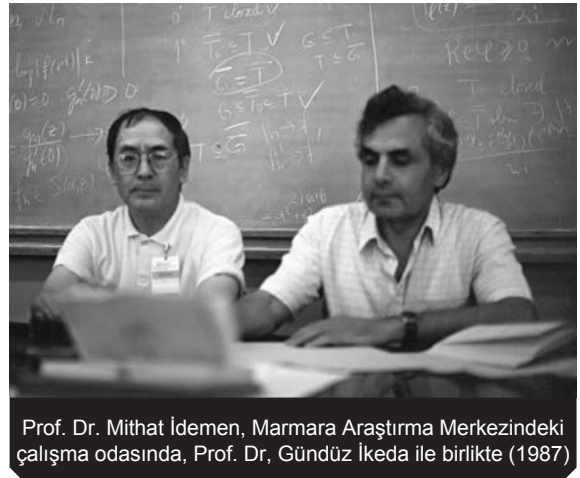
Maxwell’den sonra uygarlığın yönü değişti, insanlığın düşünme tarzı değişti. Maxwell 1873’te bu denklemleri yazdığına fizikçiler ve mühendisler henüz elektromanyetik dalga diye bir şey bilmiyorlardı, ama matematik bu dalgaların var olduğunu söylüyordu. Ancak 14 yıl sonra, 1887’de, Hertz, Almanya’da bir deney yapmayı akıl ediyor. Çok basit bir deney bu. Bir odada, bir masanın üzerindeki basit rezonans devresine bir üreteç bağlıyor, bir de anahtar koyuyor. Bitişik odada da bir galvanometre var. Birinci odada anahtarın her kapatılışında ikinci odadaki galvanometrede ibrenin saptığı gözleniyor ve bu olay şöyle yorumlanıyor: Açma kapama olayı bir dalga üretiyor, bu dalga duvarı aşmış, yan taraftaki odaya ulaşıyor... Ondan sonra insanlar, “Tamam, elektromanyetik dalga gerçekten var ve bu dalga bir enerji taşıyor” diyorlar. O halde bu enerji kullanılabilirdi. Nitekim, kısa süre sonra telsiz telgraf, ardından da telsiz telefon üretildi ve bugüne kadar geldik işte.

Yönetim işlerinden daima kaçınmış bir insanım

-Siz, nasıl bir hocaydınız, öğrencilerle iletişiminiz nasıldı? Buradan şuraya geçmek istiyorum asıl: 12 Eylül 1980’e doğru yaklaşan günlerde, öğrenci olaylarının yoğun olduğu o dönemde, bazı hocaların dersleri aksarken, hatta bazıları İTÜ’den ayrılıp başka üniversitelere gitmek zorunda kalırken, sizin derslerinizde hiçbir aksamanın olmadığı, öğrencilerin derse devam ettiği, hatta sizin güvenle belediye otobüslerinde yolculuk yapabildiğinize dair farklı kaynaklardan edindiğim bilgiler var. Bunlar için ne dersiniz hocam?

-Ben, daha önce de dediğim gibi, sınıfa daima hazırlanmış ve konuya hakim bir şekilde girerdim. Onun için öğrencilerimle ilişkim daima saygı ve sevgi bazında geçti. Yalnız, bir keresinde sınıfı terk edip, çıktım. O da şöyle oldu: Gümüşsuyu’nda en aşağıda, zemin katın altında bir fizik amfisi vardı, orada ders yapıyorduk. O yıl, baraj yılı olduğu için sınıflar çok kalabalıktı. Ben ders anlatırken, kapı ikide bir gıcırtyla açılıyor, içeri bir öğrenci giriyor, tahta zeminde tak tak yürüyüp yerine oturuyordu. Sınıftaki öğrenciler ve ben ona bakıp kalıyorduk. Bu birkaç kez tekrarlanınca, çocuklar gülmeye başladı, ben de bu geç gelenlerden birine çıkışıp; “Vaktinde, ders başlamadan gelin; eğer geç kalmışsanız, ben de derse girmişsem, dışarıda bekleyin, teneffüste girin içeri” dedim. Biraz sonra, kapı açıldı, yine aynı şey oldu. Bunun üzerine dersi bırakıp, çıktım. Gidip durumu Ali Rıza beye anlattım; “Hocam, böyle bir şey oldu, ben de sınıfı terk ettim,

Prof. Dr. Mithat İdemem, Marmara Araştırma Merkezindeki çalışma odasında, Prof. Dr. Gündüz İkedâ ile birlikte (1987)

geldim” dedim. Ali Rıza bey, sonra derse girdiğinde çocuklara; “Benim asistanımın her şeyi benim için çok önemlidir; kanaati de, değerlendirmesi de. Bir daha buna meydan vermeyeceksiniz,” demiş. Ertesi gün sınıfa korka korka gittim. Yine aynı şeyle karşılaşmaktan korkuyordum. Çünkü ikide bir sınıf terk edilmez. Bir kerede olursa olurdu bu iş. Baktım, sınıfın kapısı açıktı, kapanmasın diye de araya bir tahta parçası sokmuşlardı. Sınıfın hepsi de yerli yerinde oturuyordu. Ben de tahtaya geçtim, dersi anlatmaya başladım. O olay, bir daha yaşanmadı.

-Öğrencilerle ders dışı konularda konuşur muydunuz? Onlarla ders saatlerinin dışında iletişiminiz var mıydı?

-Odama gelirlerdi, ama yine dersle ilgili danışmak için, yoksa ben öğrencilerle ders dışı konularda pek konuşmazdım.

-Siz hocalığı biraz metazori olarak, bilim alanında çalışmalar yapmak üzere, aşılması gereken bir süreç ya da kullanılması gereken bir makam olarak yüklenmişsiniz.

-Yüklenilmesi gereken bir hoş angarya diyelim.

-Peki profesör olunca durum değişti mi?

-Yok, hayır. Herkesin bir yükü paylaşması gerekiyor; çünkü her yıl bir faaliyet raporu yazılır, rektörlüğe gönderilir, orada herkesin bir iş yapıyor olması gerekir. Yalnız, devlet üniversitelerinde öyle katı bir uygulama yoktu. Haftada 10 saate kadar size ders yükleyebilirlerdi; ama mesela ben kalp ameliyatı geçirdiğimde, yüküm sıfırdı, hiç ders vermedim, öteki çocuklar üstlenmişlerdi. Kimse de bana, “Niye ders vermiyorsun?” dememişti. Yani devlet üniversitelerinde maksimum yük vardı, ama minimumu centilmence yürütülüyordu. Özel okullarda böyle değildir tabii. Özel okul canını çıkarır insanın.

-Siz zaten hocalığı metazori yapıyorken, bir de 1979 yılında dekan yardımcısı oluyorsunuz. Bu nereden çıktı hocam?

-Dekan yardımcılığımın hikâyesi de çok hoştur.

Elektrik Fakültesinin bizden önce yerleşmiş bir geleneği vardı; dekanlık seçimlerinde, yeni profesör olmuş kim varsa onu dekan yaparlardı; yani bir çeşit angaryayı ona yüklemektir bu.

Ben ve Ahmet Dervişoğlu aynı anda profesör olduk. O sıralarda da dekan seçimi yapılacaktı. Hocaların bazıları bana, “Oyumu sana vereceğim” diyorlardı. Oysa ben haftada ancak iki gün Teknik Üniversitede bulunuyordum, diğer üç günüm ise Gebze’de TÜBİTAK’ta geçiyordu. Bu yüzden, “Aman hocam, sakın yapmayın, ben TÜBİTAK’tan ayrılmak istemiyorum” diyordum. Bir gün, ben Gebze’de iken, Dervişoğlu telefon etti ve ertesi gün önemli bir konuyu görüşmek istediğini söyledi. Ertesi gün Fakülte’deki konuşmamızda, “Mithat, bunlar ikimizden birini dekan yapacaklar. Yalnız, içinde bulunduğumuz devir çok kötü, öğrenci olayları var; çocukların saygı duyduğu, deneyimli biri dekan olsa çok iyi olur. Ben Bedri Karafakıoğlu’nun dekan olmasının uygun olacağını düşünüyorum. Biz ikimiz de Bedri beyin yardımcısı olalım” dedi. Ahmet Dervişoğlu’na; “Ben, dekanlık istemediğim gibi, dekan yardımcılığı da yapamam. Çünkü TÜBİTAK’taki görevimi bırakmam gerekebilir o durumda. Halbuki ben TÜBİTAK’tan ayrılmak istemiyorum. İki gün Teknik Üniversiteye geliyorum, o iki günde de dersim var, asistanlarım var, onların doktora çalışmaları var; benim için çok zor” diye cevap verdim. Ahmet’le konuşmamız orada kaldı. Ama yine de, Kürsümüzün Başkanı Ahmet Akhunlar’a danışmak gereği duydum. “Hocam, Fakülte’de böyle şeyler konuşuyorlarmış, Dervişoğlu da böyle söylüyor” dedim. Ahmet Bey, “Dekan yardımcısı olsan iyi olur. Bu sayede bizim Kürsü’nün bürolarla ilişkisi daha iyi olur, memurlar işlerimize daha özen gösterirler” dedi. O zaman anladım ki Ahmet bey duruma daha iyimser bakıyor.

Mithat İdemen (sağ başta) Hamit serbest ve eşi, Raj Mitra ve sekreteri ile (URSI 1983-İspanya)

Bu konuşmanın üzerinden iki üç gün geçtikten sonra seçim yapıldı. O gün gene Gebze’deydim. Özel bir araba ile öğleden sonra beni İTÜ’ye gönderdiler. Böylece seçimi yapacak olan Fakülte Kurulu toplantısına yetişmiş oldum.

Bedri bey, daha önce rektörlük yapmıştı; ben, “Rektörlük yapan biri dekanlığı kabul etmez herhalde” diye düşünüyordum. Ama o günler, gerçekten zor günlerdi. O şartlar içinde, ne yapıp edip Bedri beyi ikna etmişlerdi. Seçim sonucunda Bedri bey yüksek bir oyla dekan seçildi. Sonra, dekan yardımcılarını seçimine geçildi ve ben bütün katılımcıların –ben dahil- oyuyla seçilmiş oldum. İlginçtir, diğer dekan yardımcısı olarak da Dervişoğlu değil Ziyaettin Süder seçildi.

Ben bu sonuçlara çok şaşırardım; nasıl olduğunu anlayamadım. Ertesi gün TÜBİTAK’a, Gebze’ye gittim. Sonraki gün İTÜ’ye geldim. Asistanlarımla seminer yaptık, çalıştık. Bir gün sonra yine Gebze’deydim. Sonunda bir gün, Bedri bey beni yanına çağırdı: “Yahu Mithat, böyle muavinlik olur mu; nerelerdesin sen?” dedi. Çok hoş, çok babacan bir adamdı. “Hocam, bakın, benim TÜBİTAK’ta böyle bir görevim var, onu bırakmak istemem. Bu ikisi de birlikte yürümez. Tamam, herkes bana oy verdi, ben de kendime verdim; ama istifa etmek istiyorum” dedim. Bedri bey - onlar çok olgun insanlardı - “İstifa etmene gerek yok. Ben seni öğretim işlerinin başına getiririm, orada hocalarla muhatap olacaksın, işleri yoluna koyarsın, burada memurlar yürütürler, geldikçe de kontrol edersin. İstifa etme” dedi. Böylece dekan yardımcılığında kaldım. Ama bunu da çok ilginç yürütüyordum. Önce bana bağlı olan memurları topladım, onlara dedim ki, “Alın şu yönetmelikleri, bu cumartesi pazar evinize gidin, okuyun. Görevlerinizin kapsamına giren bütün şeyleri inceleyin.” Ben de birtakım kâğıtlar hazırladım. O kâğıtlarda, bulunması gereken ortak cümleler yazılmış, şahısların, derslerin veya bölümlerin adlarının yer alacağı kısımlar boş bırakılmıştı. O kâğıtları bürodaki görevlilere bırakıp; “Siz bunları bu şekilde doldurup, bana imzaya getireceksiniz, işleri böyle sürdüreceğiz” dedim. Hakikaten de işler çok güzel, tıkr tıkr yürüyordu. Yalnız, beni rahatsız eden kurul toplantıları vardı. Onlara katılmam gerekiyordu. Bunlardan kurtulmam için de şöyle bir yol bulmuştum. Memurlardan birine -bunu belki söylememeliyim, hoş bir şey değildi çünkü- “Kurul toplantısı başladıktan 10 dakika kadar sonra kapıyı aç, herkesin seni göreceği şekilde başını uzatıp beni çağır” dedim. Böyle olunca, Kuruldakiler, “Memur çağırdığına göre herhalde dekan yardımcısının işi var” diye düşünüyorlardı. Ben de önümdeki kâğıtları toplayıp, dışarı çıkıyor, doğruca asistanların odasına gidiyordum. Bazen imzaya yetişemediğim günler oluyor; memurlar, ben dersteyken getirip imzalıyorlardı. Ben dersi anlatırken; memur, elinde imzalanacak kâğıtlar ya da defter, neyse, önüme uzatıyor, ben de onun gösterdiği yeri imzalıyordum. Tabii, imzaladıklarında yanlış bir şey olmadığına dair güvenim vardı memurlara. Dekan yardımcılığımı işte böyle yürütüyordum.

Gebze’de olduğum bir gündü, birileri geldi, “Bedri beyi vurmuşlar” dediler. Bunu duyduğum anda dizlerimin bağı çözüldü adeta; yıkılacak, çökecek gibi oldum. Düşündüm, “Kazara ben dekan seçilmiş olsaydım, belki de ben hedef olacaktım.” Çünkü katiller Bedri beyin şahsına değil; o makamda bulunana karşı yapmışlardı bu suikastı. Dekan kim olsaydı onu vuracaklardı herhalde. Ama bunun bedelini Bedri bey ödedi. Bizim yerimize o ödedi, diyeyim. Aslında Bedri bey öğrencilerine ve herkese karşı çok müşfik olan, akli başında herkes tarafından çok sayılan ve sevilen bir insandı. Ama sağcı öğrenciler nezdinde ciddi bir hedef haline gelmişti, herhalde. Çünkü İTÜ’de sol eğilimli öğrenciler hakim durumdaydı. Bedri bey, o solcu çocuklara sert davranmıyordu. Sağcılara da sert davranmazdı, onun karakterine uygun değildi sertlik. Sağcılar şöyle düşündüler zannedersem: “Bu adam solculara kol kanat geriyor.” Çünkü şöyle bir laf da uydurmuşlardı bir ara. Bedri bey güya demiş ki, “Maocu olmayan İTÜ’ye gelmesin”. Bedri bey bunu duyduğunda, “Yok, o kadarı da fazla” demişti.

-Hocam, dekan yardımcılığı seçiminde, siz niye kendinize oy verdiniz?

-Niye oy verdim bilmiyorum. Sahiden söylüyorum, ben yönetim işlerinden daima kaçınmış bir insanım. Çünkü ben yöneticilikten bir şey beklemiyorum. Ne bana itibar kazandırır, ne de maddi menfaat. Tam aksine, düşman kazandıran bir şeydir yöneticilik.

Ama kader önünüze böyle şeyler çıkarabiliyor. Mesela, benim 1985-1989 döneminde, TÜBİTAK’taki Matematik Bölümü Başkanlığım da bunun benzeri bir şeydir. Ondan da söz etmek isterim.

TÜBİTAK'da uzun süre Erdoğan bey bizim bölümün başkanıydı. Sonra onu Gebze Araştırma Merkezinin tepesine getirdiler. Ama o, önceleri, Matematik Bölümü Başkanlığını bırakmak istemedi. Zannedersem, "Ankara'yla anlaşamaz, uyuşamazsam, Matematik Bölümüne geri dönerim" diye düşünüyordu. Sabahları TÜBİTAK'a Cahit bey, Erdoğan bey ve ben aynı arabada giderdik. Bir sabah yine aynı şekilde TÜBİTAK'a gitmiş, Cahit beyle ortaklaşa kullandığımız odada oturuyorduk. Biraz sonra sekreter gelip bana, "Erdoğan bey sizi istiyor" dedi. Bunu Cahit bey de duydu. Erdoğan beyle daha önce konuşmuşlar mıydı, yoksa sezinlemiş miydi, bilemiyorum; Cahit bey, hemen, "Sana başkanlık mı teklif edecek?" diye sordu. "Bilmiyorum, benim haberim yok" dedim. "Sakın kabul etmeyisin" dedi. "Hiç kabul eder miyim," diyerek odadan ayrıldım.

Dışarıda, bölümde görevli doçent düzeyinde hocalar vardı. Onlar da haberi duymuş olmalı ki, heyecanla, "Nereye hocam?" diye sordular. "Bilmiyorum, Erdoğan bey çağırmış, yanına gidiyorum" dedim. "Hocam, başkanlık teklif ederse sakın reddetmeyin" diye üstelediler. Hatta içlerinden biri, "Hocam, yalvarıyoruz, sakın reddetmeyin" dedi. Çünkü ben kabul etmezsem kime teklif edileceğini tahmin ediyorlardı. Böylece Erdoğan beyin odasına doğru ilerlerken, bir yandan da düşünüyordum: "Sahiden bana başkanlık teklif ederse ne derim, ne demeliyim?" Ama ikide bir de o arkadaşın lafı aklıma geliyordu: "Hocam, yalvarıyoruz, reddetmeyin sakın." Sonunda Erdoğan beyin odasına girdim, karşılıklı geçip oturduk. Erdoğan bey hemen söze girdi; "Matematik Bölümünün başına geçmeni istiyorum. Yalnız, sana bir şey söyleyeyim, henüz başka kimseyle konuşmadım; sen reddedersen bunu kime önereceğimi de bilmiyorum, beni zor durumda bırakırsın", dedi. O arkadaşın lafı yine aklıma geldi: "Hocam, yalvarıyoruz, reddetme sakın." Cahit bey kabul etme dediğinde, "Olur mu öyle şey, hiç kabul eder miyim!" demiştim; ama o anda, Erdoğan beyin o çok zarif cümlelerine başka bir şey eklemesine gerek duymadan, "Peki" dedim ve kabul ettim.

Odama geldiğimde Cahit bey, "Ne oldu?" diye sordu, "Hocam, kabul ettim" dedim.

Bir süre sonra Erdoğan bey ayrıldı Gebze'den, Cahit bey ile ben kaldık. Tabii benim başkanlığım da bana göre bir başkanlıktı.

Ben her zaman orada değildim; bir gün vardım, bir gün yoktum. Yarı-zamanlı diğer bölüm başkanlarının durumu da benimki gibiydi. Yönetim, bizim bulunmadığımız zamanlarda yerimize kimin imza yetkilisi olacağını, resmen sordu. Ben hiç isim bildirmedim. Gebze'ye gittiğim günlerde masamın üzerinde birkaç kâğıt bulurdum; bakardım, her birinde farklı doçent arkadaşların imzaları var, yerime atmışlar. Çok önemli durumlarda bana telefonla danıştılar.

YÖK pat diye çıkıp gelince bir tuhaf oldum, adeta çökmüş gibi...

-Hocam, sizin 12 Eylül sonrası uygulamaya sokulan YÖK hakkındaki görüşlerinizi almak istiyorum, ama önce şu konuda ne dersiniz: Siz, bir hoca olarak, 1968 -1971 kuşağı öğrencilerini de tanıdınız, 1976-1980 dönemi öğrencilerini de... Farklılıkları ve benzerlikleri de gözeterек bu iki dönemi nasıl değerlendiriyorsunuz?

-Onlarla ilgili olarak söyleyecek fazla bir şeyim yok; ama daha önce dediklerimi belki tekrar etmiş gibi olayım. Ben, o çocukların, ülkenin gelişmesi için, daha iyiye gitmesi için kafasını yoran, çalıştıran, iyi niyetli çocuklar olduklarını düşünüyorum. Cidden kendilerini de çok iyi yetiştiriyorlardı. Cumartesi günleri sürekli konferanslar, toplantılar düzenlemeleri, seminer yapmaları önemliydi. O çocukların içinden hiç akademik kariyer sahibi çıkmadı, insanlara zarar veren kimse de hiç çıkmadı; memleketin eşyasını, evini, malını mülkünü, arabasını tahrip eden, yakan yıkan çıkmadı. Ama maalesef, arada geçen o dönemde kimileri çok feci şekilde heder oldu gitti, kimilerinin akıbeti çok kötü oldu. Ama benim onlarla hiç ilişkim yoktu, olmadı.

-“Onlar derslere girmezlerdi, işleri güçleri eylemdi, boykottu” diyor bazıları tarafından; gerçekten öyle miydi? Bu öğrenciler yeterince mühendislik eğitimi aldılar mı sizce?

-Şöyle söyleyeyim: Belki gecikmeyle de olsa aldılar. Öteki hocaların da, bu öğrencilerin sınav kâğıtları kötüken iyi not verdiklerini zannetmiyorum. Biz çok katı davrandık o konuda.

-Hocam, öğrencilerin başarı durumlarını değerlendirirken, onları nasıl tanıdığınız etkili olur muydu?

-Hayır.

-Sizin, öğrenciyi değerlendirmenizin tek kriteri sınav mıydı?

-Ben dersle ilgilendiğim için, sadece sınavdaki kâğıdıma bakardım. Çocuk iyi olabilir; ama kâğıda karnı ağrıdığı için, başı ağrıdığı için iyi yazamamışsa, “Ben bunu tanıyorum, bu biliyordur; kâğıdı böyle, ama ben kanaatimi yazayım” diye düşünmezdim; kâğıtta ne varsa oydu. Bazen çocuklar gelirdi bana, “Hocam, çok çalıştım, çok uğraştım” derlerdi. Sınıfta da hep ön sıralarda oturduklarını görürdüm, ama onlara hep şunu söylerdim: “Benden ceketimi isteyin vereyim, ama benim kâğıdıma şu notu verin dersiniz, vermem.”

-Peki kâğıt üzerinde kanaatınızı kullanır mıydınız? Örneğin, soruyu çözerken sonuçlandıramamış ama çözüme yönelik çaba göstermiş, ya da yanlış işlem nedeniyle doğru sonuca ulaşamamış öğrencilerin kâğıdı sizde olumlu bir kanaat oluşturur muydu?

-Bir yerde oluşturuyor tabii. Başka türlü davransanız, ya sıfır, ya tam not vereceksiniz. Başka bir seçenek olmazdı, ama sıfır ile tam arasında rakamlar atıyorsunuz. Bakıyorsunuz, bir yerde dalgınlıkla veya telaşla bir şeyi yanlış yapmış, o da çorap sökücü gibi aşağıya kadar gelmiş. Sözlü sınav olsaydı, bu yanlış yapıyorsa, ben de, “Öyle midir; dikkat et” deseydim, bunu fark edip düzeltseydi, arkası da düzeliş gelebilirdi. O zaman ona tümünden kötü not vermiyorum tabii.

-1980’i nasıl yaşadınız hocam? 12 Eylül darbesi olduğunda neredeydiniz?

-İstanbul’daydım. Ben 1980 olayını; 11 Eylül ve öncesi, 12–13 Eylül ve ondan sonrası olmak üzere üç aşamaya ayırıyorum. 12 Eylülde Kenan Evren darbeyi yaptığı zaman ona çok minnet duymuştum ve “Çok iyi etti, Türk milleti de ona borçludur” diyordum. Çünkü, o darbe yapılmamış olsaydı, benim o günlerde lisede olan çocuklarım ve üniversitedeki yeğenlerim belki de mezara gitmiş veya hapishaneye girmiş veyahut da sakatlanmış olabilirlerdi. Hatta benim veya sevdiğim başımıza da çok üzücü şeyler gelmiş olabilir. Çocuklarım henüz lise çağlarındaydılar. Galatasaray Lisesinde öğrencilik yaparken, olayların içine çekiliyorlardı adeta. Biz de her akşam, “Bunlar eve dönecekler mi, nasıl dönecekler?” diye korkuyla bekliyorduk. Şunu da söyleyeyim: Çocuklarım da o heyecana kapılmışlardı. Hatta bana “Bu ülke nelerle uğraşılıyor, sen neyle uğraşıyorsun!” der gibiydiler. Ben onlara şu karşılığı veriyordum: “Dediğiniz devrimler olsa da yine bu ülkenin yaralarını saracak insanlara ihtiyaç duyulacak. Peki, kim yapacak bunları? Herkes zamanını kavgaya ayırırsa bilimle uğraşacak insanı nereden bulacaksınız?” Ama, maalesef, devrimcilik, eylemcilik daha soylu görünüyordu gençlere. 13 Eylül ve ertesi günlerdeki gazetelere bakarsanız, ülkeyi o duruma getirmiş olan politikacıların dışında bütün milletin darbeyi sevinçle karşılamış olduğunu görürsünüz.

Ama ondan sonra Kenan Evren’in yaptıklarını tasvip etmiyorum. Bence güzel bir Türkiye oluşturabilirlerdi, berbat ettiler. Kenan Evren’in Devlet Başkanı olduğu dönemde, 1983’de, TÜBİTAK bilim ödülünü almıştım. O ödülü bana layık görenler meslektaşlarımdı ama devletin başında olduğu için ödülü bana Kenan Evren vermişti. O anda çekilmiş bir fotoğraf var. Çocuklarım da, karım da, evde, “Bu fotoğrafı göz önünde bulundurmamalım, faşist bir adammışsın gibi algılanır” diyerek o resmi sakladılar. Ama iki şeyi birbirinden ayırıyorum ben. Ülkeyi darbe aşamasına biz siviller getirdik. Olmasaydı ne olurdu? Her gün beş on kişi ölürken, bu sayı daha da artardı. Bir günde 35 kişinin öldürüldüğünü biliyorum. Benim çocuklarım da onların arasında olabilir, sizin kardeşleriniz, belki siz de olabilirsiniz. Bu yüzden ben o süreci üç aşamaya ayırıyorum. Bence, ülke darbe aşamasına gelmişse darbe olacaktır, o önlenemez; aynen kimya olayı gibidir bu. Ama arkadan o darbeciler işi berbat mı ettiler; o ayrı konu.

-12 Eylülün en önemli tasarruflarından biri de YÖK ile üniversitelere müdahale etmesiydi, deyim yerindeyse, YÖK üniversitelerin başına lök gibi geldi çöktü. Bu konuda yaşadıklarınız ve görüşlerinizi alabilir miyiz?

-Ben, üniversitede öğrenciyken, üniversiteyi yuvamız gibi gördüm. Asistan oldum, malımız gibi görmeye başladım, doçentliğimde de öyle... Böyle bir psikoloji içindeydim. Yani babamın malı gibi üstüne titriyor; “Bunun itibarı benim itibarımdır, ben ölünceye kadar buradayım, emekli olup gitsem bile burası benimdir” diyordum. Hocalarımızın hepsinde bu anlayış vardı. Onun için, aklımızca, onun iyiliği için, itibarı için ne gerekiyorsa yapıyorduk ve o cesaret de vardı bizde. YÖK pat diye çıkıp gelince bir tuhaf oldum adeta, yani çökmüş gibi oldum. Biz üniversitenin misafiri, ırgatı haline geliverdik; Doğramacı ve Ankara'dakiler de mal sahibi... Doğramacı, “Git” derse, çaresiz gideceğiz; “Bunu yap” dedi mi, onu yapacağız. Halbuki okulun başarısı için kendimiz programlara kafa yoruyorduk; hangi dersler ne kadar, nasıl okutulmalı, diye. YÖK gelince, emirleri o vermeye başladı; “Bu ders şu kadar okutulacak, şu ders böyle okutulacak” falan... Her şeye karıştıyordu. Tuhaf bir psikolojiye girdik, bir yıkım gibiydi adeta. Ama yavaş yavaş, Turgut Özal'ın dediği gibi, alıştık. İşin en acı tarafı da bu oldu. Prof. Dr. Erdoğan Teziç'in başkanlık döneminde hükümete karşı YÖK'ü savunur hale gelmiştik. İşte kader oraya getirdi bizi.

YÖK'ü çok gereksiz bir kurum olarak gördüğümü söylemeliyim. Bazıları, “Koordinasyon için gereklidir” diyor; ama ben, öyle düşünmüyorum. Her üniversite, kendi politikasını üretecek olgunluktadır; ülkenin ihtiyaçlarına, dünyadaki gelişmelere bakarak stratejisini belirler. Ama biri ötekinden farklı olabilir, o da normaldir. Zaten eskiden de dayanışma vardı. Üniversitelerarası Kurul, gerektiği kadar eşgüdüm yapıyordu bence. Şimdi bunlar basbayağı ülkenin başına diktatör kesildiler ve o insanlar Türkiye Bilimler Akademisine üye de seçecekler; bunu düşünebiliyor musunuz?

-Evet, şimdi oraya geldik hocam. Siz TÜBA üyesiyken, 1993 yılında yaş sınırını aşınca şeref üyesi olmuştunuz...

-Biz, TÜBA'nın ikinci grup üyeleri olduk. On kişilik birinci grubu Başbakanlığında Tansu Çiller atamıştı. Sonra bu on kişi ikinci grup on kişiyi seçti, ben bu ikinci grubun içinde yer aldım. Bu seçim oybirliğiyle yapılıyordu, yani bir aday üye için dokuz kişi evet, bir kişi hayır dese, o aday seçilemiyordu. Bizimle birlikte sayısı yirmiye yükselen TÜBA üyeleri, aralarına yeni katılacakları da aynı yöntemle belirlediler. Şimdi hükümet bütün kurumları kendi güdümüne almak istiyor. Orada neler olup bitiyorsa, her şeyi kontrol altında tutmak istiyor. TÜBA da o hale geldi. Yeryüzünde bir benzeri yok bunun; ancak çağdışı yaşam sürdüren ülkelerde belki vardır.

-O kurumlar arasında TMMOB da var. 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile önce Bayındırlık Bakanlığını; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Orman ve Su Bakanlığı şeklinde ikiye böldüler. Şimdi de TMMOB'nin yetki ve sorumluluk alanlarını, Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü içine almak istiyorlar.

-Heybeliada'da CHP'li bir milletvekili var, o da profesör. Bana, “TÜBA konusunda yapabileceğimiz bir şey var mı?” diye sordu. Ona söylediğim şu oldu: “Siz muhalefet olarak Ankara'da bir şey yapabiliyor musunuz? Orada bertaraf edilmiş durumdasınız. Çünkü hükümet kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi aldı; dolayısıyla, TBMM'de tartışmadan, sizin haberiniz olmadan kararname çıkarıp duruyor.” Şimdi, mecliste muhalefet olma hakkını kullanamayan, bunun gereğini yerine getiremeyen bir milletvekili TÜBA'ya ne çare bulabilir? Bunların sözünü dinleyen yok ki.

Hükümetin bilim alanına yönelik tasarruflarını eleştiren birtakım basın bildirimleri yayınlanıyor. “Avrupa'da, Amerika'da, Nature böyle yazdı, Science şöyle yazdı, o gazete bunu yazdı, şu akademi başkanı bunu dedi, vs, vs...” 10-15 gün sonra bunlar da biter. Az önce dediğim gibi, ‘Atı alan Üsküdar’ı geçti’ çoktan.

-Bu arada TMMOB'den söz açılmışken, biliyorsunuz Elektrik Mühendisleri Odası da TMMOB'ye bağlı, kamu niteliğinde özerk, demokratik bir meslek örgütü. Biraz dışardan baktığınızda, EMO'yu nasıl değerlendiriyorsunuz?

-Öncelikle şunu belirteyim. Ben halen EMO'nun bir üyesiyim. Ancak, hemen hemen hiçbir etkinliğine

katılacak vakit bulamadım. Ama katıldığım bazı kongreleri EMO'nun desteklediğini biliyorum. O kongrelerde EMO yöneticileriyle tanışma, konuşma fırsatı buldum. EMO'nun cesurca faaliyetlerini, etkinliklerini takdirle karşılıyorum. Hatta cesaretlerine bir yerde şaşıyorum da diyebilirim; cidden cesurca mücadele veriyorlar. Fakat yine de herhalde istedikleri kadarını başaramıyorlar. Türkiye kamuoyu da bence onların bu hassasiyetine yeterince destek olmuyor.

Distribüsyon teorisi matematikteki en büyük devrimdir

-Hocam, şimdi biraz bilim insanı olmak üzerine konuşalım isterseniz.

“Ben, bilimsel çabayı romantik bir çaba gibi görürüm, zevk için yaparım. Beni bu konuda kimse de sıkıştırmadı. Neye ilgi duyduysam onlarla ilgilendim. Hiç kimse bana ‘onu yap, şunu yap’ demedi. Benim gibi olanlara, ‘Bunlar fildişi kulelerdeler, toplumla ilgilenmiyorlar’ diyenler de var. Buna katılmıyorum. Toplumun her tür ihtiyaçlarını karşılayanlar var; ama hem bu toplum, hem de gelecek nesiller için kaliteli düşünceleri, kaliteli şeyleri üretmeleri gereken birileri de olmalı. Ben, bilim insanlarımızı bu gözle görüyorum. Akıllı uluslar, bu türden insanlarını kollamışlardır, çok iyi koşullarda çalışsınlar diye rahat bırakmışlardır” diyorsunuz, bir konuşmanızda.

Bilim nedir, bilim insanı kimdir hocam?

-Bilim, doğanın işleyişine ilişkin yasaların kümesidir, diyebiliriz. Biz bilsek de bilmesek de onlar vardır. Bilim insanı da; bunları araştıran, bulan ve değerlendirerek insan yaşamını daha konforlu, daha güvenli hale getirmek için çaba harcayan insandır.

-TÜBA'yla yaptığımız söyleşide, “Ben hep insan gibi yaşamayı amaçlamış bir kişiyim” diye başlıyorsunuz, diğer canlılarla insan arasındaki farkı ortaya koyuyorsunuz. Bir sivrisinek, bir de leylek örneğiniz var. *“Canlılar bu yeteneklerini, göç etme içgüdülerini ve kan almayı, karanlıkta bile kulcal damarı bulabilme yeteneklerini maksimum randımanla kullanıyorlar”* dedikten sonra; *“İnsanlar, farklı olarak, akıl yeteneklerine sahiptirler. İnsanca yaşamak da aklını maksimum randımanla kullanmaktır. Çünkü böylece insan aklı bilimi, bilim de teknolojiyi geliştirir ve böylece insanlık da süreç içerisinde ilerler”* diye açıklıyorsunuz görüşünüzü.

-O söylediklerim biraz abartılı olsa da benimsiyorum...

-Tabii, insanca yaşamaktan farklı farklı şeyler anlamak mümkün. Örneğin, hayatın sol penceresinden bakan bizler; barınma, giyinme, karnını doyurma, eğitim, sağlık gereksinmelerini zorlanmadan karşılayabilecek, kültürel anlamda kendini geliştirebilecek olanaklara erişebilecek, söz söyleme özgürlüğünü elinde tutabilecek, demokratik anlamda yerelden başlayarak ülke yönetimine katkıda bulunabilecek, müdahil olabilecek bir yaşamı kastediyoruz; insanca yaşamak derken...

-Kafanızı kullanarak bunları yapıyorsunuz. Benim dediğim de o.

Daha önce söyledim mi bilemiyorum, kimse alınmasın, biraz abartılı bir söyleyiş tarzı olabilir; ama kafasını hiç kullanmadan yaşayan ve benim şikâyetçi olduğum vatandaşlarımız da var, insanlar da var. Adam bir şeyi düşünmüyor, tartmıyor; bu doğru mudur, değil midir, yalan mıdır, zararı nedir, faydası nedir, düşünmeden bir şeyin peşine kaptırmış kendini gidiyor. Ben böyle vatandaşlarımızdan şikâyetçiyim aslında ve onları sevmiyorum. Yani yaşıyorlar, belki de konfor içinde yaşıyorlar, ama insan gibi yaşamıyorlar.

-Aklın bir kullanım yolu var mıdır hocam?

-Bence aklın rasyonel kuralları var, mantık dediğimiz; geliştirdiğimiz kurullarla aklımızı kullanıyoruz. Beynimizin iki etkinliği var. Biri hafızamız, biri de aklımız. Hafıza en güçlü çağını çocukken gösteriyor. Çocuk gördüklerini ve duyduklarını hemen, hızlı ve sağlam bir şekilde depo ediyor; yaşlandıkça bu yetenek zayıflıyor. Ama rasyonel düşünme, akıl, başlangıçta yok; sonradan, yorucu ve uzun bir eğitimle

kazanılıyor. Yani, iyi eğitim görmeden 30-40 yaşına gelmiş bir vatandaş, belki hafızası sağlam ama, doğru düşünme yeteneğine sahip olamıyor. Buna karşın, iyi eğitilmiş, 10-12 yaşındaki bir çocuk, babasından, dedesinden daha da iyi düşünebiliyor.

-Peki, bilim, insan neslinin, kaliteli biçimde devamına kendini adamıştır, diyebilir miyiz?

- Tabii.

-Örneğin, nükleer silahların yapımı da bilimsel çalışmaların sonucu. Bilim bir hegemonya altına girdiği zaman mı böyle oluyor; yoksa süregelen bir çalışma içerisinde bilim böyle de kullanılabilir mi? Yani bu, bilim insanlarının bir tercihi midir?

-Bence kaliteli bir bilim insanı atomun bomba olarak kullanılmasından yana olamaz, kullananlara alet olmaz, izin vermez. Ama kalitesiz insanlar, bilim insanı olmadan da, bu zararları verebilirler. Hatta ben, bir kişi insanlığın zararına bir şeyler düşünüyorsa, ona kaliteli bir bilim insanıdır demem; o, bir şeyler bilen, uzmanlaşmış bir kişidir sadece. Örneğin, doktora, uzman doktordur; ama kötü bir insandır. Bilim insanlığının içinde bence böyle kötülük yoktur. Nobel de dinamiti keşfettikten sonra, bu, insanlığa zarar verebilir düşüncesiyle pişmanlık duymuş. Ama hiç olmazsa bunun gelirini, insanlığın hizmetine adansın, insanlığın yararına bir şey yapanlara verilsin, onları teşvik etsin diye ödül olarak bırakmış. İçinde bilim insanlığı niteliği olan bir kişi bunları kötüye kullanmaz.

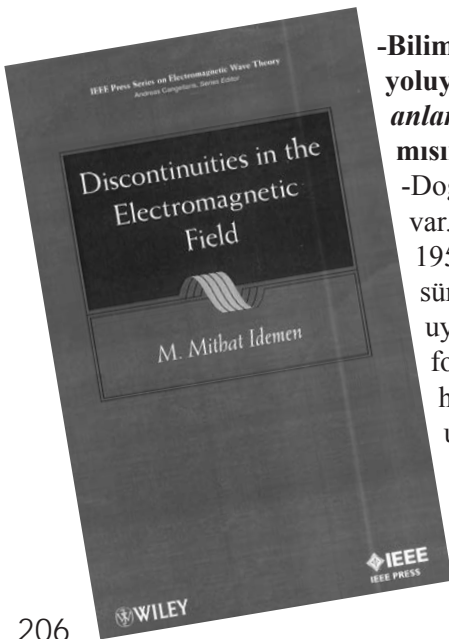
-Hocam, sizin kafanızda bilim insanlığı pırıltıları oluşmasında önemli katkısı olduğunu söylediğiniz, 'Etrafımızdaki Kainat' adlı kitabın yazarı Sir James Jeans'in özgür irade ve nedensellik krizini tartıştığı, 'Modern Fizik ve Özgür İrade Meselesi' başlıklı bir makalesini buldum. Son paragrafını size okumak istiyorum: "Yeni bilimsel faaliyet alanından toplanan bu hasat, hele de alanın boyutları ve felsefenin sınırlarına tecavüz ettiği düşünüldüğünde hayal kırıcı görünebilir. Öte yandan fizik ve felsefenin en fazla birkaç bin yaşında olduklarını, önlerinde yaşayacakları bin milyon yıllık yaşamlarının olduğunu da düşünebiliriz. Onlar işlerinin başındadırlar ve bizler hâlâ, Newton'un deyişiyle, erişemediğimiz gerçeklik okyanusu önümüzde dalgalanırken, kıyıda çakıl taşlarıyla oynayan çocuklar gibiyiz. Irkımızın, var oluşunun 1 milyonuncu yılında, karşılaştığı zor sorunların büyük bölümünü çözmeyi başaramamış olması sürpriz değildir. Eğer başarmış olsaydı belki de yaşam daha donuk bir olay haline gelirdi. Çünkü pek çok kişi için bilgi, kendisi değil, ona ulaşmak için yapılan araştırmalar nedeniyle kıymetlidir. Umutla seyahat etmek, ulaşmaktan daha iyidir."

-Bence güzel ve iyi gözlenmiş bir durum. Sahiden de insan bir şeyi yaparken, sonucu henüz daha bulmamışsa hevesle çalışıyor. Bizim yazdığımız makaleler de böyle. Bir ay, üç ay, beş yıl çalışıyoruz da çalışıyoruz, büyük zevk alıyoruz; sonra bitiyor, bazen çıkan sonucu sevmiyoruz, beğenmiyoruz.

-Bilim ve bilim insanlığı üzerine konuşurken, sizin bilime matematik yoluyla açıldığını da biliyoruz. "Evrenin matematiği distribüsyon anlamlı matematiktir" derken, neyi kastediyorsunuz, bunu biraz açar mısınız?

-Doğru, öyle diyorum. Benim son kitabımın temelinde de bu matematik var. Tabii, önce bu distribüsyonu biraz anlatmak lazım.

1950 öncesinde, hatta 1900'lü yılların öncesinde matematik, bildiğimiz sürekli fonksiyonlar, onların türevleri, onlarla ilgili işlemlerle geçti ve uygarlığın gelişmesinde müthiş bir baz oluşturdu. Uygarlık bu türden fonksiyonlar ve işlemler üzerine oturdu. Ama 1900'lü yıllara yaklaşıldıkça hissedildi ki, bu sürekli fonksiyonlar, onların türevleri, onların üzerine uygulanmış işlemler, doğadaki olayları açıklamaya yetmiyor; özellikle de süreksizlikler varsa... ki süreksizlik daima gözleniyor. Örneğin, iki ortamı ayıran yüzeyin üzerinde bir tarafta ölçülen elektromanyetik alan değeri, diğer tarafta ölçülen değerden farklı. Bu türden yüzeyler üzerinde oluşan fizik olayları açığa çıkarmak istediğimizde klasik

matematik çaresiz kalıyor, yetmiyor. Sorunu halletmek için geçen yüzyılın ilk çeyreğinde, hatta daha da öncesinde, bazı fizikçiler ve mühendisler bazı önerilerde bulunmuşlar, ama yaptıkları sağlam matematik temele oturmadığı için, hep şüphe ile karşılanmış ve gelişmemiş. 1950’de bir Fransız, Laurent Schwartz, çok zarif bir düşünüşle, bu önerileri aksiyomatik bir temele oturtan yeni bir matematik geliştirdi. Konu, başlangıçta yük dağılımları ile ilgili olduğu için, bu konu kapsamındaki fonksiyonlara ‘distribüsyon’, bunlar üzerine uygulanan işlemlere de ‘distribüsyon anlamında matematik’ denildi.

-Distribüsyon dediğiniz, dağılım mı?

-Evet, dağılım. Belki daha rahat anlarsınız diye şöyle bir örnek vereyim: Bir kürenin içine elektrik yükü koyalım ve bazı noktalarda az bazı noktalarda çok yoğun olacak biçimde dağıtalım. Bu halde; "Her noktada santimetreküp başına şu yoğunlukta yük vardır", deriz ve bu yoğunluğu belirtmek üzere bir sürekli fonksiyon yazarız. Eğer yük bir tek noktaya konursa, bunu klasik matematikle ifade etmek mümkün olmaz. Schwartz’ın geliştirdiği yeni matematik bu türden dağılımları ve bunlara uygulanacak işlemleri, örneğin türevleri, sağlam ve berrak hale getirdi. Bir eksen üzerindeki reel sayıların üzerine oturan matematiğin yetersizliği nasıl kompleks sayı kavramı ile aşıldıysa, buradaki yetersizlik de öyle aşıldı. Sonuç, bana göre, matematikteki birkaç büyük devrimden biridir.

Ben, "Maxwell denklemleri distribüsyon anlamında geçerlidir" diyerek bu kavramı elektromanyetik alana uyguladım ve fizik bakımından anlamlı olabilecek süreksizliklerin böylece açıklığa çıkarılabileceğini gösterdim. Klasik kitapların hemen hemen hepsinde, bu süreksizliklerin en basit hali, matematik teoremler geçerlilik sınırlarının ötesinde kullanılarak, klasik matematikle ortaya konmaya çalışılıyor. Bu basit halde ortaya çıkan sonuçlar deneylere uyuyor ama yapılan matematik matematik olmuyor. Daha genel durumlarda ne yapılacağı ise hiç bilinmiyor. Yani, matematik yanlış kullanılarak bir adım atılabiliyor ama daha ileriye gitmek mümkün olmuyor. Oysa distribüsyon varsayımı ile ufuk açılıyor, daha ilerilere gitmek mümkün oluyor. Bu konuda, uluslararası düzeyde yüksek saygınlığa sahip dergilerde peşpeşe bir kaç makale yazmıştım. Geçen yıl IEEE'nin desteği ile John-Wiley tarafından basılmış olan ‘Discontinuities in the Electromagnetic Field’ adlı kitabım da bu konuya hasredilmiş bulunmaktadır. Ben sadece elektromanyetik alan için bunları yaptım, ürettim; ama öyle sezinliyorum ki, bütün doğal olayların denklemi distribüsyon anlamındadır. Böyle düşünüldüğü takdirde o olaylara ilişkin süreksizlikler de berrak biçimde açığa çıkar, diyorum.

Elektrik Fakültesi, artık rektörlük tarafından “Onlar” diye anılmaya başlamıştı

-Hocam, aktif çalışma döneminde görev yaptığınız yerlerden sık sık istifa edip yer değiştirdiniz. “Beni kıskanan ve üzen arkadaşlarım oldu. Ben, huzur arayan bir insanım. Huzursuzluk çıkınca, Makine Fakültesi Matematik Kürsüsünden, Elektrik Fakültesi Elektromanyetik Alanlar Kürsüsüne geldim. Orada da huzursuzluk çıktı, ayrıldım. TÜBİTAK’ta uzun süre çalıştım, orada huzursuzluk çıkınca oradan ayrıldım... Ben, ömrümü didişmeyle harcamadan, daha kaliteli, insanca yaşamak gerekir diye düşünüyorum” dediniz. 1997 yılında

Ayaktakilerden: Prof. Buldriev (sol başta), Prof. Dr. İdemen (soldan ikinci), Prof. Dr. Katsenelenbaum (dördüncü), Dr. Luneburg (beşinci), Prof. Dr. Hashimoto (altıncı) - International Seminar on Mathematical Methods in Electromagnetic Theory, Alushta, USSR, 15-24 Eylül 1991

İTÜ Vakfı Bilim Ödülünü aldınız ve 1997 yılında emekliye ayrıldınız. Bu emeklilik hikâyeniz de sanırım yine sizin ‘huzur’ arayışınızla ilgili, öyle değil mi?

- O yıl sayın Gülsün Sağlamer İTÜ'ye rektör oldu. Benim sınıf arkadaşım Duran Leblebici de rektörlük için adaylığını koymuş ve fakültemiz mensuplarının çoğunun oyunu almıştı. Belki bu nedenle, belki de bizim fakülteden olmalarına rağmen Gülsün hanımın seçim kampanyasında çalışan bazı arkadaşların söylediklerinin etkisi ile Gülsün hanım bizim fakülteye karşı soğuk davranmaya, “Onlar” diye hitap etmeye başladı. Seçimin hemen akabinde, seçim kampanyasına katılan bir arkadaşımızın yönlendirmesiyle birini dekan atadı. Yönlendirmeyi yapan kişi de, dekandan çok yaşlı olmasına rağmen, dekan yardımcısı olup perde arkasından fakülteyi yönetmeye başladı. Böylece, fakülte günden güne büyüyen bir huzursuzluğun içine girdi. Fakültenin kıdemli hocaları arasında olduğum için, çok kişi bana gelip dert yanıyor, ağlaşıyordu. Bir gün, çirkin bir olay üzerine, Gülsün hanıma gidip durumu anlattım: “Bakın Gülsün hanım, fakültede huzur diye bir şey kalmadı, gençler birbirine düşüyor, hasım durumuna geliyorlar. Bunu yapanlar hep sırtını size dayıyor, hep sizden güç alıyorlar ve sınıf arkadaşlarının burnunu sürtmeye çalışıyorlar. İntikam almak derdindeler ve söyledikleri de şu: ‘Biz şimdiye kadar varoşlarda tutulduk, şimdi sıra bize geldi.’ Buna meydan vermemelisiniz”, dedim. “Arkadaşların bir kısmı, ‘yeni kurulan özel okullarda elektronik bölümü varsa, topluca oraya gidelim’ diye konuşuyorlar, bunlara izin vermeyin” diye de ekledim. “Bu karışıklıkları körükleyen de sizin dekan yardımcısı olarak atadığınız kişi, dekanın annesi yaşında olmasına rağmen neden onun yardımcısı olmayı kabul etti ?” diye sordum. Ben sabahları erken giderim hep okula, ertesi gün odama geldiğimde, odası hemen bitişikte olan dekan yardımcısı, kapımı açıp, içeri girdi. “Sen rektöre gidip, benim için, onu görevden al, demişsin” dedi. “Evet” dedim. “Bak, ben buradayım” dedi. Ben de “Sen buradaysan ben giderim” dedim.

-Yine size yol göründü...

-Evet, o kadar söyledim. Çekti kapıyı, gitti. Hemen kalktım, eve götürmeyeceğim ne kadar eşyam varsa, hepsini bir bir odanın ortasına attım. Sonra oturup dekanlığa şu mealde bir dilekçe yazdım: “Ayın 15’inden itibaren emeklilik işlemimi yaptırın, okuldan ayrılıyorum. Çocuklar perişan olmasın diye de derslerimi verecek birini bulun.” Böylece İTÜ’den ayrılmış oldum.

Ben, o sıralar Işık Üniversitesinde de mütevelli heyeti üyesiydim. Onlar beni İTÜ’den aldırırken araba gönderirler, oradan çıkarken de bazen İTÜ’ye, bazen eve bırakırlardı. Yine, “Hocam, nereden aldırılalım sizi?” diye sorduklarında, “Bundan sonra evden alacaksınız, İTÜ’den ayrıldım” dedim. Onlar da şaşkırdılar ve hemen, “Hocam, seni kadroya alalım, sana bir oda verelim,” dediler. Hiç hesapta yokken Işık Üniversitesine geçmiş oldum.

Moskova Kızıl Meydanda arkadaşlarıyla (Eylül 1991)

-İTÜ’ye göre Işık Üniversitesinde çalışma koşulları nasıldı?

-Orası yeni kuruluyordu. Mühendislik Fakültesinin dekanlığını yüklenmek zorunda kaldım. Genç hocalara da, öğrencilere de kaliteli bir okul sunmak için çaba gösteriyorduk. O okulu da adeta babamın malı gibi benimsemiştim. Rektör Sıddık Yarman bey çok yapıcı bir insandı. Birlikte hedefimiz, kaliteli bir okul yaratmaktı.

Öğretim üyesi olarak gelen genç arkadaşlara şunu söylüyordum: “Bizim ders programlarına bakın, her yarıyıl zevkle vereceğiniz iki ders seçin, sadece o dersleri verirsiniz.” Ben, hiçbir hocaya zevkle anlatmayacağı dersi verdirtme taraftarı değildim. Bazen dersleri hocalar seçiyor, kimsenin istemediği bir ders kalıyor, onu da birine angarya gibi veriyorlar. O dersi angarya olarak veren hoca bence mutsuz olur. Ben ona taraftar değilim. Kim ne ders verecekse,

hevesle, “Ben bu dersleri vermek istiyorum” desin, onlara ders verilsin. Ben iki dersten fazlasını da vermek istemiyordum. İki ders 6 saat eder. Şimdi 10 saat, hatta daha fazla ders vermeyi zorunlu tutuyorlar.

-Özel üniversitelerdeki öğrenci profiline dair sizin gözleminiz nedir?

-Bunu hiç kimseye sormaya gerek yok; devletin ücretsiz okullarını, Boğaziçi Üniversitesi olsun, İTÜ, YTÜ ve Ankara'dakiler olsun, onları kazanamayan çocuklar paralı okullara yöneliyor. Yüzde 80'i, belki yüzde 90'ı bence böyle. Çünkü az buz değil, büyük paralar gidiyor oraya. O parayı durduk yerde iyi çocuk vermez.

-2005 yılında Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü tarafından size onursal doktora unvanı verildi. 2008 yılında da Khiznyak Ödülünü aldınız. Halen Yeditepe Üniversitesinde çalışmaktasınız.

- 2005 yılından bu yana ders verdiğim Yeditepe'den artık ayrılmak üzereyim.

Uluslararası saygınlığı böyle sağladık

-Hocam, şimdi biraz geri dönüp, sizin bilim dünyası içindeki çalışmalarınızdan söz edelim. Bir ara uluslararası dergilerin sizden makaleler için görüş istediğini söylemiştiniz. Hangi dergilerdi bunlar?

- Hatırladıklarımı söyleyeyim: IEEE'nin 'Transactions'ları, 'Inverse Problems', 'Wave Motion', 'Journal of Applied Mathematics and Mechanics', 'Journal of Acoustical Society of America', 'Journal of Physics-A', 'Physical Review', 'Mathematical Physics', 'JEW A', 'Optics', vb... Bunlar büyük dergilerdi. Ayrıca Japonya'daki dergilerden de makaleler gönderiliyordu.

-Bir makalenin, bilimsel bir yayın organında yayınlanma süreci nasıldır, biraz anlatır mısınız?

-Makalenizi yazdıktan sonra, dergilerden birinin editörüne gönderiyorsunuz. O, bunu, değişik ülkelerdeki birkaç (genellikle üç) tanınmış kişiye gönderip, “Bu makale yayınlanabilir nitelikte midir?” diye görüşlerini soruyor. Onlar da kanaatlerini bildiriyorlar. Çoğu kez bu görüşlerden eleştiri çıkıyor. Bunlar bilimsel de olabiliyor, İngilizcesini beğenmemek de, yazım hatalarıyla ilgili de... Bu eleştiriler size geliyor, bunları cevaplıyorsunuz. Eğer tümünden, “Çok kötüdür, yayınlamayın” dememişlerse, editör cevabınızı bekliyor. Siz cevabınızda, “Eleştiriye kabul ettim, ona göre düzelttim” diyor veya kabul etmediğinizi belirtip açıklamalarda bulunuyorsunuz. Editör sizin tüm eleştirilere cevabınızı o üç tanınmış kişiye tek bir kopya olarak bir daha gönderiyor. Yani, eleştirenler ilk aşamada sadece kendi eleştirilerini biliyorlar; ikinci aşamada diğerlerinin eleştirilerini de görebiliyorlar. Sonuç, “Tamamdır, bu şekilde yayımlanabilir” olursa, makaleniz dergide yayınlanıyor. Matematik dalındakiler ile matematik ağırlıklı olanların Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Almanya'da çıkan bazı dergilerde özet halinde yeniden eleştirileri çıkıyor. Ayrıca, bu dergileri takip edenler de eleştiride bulunabiliyor.

Hakemlerin yaptığı eleştiriler uluslararası bilim ortamının yaratılması bakımından bence çok önemli. Ben bu işe çok zaman ayırırdım. Hep şunu düşünürdüm: Editör, aynı makaleyi, diyelim Rusya'ya, İsrail'e, Kanada'ya da göndermiş olsun; o ülkelerdeki uzmanlar, “Makalenin, burası yanlış, burası kusurlu vb” deseler, ben de, “İyidir, yayınlanabilir” diye görüş belirtsem, derginin editörü “Türkiye'ye de gönderdik, oradaki adam anlamadı” demez mi? Buna fırsat vermemek için, yazıların üzerinde titizlikle çalışırdım. Sonraları gördüm ki, bu değerlendirme süreci içerisinde benim

Prof. Dr. Uzunoğlu, Prof. Dr. Mithat İdemem ve Prof. Dr. Popoviç (Samos-1997)

kadar titiz eleştirmiş, çok kusur bulmuş kişi sayısı azdı. Ama eleştirilerimin hepsinde yapıcı oluyordum; “Çok kusuru var, yayınlanmasın” dediğim çok az oldu. Çünkü bir editörün lafıdır, onu hep hatırlar, orada burada söylerim: “Her yazar, yazdığı makalenin kaliteli bir eleştirisini görme hakkına sahiptir.” O nedenle yazarken kibar eleştirirdim ve “Bunları, bunları düzeltirse yayınlanabilir”, derdim. Gözlediğim kadarıyla, benim eleştirim sahiden çok etkili oluyordu, yazarlar da teşekkür ediyorlardı. Gösterdiğim hataların hemen hemen hepsi düzeltiliyordu, hatta başlıkların bile değiştirilmesini istediklerim olmuştu. Bakıyordum, makalenin bir başlığı var, “Başlık içeriğe uymuyor, başlığı da böyle olsa iyi olur” diye belirttiğimde, buna uyulduğunu görüyordum. Tabii, sizin böyle yazdığınızı gören editörde de size karşı güven duygusu pekişiyor ve sizin gerçekten konuya hakim olduğunuzu, hem de kompleksten uzak bir yaklaşım içinde bulunduğunuzu anlıyor.

-Sizin de aralarında bulunduğunuz; bilimsel makaleleri yayınlanmadan önce kendilerine gönderilerek görüşlerine başvuru olanlar, bilimsel editörler midir?

-Hayır, bu kişilere İngilizcede 'refere', Türkçede hakem deniyor.

-Yayınlanması için dergiye gönderilen makaleler, dergi editörü tarafından önce bu hakemlere gönderilerek onların görüşleri alınıyor; onlar da eleştirilerini ekleyerek dergiye geri gönderiyorlar. Sonra dergi editörü, bu görüş ve eleştirileri makale yazarına gönderip onun yanıtını istiyor...

-Evet.

-Size gönderilen makaleleri ve kitapları değerlendirip, eleştirilerinizi yazdığınıza göre siz de bir refere pozisyonundasınız o halde?

-Tayin edilmiş refere diye bir şey yok. Muhtemelen editörün elinde bir dosya var, kim hangi konudan anlıyor, kime danışabilirim diye oraya bakıp ulaşıyor bana.

-Danışman pozisyonundaydınız, öyle mi?

-Evet. Ciddi dergilerde yayınlanan çok tanınmış insanlara ait makalelerinin bile altına bakarsanız, üç tarih görürsünüz. Birinde alındığı tarih, ikincisinde revize edildiği tarih, üçüncüsünde de kabul edildiği tarih, yazılıdır. Editör makaleyi alır almaz bir tarih atmıştır. Bu, bir başkasının, “Ben de bu konuda bir çalışma yapmıştım, öteki benden aldı, benden duydu” demesi ihtimaline karşılık bir önlemdir. Bir bakıma o makalenin tescili gibidir. Sonra, editör makaleyi referelere gönderir, sabırla onların görüşlerini bildirmesini bekler, kendisine dönen bu eleştirileri yazara gönderip, ondan gerekli düzeltmeleri yapmasını ister. Bunları gözden geçiren yazar makalesini yeniden editöre gönderir. Editör, yazardan gelen yazıyı alır almaz bir tarih daha düşer ki bu makalenin ‘revize edildiği tarih’dir. Sonra editörler kurulu toplanır, son incelemeyi yapar, makalenin yayınlanmasına karar verilirse, üçüncü bir tarih daha düşülür; bu da makalenin ‘kabul edildiği tarih’dir.

‘Ben raporlarımda hep kibar olmaya özen gösterirdim’ demiştim. Yaklaşık 14 yıl kadar önce yaşadığım bir olay benim için çok ilginçtir, size ondan da kısaca söz edeyim.

Bana Amerika Birleşik Devletleri’nde yayınlanan Akustik Dergisinden bir makale geldi. Suudi Arabistan’daki Fahd Üniversitesinden gönderilmiş. “Bu konuda sizi uzman olarak görüyoruz, görüşlerinizi yazar mısınız” diyorlardı. Okumaya başladım, konu hoşuma gitti. Özellikle, İngilizcesine hayran kaldım. O kadar İngilizce kitap, dergi, makale okumuştum ama hiçbirinde bu kadar hoş bir İngilizceye rastlamamıştım. Fakat biraz ilerledikçe fark ettim ki, bunlar benim cümlelerim, o yüzden benim hoşuma gidiyormuş. Nereden alındığını hemen hatırladım. IEEE’nin 'Antennas and Propagation' adlı dergisinde kısa bir süre önce yayınlanmış olan kendi makalemi bulup çıkardım. Ben, elektrik için

TÜBİTAK Bilim Adamı Yetiştirme Grubu; Prof. Dr. Celal Şengör, Prof. Dr. Yılmaz Tokad ve diğer üyeler ile birlikte

bir şeyler yazmışım, bu adam akustik için... Dalga, eninde sonunda yine dalga. Kökeni elektrik de, deprem dalgası da, akustik dalga da, su dalgası da olsa, yorumları farklı, deyimleri farklı, ama matematik formülleri hep aynı. Bu, benim elektrik için yazdığım makalenin başına, akustik olayı açıklamak için iki ya da üç formül koymuş, ondan sonra, problem benimki gibi olmuş. Ben orada ne yazmışsam, onu aynen almış. Bendeki üç numaralı formül, onda altı numara, bendeki dört numara onda yedi numara olmuş, beş de sekiz... Böylece devam ediyor, ama cümleler aynı, onları hiç değiştirmemiş. Bana yazıyı gönderen editör yardımcısı Prof. Norris'e şu anlamda bir rapor yazdım: "Bu arkadaş yazıyı çok uzatmış. Çünkü baştaki iki üç formülden sonraki kısım benim daha önce yayınlanmış makalemden var, onu referans gösterse de bunları çıkartsa daha kısa, daha da anlaşılır olur." Hepsi bu kadardı. Yayınlansın ya da yayınlanmasın gibisinden hiçbir şey demedim, adamı suçlamadım da. Yazıyı gönderdikten hemen sonra, Prof. Norris'ten şu telgrafi aldım: "Ben, bu makaleyi, sizin daha önce yazdığınızla karşılaştırmak için sizin makalenizi bulabilirim, ama bu zaman kaybına yol açar. Siz makalenizi bana faksla gönderebilir misiniz?" Anlaşılan, işini çok iyi bilen bir insandı ki, benim o kibar cümlemden durumun ne olduğunu çıkarmıştı hemen. O tarihte Elektrik Fakültesindeydim, makalemi dekanlıktan faksla gönderdim. Kısa bir süre sonra Prof. Norris'ten cevap geldi: "Burada bir intihal olayı var, bunu editöre bildireceğim" deyip, çok teşekkür ediyordu.

1994 yılı Sedat Simavi ödül jürisi: (soldan sağa) Erdoğan Şuhubi, Ali Ülger, Şefik Süzer, Nuri Saryal, Yusuf Avcı, Avadis Hacinyan, Mithat İdemen, Zeynep Önsan, Ergün Toğrol

"Bu arkadaş yazıyı çok uzatmış. Çünkü baştaki iki üç formülden sonraki kısım benim daha önce yayınlanmış makalemden var, onu referans gösterse de bunları çıkartsa daha kısa, daha da anlaşılır olur." Hepsi bu kadardı. Yayınlansın ya da yayınlanmasın gibisinden hiçbir şey demedim, adamı suçlamadım da. Yazıyı gönderdikten hemen sonra, Prof. Norris'ten şu telgrafi aldım: "Ben, bu makaleyi, sizin daha önce yazdığınızla karşılaştırmak için sizin makalenizi bulabilirim, ama bu zaman kaybına yol açar. Siz makalenizi bana faksla gönderebilir misiniz?" Anlaşılan, işini çok iyi bilen bir insandı ki, benim o kibar cümlemden durumun ne olduğunu çıkarmıştı hemen. O tarihte Elektrik Fakültesindeydim, makalemi dekanlıktan faksla gönderdim. Kısa bir süre sonra Prof. Norris'ten cevap geldi: "Burada bir intihal olayı var, bunu editöre bildireceğim" deyip, çok teşekkür ediyordu.

-Bunları anlatmanız iyi oldu hocam. Böylece, bilimsel dergilerde yayınlanan yazıların arka planındaki gelişmeleri de sayenizde öğrenmiş olduk.

-Benim bildiğim daha başka ve çok ilginç örnekler de var. İki üç kişinin inceleyip "Tamam, iyidir, basın" dedikten sonra yayınlanan ama feci yanlışlar içeren makaleler de vardır. Onları dikkatlice incelemeyen sonuçlarını kullanmaya kalkışanlar çok zor durumda kalırlar. Bu nedenle incelerken titiz davranmak gerekir. Matematik ağırlıklı olanlardan birini örnek vereyim. Almanya'da 'Zentralblatt für Mathematik' adlı bir dergi var. O, her hafta, yeryüzünde değişik ülkelerde basılmış olan makalelerin eleştirilerini yayınlıyor. Bir de Amerika Birleşik Devletleri'nde çıkan, 'Mathematical Reviews' dergisi var. O da benzer şeyi yapıyor. İş bölümü yapmış, dergileri paylaşmış gibiler. Ben çok uzun yıllar bu Almanya'dakine değerlendirmeler yazdım.

-Bunu dergi mi istiyordu sizden?

-Tabii, oradaki editör yazıyı, "Bize 'review' yapar mısınız?" diye, gönderiyordu. Her makale için benim hesabıma 5 mark yazıyorlardı. Bu paralar biriktikçe, karşılığında onlardan kitap istiyordum. Kitaplarda yüzde 50 indirim yapıyorlardı, böylece ucuza kitap edinmiş oluyordum.

Gönderilen makalelerden biri iyi bir dergide yayınlanmıştı ama baştan aşağıya kadar yanlışlarla doluydu. Yaptığım eleştiride şunları yazdım: "Okuyucu çok dikkatli olmalıdır; çünkü içerisinde önemli yanlışlar var." Yanlışları sıraladım, gereken açıklamaları da yaptım; biraz uzunca oldu. O editörler sorumluluklarının bilincinde olan insanlar, yazıları dikkatle okuyorlar. Bir süre sonra, derginin başındaki profesörden bir yazı aldım, şöyle diyordu: "Bu yaptığımız eleştiri çok iyi. Yalnız, yazarın hak ettiğinden çok da uzun yazmışsınız. Ne olur, ne olmaz, sonradan bir problem çıkar diye bu yazdığımızı arşivimizde saklayacağız; ama bunu bir de çok kısaca yazsanız da, onu yayımlasak." Ben, editörün bana itimatına hayran oldum. Ben ona, "Bu makalede şu şu yanlışlar var" diye yazıyorum. Her ne kadar benim imzama dergide yer alıyorsa da dünyaya yayılıyor ve kendisi de sorumluluğa ortak oluyor bir bakıma. Makale sahibi, "Benim makalemden yanlış yok; adımı niye lekeliyorsunuz?" diyerek mahkemeye verebilirdi onları. Yani bu hayatın içinde, dışarıdan görünmeyen, bence çok hoş şeyler de oluyor.

“Patent alırım, yaparım, satarım...”

-TÜBİTAK'ta da önemli görevlerde bulunmuş bir bilim insanı olarak, ülkemizdeki üniversite sanayi ilişkileri konusundaki görüşleriniz nelerdir?

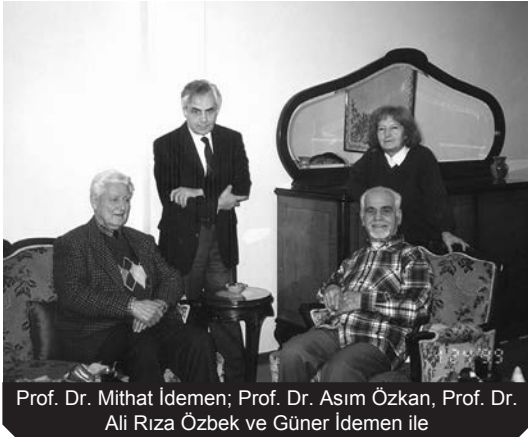
-Benim orada görev aldığım dönemde, bütün zorlamalara rağmen, ciddi anlamda bir sanayi-üniversite ilişkisini gerçekleştiremedik. Bunun altını çiziyorum, ciddi anlamda gerçekleştiremedik. Hep, hevesle, olsun istedik; ama ortaya, şimdiye kadar, çok önemli ürünler çıkaramadık. Cahit Arf bunu çok arzu ediyordu. Zaten TÜBİTAK'ın araştırma merkezini Gebze'de kurmasının nedeni de oydu. Cahit bey şunu söylerdi: “Türkiye'de sanayi bu bölgede gelişiyor. Bilimsel araştırma merkezi burada olmalıdır ki, sanayi ile bilim insanları işbirliği halinde olsun.” Düşüncesi, hayali buydu; ama dediğim gibi, çok ciddi ürünler çıkamadı. Bu da, bence, bizim sanayicilerimizin o günlerde benimsemiş oldukları tutumdan kaynaklanıyordu. Çünkü bizim sanayicimiz, o günlerde, dışarıdan patent alarak ürün yapmayı; bir sıkıntısı varsa, dışarıdakiler ne yapıyorlar diye, onlara bakıp taklit ederek sıkıntıyı giderme yolunu tercih ediyordu. Belki kendi açılarından haklıydılar. Bir şeyin yapılabilir olması için onun temelini bilmek lazım. Öyle temelini bilmeden, görünürdekine bakarak bir şey yapmaya kalktınız mı, taklitçilikten öteye geçemiyorsunuz. Bugün bile bizim bazı üniversitelerimizde temel bilim dersleri öyle üstünkörü geçiliyor, sulandırılarak veriliyor ki, öğrencilere bunu aşırılamıyoruz. Tabii, öğrenciye sıkıcı geliyor, zor geliyor; ama bunu programlar içerisine oturtmalı ve her hoca, -o dersi okutmayanlar bile- çocuklara şunu demeli: “Bu temel konuları sağlam öğrenmelisiniz; zordur diye onlardan yüz çevirmemelisiniz.

Mühendislik, mühendislere zor geliyor

-Hocam, söyleşi sırasında zaman zaman değinmiş olsak da eğitim üzerine görüşlerinizi biraz daha geniş bir çerçeveden almak istiyorum.

Sizin, EMO'nun Kasım 2006'da düzenlediği 'Elektrik Elektronik Bilgisayar Mühendisliği Eğitimi 3. Ulusal Sempozyumunda' yaptığınız bir konuşma var. Bunun üzerinden giderek konuşalım. Bir yerde şöyle diyorsunuz: “Bence eğitim kişi için, toplum için üstünde çok durulması gereken önemli bir konudur. Çünkü insan ömrünün önemli bir kısmı eğitim amacıyla geçiyor. Az değil, ömrümüzün büyük bir kısmını buna harcıyoruz. Bu nedenle bu konunun gerektiği gibi ciddiye alınması, hafif geçilmemesi gerekir diye düşünüyorum.” Böyle bir saptamanız var. Hemen arkasından; “Ayrıca, bence eğitim, genel anlamda eğitim için söylüyorum, kişisel bir konu da değildir. Hiç kimse, ‘Ben, çocuğumu veya kendimi şu şekilde eğitiyorum, kimse buna karışmasın’ dememelidir. Çünkü toplumun gücü, toplumun entelektüel görünümü ve saygınlığı, fertlerinin güçlerinin ve entelektüel durumlarının bir ortalamasıdır. Kader birliği yaptığımız kişilerin bu ortalamaya iyi katkılarda bulunmasını istemek hepimizin hakkıdır. Hiç kimsenin, bazılarımızın büyük çabalarla sağladığı ulusal saygınlıktan yararlanarak dünyada rahatça dolaşırken, bu saygınlığı zedeleyecek davranışlar sergilemeye hakkı olmamalıdır diye düşünüyorum.” demişsiniz.

Prof. Dr. Mithat İdemen; Prof. Dr. Asım Özkan, Prof. Dr. Ali Rıza Özbek ve Güner İdemen ile

-Evet, bu görüşleri daima savunuyorum. Bunları niye söylediğimi şimdi biraz hatırlar gibi oldum.

Bazıları, Türkiye'deki milli eğitim sistemini eleştiriyorlardı. “Milli eğitimle biz bütün çocuklara belli bir yönde bir eğitim vermeye kalkıyoruz; halbuki bu -nasıl bir görüş bilmiyorum- demokratik değildir, insanlar biraz serbest bırakılmalıdır” diyorlardı ve özellikle de biraz laik eğitimi eleştiriyorlardı. Çünkü laik eğitim, din eğitimi veya dinle ilgili görüşleri

kenara itiyordu. Onu istemeyenler buna karşı çıkıyordu. O günlerin havasında söylediğim bir şeydi. Aynı şeyleri yine savunuyorum. Toplum, kendi gençlerini, kendi geleceğini, kendi istikbalini bir şekilde hazırlarken, birileri çıkıp da, “Ben buna uymuyorum, ben kendi çocuğumu bununla uyuşmayacak bir şekilde eğitiyorum, siz ne karışıyorsunuz” dememelidir, bence. Herkes kendi başına, kendi değer yargılarına göre çocuklarına eğitim vermeye kalkarsa, bu çocuklar büyüdüklerinde ötekilerle beraber ortak değerlere sahip olamazlar. Çünkü her birinin önemsedikleri, benimsedikleri, kutsalları farklı olur ve sonunda da toplum içinde, en basit deyimiyile, bölünmeler çıkar. Hatta bölünmelerden öte, çatışmalar da çıkabilir. Nitekim bugün toplumumuz sadece Türk olanlar ve Türk olmayanlar diye değil, daha fazla da parçalanmış durumdadır. Okullarda aynı eğitimi veriyor gibiyiz; ama okul dışında verdiğimiz eğitim bizi parçaladı. Bugün laik olanlar-olmayanlar, Alevi olanlar-Sünni olanlar, diye de parçalandık. Hatta din ağırlıklı görünenler de cemaatlere ayrılmış durumdadır. Bunların hepsi çocukları, gençleri değişik yönlerde eğitiyorlar; birbirini sevmeyen, birbirine düşman gözüyle bakan bir kalabalığın ortaya çıkmasına neden oluyorlar.

-26 Haziran 2008 tarihinde Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsündeki lisans ve lisansüstü programlarını tamamlayanların 2007–2008 eğitim-öğretim yılı mezuniyet töreninde yaptığınız konuşmada şunları diyorsunuz: “Bana göre eğitimin ve öğretimin amacı kaliteli toplumlar oluşturmaktır. Çünkü ancak kaliteli bir toplum, bütün bireyelerine, köylü-kentli, sağlam-sakat, patron-işçi, amir-memur, esnaf-işsiz, kadın-erkek, güzel-çirkin, beyaz-kara ve benzeri türden ayrımlar yapmadan, çağdaş olanakların elverdiği ölçüde en güvenli ve en konforlu yaşamı onurlu bir biçimde sunabilir.”

Bu nasıl gerçekleşebilir hocam?

-Elbette eğitimle... Öyle eğitim vereceksiniz ki, kişi, “O karadır, bu beyazdır” diye ayırım yapmayacak; “O da insan, bu da insan” diye bakacak. O zengin aileden geliyor, bu fakir ailenin çocuğudur diye ayırım yapmayacak, eşit olanaklar sunacak. Bir toplum böyle bir anlayışa ulaşmışsa kaliteli bir toplumdur. Eğitimle bunu gençlere veya insanlarına vermeye çalışmalı; o ayırımı, bölücülüğü ortadan kaldırmalı. Yani biraz ütopya gibi oluyor; ama ne kadar buna yakınsa toplum, o kadar kalitelidir.

-Hocam, buradan biraz mühendislik eğitime doğru geçelim. Yine, EMO’nun Kasım 2006’da düzenlediği 'Elektrik Elektronik Bilgisayar Mühendisliği Eğitimi 3. Ulusal Sempozyumu'nda yaptığınız konuşmanızda; “Doğrudan doğruya elektronik mühendisliğindeki eğitim hakkında uzun yıllar süresince edindiğim deneyimlere dayanarak birkaç noktayı dikkatlerinize sunmak istiyorum. Önce David Hilbert’in fizik için söylediği meşhur sözden başlayayım. 1920’li yılların başlarında fizikte teorinin deneylerin önüne geçerek büyük bir hızla geliştiği ve böylece bundan sonraki teknik uygulamaların hangi yönde olacağını göstermeye başladığı o heyecan dolu günlerde, Hilbert, ‘fizik, fizikçilere zor geliyor’ demişti.”

Siz de bunu, “Mühendislik, mühendislere zor geliyor” diye çevirmişsiniz hocam.

-Bununla ilgili fazla söze gerek var mı bilmiyorum. Hilbert’in o sözü bence çok hoş bir sözdür. Fizikçi derken, herhalde, matematiği fazla bilmeyen, daha ziyade deneysel düzeyde fizik yapan kişileri kastediyor Hilbert ve “Fizik bunlara zor gelmeye başladı” diyor. Çünkü fizik iyice matematiğe boğulmaya başlamıştı ve bir fizikçinin o fizik teorilerini, fiziksel olayların açıklamalarını anlaması için oldukça yüksek düzeyde matematik de bilmesi lazımdı. Çünkü o işler ancak o matematikle, o matematik kavramlar aracılığıyla açıklanıyor, anlatılabilir. Eğer yeni bir şeyler yapmak istiyorsanız, o kadar yüksek düzeyde matematik de bilmeniz gerekiyordu. Bugün mühendislik de o hale geldi, hatta artık geçti bile sayılır o çağ. Yani artık mühendislik, “Aleti, vidaları çeviririm, lehim yaparım, onu ona yüklerim”le yürümüyor. Kâğıt üzerinde, teorik düşünerek tasarım yapılıyor, ondan sonra laboratuvarında deneyerek, ortaya konuyor. O nedenle, çocuklara, bunları anlamaları, duruma hakim olabilmeleri için belli bir düzeyde matematik öğretmek gerekiyor. Onu vurgulamak için söyledim bu “Mühendislik, mühendislere zor geliyor” sözünü.

-“Ben, yaşadığım çok sayıdaki olayın nedenini açıklamaya çalıştığımda, ilgili şahısların konumlarının ve yaşlarının çok farklı olmasına rağmen şöyle bir ortak sonuca varıyorum: Her konunun bir öğrenme

zamanı vardır. Zamanında öğrenilmeyenlerin ileride telafisi çok zor, hatta imkânsızdır. Bunun en belirgin örneği dil ve konuşmadır” demişsiniz.

-Evet, çocuklar iki yaşında hemen hemen yanlışsız ve rahat konuşuyor. Ama 35 yaşında, 40 yaşında bir kişiye yabancı dil öğretmeye kalkıyorsunuz, bazen hiç öğrenemiyor. Yani iki yıl yetmiyor, hatta hiç öğrenemiyor, doğru dürüst konuşamıyor. Bilimsel konular da öyle; matematik veya başkası, belli bir yaşta öğrenilebiliyor. Ama yaş ilerledikten sonra artık onlar geri dönüp de, “Ben bunu gençliğimde öğrenmemiştim, şimdi öğreneyim” dediğinde iş zor oluyor.

-Devamla; “Temel konulardaki eksikliklerin ileride telafi edilmesi düşüncesiyle, üniversite öğrencilerinin her yıl yeni dersler almasına izin verilmesinin onları ve toplumumuzu nerelere götürmekte olduğunu gözler önüne seren çok genel bir örnek daha vermek istiyorum. Üniversitemizden birinin mühendislik bölümlerinde dördüncü yarıyılta okuyan ve almış oldukları diferansiyel denklemler dersini yeniden almak durumunda olan yedi öğrenci, öğretim üyesinin takdirine ısrarla itiraz ederek, sınav kâğıtlarının bir komisyon tarafından değerlendirilmesini talep ettiler. Bunun üzerine, rektörlük, matematik, fizik ve mühendislik dallarından birer öğretim üyesi seçerek bir komisyon oluşturmuştu. O komisyonda ben de vardım.” diyorsunuz.

Hatırladınız mı hocam o olayı?

-Evet, hatırladım.

–“Sorulan soruları cevaplayabilmek için, o derste öğretilen ve gerçekte çok basit olan bazı yöntemleri kullanarak, problemleri ikinci dereceden cebirsel denklemlerin çözümüne dönüştürmek gerekmekteydi. Hayret ve dehşetle gözledik ki, öğrenciler böyle bir cebir denklemini çözemiyordu. Doğru çözemedikleri denklemler arasında $X^2 + 4 = 0$ denklemi de vardı. Böyle bir cebir denklemini çözemeyen öğrencilerin diferansiyel denklemlerin çözüm yöntemlerini kavramaları ve yanlışsız sonuçlandırabilmeleri asla mümkün değildir.”

-Ben bunun gibi çok şey gözlüyorum. Çocuklar üçüncü sınıfta bile bu konularda zorlanıyorlar. Ben şu anda çokluk üçüncü sınıflara ders veriyorum; bir daire denklemini yazamıyorlar, doğru çizginin denklemini yazamıyorlar. Siz bir şey yazdığınızda, “Bu doğrudur” dediğinizde, böyle hayretle bakıyorlar. Mesela, elips yazıyorsunuz, daireyi bilmeyen çocuk, elipsi de tanımıyor, bilmiyor. Bu çocuklar üçüncü sınıfa gelmişler ve yüksek düzeyde matematik okumak durumunda kalmışlar. Çünkü aşağıdan yukarıya hep, “İleride öğrenir” diye itile itile gelmişler. Bunlara mühendislik olarak ne öğretirsiniz, bilmiyorum!

-Peki sizce şu anda Türkiye'deki üniversitelerin düzeyi, öğrencilere, dediğiniz türden bir bakış açısı kazandırıyor mu?

-Programlar böyle hazırlanmış, programlar buna yönelik; ama çocuklar yeterince bunları alamıyorlar. İlgisizliklerinden olsa gerek diye düşünüyorum; yetenekleri yok demiyorum. Ama hocalar da şu veya bu nedenle -onların da biraz karışık nedenleri var- bunları iyice sahiplenmemiş çocuklara geçer not verip yukarı sınıflara itiyorlar. Herkesin yaptığı bir şey bu. “Ben vicdanen rahatlayayım, bunların kaderini kötü etkilemiş olmayayım; ileride öğrenirlerse öğrenirler, öğrenmezlerse kendileri bilir” havasındalar ki bence bu doğru değil; bu tutum çocuklara iyilik değil, kötülük yapmak oluyor. Çocukların önemli bir kısmı da bence almaları gereken temel nosyonu almadan diploma sahibi oluyor.

-Üniversitelerin yaygınlaştırılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz hocam? Hemen hemen her kente bir üniversite açıldı. Sizce de olması gereken bu mu?

-Bence lisenin üstündeki yükseköğretimi, üniversite ve yüksekokul olmak üzere ikiye ayırmak lazım. Üniversite, evrensel bir kurumdur; yani Fransa’da, Japonya’da, Rusya’da olması ya da Türkiye içinde İstanbul’da, Erzurum’da, Adana’da olması pek fark etmez. Bunlar çağdaş biliminin, teknolojinin en yüksek düzeydeki eğitimini sunarlar ve birinden ayrılıp, ötekine giden öğrenci hemen uyum sağlayabilir. Üniversitelerden yetişecek gençlerin amaçları yine bilimi, tekniği, teknolojiyi geliştirmek veya yaymak olmalıdır; bu aynı zamanda üniversitelerin de hedefidir. Mezun olanların bir kısmı gerçekten buna uygun olarak yaşamını sürdürür; bir kısmı da toplumun içinde, başka yerlerde etkin biçimde çalışır.

Bölgesel bir kurum olan yüksekokulun amacı ise farklıdır. Mesela, Türkiye'de bir tarım okulu olabilir. Türkiye'nin iklimi hangi türden tarıma elverişliyse, orada çalışacak ziraat mühendisleri yetiştirir o. Rusya'da bir tarım okulu olabilir, o da civarındaki tarıma elverişli, ona hakim olacak ziraat mühendisleri yetiştirir. Hükümetler bunlara müdahale ederek programlarını yaparlar. Yani hükümetler, hangi dalda çok adama ihtiyaç varsa, o konunun uzmanlarını yetiştirmek üzere okul açar, oraya para aktarır, diğerleri için daha sınırlı olanaklar belirler. Türkiye'de bu okullardan yetişmiş biri, örneğin, Kanada'ya gittiğinde, orada rahatça iş göremeyebilir. Çünkü herkes kendi ülkesinde belirlenen amaca göre yetiştirilmiş olur. Tekrar söylemek gerekirse, üniversite evrenseldir ve amacı da bilimi, teknolojiyi daha ileri götürmektir. Üniversite hocaları, öğrencilerle birlikte, kendileri de araştırmanın içinde olmak zorundadır ki, çocuklara hem bu heyecanı verebilsin, bu hedefi gösterebilsin, hem de yeni şeyleri aktarabilsin. Ama yüksekokul hocalarının böyle bir amacı yoktur. Yüksekokul hocası, araştırma yapmak zorunda da değildir. Yeter ki o günlük, o düzeyde bazı şeyleri bilsin -temelini bilmese de olur- çocuklara doğru aktarsın; çocuklar da ondan öğrendikleriyle birtakım işleri görebilsinler.

Türkiye'de, maalesef, yüksekokulları kapattık. Eskiden, mesela Yıldız Teknik Okulu, Maçka Teknik Okulu, Güzel Sanatlar Akademisi vardı. Bunların adları üniversite değildi. Belki daha başkaları da vardı. Ama onlar bu okul sözcüğünü, akademi sözcüğünü küçültücü buldular, beğenmediler, hepsinin adlarını bir gün içinde üniversite yaptık. Mesela, Yıldız Teknik Okulundaki hocalar pazar akşamı öğretmen olarak yattılar, pazartesi sabahı profesör veya doçent olarak kalktılar. Ben onlara yönelik asla, herhangi bir küçültücü söz söylemek istemiyorum; ama hükümetin bu müdahalesinin yanlış olduğunu söylüyorum. O hocalara da ağırca bir yük yüklendi, o yükün altından kalkmak şüphesiz ki kolay değildi ve bugün ne üniversitemiz üniversite, ne oradan çıkanlar üniversite mezunu. Yüksekokul bile belki değil; çünkü o çocukların bazılarının pratik bilgileri de yok, karışık bir şey çıkıyor. Ben o nedenle Türkiye'deki eğitimi beğenmiyorum.

-Hocam, yabancı dilde eğitime nasıl bakıyorsunuz?

-Yabancı dilde eğitim, bence ülkeden ülkeye değişen bir sorun. Bir Afrika ülkesi, eğer uzun yıllar Fransızların, Belçikalıların veya Hollandalıların yönetiminde kalmışsa, onların yönetiminde çağdaşlaşmışsa, okulları da Fransızca veya İngilizce eğitim yapabilir. Ama uzun yıllar bir imparatorluk dönemi yaşadığını söyleyen bir toplumda, Türkiye'de, eğitimin başka bir dilde yapılması, özellikle de devlet okullarında böyle olması onur kırıcı bir durumdur. Bunu bir kere böyle kabul etmek gerekir. Sırf onur meselesi diye.

İkincisi, iki insan en güzel diyalogu anadillerinde yapabilir. Ben, çocuklara birtakım kavramları öğretmek istiyorsam, onların da benim de anadilim olan Türkçede ancak doğru söyleyebilirim; nüansları ancak böyle daha iyi kavrayabilir öğrenciler. Öyle olmayınca ne oluyor? Çocukların içinde İngilizcesi çok iyi olabilenler var, hocaların İngilizcesi de o kadar iyiyse, onlar aynen İngilizmiş gibi diyalog kurabiliyorlar. Ama hocaların İngilizcesi iyi değilse, çocuğun İngilizcesi de iyi değilse, doğru dürüst konuşamayan iki insan birbirine yüksek düzeyde kavramları anlatmaya çalışacak. Hoca, söylemek istediğini doğru söyleyemeyecek; öğrenci, duyduğunu doğru anlamamış olacak. Tabii, bu arada aktarılması gereken bilimsel kavramlar -ki bunların bazıları basit değil, zor kavramlardır- anlamadan aktarılmış gibi oluyor ve eğitim amacından çok çok uzaklaşıyor. Çocuklarımızın büyük bir kısmı, özellikle de vakıf okullarındakiler -bunlara maalesef Teknik Üniversite de bir ölçüde katıldı- bence iyi yetişemiyorlar. Hepsini için demiyorum; kolejden gelmiş olanlar, şu veya bu nedenle yabancı dili çok iyi olanlar belki anlıyor, eğer hocası da iyi bir İngilizce kullanıyorsa tabii.

Benim görüşüm şu: Türkiye, eğer yükseköğretimi ciddiye alıyorsa; eğer tarihi geçmişine de bakıp, onurunu da korumaya özen gösteriyorsa, Türkçe eğitim yapmalıdır. Peki, çocuklar İngilizce öğrenmeyecekler mi? İngilizce, birinci sınıftan son sınıfa kadar, hatta yaz aylarında dahi, gece saatleri de dahil yoğun bir şekilde öğretilir. Yalnız, İngilizce değil, Rusça da öğretilir, Arapça da öğretilir, Fransızca, Almanca, Japonca da... Öğrenciler istediği kadar öğrensin ve onlara ille de çok şey verilmek isteniyorsa, yabancı dil eğitimi ücretsiz yapılabilir, isteyen istediği kadar yabancı dil öğrensin denir, teşvik edilir. Ama bilim, anadilimizde yapılmalıdır ki verimli olsun.

“Başkalarına ait lemma’ların nasıl ispat edildiğini bilmiyorsanız kullanmayın”

-Eğitim konusuna, EMO’nun 'Mühendislik Eğitimi 3. Ulusal Sempozyumu'nda yaptığınız konuşmadan mühendislik eğitimine dair kısmına bakarak devam edelim... Rus matematikçisi Lomonosov’dan yaptığınız şu alıntıyı vurguluyorsunuz: **“Başkalarına ait lemma’ları, eğer nasıl ispat edildiğini bilmiyorsanız, kullanmayın.”**

-Bence bilim insanlarına öğretilmesi gereken çok önemli bir prensip bu. Bunu şöyle bir örnek üzerinde açıklamaya çalışayım: Ben size, "1, x, x², x³, ... gibi sonsuz sayının toplamı 1/(1-x) dir", desem; siz bunun nasıl ispatlandığını öğrenmeden, 'Ben, Mithat beyden duydum' diyerek bununla iş görmeye kalkışmamalısınız. İspatı gördüğünüz zaman öğreneceksiniz ki; sözü edilen sonuç ancak x mutlak değerce bir’den küçük ise doğrudur.

-Bu konuda şöyle devam ediyorsunuz: **“Bu prensibi ciddiye almayanlar, örneğin matematik dersinde bazı teoremlerin ispat edilmeden, fizik ve temel mühendislik derslerinde bazı formüllerin yasalardan hareketle çıkarılmadan reçete gibi öğrenciye belletilmesinden yanadırlar.”**

- Evet. Bu konuda çok ilginç örnekler biliyorum ama söyleşiyi uzatmış olmamak için onlardan söz etmek istemiyorum.

Telefonumun alarmı 05. 45’e ayarlıdır...

-Hocam, bu konuştuklarımızı, yani çocukluktan bugüne kadar gelen yaşam sürecinizi dahil ederek, hayatınıza ilişkin bir değerlendirme yapar mısınız bize?

-Altı yaşında öğrenciliğe başladım, bugüne kadar öğrenciliğim devam ediyor, hâlâ o psikoloji ile koşturup duruyorum ve her an sınav geçiriyormuşum gibi geliyor bana.

-Peki hayatınızda dönüm noktaları dediğiniz anlar oldu mu?

-Oldu tabii. Onu galiba konuşmalarımız esnasında söylemiştim. Mesela, Urfa’dan İstanbul’a göç edişimiz. Hatta Urfa’daki o yaşam tarzım, sokağa çok fazla çıkmamam, evin içerisinde kendi kendime elime geçen şeyleri okumak durumunda kalışım. Sonra Pertevniyal Lisesinde, Matematik dergisiyle tanışmam. Yine Pertevniyal Lisesinde hocaların bana olan ilgileri. Yine ortaokuldayken Rıfat beyin bana olan ilgisi. Bunlar farkında olmadan belki beni yönlendirdiler. En sonunda da Ratip beyden ders almam ve Cahit beyle karşılaşmam, Felsen’le tanışmış olmam. Bunlar küçük de görünse, bugün bulunduğum yere doğru beni yönlendiren olaylardı.

-Sizde tamamen bir ikilem yaratacak, eğer o dönüm noktasını bu şekilde dönüp devam etmeseydiniz bambaşka bir yola gideceğinize dair düşündürten, daha keskin noktalar yok mu?

Prof. Dr. Mithat İdemem, 70. yaş günü kutlamasında IŞIK EV’de, (Işık Üniversitesi Rektörü) Prof. Dr. Sıddık Yarman ile

Prof. Dr. Mithat İdemem eşi, çocukları ve torunlarıyla birlikte Tarabya’daki evlerinde (1996)

-Bunu zaman zaman düşündüğüm oluyor. Eğer o dönemin Urfasında asayiş öylesine bozuk olmasaydı, biz oradan İstanbul'a göç etmek zorunda kalmazaydık, tahmin ediyorum böyle olmazdım. Ya bir köy ağası veyahut da bir mafya babası olurum. Belki de çok genç yaşta, birilerinin kurşunuyla, hayatım bitmiş olurdu. Bunu zaman zaman düşünüyorum.

-Bir de belki, Denizcilik Bankasına gitseydiniz, hocadan teklif gelmeseydi, mühendis olarak yaşayacaktınız, bilim insanı olmayacaktınız.

-Tabii, haklısınız. O da önemli bir dönüm noktası.

-Keşkeleriniz oldu mu hocam hayatta?

- Olmaz olur mu!. Bunu bugün diyorum tabii. Ama onları yaşadığım günlerde başka şeylere keşke demişimdir.

-Sizin birikimlerinizden yararlanarak tavsiyelerinizi de almak isteriz. Öncelikle çocuklarını yetiştirmeleri konusunda ana babalara ne önerirsiniz? Bir baba olarak, hoca olarak, bir bilim insanı olarak, ana babalara, onların günümüzden başlayarak gelecekte iyi bir yaşam sürmeleri, topluma yararlı insan olmaları konusunda çocuklarını nasıl yetiştirmelerini, nasıl yönlendirmelerini önerirsiniz? Yönlendirmeliler mi, serbest mi bırakmalılar?

-Ben, öğrenim çağında olanların, üniversite öğrencileri de dahil olmak üzere, tümünden ilgiden yoksun bırakılmalarını doğru bulmuyorum. Öğrenim çağında, eğitim aşamasında olan gençler iyi eğitilmiş kişiler tarafından kontrol edilip yönlendirilmelidirler, diye düşünüyorum. Aksi halde, öğrenim çağı geçtikten sonra, insanın 'keşke' dediği şeylerin sayısı çok olabilir ve onları telafi için olanak da bulunamaz. Çünkü deneyimsiz kişi, neyin kendisi için doğru olduğunu takdir edemeyebilir. O, kendine kolay gelene, zevkli gelene yönelme eğilimindedir. Ama deneyim geçirmiş olan kişi, belki kendi zarara uğradığı için veya avantaj sağladığı için, neyin doğru, neyin yanlış olduğunu daha iyi biliyordur. Onun için onlar gençlere, yalnız kendi çocuklarına değil, öğrencilere de, etkili olabildikleri diğer gençlere de, ilgi göstermeli, onlara doğru yolu göstermek için çaba sarf etmelidirler. Daha da önemlisi, aileler, bu şekilde iyi eğitilmiş, iyi yetişmiş vatandaşlara bakmalı, onlar kendi çocuklarını nasıl eğitiyorlarsa, kendileri de kendi çocuklarını öyle eğitmelidirler.

Ama Türkiye'de, maalesef, bugün bu yapılamıyor; pek çok kişi, çok ters bir tutum içinde. Mesela, bakıyorum, biri kendi çocuğunu belli bir yönde eğitiyor, belli okullara gönderiyor, belli bir hayat tarzına doğru itiyor. Ama, çocuğunu ters yöne iten birini iyi niyetle uyarmak isteyenlere de "Ne karıştıyorsunuz; ülkede demokrasi var, herkes istediğini yapsın" diyerek karşı çıkıyor. Bence ana babalar kendilerini uyarılara veya destekler görünenlere iyice dikkat etmeli, kendi çocuklarını aynı biçimde eğitmeye çalışmayanların samimiyetine inanmamalıdır.

-Üniversite öğrencilerine önerileriniz nelerdir?

-Üniversite öğrencilerine önerilerim de aslında bu konuştuklarımızın içinde sonuç olarak ortaya çıkıyor. Her şeyi reçete gibi, hızla öğreneyim anlayışına heves etmeyip; az şeyi, sağlam temeller üzerinde öğrenmelerini tavsiye ediyorum. Böylece kazanılmış sağlam temeller üzerinde az bilgiyle bile belli bir yaşa gelindiğinde eksik kalanlar hızla tamamlanır. Ama temelsiz olarak, reçete gibi çok şey akla depo edilmişse, yeni şeyler kolay öğrenilemez. Onun için, temel şeylere önem vermeliler.

-Asistanlardan başlayarak akademisyenlere ne önerirsiniz hocam?

-Genç akademisyenlere, asistanlara az önce dediklerimden başka pek bir şey söylemek istemiyorum. O, "Bilmediğiniz lemma'ları kullanmayın" sözü bence yeter. İkincisi, yayın yapmak için yayın yapılmaz.

Mithat İdemen, torunu Can Ertan ile satranç karşılaşması yaparken

Bence, insan bir konuyu, bir problemi kavramak için çalışır, orada yeni bir şeyler fark ettiğinde, kendisi gibi konuya ilgi duyanlar öğretilsin diye yayınlar.

-Biraz gündelik yaşamınızdan söz eder misiniz, bir günü nasıl yaşıyorsunuz?

- Şimdi yaz mevsimindeyiz. Heybeliada'da kalıyorum. Telefonumun alarmı 05.45'e ayarlıdır, her sabah aynı saatte kalkarım. İlk yaptığım şey kendime, içine biraz nar suyu katılmış bir bardak taze portakal suyu hazırlamak olur. Bir bardak da eşime götürürüm, yatakta yarı uykulu vaziyette içer onu. Okula gideceksem, beyaz peynir ve domatesli sandviç yapıp, ayrıca yeşilbiber, salatalık ve bir de muz yanıma alır, başka bir şey yemeden saat 07.00 gibi evden çıkarım, saat 08.00'e yakın, Yeditepe Üniversitesinde olurum. Öğlene kadar bir iki büyük bardak kahve içerken; e-postalarımı bakarım, varsa derse girer gelirim. Yoksa incelemem gereken makaleleri okurum, onlardaki matematik işlemleri kontrol ederim, üzerinde çalıştığım problemle uğraşırım. Bazen ayaküstü diğer hocalarla sohbet ettiğim de olur. Öğleyin, eğer bir misafirim varsa, onu üniversitenin lokantasına götürürüm; yoksa evden getirdiğim sandviçi yerim. Bazıları merak edip sorar ama her gün aynı şeyleri yemekten hiç bıkmam.

Yemekten sonra yine iki kahve içerim ve biraz önce söylediklerime devam ederim. İşimi severim ama genellikle, beni bunalttığımı da söylemeliyim. Okulda bitiremediğim bazı şeyleri de vapurda yapmaya çalışırım. Bundan başka, öğrenciler için not ve homework hazırlıyorum, onlardaki şekilleri çiziyorum, formülleri yazıyorum. Şimdi elimde bir de kitap çalışmam var.

Okula gitmediğim günler, genellikle, saat 10 civarında eşimle beraber denize gideriz ve, bazen, güneş batıncaya kadar orada kalırız. Denize adadaki kulüpten giriyoruz. Biz kulübe üye değiliz; para ödeyerek giriyoruz.

-Kitabın konusu nedir hocam?

-Matematik... O kitapta da bir sürü teoremler ve formüller var. Hepsini çıkartmak, ispat etmek istiyorum. Bu da beni çok yoruyor. Aynen ödev yapan bir öğrenci gibi sürekli uğraşıyorum.

-Müzikle aranız nasıldır?

-Genellikle klasik evrensel müzik dinlerim. Özellikle de Puccini, Verdi, Rossini ve Mozart'ın operalarını ve Çaykovski'nin konçertolarını... Bilmediğim dildeki operaları, mesela İtalyanca olanları, dinlerken çok etkileniyorum. Türkçe dinlediğim zaman, İtalyanca dinlediğim zamanki kadar hoşlanmıyorum. Söylenenleri anladığımda laflar basit, normal seyrinde söylenmediği için de rahatsız edici oluyor. Ama anlamadığım dilde dinlediğimde, melodinin ve gür sesin etkisiyle, büyüleyici laflar söylüyorlarmış gibi geliyor bana. Öyle bir his uyandırıyor bende. Bazen evde açıyorum müzik setini, tekrar tekrar çalsın diye de ayarlıyorum; o bitiyor, bir daha, bir daha, bir daha. Eşim bazen soruyor, "Bıkmıyor musun bundan?" diye. Bazı şarkılar da çok hoşuma gidiyor. Tabii Türk müziğinde de sevdiğim şarkılar var. Örneğin ud veya kanunla yapılmış taksimleri çok severim.

-Hocam, biraz da ailenizden söz eder misiniz?

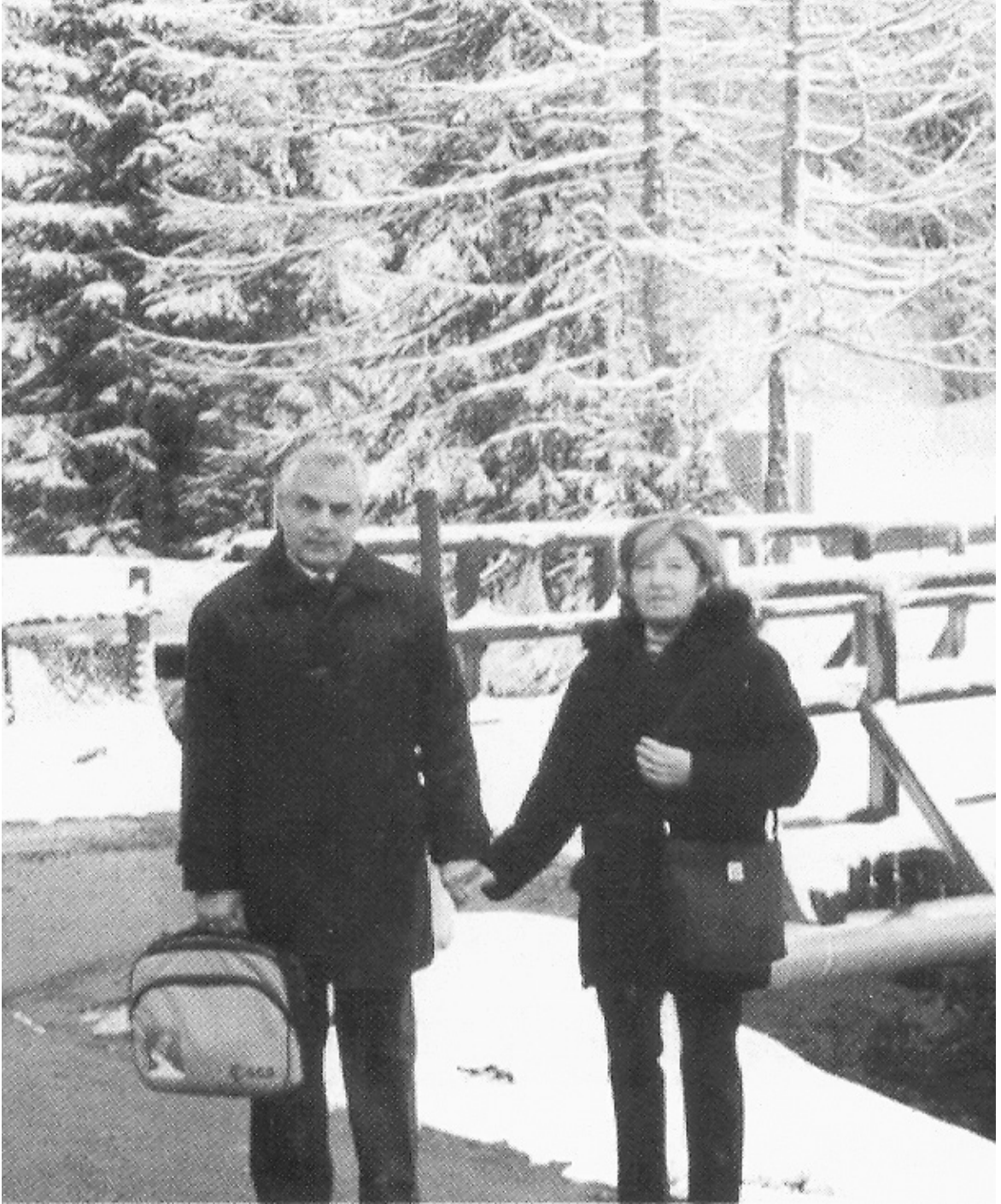
-Eşim Güner, ortaokul mezunu. Daha önce söz ettiğim gibi, Urfa'dan geldiğimizde İstanbul'da satın alıp yerleştiğimiz binadaki kiracılarımızdan birinin kızıydı. Öylece tanıştık, sonra da evlendik. Bir ara Hukuk Fakültesinde dekan sekreterliği yaptıktan sonra ayrıldı ve bize ev hanımlığı yaptı. Ama artık ikimiz de yaşlandık, yorulduk. Çünkü eşim torunlara da baktı, çocuklar ve eşleri çalıştıkları için üç torunu da o büyüttü. Yazın adada, kışın İstanbul'da hep onlarla ilgilendi. Geçen gün, bir komşusu ona; "Sen altı çocuk büyüttün" demiş.

Asistanlık, hatta doçentlik yaptığım günlerde ekonomik bakımdan epeyce zorluk çekmiş, sıkıntılı bir dönem yaşamıştık. Ama bunun hiçbir zaman farkında olmadık. Daha doğrusu, eşim o zor günlerde hiç sızlanmadığı gibi, hissettirmemek için elinden geleni yaptı. Hiçbir zaman sitem etmedi, dert yanmadı. İşte bugünlere hep birlikte böyle geldik. Ona çok teşekkür ederim.

İki kızım bir de oğlum var. Kızlarımın birer oğlu, oğlumun da bir kızı. Oğlum Murat iktisatçı, büyük kızım Siren gazeteci, küçük kızım Sibel de doktor.

-Sayın Prof. Dr. Mithat İdemem söyleşimizi burada noktalıyoruz; bize zaman ayırdığınız, yaşamınızı büyük bir içtenlikle bizimle paylaştığınız, akademik kariyeriniz ve bilim insanlığı birikimlerinizi bize aktardığınız için size çok teşekkür ederiz.

-Bir kere, bu giriştiğiniz iş için tebrik ediyorum sizi. Ayrıca bir vatandaş olarak da, teşekkür ediyorum. Sizleri tanıdığımı da çok çok sevdiğimi söylemek istiyorum. Bu işlerin bu kadar ciddiye alındığını gördüğüme de hem şaşıtm, hem de çok sevindim.

Güner ve Mithat İdemem 'AP 2000 Millennium Conference on Antennas & Propagation' nedeniyle Davos'ta

“Sen, bu kadar yıllık hocasın. En önemli özelliğin sence nedir? diye bana sorduklarında, çok sayıda insanın bana gelip söylediklerini aktarıyorum: ‘Size rastlamasaydım, şimdi bulunduğum yere kadar tırmanamayacaktım.’ Buna hayatım boyunca çok önem verdim; herkes çıkabildiği yere kadar çıkacak. En çok uğraştığım şey bu.”

Prof. Dr. AHMET DERVİŞOĞLU

1935 yılında, Gönen'in Akçapınar köyünde doğan Ahmet Dervişoğlu, 1947 yılında Gönen Birinci İlkokulunu bitirdikten sonra, parasız yatılı sınavını kazanarak, öğrenimine İzmir'de devam etti. Buca Ortaokulundan 1950 yılında ve Atatürk Lisesinden 1954 yılında mezun olan Dervişoğlu, aynı yıl İstanbul Teknik Üniversitesi sınavlarını geçerek Elektrik Fakültesine kaydını yaptırdı.

İTÜ öğrencileri arasında dağıtılan Abdurrahman Ağaoğlu Ödülünü, 1957 yılında elektroteknik disiplninde alan Ahmet Dervişoğlu, 1959 yılında Elektrik Fakültesini bitirip, Telekomünikasyon Kürsüsünde asistanlığa başlayarak, akademik kariyer doğrultusunda ilk adımını atmış oldu.

1961 yılında Hollanda'ya giderek, üç ay süreyle Philips firmasında incelemeler yaptı. Ahmet Dervişoğlu, 1962 Şubat ayında da üç yıl süreyle gittiği Amerika'da Illinois Üniversitesinde doktora çalışmaları yaptı. 1964 Ağustosunda doktorasını tamamladıktan sonra 1965 Şubatına kadar doktora sonrası araştırmacı olarak çalıştı. . Doktora tezini devre sentezi üzerine veren Dr. Dervişoğlu, İTÜ'ye döndükten sonra 1969 yılında doçent oldu.

1973 yılında Fulbright Bursunu kazanarak Amerika'da, Berkeley'deki California Üniversitesine giden Dr. Ahmet Dervişoğlu, orada devreler ve sistemler üzerinde araştırmalarda bulunup, konuk öğretim üyesi sıfatıyla ders verdi; 1974 Eylülünde yurda döndü ve 1975 yılında profesör unvanını aldı.

İTÜ'deki öğretim üyeliğinin yanı sıra 1970-1976 yılları arasında altı yıl süreyle Karadeniz Teknik Üniversitesinde ve 1976'dan 1999'a kadar 23 yıl Boğaziçi Üniversitesinde de hocalık yapan Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu, 1980-1982 yılları arasında ikinci kez bulunduğu Berkeley Üniversitesinde konuk öğretim üyesi olarak lisans düzeyinde 'devre sentezi' ve 'devre analizi'; yüksek lisans düzeyinde de 'bilgisayar yardımıyla elektrik devrelerinin analizi ve tasarımı' adlı dersleri verip, araştırmalar yaptı.

1985'te Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği Bölüm Başkanı olan ve 1987-1996 yılları arasında Elektrik Fakültesi Dekanlığını üstlenen Prof. Dr. Dervişoğlu, bu süreçte ortaya koyduğu kendine özgü yönetim anlayışıyla, fakülteye önemli katkılarda bulundu.

1997 yılında Macaristan'da, 1999 yılında da İtalya'da yapılan 'Avrupa Devre Teorisi ve Tasarımı Kongre'lerine katılarak tebliğler sunan Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu, 2000 yılı Eylül ayında emekliye ayrıldı.

'Bilimsel çalışmaları ve yetiştirdiği nitelikli insan kaynağı ile Elektronik ve Bilişim sektörünün gelişimine yapmış olduğu değerli katkılar için' 29 Ocak 2013 tarihinde, kendisine Türkiye Elektronik Sanayicileri Derneği tarafından Üstün Hizmet Ödülü verildi.

5 Ocak 2013 tarihine kadar Yeditepe Üniversitesinde ders vermeye devam eden Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu, evli ve iki çocuk babasıdır.

Doğduğum köydeki hayat, aşağı yukarı 500 yıl önceki gibiydi...

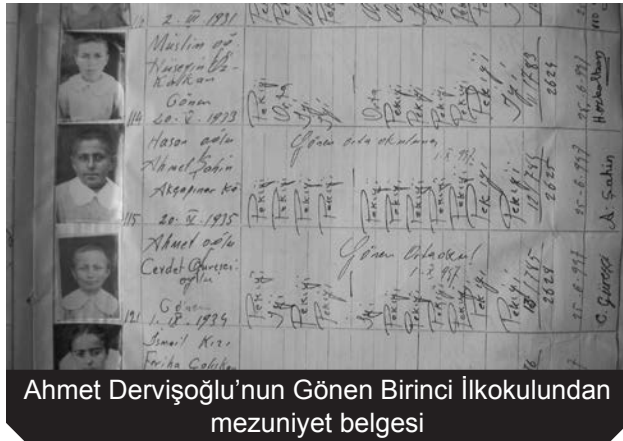
-Hocam, yaşamınızı çocukluk yıllarından başlayarak bize anlatır mısınız? 1935 yılında, Gönen Akçapınar köyünde doğduğunuzu biliyoruz. Öncelikle ailenizden ve ilkokul yıllarınızdan söz eder misiniz?

-Gönen'in Akçapınar köyü, Gönen'e 7 km mesafede, 40 hane, 200 nüfuslu küçük bir köy. 1940'larda patika gibi bir yolu vardı, ancak öküz arabasıyla Gönen'e gidebiliyordunuz. Elektrik yoktu, evlerde su, telefon yoktu; yani köydeki hayat, aşağı yukarı 500 yıl önceki hayat gibiydi. Köy, 1480'lerde kurulmuş haliyle kalmıştı sanki. Bu köyde yüzyıllarca kimse okula gitmemiş, okul yüzü görmemişti. Biz beş kardeşlik, benim bir büyüğüm olan 1927 doğumlu Mehmet Dervişoğlu vefat etti, en büyüğümüz 1923 doğumlu Recep Dervişoğlu da artık yaşamıyor. Babam köyün muhtarıyken, muhtarlık defterini kalın duvarlı evin pencere içerisindeki raf gibi bir yere koyardı. En büyük ağabeyim Recep 12-13 yaşlarında ama okul olmadığı için okula gidememiş; bu defteri merak edip, karıştırmış, sonra da "Okuma-yazma öğrensem de, bunları ve başka şeyleri okusam" deyip, Gönen'e pazara giden birisine para verip, ondan kendisine bir defterle bir kalem almasını istemiş.

-Peki, babanız nasıl öğrenmiş okuryazarlığı?

-1928'de alfabe değiştirildiği zaman... Harf Devriminden sonra herkese öğretiyorlar bir miktar, o şekilde öğrenmiş. Yani fazla bir şey bilmiyordu. Yakın zamana kadar, pek okuma yazma bilmeyenler de muhtar oldu. Belki şart var; ama başkası yoksa ne yapacak, idare ediyorlardı. Diyeceğim, Recep ağabeyim alligatör kalemle çalışmaya başlıyor. Bir de herhalde alfabe aldırılmış. Babam çok sert bir adamdı. Bir gün görüyor bunu, "Ne yapıyorsun?" diye soruyor. "Ben, okuma-yazma öğrenmek istiyorum" deyince ağabeyim, babam şaşırıyor ama hemen bunun için harekete geçip, sağda solda köy hocası aramaya başlıyor. Hem eski yazıyı, hem yeni yazıyı bilen, çocuklara yeni yazı da öğretecek bir hoca bulup köye getiriyor, "Sen, çocuklara bunu öğret" diyor. Bu şekilde ağabeyim okuma-yazmasını ilerletiyor. Tabii, köye de güçlü kuvvetli adam lazım. Ağabeyim Recep, ince, uzun bir çocuk. Gönen'de bir arkadaşıyla konuşurken babam, "Bu çocuk narin, çiftçilik yapamaz, bakkal olsun istiyorum" diyor. Arkadaşı da, önce okuma yazmayı öğrenmesi, bunun için de, okula gitmesi gerektiğini söylüyor. Babam, "Haklısın da köyde okul yok ki" deyince, "Gelsin, bizde kalsın" diyor arkadaş. Ağabeyimi okula götürüyorlar, sonra müdür önce bir sınavdan geçirip, "Bu çocuk üçüncü sınıftan başlayabilir" diyor. Babamın arkadaşı Harun amca ağabeyimi alıyor, eve götürüyor. Karısına, "Hidayet, Hidayet, bir oğlumuz daha oldu" diyor. Oysa Harun amcanın üç oğlu, bir de kızı var, kendisi de içgüveysi. Ona rağmen bir çocuk daha getiriyor eve. Kendi oğlu da üçüncü sınıfa gidecekmiş. Ağabeyim dördüncü sınıftan bile başlayabilirmiş, ama üçüncü sınıftan başlatıyorlar ikisi birlikte aynı sınıfa gitsinler diye. 1937 yılında okula başlıyor Recep ağabeyim. Bu arada kayıt sırasında bir sorun çıkıyor, bakıyorlar ki, çocuk 14 yaşında. Oysa 12 yaşından büyükler ilkokula kabul edilmiyor. Bunun üzerine mahkemeye başvurup, yaşını 12'ye düşürüyorlar. Böylece, asırlardan sonra köyümüzden okula giden ilk çocuk olan ağabeyim, ilkokulu bitirdikten sonra, parasız yatılı sınavını da kazanınca Balıkesir'e yol görünüyor. Giderken, bana bir kağıt ve kalem bırakıyor, "Sen de bir 'O', bir 'A' yap, ben gelinceye kadar çalış" diyor. Ben de yedi-sekiz yaşlarımda çalışmaya başlıyorum, bir taraftan da eski yazıya devam ediyorum, hatim indiriyorum.

Dokuz yaşına gelince, ille de okula gideyim diye kıvranıyordum. Kuran kursunun da en iyi öğrencisi olduğum için, hoca ısrarla, "Sen çok iyi bir hafız olursun" diyordu. Anneannem çok dindar bir insandı, "Aman oğlum, hafız ol. Bu dünyada da, öbür dünyada da rahat edersin" diye üstelemekteydi. Sonunda, Gönen'de bir akraba bulup, yanlarında bir yıl kalmamı istiyorlar.

Ahmet Dervişoğlu'nun Gönen Birinci İlkokulundan mezuniyet belgesi

Onların da yine benim yaşında okula giden bir çocuğu vardı. Okul da bir sınav yapıp, beni üçüncü sınıfa kabul edince, yanlarında kaldığım ailenin çocuğu ile birlikte aynı sınıfta okula başlamış oldum. O zamanlar Gönen’de üç ilkokul vardı, benimki Gönen Birinci İlkokuluydu. Günümüzdeki adı ise Şehit Rami İlköğretim Okulu.

Okula üçüncü sınıftan başlamak olacak şey değildi. Ama fazla sıkıntı çekmedim. Fikriye hanım adında yaşlıca bir öğretmenimiz vardı. O, pek destek vermedi. Ama dördüncü sınıftaki öğretmenim Bedia Ulusagüven’in desteği müthişti. “Bu çocuk iyi bir çocuk, bunu desteklemeliyiz” diyordu diğer öğretmenlere; beni epeyce korudu, önem verdi. Çok saygı duyduğum bir öğretmendir gerçekten, o zamanın idealist öğretmenlerindendi. On yıl sonra kardeşim Zeki’nin de öğretmeni oldu; ona da çok ilgi gösterdi.

Öğrencilere kol kanat germe konusunda asıl lokomotif okul müdürü Kamil Koç’tu. Recep ağabeyimi de okula o almıştı. Ağabeyim ilkokulu bitirdikten sonra, artık bakkal dükkânı açılabilirdi; onun okula

gönderilmesinin amacı oydu çünkü. Ama o köye döndükten sonra Kamil bey, haber gönderip, “Haftada iki gün buraya gel, sana ders çalıştıracağım, sonra da bir sınava sokacağım” demişti. Ağabeyim hemen ata atlayıp yanına gidince de bir kâğıt imzalatmıştı kendisine. Ne olup bittiğini anlayamayan ağabeyim, durumu hademeye sorunca, “Herhalde Savaştepe Öğretmen Okuluna göndermeyi düşünüyor” karşılığını

Buca Ortaokulu 1-E sınıfı, Tabiye öğretmenleri Turgut Kömürcü ile birlikte. Ahmet (Şahin) Dervişoğlu (oturanlardan soldan altıncı), DüNDAR Tolunay ile elele tutuşmuş (26 Nisan 1948)

almıştı. Meğer parasız yatılı sınavına başvuru kâğıdıymış, müdürün imzalatığı. Kâmil beyden başka kimsenin parasız yatılı sınavından haberi yok. Parasız yatılı sınavına girip kazanan ağabeyim, sağlık raporunu da alabilirse, Balıkesir Lisesine gidecekti. Muayene sırasında boy ve kilo arasındaki fark en çok 15 olması gerekirken; ağabeyimde 17 çıkıyor. Neyse ki memur, başını öne eğdirip boyunu ölçerek, bu farkı düzeltiveriyor. O memur bu müdahaleyi yapmasa Recep ağabeyim bakkal, ben de Akçapınar’da bir çiftçi olacaktım! Liseye giden ağabeyim, çok başarılı bir öğrenci oluyor; sonra, İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesine giriyor ve böylece, bakkal olması programlanmışken yüksek mühendis oluyor! Beşinci sınıfta bitirdikten sonra, ben de parasız yatılı sınavına girdim, kazandım. İzmir’de Buca Ortaokulunda okudum ki o zamanların çok ünlü, efsanevi bir okuluydu. Geleceğim için büyük bir avantaj sağlamıştı bu okul.

Gönen’den benimle birlikte, arkadaşım Özcan Soyer de sınavı kazanmıştı. Onun, Milli Eğitim Bakanlığında çalışan bir yakını, bizi Buca’ya vermişti ki, bu büyük bir lütuftu. Oysa bize en yakın okul, Balıkesir Lisesiydi, İzmir ise neredeyse, dünyanın öbür ucu gibi, uzaktı bize.

Buca Ortaokulunda üç yıl okudum. İlkokula üçüncü sınıftan 1944 yılında başlamış, 1947’de mezun olmuşum. Ortaokulu bitirdiğimde yıl 1950, İzmir Atatürk Lisesinden mezun olduğumda da 1954’tü.

O tarihlerde, en popüler mühendislik, inşaat mühendisliğiydi. Ağabeyim elektrik mühendisi olduğu için, ben de elektriği seçtim. Yoksa giriş sınavında aldığım puanla inşaat mühendisliğine de çok rahatlıkla girebiliyordum.

Herkes yeteneklerinin limitine gitmelidir

-Lise yıllarına dair aklınızda kalanlardan söz eder misiniz?

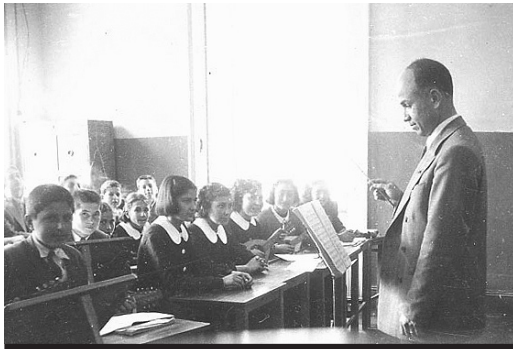
-İzmir Atatürk Lisesi, o zamanın gerçekten iyi bir okuluydu. Aklımda şu kalmış: Diyelim ki, 40 kişi mezun olduk, 38'i üniversite sınavlarında iyi yerleri kazanmıştı. O yıllarda merkezi sınav yoktu; İstanbul Teknik Üniversitesi ayrı sınav yapıyordu, diğer üniversiteler ayrı. Lisede bir matematik hocamız vardı; adı Sıtkı Selek. Fransa'da matematik tahsil etmiş, üniversitede asistanlık yapmış, sonra bir geçimsizlik nedeniyle lisede öğretmen olmuş. Müthiş bir matematikçi olan bu hocayla aram iyiydi. Kimyacımızın adı Halil'di, lakabı ise 'Halilcim'... müthiş bir kimyacıydı. Halit Olalı hocamız da müthiş bir fizikçiydi. Biyoloji öğretmeni Selahattin Okandan, Fransa'da okumuş çok bilgili bir öğretmendi. O zamanki lise öğretmenleri, rahatlıkla üniversitede asistan olabilecek, akademik hayata katılabilecek, çok bilgili ve disiplinli, öğrenciyi koşturan insanlardı. Gerçekten çok çalışıyorduk, ama çok da öğreniyorduk. Onun için, mesela ben, Teknik Üniversiteye 27. olarak girdim. Sınavda, "Dolmabahçe camisinin resmini çiz" dediler. Benim de resmim çok kötüdür, oralardan puan kaybettim; matematikten, fizikten, kimyadan değil.

İzmir Atatürk Lisesi birinci sınıf öğrencisi Ahmet (Şahin) Dervişoğlu (25 Ekim 1950)

-Üniversite dönemine geçmeden, lise yıllarında, derslerin dışında neler yapardınız? Yatılı okul olunca, herhalde haftasonları dışarı çıkabiliyordunuz.

-Tabii, o zaman televizyon yoktu Türkiye'de, sinema çok daha önemliydi herkes için. Bizim de en büyük lüksümüz sinemaya gitmekti. Gerçekten iyi filmleri kaçırmazdık, harçlığımızın önemli bir kısmı sinemaya giderdi. İzmir çok güzel bir şehir, okulumuz da Alsancak'ta fuar alanına çok yakın bir yerdedi. Kordon'da gezer, konserlere gider, başka aktivitelere katılırdık; kültürel olanakları zengin bir şehir olduğu için, kendimizi geliştirebildik. Ama yine de okul dışındaki hayatımız kısıtlıydı. Birincisi, ancak cumartesi-pazar dışarı çıkabiliyorduk; ikincisi, çok sınırlı bir bütçemiz vardı. Yine de iyi bir okulda okumak şansı bizim için. Çevresi, içi, yatakhaneleri, bahçesindeki ağaçları, disiplini, öğretmenlerin öğrenciyi hitabı, beslenme ve dinlenme olanaklarıyla konforlu bir ortam vardı burada.

Buca Ortaokulunda müzik dersi... öğretmen Neşet Özer. Ahmet (Şahin) Dervişoğlu sol başta (20 Nisan 1950)

Okul radyosundan yapılan müzik yayını üzerine Türk müziği mi, klasik Batı müziği mi çalın, tartışmaları yapılırdı. Çok sayıda öğrenci "Türk müziği çalsın" derken, ben, şiddetli bir şekilde klasik Batı müziği taraftarıydım, bahçede dolaşırken, Çaykovski'nin parçalarını ıslıkla çalar ve şunu derdim onlara; "Türk müziğini her yerde dinliyoruz; kendimize buradan bir pencere açalım."

-Klasik Batı müziğine olan ilginizin kaynağı neydi?

-Buca Ortaokulunda Neşet Özer adında çok iyi bir müzik öğretmenimiz vardı; Klasik Batı müziğine çok düşküncü ve çok iyi piyano çalardı. Zannediyorum, ondan etkilendim. Şunu özellikle belirtmek istiyorum: Klasik Batı müziği dinlememizin bizim için çok daha yararlı

olacağına inanıyordum. Burada bir arayış olduğunu zannediyorum.

İki eşit genç düşünelim; eğer birisi klasik Batı müziğinden hoşlanıyor, öteki Batı müziği dinlemiyorsa, birincisi behemehal fark atar ona. Bir basamak yukarıdadır çünkü, hayata bakan bir penceresi, bir zenginliği daha vardır, bir boyut daha kazanmıştır. Klasik müzik çok yetenek ve çalışma sonucu üretilmiş sanat eseridir; ondan mahrum olmamak gerekir.

Burada yıllar sonrasına dair bir şeyler söylemek istiyorum. Bence çok önemli bu.1970’li yıllardı, Çanakkale Seramik fabrikalarının, 27 Temmuzdaki kuruluş kutlamalarına gitmişim. O yıllar bir efsane gibi olan Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrasının alanında çok iyi yetişmiş direktörü Mükerrer Berk de oradaydı. Kendisiyle konuşurken, laf arasında, “Biz İstanbul’da da konser vermek isteriz, ama yer bulamadık” dedi. Oysa İstanbul Teknik Üniversitesinin çok iyi bir konser salonu vardı. Maçka’daki G Amfisi (Mustafa Kemal Amfisi), akustiğiyle çok iyiydi. Klasik müzik için salon çok büyük olmamalı; çınlama süresi ne fazla uzun, ne fazla kısa olacak. Mükerrer Berk’e, “Çok uygun bir salonumuz var” dedim. “Memnun olunuz” dedi. Hemen geldim Teknik Üniversiteye, “Böyle bir imkân çıktı” dedim. Çok uğraştım ve kabul ettiler, böylece konserler başladı. Yakın arkadaşım Prof. Dr. Mithat İdemen; abone gibi olmuştu, ailecek devamlı takip ediyorlardı. Geçenlerde konu açıldı, bunları anlattım, “Ahmet, sen mi ayarladın onu? Bizim için çok değerli bir etkinlikti” dedi. Derslerde hep söyledim; “Arkadaşlar; bakın, ayağınıza böyle bir imkân geldi, giriş ücreti 2,5 lira. Bütün izleyicilerden alınan para, orkestra şefinin maaşını bile karşılamıyor.” Yani bu, kaçırılmaz bir fırsat. Klasik müzikten henüz hoşlanmayan, bir arkadaşımız konsere gider, hoşlanır hale gelirse, kendisine bir kapı daha açmış olur, bir kademe daha yukarıya yükselmiş olur. Yıllarca o konserler İstanbul’da sürdü. Benim o klasik müzik merakım bu şekilde de İstanbul için yararlı bir iş yapılmasına yardımcı oldu.

(Not: Başına Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının eski müdürü Mükerrer Berk’in getirildiği İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası, G.E. Lessing yönetiminde ve çellist Reşit Erzin’in solistliğiyle İstanbul Teknik Üniversitesi, Maçka Maden Fakültesi salonunda 18 Kasım 1972 günü ilk konserini vermişti.)

-Klasik müziğin matematikle ilişkisi var mı?

-Bach’ın kanonları var, tamamen matematikle bağdaşır, yani çok sıkı ilişkisi var. ‘Gödel, Escher ve Bach’, önemli bir kitap. Orada, Bach’ın Prusya kralına verdiği ‘Müzikal Sunu’ adlı bestelerinin, Bach’ın üstün matematik zekâsının ürünü olduğu söylenir. Evrensel kabul görmüş bir klasik müzik eseri, çok üstün bir yeteneğin ürünüdür; o müziği dinleyenler onu yaratan üstün yetenekle etkileşim haline gelirler, kendilerini geliştirirler. Yani klasik müzik icra edecekseniz, çok iyi yeteneğiniz olacak, bu yeteneğin de üst sınırına gelmiş olacaksınız. Bu üst sınırlar beni çok etkiler. Mesela ben, baleyi çok severim, ondan etkilenirim; çünkü üstün bir yetenek, müthiş bir disiplin sonucudur ve yüksek bir estetiği vardır. Çok güçlü ve başarılı bir boksör düşünün; orada da üstün yetenek, müthiş bir disiplin var, ama baledeki zarafet yoktur. Ben, boks seyretmeyi pek sevmem, ama baleye hayranlık duyarım; çünkü orada üstün bir yetenek var ve yeteneğinin limitini sergileyen icra vardır, opera da öyledir.

-“Sınırlarımı zorlama”, herhalde hayatın her alanında geçerli bir şey, değil mi?

-Benim meşhur sözüm diye söylenir: “Herkes yeteneklerinin limitine gitmelidir.” Diyelim ki ben bir yüksek atlamacı olacağım, burada yeteneğim var; 1,75 metre atlayabiliyorum. Çok iyi bir antrenörün elinde, uğraşıyorum, uğraşıyorum 2 metreye çıkıyorum. Zaten ben, dünyanın en iyi antrenörüyle 2 metre 1 santime çıkacak idiysem, demek ki limitime vardım. Limite yaklaştıkça çok daha fazla çaba gerekiyor. Örneğin, 100 metreyi 15 saniyede koşarken 13’e düşürmek kolay, 13’ten 12’ye daha zor; ama 11’den, 10’a düşürmek için çok daha fazla emek koyacaksınız ortaya. Benim herkese söylediğim, her öğrenci, her insan yeteneklerinin limitine gitmelidir. Fırsat eşitliği budur.

-Bunu geliştirmek için ne yapması gerekiyor insanın, kendini nasıl beslemesi gerekiyor o iradeye sahip olabilmesi için?

-Eğitim sistemi, her bireye yeteneklerinin limitine gitme fırsatını vermelidir. O kadar zor bir şey değil. Diyelim ki, ortaokulda okuyan bir çocuğun müziğe yeteneği var, “Bunu sanat lisesine gönderelim, ondan sonra da yurtdışına gitsin” istiyorsunuz. Eskiden harika çocuklar kanunu vardı. Uzman kişiler Türkiye’yi dolaşıp yetenekli öğrencileri belirliyor; onları önce Türkiye’de, sonra yurt dışında eğitiyorlardı. Sanırım İdil Biret ve daha bir çok dünyaca ünlü sanatçımız bu şekilde yeteneklerinin limitine ulaştılar. Yeteneklerinin limitine ulaşma, herkesin tırmanabileceği yere kadar tırmanabilmesi konusunda, durum

pek iyi değil Türkiye’de. Ben, şimdi Gönen’de çok sayıda öğrenciye yardımcı olmaya çalışıyorum. Yaptığım şey, öğrencilerin tırmanabilecekleri yere kadar yükselmelerine yardımcı olmak. Diyorum ki, “Sınırlarınızdan azına razı olmayacaksınız; özellikle kız öğrenciler.” Mesela, Anadolu lisesi mezunu bir kız öğrenci sınavlarda yüksek puan aldı, geldi bana, "Ben Hukuk Fakültesine gitmek istiyorum; fakat maddi vb sebeplerden dolayı rehber öğretmenliği tercih edeceğim” dedi. “Hayır. Mademki puanın yetiyor, mademki yeteneğin yetiyor, oraya git, kaydını yaptır. Ben, sana yardım edeceğim” dedim. Gerçekten kaydını yaptırdı, okulu bitirip çok iyi bir avukat oldu. Şimdi hukuk okuduğu için çok mutlu. Böyle çok sayıda örnek var.

Bu vesileyle şunu söylemek isterim: “Sen, bu kadar yıllık hocasın. En önemli özelliğin sence nedir?” diye bana sorduklarında, çok sayıda insanın bana gelip söylediklerini aktarıyorum: “Size rastlamasaydım, şimdi bulunduğum yere kadar tırmanamayacaktım.” Buna hayatım boyunca çok önem verdim; herkes çıkabildiği yere kadar çıkacak. En çok uğraştığım şey bu.

Benim kızım bir yerde eğitim veriyor. Oradaki öğrencilerden birisi, “Siz, Ahmet Dervişoğlu’nun kızı mısınız? Babanızın öğrencisi olmasaydım ben çok daha aşağılarda kalacaktım” diyor. 1995 yılında Bursa’daki Uludağ Üniversitesine gitmiş, bir yarıyıl ders vermişim. Öğrencilere, “Bilgisayarsız, İngilizcesiz hayat yok” deyip nedenlerini açıklamıştım. O zaman bilgisayar oldukça pahalıydı, işte kızımla konuşan o öğrencim, yine de bilgisayar alıp, İngilizcesini ilerletmiş, böyle olmasaydı bu günkü konumuna gelemeyecekti.

-Bununla kentleşmenin ilgisi var mı hocam? Yani kentte yaşamının, o insanın gelişimine, bu limitlerini zorlayabilmesine sağladığı olanaklar. Örneğin, belki siz Balıkesir Lisesinde okusaydınız, lise yıllarındaki gelişim sürecinizle İzmir’de okumuş olmanız arasında herhalde çok büyük fark olurdu.

-Şöyle söylüyorlar: “Beethoven Çorum’da doğsaydı, belki çok iyi bir kaval çalıcısı olurdu.” Ortamın çok önemli olduğunu belirten bir şey bu. Bu eğitim işi fevkalâde önemli. Her insan, eğitimde çıkabileceği yere kadar çıkarsa, o ülke de çıkabileceği yere kadar çıkmış olur. Bunun için, herkesin bilinçli olması lazım; anneler, babalar, belediye başkanları ve üniversiteler... Türkiye’de bu mekanizmalar yeteri kadar iyi çalışmıyor; çünkü kültür, “Sen niye daha yukarı çıkmıyorsun?” diye zorlamıyor onu; özellikle kız öğrencilere “Bu kadar okudun; daha fazlasına ne lüzum var” diyor ve genel olarak hükümetler, Türk milleti, eğitime yeteri kadar önem vermiyor; çünkü milli gelirden eğitime ayrılan pay başka ülkelere göre düşük (Türkiye’de yüzde 4, İsveç’te yüzde 7,5). Örneğin, Güney Kore’nin hızlı kalkınmasının temel nedenlerinden biri, milli gelirden eğitime ayrılan payın yüksek olmasıdır. Netice, “Eğitime milli gelirden ayırdığımız pay ne kadar?” diye sorulduğunda, görüyoruz ki, ayrılan pay yeterli değil.

Biz, burada her kapıyı açan maymuncuk gibi adam yetiştiririz...

-Cumhuriyetin ilk yıllarında, bizim “İTÜ’nün Çınarları” adlı birinci kitapta işlediğimiz bir süreç; 1930-1940 yılları arası, Türkiye’de modernizasyona geçiş anlamında önemli uygulamaların hayata geçirildiği bir dönem oldu. Bunların en başında eğitim reformu yer alıyordu. Hatta ülke kalkınması, eğitimde gerçekleştirilecek atılıma endeksleniyordu; “Eğitim yoluyla kalkınacağız, önce insanları eğiteceğiz, kadroları eğiteceğiz ve bu insanlar, bu kadrolar da halkı eğitecekler.” Demek ki, Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitime verilen bir önem var. Sonra ne oldu da, eğitime bu kadar az önem vermeye başladık?

-Amerika Birleşik Devletleri’ne doktora için gittiğimde, orada bulunan 60 kadar Arap öğrenciyle çok münakaşalarım oldu ve hayretler içinde kaldım. Düşünce sistemleri kısıtlı; çünkü laik bir eğitimden geçmemişler, dogmatik düşünüyorlardı. Bu tecrübeleri yaşadktan sonra laik eğitim konulu bir yazı yazdım. Laik öğretim, Türkiye için, dünya için, insanlık için yaşamsal öneme sahiptir. Bunu ben yaşayarak öğrendim. Bugün deniyor ki, “İmam hatip okullarındaki öğrenci sayısı 230 bini aştı.” Bu, eğitime önem vermek değil. Sen, 230 bin çocuğu yeteri kadar laik olmayan bir öğretimin içine koyuyorsun. Çok büyük,

ağır bedeli var bunun toplum için. O sizin dediğiniz yaklaşımlar devam etseydi, imam hatip okullarında sadece gerekli imamları karşılayacak sayıda öğrenci olmalıydı. Bu, bizim ulus olarak pek başarılı olmadığımızı gösteriyor.

-Üniversitenin yaygınlaştırılması konusunda neler söylersiniz? 1950 öncesi üç üniversite var, sonra sekiz oluyor, günümüzde ise 170'den fazla; yani her şehirde birkaç üniversite var. Kimileri diyor ki, "Üniversitenin yaygınlaştırılması iyidir, o kentin gelişimini sağlar, orada bir dinamizm yaratır." Siz ne diyorsunuz?

-Çok kafa yorduğum bir konudur bu. Sorduğunuz için teşekkür ederim. Ben, bir ara, bir iş için TÜBİTAK'a çağrılmıştım. Orada, birkaç yıl önce (1992'de) kurulmuş olan Adnan Menderes Üniversitesinden bir profesörle tanıştım. Aynen sizin dediğiniz gibi, "Aydın'da üniversite açıldı. Çok iyi oldu, ekonomi canlandı, insanlar daha sosyal oldu" gibisinden bir şeyler söyledi. "Sayın hocam; verdiğiniz öğretim ve yaptığımız yayınlar uluslararası düzeyde midir?" diye sordum. "Hayır" dedi. "O zaman olmadı" dedim. Siz, o ekonomiyi başka türlü canlandıracaktınız. Burada insanları bir nevi harcıyorsunuz. "Neden?" diyeceksiniz. Ben 1959 yılında İstanbul Teknik Üniversitesinden mezun oldum; 1962 yılında Amerika Birleşik Devletlerindeki Illinois Üniversitesine doktora yapmaya gittim. Orada Yılmaz adında bir arkadaşım vardı. Nereden mezundu, şimdi tam hatırlayamıyorum. Devamlı beddua ederdi okuluna, "Ben, burada rezil oluyorum, burada müthiş sıkıntıya düşüyorum. Mademki bana bu diplomayı verdiniz, niye beni doğru dürüst eğitmediniz" diyordu. Bir üniversiteden mezun olan kişi, üniversitesinde uluslararası düzeyde bir eğitim almamışsa, komplekse giriyor, sıkıntıya düşüyor; yani o çocuğa pek iyilik etmiş olmuyorsunuz. Orada kalacak, pek önemli bir iş yapmayacak, başka alternatifi yoksa, sorun yok; ama "Ben, uluslararası arenaya çıkacağım, mesleğimi icra edeceğim" derse, şok oluyor.

Benim söylediğim şey şudur: Bir bölümün kaliteli mezun vermesi için, aşağı yukarı gerek ve yeter koşul, orada güçlü bir öğretim kadrosunun olması, öğretim üyesi başına öğrenci sayısının da 25'den pek fazla olmamasıdır. Üç süper hocanız var, 300 öğrenci var; olmadı. Hem hocalar kaliteli olacak, hem de bir hocaya düşen öğrenci sayısı 20-25 mertebesinde olacak. Aksi halde, onun kaliteli mezun vermesi mümkün değil. 170 tane üniversite yapıyorsunuz; buyurun, yapın. Ne kadar öğrenciniz var; diyelim ki 3,8 milyon. Ne kadar hocanız var. 46.000 (15.500 Prof., 8.500 Doç., 22.000 Yard. Doç.) O halde, öğretim üyesi başına öğrenci sayısı 82, olması gereken 25 mertebesinde. Sonuç, mezunların ortalama kalitesi düşük.

-Diploma vermeye yönelik bir eğitim...

-Evet, diploma vermeye yönelik bir eğitim ve kendi kendinizi aldatıyorsunuz, "Burada üniversite var, çocukları okutuyorum, mezun ediyorum, üniversite mezunu oluyor çocuklar" diye kendi kendinizi aldatıyorsunuz. Bunu şöyle anlayabiliriz. Bir üniversiteden lisans diploması almış olan bir öğrenci iyi bir üniversitede yüksek lisans öğrenimini başarı ile tamamlayabiliyorsa o öğrenci kaliteli bir öğrenim görmüştür diyebiliriz; aksi halde o üniversite görevini layıkıyla yapmadı demektir.

Teknik Üniversite Maslak'a taşındı; ama Mimarlık Fakültesini Gümüşsuyu'nda bıraktı. Neden; çünkü o öğrencilerin şehirle bütünleşmesi lazım. Şunu söylemek istiyorum: Üniversite, sadece hocaların, öğrencilerin alışveriş yaptığı bir yer değil; çevresi de önemli. Üniversite öğrencisi konserlere gidecek, güzel giyinmiş insanlar görecek, güzel kafeler görecek, lokantalar görecek, daha bir sürü şey. Falanca ücre bir şehre üniversite yaptın, hoca yok, zaten çevre yok; bu çocuk burada ne kazanacak? Üniversitenin bulunduğu yer de önemli. Konser salonları, tiyatroları, diğer sosyal ve kültürel etkinlikler de önemli.

Ben diyorum ki, üniversite öğreniminin asıl amacı, coğrafya bölümüne gittiysen sadece coğrafya öğrenmek değil; kafa geliştirmek, ufku genişletmek ve iyi alışkanlıklar edinmek; vaktini daha iyi değerlendiren, daha düzgün çalışan, kendi kendine öğrenen bir insan haline gelmek. Sen kendini geliştir; coğrafyadan mezun oldun, git, turizmde çalış. Ancak iyi bir üniversite öğrenimi görürsen mümkündür bu, insanın mezun olduğu konuda çalışması gerekmez. Bu, sana bir kafa yapısı veriyor, genel kültür veriyor, iyi alışkanlıklar veriyor. Ondandır, buradan keyif alıyorsan git, burada çalış. Dolayısıyla, öğrenciyi öyle yetiştireceksiniz ki, o konuda çalışmaya mahkum olmasın.

Dokuz yıl dekanlık yaptım. Çok birikimim var o konuda. Mezuniyet törenlerinde yaptığım konuşmalarda, "Biz, burada maymuncuk gibi adam yetiştiririz, her kapıyı açar" diyordum. Öyle yetiştiriyoruz onu. İlk

derste söylüyorum, “Bakın arkadaşlar, bu ders lojik devreler dersi; ama burada, bu konunun temellerini öğrenmenin yanında, düşünme yeteneğinizi geliştireceksiniz, sorumluluk duygunuzu geliştireceksiniz, kendi kendinize öğrenme yeteneğinizi geliştireceksiniz” diyorum. Bakın, bunların biri dersle ilgili, geri kalanlar değil; ama onlar daha önemli.

-Hocam, “Maymuncuk gibi öğrenci yetiştiririz; her kapıyı açar” dediniz, sanırım bu sözün açılımı şöyle: “Biz, elektrik mühendisi yetiştiriyoruz, ama sadece elektrik mühendisliği yapmayabilir.” Bu, olağan bir şey midir? Ülkede elektrik mühendisi ihtiyacı ne kadar olacak, bunlar nerede istihdam edilecek, serbest iş alanı yaratılacak mı, yaratılmayacak mı? Kendilerine istisnai olarak, “Ben, bunu okudum; ama bu işi yapmayacağım, başka iş yapacağım” diyenleri bir kenara koyarak söylüyorum. Öyle bir planlama olmadığı için, zorunlu olarak, geçinme vesaire için, “Ben, bu işte başarılı olamıyorum. Ne yapayım, ben de başka bir iş yapayım” deyip, üniversitede edindiği o genel kültürünü yansıtarak, başka bir alanda faaliyetini sürdürmesi. Kimya mühendislerinde de çok var bu, gidip başka işler yapıyorlar. Maden mühendisleri örneğin, başka alanlarda çalışıyorlar. Bu, olması gereken bir şey mi? Maymuncuk derken, “Böyle bir tıkanıklık var ülkede; böyle bir şey varsa da, bunu çözmeye yönelik öğrenci yetiştiriyoruz” anlamında mı bu dedikleriniz?

-Hayır, hayır. Tepede yetkili kimse olsam, ben, bu şekilde bir eğitim felsefesi kurardım. Herhangi bir yere girmiş olan kişi öyle yetiştirilmelidir ki, sadece o konuya değil, başka konulara da kolayca adapte olabilmelidir. Zaten üniversite öğretiminin amacı bana göre budur. Mesela, bazı çocuklar diyor ki, “Coğrafyayı kazandım, ama...” Diyorum ki, “Hiç üzülme. Coğrafyaya git, kendini geliştir; ama o işi de iyi yapacaksın. Coğrafyaya girdiyen, coğrafyayı iyi öğreneceksin, kendi kendine öğrenmeyi öğreneceksin, ufkunu genişleteceksin. Mezun olduktan sonra çok daha farklı bir yerde çalışabilirsin.” Ben, eğitimciysem, yetkiliysem, böyle adam yetiştirmeliyim. Eğitimin amacı bu. Diyor ki, “Ben, elektrik mühendisi olarak mezun oldum, bana bu kadar yatırım yapıldı. Ben, şimdi turizmde çalışıyorum.” İşini iyi yapıyor musun, seviyor musun; tamam. Hatta ben, elektrik fakültesinin dekanı olarak seninle röportaj yaparım, çocuklara gösteririm; “Bakın arkadaşlar; buranın mezunu, ama turizmcilik yapıyor. Çok memnun, çok da iyi iş yapıyor. Biz, amacımıza ulaştık. Ben, öyle adam yetiştirmişim ki, değil elektrik mühendisliği, turizmde dahi iddia sahibi oluyor.” Doğrusu budur.

-Burada zihinlere şöyle bir soru geliyor. Turizmcilik yapan elektrik mühendisinden söz edelim. İTÜ’ye sınavla giriyor. Diyelim, 150 puan alıyor. Onun arkasından, 149.8 puan almış öğrenci giremiyor. Onun belki elektrik mühendisi olma konusunda daha çok isteği var, ama başarılı olamamış, girememiş. Öteki giriyor, kontenjanı orada kapatıyor, elektrik mühendisliği eğitimi alıyor, okulu bitiriyor, ondan sonra elektrik mühendisliği yapmıyor, turizmcilik yapıyor. Bu, onun arkasındaki insanların eğitimini, en azından o alandaki eğitimini engellemek gibi olmaz mı? Niyet olarak öyle değilse de, objektif olarak böyle bir sonuç ortaya çıkarmaz mı?

-Bu, çok önemli bir konu, tartışılıyor. Neden planlanmıyor? Diyelim ki, filolojiye şu kadar öğrenci alınacak. Benim kızım filolog, hâlâ okuduklarının dışında çeşitli işler yapıyor. Ona insanlar kendileri karar verecek. Ama şunu da söyleyeyim: Siz, kontenjan koymayın, o bakacak piyasaya, buraya girecek; ama girerken diyecek ki, “Buraya giriyorum; ama büyük bir ihtimalle bu işi yapmayacağım, başka bir iş yapacağım. Nasıl olsa burada kendimi geliştireyim.”

Diyelim ki, elektrik mühendisliğinden her yıl 400 mezun veriyoruz; ama bakarsanız, bunların 300-350’si zaten elektrik mühendisliği yapıyor. Ben peşinen, “Buraya geldiniz, ama kafanızı buraya çevirin” demiyorum. Diyorum ki, “Bakın, burada iyi bir elektrik mühendisi olarak yetişeceksiniz; ama onunla birlikte başka öyle özellikler vereceğim ki size, mezun olduktan sonra, iki yıl geçti, ‘Turizmde daha iyi iş yaparım’ diye düşünüyorsun, ama turizm eğitimi almadın diyelim; zararı yok, sana yeterli formasyonu verdim burada.” Tabii ki coğrafyadan mezun olanlar büyük oranda coğrafya alanında çalışsın, en azından belirli bir süre. Yoksa peşinen bunların aklını karıştırmıyorum. “Ben, sana çok iyi elektrik mühendisliği temelleri vereceğim; ama onunla birlikte ufkunu genişleteceğim, analiz yeteneğini geliştireceğim, kendi kendine öğrenme yeteneğini geliştireceğim. Dolayısıyla sen, elektrik mühendisi olarak mezun olacaksın; ama bir süre sonra başka işler de yapabilirsin, merak etme, burada onun temeli var.” Tabii ki bu, çok büyük bir ferahlık yaratıyor. “Ben elektrige girdim, mahkumum ilelebet elektrikle uğraşmaya. Halbuki bir

süre sonra anladım ki, ben, başka bir şeyle uğraşmayı seviyorum.” Çocukların önemli bir kısmı, “Buraya geldim, ama pek de isteyerek gelmedim” diyor. Ben de diyorum ki, “Merak etme. Sen kendini burada iyi yetiştir, mezun olduktan sonra git, istediğin işi yap.”

Diyelim ki, babası elektrik mühendisi, “Sen de elektrik mühendisi ol” diyor. Kaç çocuk, “Ben, yanlış yere gelmişim” diyor, sonradan. “Niye geldin?” diye soruyorsun, “Annem babam öyle istedi” diyor. “Kardeşim, bu matematik. Senin matematikle aran iyi değilse, niye buraya geldin?” diyorsun, “Çalışırsın, yaparsın dediler” diyor. Ben, çalışarak iki metreden atlayabilir miyim?

Bu, çok önemli bir şey Türkiye’de... yani hayatını yaşamak...

-İzmir Atatürk Lisesindeki öğrencilik yıllarınızı konuşurken, üniversitede eğitim konusu üzerine düşüncelerinizin bir kısmını da almış olduk. Şimdi, kaldığımız yerden devam edersek; İTÜ’ye girme isteğiniz ortaya çıkmadan önce, lisede herhalde gelecekte beklediğiniz vardı. Mesleki anlamda, ya da yaşamak istediğiniz yerle ilgili olabilir. Sizin döneminizde o tür düşünceler nasıldı? Artık aileden kopuşu da getiriyor liseden sonraki dönem, kişinin daha bağımsız yaşayabileceği şehirleri seçmesi; artık kanatlanıp uçmaya başladığı, resimlerin yapıldığı, şiirlerin yazıldığı dönem. Siz, o yılları nasıl geçtiniz?

-Ben, daha yukarıya doğru bakıyordum; tırmanayım, her bakımdan tırmanayım istiyordum. Ama benim esas yeteneğim matematikte, fizikteydi. Matematik, insan zekâsının yarattığı muhteşem bir eserdir ve ben, matematiğe aşığım. Dolayısıyla, ben meslek seçerken bunu ön plana getirdim; matematiği bol olan bir meslek seçeyim dedim ki o da mühendislikti.

Ben, lisede çok çalışıyordum. Fransızca matematik kitaplarında, çözemediğim problem yoktu. “Bir üniversiteye gireyim, bu tempoyu biraz yavaşlatacağım” diye düşünüyordum. Çok tempolu çalışıyordum. Şimdi hâlâ devam ediyorum, fırsat bulamadım bir türlü tempomu yavaşlatmaya. Gerçi şimdi yarı emekli olduğum için, kendime daha fazla vakit ayırıyorum; fakat yakın zamana kadar bizim apartmanda derlerdi ki, “Apartmanın en çalışkan öğrencisi Ahmet Dervişoğlu’dur!” Herkes biliyor, ben çalışırım. Bunu neden söylüyorum? Çok çalıştım ve kendime güvenim tamdı. Daha önce de söylediğim gibi, Teknik Üniversiteye ilk 27 kişi arasında girdim. Benim yerim orasıdır. Zaten Türkiye’de kaç üniversite vardı, 1954 yılında Teknik Üniversitenin her fakültesine girebilirdim, ama Elektrik Fakültesini istedim. Benim numaram 5172. Fakülteye ikincilikle girmişim. Liseden arkadaşım Roland Kamber’in numarası da 5171, o birinci sıradan girdi. Onun çizimi de iyi olduğu için, puanı daha yüksekti. Fakülte numaraları da giriş derecenizi gösteriyor bir bakıma.

-İTÜ’yü kazandınız da kaydınızı nasıl yaptırdınız, o dönemden aklınızda kalan neler var? İstanbul’a yalnız mı geldiniz?

-Ben, ortaokula başlarken evden çıkmıştım artık. Hiç kimse de benimle ilgilenmiyordu; sıkışırsam, belki ağabeyim yardımcı olurdu. Kısacası, o tarihten itibaren kendi işlerimi kendim yapmaya başladım. İstanbul’a geliyorum, gidiyorum, fakülteye kaydımı yaptırıyorum; yani bunlar benim için çok basit şeylerdi.

İzmir Atatürk Lisesi, 27 Mart 1952.
Mithat İrimaltı, Ahmet (Şahin)
Dervişoğlu ve Nuri Özer

Ahmet (Şahin) Dervişoğlu İTÜ Gümüşsuyu binası önünde

-Aileyle bir çatışma oldu mu? İstanbul'a gitmenizi nasıl karşıladılar?

-Belki babam, “Diş Hekimliğine gitsen, daha iyi gelir getirir mi?” demiştir, ama hayatım boyunca ailem bana fazla karışmadı. Söyledikleri şuydu: “Bu çocuk doğrusunu yapıyor zaten. Endişeye de karışmaya da gerek yok.” Benim babam müthiş bir adamdı, çok becerikli bir adam, ikna kabiliyeti fevkalâde yüksek; ama bana pek karışmaz, “Sen, benden daha iyi bilirsin” derdi. Ona çok müteşekkirim, hiçbir zaman problem yapmadı, “Niye buraya gidiyorsun da oraya gitmiyorsun?” demedi. Evlenirken de karışmadı, ki bu konularda hep müdahil olurdu. Ama bana karşı farklı bir tutumu vardı, yani “Bu adam kendisini ispat etti, fazla karışmaya gerek yok” diye düşünüyordu. Ben böyle yorumluyorum. Mesela, “Ben cuma namazına gidiyorum, sen de gel” demedi hiç. Yani annemle ve babamla ilişkilerimiz fevkalâde iyiydi. Annem, beş vakit namazında, çok dindar bir insandı; ama “Oğlum, sen de oruç tutar mısın?” demezdi. Onlara müteşekkirim. Ben kendi hayatımı yaşadım, bu çok önemli bir şey.

30 Kasım'da Doğan Cüceloğlu'yla ortak bir konferans verdik ('İnsan insana bir gelecek için iletişim- aile-başarı ve başarı yolculuğu'). Doğan şunları söylemişti konuşmasında; “*Diyelim ki, 60 yaşında bir kadın var, Azrail gelmiş, canını alacak. Kadın itiraz ediyor; ben daha bir gün olsun hayatımı yaşamadım ki. Kayınvalidemin dediğini yaptım hep, sen nasıl alırsın canımı?*” Bu, çok önemli bir şey Türkiye'de, yani hayatını yaşamak; ya da toplumun baskısı dolayısıyla hayatını yaşayamamak. Ben dolu dolu yaşadım. 78 yaşındayım, çok mutluyum; yani hiçbir endişem yok.

-Bu, sadece size özel bir durum mu o dönemde; yoksa, genel olarak ailelerin okuyan çocuklarına karşı güven, saygı duymaya başlamalarından kaynaklanan bir tutum mu acaba?

-Benim durumum istisnadır. Dahası var. Mesela, benim eşim, başına örtüsünü örtün ya da örtmesin, oruç tutsun ya da tutmasın; kızlarım kısa giysin, uzun giysin, hiç karışmadılar. Ailecek yanlarına gittiğimizde, “Biz de insanlara ayak uyduralım” filan gibi düşünüyoruz, bir şeyler yapmaya çalışıyoruz; ama “Bak, burada herkesin etekleri uzun, senin hanımın eteği kısa, kızların yarı çıplak dolaşüyor” demediler hiçbir zaman. Çok önemli bir şey bu. Yani sizin geldiğiniz bambaşka bir kültür. Sen bir profesörsün, bambaşka bir durum; ama buradan kalkıp oraya gittiğin zaman hiçbir problem olmuyor. Burada benim verdiğim güven, bir de insanların o tutumu çok önemli. Yani zaten böyle anne baba olmasa, onun çocuğu okumaz diyeceğim. Seni okutuyor, uğraşiyor. Bir sürü anne-baba, “Bak, burada tarla duruyor, bana adam lazım” diyor, okutmuyor çocuklarını.

Bir şey daha söyleyeyim; bu da benim hayatımda önemli. Mesela, İngiltere'de bir işçi çocuğu işçi olur, sınıf atlamak pek kabul edilmez, herkes kendi kulvarında ilerleyecek. Aksi halde bocalamalar oluyor, yalpalamalar oluyor. Bunun benzeri de şu: “Sen, çiftçi çocuğu musun, okula mı gidiyorsun, bitir, bakkal ol; bilemedin, astsubay ol, yeter.” Daha yukarı çıkarsan, mesafe büyüyor geldiğin yerle ve sarsıntı olabiliyor, yalpalamalar, bocalamalar oluyor; vurgun yemiş gibi yani...

-Çok yoksul bir ortamdaki çıkıp, her şeye sahip olabileceği bir ortama gelen insanlarda genel olarak iki tür gelişim oluyor; ya o çıktığı ortama düşman kesiliyor, tamamen onu karşısına alıyor, reddediyor, ya da sizin yaptığınız gibi, öze dönme anlamında, onunla bağlantısını koparmıyor, sürdürüyor, belki de giderek artırıyor.

-Bu dediğiniz önemli. Mesela, “Alkolik bir babanın çocuğu ya alkolden nefret eder ya da alkolik olur” derler. Benzer şekilde, bizim köyden, okuyup büyük şehirlere yerleşmiş bazı tanıdıklara, gelip köyde ev yapmaları teklif edildiğinde, “Aman, aman oradan kurtulmuşum, bir daha döner miyim” diyorlar. Bunun zıttı da benim durumum.

Ben, köye 2007 yılında bir ev yaptırdım; oraya gittiğimde gelen giden eksik olmuyor, müthiş bir hareket var. Bence, bunun bilinçaltı sebeplerinden birisi şu: Ben, öze dönüyorum. “Sen çok yukarı gittin. Bak, burayla irtibatını kesersen, başın derde girer, bunalıma girersin” gibisinden... Dolayısıyla, ben de kendime göre böyle bir önlem aldım, kürkçü dükkânına dönüp, o tabiatla bütünleşiyorum ve çok mutlu oluyorum; fakat benim durumum istisnai bir durum benim çevremde.

-İTÜ'yü kazandınız, gelip kayıt yaptırdınız. Bize o günleri anlatır mısınız, 1954 yılı İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesi... Önce kimlerle tanıştınız? Aynı liseden arkadaşlarınız var ama Türkiye'nin dört bir tarafından gelen öğrenciler de var. Hocalarla ilk temasınız nasıl oldu? Liseden çıkıp üniversiteye geliyorsunuz, apayrı bir dünya. İstanbul'da yaşıyorsunuz. Üniversitede yurttta mı kaldınız?

-Yurtta kaldım. Makine Fakültesi ve Elektrik Fakültesi bir arada Gümüşsuyu'nda; İnşaat ve Mimarlık fakülteleri Taşkıışla'da; 1953 yılında kurulmuş olan Maden Fakültesi de Maçka'daydı. Biz, Elektrik Fakültesinde, sınıfta 80-100 kişi kadardık; bir aile gibiydik. Ben, sınıftaki herkesin adını soyadını ve nereli olduğunu bilirdim. Dolayısıyla, herkes tarafından tanınan popüler bir insandım. Bir de çok iyi not tutardım derste, çok çalışkan ve devamlı bir öğrenciydim. Beş yılda en çok beş ders kaçırmışımıdır. Derste not tutmayanlar ve derse gelmeyenler, benden defter isterlerdi. 'Defterlerin defteri' olan küçük bir cep defterim vardı: "Matematik defteri Hasan'da, kimya defteri Hüseyin'de," gibisinden notlar alırdım ona. 1959 Arı Yılığında yazar bunlar.

Çelik Arsel (sonraları Aygaz'ın 17 yıl genel müdürlüğünü yaptı), İnşaat Fakültesine girebileceği halde bizim fakülteye gelen sosyal yanı güçlü bir arkadaştı. Mezun olduğumuz 1959 yılında, sınıf yıllığına çıkarmayı o üstlenmişti. Sınıftaki herkesten fotoğraf, yazı toplamaya çalışıyor, ama zaman geçiyor yıllık için gerekli bu malzemeler bir türlü gelmiyordu. Bana, "Ahmet; sen, bana şu şu bilgileri toparlayıver, sana bir gömlek alayım" deyince, ben de "tamam" dedim. Hâlâ bana bir gömlek borcu var!

-1954 yılında Fakültenin durumu nasıldı?

-Diyelim ki her sınıfa 80 öğrenci alınıyorsa, beş sınıfta toplam 400 öğrenci vardı. Tabii kadro önemli, bir de öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı... Bu dersin hocası yok; ne yapacağız şimdi, gibisinden bir sıkıntımız olmadı.

-O dönemde kaç öğrenciye bir hoca düşüyordu?

-30 kadar. Kalabalık sınıflar vardı 100-150 kişilik. Sonuç itibarıyla biz, çok iyi hocalarla karşılaştık, kadro iyiydi. Ama bir de şu var: Mesela, sizde 200 öğrenci var, diyelim ki 10 da hoca; böldünüz, 20 öğrenci için bir hoca düşüyor; bu iyi. Fakat eğer bir öğrenci haftada 40 saat ders alıyorsa, bu sefer de hocanın yükü fazla oluyor. Öğretim üyesi başına diyelim ki 20-25 mertebesinde bir öğrenci düşmesi lazım, ama bir öğrencinin haftada 25 saat dersi olursa. Bizim derslerimiz çok fazlaydı. Haftada 36 saat kadar, korkunç bir ders yükü vardı üzerimizde. Bize her şeyi öğretiyorlardı. 'Mukavemet', 'makine elemanları', 'su makineleri', 'mekanik', 'kinematik' vesaire; sanki makine mühendisi olacakmışız gibi çok şey öğretiler, çok çalışmak mecburiyetinde kaldık; ama hoca sıkıntısı hiç çekmedik. Fakat ana faktör şuydu: Diyelim ki, Elektrik Fakültesine 90 öğrenci alınıyordu. Şimdi kaç kişi alınıyor? 500 kişi. Bu çok önemli. Biz, oradan kazandık. Fazla öğrenci yok, bir tek şube vardı ve bütün hocaları görüyorduk; A şubesinin hocaları başka, B şubesinin hocaları başka gibi bir durum yoktu. Öğretim üyelerinin itibarları ve maddi durumları o zaman daha iyiydi. Enteresan, değil mi? Genel duruma göre maaşları iyi, yurtdışına gidiyor, harcırahı veriliyor, laboratuvara bir şey alınacağı zaman para veriliyor, alet alabiliyor vesaire. Uzun yıllar üniversitede böyle sıkıntılar olmadı, yani "Paramız yok, laboratuvara alet alamıyoruz. Hocalarımızın maaşları çok düşük, moralleri bozuk. Asistan alınmıyor, işler bize yığılıyor" gibi sorunlar yaşanmadı. Belki de bunun sebebi, az üniversite, az hoca vardı ve devlet kolaylıkla destekliyordu, bir de herhalde daha fazla önem veriyorlardı hocaya.

-Hocalardan adını anmak istedikleriniz var mı? Özellikle sizde iz bırakan, hakikaten yararlandığınız hocalardan kimler vardı?

-Beni akademik hayata davet eden, Ord. Prof. Bedri Karafakıoğlu'ydu. Onun bende çok emeği vardır. Bedri hoca, kürsü başkanıydı. Kürsüde çalışan Prof. Dr. Tarık Özker ise, o zamanın efsane hocalarından biriydi, öğrenciler üzerinde muazzam etkisi vardı; pozitif düşünce, bilimsel düşünce, soru sorma, irdeleme anlamında.

'Devre analizi' ve 'devre sentezi' derslerini o başlatmıştı. Doktorasını yaptığı ABD'den 1956 yılında gelmiş, fırtına gibi bir adamdı Tarık Özker. Benim hocam oldu sonra, uzun yıllar onunla çalıştım.

Üniversiteye girdiğim zaman, Etibank'tan burs almıştım. Ailemin maddi gücü zayıf olduğu için hep parasız yatılı okumuştum zaten. Dolayısıyla, benim 10 yıl mecburi hizmetim vardı Etibank'a. Ama Bedri Karafakioğlu dedi ki, "Senin üniversitede kalman lazım." Ağabeyim de bir yerde iyi bir mevkide çalışıyordu. "Hocalar bana asistanlık teklif ediyorlar. Ne dersin?" diye danıştım ona. Sonuçta ailem de "Çok iyi olur" dedi. Peki, Etibank'a olan mecburi hizmetim ne olacaktı? O zaman

Ahmet (Şahin) Dervişoğlu, İTÜ rektörü Prof. Dr. Mustafa İnan'ın elinden Ağaoğlu ödülünü alırken (2 Kasım 1957)

Balıkesir Milletvekili olan, Sıtkı Yırcalı yardımcı oldu. Benim mecburi hizmetimi Etibank'tan Milli Eğitim Bakanlığına devrettiler, Milli Eğitim Bakanlığı da beni Teknik Üniversiteye verdi, mecburi hizmetimi orada yaptım. Bedri bey bana o teklifi yapmasaydı, endüstride çalışıyor olacaktım. O da çok enteresan, benim hayatımın yönünü değiştirdi. Ben, "Bilim Adamlığı Bilim Tarihi, Bilgi Toplumu" başlıklı yazımda diyorum ki, "Bir insan başarılı bir bilim insanı olacaksa, mutlaka olmalı; kendisi için, ailesi için, memleket için, insanlık için olmalıdır ve ben yolun başında olsam, hiç tereddütsüz, yine aynı yolu tutarım." Bunu hayatım boyunca söylemişimdir; bilim

insanlığının çok sıkıntılı olduğu devirlerde de söyledim. Çok mutluyum ki, bu yola girmişim; ama Bedri bey olmasaydı girmeyecektim.

-Öğrencilik yıllarınızda, 1957'de Ağaoğlu Ödülü aldınız. Bundan biraz söz eder misiniz? O zaman kaçınıcı sınıftaydınız?

-Büyük bir ihtimalle dördüncü sınıftaydım. 'Elektroteknik' dersi iki yıl sürdü. İki yıl süresince sınıftaki en başarılı öğrenciye, Ağaoğlu Ödülü olarak bir miktar para verildi. Ben ödülümü, 1957 yılında Rektör Prof. Dr. Mustafa İnan'ın elinden aldım. Bir de 'elektrik makineleri' dersi için aynı ödül vardı. Onu da alabilirdim; ama kuvvetli akımcı olmadığım için, onun kuvvetli akımcıya gitmesine gayret etti hocalar.

-Asistanlık dönemine geçmeden, öğrencilik yıllarınızdan biraz daha söz edelim mi? Hocalarla ilişkileriniz nasıldı örneğin? Derslerin dışında bir iletişim olur muydu hocalarla?

-O zaman aradaki mesafe daha fazlaydı; hocalar günümüzdekine göre daha yukarıdaydılar. Bunun da temel sebeplerinden biri, Almanya'da doktora yapmış veya yüksek öğrenim görmüş, epeyce bir hocanın varlığıydı. Alman ekolünde, hocaya kolay kolay itiraz edilmezdi. Prof. Dr. Mustafa Bayram benim hocamdı. Derste bir soru sordum. Verdiği cevaptan tatmin olmadım, biraz itiraz ettim, beni dersten dışarı attı. Özellikle onlar mesafeliydi. Ama Prof. Dr. Tarık Özker, o da benim hocam, tam tersine, öğrenciye çok daha yakındı.

-O, Amerikan ekolünden herhalde.

-Amerikan ekolündendi, evet. Bir de yaratılışı öyleydi. Mesela, Prof. Dr. Adnan Ataman da doktorasını Amerika'da yaptı diye biliyorum. O da mesafe koymazdı, ama yaratılış itibarıyla çekingen biriydi. Prof. Tahsin Savaş da öyledir; konuşursa çok iyi konuşur, ama pek yaklaşmaz öğrenciye. Biz, hocaların kalitesinden ve vatanperverliğinden çok istifade ettik. Müthiş vatanperver insanlardı; "Almanya'da varsa, burada da olacak bu laboratuvar" derlerdi. "Orada bu ders veriliyorsa, burada da verilecek. İşini ciddiye alacaksın, çalışacaksın" gibi. Adamlar enerjilerini ortaya koyuyordu; "Bu ülke de ileri gidecek, burada da laboratuvar olacak, burada da iyi öğrenci yetişecek" diye. O vatanperverliği, o yokluklar içinde fedakârca çözümler bulmayı onlardan, sonraları öğrendim. Fakültenin dekanı olduğum zaman, onlarla daha sıkı iletişim kurdum ve gördüm ki, hocalar müthiş bir enerji, müthiş bir vatanperverlik sergilemişler yokluklar içinde.

Mesela Tarık bey, ders dışı çok şeylere değinirdi dersinde. Çok popüler bir hocaydı; çok okuyordu, çok bilgisi, çok kıvrak zekâsı vardı.

-Hangi konulara değinirdi Tarık hoca?

-Mesela, akılcı düşünmek, sorgulamak, hurafelere, dogmalara karşı olmak, sosyal adaletin sağlanması yönünde daha aktif olmak. Kendisi de sosyal adaletçi, solcu bir hoca imajı veriyordu. Teferruatını hatırlayamıyorum; ama gerçekten dersi cazip hale getiriyor, öğrenciyi etkiliyordu. Sadece ders bakımından değil, “Doğru düşün, sorgula, boyun eğme, bilimsel düşün” gibi felsefi düşünce açısından da. Tarık Hocanın, bence esas katkısı buradaydı. Öğrenciye, pozitif düşünmeyi, sorgulamayı aşıyordu, “Soru sor. Var mı, yok mu, öyle mi, böyle mi?” diye. Öteki hocalar dersini verir, çıkar. Bir soru sorarsanız cevabını verir. Benim durumum özel. Ben, öğrencilere ders dışı çok şey söylüyorum ve çok etkili olduğumu söylüyor bana mezunlar. Hatta beni konuşmaya çağırıyorlar, “Gel, derste söylediğin şeyleri burada söyle” diye ve bu çok etki yapıyor. Birinci dersimde, bu dersin amaçları nedir; bu ders, iyi bir öğrenciye ne gibi kazanımlar sağlar, bir saat bunu anlatıyorum. Ders yılı sonunda konuşturuyorum, “Bakın, bunu bunu başaracaktık; yaptık mı?” diye fikir alıyorum öğrencilerden. Her birine bir e-posta gönderiyorum, “Bu soruları cevaplandırın” diyor, anket yapıyorum. Bunu yapan, çok az hoca var. Eğer söylediklerimin bir etkisi olmasa, durumum ben de, değil mi? Ama çok etkisi olduğunu görüyorum. Hatta bir kız öğrenci, derste not tutuyor. Ben, arada söylüyorum, “Başarılı bir mühendis olmak için şöyle yapın” vesaire gibi. Ona, “Sen, bunları da mı not tutuyorsun” diyorum. “Öbürlerini her yerde bulabilirim. Bu söyledikleriniz benim için çok daha değerli. Bunlar sizin tecrübeleriniz” diyor kız öğrenci. Velhasıl, bu, benim özelliklerimden birisidir.

-Tam sözcükleriyle hatırlamıyorum, ama bu hocalardan biri, “Teknik Üniversitenin bize kazandırdığı en önemli değer, bilginin nasıl elde edileceğini, sorunun nasıl çözüleceğini göstermesiydi; yoksa, bize gerekli gereksiz bilgi yükledi. Bize verdiği en önemli şey buydu. Biz, o sayede geliştik ve İTÜ’lülerin pek çok alanda başarılı olması da bu yüzdendir” diyor. O zaman hocalar sadece ders anlatıp gidiyorsa, bu özellik nasıl kazanılıyor? Bu kuşaktan söz ediyorum;1930’lu, 1940’lı yıllarda öğrencilik yapmış, sonra asistan olup akademik kariyerine devam etmiş hocalardan...

-Mühendislik bakış açısı diye bir kavram var; bunu işliyorum derslerimde. Bu dersi alan öğrenci, her türlü probleme karşı mühendislik bakış açısını kazanacak. Problem nasıl çözülür? Başım ağrıyor, o da bir problem. Dersi verirken, mesela diyorsun ki, “Burada bir telefon santrali var; buraya 100 bağlantı hattı koyarsak, isteyen iki kişiyi birbirine bağlar, aynı anda 100 kişi konuşur. Ama bayram oldu, 200 kişi birden konuşmaya çalıştı, tıkanıp sistem. Mühendissen, hesabını kitabını iyi yapacaksın. Bayramdan bayrama kullanılacak bir alet için, oraya fazla para harcamayacaksın. Bayramda sıkıntı olur. Bayramda sıkıntı olmasın dersin, her ay ödediğin para yüzde 50 artar. Bayramda sıkıntı olmasın diye, her ay yüzde 50 fazla ödeyeceksin. Bu, mühendislik değildir.” Devamlı bu kavram işleniyor; her probleme en ekonomik ve en hızlı çözümü nasıl bulabiliriz?

Süleyman Demirel Cumhurbaşkanırken, Ersin Kaya dedi ki bana, “Ben, yarın Cumhurbaşkanıyla röportaj yapacağım. Ne soru sorayım?” İki soru söyledim, biri şuydu: “Kendisi, 50 yıldır devlet hizmetinde. Acaba hukuk fakültesinden veya siyasal bilgilerden mezun olsaydı daha mı başarılı olurdu? Bunu sor” dedim. Demirel’in cevabı şöyleydi: “Mühendislik kafasını hiçbir şeye değişmem.” Teknik Üniversite bu kafayı veriyor öğrenciye.

-Bu noktada toplum mühendisliğinden konuşmamız gerekecek biraz. Süleyman Demirel, Turgut Özal, Necmettin Erbakan, sizin okulun mühendis mezunları. Başka hangi okuldan var böyle, bilmiyorum. Bunlar, bu ülkede Başbakanlık yaptılar, Türkiye'nin politikalarına önemli ölçüde etkide bulundular. Uyguladıkları da bir bakıma buydu galiba, toplum mühendisliği. Sizin az önce verdiğiniz örnekteki gibi, mühendis bakışıyla, örneğin bayramda sıkıntı olacak, onu düşünmeyeceksin; orada sıkıntı olursa olsun, zarar edersin. Bu bakış topluma uyarlandığında karşılığını bulur mu; yani sosyal açıdan baktığımızda özellikle, doğru bir yöntem midir?

-Ben, iyi bir yönetici olmak için iki koşul koyuyorum. İyi bir yönetici olmak bambaşka bir şey, müthiş farklı bir şey. Mesela Süleyman Demirel, iyi bir mühendis, onun yanında iyi bir yönetici. Çok iyi değil bence, ama iyi bir yönetici. O, her mühendiste yok, çok az mühendiste vardır; hem iyi bir mühendis, hem de iyi bir yönetici. Çünkü yönetmek deyince, insan sevk ve idaresi için içine giriyor. Süleyman Demirel’in en güçlü yanı şu: Bütün rakamlar kafasında. “Şu parayı şuraya yatırırsam kaç yılda kendisini

kurtarır, buraya yatırırsam kaç yılda kurtarır? Elimde ne kadar para var? Nereye, ne yatırıyım.” Bunu bilmesi için de Türkiye’yi iyi bilecek. Nerede su var, nereye baraj yapılabilir, hangi köyde elektrik var, hangisine elektrik getirilebilir? Bütün rakamlara inanılmaz derecede hakim. Kars’ın falanca köyünde henüz elektrik yok, Edirne’nin filan köyünde bilmem ne yok, hepsini biliyor. Ama parayı en iyi nasıl harcarsınız; elimdeki parayı nasıl harcayayım ki, milli geliri en fazla yükselteyim? Orada mühendislik kafası müthiş işe yarıyor; parayı çarçur etmiyorsunuz. Paranın dışındaki imkânlar da var. Bu adam burada mı çalışsın, orada mı? Elinizdeki imkânları en iyi şekilde değerlendirerek, diyelim ki, milli geliri en fazla yükselteceksiniz bir yılda. Bu hesabı çok iyi yapıyor adam. İşin sosyal tarafını da biliyor. Diyelim ki, bu köyde elektrik yok; elektrik bağlarsam, fazla bir getirisi olmayabilir. Ama bunun bir de sosyal tarafı var; köyü karanlıkta bırakıyorsun. Bu hesabı kitabı çok iyi yapıyor. Mesela, Bülent Ecevit bunları yapamıyor, problemleri çözemiyor. Ben, Bülent Ecevit’i daha çok severim. Daha medeni bir insandır, daha çağdaş bir insandır. Ama öteki adam süratli bir şekilde kavriyor, problemi çözüyor. Öğrencilere söylediğim ve sizin sorunuza da cevaplandırılan bir konu daha var: Sadece iyi bir mühendis olmaya çalışmayın; ufkunuzu genişletin, roman okuyun, tiyatroya, sinemaya, müzelere gidin. Çünkü bir çoğunuz sonunda yönetici olacaksınız.

Toplum mühendisliği, toplumu tasarlamak değil de, milli geliri maksimize etmektir; ama sosyal dengeleri de göz önünde bulundurarak...

-Az önce adını saydıklarına baktığımızda, onların ülkede etkili oldukları dönemlere de baktığımızda, tamam, belki para dediğiniz gibi kullanılıyor, yani elinizde bir para var ve bunu optimal kullanacaksınız; ama özellikle Süleyman Demirel’le birlikte başlayan, sosyal devletin erozyona uğratıldığı dönemler bunlar. Turgut Özal, aldığı 24 Ocak kararlarıyla zaten onu tamamen kilitliyor. Necmettin Erbakan’ın durumu biraz farklı. Demirel ve Özal dönemlerine baktığımızda, belki milli gelir yükseliyor, ama Türkiye’de devletin sosyal boyutunun giderek azaldığını görüyoruz.

-İki noktaya değineyim. Türkiye’de elektriksiz köy çok süratli bir şekilde azaltılmıştır. Bu, Süleyman Demirel’in başarılarından birisi. Bu, tamamen sosyal adalete yönelik bir şey, değil mi? Diyor ki, “Elektriksiz köy kalmayacak.” İnanılmaz bir başarı gösteriyor orada.

İkincisi, 1971 yılında Türkiye’de 100 kişiye 1 telefon düşüyordu. 1972’de yazılıyorsunuz, yıllar sonra sıra geliyordu size. Özal, bunu çözdü. Geldi, “Hayır, böyle olmaz” dedi. Neden sıkıntı vardı? Para toplayamıyorsun, yatırım yapamıyorsun. Diyor ki, “Fazla toplayacağım, fazlasıyla yatırım yapacağım ve bu problemi çözeceğim.” Bu problemi çözdü. Adamların böyle enteresan başarıları da var; onları da görmezseniz, pek inandırıcı olmazsınız. Yani “Bak, şöyle şöyle katkıları var, burada da sosyal adaleti sağladı” demek gerekir. Sosyal demokrat partilerin bir numaralı hedefi refahı yaygınlaştırmaktır. Bu adam sosyal demokrat değil ki zaten. Ama dediğim gibi, “Her köye elektrik getireceğim, okul götüreceğim” diyerek de bir sosyal taraf ortaya koyuyor.

Soma Termik Santralinde... Ahmet Şahin Dervişoğlu, ayakta soldan üçüncü (22 Haziran 1958)

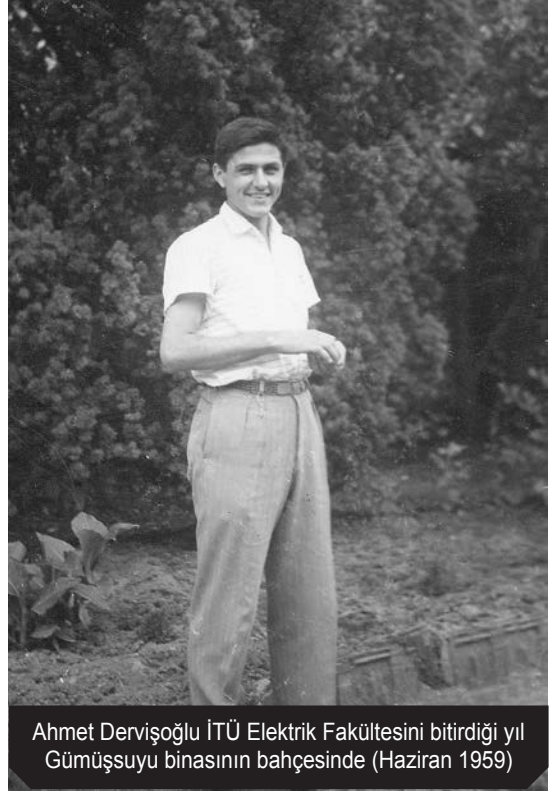
-1959 yılında, asistan olduktan sonra, akademik kariyer yolculuğunuz başlamış oldu. Sizden önceki dönem hocaların anlatımında, asistanların o dönemde geçim sıkıntısı çektikleri ifade ediliyor, hemen hemen hepsi ek işler yapıyorlar. Sizin döneminizde bir fark var mıydı?

-Ben asistanlığında hocaya çok yardım ediyordum; sınav kağıtlarının okunmasında, soruların düzenlenmesinde, daha pek çok şeyde...

Burada çok önemli bir şey var. Ben diyorum ki, bir üniversitenin geleceği, akademik hayata yetenekli

gençleri çekebilmesine, onlara verimli bir çalışma ortamı sağlamasına bağlıdır; ülkenin geleceği de buna bağlıdır. Çünkü bir ülkede üniversiteler iyiye, ülke de iyi olur. Son merci üniversitedir, problemler en sonunda üniversiteye gelir. Üniversite de çözemezse, özgüven gider, problemler çözülmez. Önemli olan, iyi elemanları çekebiliyor musunuz; çekiyorduk. Ben, sınıfın tartışmasız en çalışkan öğrencisiydim, başarılı öğrencisiydim. Bana bunu teklif ediyor, ben kalıyorum. Şimdi bu mümkün değil.

Maçka'da bir okul açtılar. Amaç, orada dört yılda daha başka mühendisler yetiştirelim; ama öteki amaç, burada var olan hocalara da ek görev sağlayalım. Çok önemli. Tabii, orada asistanlara da ek görev çıktı. Bir de ders verdirdiler bana: 'Transmisyon hatları'. Maaşımın üçte ikisi kadar da oradan alıyordum. O dönem, sıkıntı çektim mi, çekmedim mi, hatırlamıyorum. Bugün daha fazla sıkıntı çekiyor araştırma görevlileri. Sıra doktora geliyor, "Kusura bakmayın, gideceğim. Bana dışarıda verilen maaş, burada profesör olsam, alacağım maaştan daha fazla" diyor. O zaman böyle değildi, profesör maaşları milletvekili maaşları kadardı. Bugün o sıkıntı daha fazla. Bakın, sonucu söylüyorum. Siz, üniversiteye iddialı mezunları çekebiliyorsanız, problemi çözdünüz demektir. Belki ülkede var olan ekonomik sıkıntı bunun nedenidir. Ama ne olursa olsun, iyi mezunları üniversiteye kazandırdığınız zaman üniversitenin geleceğini de kurtarmış oluyorsunuz. O zamanlar, sınıfın en iddialılarına teklif ediliyordu, büyük çoğunluğu kalıyordu. Bu önemli.

Ahmet Dervişoğlu İTÜ Elektrik Fakültesini bitirdiği yıl Gümüşsuyu binasının bahçesinde (Haziran 1959)

-Bu uygulama hangi yıllara kadar başarılı olarak devam etti?

-1959'da bana bu teklif yapılmıştı. Herhalde 1980'lere kadar devam etmiştir. Kadronun nitelik ortalaması düşmektedir bugün. Neden? İşte bundan. Üniversite, en iddialıları kadrosuna alabiliyordu, şimdi alamıyor. Mesela, 1990'larda, Devreler ve Sistemler Anabilim Dalına beş araştırma görevlisi alacaktık; ilan verdik, 10 kişi başvurdu. Biz, onlardan üçünü seçebildik. Beş iyi adam bulamadık, üç kişi bulduk, aldık. Şimdi, beş kişi için ilan veriyorsunuz, üç kişi başvuruyor.

-Neden böyle oluyor?

-"Üniversiteye girsem maaşı düşük; doçent olsam, profesör olsam da yine düşük. Ama endüstriye girsem, peşinen iyi bir maaşla başlıyorum ve yükseliyorum, çok daha fazlasını alıyorum" diye düşünülüyor. Esas parametre bu, ama başka şeyler de var. Diyelim ki, bana başka bir kürsüden asistanlık teklif etselerdi girmezdim; ama burası (telekomünikasyon) teklif etse girerim.

Akademik hayatı cazip kılan belki 20 parametre var; en önemlisi maaş, bir diğeri çalıştığınız insan. Üçüncüsü, ikide bir üniversiteye müdahale ediyorlar mı? "Ben buraya gireceğim, bir kanun çıkacak, tutup beni başka yere atayacak, işler karışacak" tedirginliği. Böyle daha bir sürü şey var; ama özet olarak şunu söyleyebilirim: Mesela, bir ekonomik kriz çıkıyor, ertesi yıl birçok insan üniversiteye başvuruyor; yani o krizin hayırlı bir tarafı. Demek istiyorum ki, devamlı iyi elemanları çekebiliyorsan, tamam. Bazen tamamen ekonomik krizden dolayı olur, bazen maaş düzgün olduğu için olur, ne olursa olsun; yani parametre tek değil. Bir adam, akademik hayata girmek isterse, çok şeye bakıyor; maaşa bakıyor, hocaya bakıyor, üniversiteye bakıyor, ondan sonra karar veriyor. Çünkü adam iddialı, zaten nereye gitse iş bulacak, buraya mahkum değil ki. Ama Prof. Dr. Mustafa Santur şöyle diyordu: "Dışarıda iş bulamayanlar gelip asistan kalıyorlar."

İlk defa benim yaptığım sentezle, denklemlerden geriye gidip devreyi buldum

-1961'de Hollanda'ya gidiyorsunuz...

-Evet, üç aylığına Hollanda'ya, Philips'e gönderdiler. Benim için çok yararlı oldu. İlk yurtdışı deneyimim budur. Sonra oradan geldim, doktora için 1962 Şubatında Amerika'ya gittim, 1965 Şubatında geri döndüm.

A.Dervişoğlu Yalova Termal'de (1 Mayıs 1961)

-Amerika tercihi nasıl çıktı ortaya?

-Benim hocam Tarık bey, doktorasını orada aynı üniversitede yapmıştı. Hatta Prof. Dr. Adnan Ataman da orada yapmıştı doktorasını. Illinois Üniversitesi, sadece Amerika'nın değil, dünyanın sayılı üniversitelerinden biriydi o zaman, hâlâ da öyle. Amerika'da doktora öğrenimi müthiş sistematikti.

Sistem kurulmuş; şunu yapacaksın, şunu yapacaksın, şunu yapacaksın, tıklar tıklar ilerliyorsun. Başka da bir meşgale yok. Bütün enerjinizi oraya veriyordunuz. Ama mesela, Teknik Üniversitede öyle bir sistematiği yoktu. Zaten doktora öğreniminin başlangıç kısımları. Bir de kâğıtları oku, sınavlara gir, şunu yap, bunu yap, bir sürü de yan meşgale var. Dolayısıyla, İTÜ'de kalsan beş yılda yapacağın işi Illinois'da iki buçuk yılda ve daha da iyi yapıyordun.

Beni göndermek istemediler; çünkü benden önce giden Prof. Dr. Yılmaz Tokad, doktora'dan sonra geriye dönmemiş, Amerika'da kalmıştı. Bana, "Sen de gidersin, dönmezsün" dediler. "Benim için bu önemli" diye çok ısrar etmem üzerine "Tamam" dediler ve fakülteden bu doğrultuda bir karar çıkardılar; ayda 140 dolar da harçlık verdiler. Bu parayla ucu ucuna geçinebiliyordum. Ama bir yıl sonra, yanında çalıştığım, dünyaca meşhur hoca, Sundaram Seshu, bana ayda 220 dolarlık araştırma bursu sağladı. Böylece, ikisi bir araya gelince, birdenbire rahatlamış oldum. Teknik Üniversitede çok başarılı bir öğrenciydim, ama Illinois Üniversitesine bütün dünyadan en başarılı öğrenciler geliyordu. Özellikle Çinli öğrenciler müthiş çalışkandı, neredeyse 24 saat çalışıyorlardı. Acaba ben, orada nasıl bir performans yaparım diye bir endişem vardı. Önce, iki üç ay dinleyici olarak bulundum, ondan sonra ağustos ayında derslere kaydoldum.

-Amerika'ya giderken İngilizceniz var mıydı?

-Ben, üniversiteyi bitirinceye kadar bir kelime İngilizce bilmiyordum, Fransızca çalışmıştım. Üniversiteyi bitirdikten sonra kurslara gittim, İngilizce öğrendim biraz. Amerika'ya gittiğim zaman, her doktora öğrencisi iki farklı yabancı dilden sınav verecekti ki, bunlar Rusça, Almanca, Fransızca dilleri arasından olacaktı. Sanki ben Amerikalıydım da, ayrıca, iki yabancı dilden daha sınav verecektim. Amerikalıların canı çıkıyordu iki yabancı dilden sınav verinceye kadar. Ben, hem Fransızca, hem Almanca sınavlarını, sanki İngilizce anadilimmiş gibi bir seferde verdim. Gittim, Amerika'da doktora yaptım, sonraki yıllarda üç yıl da hocalık yaptım. Dolayısıyla, İngilizce öğrenecek insan öğrenir. Benim gibi birçok insan var. Sırf İngilizce öğrensün diye dersleri İngilizce yaparsan, verim müthiş düşüyor. Bir insan, en iyi kendi anadilinde düşünür, tartışır ve yazar. Sizinle bu mülakatı İngilizce yapsak, olur mu? Araya bir duvar çekmiş oluyorsun o zaman. Ama ben, Amerika'da derslere giriyorum; tabii ki hoca İngilizce konuşacak. Ben, orada sıkıntılıyım; ama uğraşıyorum, yapıyorum. Diyelim ki, Amerika'da ben ders verdim, öğrencinin anadili İngilizce, benim Türkçe. Benim verimim düşüyor. Türkçe olsa daha iyi vereceğim. Ama öğrencinin bir sıkıntısı yok, çünkü onun anadili İngilizce. Fakat çocuk Türk, ben de Türk; şimdi İngilizce konuştuğum zaman, hem ben performansımı yapamıyorum, hem de karşımdakinin anadili İngilizce olmadığı için verimi düşüyor, iki kere verim düşüyor. Bir de psikolojik tarafı var ki o da verimi azaltıyor. Sen Türk, ben Türk, niye birbirimize eziyet ediyoruz? Öğretimin, sırf İngilizce öğrensinler diye İngilizce yapılması inanılmaz bir hata.

-Doktora teziniz neydi?

-Devre sentezi üzerineydi. 1957’de, durum denklemleri konusunu ortaya atmışlardı. Hocam, Sundram Shesu adında bir Hintliydi. O zaman dünyada çok iyi tanınan bu müthiş adamın, hocam olması benim için bir şanstı. Benim bu yeni konuda doktora yapmamı istedi. İlk defa benim yaptığım sentezle, denklemlerden geriye gidip devreyi buldum. Benim, iyi bulunan bu çalışmam sonra çok iyi bir dergide yayımlandı: (A.Dervişoğlu "The Realization of the A-matrix of a Certain Class of RLC Net works", IEEE Trans. Circuit Theory, Vol. CT-13, pp.164-170, June 1966).

-Burada hemen aklıma şu geldi: Hindistan’da bilgisayar teknolojisinin, yazılım programlarının gelişmiş olması, o yıllara mı dayanıyor acaba?

-Ben, ona da çok kafa yordum. Bilgisayarın parçalarının İngilizcesi “hardware”, hırdavat demek. Yani bir bilgisayar, hırdavattan başka bir şey değil. Onu yazılım, bilgisayar yapıyor. Ona ruh veren yazılımdır ve o da insan emeğidir esas itibarıyla. Ondan dolayı yazılım çok değerli. Kadınlar oya örer ya, sabır işi, dikkat işi. Yazılım da bir sabır ve dikkat işidir. Türk milletinde bu yetenek var. Zaten elektroniğe giren öğrenciler ayrıca yetenekli. Bunu 20 yıldır söylüyorum; “Bu, Türkiye için çok önemlidir. Hindistan bunu yapıyor. Bir sürü adam, oturduğu yerden para kazanıyor, Amerika’nın işini Hindistan’da yapıyor. İrlanda, İsrail bunu yapıyor. Biz, hayda hayda yaparız. Ama hükümetin bunun bilincinde olması lazım, öğrencinin bunun bilincinde olması lazım.” Şimdi yeni yeni konuşuluyor bu, “Un burada, şeker burada, yağ burada; biz niye helvayı yapmıyoruz?” diye. Mesela, Türkiye’deki bankacılık yazılımı dünyanın en iyilerinden. Buradaki elemanları dünyaya gönderiyoruz. Çok iyi bir bankacılık sistemimiz var. Yazılımlar yerli elemanların. Adama, “Şöyle bir yazılım yaz” diyorsun, yazıyor. Türkiye’de çok büyük bir yazılım potansiyeli var; bunu en çok bankacılıkta kullanmış vaziyetteyiz. Ama ihraç edebiliriz; yani Amerika’daki adam, yazılım işini buraya verecek, buradaki adam hazırlayacak, gönderecek Amerika’ya, buradan para kazanacak. Bu konuda henüz yeni yeni bilinçleniyoruz.

-Hindistan’ı hiç incelediniz mi, bilgisayar konusundaki gelişim, orada hangi yıllardan itibaren gündeme geldi.

-Son yıllarda... 700 milyon dolar mertebesinde yazılım ihracatları var. Ama dediğim gibi, yerinde yapıyor bunu adam. Zaten 1996 yılında 734 milyon dolar olan yazılım ihracatının, 2001’de 6 milyar dolara ulaşması da bunu ortaya koyuyor. Üstelik ihracatta en büyük alıcı ise başta ABD olmak üzere Batı ülkeleri.

Hindistan’da, çok yetenekli çok eleman var. Emek, çok da ucuz. Bir de Amerika’da, şurada burada çok Hintli var; onlar da bunu pazarlıyorlar. Ama şimdi haber geliyor bana bir yerlerden, Türk yazılımcıların üstünlükleri var Hintli yazılımcılara göre. Türklerin ayrı bir yeri var, iyi yazılımcılar ki Microsoft’ta pek çok mezunumuz var. Yani Hindistan’da çok daha fazla mühendis, kaliteli mühendis var, iş yok. Dışarıda adamları var, burada potansiyel var, satıcı var, bu işi iyi yapıyorlar. Biz, daha iyisini yapabiliriz. Dediğim gibi, sadece bankacılık değil, müthiş yazılım yapan yerler var. Her şey yazılıma bağlıdır, her marifet yazılıma bağlı. Baktığımız zaman, “Türkler bu işte çok iyi” diyorsunuz, ama bunu satma konusunda henüz yeterli ilerlemeyi yapamadık.

Ahmet Dervişoğlu, Amerika’da yanlarında kaldığı Mahannah ailesiyle birlikte (Soldan sağa; Roy Mahannah, Mary Ellen, Ahmet Dervişoğlu, Ruth ve Emir Çivici)

-Amerika yıllarınız nasıl geçti hocam? Hayat nasıldı, nerede kaldınız, arkadaş edindiniz mi?

-Amerika’da, bir süre yurttan çıktım, ama sonra param artınca eve çıktım. Ev sahibi bir hanım vardı, Miss Nickel, bir de kız kardeşi. Kocaman ev üniversiteye yakındı, odaları pansiyon olarak veriyorlardı. Sonra bir Türk arkadaşla birlikte, başka bir yerde ev tuttuk. Chicago’ya 140 mil mesafede birkaç yüz bin nüfuslu bir üniversite şehri olan Champaign Urbana ikiz şehirdi; ortadan

bölünmüş, bir taraf Champaign, bir taraf Urbana. Müthiş bir üniversite olan Illinois de aynı şekilde iki taraf arasında bölünmüştü; konferans salonları, kütüphaneleri, inanılmazdı. Bu basit şehri, üniversite canlandırıyor, burada kaybolmazdınız, sokaklarda esrarkeşler yoktu, dolayısıyla, güvenli bir yerdi. Üniversitede, 'Host Family' denilen şöyle bir uygulama vardı: Her yabancı öğrenciyi bir Amerikalı aileyle tanıştırap, "Bu da sizin çocuğunuz" diyorlardı. Aileler, nasıl bir öğrenci; öğrenciler de nasıl bir aile istediklerini belirtiyordu önceden. Ben çocukları olan bir aile istemiştim. Bana verdikleri aile kısa zamanda popüler oldu, onlarla birlikte pikniğe gidiyorduk, önemli günlerde yemekler yapıyorlardı. Bizim bütün Türkler gelirdi. Ev sahibesi Ruth, müthiş bir kadındı; verici, misafirperver. Ailenin ikisi kız, ikisi erkek dört çocuğu vardı; kızlardan Mary Ellen geçenlerde bana gönderdiği mektubunda:

Ahmet Dervişoğlu, Amerika'da, folklor çalışmaları sırasında

"Haftasonları sen geleceğin zaman, annem kurabiyeler, börekler filan pişirirdi. Allah razı olsun, biz de sayende bunları yedik; seni bizler kadar severdi." diye yazmıştı.

Ruth Mahannah, 1980-1982 arası biz ailece Berkeley'de iken Urbana'dan kalkıp ziyarete gelmiş, bir hafta bizde kalmıştı. Biz Amerika'dan döndükten sonra da Türkiye'ye gelmiş; onu dağlara taşlara, köylere filan götürmüştüm.

(Not: Ruth, 24 Temmuz 2013 tarihinde 96 yaşında vefat etti. O esnada yanında küçük kızı Janet varmış. Janet hemen durumu bana ve aile bireyelerine bildirdi; yani bana bir aile bireyi gibi davranmış oldu).

Burada şunu da belirtmek istiyorum. Ben, 1962 Şubatından 1965 Şubatına kadar Amerika'da kaldığım üç yıl boyunca, ne bir kere Türkiye'ye geldim, ne de bir telefon edebildim, sadece mektupla haberleştik ailemle. Benim annem yatıp kalkıp dua ediyormuş, "Allahım, bu çocuk gelmeden benim canımı alma" diye. Tabii ben orada konsantre olduğum çalışma disiplini bozmak istememişim. 1964 Ağustosunda doktora bitirdim. Bu, Amerikalı için çok kısa bir süreydi. Aldığım derslerin ikisinden B, diğerlerinden A aldım. Oradaki 60 kişilik Türk derneğinin çok çalışan üyelerinden biriydim. Bizim Doğan Cüceloğlu'nu dernek başkanlığına ben önerdim ve seçildi. Orada, Harp Okulu mezunu subay öğrenciler de vardı, mühendislik için Amerika'ya gönderilmişler. Onların sayısı yarımız kadardı. Diyelim ki, dernekteki 60 kişinin 30'u subaydı. Dernek başkanlığını devamlı onlar alıyorlardı. Doğan'a dedim ki, "Bu sefer ters bir ihtilal yapalım." Sonra o başkan seçildi. Folklor gösterileri filan yapıyorlardı üniversite etkinlikleri çerçevesinde. Ben de zeybek ekibine katıldım ve yerel televizyonda gösteri yaptık.

Bir anımı anlatayım. "Ramazan Bayramıydı. Dernekte bir bayramlaşma yapalım ve gelenlere ikramda bulunalım" önerisi geldi. "Bu, laikliğe aykırı" diye itiraz ettim. "Neden?" dediler. "Bizim burada Müslüman olmayan Yahudi üyelerimiz de var. Dolayısıyla, cebimizden yapalım bu masrafı" dedim. Bu, benimki biraz fazla titizlikti belki. Bu yüzden Doğan'a, "Ben, biraz fazla titizim. Sen daha yumuşak bir adamsın, sen ol başkan" dedim.

-Doğan Cüceloğlu'yla aranız iyiydi herhalde orada...

-Evet, arkadaşlığımız Amerika'da başladı ve hâlâ kardeş gibiyiz. Geçenlerde yine beraber bir konferans verdik Gönem'de. Doğan, "Amerika'ya gittim, şöyle şok oldum, kültür şoku, zorluğa düştüm" filan diyordu. Ben, kral gibi gittim, kral gibi geldim; hiç sıkıntı çekmedim orada. Amerika'ya giderken önce Hollanda'ya uğradım; bazı bilim insanları ile görüştim. Hollanda'da yanlarında pansiyoner olarak kaldığım aile, havaalanına kadar gelip beni karşılamışlardı. "Sen nereye gidersen git, korkma. Öyle bir insansın ki,

Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu, 76. yaşgünü kutlamasında, Cüceloğlu ailesinin evinde, Doğan Cüceloğlu ile birlikte

hemen kendi yerini yaparsın” demişlerdi. Doğan öyle anlatınca, “Allah Allah, beraber gittik; ama ben hiç böyle şeylerle karşılaşmadım” diyorum.

-Orası bambaşka bir dünya tabii. Amerika, dünyanın parlayan yıldızı o zamanlar, İkinci Dünya Savaşından büyüyerek çıkmış; artık herkese yardım elini uzatan, kimine sopa atan, ağabeylik taslayan bir devlet. Burada da hep küçük Amerikalılar yaratma hayalleri olmuş. Siz Türkiye'den gidiyorsunuz oraya. Sonuçta, Türkiye'nin durumu belli; 1960'lardaki durumunu düşünürsek...

-Oraya, Fakir Baykurt da kısa süreliğine geldi. Üniversitede 60 kadar Türk vardı. Zaman zaman bir araya geliyor, konuşuyorduk. “Eğitim sistemi Türkiye'de berbat, Amerika'da çok iyi” diye, Türkiye'yi yerden yere vuranlar oluyordu. Ben dedim ki, “Bakın arkadaşlar; bir gecede buradaki eğitim sistemini alıp Türkiye'ye götürsek, oradakini buraya getirsek, siz, ertesi gün yine buradakini göklere çıkaracaksınız, oradakini yerin dibine batıracaksınız.” Bunu söylediğimi gayet iyi hatırlıyorum. Özgüven çok önemli. Özgüveniniz olacak, Amerikan sisteminin iyi taraflarını göreceksiniz, kendi sisteminizin iyi taraflarını göreceksiniz. Türkiye'nin en büyük ihtiyaçlarından birisi, çağdaş dünyayı da bilen özgüveni yüksek insanlara sahip olmaktır. Amerika'da ezilmek filan hiç umurumda değildi. Adamların değerlerini çok iyi biliyorum, adamların güçlerini çok iyi biliyorum, zaafalarını da biliyorum. Mesela, Amerika'da bir parti kongresinde, kalkarlar, birdenbire dua ederler filan. Komik bir şey. Buna özenenlere diyorum ki; kardeşim, bir konuda biz ileriye, sen yine gidiyorsun, adamların tarafına takılıyorsun.

Amerika'nın çok meşhur bir hukuk profesörü bizim eve yemeğe geldi. “Burada laiklik var mı?” diye sordu. “Buradaki laiklik, Amerika'dan daha iyidir” dedim. “Nasıl?” dedi. “Çıkarın doları, bakın, burada ne yazıyor; ‘In God we trust’. Türkiye'de böyle bir şey olamaz, yazamazsınız” dedim. Beş yıl sonra yine geldi adam, yemektedir, “Beş yıl önce böyle söylemiştin, hiç aklımdan çıkmadı,” dedi.

-Siz, İTÜ'den gittiniz Illinois'e. İki üniversite arasında fark var mıydı?

-Evet. Ben, buradan yüksek mühendis unvanıyla gittim, sanki mastırımı yapmışım gibi. Halbuki ben, yüksek lisans yapmamıştım. Beni orada nereden başlatacaklardı? Benim şimdiki düzeyim ne, onu anlayacak, onun bir üstünden başlatacak beni. Aksi halde takılırim, onların derslerini yapamam. Onun için, üç ay önce gittim, bir iki derse dinleyici olarak girdim, ödevlerimi yaptım ve kendi düzeyimi anladım. Ondan sonra bana, “Nereden başlamak istiyorsan oradan başla” dediler. Böyle olmasaydı, iki iki buçuk yılda bitiremezdim doktorayı. Ben, yukarıdan başladım. İki derste birazcık tökezledim, 'B' aldım; ötekilerden 'A' aldım. Birkaç dersi de başka bölümlerden alma zorunluluğu var. Çünkü elektrik mühendisliği üzerine doktora yapacaksam, fizikten ve matematikten ikişer ders almam gerekiyordu. Doktora dediğin böyle yaygınlaşacak, sağlam temeli olacak; Amerikan sistemine göre. İngiliz sistemi öyle değil mesela. Ben gittim, iki fizik dersi aldım. Alâkasız, atom fiziği filan, hiç almamışım hayatımda. Çok çalıştım, ikisinden de 'A' aldım. Hatta bir Türk arkadaş vardı; onun konusu olmasına rağmen o, 'B' ben, 'A' aldım. Çok bozuldu, “Ben kendi konumdan 'A' almıyorum, sen nasıl alıyorsun?” dedi.

-‘İTÜ’nün Çınarları’ adlı kitapta, mühendislik eğitimi almak için Almanya'ya giden hocalar, o yılların Türkiyesinde lise eğitiminin bile özellikle teorik anlamda onlarınkinden daha iyi olduğunu anlatıyorlar, “Biz, sadece teknik çizim konusunda eksiktik” diyorlar. Ama sınavlarda Alman öğrenciler gelip, kendilerinden yardım istemişler.

-Bir şey daha söylemek isterim burada. Üniversitede öğrenciyken, bizde çok matematik dersi vardı. Ben, bir dersten, 20 üzerinden 21 aldım. Adım '21 Ahmet'e çıktı. Neden? Hocanın beklediği bir çözüm vardı; ben, bir ilave çözüm daha veriyordum, “Bu problemin böyle bir çözümü de var” diye. O da, “Peki. Ben de sana 21 veriyorum” diyordu. Espri tabii. Ama Roland'a sorarsan, o başka türlü söylüyor. “Hoca, ‘aslında bu sorunun böyle sorulması lazım, çözümünün de böyle olması lazım’ demişti,” diyor. Yani soruda bir aksaklık var; onu fark edip, bu sorunun böyle olması lazım, çözümünün de böyle olması lazım” diyor. Ben, öbür türlü hatırlıyorum. Yıllığa filan yazdılar '21 Ahmet' diye. Matematikle aram çok iyiydi o zamanlar; hâlâ çok seviyorum matematiği.

-1965 Şubatında döndünüz Türkiye'ye. Fakülteyi nasıl buldunuz üç yıl sonra?

-Yeni asistanlar vardı kürsüde, bir iki kişi. Ben, gelir gelmez hemen 'elektrik devrelerine giriş' dersini vermeye başladım. Kanunen benim ders verme hakkım yoktu. Diyelim ki, dersin sorumlusu falanca hoca, ben ders veriyorum. Bu dersten çok öğrenci kalmış, öğrenci sayısı artmıştı. Öğrencilere demişim ki, "Bir konuyu öğrenmenin en iyi yolu, onu öğretmektir. Ben, şimdi bunu öğretiyorum size, haberiniz olsun." Bu, çok hoşuna gitmiş bir öğrencinin. Başka bir öğrencim beni aradı, dedi ki : "Üç fazlı sistemler filan. Orayı karıştırıyorum, burayı karıştırıyorum, yok. Ahmet Dervişoğlu'nun ders notlarını aradım buldum ve problemi çözdüm" diyor. Yazdığım notlar bütün Türkiye'de yayıldı. O, benim ilk hocalık deneyimimdi. Geçenlerde, 1966 yılında fakülteye girenler (Beyoğlu'nda) Nevzade'de bir yemekte buluştular, beni de çağırdılar. Gittim, çok büyük tezahürat yaptılar. 30-40 yıl sonra ilk defa gördüm bazı öğrencileri. O öğrenciler benim ilk göz ağrım gibi; ilk defa ders verdiğim öğrencileri görüyordum orada.

-Birkaçının adını verebilir misiniz?

-1966 girişlilerden epey hatırlıyorum: Dr. Tuncay Çaylı, Erdener İldız, Prof. Dr. Oruç Bilgiç. Daha sonraki sınıfta Nihal Yıldızbayrak vardı, emekli doçent. "O ders, benim için bir dönüm noktası oldu" diyordu o, "Canım sikkindi, derse geldim, yeniden üniversiteye bağlandım" gibi. Mesela, orada Graf teorisi öğretiyorum başlangıçta. Kıbrıslı ikiz kardeşler vardı; İbrahim Cahit (Arkut) ve Refik Cahit (Arkut). Dersten Graf teorisine merak saldı ve dünyaca meşhur grafçı oldu İbrahim. Şimdi Kıbrıs'ta bir üniversitede hocalık yapıyor. Çok etkisi oldu dersin. Benden önceki en genç hoca, Kemal Sarioğlu idi. Benden sekiz yıl kadar ileride. Birdenbire, genç, atak bir adam karşılına çıkıyor, öğrencilerle arası iyi, onların tabiriyle "Öğrenci dostu". Böylece, öğrencilere bir motivasyon, bir moral oldum. İlk başlangıcım çok iyiydi. 1965 Şubatında geldim, ders verdim, 1965 Eylülünde de askere gittim.

-Askerlik döneminiz nasıl geçti, askerlik hakkında ne düşünüyorsunuz?

-O, önemli bir zaman dilimi. Bir İtalyanla konuşuyordum geçenlerde, "Sizde askerlik zorunlu mu?" diye sordum. "Hayır, bizde zorunlu askerlik yok" dedi. İngiltere'de de yok, onu da biliyorum. Zamanla, bu zorunlu askerliğin kalkması lazım. Ona epeyce kafa yordum. Tabii, şu andaki uygulamanın da çok faydası var; ama zorunlu olmamasının faydası daha fazla. Çünkü gerçekten çok değerli beyinleri iki yıl çok düşük bir verimle çalıştırıyorsunuz. Bu, onların toplam katkısını azaltmaktan başka bir şey değil.

1965 yılında askere gittiğimde 30 yaşındaydım. Kağıthane'de, Has Bahçe'de İstihkâm Okulundaydım önce. 177 öğrenciydik, çok değişik bir ortam vardı, üç ay boyunca askerlikle ilgili dersler gördük. Ben, düzgün çalışan bir insanım, hayatım öyle. Bir de öğrenciliğimde kimseye kopya vermedim, kimseden de almadım. Arkadaşlara şunu derdim: "Sınavdan önce bana gelin, size her türlü yardımı yapayım; ama sınava girince, herkes kendi başının çaresine bakacak. İşin doğrusu budur." Askerde de aynı şeyi yaptım. Türker adında biri vardı. "Ben hiç kopya çekmedim" dedim. "Yalan söylüyorsun" dedi. Çok üzülüm ve "bak, bir daha benimle konuşma" dedim. İnanamadılar. Sonuçta iyi bir dereceyle askerliğin ilk üç ayını bitirmiş oldum.

Ahmet Dervişoğlu yedek subay olarak yaptığı askerlik günlerinde Yücel Durusoy ile birlikte Hasbahçe İstihkâm okulunda

İnşaat Mühendisliğinde, sonradan profesör olan Vural Cinemre, mekanik hocamızdı. O, bir önceki dönem olduğu için, bize hocalık yapıyordu. Halatlar, halat mekanizmalarıyla ilgili bir ders verdi. İstihkâmcılar için önemliydi bu. Bir sınav yaptı. Ben, çok yüksek not aldım, ötekiler düşük not aldılar. Birçok inşaat mühendisi, mimar vardı. Bana çok kızdılar, "Adam elektrikçi, bizden daha fazla not alıyor" diye. İstihkâm Okulundan sonra Ankara'ya Mamak'a gönderdiler beni. Orada bir takıma telsizleri öğrettim.

Mamak'taki üç ay da böyle geçti. Benim emrimde 10 kişi vardı; ama ben, onlara değil vurmak -ki, o zaman bunlar çok normaldi askerlikte- ağır söz dahi söylememişimdir. Ama işimi de yaptırıyordum. Altı ayın sonunda asteğmen oldum ve maaş almaya başladım. Genelkurmay Başkanlığında bilgisayar merkezi vardı o zaman, otomatik bilgi işlem merkezi gibi bir şey. Beni oraya aldılar. Mülakat sonucu dört kişi seçilmişti. Orada, elle yapılan bir sürü işi bilgisayarla yapılı hale getirdik. O sıralar ben, Hacettepe Üniversitesinde ve Orta Doğu Teknik Üniversitesinde ders veriyordum. Hem o üniversiteleri tanıdım, hem de küçümsenmeyecek bir gelirim oldu. Askerden ayrıldıktan sonra maaşım epey düştü tabii...

Askerliğim bitince, Hacettepe'den İhsan Doğramacı beni çağırdı. Orası tam üniversite olmak üzereydi. "Bak, burada bu kadar imkân var; sen, burada kal" dedi. "Teknik Üniversitede mecburi hizmetim var, bir de sözüm var. Ama çok yaman bir arkadaşım olan Aydın Köksal'ı tavsiye ederim size" dedim, onlar da Aydın Köksal'ı aldılar. Aydın Köksal, 'Bilgisayara, bilgisayar' diyen, bilişimle ilgili 2 bin kelime türetmiş olan müthiş bir adam. Bilgisayar sözcüğü Aydın'a aittir. Mesela, yazılım, donanım, bilişim, vb, 2000 kadar ürettiği kelime var böyle. Bu katkılarından dolayı Türk Dil Kurumuna üye yaptılar onu. Orta Doğu Teknik Üniversitesinde de Prof. Dr. Mustafa Parlar dekanı. O da "Burada kal, gitme İstanbul'a" diye ısrar etti. "İsterdim, ama İTÜ'ye sözüm var" desem de inanmadı bana, "Burada bu kadar imkân sağlıyoruz, adam kalkıp gidiyor" diye geçirmiş olmalı içinden.

Çok yakın arkadaşım olan Prof. Dr. Aydın Köksal için bir iki şey daha söyleyeyim... Yabancı terimlere Türkçe karşılık bulmak çok yaratıcılık ister. Derste bunu söylüyorum. Bir flipflop (ikili) türü var; İngilizcesi Master-Slave. "Çevirin bakalım bunu Türkçeye" diyorum. 'Efendiköle' diyorlar. Bakın, hoca buna 'Ana-uydu' demiş. Burada bir yaratıcılık var. Bir kavramı Türkçeye çevirirken, kelime kelime çeviremezsiniz. Herkesin işi değil bu.

İngilizcedeki, 'hardware' kelimesini Türkçeye çevirdiğinizde, 'hırdavat' gibi bir anlamı var; Aydın Köksal, buna 'donanım' karşılığını bulmuş, 'software' için de 'yazılım'... Bu kelimeleri ortaya attığı zaman, henüz Fransa kendi karşılıklarını bulamamıştı; Türkiye onlardan ileride. Aydın Köksal müthiş bir adam ve bu çok önemli bir konu.

Aydın, şu anısını anlatmıştı bana: "Bir gün, trende seyahat ediyordum, karşımda oturan adama sohbet esnasında, 'Ben de bilgisayara 'bilgisayar' diyen kişiyim' dedim. 'Olur mu' diye itiraz edip, 'O eskiden beri bilgisayardı zaten', dedi. Bunun üzerine, 'Nasıl yani' diye sordum, 'çatal, kaşık gibi mi?' 'Evet' diye karşılık verdi. Buna çok memnun oldum, demek ki 'bilgisayar' kelimesi herkes tarafından tutulmuştu." Burada benim vurgulamak istediğim, dile ne kadar özen gösterilse azdır. Bir ulus için dili çok çok önemlidir, fevkalâde önemlidir; geleceğimiz için, bağımsızlığımız için, kendimizi ifade etmek için, yanlış anlaşılmalara asgariye indirmek için, karşıımızdakini incitmeden meramımızı ifade etmek için önemlidir.

-Ankara'da askerliğinizi bitirdikten sonra, hemen İstanbul'a döndünüz mü?

-Evet, ama İstanbul'a dönmeden 1967'nin 5 Ağustosunda Ankara'da evlendim, eylülde de terhis oldum.

-Eşinizle nerede tanışmıştınız?

-Eşim Çayhan, Rizeli. Babası Ekrem Orhon, Rize'nin çehresini değiştirmiş çok meşhur bir belediye başkanı. 1965'te, Amerika'dan döndüğüm zaman tanışmıştık eşimle. O sıralar Rize'deki öğretmen okulunda öğrenciydi. İstanbul'a anneannesini ziyarete gelmiş bir aylığına. Ben Asistan Cem Göknaar ile aynı kürsüde çalışıyor, haftasonları beraber geziyorduk. O arada, onun eşinin ablasının kızı (Çayhan) da gelip gruba katılmıştı. Bir gün beraber Adalar'a gittik, gezdik. Bir ay sonra müstakbel eşim Rize'ye

Çayhan ve Ahmet Dervişoğlu
nikah töreninde
(5 Ağustos 1967- Rize)

döndü. Bu arada ben de askere gitmiş oldum. Ankara'dayken de irtibatımız devam etti. Askerliğin sonuna doğru babası da Ankara'ya geldi, gittim, kızını istedim. Yakın gelecekte seçimler olduğu için kafası seçimle meşguldü Ekrem beyin. “Gelsin de, ev konusunu filan konuşalım” dedim. “Nikahsız katiyen razı olmam” dedi. Ben de, “Ben, nikahlı karımı niye Rize'de bırakayım” diye itiraz ettim, böyle biraz dalaştık. Amcasının eşi, Kâmuran hanım, müthiş bir kadındır, bizim çocuklar ona anneanne derler, yani onu bilirler anneanne gibi. O, arayı buldu. Burada şunu öğrenmiş oldum; karşı tarafla hanım üzerinden konuşacaksınız; ben, söyleyeceğimi eşime söylüyordum, bir şekilde babasıyla hallediyordu o.

Sonra babam, kendisi yerine ağabeyim Mehmet'i Ankara'ya gönderdi. Normalde, anne-baba gider, kızı ister. Ama benim annem-babam Gönen'de, Ekrem bey Rize'de. O zamanki imkânlarla Gönen'den Rize'ye gitmek dünyanın öbür ucuna gitmek gibi bir şeydi. Ama düğün Rize'de olunca, ailem de kalkıp Rize'ye geldi. Ankara'dan bazı arkadaşlarım da düğüne katıldı.

45 yıl geçti, o günden bugüne. İki kızımız, üç de kız torunumuz var. Çok iyi bir durum. Eşim çok iyi bir iş yapmış. Müthiş yapıcı, becerikli bir hanım. O bakımdan çok şanslıyım. .

-Askerlik ve evlilik işini hallettikten sonra tekrar İTÜ'ye döndünüz...

-1967 Eylülünde döndüm ve 1973 eylülüne kadar kesintisiz çalıştım fakültede. 1969'da doçent oldum. Ondan sonra artık tamamen ders verme hakkına sahip oldum, rüştümü ispat etmiş sayıldım.

-Herkesin askerlik anısı vardır. Siz, askerlik anılarınızdan söz etmediniz. Bir iki anı var mı aklınızda kalan?

-Ben, Mamak'ta asteğmen olarak görevli idim. Ispanak yemeği çıkardı, içinde kumlar var. Kimse yemiyor, olduğu gibi kalıyordu. Söylüyoruz, yine devam ediyor. Oturdum, bir hoca edasıyla yazdım bunu deftere, “Böyle olmaz, şudur budur” filan diye. Meğer baltayı taşa vurmuşuz. Yazılı olunca, epey bir ortalık ayağa kalkıyor. Benim biraz kişiliğimi yansıtan bir durum. Ülkeye, insanlara sahip çıkıyorum, aksaklık varsa düzeltmeye çalışıyorum. Mesela, Teknik Üniversitede hocayım, değil mi; öteki fakülteden birisi geliyor, “Hocam, böyle böyle bir haksızlığa uğradım” diyor, uğraşıyorum bununla, problemi çözüyorum. Benim önüme bir haksızlık gelmişse, bir aksama gelmişse, onu düzeltmeyi kendime iş ediniyorum. Çok aksaklık arıyor değilim; ama önüme geldiği zaman diyorum ki, “Herkes kapısının önünü temizleyecek.” Askerlikte de biraz memnuniyetsizlik belirttiler ama yaptığım şey tamamen doğrudu. Şöyle söylüyorlar: “Her söylediğin doğru olacak, fakat her doğruyu söylemeyeceksin.” Bu, genel bir kural ya da askerlikte daha geçerli. İstihkâm Okulundayken 177 kişiydik, başımızda bir yüzbaşı vardı. Cumartesi günleri tatil olacak. Nutuk atıyor, “Yakarım sizi” filan diyor, herkes sıkıntı çekiyor. Askerlikte, hiçbir şey söyleyemezsin; söylersen, sana bir hafta hapis verir vesaire. Fakat bir taraftan da Maçka'da ders alıyor bir yerden. Onu oradan yakaladım, “Söyleyin, bize böyle eziyet etmesin” dedim. Belirgin bir yerim vardı. Zaten yaşlıyım ben, yani 30 yaşındayım, hocayım. Onun için, aksaklık olursa söylerim, “Hocadır, söyler” filan diye düşünülür.

-Fakültede neler olmuş bu arada, siz askerdeyken? Değişiklikler var mıydı?

-Yok, hayır, öyle bir şey hatırlamıyorum. Askerden döndüm, dün ayrılmışım gibi devreye girdim. Zaten antrenmanımı yapmışım Amerika'dan geldiğimde. Bir taraftan da doçentlik için hazırlanıyorum. 1969'da doçent oldum. Benden sekiz yıl önce Kemal Sarioğlu doçent olmuş. Ben, büyük bir aradan sonra doçent olunca büyük bir olay gibi görüldü, öğrenciler arasında da hâlâ söylenir.

-EMO yayınlarından, ‘Geçmişten Bugünlere’de, ‘Dervişoğlu algoritması’ndan söz ediliyor. Bu döneme ait midir bu, yoksa doçentlikten sonrasına mı?

-Doçentlik tezinden önce. Hatta Amerika'da bir araştırmam var, ‘Herhangi bir devrenin durum denklemleri nasıl bulunur?’ başlıklı. Onu çözdüm ve ilk defa ben ortaya atmış oldum. “Ahmet Dervişoğlu bunu çözdü” diye uzun yıllar hep referans verdiler. O zaman için çok önemli bir gelişmeydi devre dünyasında. 1970'lerdeydi galiba, tebliğ vermek üzere Yugoslavya'da bir kongreye gittim. Yine o zamanın dünyası

tabii daha fakir bir dünya. Uçaktan indik, salona gideceğiz. Doğru dürüst vasıta yok; başkalarıyla birlikte dolmuşa bindik. Aralarında Rusya'dan da gelenler vardı. O zamanın meşhur bir hocası, Anadolu Petranko, "Nerelisiniz?" dedi. "Ben, Türkiye'den geliyorum" dedim. "Ahmet Dervişoğlu'nu tanıyor musunuz?" diye sordu, "Benim" deyince, hemen Rusça kitabını çıkardı, imzalayıp bana verdi. İki yerde beni referans göstermiş algoritmalarından dolayı. Anadolu Petrenko; çok meşhur bir adamdı bütün dünyada. Halen yaşıyor. Zaman zaman da selam geliyor ondan bana. Bu, akademik hayatın cazip taraflarından birisidir.

Mesela ben, Berkeley'e gittim. Çok meşhur bir yer. Orada bir Japon profesörle tanıştım. "Ben, sizi tanıyorum" dedi, yayınlardan tanıyor. O zaman bu işlerle ilgilenenler, devre teorisiyle ilgilenenler beni tanıyorlardı. Çalışmalarım önemli ve yeniydi ve o alandaki insanlar tanıyordu. Ama ben de birçok kişiyi yayınlardan tanıdım.

-Askerlik için, yaşımı dediniz 30 yaşa; ama Dervişoğlu diye anılan algoritmayı formüle ettiğiniz zaman 29 yaşındasınız. Yani genç bir yaş sayılır bu, öyle değil mi?

-Evet, evet, genç bir yaş sayılır, özellikle Türkiye için genç sayılır. Bizde eğitim süresi biraz daha uzun, terfiler daha çok vakit alıyor; fakat askerlik için 30 yaş geç. Yücel Durusoy'un şöyle bir esprisi var: Tatbikat esnasında ara verildi; ben de yaş bir yere oturdum. Yücel "her şeyin bir yaşı var!" dedi; yani geç yaşta asker oldun ve yaş bir yere oturuyorsun!

-Şöyle bir not gördüm İnternette, sizin öğrencilerinizden biri anlatıyor: "Ahmet Dervişoğlu hocamız, bir gün derste buna benzer bir konuya değinmiş ve şöyle demişti: 'Masa satın almak istediniz ve mobilyacıya gittiniz, beğendiğiniz masanın 100 lira olduğunu öğrendiniz. Bir diğer masa ise, beğendiğiniz masadan iki katı daha güzel görünüyor, daha parlak ve fiyatı ise 1000 lira. Neden 1000 lira?' Böyle bir soru sordunuz mu hocam?"

-Evet, evet. Çok üzerinde durduğum bir şeydir o. Bunu özellikle Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerine anlatıyordum. Çok enteresan bir şeydir.

-Sizin yanıtınız, "Duyu organlarımız logaritmik davranır" olmuş. Bunu biraz açar mısınız?

-Bu, çok enteresan bir şey; yani bilen insan bilmeyene fark atar diyeceğim. İnsan duyuları küçük işaretlerde çok hassastır. Mesela birisi "Fıs fıs" dese, duyuyorum; ama bir başkası gümbür gümbür davul çalarken, bir kişi daha çalmaya başlasa neredeyse farketmiyorum. Uyarı küçük iken çok hassas, büyüdükçe hassasiyetini kaybediyor. Mesela, 10 tane mum yanıyor diyelim, bir tane daha yakıyorum, hiç fark etmiyorsun, aynı; ancak 20'ye çıktığı zaman fark olduğunu anlıyorsunuz. Kulak zarı, uyarı geldiği zaman esniyor, içeriye iletiyor bu işareti. İnsanın duyduğu en büyük ses seviyesi, en küçüğün 1 milyon katı. 1 milyon kat daha olduğu zaman kulak yine duyuyor, sonra sağırlaşıyor. En düşük ses geldiğinde kulağıma, kulak zarı 1 mikron yerinden oynuyorsa. Diyelim ki, uyarıyla orantılı oynuyor, en yüksek geldiği zaman 1 metre salınması gerekir. Kulak zarının 1 metre gitmesi mümkün mü? Nasıl oluyor peki? Küçük olduğu zaman hassas; ama daha fazla geldiği zaman, ancak katlandıkça etki görülüyor. Cilalı bir masa 100 lira diyelim. Bakıyorsun, parlak, 100 lira masa. Gözde belirgin bir fark yaratması için, 10 misli daha uğraşması lazım adamın. Fiyat bu sefer 1000 liraya çıkıyor. Sen bakıyorsun, "Biraz fark var" diye düşünüyorsun. Ne demek bu; boşuna para ödüyorsun. Statü sembolü çok önemli bir şey. Burada bir amplifikatör var; distorsiyonu binde 1; dinliyorsun, pırl pırl bir ses, fiyatı da 100 lira. Binde yarım distorsiyonu olanın fiyatı 500 lira. Kulak fark etmiyor bile; ama zengin adam, "Pahalısını alalım" diyor. Gümüş tabak parlak. Beş katı fiyat veriyorum, çünkü birazcık daha parlak görebilmem için beş katına çıkmam lazım; beş katı veriyorsun. Bakıyorsun, fark var gibi, yok gibi. Bütün duyu organları böyle; göz, burun, kulak, dokunma, tat alma. Dolayısıyla, bunu biliyorsanız, diyorum ki, "İyinin fiyatı 5 ise, çok iyinin fiyatı 25." Yani fiyat çok yükseliyor.

Gelişmiş insan, kıskançlık duygusu zayıf, adalet duygusu güçlü olandır

-1969 yılında doçent oldunuz. Doçentlik tezinizin konusu neydi hocam?

-Durum denklemleri. O devreyi temsil eden belirli türden diferansiyel denklemler yazıyorsunuz. Ama size devreyi verdim, “Haydi bakalım, diferansiyel denklemleri yazın” dedim; kolay bir şey değil bu. Yaptığım şey hakikaten çok zor bir şey, çok değerli bir şey. Onunla çok uğraştım. Sonra kitap şeklinde basıldı, birazı da makale olarak yayımlandı.

-Kitabın adını öğrenebilir miyiz?

-‘Aktif RLC Devrelerinde Durum Denklemleri ve Başlangıç Koşulları; Doçentlik Tezi’. Bununla ilgili olarak bizim Cevdet Acar hoca, “Senin bu yaptığın, üç doçentlik tezine bedel” demişti.

O zaman, doçent olmanın son aşaması deneme dersiydi. Jürinin karşısında 45 dakikalık bir ders veriyordunuz. 44 dakikada bitirirsen, davayı kaybettin; 46 dakikada bitirirsen, yine davayı kaybettin. Zamanlama önemliydi.

Ben de bir konuyu hazırladım, dersimi vermek üzere girdiğimde, bir baktım, sınıf dolu, öğrencilerden yoğun bir katılım vardı, şaşırdım. Yıllardır Elektrik Fakültesinde doçent olan yoktu ve ben, isim yapmış genç bir hoca, doçent oluyordum. Jüri üyeleri önünde, tahtanın başında dersi sundum, bitirdim, herkes alkışladı. Arka tarafta oturanlardan, çok çalışkan bir öğrenci olan Nihal Doğan, dikkatimi çekmişti. Dersten sonra “Nihal, arkada dikkatle dinliyordun” dedim. “Hocam, bizim için çok önemli” dedi. “Moralim bozuktu. Ne yapsam diye düşünüyordum. Sizin dersinizi aldım, tekrar hayata döndüm. Dolayısıyla, böyle bir hocanın sınavı da benim için önemliydi.”

-Tezin hazırlık sürecini nasıl yaşadınız hocam? Nerede çalışıyordunuz? O zaman nerede oturuyordunuz? Evlendiniz de...

-1967’de İstanbul’a geldiğimizde ağabeyim Yeşilyurt’ta kiralık evini, düşük fiyatla bize kiraya verdi. Fakültedeki işim bittikten sonra eve gelir, eşimle birlikte yemeğimizi yer, konuşur, çayımızı içer, sonra ben odama çekilir, 24.00’e kadar çalışırdım. Dolayısıyla, akademik hayatta esas çalışma evdedir. Gündüz bir sürü rutin iş vardır. Cumartesi pazar yine evdesinizdir, çalışırsınız. Akademik hayata girmek isteyenler bana danıştığında, “Çok çalışmaktan hoşlanıyorsan, çok kazanmamak, hareketlerinde kontrollü olmak senin için önemli değilse, akademik hayatı seç” diyorum. “Hem akademik hayata gireyim, hem de kafayı çekip nara atayım” gibi bir şey olmaz. Her şeyin dozunu ayarlamak ve düzenli bir hayata sahip olmak gerekir, akademisyen olabilmek için.

-Çalıştığınız konu üzerinde tartışmalar yapar mıydınız arkadaşlarınızla; yoksa, tamamen kişisel olarak mı yoğunlaştınız?

-Genelde yapılır, hatta uluslararası düzeyde olur bunlar. Kongrelere gittiğinizde veya birileri konferans vermeye geldiğinde fikir alışverişinde bulunursunuz. Akademik dünyada çok faydası olur bunun.

-Bu arada, başka kitaplar okur musunuz? Müzik dinler misiniz?

-Kitap devamlı okurum ama çok hızlı okuyamıyorum. Benim için önemli şeylerden biri, büyük zekâlarla karşı karşıya gelmektir. Beni çok heyecanlandıran, mutlu eden bir durumdur bu. Diyelim ki, çok zeki bir hoca yahut çok yetenekli bir müzisyen veya yazar. Örneğin, Dostoyevski müthiş bir adamdır, müthiş bir analitik zekâyâ sahiptir. Kitaplarını okuduğunuz zaman, o zekâyâ karşı karşıya geliyorsunuz ve zihinsel egzersiz yapıyorsunuz. Onun için, iddialı, tanınmış, büyük adamların kitabını okumak, müziğini dinlemek çok mutlu eder beni. Mesela Bach’ı, Beethoven’i dinleyince, anlıyorsunuz onların müthiş insanlar olduklarını. Benzer şekilde, çok yetenekli bir tiyatrocuyu seyretmek müthiş bir keyiftir. Adam, yeteneklerinin limitine gitmiş. Çok iyi bir balerin, onu seyretmek etkileyici bir şey. Bu, benim için çok önemlidir. Dolayısıyla, öğrencilere de onu öneriyorum. Okuyarak, tiyatroya giderek, müzik dinleyerek,

olağanüstü insanlarla diyaloga girmiş oluyorsunuz bir nevi. Bu, sizi yukarıya çekiyor.

Ayrıca, kırlardan gelme olduğum için, kırlarda yürümeyi, doğayı çok severim. Akatlar'da bir daire satın almıştık 1977'de. Dairenin balkonuna çıkar çıkmaz, çarpılmıştım. Karşı tarafta müthiş bir doğa vardı; koyunlar vesaire. "Tamam, bunu aldık" dedim hemen. Hanım diyor ki, "Ahmet, bu dairenin içini değil, dışını satın aldı." Bir de gittim, köyde ev yaptırdım. Diyorum ki, "Burada kendimi cennette hissediyorum" kardeşim Zeki de "Aynen öyle!" diyor.

-1973-1974'te Berkeley'deki California Üniversitesine gidiyorsunuz...

-Berkeley önemlidir benim hayatımda. University of California'nın dokuz farklı şehirde dokuz kampusu var. Bunun en meşhuru Berkeley; San Francisco'ya 20 km mesafededir. İnanılmaz bir üniversite, olağanüstü bir ortam; dünyanın en iddialı insanları orada, iklim öyle, bilim öyle. Fulbright Bursu almak için başvurmuştum; çok az kişiye verilir bu burs, bana verdiler. Bunun için uzun bir inceleme yapıp, uygun bulurlarsa bursu veriyorlar. "Bu nasıl bir adamdır?" diye soruyorlar. Kayıt dışı olsun; birisi demiş ki, "Neredeyse dahi gibi bir adamdır." Mübalağa etmiş.

-Niye kayıt dışı olsun hocam?

-Ben diyorum ki, gelişmiş insan, kıskançlık duygusu zayıf, adalet duygusu güçlü olan insandır. Mümkün olduğu kadar adil olacaksın, kıskanmayacaksın, başkalarının başarılarını yüzlerine karşı, açık yüreklilikle takdir edeceksin. Örneğin, bir arkadaş iyi giyinmiş, "Bravo, çok yakıştırmışsın" diyeceksiniz. Türkiye'de, kıskançlık duygusu biraz yüksek, adalet duygusu biraz zayıftır. Onun için, insanlar kendi lehlerine pek bir şey söylemek istemezler, karşı tarafı rahatsız ederiz filan diye. Ama Amerika'da öyle değil. Mesela, bir öğrenci Amerika'da bir üniversiteye başvuruyor, bir mektup yazıyor neden gelmek istediğine ilişkin. Önce konuşuyorum onunla, "Ben, çok iyi ders çalışırım, lisede birinciydim" diyor. "Tüm başarılarını yaz diyorum", "Ama övünmek gibi olmuyor mu?" filan diyor, çekiniyorlar. Hayır, Amerikan kültüründe böyle bir şey yok; mademki sen bunu yapmışsın, yazacaksın. Rahatsız olmazlar. Bunu konferanslarımda söylüyorum; Türk insanı, adalet duygusunu biraz daha güçlendirmeli, kıskançlık duygusunu biraz daha zayıflatmalıdır.

-Sizin için iyi referanslar gitti...

-Referanslar gitti, verdiler bursu. Dahası var. Diyor ki bana Fulbright, "Tercih sırasına göre üç tane üniversite iste. Üniversitelere soracağım, kabul ediyorlarsa seni gidersin." Birinci tercih olarak Berkeley dedim, ama orası çok tepelerde bir yer. Kabul geldi. Bazı yabancılar, "Bana sadece bir masa ver, araştırma yapayım" dese de "Hayır, yerimiz yok," deyip kabul etmiyorlar. Ziyaretçi olarak 27 kişi kadardık galiba. Bursu aldım; ama ondan daha önemlisi, University of California Berkeley'den kabul aldım. Ama benim konumda dünyanın önde gelen üç öğretim üyesi de oradaydı. Gittim, orada araştırmaya başladım.

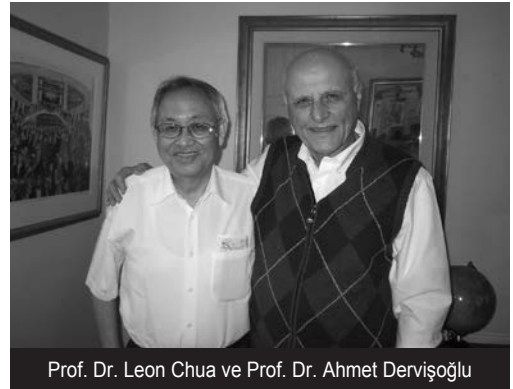
-Kimlerdi bunlar hocam?

-Biri, Ernest Kuh, aslen Çinli ama Amerikalı, ailece tanıyoruz. Dekanlık yaptı orada. Müthiş bir adam, dünyanın çok iyi tanıdığı bir adam.

İkincisi, Charles Desoer. Belçikalı, o da müthiş bir adam.

Üçüncüsü de Leon Chua. Efsane gibi bir adam. Daha sonra daha çok meşhur oldu. Ailecek Çin'den Filipinler'e gitmişler, Filipinler'den Amerika'ya gelmiş. Kızları Amy Chua bir kitap yazdı, Amerika'da büyük olay oldu. Sonuç olarak üniversite inanılmaz bir yer, ama benim konumda belki daha da meşhur bir yer. 1973 yılının eylülünde oraya gittim.

Fulbright'ın bana verdiği aylık burs biraz düşüktü. "Bir ders ver de, takviye olsun" dediler. Kabul ettim, 1974 yılında, eşim ve kızlarım da geldiler.

Prof. Dr. Leon Chua ve Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu

-O bir yıl nasıl geçti, biraz anlatır mısınız?

-Kampustaki müzik okulu ve etkinlikleri çok iyiydi, konferanslar, tartışmalar, iklim, her türlü ortam fevkalâdeydi. Aklınıza ne gelirse, hepsi çok etkileyici, sanki dünyanın merkezi gibi bir yerdi.

Bana bir ofis verdiler, gidip orada çalışıyor, gerekirse hocalarla konuşuyordum. Sık sık gidip yararlandığım zengin bir kütüphanesi vardı. Oradaki Amerikalı ve çok sayıdaki yabancı hocalarla arkadaşlık ediyordum. Onları evimize yemeğe çağırıp Türk yemekleri ikram ederdik; baklava ve ıspanaklı böreği çok beğenirlerdi. Bu arada dersimi alan ve benim insani yaklaşımımı çok beğenen Amerikalı bir öğrenci, bana bir kavanoz reçel getirdi; çok mutlu oldum

Bu davranış, belki Türkiye’de sıradan kabul edilebilir ama öğrencimin yaptığı jest benim için önemliydi. Amerikalı aileyle geçirdiğim günlerden bilirim. Amerika’da kişiler önemli ya, herkes kendinden sorumludur. Kardeşler bile, “Bu benim radyom; sen, bunu dinleyemezsin” derler birbirlerine. Ben, tam tersi tutumu sergiledim; “Radyo mu istiyorsun; al, senin olsun. Bir hafta sen kullan, sonra bana verirsin” gibisinden. Bu yüzden belki, dersimde bile öğrenciler, “Bu adam, öğrenciyi seviyor, sıcak bir adam, dersini verip giden cinsten değil” diye düşünüyorlardı, yani öyle ilgi gördüm. Sonra oradaki meşhur hocalardan Leon Chua, bizi ailece dağ evine yatıya çağırıyordu, kendi çocuklarıyla bizim çocuklar arkadaş oluyordu. Neresinden baksanız bu verimli ortam, müthiş bir zenginlik ve deneyim kazandırıyor insana. Bir de tabii, benim İTÜ maaşım burada birikti, orada da maaş alıyorum ya, o bana bir birikim sağladı ki akademik hayatta bu çok değerli.

-Berkeley’de hangi konu üzerine araştırma yaptınız, bu aynı zamanda profesörlüğe dönük de bir hazırlık mıydı?

-Benim konum devreler ve sistemlerdi. Tabii, profesörlüğe dönük de oldu bu çalışmalar. Desoer ile birlikte ortak bir makale yayımladık, çok büyük yankı yaptı.

-Türkiye’ye döndüğünüzde kendinizi nasıl hissettiniz?

-Dediğim gibi, önemli bir katkısı oldu bana ve aileme. Oradan yeni bilgilerle geliyorsunuz, bu sefer öğrencilerinize de çok büyük katkı oluyor. Dünyanın en iyi üniversitelerinden birinde en iyi hocalarla bir yıl geçirmişsiniz, geri dönüyorsunuz, oradan bir sürü yenilik getiriyorsunuz üniversitenize. Bu, öğretime de yansıyor, yani benim verdiğim dersin kalitesi yükseliyor.

-1975 yılında profesör unvanı alıyorsunuz. Bu süreç nasıl işledi?

-1969’da doçent oldum. Doçent olduktan sonra, profesörlük için en az beş yıl geçmesi gerek. Ben, 1974 Kasımında profesör oldum. 1975 Şubatındaki Resmi Gazetede yayımlandığı için 1975 diyorum, ama 1974 Kasımında bitti benim işim. Hatta “Beş yıl doldu mu, dolmadı mı?” diye münakaşasını yaptılar; ama “Tamam, dolmuş” dediler. Minimum sürede doçent oldum, minimum sürede profesör oldum. 1974’te 39 yaşındaydım. Yani hakikaten genç bir profesördüm, özellikle Teknik Üniversite için çok genç tabii.

-Profesör olduktan sonra, dekanlığa atanmadan önce yönetim kadrolarında yer aldınız mı? Profesörler Kuruluna katılıyordunuz muhtemelen...

-Profesörler Kuruluna iki de doçent giriyordu. Zaten fakültede iki doçent vardı, Mithat İdemen ve ben. Profesör olduktan iki yıl kadar sonra Senato üyesi olarak seçildim; bir süre sonra da Yabancı Diller Bölümüne müdür olarak atandım. Böylece üniversite genelinde görevler aldım ve çevrem genişledi. YÖK’ten önce, kararları Profesörler Kurulu alırdı. Sonra o kurulları kaldırdılar, karar mekanizmalarını değiştirdiler. Çok enteresan tartışmalar olurdu kurulda; yani dersler değişecek, hocalar şuraya, buraya gidecek, bir doçent profesörlüğe yükseltilecek gibi birçok konu burada tartışılırdı. Çok iyi bir yetişme ortamıydı. O tartışmalardan devamlı bir şeyler öğreniyordunuz ve belirli bir mevkiye geldiğiniz zaman o birikimi de taşımış oluyordunuz.

-Sizin profesör olmanızdan sonraki dönem, Türkiye'nin çalkantılı günleriydi. O süreci nasıl yaşadınız?

-O süreç gerçekten sıkıntılı, ıstırap verici bir dönemdi. Teknik Üniversitede olaylar çok yoğundu. Bir gün geliyorum derse, sıranın üzerinde kan, birisini vurmuşlar. Sık sık dersler kesiliyordu. Kazım Ergin rektörken, kızı Füsün da bizde öğrenciydi. Ben ders yapıyorum, üç kişi girdi sınıfa, “Filanca arkadaşları polis götürdü. Biz de şöyle yapacağız, böyle yapacağız; dersi kesin ” diyorlardı. “Durun! Bakın, dersin bitmesine 10 dakika var. Siz, dışarı çıkın. Ben, 10 dakika sonra dersi bitireceğim. O zaman gelin, arkadaşlarınıza ne söyleyecekseniz söyleyin” dedim. Bunlar çıktılar dışarı. Sınıftaki bir öğrenci, üç yıl sonra, “Hocam, teşekkür ederiz. O gün dersi kestirmediniz. Gelip size teşekkür edecektik, ama duyarlarsa bizi döverler diye gelemedik” dedi. Ertesi gün de Rektör Kazım Ergin, “Ahmet; dün, bir tek sen ders yapmışsın üniversitede.” diye, memnuniyetini belirtti. Yani cesaretim fazlaydı ve popüler bir hoca olduğum, öğrencilerle diyalogum iyi olduğu için, bir şey demezlerdi bana.

Bir de şu olay çok öğretici oldu benim için o dönemde. Çocuklar sık sık dersi kesiyor, bir şey yapıyor. Dedim ki, “Bu üniversitede kaç hoca var; 250. Bunlardan birisi dahi sizi destekliyor mu; hayır. Bütün bu hocalar akılsız da, siz mi akıllısınız?” Bakın, çocuğun dediği inanılmaz önemli bir şey: “Efendim, yönetici sizsiniz. Siz, bizi ikna etmek zorunda değilsiniz. Yanlış yapıyorsak, gerekeni yaparsınız.” Bakın, ne kadar önemli. Ben, dokuz yıl dekanlığımda bunu uyguladım. Diyelim, öğrenci yanlış yapıyor, olmayacak yerde forum yapıyor. Çağırıyordum, “Ben, senin fikirlerine karşı değilim, seni severim; ama ben, bu kalenin koruyucusuyum, buradaki düzenin koruyucusuyum. Bunu yapamazsın. Yaparsan, senin cezalandırılmanı talep ederim” diyordum. Bazılarını disipline verdim; bir yarıyıl okuldan uzaklaştırma cezası verildi beşine. Beş kişinin bir yarıyılı gitti. Aradan zaman geçti, hepsi bana saygı gösterdi. Ben, hayretler içinde kaldım ve şunu öğrendim. Siz, görevinizin gereğini yapıyorsanız, size saygı duyuyorlar. Çok enteresan bir şey. Bunu öğrendim ve bunu hiç unutmadım. Şunu çok iyi biliyorum ki olayların çok yoğun zamanında bu yapılabilseydi çok daha az zararla atlattırıldık o karanlık devirleri. Diyelim, çocuğunuz, “Şunu yemek istiyorum, bunu yemek istiyorum” diyor, siz de izin veriyorsunuz, şişmanlayınca sizi suçluyor bu defa. “Çocuğum, sen kendin yedin, kendin şişmanladın.” diyorsun ama ebeveyn sensin, sorumlu sensin. Bakın, bu çok önemli çocuk yetiştirmede. Siz, çocuğu doğru yola koymazsanız sırf baskı kurmamak için, sonunda çocuk sizi suçlar, “Bilen kişi sensin, reşit olan sensin, ben çocuğum” der. Bu dediğim inanılmaz derecede önemli. Bunu öğrendim ve dokuz yıl süreyle uyguladım bunu ve çok iyi sonuç aldım.

1980-1982 yılları arasında tekrar Berkeley’ye gittiniz...

-Orası kritik. 1978’de, Teknik Üniversite bir yıl ders yapamadı, minimum bitirme süresi beş yıl oldu. Yani gerçekten memlekete çok pahalıya mal oldu. Muhalif olmak, eylem yapmak, hepsi çok iyi, yetiştiriyor insanları; ama sistemi kilitlerseniz, yani dersleri yapılmaz hale getirirseniz, müesseseleri çalışmaz hale getirirseniz, o zaman çok ağır bir bedeli oluyor, zararı çok daha fazla oluyor.

Geldik 1980 yılına. Hakikaten göz gözü görmüyordu, tehlikeli bir ortam vardı. Ben de gözü kara bir insan olduğum için, biraz zor durumdaydım diyebilirim. Bu arada, büyük kızımız Yonca ilkokulu bitirdi. Amerika’daki arkadaşlar dediler ki, “Gel, burada hocalık yap bir süre.” Gecikirsek, darbe olacak, biz kalacağız burada diye acele ediyordum ben. 4 Eylülde Amerika’ya uçtuk, 12 Eylülde darbe oldu.

-Darbe olacağını tahmin ediyordunuz...

-Evet. Ben, bir an önce yurtdışına çıkmak istiyordum. Bir yıllığına çağırılmışlardı beni “Şu dersleri ver, kalan vaktinde de araştırma yap” diye. Daha birinci sömestr bitmeden, bizim eve geldiler, “Sen, burada bir yıl daha kal” deyip, ikinci yılı teklif ettiler. Tabii, İTÜ’nün izin vermesi lazımdı. “Hayır efendim, benim ihtiyacım var” dese, kalamazdım. Eksik olmasınlar, onlar da anlayış gösterdiler, ikinci yıl da orada kaldım onların teklifi ve fakültenin verdiği izin sayesinde. O, birincisinden de daha önemli tabii. Bir kere, çocukların birisi beşinci sınıfı, öteki üçüncü sınıfı bitirmişti. Kısa sürede İngilizce öğrenip, hiç yıl kaybetmeden devam ettiler orada derslerine.

İki yıl sonra geri döndük. Bu sefer, çocuklar buradaki Beyoğlu Anadolu Lisesine sınavsız girdiler. İngilizceleri iyidir, o sayede bizim çocuklar İngilizceyi yıl kaybetmeden öğrenmiş oldular ve şimdi de anadilleri gibi konuşuyorlar.

-Berkeley'de hangi dersleri verdiniz?

-İki lisans dersi verdim; birisi 'devre sentezi', diğeri 'devre analizi'. Bir de yüksek lisansta 'bilgisayar yardımıyla elektrik devrelerinin analizi ve tasarımı' adlı bir ders verdim. Toplamda üç farklı ders vermiş oldum. Lisansüstü öğrencileri dünyanın her tarafından gelen iddialı, müthiş öğrencilerdi. Lisans öğrencileri ise daha çok Amerika çapında iddialılardı.

-1982 yılında Türkiye'ye döndüğünüzde, üniversiteler bu kez farklı bir müdahaleyle karşı karşıya kalmışlardı.

-Evet. Biz Amerika'dayken, 2547 sayılı YÖK Yasası çıktı ve bir toplantı yaptık. Sonraları Sabancı Üniversitesinde uzun yıllar dekanlık yapacak olan (Prof. Dr.) Kemal İnan da oradaydı.

Üniversitede olan Türkler bir toplantı yapıp yeni çıkan yasayı değerlendirdik.

YÖK Yasasında, "Bir kişi kendi üniversitesinde profesör olamaz, başka bir üniversitede profesör olacak" diyordu. "Bu, Türkiye'nin gerçeklerine aykırıdır. İki üniversite, 'Sen, elemanını buraya gönder, ben oraya' şeklinde anlaşacak. Bir çeşit 'Al gülüm, ver gülüm' olacak. Bu şekilde yürümez, ama yürür gibi olacak" dedim. Bu sözlerim Kemal'in hoşuna gitmişti. Aynen de öyle oldu.

(Prof. Dr.) Cevdet Acar'la (Prof. Dr.) Fuat Anday, Elektrik Fakültesinin çok parlak iki doçentiydi. Yıldız Teknik Üniversitesi, "Gelin, burada profesör olun" diye onları çağırınca "Hayır, biz kendi fakültemizde doçent olarak kalmayı tercih ederiz" demişlerdi. Yani Türkiye'nin gerçekleri öyle.

Burada bir şeye daha değinmek istiyorum. Bunu ben söylüyorum, başkası değil. Askerler bu YÖK Yasasını yaparken, askeri mantıkla "Ben, burada da, Urfa'da da, İstanbul'da da görev yapıyorum. Hocalar da böyle yapsın" diyorlar. Ben de, şöyle diyorum: "Bakın, askerliğin bir mantığı, bir düzeni var. Bunun zıddı nedir? Akademisyenliktir. Yani sen, askerlikle akademisyenliği bir tuttuğun zaman, dünyanın en büyük yanlışını yapmış olursun ve akademik dünyaya çok zarar verirsin. Yani askerlik ne kadar disiplinli, kuralcı bir meslek ise, akademik hayat da o kadar özgür, değişik, başka türlü bir hayattır. Bunun ikisini aynı kaba koymak, yapılabilecek yanlışların en büyüğüdür." Tabii, çok severim, dürüst insanlar, vatansever insanlar; ama askeri formasyon çok farklı ve "Her şeyi biz biliriz" anlayışı mevcut. Kenan Evren de öyle; bu aşırı özgüven, bu yetiştirilme tarzı çok yanlış yapmaya sebep oluyor istemeyerek.

Buna şöyle ekstrem bir örnek vereyim. Bir ayı var, bir de onun arkadaşı insan... Ayı, insanı çok seviyor. İnsan uyurken bir sinek, gelip alnına konuyor. Arkadaşını rahatsız eden sineğe çok kızan ayı, alıyor taşı, sineği öldürüyor. Yani Kenan Evren'in laikliğe yaptığı hizmet de bunun gibi bir şey işte.

Bir arkadaşım sordu: "Kenan Evren'i nasıl bilirsin?" Dedim ki "Bir bahçıvan olsa, onun bahçesinde çok iyi patates, pırasa vesaire yetişir; ama narın şeyler yetişmez, çiçekler filan yetişmez." Bunlar laikliğin akıllı olmayan dostları.

-Tabii, bu Amerika'da yaptığınız değerlendirme; döndüğünüzde, YÖK Yasasına göre, tekrar İTÜ'de göreve devam edip etmeme konusunda kuşkunuz var mıydı?

-Hayır, benim öyle bir kuşkum yoktu. YÖK Yasasına şiddetle karşıydım; yani bu, Türkiye'nin gerçeklerine aykırı, işlemez ve sonunda bunu değiştirmek mecburiyetinde kalacaksınız.

-O konuya girelim o zaman. Ne getirdi YÖK? Sizce, niye bu YÖK Yasası çıktı 1980'den sonra, askerler neden buna gerek duydular ve bu, üniversiteye ne getirdi?

-Mesela, 1960 ihtilali oldu, askerler dediler ki, "Profesör görmemiş köy var, köy görmemiş profesör var. Biz, alalım hocaları da köylere götürelim." Ben -asistandım o zaman- "Peki" dedim. "Nereye gitmek istersin" diye sordular, "Ankara'ya mı, Sivas'a mı?" "Beni en uzağa gönderin" dedim. Kalktım, Hakkari'ye gittim. Ankara Üniversitesinden üç kişi daha vardı. Yanımıza silahlı bir asker verdiler, çok yararlı bir gezi olmuştu.

YÖK'le de başka bir şey yapmak istiyorlardı. Diyelim ki, İstanbul'da çok hoca var, Kayseri'de yok. "Vay efendim, kalksınlar, oraya gitsinler. Nasıl ki, biz askerler oradan oraya gidiyoruz, onlar da böyle yapsınlar." Bu mantıkla YÖK Yasasını yaptılar, esas mantık bu; yani askeri hareketi akademik dünyaya getiriyorsunuz. İhsan Doğramacı bunlara yeşil ışık yaktı, çok yardımcı oldu.

O zaman asistan olan Hacettepe Üniversitesindeki arkadaşım Pekcan Ungan, (şimdi Koç Üniversitesinde profesör), “İhsan Doğramacı için bir tek önemli şey var; kendi üniversitesini kurmak” demişti. Daha o zaman Bilkent adında bir üniversite yoktu. Başa geçti, yukarı geçti, bütün suları buraya çevirdi ve Bilkent’i kurdu. Onun için önemli olan o. Yani bu YÖK Yasası inanılmaz bir hatadır.

İhsan Doğramacı, bana iş teklif eden, çok becerikli, müthiş bir adamdı. YÖK Başkanı olduğu zaman dedim ki, “Ben, tepemde, İhsan Doğramacı gibi bir başkan istemiyorum, rahatsız oluyorum.” Gitsin, falanca şirketin genel müdürü olsun, dışişleri bakanı olsun, sevinirim; ama YÖK Başkanı olmaması lazım o arkadaşın. Çünkü kendi kafasında bir şey var, seni çiğner atar. Hedefine giderken, “Buradaki adama da yazık oluyor” filan diye bakmaz. Yani çok değişik bir karakteri var. Bu taraftan baktığın zaman, müthiş bir adam; bu taraftan baktığın zaman da kaypak bir adam, insanları harcar. Nitekim harcamıştır çok insanı. İhsan Doğramacı’yı YÖK Başkanı yaparak, o YÖK Yasasını yürütülebilir hale getirdiler. Bana teklif etseler, ben olur muyum YÖK Başkanı; katiyen olmam. O da askeri hava estirdi. YÖK Yasasında on üçüncü madde var; istediği hocayı istediği yerde görevlendirir, neredeyse, görevden çıkarırdı.

Akademik dünyanın cazibesi fevkalâde önemli, yetenekli gençler için cazip olacak. Onun cazibesini azaltan şeylerden birisi, yukarıdan yapılan bu müdahalelerdir. Yani siz içeriye girdiniz, ne olacağı belli değil; bunu sevmez akademik insanlar, tedirgin olmak istemez, “Doğramacı, bana kızacak mı, atacak mı?” gibi. Tabii ki, YÖK Yasasının artıları da vardır. Hiçbir şey tamamen negatif, tamamen pozitif değildir; ama kâbus gibi bir şeydi YÖK Yasası ve olacak şey değildi. Öyle şeyler koydular ki, bir 41. madde vardır, diyelim ki, burada çok hoca var, Urfa’da az hoca var; oraya gidecek, gitmezse atılır. Böyle şey olur mu?

Ben dekanım, bir yazı geldi, “Afyon’da, filanca yüksekokulda hoca eksikiği var. Sizdeki fazla hocaları buraya gönderin” deniliyor. Buradaki hocalarla oranın ilgisi yok. Yani ter içinde kaldım. Çok uğraştım ve Yönetim Kurulundan “Hayır” kararı çıktı. Göndermedik. Göndersek, fakültede deprem olacak, yani herkes tedirgin olacak; fakat başka bir fakülte “Hayır” diyemedi; hocaları Urfa’ya gönderdiler.

-Şimdi size bir yazıdan bir bölüm okuyacağım. Doç. Dr. Levent Sevgi, 1986-1987 yıllarında başından geçen bir olayı anlatıyor: “İTÜ Elektrik Elektronik Fakültesi, her yıl bütçe olanakları ölçüsünde, bir araştırma görevlisini, belirlenen bir jürinin yaptığı değerlendirme sonucu, maaşlı, burslu olarak çalışmalarını sürdürmek üzere yurtdışına göndermektedir. O yıl yapılan değerlendirmede benim gitmem kararlaştırılmış ve bu karar, fakülte ve üniversite yetkili kurullarından geçtikten sonra, onay için YÖK’e gitmiştir.” O zaman bir de onay mercii olmuş YÖK.

-Evet, evet. Bakıyor dosyasına, olaylara karışmış vb kendi kafasına uygun sebeplerle “Gitmemeli” diyor. Ne kadar akademik teamüllere aykırı bir uygulama. Bu çocuk benim çocuğum, bunun her şeyini ben biliyorum, değil mi? Sen, olsa olsa, “Şöyle bir şey duyduk, bir bak bakalım” dersin.

-Okumaya devam ediyorum: “Karar veren makam fakülte olduğu ve YÖK’ten sadece onay beklendiği için, YÖK, kararının yeniden gözden geçirilmesi istemiyle evrakları geri göndermişti. O günler, 12 Eylül felsefesinin canlı ve etkili olduğu dönemlerdi ve benzer olaylar YÖK’te sıkça yaşanmaktaydı. Bırakın solcu olmayı, sadece kendilerinden olmadıkları için, benim gibi kişilere yapılan bu uygulamanın Türkçesi, üniversite ve fakültele, ‘Ayağınızı denk alın! Ben, bu kişilerin bir yere gitmesini istemiyorum. Lütfen, bu kararı değiştirin’ demektir. O zaman Rektör Yardımcısı olan Prof. Dr. Duran Leblebici, belgeleri zaman geçirmeden Fakülte Dekanı Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu’na iletir. Prof. Dervişoğlu, ‘Bu araştırma görevlisi beş yıldır fakültenin başarılı bir elemanıdır. Üstelik işe girerken gerekli güvenlik soruşturmalarından geçmiştir. Kararı iptal edecek bir gerekçe yoktur’ diyerek, yetkili kurula bile sokmadan, bir yazıyla geri göndermiş ve rektörlük de bu kararı YÖK’e iletmiş, YÖK de sonunda onay vermek zorunda kalmıştır. Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu, sadece görevinin gereklerini yerine getirmiştir; ancak, bunu gölgesinden korkmadan yapabilecek kişilerin parmakla sayılabildiği bir ülkede ve dönemde yapmıştır.”

-Çok teşekkür ederim bunu bulduğunuz için. Bu, benim kişiliğimi yansıtan bir olaydır. Dün gibi

hatırlıyorum. Yukarısının da kendisine göre sebepleri varolabilir. Yani Levent de o kadar sütlüman bir adam olmayabilir; şimdi Doğuş Üniversitesinde. Doktora hocası Ercan Topuz, çok akılselim sahibi, çok düzgün bir insan. Çok severim. “Ercan, nasıl bu çocuk?” diye sorduk, “İyidir” dedi. Bu eleman zaten bizim elimizin altında. Bunu bizden iyi sen mi bileceksin yukarıda? İşe girerken araştırılmış adam. Gönderdik, gitti. Bizim üniversite olarak yaptığımız, az rastlanan bir davranış. Az önce ne dedim; yukarıdan yazı geliyor “Fılanca yere adam göndereceksiniz” diye, onu reddediyorum; ama ter içinde kalıyorum. Başıma bir şey de gelebilir. Zaten yöneticinin en önemli görevlerinden birisi, yönettiği kimseleri korumaktır. Yukarıdan gelen basıncı aşağıya hissettirmiyorum. Çok sayıda örnek var böyle. “Bunlar form doldursun” filan deniliyor. Sekretere gidiyorum, “Doldur bunları, gönder. Hocaları rahatsız etme” diyorum. Yani yöneticilik, üstünüzden gelen basınçları aşağıya iletmemektir. Önemli görevlerinden birisi budur. Yukarıdan basınç geliyor, “Yok” diyorum ben. Levent Sevgi, bunu yıllar sonra yazıyor.

Dekanlık, benim bütün hocalara, bütün üniversiteye bir marifet gösterme fırsatıdır

-1987’de dekan oluyorsunuz.

-Evet, 1985’te Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği Bölüm Başkanı, 1987’de ise dekan oldum. Dokuz yıl dekanlık yaptım. Orada bir örnek oluşturmaya çalıştım. Bir dekan nasıl olmalıdır, personele nasıl yaklaşmalıdır, öğrencilere nasıl yaklaşmalıdır, bilimsel dünyaya nasıl yaklaşmalıdır, yukarıdan gelen baskılara nasıl göğüs germelidir? Orada ben, çok önemli bir katkı yaptığımı zannediyorum.

Rus dünyası, Japon dünyası beni tanıyor; yani kendi konumda bilinen bir bilim insanıyım. Ama Elektrik Elektronik Fakültesinde 2 bin küsur öğrenci, 100 hoca, 100 araştırma görevlisi, 100 memur vardı. Onlara bu yayınların bir etkisi yoktu ki; “Mademki o kadar marifetlisin, bana da bir marifetini göster bakalım...” İnsanların dediği budur. Gidin, benim işe aldığım memurlara sorun, sabah geldiğinde defter imzala vb gibi uygulamalar var mıydı? Benim getirdiğim düzende defter imzalamak yoktu. Bana şikâyet getirme, işini severek, kendi işin gibi ve düzgün yap. Onun dışında, geç mi geliyorsun biraz gel, ama işler aksamayacak. İnanılmaz şeyler oldu. Burada ben, 3 bin kişiyle uğraşıyordum. Eğer bu insanları daha mutlu edersem, onlar da evlerindeki daha mutlu eder. Ben, burada memurların kafasını kızdırsam, eve gittiğinde de kavga çıkar. Ben, sadece bu insanları mutlu etmiyor, bunların temasta olduğu insanların mutluluğuna da katkı yapıyordum. Ben böyle yaklaştım. Dokuz yıl dekanlık yaptım, bir kez dahi bağırmadım. Güler yüz, kucaklama, bilmem ne; ama işler tıkr tıkr gidiyordu. Makine Fakültesinden yaşlı hocalar geliyor, “Ne güzel fakülteniz var, ne güzel idaresi var” diyordu. Dekanlık işi böyleydi.

Bir şey daha söyleyeyim. Ben, şimdi köyde kalıyorum, değil mi? Meşhur profesörüm, eski dekanım, değil mi; onlara ne! Bu sefer onların çocuklarıyla uğraşıyorum, problemlerini çözüyorum. “Hakikaten iyi adammış” diye düşünüyorlar. Ben, filanca konuda çok güçlüymüşüm; ama o gücümün bir parçası olarak, sıradan insanlara bir hizmet veremiyorsam, adam niye saygı duysun. Profesörsün, tamam; ama bir marifetini göster bakalım. Dekanlık, benim bütün hocalara, bütün üniversiteye bir marifet gösterme fırsatım olmuştur.

Dekanlığımın ilk üç yılında, öğrenci olayları başladı. Kimse bana yardım etmiyor, ben boğuşuyordum. “Bir daha dekanlık yapmayacağım” dedim. Rektöre bir yazı bırakıp, Bodrum’a tatile gittim; “Bakın, fakültede 33 profesör var, şunlar, şunlar. Siz birine karar verin. İsterseniz benim fikrimi de sorun. Benden bu kadar...” Tatilden dönünce, “Dekan kim oldu?” diye sordum, “Daha karar vermedik” dediler. Derken, rektörle rektör yardımcısı dekanlığa, yanıma geldiler; sence kim dekan olabilir, diye bana danıştılar. “Bakın, şu, şu olabilir” dedim. “Sen varken olmaz” deyip, çekip gittiler ve ikinci defa beni dekanlığa atadılar. İkincisi böyle oldu, yani ben istemiyordum. Sonra sıra geldi üçüncü döneme. Bu arada Prof.

Dr. Reşat (Baykal) bey rektör oldu. Ben, rektör olması için Duran (Leblebici) beyi destekliyordum ama o kaybetti. Tamam, bizim de işimiz bitti, dedim. Oysa Reşat bey, “Ahmet; sen, bu işi iyi yapıyorsun, bir dönem daha devam et” dedi. “İki dönemdir dekanım, seçim gibi bir şey yap. Beni istiyorlarsa, yine yaparım” dedim, kabul etti. Oylama olacak, rektör de duruma bakacak, yani sondaj yapacak. Ben yine kalkıp gittim Bodrum’a. İki arkadaş faaliyet gösteriyorlar dekan olmak için. Biri Nejat bey. Beni destekleyenler diyorlar ki, “Hocam, hiç olmazsa aday olduğunuzu söyleyin. Sessiz kalmayın bu kadar.” Herkese dedim ki, “Arkadaşlar; şu iki adaydan biri benden daha iyi dekanlık yapacaksa, tabii ki onu seçeceksiniz. İkisinden biri benim kadar iyi dekanlık yapacaksa, yine onu seçeceksiniz. Ancak, benim daha iyi yapacağımı düşünüyorsanız oyunuzu bana verin.” Adaylardan biri, 20, diğeri de 10 oy aldı, benim oyum ikisinin toplamından fazlaydı. Üçüncü dönem dekanlığı da böyle aldım. Ama benim rakibim olan Nejat -çok severim- dedi ki, “Herhalde en verimli de bu üçüncüsü oldu.”

-Gerçekten, bir manifesto gibi bir dekanlığa veda yazınız var. 1996 yılında kaleme aldığınız bu yazı ile sizin dekanlık sürecinizi de konuşalım.

Yazınızın başında; “Eylül 1987’den beri (Elektrik Elektronik) fakültenin dekanlık görevini yürütmekteydim. Eylül 1996’da, üçüncü dönemle birlikte dekanlık görevim de sona ermiş olacaktır. Dokuz yıl boyunca fakültenin gelişip güçlendirilmesiyle ilgili çabalar hakkında bilgi vermek, bir yöneticinin (dekanın) sahip olması gereken özellikler hakkında düşüncelerimi söylemektir” diyorsunuz. “Yazıya dökülmeyen şeyler, o insanla birlikte toprağa gömülmektedir” diye gerekçelendirip, o yüzden önemsemişsiniz bunu.

“Bunlar olmadığı için de, çoğu kez icraata âdeta sıfırdan başlanıyor. Bu da önemli bir zaman kaybına neden oluyor” demişsiniz.

-Genellikle bir kişi gelir, birikimleri reddeder -hele de rakipse- ondan sonra sıfırdan başlar ve müessese deneme tahtasına döner.

-Sizin yaptığınız bu iş, katalizör görevi görüyor; ama bunun ötesinde, kendiliğinden de bir gelişim var ki bu da, İTÜ’nün yadsınamaz birikimi...

-Nesilden nesile geçiyor farkında olmadan. Birikim çok önemli. Çünkü bizden çıkan bir hoca, başka bir üniversiteye gittiğinde, “Bizim ne kadar değerli birikimimiz varmış” diyor, o zaman farkına varıyor bunun.

Dekanlık, üniversite için çok önemli bir makam, buraya gelen insanın bu konuda bir doğal yeteneğinin olması, o yeteneğin de işlenmiş olması gerek; yani hem ilgisi, hem yeteneği, hem birikimi olmalı. Bir profesör arkadaşım, “Bizim bölüm başkanımız da pek iyi değil” diyordu. Ben dedim ki, “İyi bir bölüm başkanı her gün bölümüne az da olsa bir katkı yapar, değer katar. Değilse, ya yerinde sayar, ya geriye gider.” Türkiye’nin sorunu yöneticilik sorunudur, dediğim bu. Yani apartman yöneticisi dirayetli bir adamsa, apartmanda huzur vardır, işler iyi gider; değilse, hem kavga vardır, hem de apartmanın bakımı kötüdür. Köyün muhtarından, mahallenin muhtarından başlayın, yukarı doğru gidin, Başbakan’a, Cumhurbaşkanına kadar çıkın. Türk insanı, yöneticinin çok önemli olduğunun yeteri kadar bilincinde

İTÜ Elektrik Elektronik Fakültesinin son üç dekanı;
Prof. Dr. Muzaffer Özkaya, Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu ve
Prof. Dr. Duran Leblebici (4 Eylül 1996)

değil. “Bilincinde değil” demiyorum, yeteri kadar değil. Amerika’da bu işi çok daha iyi halletmişler. Onlar, yöneticinin önemli olduğunu biliyor, o makama az hatayla en iyi adayı getirmeye çalışıyor. Bizde ise, bu bilinmiyor, “Bunu yönetici seçsem, performansı 80 olacak; şunu yönetici seçsem, performansı 70 olacak. O zaman, fark etmez” deyip, ikincisini seçebiliyor. Diyelim ki, eşit durumda iki kurum olsun, bunun başına devamlı 80 performanslı biri gelsin, ötekinin başına 70 performanslı olanı gelsin; 10 yılda muazzam bir fark oluşur. Bu

kıyaslama iki ayrı ülke için de geçerlidir. Birinci yöneticisinin performansı 80/100, ikincinin 70/100 ise 10 yıl sonra birinci kurum ikinciye $(80/70)^{10}=3.80$, yani yüzde 380 fark atar; diğer bir deyişle, ikincinin kazancı 10.000 ise birincinin 38.000 olur.

-1959 yılında fakülteyi bitirdiniz. 1959'dan 1996'ya tam 37 yıl. Bu sürenin çoğu Amerika'da olmak üzere yaklaşık altı yılı dışarıda geçmiş olsun. Askerlik de var. 31 yılı İTÜ'nün çatısı altında geçmiş. 1987'den 1996'ya, dokuz yılı da dekanlık süreci. Üniversiteye katkınız anlamında soruyorum; sizin açınızdan, hocalık mı, yöneticilik mi ağır basıyor?

-Her ikisinin de katkısı var. 1985'ten 1996'ya kadar 11 yıl yöneticilik yaptım. Eğer hiç yöneticilik yapmasaydım, bu ülkeye, hatta insanlığa katkım çok daha az olacaktı. Bunu söylerken, "Herkes dekanlık yapsın" demiyorum. İyi dekanlık yapabilecek insanlar dekanlık yapsın. Resim gibi, spor gibi, bu bir yetenek meselesi. Yöneticilik, yetenek gerektirir; ama yeteneğin de işlenmiş olması gerekiyor.

-Siz, kendinizde böyle bir yetenek olduğunuzu ne zaman fark ettiniz?

-İş bittiği zaman. Fakültenin istikametini değiştiren dönüm noktası, 1985 yılında Prof. Dr. Adnan Ataman'ın bölüm başkanlığının sona ermesiydi. Ataman'ın görev süresinin sonlarına doğru, Prof. Ziyaettin Süder'in ondan bir oda istediğini, Ataman'ın da "Benim bölüm başkanlığım bitmek üzere. Sen bölüm başkanı olursun, o zaman odan da olur" dediği, kulağıma geldi. Bunun üzerine, Duran Leblebici'yi arayıp, "Sakin, böyle bir şeye razı olmayacağız. Bölüm başkanı ya sen olacaksın, ya da ben." dedim.

-Anlaşılan siz, Ziyaettin hocayı bölüm başkanı olarak istemiyordunuz. Neden?

-Çünkü bölüm başkanlığının önemini biliyorum ben. Bu arkadaşın bölüm başkanı olmaması lazım. Çok severim, iyi hoca; ama bölüm başkanlığı başka bir şey.

Duran, "Başımıza iş açma şimdi" dedi bana; ama ben, ısrar ettim. O zaman dekan Prof. Dr. Muzaffer Özkaya idi. Bunun üzerine, Muzaffer bey, Duran beyi bölüm başkanı yaptı.

Bir akademisyen için esas olan akademisyenliktir, yöneticilik değildir. Yöneticilik, gelip geçici bir şey. Onun için, çok önemsenmemesi gerekir. Dolayısıyla, yönetici olmazsan olma. Ben, akademisyenim, yöneticilik başka bir şey, benim de orada iddiam yok. Duran Bey, önce bölüm başkanı, Muzaffer bey ayrılınca da dekan oldu.

-Duran hoca da sizi bölüm başkanı yaptı.

-Evet. Şimdi, hepsinin başlangıcının ne olduğunu anlıyorsunuz, değil mi?

-Duran hocayla iyi anlaşıyorsunuz...

-Çok... İyiden öte, inanılmaz bir insandır.

-Yeri gelmişken, biraz söz eder misiniz Duran hocadan? Duran hoca fazla konuşmayı sevmiyor mu? Yani öyle hissettim. Çok iyi anlaşmışsınız; ama siz, daha dışadönük gibi görünüyorsunuz.

-Zaten öyle diyorlardı. Duran bey, Türkiye'nin nadir insanlarından. İnanılmaz bir enerjisi, inanılmaz bir vatanseverliği, becerisi ve fedakârlığı var. Mesela, bizim (Prof. Dr.) Melih Pazarcı ve (Prof. Dr.) Uğur Çilingiroğlu... Adam Amerika'da. Amerika bunu kapıyordu. "Sen, buraya gel, profesör ol" diyor, adamın bütün dosyalarını hazırlıyor, bütün işlerini ayarlıyor, Duran bey.

-Laboratuvara?

-Evet. Orada (İTÜ'de) bir vakıf kuruyor Duran. Ben de dekan olarak onun yönetim kurulunda yer alıyorum. Uğur'a bir yer hazırlıyor, bir görev veriyor. Diyelim ki, Uğur'un maaşı Duran'ın maaşının iki katı. Ama hiç önemli değil; benim için de önemli değil, onun için de önemli değil. Yani inanılmaz bir enerji, beceri ortaya koyuyor, inanılmaz derecede vatanperver, dürüst ve fedakâr bir insan. Gerçekten, Türkiye'nin elektrik elektronik endüstrisine muazzam katkı yapıyor.

Onunla bir röportaj yaptılar bir dergide, ama çok kenarda kalmış bir (UEKAE Dergisi, Sayı 04, Aralık

2010) dergi. Tesadüfen, dergi bana geldi. Onun üzerine, derginin editörüne haber gönderdim, bunu bana PDF olarak versin diye. PDF olarak verdiler, ben de onu yaydım. Ben yaymasam, adamın o taraklarda bezi yok.

Duran, Türkiye'deki elektronik endüstrisinin canlı tarihi ve yapımcılarından birisi, yani inanılmaz katkısı var Türkiye'ye ve elektronik endüstrisine. Hâlâ devam ediyor katkıları.

Duran bey dekan oldu, ben de bölüm başkanı oldum. İki yıl sonra Prof. Dr. İlhan Kayan rektör oldu. İlhan bey Duran beye, "Sen, rektör yardımcısı ol" dedi. Böylece dekanlık boşalmış oldu.

Duran beyin zaten tecrübesi de var. Başlangıçta Ziya beyin bölüm başkanı olmasına razı olsak, muhtemelen bunların hiçbirisi gerçekleşmeyecek. Dört ya da beş yıl, müthiş bir rektör yardımcılığı yapıyor Duran hoca. Ben de dokuz yıl dekanlık...

Ben, şu kanıda idim: Burada Duran bey veya ben varken, Ziya beyin bölüm başkanı olmaması lazımdı ve öyle de oldu.

-Ziya beyi oraya uygun görmüyorsunuz, yöneticilik anlamında kendinize duyduğunuz bir özgüven var. Gençlikte, lise yıllarında, arkadaşlarınız arasında öne çıkma gibi bir durumunuz var mıydı?

-Zaten ben köyden geldim, üç yıl ilkokulda okudum. Derslerim iyiydi, öğretmenim beni severdi; ama ne de olsa öteki çocuklar şehirde doğup büyümüşler. Ortaokulda çalışkan bir öğrenciydim ama öyle bir mümessillik filan hatırlamıyorum. Benim en çok üzerinde durulması gereken özelliklerimden birisi, çocukluğumdan itibaren kral gibi olmamdır. Bunun içinde her şey var. Yani ben, ezilmeyen, yukarıda bir insanım çocukluğumdan itibaren. Mesela, Hollanda'ya gittim, üç ay kaldım, "Sen ne biçim adamsın? Sen, Amerika'ya da gitsen, gemini yürütürsün" dediler. Sonra Amerika'ya gittim, kral gibiydim. İki Amerikalı kıza sarılmışım, kral gibi fotoğraflar çektirmişim. Bizim Doğan Cüceloğlu diyor ki, "Ben, Türkiye'den geldim, eziğim. Ahmet bana ağabeylik yaptı." Ben gitmişim, sanki Amerika benim babamın çiftliği. Bu, benim belki de en önemli özelliğim.

-Bunu hiç düşündünüz mü, nereden geliyor bu özelliğiniz; yetiştirme koşullarından mı, babanızdan mı? Bu farklılığı yaratan nedenler arasında neler var?

-Benim babam, köyün en varlıklı, en güçlü insanıydı. Bizim beslenme durumumuz mukayese edilmeyecek derecede iyi, haftada yarım kilo zeytinyağı tüketirdik. Babam, "Mutlaka evde bir sağlıklı inek olacak ve katiyen bunun sütü satılmayacak, çocuklara içirilecek; tavuk olacak, yumurtası çocuklara yedirilecek." derdi. Beslenmemiz süper, şehirdekinden iyiydi. Emsallerimle güreşir, onları devirirdim. "Tabii, sen buğday ekmeği yiyorsun, biz mısır ekmeği..." derlerdi. O zaman yoksullar mısır ekmeği yedi. Hocaya giderdik, hatim indirmeyi öğretirdi bize. Diyelim ki, 10-15 kişi varız; ama bunların yedisi hatim indirebilecek gibi, ötekiler daha yavaş. Adamın elinde büyük bir sopa vardı, çocukların üzerinde patlatırdı, çok sert bir adamdı; ama bana dokunamazdı. Bir gün, bir şeyden dolayı hafifçe dokundurdu, "Bir daha gelmiyorum" dedim. "Söyleyin gelsin, yanlışlık oldu" diye haber gönderdi çocuklarla sonra.

Benim babam 1972'de vefat etti. Aradan bunca zaman geçti, bugün, "Derviş Hasan'ın oğluyum" dediğim zaman, millet saygı gösteriyor. Bugün hâlâ onun sermayesinden yiyorum diyebilirim.

-Dervişlik nereden geliyor hocam?

-Benim babamın babasına Derviş Recep derlermiş; bir süre Edremit tarafında dervişlik tekkesine gitmiş. lakabımız oradan geliyor. Enteresan, otoriter bir adammış, lakabı da 'derviş'. Fakat babam dokuz yaşındayken, 40-50 yaşlarında ölmüş Derviş Recep. Onun babası da kırk yaşlarında ölmüş. Benim babam da 40 yaşına geldiği zaman, "Ben, artık ölüyorum, mezarımı kazın" havasına girdi, "Dedem de böyle, babam da böyle gitti" diye. 69 yaşında vefat etti babam.

Ahmet Dervişoğlu'nun babası Hasan Dervişoğlu (1903-1972)

Adam, inanılmaz derecede akılcı olup, her şeyi hesap ederdi. Mesela, düğün yapıyorsun, “Bu, fuzuli masraf. Ne lüzumu var” derdi, yani her şeye masraf olarak bakardı. Her şey para değil, bunun manevi bir tarafı var. İçinde bulunduğu ortamın tam zıddıydı. Ortam, şeytanlar, cinler bilmem nelerden geçilmezken, babam, müthiş rasyonel bir adamdı. Bunun sayesinde problemleri çözüyordu. İkna kabiliyeti de yüksekti. Ben diyorum ki, babam okumuş olsaydı, müthiş bir adam olurdu. Hiç okul yüzü görmemiş, ama devamlı okurdu yine de. Tarih kitapları okur, Kuran okur, hastalıklarla ilgili okur, onlardan anlam çıkarırdı. Mesela, Mehmet ağabeyim hiç okumazdı, öyle bir âdeti yoktu; ama babam, yatağın altından kitabı çıkarır, okurdu. Mübalağasız söylüyorum; benim babam, yalnızca o köyün değil, bütün o civarın müstesna bir insanıydı. Herkes biliyor, Derviş Hasan’ı bilmeyen yoktur.

Bir insanın bilmediklerine bakarak değil, bildiklerine bakarak karar verin

-Yaklaşık 40-41 yıl İTÜ çatısı altında bulunuyorsunuz. “Hocalık mı, yöneticilik kısmı mı ağır bastı?” diye sormuştum, oradan gelmiştik bu konuya. Anlaşılan, dekanlık ve bölüm başkanlığı yaptığınız yıllarda hem kişisel anlamda daha bir tatmin oldunuz, hem de verebileceğinizi daha iyi verdiğinizi hissettiniz.

-Benim dekanlığım olmasaydı, Türkiye'ye, insanlığa katkım epey daha az olurdu.

-Demek ki, burada ağır basan, yöneticilik kısmı.

-Hayır, hayır. Çok sayıda insan, mesela 20 yıl sonra bana rastlıyor, “Hocam; siz olmasaydınız, ben burada olmayacaktım” diyor. Çok sayıda insan bunu söylüyor bana. Bu, ne demek; demek ki, hoca olarak çok katkı yapmışım ona. Ama yönetici olarak da başka pek çok katkıları var.

1996 yılında dekanlıktan ayrıldım. Aradan 15 yıl geçti, değil mi? Ben, hâlâ katkı yapıyorum. Dokuz yıl dekanlık yapmış insanın bir birikimi var; ben, onu her yerde kullanıyorum. Dahası var. Çok çevre edindim. Falanca müessesede birinin bir işi var; telefon açıyorum, en tepedeki adam tanıdık, işi hallediyorum. Yani o yöneticiliğin sonucu olarak, ben hâlâ katkı yapıyorum bir sürü şeye. Diyelim ki, dışarıdaki tanıdıklar beni tanıtırken, “Profesör Ahmet Dervişoğlu; fakültede dokuz yıl dekanlık yapmıştır” diye söylüyorlar. Bir faydası var demek ki.

-Veda yazınızda, “Fakültenin görevleri şöyle sıralanabilir: Öğretim yapmak ve dünya ölçeğinde kaliteli mezunlar vermek, araştırma geliştirmeler yapıp sonuçları yayınlamak ve teknoloji üretmek, kamuoyuna danışmanlık yapmak ve yön vermek” diyorsunuz. Bunlardan biri insan yetiştirmek, ikincisi bilimsel faaliyette bulunmak, üçüncüsü de kamuya danışmanlık yapmak. Herhalde sanayiye de bunun içine katmak gerekiyor, değil mi?

-Tabii, tabii. Kamu demişim burada. Yani problemlerin çözümünde, Türkiye'nin problemlerinin çözümünde bu birikimlerden istifade etmek.

-“Üniversiteler, ülkenin sorunlarını çözebilecek durumda olmalıdır. Çözemezse, durum pek parlak değildir” demiştiniz. “Bu fonksiyonları yerine getirebilmesi için gereken en önemli koşul, güçlü bir kadro ve yetenekli öğrencilere sahip olmaktır.” Kadroyu anladık, sonuçta iyi bir kadro yetiştireceksiniz. Yetenekli öğrencileri ancak sınavla seçebiliyorsunuz.

-Ama öğrenci rağbet ederse.

-Etmiyor mu?

-Şimdi düşünüş var; ama 10 yıl öncesine kadar, Türkiye'deki en iyi 1000 sayısal öğrencinin 500'den fazlası elektrik elektronik, bilgisayar bölümlerine geliyordu. Bunları çok iyi takip ediyordum. Bu, yıllarca devam etti ki, bu yetenekli öğrenciler behemehal Türkiye'ye çok önemli katkılar yapacaklar, bütün dünyada

seslerini duyuracaklar. Müthiş bir beyin geldi elektrik elektronik, bilgisayara... adama zor problem soruyorsun, çözüyor; daha zorunu soruyorsun, yine çözüyor.

İki yıldır inşaat mühendisliği daha popüler hale geldi, elektrik elektronik mühendisliği biraz geri gitti. Çok değil, ama geri gitti. Türkiye'deki en yüksek puanı alan sayısal ilk 1000 öğrencinin kaç elektrik elektronik, bilgisayara gidiyor, bu önemli; 500'den fazlasıydı...

-‘İTÜ’nün Çımarları’ adlı kitapta, söyleşi yapılan hocalardan biri, “Biz, zamanında iyi eğitim gördük. Günümüzde -günümüzde derken, 2007’de başlamış bu söyleşilerin yapılması- fakülte öğrencilerinin düzeyi çok düşük. Şehir şebekesinin kaç volt olduğunu soruyorsun, bilmiyor.” diye görüş belirtmiş. Yeni mezuna iş başvurusu sırasında, “Şehir şebekesi kaç volttur?” diye sormuşlar, bilememiş. İTÜ Elektrik Fakültesi mezunu bir öğrenci, şehir şebekesinin kaç volt olduğunu bilmezse, nasıl bir öğrencidir, demek istiyor.

-Papirüsün üzerine yazılmış bir yazı bulmuşlar, MÖ bilmem kaç bin yılına ait. Orada da, “Şimdiki gençler saygısız. Bizim zamanımızın gençleri şöyleydi, böyleydi.” yazılıymış. Bir kere, insanların tabiatında var; “Eskiden daha iyiydi.” demek.

Elektrik Elektronik Fakültesine gelen öğrenciler süper. Amerika'da doktora yaptığım Illinois Üniversitesi var ya, Amerika'nın ilk üç üniversitesinden, dünyanın da sayılı üniversitelerinden birisi. Bizim bir hoca gidiyor, orada elektronik dersi veriyor, soru soruyor. Geliyor, aynı dersi burada veriyor, aynı soruyu soruyor, burada İTÜ'de daha iyi cevap veriliyor, Yani İTÜ'deki lisans öğretimin düzeyi Illinois'den yüksektir.

-Ama bu söylediğiniz o yıllar için. Şimdi de böyle mi?

-Bu dediğim, 1990'lardaydı. Şimdi de elektrik elektronik mühendisliğine rağbet iyi, ama üç yıl önce çok daha iyiydi. Ben diyorum ki, sadece bilmediklerine değil, bir de bildiklerine bakmak lazım insanların. Yani adam burada çok zor bir soruyu biliyor, basit bir soruyu bilmiyor. Bilmezse bilmesin.

-Önemsememiştir belki şehir şebekesinin kaç volt olduğunu.

-Önemsememiştir, belki hocanın kulağına yanlış gelmiştir, belki “Bu da sorulur mu?” diye ters cevap vermiştir adam. Karşı tarafı dinlemeden katiben karar vermem. Bir insanın bilmediklerine bakarak karar vermeyin, bildiklerine bakarak karar verin. Benim burada bir farkım var. Gençlerden şikâyet etmem.

Son zamanlarda sevdiğim bir söz daha var; diyorum ki, “Kusursuz insan arama, insanda kusur arama”. İkişi birbirinden farklı ve güzel şeyler, değil mi?

-“Kusursuz insan arama, insanda kusur arama”. Maalesef, hep tersi oluyor, değil mi hocam? Herkes birbirinin kusurunu bulmaya çalışıyor; yani bir kusur bulunca, bütün öteki değerleri unutuluyor.

“Güçlü bir kadro ve yetenekli öğrencilerin var olması, sorunları çözmede de çok etkili olur. Burada da işin özü, yetenekli gençleri akademik hayata çekmek” diyorsunuz.

-Diyorum ki, “Üniversitelerin geleceği, yetenekli mezunları akademik hayata çekmeye ve onlara verimli bir çalışma ortamı sağlamaya bağlıdır. Ülkenin geleceği de buna bağlıdır; çünkü bir ülkede üniversite son mercidir...”

İyi bir araştırma görevlisi alıyorsunuz, bütün fakültede etkisi oluyor. İyiden kastım, dirayetli, yetenekli. Böyle bir insan geliyor, havayı değiştiriyor. Benim demek istediğim bu. Yani üniversiteye, orada parlak görev yapacak insanları çekeceksiniz; ama bunları sükutu hayale uğratmayıp, onlara verimli çalışma ortamı sağlayacaksınız, devamlı uğraşacaksınız. Fakülte iyileşiyor, üniversite iyileşiyor ve hemen Türkiye'ye etkisi oluyor, belirgin etkisi oluyor. Ama bu, Türkiye'de yapılmıyor, yetenekli mezunlar çekilmiyor üniversiteye, çekilenler de darıltılıyor.

Bir kere, verdiğiniz maaşın ıstırap eşiğinin üstünde olması lazım, makul olması lazım. Bunu bu ülke 1970'lerde verdi. Bu, tamamen bilime verilen öncelikle ilgilidir. Birincisi bu.

İkincisi, seçkin insanları buraya aldınız, değil mi; seçkin insanların kaprisleri vardır, ona ikide bir karşılırsanız mutsuz olur. “Bana inisiyatif ver” der, vereceksin. “Benim bilgisayara ihtiyacım var” der,

alacaksın. “Çalışmam var; yurtdışında tebliğ vermem gerekiyor” der, “Peki, git. Ben, senin harcırahını vereceğim” diyeceksin. Mesela, adam araştırma görevlisi, “Sen, yarın falan yere git, şu işi yap” diyorsun. “Ben, araştırma görevlisiyim. Benim işim değil bu” der o zaman. Demek istediğim, o insanın orada verimli olarak çalışabilmesi için sağlanması gereken koşullar var ve bu koşulların bir kısmı hükümete, bir kısmı rektörlüğe, bir kısmı dekanlığa bağlı. Bütün ülke bunun bilincinde olacak. “Ben, buraya yetenekli elemanları alacağım, bunlara verimli çalışma ortamı sağlayacağım.” Çünkü bu, sadece üniversite için değil, ülke için de önemli.

-İktidara bağlı olan kısmı nedir? Yani bugün için konuşursak, YÖK, buna engel mi?

-Birinci kısım, maaşları iktidar ayarlıyor. İkinci kısım, alet alacaksın, bilgisayar alacaksın, yurtdışına gideceksin; onlara o bakıyor. Ama müdahale var. Diyor ki, “Git, altı ay başka bir üniversitede çalış” veya kanunu değiştiriyor, “Bundan sonra şöyle bir görev yüklüyorum. Şöyle de yapabilirim” diyor. Yani akademisyenler şöyle düşünüp, tedirgin olmayacak; “Şimdi yine bir karar değişir, yine bizim canımızı sıkırlar.” İçerideki yöneticiler de onları tedirgin etmeyecek. Akademisyenleri tedirgin etmenin ağır bedeli var; çünkü o beyniyle çalışıyor. Kazmayla çalışsa, “Niye bugün şu kadar metre kupa kazmadın?” diye sorarsınız, ama beynini öyle kontrol edemiyorsun ki. Velhasıl, karmaşık bir şey. Size başlıcalarını söyledim. Ama sonuç itibarıyla, hem yetenekli insanı çekeceksin, hem de onu memnun edeceksin, yani verimli çalışma ortamı sağlayacaksın. O kadar zor değil bu. Önemli olan, bunun bilincinde olmak. Neden o kadar zor değil? Çünkü insanlarda, akademik hayata katılmaya dair bir eğilim var. Gençler, “Araştırma yapayım, bir şeyi ben bulayım” diyor. Bir şeyi ilk bilmenin keyfi çok büyüktür. Zaten bir eğilim var gençlerde. Bu iş o kadar zor değil. Ama koşullar sağlanmazsa, adam diyor ki, “Şimdi gidiyorum endüstriye. Alacağım maaş, profesör olduğum zaman alacağım maaştan daha fazla.”

-Rektör seçimlerindeki uygulamaya ne diyorsunuz?

-Hiç hoş değil. Ama seçim değil o. Seçim dediğiniz zaman, o oylamanın sonunda rektör belli olur. Bu, seçim değil, yoklama; çünkü bir defa oy veriyorsun, bitti, ikincisi de yok. Bu ülkenin insanı ve bu ülkenin hükümeti bilim insanlarına ne kadar değer veriyor, bütün bunlara bakarak şu sonucu çıkarıyorum ve diyorum ki, her ne kadar “Biz, bilime çok değer veriyoruz” denilse de, bütün bu ipuçları, bu ülkenin

Akçapınar köyünün en yaşlı erkekleri (soldan sağa) Recep Gün (1924), İbrahim Şenoğlu (1928), Emin Erol (1931), Ahmet Dervişoğlu (1935)

insanın ve hükümetlerinin bilime yeterli değeri vermediğini gösteriyor. Diyelim ki, 1970'lerde daha iyiydi, bir profesörün maaşı milletvekili maaşı kadardı. Şimdi aşağılara indi. Sadece maaş meselesi değil. Tabii, bu, çok önemli göstergelerden birisi.

Bir kere demek ki, toplum ve yönetim, bilime yeteri kadar değer vermiyor. Ondan dolayı da bilim insanlarının kalitesi, arkadan gelenlerin kalitesi yeterli değil. Bakın, yetersiz demiyorum, yeterli değil; yani daha yukarı olması lazım.

Mesela Gönen'e gittim, "Ben, Prof. Ahmet Dervişoğlu" dedim. "Buyurun" vesaire gibi şeyler beklemiyorum. Ben eğer profesörsem, bilim insanıysam, davranışlarımla ve söylediklerimle onu göstermeliyim. Bana gösterilecek olan saygı benim unvanımdan değil, benim performansımın olmalıdır. Bu, çok önemli bir şey. Ben, Berkeley'de hocalık yaptım. Benim köylüme ne! Ama adamın çözülmeyecek bir problemi var, çözüyorum. Bak, şimdi tamam, sen profesörsün. Yani siz, o unvandan güç almayacaksınız, o unvanı hak ettiğinizi göstereceksiniz.

-Siz, görevi devraldığınızda, önemli bir öğretim üyesi eksikliği olduğunu söylüyorsunuz. 53'ten 85'e çıkmış olmasına rağmen öğretim üyesi eksikliği varmış. Nasıl yaptınız bunu?

-Bu, çok önemli bir şey. Dedim ya, birinci sınıf insanlar birinci sınıf insanlarla çalışır diye. Ben, iyi adama rastladığım zaman, hızlı bir şekilde anlarım ve hızlı bir şekilde tezahürat yaparım; "Sen çok iyisin. Gel, yemek yiyelim. Sen gel, burada hoca ol. Çok iyi öğrencilerimiz var" vesaire. Demin söyledim ya, o arkadaş, anabilim dalı başkanı, iyi bir aday çıktığı zaman onu etkiliyor. Bizim anabilim dalında çok iyi araştırma görevlilerimiz vardı. Kendimiz alıyoruz mülakatla. Maçka'dan gelen bir hoca dedi ki, "Biz, iyi öğrencileri çekemiyoruz. Siz, bunu nasıl yapıyorsunuz?" O, yaratılış meselesi. Ben, iyi adamları hızlı bir şekilde anlarım ve onları çekmeye çalışırım, çekerim.

-Öğretim üyesi sayısını 53'ten 85'e çıkarırken dekansınız. Burada kimleri görüyorsunuz, onu anlamak istiyorum; asistanları mı, araştırma görevlilerini mi, yoksa öğrencileri mi ya da üniversite dışından insanları mı?

-Diyelim ki, içerideki bir eleman, yukarıya doğru yükseliyor; ama yurtdışına gitmek istiyor. Gidemezse, ayrılıyor gidiyor. Ben, onun problemini çözüyorum, gönderiyorum. Yani iyi insanlarla özel olarak, görevimden fazlasıyla uğraşıyorum, onu kuruma kazandırmaya çalışıyorum. Hatta çok değerli bir doçentimiz Bülent Örencik, profesör olabilmek için, İstanbul Üniversitesine başvurmuştu. Çok uğraştım, caydırdım, fakültede kaldı. Çok önemli bir adamdır şimdi Türkiye'de; Gebze'de çalışıyor. Onu İÜ'ye gitmekten vazgeçirdim, öyle az bir müdahale değildir bu.

-“Mezunlarımızın kalitesini yükseltmek, özellikle kendilerine ve fakültelerine güvenlerini artırmak; öğretim elemanlarımızın hem yaptıkları yayın sayısını, hem de yayınların kalitesini yükseltmek için çok çaba sarf edilmiş ve önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Başlıca sanayi kuruluşlarının yöneticilerinden, mezunlarımızın başarılarıyla ilgili sürekli övgüler gelmektedir. Birkaç yıl öncesinin mezunları, ‘Bizden sonraki mezunların kendilerine güveni ve girişimciliği bizimkinden daha yüksek’ demektedirler. Endüstriyle ilişkiler sürekli olarak güçlenmektedir” demişsiniz.

Üniversitenin endüstriyle ilişkileri ne zamandan beri güçlü?

-Üniversite endüstri ilişkileri kronik bir problem; devamlı gündeme gelir, devamlı olması gerektiği kadar iyi değil. Endüstride araştırma birimleri yoktu yakın zamana kadar. Dışarıdan know-how alıyor, üretiyor, satıyor, üniversiteye ihtiyacı yok. Ama araştırma birimi varsa, o zaman üniversiteye geliyor, "Sen git, araştır, sen geliştir bu prototipi, sen de kazançlı ol, ben de kazançlı olayım" gibi. 1970'lere kadar Türkiye'de elektronik endüstrisi yok, endüstri yok. Başlangıçta, bunlar dışarıdan aldılar teknolojiyi. Burada ürettiler, ama kendi özgün teknolojilerini değil. Dolayısıyla, araştırma dışarıda yapıyor, ihtiyacı yok; varsa da, pek farkında değil. Esas sebeplerden biri, Türkiye'deki sanayinin henüz o kıvama gelmemiş olması. Ama tabii ki, üniversite de gidecek sanayiye, "Bakın, sizin böyle problemleriniz var; bunları bize verin. Bundan siz de kazançlı çıkarınız, biz de kazançlı çıkarız" diye o da atılım yapacak. Üniversite de o kadar becerikli değildi. Ama bu, devamlı üzerinde kafa yorulan bir şey. Tabii, her geçen gün daha iyi hale geliyor.

-Bir zamanlar şöyle bir uygulama vardı benim bildiğim: Büyük şirketler, holdingler, özellikle bazı fakültelerde başarılı öğrencileri tespit ediyorlar, onlara burs veriyorlar, böylelikle onlarla bir bağ kurmuş oluyorlar, mezun olduktan sonra da kendi bünyelerine alıyorlardı; hem onlara iş güvencesi vermiş oluyorlar, hem de onların öğrenimlerini rahatlıkla yapmalarını sağlıyorlardı. Ama günümüzde pek çok özel üniversite var ve bunların bir kısmı da holdinglerin kurduğu üniversiteler. Bunların böyle fonksiyonları var mı? İlgili fakültelerde okuyan öğrencileri faal oldukları endüstri alanlarıyla oradaki Ar-Ge faaliyetlerine katabiliyorlar mı? Sizce, bunların düşünce sistematığı ne? Bunu sadece ticaret için yapmıyorlar herhalde.

-Dikkat çeken üç vakıf üniversitesi var; Bilkent Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi. Bunlar, ötekilerden çok farklı. Neden? Öğrencilerden gelen parayla üniversiteyi döndürmüyor, kendileri de bir o kadar para koyuyor vakıflarından. İyi bir üniversite için, öğrencilerin parası yetmez. Her üçü de gerçekten dünya ölçeğinde çok başarılı. Burada eleman yetiştirirken, kendi problemlerini düşünüyor, dünyayı düşünüyor, geleceği düşünüyor; çünkü holding bu. Ama bir üniversitede yetişen eleman sayısı, bir holding için çok fazladır. Neticede, dünya için eleman yetiştiriyorsunuz siz, bunların küçük bir kısmını da kendiniz kullanıyorsunuz. Ama bu Koç Üniversitesi ve Sabancı Üniversitesi gerçekten dünya ölçeğinde çok başarılı işler yapıyorlar ve bu başarılı işin Türkiye'ye yararı büyük. Neticede, esas itibarıyla Türkiye için yararlı, dünya için yararlı iş yapmış oluyor bunlar.

-Koç, Türkiye'deki en eski holdinglerden bir tanesi, belki ilk. Bunların bir şirket kimliği var, şirket ideolojisi var daha doğrusu, üniversitenin de muhtemelen bu ideolojiyle yakın bağı var. Yani Koç Üniversitesinde okuyan öğrenciler, o eğitim sürecinde muhtemelen şu veya bu şekilde o ideolojiyle de donatılıyorlar diye düşünüyorum açıkçası. Koç Holdinge bir yaklaşma içerisinde oluyorlar. Tabii, bunların hepsini Koç kendi bünyesinde istihdam edemiyor, başka yerlere dağılıyorlar, belki dünyanın başka yerlerine gidiyorlar; ama bunlar Koç Üniversitesinde eğitim gördükleri için, o kültürle, Koç'un eğitim kültürüyle kendilerini şekillendirmiş insanlar. Yani zamanı geldiğinde, şu veya bu şekilde yine Koç Holdinge irtibatları olabilir gibi geliyor.

-Akademik hayatın kendine göre gerçekleri var. Dışarıdakiler bunu bilmiyor. Onun için, bir vakıf üniversitesinin rektörlüğü çok zor. Neden? Aşağıdaki akademik dünyanın bambaşka kuralları var, üstteki patronların bambaşka bir dünyası var; adam, arada eziliyor. Diyelim ki, bütün dünyayı tarıyor, iyi adamları getiriyor. O iyi adamlar öyle kalıba girmez. Bunlar çok iddialı adamlar genellikle. Bilim dünyasına aykırıdır bu. Ama bunun bir etkisi olur, fakat katıyen abartılacak bir etki yapamazsınız. Yani bana, "Sana beş misli maaş vereyim de, gel, burada biraz bu dünyanın..." Hayır. Bu, bilim ahlakına aykırı bir şey.

-Tabii, hiçbir şekilde baskı vesaire olamaz, öyle bir şeyden söz etmiyorum; ama sonuçta, var olduğunuz ortam içerisinde yetişiyorsunuz. Yani bu, o ortamın kendiliğinden o insanlara verdiği bir şey.

-Ben de size şunu söyleyeyim: Abartılacak bir etkisi olamaz. Olabilir, ama o kadar önemli değildir. Ben, şuna bakarım: Bu üniversitenin mezunları uluslararası arenada ne kadar başarılı, Türkiye'de ne kadar başarılı? Başarılıysa, biraz da gayri ihtiyari kendi reklamını yaparsa da yaparın.

-Peki, kârlı bir iş midir bu özel üniversiteler?

-Zararlı bir iş.

-Niye o zaman üniversiteler açıyor Koç, Sabancı?

-Size bir şey anlatayım.

Rahmetli Sakıp Sabancı'nın bir minibüsü vardı toplantı salonu şeklinde. Bizim Teknik Üniversite Rektörü İlhan Kayan ve dekanları aldı İstanbul'dan, Sakarya'ya götürdü. Orada yeni açtıkları bir araştırma merkezleri vardı. Yol boyunca konuştuk, Sabancı Üniversitesi henüz ortalıkta yoktu. "Niye üniversite kurmuyorsunuz?" diye sordum, "Çünkü davul benim boynumda, tokmak başkasının elinde." deyince, "Efendim, üniversite kurmak çok önemli bir şey" demiştim.

Stanford Üniversitesi, Amerika'nın ikinci en iyi üniversitesi, dünyanın da en iyi üniversitelerinden birisidir. Enteresan bir hikâyesi vardır onun. Stanford, sanayici adam. Karı koca, “Öyle mi yapalım, böyle mi yapalım?” filan derken, bir üniversite kurma fikri çıkıyor ortaya. Sonunda bu üniversiteyi kurmamış olsaydı, bugün Stanford adını hiç kimse bilmeyecekti; ama ben, onu, dünyanın en saygın üniversitelerinden birinin kurucusu olarak tanıyorum. Hiçbir şey bu kadar ödüllendirici değildir. Siz, iyi bir üniversite kurabiliyorsanız, başka hiçbir şey bunun kadar değerli değildir. Bunu söylemeye çalıştım Sakıp Sabancı'ya. “Üniversite kurmak pahalıdır; ama verdiği tatmin, dünyaya verdiği hizmet hiçbir şeye benzemez” dedim ve o da üniversiteyi kurdu. Bu kadarcık benim de rolüm var bu işte. Şimdi sorun bakalım Güler Sabancı'ya, “Kurulmasaydı ne olurdu?” diye. Öğrencilerden topladıkları para kadar vakıflarından para koyuyorlar. Yani iyi bir vakıf üniversitesini öğrencilerden gelen para çeviremez, mutlaka ilave para gelmesi gerekir. Üniversite pahalı bir iş; fakat çok şerefli ve çok değerli bir iştir.

-“Fakültemizdeki müfredat programlarında, endüstriden gelen öneriler doğrultusunda iyileştirmeler yapılmaktadır” diyorsunuz. Bu özel üniversiteler endüstrinin yüzde kaçıyla ilgilidir?

-Onu bilmiyorum. (İTÜ İleri Elektronik Teknolojileri Araştırma ve Geliştirme Vakfı) ETA'nın beş veya altı kurucusu vardı. Bunların temsil ettiği şirketler, Türkiye'deki elektronik endüstrisinin yüzde 70-80 kadarına sahipti. Çok büyük bir güç bir araya geldi ve hâlâ devam ediyor ETA Vakfı. Çok iyi bir iş oldu.

-1995-1996 yılında müfredattaki değişikliklere ilişkin bir örnek veriyorsunuz. “Siemens firmasındaki mezunlarımız, programlanabilir lojik kontrolörlerin son zamanlarda çok önem kazandığını öne sürerek, fakültemizde de bu konuya daha çok önem verilmesini önermişler.”

-Enteresan bir şeydir üniversite-endüstri ilişkisi bakımından. Bu bir alet: PLC, çok önem kazandı, endüstride çok sayıda işi bu aletle programlayıp yürütüyorsunuz. Basit bir örnek: Bir otoparka araçlar girip çıkıyor; kaç araç girdi, kaç araç çıktı; içerideki boş yer durumu nedir? PLC'yi programlayarak bu işi yürütüyorsunuz. “Şu olduğu zaman şu olsun, bu olduğu zaman bu olsun” gibi, bir fabrikayı bununla yönetiyorsunuz. Akıllı ev diyorlar şimdi. “Şu saatte elektrikler yansın, şu saatte sönsün” gibi. Bu kontrol aleti, bir fabrikadaki işlerin ilerlemesini kontrol ediyor. Müthiş bir alet. O zaman daha yeniydi. Kadın mezunlarımızdan biri geldi bana, “PLC diye bir şey var, önemli. Bunu satıyoruz şimdi. Eğitimini biz veriyoruz Siemens olarak. Ben istiyorum ki, aletten sizin laboratuvara bağışlayayım, eğitimini de siz verin” dedi. Ne kadar güzel bir şey, değil mi? İyi yönetici hemen kokuyu alır, hemen üzerine atlar, hemen “tamam” der. “Tamam” dedim. Şimdi, muazzam iş yapıyorlar, yani ben sebep oldum. Kontrol bölümünün önemli bir laboratuvarı ve dışarıya muazzam iş yapıyorlar. Hem üniversiteye önemli bir katkı oluyor, o dersi açıyoruz, o teknolojiyi öğretiyoruz -ben de bugün hâlâ öğretiyorum o teknolojiyi Yeditepe Üniversitesinde- hem de Siemens, o öğretim yükünden kurtulmuş oluyor, “Ben, burada kendi işimi yapayım, bunu da sen yap” diyor. Üniversite-sanayi işbirliği bakımından çok güzel bir örnektir.

-Başka örnek var mı buna benzer?

-NETAŞ'ta çalışan çok iyi bir mezunumuz dedi ki, “Efendim, işaret işleme diye bir konu çıktı şimdi. Biz, burada bunun dersini görmedik ve dışarıda sıkıntısını çekiyoruz. Diyelim ki, ODTÜ'lü öğrenciler gördüyse, onlar bize fark atıyorlar. Biz de bunu yapalım; biz size deney malzemesi bağışlarız. Bir ders koyalım.” Kısa sürede dersi koyduk.

İşaret işleme, dijital dünyanın bu önemli dersi, o zamanlar yeniydi. Hemen onu koyduk ve hemen faydası görüldü.

Bir şey daha söyleyeceğim. Bizde, ‘statik’, ‘mukavemet’ ve ‘dinamik’ gibi üç ders vardı. Bunları mezun olan elektronik öğrencileri hiçbir zaman kullanmıyorlar, ama genel kültür olarak bir faydası var. 1987'de dekan olduğumda, dedim ki, “Her şube bir sınıf temsilcisi seçecek, toplam 20 kişi olacak. Ben, o sınıf temsilcileriyle ayda bir toplantı yapacağım ve öğrencilerin problemlerini tartışacağım.” Bunun üzerine bana, “Kanunda bunun yeri var mı?” diye sordular. Ben de, “Yok, ama tersine bir şey var mı?” dedim. Mecbur değildim, ama oluşturdum. Muazzam etki yaptı. Rektörün çok hoşuna gitti, “Başka fakülteler de bunu yapsın” dedi. Dekanlıkta toplanıyorduk çocuklarla, bunlara çay ısmarlıyordum, onlar isteklerini söylüyor, ben de not alıyordum. Bir sonraki toplantıda da, “Geçen ay, şunları şunları önermişsiniz. Şunu

hallettim, şunu halledemedim” diyordum. Öğrencilerden biri, “Efendim, bizde, ‘mukavemet’, ‘statik’, ‘dinamik’ dersleri var. İyi, güzel; fakat ben bu dersleri alıyorum diye, işaret işleme dersini alamıyorum. Evet, bunların yararı var; ama şunun bana çok daha fazla yararı var. Ben, bunun yüzünden şunu alamıyorsam, bunları kaldırın, onun yerine şunu koyun.” dedi. Bakın, ne kadar mantıklı konuşuyordu çocuk. Bunun için inanılmaz bir mücadele verdim, senatoda ter içinde kaldım. “Elektronik Haberleşme Bölümünde, bu üç ders kalkacak bunun yerine daha önemli dersler koyacağız” dedim, kaldırdım. İşletme Fakültesinde bile kaldıramadılar. Çocuklar saçını başını yoluyordu, “Bunları biz niye okuyoruz” diye. Kaldıramadılar; çünkü öyle gelmiş, öyle gidiyor. Ben, başardım, ama öğrencilerin desteğini alarak.

-Daha sonra, “Harf sistemine geçildi” diyorsunuz. Nedir bunun sağladığı yarar?

-Uluslararası imkânlarda geri kalıyordu çocuklar. Notlar 100 üzerindendi. Senin ortalaman kaç; 100 üzerinden 68. Hiçbir anlam ifade etmiyor. Ne demek 68? Bütün dünyada, A, B, C, D. Harf sisteminde, çocuk 85 aldıysa, ona 'A-A' veriyorsun, 100 üzerinden 100 almış oluyor. Ama burada, 100 üzerinden 85 almış, 85'te kalıyor. Dolayısıyla, aynı performansı yaptığı halde senin öğrencinin önüne geçiyor ortalamada. Başka sebepleri de var. Neticede, 1996 ders yılı, Yaz yarıyılında harf sistemine geçtik ben dekanen. Müthiş bir değişiklikti. Bütün hocaları, bütün öğrencileri inandıracaksınız, eğiteceksiniz. Çok uğraştım bununla, ama çok hızlı bir şekilde yerine oturdu.

-Yöneticinin sahip olması gereken özellikler başlığı altında, “Temsil yeteneği, analitik düşünme yeteneği, yöneticinin ikna kabiliyeti ve baskıya, sinir harbine dayanma yeteneği yüksek olmalıdır” diyorsunuz. Bu, stres filan da getiriyor herhalde hocam.

“Yönetici, kendisine başvuran kişilere güler yüze ve yapıcı olarak yaklaşmalıdır. Yönetici, her gün çeşitli problemleri çözmek zorunda kalır.” Bu da sizin görüşünüz.

-Diyorum ki, “İyi bir yönetici, çözümsüz gibi görünen problemlere şık çözümler üretir; kötü bir yönetici ise, çözümü çok kolay olan problemleri çözümsüz hale getirir.” Bana aittir bu söz ve çok önemlidir; çok örneklerini gördüm.

-“Hatadan dönmek fazilettir. Eğer yönetim sık sık hata yaparsa, hatadan dönme fazileti sonuç vermez, yönetici güvenilirliğini yitirir” diyorsunuz. “Tabii, bunun da bir uyarı olması lazım...”

-Evet, çok önemli. Hatadan dönmek fazilettir; ama bir yönetici arka arkaya üç hata yapar da dönerse, yöneticilikten istifa etmelidir. Çünkü güvenilirliğini kaybeder, ondan sonra artık doğru kararlar verse bile güvenmezler.

-Diyorsunuz ki, “Fakültemiz, kendisinden beklenen öğretim, araştırma ve danışmanlık görevlerini gereği gibi ve her geçen gün daha da iyi bir şekilde yapan; üstelik, bu görevleri baskıcı bir ortamda değil de, demokratik ve sevecen bir ortamda yerine getiren, gerek yurtiçinde ve gerekse yurtdışında saygın bir yeri olan büyük bir fakültedir. Böyle bir fakülteye hizmet vermiş olmak, böyle bir fakültenin öğretim elemanı, memuru, öğrencisi, mezunu olmak, bir ayrıcalıktır.”

-Doğru. Aynen öyle. Bu mesajı devamlı vererek, insanların özgüvenlerini de artırıyorduk. “Bakın arkadaşlar; iyi bir kurumdayız, sevecen bir kurumdayız. Herkes işini layıkıyla yapsın, mutlu olsun ve bu mutluluğu kendi evine de götürsün. Ben, dokuz yıl dekanlık yaptım, bir tek kez bağırp çağırduğımı gören yok. Ama arkadaş, görevini yapmıyor diyelim; sınav var, gelmedi. Bu üniversitenin en önemli özelliklerinden birisi, geleneklerinden birisi, sınavları ciddiye almaktır. Bir daha tekrarlırsa bu, gerekeni de yaparım. Komisyonu kurarım, cezasını alır adam, hiçbir şey de diyemez. Yani gülyüzlüydük, ama işler tıkr tıkr yürüyordu.

-Siz, Karadeniz Teknik Üniversitesinde de ders verdiniz... Biraz o dönemden söz eder misiniz bize.

-1970- 1976 yılları arasında altı yıl ders verdim orada. Uçakla gidip geldim. 'Uçan profesörler' diye gazetelerde fotoğraflarımız çıktı. Prof. Halis Duman dekanlık yaptı orada. 1969'da doçent, 1974 sonunda da profesör olduğuma göre hem doçent hem de profesör olarak gitmişim KTÜ'ye.

Yeditepe Üniversitesinde öğrencim olan Baran Özbakır, “Hocam; KTÜ’den hocasıymışsınız dayımın, sizi görmek istiyor ” dedi. Erdoğan Şimşek, KTÜ’den benim öğrencimdir. Çok başarılı bir mühendis şimdi. 35 yıl sonra karşılaştık: “Hocam ben sizi buldum, bir daha bırakmam, iyi bir yerdeyim, bunda sizin önemli bir katkınız var. Size rastlamasaydım, bu kadar iyi bir yerde olmayacaktım,” dedi. Bakın, aradan 30 yıldan fazla zaman geçmiş. KTÜ, o zaman dünyanın öteki ucunda gibiydi. Biz, oraya gidip geldik ve ilk mezunlarımız dahi çok başarılı oldu. Emeğimizi koyduk ortaya ve çok iyi sonuç aldık. 1970’lerde oluyor bu. 1980’lerde YÖK geldi, oraya bir tekme vurdu, darmadağın etti; yani çok kötü etki yaptı, hocalar kaçtılar KTÜ’den. Biz, burada sıfırdan bir fakülte kurmuşuz, bu noktaya ulaşmış, sen geliyorsun, bunu sarsıyorsun. Çok enteresan bir örnektir. Çünkü o zaman uçakla gidiyorsun, pervaneli uçaklar. Gidiyorsun, fırtınadan dolayı gelmiyor uçak, otobüsle 24 saatte İstanbul'a gel filan, çok zahmetliydi o günler.

-Boğaziçi Üniversitesinde de ders verdiniz...

-1976'dan 1999'a kadar 23 yıl ders verdim. Arada iki yılım Amerika'da geçti. Dekanlığım süresince de ders vermeye devam ettim.

Boğaziçi Üniversitesi, medeni bir yer. Kendilerine özgü gelenekleri olan, hoşgörülü bir ortamdır. Berkeley'deki Kaliforniya Üniversitesi Mühendislik Fakültesinde dekanlık yapmış dünyaca ünlü Profesör Ernest Kuh Türkiye'ye geldi, İstanbul'u gezdirdim, bir de Boğaziçi'ni gördü.

“Burası başka bir dünya” dedi. Boğaziçi Üniversitesinin çok değişik bir havası var. Ama şunu da söyleyeyim: Daha sonra, 1995'te bir kongre yapılıyordu burada, konuşmacı olarak çağırıldılar Kuh'u, önemli bir adam olarak. Türkiye, o zaman Berkeley için önemli bir yer değildi. O, dedi ki, “Ben, daveti kabul ettim; çünkü Ahmet Dervişoğlu İstanbul Teknik Üniversitesinde.” Konuşmasına böyle başladı. İki de oğlu var; önceki ziyaretinde eşi ve çocuklarıyla geldi, hâlâ ailece yazışıyoruz.

Boğaziçi'nde, ‘elektrik devreleri 1’, ‘elektrik devreleri 2’ derslerini verdim. Adları tam böyle değil, ama birbirinin devamı olan iki dersti bunlar. Sınıfta 50 öğrenci vardı, sonunculukla gelen Türkiye 250'incisi, zor bir soru soruyorum, yapıyor; ertesini sefer daha zorunu soruyorum, yine yapıyor. Üniversite giriş sınavlarında 52 matematik sorusu soruyorlardı o zaman, çoğu 52'de 52 cevap verirdi. Bunu profesör dahi zor yapar. Bunlar mezun oluyor, referans istiyorlar benden, referans veriyorum. Öğrencilerin büyük çoğunluğu, Amerikalıların yaptığı GRE (Graduate Record Examination) sınavının analitik kısmından 800 üzerinden 800 alıyor, herkes şaşıyor; böyle şey nasıl olur diye.

Benim referans mektuplarım çok önemli; çünkü benden iyi aldıysa, çocuk iyidir. Sonuç itibarıyla, o zaman, onun esas gücü, bu öğrencilerin süper kalitede olmasıydı. “İTÜ, Boğaziçi'ni geçiyor” gibi görüşler var bazı yerlerde; ama ne olursa olsun, hâlâ Boğaziçi'ndeki öğrenciler seçme öğrenciler genel itibarıyla. Fakat o zaman da derlerdi ki, “Evet, biz Boğaziçi olarak çok iddialıyız; ama mühendislikte Teknik Üniversiteyle yarışamayız. Tabii ki, onlar daha iyi mühendis yetiştirirler.”

-Onlar genel anlamda mı başarılı oluyor?

-İşletmesi var, dünyaca iyi. Sosyolojisi var, fevkalâde sosyologları var. Kamu yönetimi var, psikolojisi var çok iyi, mühendisliği de iyi.

-İTÜ, ODTÜ, BÜ arasında bir rekabet var herhalde mühendislik alanında, değil mi?

-Tabii. Devlet üniversitesi olduğu için, nasıl rekabet edecek, para mı koyacak ortaya; ama şimdi koyuyorlar. Teknik Üniversite epey bir gayret sarf ediyor, yani iyi öğrencileri biz alalım diye.

-Bu arada sizin katıldığınız bazı uluslararası kongreler de var...

-Avrupa Devre Teorisi ve Tasarımı Kongresi, iki yılda bir farklı ülkelerde yapılıyordu. Bu kongre ilk defa 1995 yılında İstanbul'da yapıldı. Kongreye çağrılıların bir kısmı, açılış konuşması yapmak, bir kısmı da orijinal çalışmalarını sunmak üzere katılırlardı. Orijinal çalışması olanlar, “Bakın, benim böyle bir çalışmam var; bunu burada sunmak istiyorum” derler ve bunu üç kişiye gönderirlerdi. Çalışma gerçekten orijinal bulunursa, “Tamam, gel, sun” denilirdi. Aynı kongre 1997 yılında Macaristan'ın

başkenti Budapeşte’de yapıldı. Macarlar, önce bize gelip, “Siz nasıl yaptınız?” diye bilgi aldılar. Burada yapılan kongre çok başarılı geçmişti. Ben de kongrenin düzenleme heyetindeydim.

-Biraz ondan söz edelim hocam. Kongre yapılacak yerler nasıl seçiliyor?

-Kongre yapılırken, bir sonrakine orada oluşturulan bir heyet karar veriyor.

-Siz bu kongrenin İstanbul’da yapılması için talip olmuş muydunuz?

-Tabii. Bir önceki kongrenin nerede yapıldığını tam hatırlayamıyorum ama bizim Prof. Dr. Cem Göknaç katılmış ve 1995’te Türkiye’de yapılması isteğini belirtmiş ve bu da kabul edilmişti. Hatta Cem, buradaki kongrenin düzenleme heyeti başkanı olmuştu, ben de üyeydim. Çok uğraştık. Taksim’deki bir otelde yapıldı. Boğaz’da geziler, yemekler vesaire hepsi çok başarılı oldu.

-1997’de Budapeşte’de yapılan kongreye katılımcı olarak mı gittiniz?

-Orada tebliğ sunduk. Bir doktora öğrencim vardı, Orhan Uçar. Bir de yüksek lisans tezini yürüttüğüm Hülya Hocağlı. Üçümüz orada ‘Durum Kodlama’ konusunda bir tebliğ sunduk.

Neticede, Orhan Uçar’ın doktora çalışmasının bir kısmını tebliğ olarak sunduk. Galiba iki tebliğ sunduk. Doktora öğrencim geldi, eşi geldi, bir de Berna adında bir öğrencim; yani Budapeşte’ye kuvvetli bir ekip olarak gitmiştik. Kongrenin sürdüğü üç dört gün boyunca Budapeşte’de kaldık. Çok güzel bir kongre oldu. Macarların öne çıkanlarından biri, Prof. Dr. Tamas Roska, kendi evine yemeğe çağırdı bizi. Ben dahil 10 kişi kadardık. Kızı piyano çaldı bize. Karısı Avrupa çapında bir piyanist, kızı da çok iyi bir piyanistti. Oradakilerin her biri kendi (devreler) konusunda dünyaca bilinen adamlardı. O kongrede, bir sonraki kongrenin İtalya’da yapılması kararlaştırıldı. Orada da bu kez doktora öğrencimle başka bir tebliğ sundum: (State reduction of incompletely specified finite sequential machines by the use of closed compatible pairs - *Kısmen Belirli Sonlu Ardışıl Makinelerde Kapalı Uyumlulardan Yararlanarak Durum İndirgeme/ Orhan Uçar ve Ahmet Dervişoğlu*)

-Bu arada yurtiçinde de dersler dışındaki faaliyetlerinizi sürdürmüşsünüz. EMO’da 2 Aralık 1995’te verdiğiniz, ‘Bilim İnsanlığı, Bilim Tarihi ve Bilgi Toplumu’ başlıklı bir konferansınız var.

-TÜBİTAK bana bir görev verdi, “Böyle bir konu hazırla, gidip konuşma yap ve gençleri bilim insanlığına özendir” diye. O konuşma geliştikçe, bu sefer üniversitelerde de o konuşmayı bir, iki yerde yaptım, çok ilgi çekti. Sonunda EMO’da konferans verdim, onlar da yayınladılar o konuşmayı. Çok emek verdiğim bir konuşmadır; oldukça etkili oldu.

-Bu konuşma metninden şunu sormak istiyorum. Şöyle diyorsunuz: “Bildiğiniz gibi, insanlık, bilgi çağı denilen yeni bir çağa adım attı. Tabii, ülkeden ülkeye bunun derecesi çok farklı. Bilinen şu ki: Çağı yakalayamayan toplumlar çağdışı kalmanın ötesinde, bağımsızlıklarından da önemli ölçüde kaybedecekler, dolaylı yoldan da olsa çağı yakalayanların boyunduruğu altına girecekler. İşte bu çağın yakalanmasında bilim adamlarına, onların yetiştireceği araştırmacı ve mühendislere çok büyük görevler düşmektedir.” Zaten genel olarak bu konuda konuştuğunuz.

-Gebze’de bir Araştırma Enstitüsü ve onun bir bölümü var. Onun yaptığı iş, bu bilgi teknolojilerini üretmek ve böylece Türkiye’nin bağımsızlığına katkıda bulunmak. Yani askeri amaçlı çok değerli cihazlar üretiyorlar. Bunu kendiniz üretmezseniz, Amerika’dan alırsanız, oraya bağımlı oluyorsunuz; yani aletiniz hiç umulmadık bir zamanda çalışmıyor, şifresi onda. Sen, bütün bunları kırıyorsun, “İstediğim şeyi yaparım” diyorsun. Yani bu bağımlılık işi hakikaten çok önemli. Eğer kendi teknolojilerinizi kendiniz üretmiyorsanız, bir yerde oraya bağımlı kalıyorsunuz, üretenlere; yani sizi kullanıyorlar.

Amerika'da bizim mühendisler kapışılıyor

-‘Cumhuriyetin 80. Yılında Elektrik Elektronik Mühendisliği ve Öğretimi’ başlıklı çalışmanız 2003 yılına ait, değil mi hocam?

-1998 yılında Cumhuriyetin 75. yılı için TÜBA o çalışmayı yapmamı istenmişti ve o zaman hazırlamıştım. Beş yıl sonra, bu defa 80. yıl için yeniden gözden geçirdim.

-Türkiye’de sanayileşmenin yoğun biçimde ayağa kalktığı yıllar 1950’lilerden itibaren desek, 1950-1970 arası, elektrik elektronik alanından çok, herhalde altyapı inşaat çalışmaları için geçerli bu. Anlatılarda da hep şu söyleniliyor ya İTÜ’yü kazananlar için: Kazananlar arasında en çok rağbet gören İnşaat Fakültesiydi, yani elektrik filan pek öyle değil. Demek ki, ülkede bir inşaat faaliyeti var.

-O zamanlar iddialı öğrenciler oraya gidiyordu, onun sonucu olarak, Türkiye’nin dışarıya açılması inşaat mühendisliğiyle; çünkü pırl pırl adamları var yetişmiş. Şarık Tara, devlet gibi adam; Teknik Üniversite mezunu.

-“1970’lere kadar başlıca uygulamalar, elektrik enerjisi üretimi ve dağıtımı, telefon santrallarının kurulması, radyo ve televizyon vericilerinin kurulması ve işletilmesi” demişsiniz. Elektrik enerjisinin üretimi ve dağıtımıyla ilgili bilgiler var burada. “Kişi başına elektrik enerjisi tüketimi, kalkınmışlığın önemli göstergelerinden biridir” diyorsunuz. Bu, hangi tarihten itibaren böyledir hocam?

-Kişi başına toplam enerji tüketimi de bir endikatör. Bugünlerde Türkiye’de 3 bin kilovatsaat mertebesinde, gelişmiş ülkeler ortalaması ise 8 bin kilovatsaat mertebesinde. Diyelim ki, bunun kısza zamanda 8 bine çıkması lazım, onun için de 100 milyar liralık yatırım yapılması lazım. Önümüzdeki yıllarda Türkiye’de çok büyük enerji yatırımları yapılacaktır, çünkü hâlâ kişi başına elektrik enerjisi tüketimi düşük. Örneğin Bulgaristan’da kişi başına tüketim, bizdekinin iki misli kadar.

-Elektrik enerjisinin üretilmesi konusuna geliyoruz buradan. Hangi tip santrallarla yapılmalı bu?

-Bunu rüzgâr enerjisiyle üretirsin, güneşle üretirsin, barajla üretirsin, doğalgazla üretirsin, kömürle üretirsin. O, değişiyor. Yakın zamana kadar, hidrolik santrallardan elde edilen elektrik enerjisi toplamın yarıya yakını kopardı, şimdilerde geriledi. Çünkü tüketim arttı, hidrolik santral üretimi o oranda artmadı ve dolayısıyla doğalgaza ağırlık verildi.

-“Kalkınmışlığın bir diğer önemli göstergesi de telefon yoğunluğudur” diyorsunuz. Neden böyle?

-100 kişiye düşen telefon hattı sayısına 'telefon yoğunluğu' denir. Mesela, 1971’de yoğunluk 1 idi, yok gibi bir şeydi. Telefon gerçekten çok kıt o zamanlar. 1970’lerde bir çocuk doğduğunda, hemen gidip, telefon sırasına kaydettirirler, evlenme çağı geldiğinde ancak telefon edinmiş olurdu. 15 yıl bekleyecek de telefon çıkacaktı. Turgut Özal bunu kırdı. Türkiye’de, 65 milyon mertebesinde cep telefonu var bugün, 75 milyon insana karşılık. Bu sayının içinde çocuklar, yaşlılar da var. Yani cep telefonunun iş dünyası üzerine yaptığı etki muazzam. Tabii, cep telefonu yokken ev telefonu vardı. Yani eğer 100 kişiye bir tane telefon düşüyorsa, demek ki, orada pek iş yapılmıyor. Komünikasyon, kalkınmışlığın, endüstrinin, ticaretin ve hizmet sektörünün can damarı. Burada telefon santralları gündeme geliyor. İki türlü telefon santrali var; analog ve dijital santrallar.

Analog santrallar, analog saat gibi, çok marifetsiz. Dijital sistemler ise çok marifetli; çünkü içinde mikroşlemci var. Mesela benim telefonum, bir analog santrala bağlıydı; dilekçe verdim, dijital santrala aktardım. Böylece, telefonla konuşurken, özel bir ses geldiğinde, bir başkasının daha sizi aradığını anlıyor ve çatala basarak onunla konuşabiliyorsunuz. İnanılmaz marifetler var dijital santrallarda. 1983 yılında, Turgut Özal başbakan oldu. Memlekette yeterli santral yoktu, yenisini alacağız, değil mi? Analog mu alalım, dijital mi alalım, tartışması gündeme geldi. Bunu bizzat yapan değil, bilen insanım ben. Diyolar ki yabancı üreticiler, “Analog al, ucuz. Dijital, daha yeni, ne olduğu belli değil ve pahalı.” O zamanki teknik yetkililer, “Hayır” diyor, “Biz, en son teknolojiyle başlayacağız işe.” Bu, büyük bir kahramanlık; çok isabetli öngörü. Bunun sonucu olarak Türkiye, Avrupa’nın ikinci en çok dijitalleşmiş

ülkesi oluyor. Diyelim ki, 10 milyon telefon hattı var, 8 milyonu dijital, diğerleri analog, yani dijitalleşme oranı yüzde 80. Şimdi, analog santralı söküp çöpe atıyorsun, yerine dijitali kuruyorsun.

Bütün dünyada analogdu hepsi, dijital diye bir şey yoktu. Plan yaptılar, “Şu kadar yıl içinde analogları söküp atacağız, hepsini dijital yapacağız” diye. Başka türlü başa çıkamazsın. Ama zaten bizde sabit telefon hattı sayısı çok azdı; artırırken bunu sayısal olarak yaptık, çok büyük avantaj sağladık. Şunu da belirteyim ki bu gün Türkiye’de 15 milyon kadar sabit telefon, 65 milyon kadar da cep telefonu var; cep telefonları zaten başından beri dijital.

Burada şunu söylemek istiyorum: Mühendislerimizin, insanımızın vatanperverliği çok önemlidir, öyle Amerika’ya filan benzemez; ama bu, görülüyor. Adam vatanperver, “Zor da olsa, benim bunu yapmam lazım” diyor. 1970’lerde, 100 köyden bir köyde elektrik var, 99 köy karanlık. Çok hızlı bir şekilde bütün köylere elektrik geldi. İnanılmaz bir şey. Bu, Cumhuriyetin önemli başarılarından biri, en büyük katkıyı yapan da, sekiz yıl TEK genel Müdürlüğü yapmış olan Y. Müh. Behçet Yücel’dir.

-“Elektrik enerjisi, telgraf ve telefon haberleşmesi, daha sonra da radyo yayınları yaygın bir şekilde kullanılmaya başlandığında, bunlarla ilgili endüstride gelişmeye başladı. Triyot tüpünün 1906 yılında Deforest tarafından gerçekleştirilmesiyle elektriksel işaretlerin kuvvetlendirilmesi mümkün oldu ve bugün kullanılmakta olanlara benzer elektronik cihazlar geliştirilmeye başlandı” diyorsunuz. Bunlar bizde hangi yıllardan itibaren oluyor?

-Biz öğrenciyken, 1954’lerde, sadece o tüplü amplifikatörleri gördük. Zaten elektronik devrimi ancak transistorlar gündelik hayata girdikten sonra mümkün oldu. O tüpler ile ilk bilgisayarlar gerçekleştirildi; 10 bin kadar tüp kullanılıyor; odayı soba gibi ısıtıyorlar ve her saat bir tüp ömrünü doldurup pathıyor, haydi bakalım yenisini tak.

-“Ülkemizde elektrik enerjisi, telgraf ve telefon haberleşmesi, daha sonra radyo yayınları yaygın bir şekilde kullanıldı. Cumhuriyetin ilanından kısa bir süre sonra sanayileşme hamlesi başlatıldığı halde, 1960’lı yıllara kadar elektrik elektronik sanayisinde çok az bir ilerleme oldu” diyorsunuz. Daha çok askeri alanda kullanılıyordu elektronik malzemeler. Askeri gerekçeler de bunun nedenlerinden biri mi?

-Hayır, mesela, bugün işlemci yapmıyoruz Türkiye’de. Neden? Bunun ekonomik olması için, en az 1 milyon tane üretmek lazım. Sadece 100 bin tane satabilirsin içeriye. Fabrika kuracaksın, yeterli bir iç pazar olmalı. Ürettiğini satabileceksin, hatta bir kısmını dışarıya satacaksın. Birincisi bu. İkincisi, sermaye lazım fabrika kurmak için. Olsa bile, yeterli müşteri yok. Ben neticeye bakıyorum. Sebepleri ne olabilir; şu olur, bu olur; fakat netice itibarıyla 1960’lara kadar Türkiye’deki elektronik sanayi sıfır mertebesinde.

-1965 yılında PTT ARLA, elektronik sanayisinde önemli bir aşama olarak ortaya çıkıyor. Ne dersiniz?

-Çok yakından takip ettiğim bir süreçti. Fikret Yücel önce PTT ARLA’yı kurdu; kuranportör sistemlerinin parçalarını ürettiler. Türkiye’deki elektronik endüstrisinin kurucularından ve canlı tarihlerden birisidir kendisi. Turgut Özal’ın sınıf arkadaşı ve ondan daha başarılı bir öğrenciydi Fikret Yücel. O zaman Türkiye’deki en büyük işlerden birisiydi bu. İçeride sistemler var; bu sistemleri Fransa’dan, şuradan buradan ithal ediyorsun.

-“Elektrik elektronik sanayisi temel sanayi haline gelmiştir. Örneğin, tekstil, otomobil ve savunma sanayileri önemli oranda elektrik elektronik sistemlere dayanmaktadır. En hızlı büyüyen sektörlerden biri elektrik elektronik sektördür” diyorsunuz. Gerçekten öyle mi hocam?

-Öyle. Diyolar ki, “Otomobil sanayisi dursa, elektronik sanayisi durmaz; ama elektronik sanayisi dursa, otomobil sanayisi durur.” Çünkü bir otomobilin maliyetinin yüzde 30 kadarı elektrik elektrondur. Hatta geçen gün bir arkadaş söylüyordu, yeni otomobiller ancak elektronik marifetleri sayesinde rekabetçi olabiliyorlar. Diyelim bir sanayici yeni bir otomobil çıkardı piyasaya, motoru daha mı iyi çalışıyor; hayır. İçine koyduğu GPS aygıtı ve iletişim donanımı ile fark yaratmış oluyor.

Dünya ihracatında, petrolden sonraki en büyük ihracat kalemi EE ürünleridir ve ona çok yakındır

-Burada da, “Türkiye'nin sahip olduğu avantajlar sıralanabilir. En başta, Türkiye'de çok güçlü bir mühendis kadrosu vardır” diyorsunuz. Bunların içinde İstanbul Teknik Üniversitesinin payı nedir?

-Elektrik elektronikte de öyle, inşaat da, makinede de güçlü bir mühendis kadrosu var. İTÜ, eskiden tek tabancaydı; ama şimdi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi ve başka üniversiteler var. Türkiye'de iddialı mühendislik eğitimi veren epeyce bir üniversite var ve Türk milleti mühendisliğe önem verdiği için, mühendislik fakülteleri hâlâ çok iyi öğrenci çekiyor. Bir mühendislik kolu çok iyi öğrencileri çekiyorsa, bir süre sonra ülkede hatta dünyada onun etkisini görüyorsunuz.

-Herhalde karşılıklı bu, değil mi? Yani o konuda bir gelişim varsa, o konuda eğitim veren fakültelere yönelme de çoğalıyor.

-Mesela, birkaç yıldır muazzam bir inşaat yapımı ve satımı var; bu canlılığı yaratanlar müteşebbisler, ama hemen inşaat mühendisliğinin puanı artıyor.

Halen Türkiye'nin önemli güçlerinden birisi yurtdışı inşaatlarıdır, yani Almanlardan filan ileriye bu konuda. Bu patronların önemli bir kısmı İstanbul Teknik Üniversitesi mezunu. Ama dediğim gibi, inşaat mühendisliğinin çok cazip olduğu zamanlarda inşaat mühendisliğini seçmiş çok parlak beyinler bir süre sonra yurtdışına gidiyor. Tüm dünyada Türk elektronik mühendislerinin çok önemli rolü var. Neden? Yakın zamana kadar, ilk 1000 öğrencinin 500'den fazlası elektrik elektroniğe geliyordu. Boğaziçi Üniversitesi Elektrik Elektronik Bölümüne sonunculukla giren öğrenci, yakın zamana kadar Türkiye 250'ncisi gibi oluyordu. Mutlaka bir yerde kendisini gösteriyor bu.

-“İç pazar oldukça büyüktür” diyorsunuz.

-Bu, önemli bir avantaj. Sen ürettiğin zaman, hiç ihracat yapmasan dahi içeride yeterli müşteri bulabiliyorsun.

-Biz, cep telefonu üretiyor muyuz hocam?

-Galiba hayır. Bir ara NETAŞ üretti, ama sanırım olmadı. Galiba ASELSAN da üretti, o da olmadı.

-Niye, biz üretmez miyiz?

-Üretilmeyecek bir şey değil, çocuk oyuncağı da, muazzam tekeller var. Bunlar bütün dünyaya sattıkları için, onlarla rekabet etmek zor. İsim yapmış, çok fazla üretiyor, çok fazla yatırım yapıyor, muazzam para harcıyorlar. Sürekli model değiştiriyor, geliştiriyorlar.

-Nokia nasıl gelişti? Finlandiya'da küçük bir şehirde başlıyor bildiğim kadarıyla.

-Nokia'nın ikinci adamıyla konuştum Finlandiya'da. Cep telefonu yapmıyordu önceleri, iletişim firmasıydı. İkinci adamları diyor ki, “Bu cep telefonu çıktıktan sonra, büyük şirketler bir araştırma yaptılar. Bu satsa satsa; 200 bin satar. O yüzden, bu işe girmeye değmez dediler. Ama biz, başka türlü baktık buna, cep telefonunu bir iletişim aracı olarak değil, saat gibi bir kişisel araç olarak düşündük. Bu nedenle biz öne çıktık Nokia olarak.” Bir kere öne çıktıktan sonra da bunu devam ettiriyor adamlar.

-“Bir başka avantaj da, iyi bir yan sanayi oluşmuştur” diyorsunuz.

-Özellikle otomobil sektöründe müthiş bir yan sanayi var Türkiye'de. Bazı parçalarını Trakya'da yapıyorlar, Almanya'ya gidiyor. Çok önemli bir şey. Yani önemli olan, yan sanayinin güvenilir olması, kaliteli olması. Adama sipariş veriyorsun “Bana 1.000 tane şu üründen ver” diye, veremiyor, ondan sonra ihracatı durduruyorsun. Çok güvenilir bir yan sanayi olduğu takdirde, çok önemli bir şey. Japonlar bunu çok iyi kullanıyorlar.

-“Hammadde ihtiyacının önemli bir kısmı yurtiçinden sağlanabilmektedir. Dış pazarlarda yeterli isim yapılmıştır. Halen Türkiye'de, yukarıda zikredilmiş olan çok güçlü firmalar vardır” diyorsunuz. Evet, bunlar Türkiye'nin başlıca avantajları. Buradan, elektrik elektronik mühendisliği eğitimi geçmişiz.

-Dünyada, 1880'lerde bir enstitü kuruyorlar. Biz, ilk mezunu ancak 1920'lerde veriyoruz.

-1925'te mezun olmuş ilk elektrik mühendisi. Bir kişi herhalde. 1926'da iki kişi mezun oluyor, 1927'de dört, 1928'de üç, 1929'da üç, 1930'da 11 elektrik mühendisi.

-Sıfır gibi. Günümüzde, yılda 4-5 bin mezun veriyoruz. O zaman, üç ya da beş mezun...

-“1954 yılında Elektrik Mühendisleri Odası kurulduğunda, 700 mezun olduğu tahmin ediliyordu; fakat bu 700 sayısına ulaşmak zordu” diyorsunuz.

-1954'te kuruldu Elektrik Mühendisleri Odası. Götürüyorsun diplomayı, seni oraya üye kaydediyor. 700 kadar diyorlar; ama ben hesaplıyorum, o tarihte Türkiye'deki toplam Elektrik Mühendisi 500 mertebesinde. 700 de olabilir ama en fazla 700. Düşünün ki, bir yılda 4 bin mezun veriyoruz şimdi, ilk 30 yılda Türkiye'de 700 mezun vardı. Yani Cumhuriyetten, 1954'e, 31 yıl geçmiş, sende 500 mühendis var; şimdi, bir yılda 5 bin mezun veriyorsun.

-“1983 yılında 8 bin 873 olan elektrik elektronik ve bilgisayar lisans öğrenci sayısı 3,3 kat artarak, 2001 yılında 29 bin 14 oldu. Oysa bu süre zarfında ülkemizde mezunlar için işyeri imkânları bu oranda artmamıştır. Kaliteli mezun vermek için, kadroda ve fiziksel imkânlarda da bir iyileşme olamamıştır. Elektrik elektronik ve bilgisayar bölümlerine alınan öğrenci sayısının bu kadar hızlı artmasının temel nedeni, yüksek puanlı öğrencilerin elektronik ve bilgisayar bölümlerini tercih etmeleri, bu nedenle üniversitelerin de gerekli altyapıyı oluşturmadan elektronik ve bilgisayar bölümleri açmalarıdır” diyorsunuz. Bunu biraz açabilir misiniz?

-Bunun iki cephesi var. Ben, buna dekan olarak çok rastladım. Akdeniz Üniversitesi, “Biz burada elektronik bölümü açmak istiyoruz” diyor mesela. Neden? “Yüksek puanlı öğrenci alacağız, üniversite daha cazip hale gelecek” diyor. Hocan var mı; yok. Nasıl açacaksın?

-Bu üniversiteler İTÜ'ye mi başvuruyor hocam?

-“Siz de bize destek olun” gibi. Diyelim ki, Diyarbakır'dan arıyorlar, “Dicle Üniversitesinde elektrik bölümü açacağız” diyorlar, açıyorlar. Ne kadar eleman var; bir tane eleman var. Yazık günah değil mi bu aldığımız çocuklara? Fakat enteresan nokta şu: Öğrenciler oraya gitmemeli. Öğrenci diyor ki, “Burada bir elektrik bölümü var, ben de elektrik mühendisi olmak istiyorum, orayı yazayım.” Ben diyorum ki, “Önce bak, kaç öğretim üyesi var, ona göre karar ver.” Hâlâ bu bilinç oluşmuş değil. Öğrenci, yeterli sayıda öğretim üyesi olmayan bölümü seçiyor. Sonra da hayal kırıklığına uğruyor. Uludağ Üniversitesindeki Elektronik Bölümü öğrencileri, “Koskoca Uludağ Üniversitesi diye geldik” diyor. İstanbullu çocuk, oraya gidiyor elektronik bölümüne, karşısında yeterli sayıda hoca yok.

-Bir ara oraya da hocalar gitmişti, İTÜ'den...

-Kurucu olarak gitti bizim hocalar. Amaç, en kısa sürede kendi kadrosunu oluşturmak, fakat o konuda başarılı olunamadı, çocuklarda büyük sıkıntı var. Öğrenci çok ama üç dört hoca var. Başlangıçta iyi bir çekirdekle yola çıkarsanız, o çekirdek iyi büyüyor; ters bir şekilde yola çıkarsanız, öylece kalıyor veya ters büyüyor.

-“Burada elektrik fakültesi açmak istiyoruz, bize destek olun” dediklerinde, İTÜ'nün politikası nedir?

-Şimdiki sistemde böyle bir talep gelmiyor. Sadece Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'yle anlaşma yaptı İTÜ ve orada şube açtı. Oysa Karadeniz Teknik Üniversitesi kurulurken, İstanbul Teknik Üniversitesinin kurucu ve geliştirici olması kararlaştırıldı. Sonuç çok başarılı oldu.

-Bir üniversite elektrik elektronik bölümü açmak istiyor diyelim, süreç nasıl işliyor?

-“Biz, burada şu bölümü açacağız” diye karar alıyor, YÖK'e bildiriyor, “Buyurun, açın” diyor YÖK, o da açıyor. Şimdilerde, bir üniversite bir bölüm açmak isterse en az üç öğretim üyesi olması şart koşuyor YÖK tarafından.

-Sizce gerek var mı yeni elektrik elektronik bölümü açılmasına?

-Şimdi doyma noktasına geldi. Vakıf üniversiteleri elektrik elektronik kontenjanlarını dolduramıyorlar.

Dört yıl önce, “Biz dolduruyoruz da, şu kadarı da geride kalıyor” diyorlardı. Şimdi dolmuyor. Diyorsun ki, “Yüzde 20’sini burslu alacağım.” Onlar doluyor. Yüzde 20 iyi öğrenci geliyor diyelim ki. “Yüzde 20’sini yarı burslu alacağım” diyorsun, onlar da doluyor. “Geriyeye kalan yüzde 60’ını da paralı alacağım” diyorsun, oradan kontenjanı dolduramıyorsun.

-Şöyle bir görüş var: “İTÜ ve benzeri üniversitelere giremeyenler vakıf üniversitelerine gidiyorlar.”
-Hayır, öyle değil. O burslular istese İTÜ’ye de girebilir, ama şöyle bir şey var: Diyelim ki, Yeditepe’nin Elektrik Elektronik Bölümüne giriyor. İTÜ’ye gelse, Maden Fakültesine girecek yahut Kahramanmaraş’a gidiyor. Devlet üniversitesine de girebilir; fakat genellikle daha düşük puanlı bir bölüme girebilir.

-İTÜ ile Yeditepe Üniversitesinin arasında yaklaşık ne kadar puan farkı var?

-Yeditepe Üniversitesi bursluları ilk 5 binden alıyordu, ama Teknik Üniversitenin Elektrik Elektronik Fakültesi ilk 2 bin 200’den alıyordu. Yani onlar bunun elektroniğine giremez. Ama diyelim ki, Kahramanmaraş’ın elektriği de ilk 15 binden alıyor. Oraya girebilir. Fakat oraya bedava giriyor, buraya burslu.

-‘Günümüz Türkiye’sinde elektrik elektronik mühendisliği öğretiminden beklenenler, sorunlar, öneriler’ ara başlığı altında; “Teknoloji hızla değiştiği için, elektrik elektronik mühendisliği öğretiminin de değişikliğe uyum sağlaması gerekmektedir. Günümüzde, bir mühendisin sahip olması gereken özellikler şöyle sıralanabilir” diye alt başlıkları sıralamışsınız. Uyum sağlamak önemli tabii, günceli yakalamak da...

-Devamlı teknolojiye uygun yeni dersler koyacaksınız. Fakülte Kurulu “Bu dersi kaldırıyorum, onun yerine bunu koyuyorum, saatini azaltıyorum” diyecek; Senatoya önerecek. Eski dünyada statik mekanik önemliydi.

-“Temel bilgi ve kavramları iyi özümsemiş olmak, sorgulayıcı ve araştırmacı kafa yapısına ve yaratıcı zekâya sahip olmak, değişik koşullara uyum sağlayabilmek” diyorsunuz. Bunlara sahip olanın zaten okula gitmesine gerek var mı hocam?

-Okulda bu yetenekleri geliştiriyorsunuz.

-“Bir sistemin bütününe kavrayıp çalıştırabilmek, bir amaca yönelik sistem tasarlayabilmek ve tasarladığı sistemi ticari bir ürün olarak gerçekleştirmek, mühendislik sistemlerinin toplum sağlığı ve çevreye etkisini belirleyebilmek ve gerekli önlemleri almak, sorumluluk duygusu yüksek olmak...” Mühendislerin toplumsal anlamda da bir sorumluluk duygusu var mıdır?

-Burada bir elektrik santrali kuruyorsun, ama gölü de batırıyorsun. Ben bunu ucuza yapacağım diye, gölü batırmaya hakkın yok ki.

-Yani toplumun yaşam standardını, refahını artırmaya yönelik, onun birtakım güçler tarafından istismar edilmesine fırsat vermemek gibi. Elektrik Mühendisleri Odasının çalışmalarını nasıl buluyorsunuz, izleme fırsatınız oluyor mu?

-Çok büyük bir çark döndürüyorlar; birinci söyleyeceğim şey bu. Mesela, şu yaptığı kitap çalışması büyük bir iş, bu ve benzeri şeyler. Ama resmin tamamını değerlendirebilecek durumda değilim.

-“Analitik düşünce yeteneğini, problem çözme yeteneğini geliştirmiş olmak, mühendislik bakış açısı kazanmış olmak, yeni kavramları hızla özümseyebilmek, kendi kendine öğrenebilmek, öğrendiklerini düzgün bir şekilde yazabilmek ve sunabilmek” diyorsunuz.

-Bu, çok önemli. Türk mühendislerinin eksiğidir bu: Okuyor, öğreniyor, “Yaz şunu” diyorsun, doğru dürüst yazamıyor, yani yazma engelli. Millet olarak zaten yazma engeliyiz. Haydi, yazdınız zar zor, “Bunu bir topluluğa anlat” diyorsun, iyi anlatamıyor; soruları iyi cevaplandıramıyor. Dolayısıyla, bu yeteneklerini öğrenim esnasında geliştirecek, siz de yönetim olarak buna yardımcı olacaksınız.

-Analitik düşünme yeteneğini açıyorsunuz burada... bize bir örnek verebilir misiniz?

-Tabii, diyelim ki deprem sonucunda 6.000 TL'lik hasar gören bir ev söz konusu. Bu olaya etki eden parametreleri ve ağırlıklarını belirleyelim.

Bunun parametreleri;

- 1-Evin dere yatağına yakın inşa edilmesi,
- 2-Eksik demir kullanılması,
- 3- Kalitesiz işçilik: Demirlerin iyi bağlanmamasıdır.

Parametrelerin ağırlıkları:

* Diyelim ki ev dere kenarında; fakat malzeme eksikliği ve işçilik kusuru yok, olsaydı hasar masrafı 3.000 TL olacaktı: Bu parametrenin ağırlığı yüzde 50'dir.

*1. ve 3. özellikler olmasaydı (ev dere kenarında değil ve işçilik hatası yok) eksik demir nedeniyle hasar masrafı 2.000 TL olacaktı: Bu parametrenin ağırlığı yüzde 33'tür.

* Ev, dere kenarında olmasaydı ve demir eksik kullanılmasaydı, hatalı işçilik nedeniyle hasar masrafı 1.000 TL olacaktı: Bu parametrenin ağırlığı da yüzde 17'dir.

Herhangi bir olayla karşılaştıklarında insanlarda, sebepleri bire indirgeme eğilimi var. Bunun sebebi nedir? Bana sordukları zaman, "Bunun sebebi budur, daha beş tane var" diyorum. Diyelim ki, burada verdiğimiz örnekte evde hasar oluşmasının üç sebebi var. Ben, sadece birisini ortaya çıkarabiliyorsam, benim derinliğim 100 üzerinden 33; siz ikisini görüyorsanız, sizin derinliğiniz 100 üzerinden 66; bir başkası üçünü de görüyorsa, 100 üzerinden 100'dür. Derinliği böyle tanımlıyorum. Bu, tamamen bana ait bir şeydir. Yani sığ insan, derin insan deriz ya, sığ insan, parametrelerin azını görebilen insandır; ama derin insan, sebeplerin büyük çoğunluğunu görür. Tamamını görmek her zaman çok zor.

Öğrencilere diyorum ki, "Analitik düşüncenin birinci ayağı bu. Öteki ayağı, farklı gibi görünen şeyler arasındaki bağı görebilmek; genelleme yapabilmek" İlk kabilelerde, bu rengin adı var mavi, bu rengin adı var yeşil; ama renk diye bir kavram yok. Neticede, hepsi renk kavramının türevleri. Bu, çok önemlidir. Mesela, öğrencilere diyorum ki, "Matematik dersinde diferansiyel denklemleri gördünüz. Ben, burada, elektrik mühendisliği dersinde diferansiyel denklemi işlerken, 'Bunu görmüştüm, aynıydı' diyeceksiniz."

-“Kaliteli mezun vermenin bir gerek koşulu, yetenekli öğrenciye sahip olmak. Mühendislik öğrenimi zor bir öğrenim olarak bilinmektedir ve belirli bir matematik, fizik yeteneği gerektirmektedir. Matematik sorularından 35 net cevaplayamayan bir öğrencinin başarılı bir elektrik elektronik öğretimini sürdürmesi mümkün değildir” diyorsunuz.

-“Çok zordur,” demek daha doğru. Bunu sınıftaki öğrencilere sordum. 45 sorunun 35'ini çözemediyse, matematikle arası çok iyi değil. Elektrik mühendisliğinin yüzde 70'i matematiktir neredeyse. Ama ne yapıyor çocuk; annesi, babası istediği için geliyor, ondan sonra da “Ben yanlış yere gelmişim. Niye buraya geldim?” diye ayak sürüyor, başarısız oluyor, mutsuz oluyor.

-“Çocuğun yeteneği var mı, yok mu, ona bakmaz anne babalar, parayı bastırıp üniversiteye gönderir, çocuk da çalışıp mühendis olur. Bu yanlış” diyorsunuz.

Burada birtakım tablolardaki verilerden yola çıkarak şöyle demişsiniz: “1998 yılında matematik puanı en yüksek ilk 1.000 öğrenciden 541'i elektrik elektronik bilgisayar bölümlerini kazanmış. 2003 yılında sayısal puanı en yüksek ilk 1.000 öğrencinin 700 kadarı elektrik elektronik bilgisayar, endüstri mühendisliği bölümlerini kazanmış. Buna göre, Türkiye'deki elektrik elektronik bilgisayar bölümleri yetenekli öğrenciye sahip olma bakımından, Batı dünyasındaki elektrik elektronik bilgisayar bölümlerine göre çok daha şanslıdır.”

-Tabii, çok doğru ve Batı dünyasına büyük fark atıyorlar. Amerika'da bizim mühendisler kapış kapış gidiyor. Neden; çünkü orada o kadar yetenekli öğrenciler mühendisliğe gitmiyorlar. İdareci olacağım diyor; işletmeye gidiyor, hukuka gidiyor, ama mühendislik onlar için o kadar cazip değil.

“Mühendisliği başka ülkelerden gelenler yapsın. Ben, burada daha farklı işler yapacağım, siyasete

atılacağım, yönetici olacağım” vesaire diyor; yani onların başka bir psikolojisi var, Amerika'nın yerlisi olanların, Avrupa'nın yerlisi olanların. Belki bizde de zamanla böyle olacak.

-Avrupa'da da mı öyle?

-Tabii, İngiltere'de de öyle; zengin ülke, maaşları yüksek. Adam diyor ki, “Milletvekili adayı olayım, şirketin genel müdürü olayım, bir hukuk bürosu olsun. Mühendis dediğin nedir; gidecek, maaşla çalışacak. Niye mühendis olayım?” Kabaca söylüyorum bunu. Netice itibarıyla Türkiye'de mühendisliğe giden öğrenciler gelişmiş ülkelere göre çok daha yetenekli. Bir de şu var: Türkiye'de genç nüfus çok fazla olduğu için, rekabet çok fazla, yarış var.

Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu Amerika'da Silikon Vadisinde (Ocak 2000)

-O ülkelerde mühendislik alanında bir doymuşluk mu var acaba? Yani artık o alan terk mi edilmiş? “Diğer ülkelerden gelen insanlar nasıl olsa bunları yapıyor” diye...

-Toplumun refah düzeyi bunu getiriyor. Sen, diyelim ki bir şirketin müdürü olursan, bir bankanın müdürü olursan, daha fazla gelir elde ediyorsun, hatta prestijin bile daha fazla oluyor.

-“İnsanlık, bilgi çağı denilen yeni bir çağa girmiştir. Bu çağın dayandığı temel güç makineleri değil de; birbirine bağlı ortak çalışan bilgisayarlar, haberleşme cihazları ve enformasyon otoyolu, akıllı haberleşme ağıdır” diyorsunuz.

-Diyelim ki, Amerika'daki bir kitabı buraya getirmek istiyorsunuz; onun için bir otoyol lazım. Bunlar da network'lar, akıllı ağlar. Mesela, buradan Amerika'ya bir bilgi göndereceksin; denediği yol tıkalıysa öteki yola gidiyor, orası da tıkalıysa, başka yola gidiyor, yolunu buluyor, gidiyor.

-“Bunların tümünün oluşturduğu sistemden yararlanarak, bilgi kolayca saklanabilmekte, işlenebilmekte ve çok uzaklardaki bilgilere kolayca ulaşılabilmektedir” diyorsunuz. Burada İnternet konusuna biraz daha girelim. Mesela, size mail atıyorum ya da bir bilgiyi kendi mail adresimden bir ikincisine atıp, orada saklıyorum. Bu, sanal bir ortam...

-Bunların hepsi somut. Sizin bilgisayarınızın hafızasında bu mail var; 1.0.1.0'lar şeklinde. Dün, derste bunu anlattım. Bu mail burada 1.0.1.0; ama her harfin 8 tane biti var; bu 8 tane 1.0 bir paket oluşturuyor ve diyelim ki bu paket A harfinin kodu; öteki 8 bitlik paket ise diyelim ki soru işaretinin kodu... Burada bunlar duruyor. Alıyorum bu 1,0'ları, öteki bilgisayara gönderiyorum, bu sefer orada çıkıyor; yani hiçbir karışık tarafı yok. Google'ı kullanıyorsanız, Gmail'i kullanıyorsanız mesela, bu nerede? Google'ın server (sunucu) tarlaları var, sırf 500 dönüm bellek alanı, bellek tarlası. Benim e-postamdaki bütün bilgiler orada, diyelim ki İrlanda'da saklanıyor; ben dünyanın herhangi bir yerinden e-postama girdiğimde o bilgiler benim bilgisayarıma geliyor.

Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu Yeditepe Üniversitesi Elektrik Elektronik Bölümünde bir ayaküstü toplantı sırasında

-Nerede bunlar hocam?

-Chicago'da. Tarla diyorlar bunlara. Benim Google hesabıma girdiğim zaman, oradaki bilgiyi kendi bilgisayarına getiriyorum. "Bu, size gitsin" dersem, oradaki bilgiyi bu sefer size gönderiyor. Bunlar bizim için çok somut şeyler.

-Benim aklıma takılan bir de şu var: Günün birinde bir sorun oldu, İnternet bağlantıları kesildi diyelim...

-O tarlaya yıldırım düştü, yerle bir oldu.

-O tarla tahrip oldu, diyelim. O kadar çok şey bunun üzerine inşa ediliyor ki, bu durumda ne olur? Sadece o tarla değil de, internet ağı çöktüğü zaman -ki, çöküyor zaman zaman- ne olur? Bütün her şeyi onun üzerine inşa etmişsiniz.

-Buna ağlar ağı diyorlar. Burada bankanın bir ağı var, bir kabloyla öteki ağa bağlı, oradan ona bağlı. Bu ağ çökse, öteki ağ duruyor; çünkü arada bir kablo var ikisini bağlayan. Neticede, buradaki ağ, öteki ağ, bunların hepsini birden çokertemezsiniz ki. Birisi çökse birisi duruyor. O ağın içindeki bilgiler kaybolur, ötekiler yine yerinde. Tabii ki, bütün dünya bunun üstünde duruyor, bankacılık sistemi vesaire. Bunu pamuk ipliğine bağlayamazsınız, bir önlem alacaksınız, bir önlem daha. Adam diyor ki, "Dizüstü bilgisayarımı çaldılar romanım gitti." Kardeşim, bir yerde saklanır mı dijital bilgi, en az üç yerde saklayacaksın. Birisi giderse birisi var. Bunu saklamak o kadar pahalı bir şey değil ki.

-“Cumhuriyetin 80. Yılında Elektrik Elektronik Mühendisliği ve Öğretimi’ başlıklı çalışmanızın, sonuçlar ve öneriler kısmına geldik. “Kuruluşu çok gecikmiş olmasına rağmen, 1980’li yıllardan sonra elektrik elektronik ve makine sanayisi hızla gelişmiş ve ihracattaki payı 2002’de yüzde 11,21’e yükselmiştir. Elektrik elektronik mühendisliği öğrenimi ülkemizde geç başlamış; fakat 1980’li yıllardan itibaren, hem öğrenci sayısında, hem de öğretim üyesi sayısında hızlı bir artış olmuş, 2001’de toplam lisans ve lisansüstü öğrenci sayısı 34 bin 33, öğretim üyesi sayısı 750’ye yükselmiş. Öneriler: Akademik hayat gençler için çekici hale getirilmeli, öğretim üyesi başına öğrenci sayısında bir sınır olmalı, oluşturulmuş olan ulusal akreditasyon sistemi desteklenmeli ve geliştirilmelidir” diyorsunuz.

-Bir heyet geliyor, "Şu kadar laboratuvarınız, şu kadar kütüphaneniz olacak" diye bunlara bakıyor. Eğer eksikse, "Şu şu eksiklikleriniz var; bunları tamamlamazsanız, burası akredite edilmez" diyor. MÜDEK (Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği) var, çok iyi bir oluşum.

-“Öğrencilerin motivasyonu düşük, ortalama çalışma süresi yeterli değildir. Her bölüm kendi içinde bu konuyu ele almalıdır” diyorsunuz. Burada güncellemeden söz etmişsiniz. “Her bölüm, İnternet sayfasına kadrosunu ve bu bölümü seçmeyi düşünen öğrenciler için diğer bilgileri vermeli. Böylece, o bölümü seçmeyi düşünen öğrencilerin daha sağlıklı karar vermesine yardımcı olmalıdır” deyip;“Elektrik elektronik mühendisliği için gerekli minimum matematik düzeyi belirlenmeli, üniversite yöneticileri buna göre önlemler almalı, elektrik elektronik bölümlerini seçmeyi düşünen öğrencilerin sağlıklı seçimler yapmalarına yardımcı olunmalıdır” diye devam ediyorsunuz.

-“Çok iyi öğrenciler buraya geliyor. Bunlar çok önemli görevler yapabilir. Biz, ülke olarak, yönetim olarak bunun bilincinde olalım, bu çocukların önünü açalım” diyorum. Az önce söyledim ya, 1000 öğrencinin 541’i buraya geliyor diye, bu, Batı dünyasında görülmemiş bir olay. Biz Türkiye olarak bunu bilelim de, buna göre bu çocuklara yardımcı olarak, bunların bütün dünyada tanınan insanlar olmasını sağlayalım.

-Bu son söylediklerinizle ilgili olarak, belki biraz geri dönmüş olacağız ama, şöyle bir noktaya mı geliyoruz; mühendis ihtiyaçlarını dışarıdan karşılamaya başlayan Batılı ülkeler karşısında bu potansiyelimizle bir avantaj mı yakalamış oluyoruz?

-Tabii. Çok belirgin bir şekilde Batı dünyasında değirmenin suyu azalıyor. Neden; çünkü kuvvet bu tarafa doğru kayıyor. Adam bütün dünyaya hakimdi, bütün dünyanın paraları Londra’dan idare ediliyordu. Bunlar bu tarafa doğru kayınca, adamın kontrol ettiği şey azalmaya başladı. Krizin sebeplerinden

birisi bu. Adam böyle yapıyor ama bunun bir gücü var; “Gerekirse dışarıdan mühendis getiririm, bu işi yaptırırım” diyor. Sen yaptırabiliyor musun Türkiye olarak?

-O öyle mi, yoksa teknolojinin ağırlık merkezi, niteliği mi değişiyor? Eskiden, teknoloji deyince ağır sanayi anlaşılıyordu, demir-çelik fabrikaları, otomobil fabrikaları vesaire. Örneğin, 1970’lerden sonra elektronik sanayisinin gelişmesiyle, artık baş başa geldik; yani İnternetle birlikte, oradaki gelişmeleri biz de burada anında izliyoruz. Giderek daha farklı bir zemine mi oturuyor teknoloji?

-Bilgi çağı dediğimiz bu zaten. ‘High tech’ dediğimiz bu yüksek teknoloji işin içine girdi. Biz hâlâ mikroşlemci üretmiyoruz, satın alıyoruz. Diyelim ki, üç yıl önce beş liraya aldığımız bir şeyi üç yıl sonra iki liraya alıyoruz; ama bunu üreten belli ülkeler var ve o ülkelerde enflasyon ters çalışıyor, yüksek teknoloji ürünlerinin fiyatı düştükçe deflasyon oluyor. Japonya’nın en büyük sıkıntılarında birisi bu. Bilgi çağı bu. Bilişim teknolojileri diyorlar buna. Şimdi dünyada esas ciroyu tutan bunlar.

-En zengin insan Bill Gates.

-Fabrika mı yaptı adam? Windows’u buldu, oradan dünyanın en zenginleri arasına girdi.

-Sınırlı sayıda da olsa mühendislik eğitimi almış insanlar çalışıyor yanında.

-Müthiş adamlar çalışıyor, Bill Gates’in çalıştırdığı mühendis grubunun içinde çok sayıda Türk var. Türklere yazılım yeteneği çok yüksek, yani bizim genlerimizde var biraz. Buna önem verirsek, bundan çok kazançlı çıkarız.

-Bizim genlerimizde nasıl var?

-Mesela, bizim annelerimiz çok iyi kanaviçe işler. Sabır ve marifet işidir. Çok sabır ortaya koyuyor, ama sonunda marifetli bir şey ortaya çıkıyor. Yazılım da bir sabır, bir marifet işidir. Oturacaksın, sabırla ve analitik zekâmı ortaya koyarak bununla uğraşacaksın. Aynen kanaviçe, eliş gibi bu. Bizim öğrencilerimiz bunu çok iyi yapar. Bizim bankacılık sistemimiz dünyada sayılıdır. Neden; çünkü bizim çok iyi yazılımcılarımız var.

Bir şey daha söyleyeyim. Milletler değişiyor. Diyorlar ki, “Asker millet olan Almanlar tüccar millet haline dönüştü, tüccar millet olan Yahudiler asker millet haline dönüştü.” Türk milleti de çok hızlı değişebilir. Diyelim ki, tarım kökenli birine adam diyor ki, “Sen gel, burada usta ol.” Uğraşılıyor ve sonunda çok iyi usta oluyor o. Türk milletinde o intibak kabiliyeti var, pratik zeka var. Bugünkü motivasyon şöyle: Sen, adama paradan haber ver; bak, nasıl sabrediyor. Müthiş sabır, müthiş marifet Türk milletinde. Bütün dünyada böyle yapıyorlar.

-Türkiye’de, önümüzdeki süreçte sizce hangi meslekler daha cazip olacak?

-Hakikaten burada bir öngöründe bulunmak zor; ama geçmişe bakarak, diyelim ki 10 yıl önce hangi meslekler cazipti, 10 yıl içinde nasıl bir değişim oldu, buna bakarak, ileriye doğru bir projeksiyon yapabilirsiniz. Ama zaman çok hızlı değiştiği için, geçmişte 10 yıl içinde olan şey gelecekte dört yıl içinde olabilir. Bunlar bilinen şeyler. Bio-mühendislik, yani canlı organizmalara müdahale etmek gibi, malzeme bilimleri gibi şeyler önem kazanıyor; çünkü hakikaten insan vücuduna çok ilaveler yapılacak. Nano-mühendislik var, molekül düzeyine kadar inip müdahale etmek; hızla ilerleyen önemli bir teknoloji... Ne tarafa doğru bir kayış olduğunu görüyoruz. Tabii, bir dünya trendi var, bir de Türkiye trendi var. Diyelim ki, son iki yılda birdenbire inşaat mühendisliği tekrar popüler hale geldi; dünyada değil, Türkiye’de. Çünkü hakikaten muazzam bir inşaat faaliyeti var ve çocuklar bundan etkileniyor. Etkileniyor da, bu doğru bir etkilenme midir, ne derece doğrudur, onu bilemem.

-İnşaat bölümlerine son yıllarda artan bir talep var mı?

-Evet, evet, çok belirgin. Mesela, Yeditepe’de İnşaat Mühendisliği kontenjanı doldu, Elektrik Elektronik Mühendisliği kontenjanı dolmadı; oysa İnşaat Mühendisliği Bölümü daha yeni kuruldu, doğru dürüst hocası yok, kendisini ispat etmiş bir bölüm değil.

-Bu, gerçekçi bir yönelim mi; yoksa, balon gibi bir şey mi? Şimdi bir sürü konut yapılıyor da, bunlar satılıyor mu?

-Bunun analizi uzun. Bunu etkileyen çok parametre var.

-Yani onu göz ardı ederek, teknolojinin kendi kanalında, kendi gelişiminde işlerken ortaya çıkabilecek cazip meslekler anlamında sordum. Açıkçası, inşaat mühendisliğini gelecekte cazip bir meslek olarak göremiyorum. Şu an için inşaat bölümlerine yoğun bir talep olabilir... siz cazip bir meslek olarak görüyor musunuz?

-Hayır.

-Peki, bu gelişime göre hangilerini cazip meslekler olarak görüyorsunuz?

Elektronik hâlâ cazip. Zaten elektronik temel bir mühendisliktir. Her türlü endüstrinin içinde elektronik var ve bunun kullanımı genellikle artıyor. Velhasıl, burada bir de deneme-yanılma süreci var. Diyelim ki, inşaata doğru bir akım var; ondan sonra, “Bu pek de doğru bir şey değilmiş” deniliyor, bu sefer yavaşlıyor, bu tarafa doğru dönüyor. O, deneme-yanılma ile yolunu buluyor. Ama sizin yapacağınız bir şey yok burada. Bunun devamı olan, “Kontenjanları devlet koysun gidişata göre” demek olmaz. Sen, vatandaşa bırakacaksın, o kendisi yolunu bulacak. Bir tarafa doğru fazla akım var, sonra işsiz kalmaya başladılar, o zaman başka bir tarafa yönelecekler.

-Politika belirleme anlamında sormadım. Diyelim, benim çocuğum var; gelecekte hangi mesleğe yönelmesi doğru olur? Meslek derken, sadece para kazanmak anlamında değil; her bakımdan doyum sağlayacak bir iş. Bu türden birkaç meslek sayar mısınız bize?

-Mesela, para kazanmak istiyorsan cenaze levazimatçısı ol. Amerika'da filan müthiş para kazanır bunlar, ama mesleki doyumunu az. Mesleğin verdiği tatmin çok çok önemli bir şey. Bir insanın işi, hayatının çok önemli bir parçası.

Tam olarak söyleyemem; ama önüme bir liste koysanız, “Bunun gidişatı daha parlak, bununki geriye doğru gidiyor” diye söyleyebilirim. Şu var ki içinde ‘bio’ geçen şeyler çok geliyor, malzeme teknolojisi çok geliyor, bunun gelişmesiyle beraber insan vücuduna uyan malzemeler önem kazanıyor. Biyonik ayak diyorsunuz mesela. Dolayısıyla, biyo-mühendislik, malzeme teknolojisi ve nanoteknoloji, yani malzemeye çok değişik özellikler sağlamak önemli.

-“Türkiye'nin ait olduğu yer Doğu değildir” demişsiniz yönelme anlamında. Ama tabii, pazarın Batısı, Doğusu da olmuyor...

-Pazar olarak tabii. Mahkemelerde, bir sürü mevzuat vesaire. Batı bunu çok daha iyi yapmış. Mesela, Portekiz'de benim cüzdanımı çaldılar. “Falanca yere git” dediler, gittim, falanca yere gönderdi. Her şey sisteme bağlanmış. Aldılar ifademi, iki hafta sonra, “Cüzdanınız boş olarak bulunmuştur, gönderiyoruz” denildi. Yani, her şey insancaydı. Adam diyor ki, “Gümrükçüler bana kan kusturuyor,” “Mahkemeye versem, hiçbir sorumluluğu yok.” Hiçbir kusuru yokken, sırf gazez olsun diye yokuşa sürüyor adam. Sen mahkemeye gidiyorsun, yıllarca uğraşıyorsun. Adamda kusur vardı bu kadar, beni zahmete soktu; adamın hiçbir sorumluluğu yok. Böyle bir şey olur mu? Herkes yaptığı işten sorumludur, kim olursa olsun. Başkasına zarar veremezsin. Daha çağdaş bir yaşam, daha insanca bir yaşam Batı dünyasında var. Behemehal bizim yüzümüz Batıya dönük olmak zorunda. “Avrupa Birliğinden vazgeçelim de, bir İslam birliği kuralım” demek, akla hayale sığacak bir şey değil.

Sizin kendi coğrafyanızla aranız barışıkça, Batı size çok daha fazla önem veriyor, orayla da pazarlık gücünüzü artırıyorsunuz.

Bilgili olmak, mutluluk için önemli bir avantaj sağlar

-“Burada kişisel amaç ve ulusal amaç nedir? Bir insanın amacı mutlu olmaktır, uzun ve sağlıklı bir ömür sürmek, kendisiyle barışık olmak, yaşama sevinciyle dolu olmak, güzelliklerin farkına varmak ve haz almak; kahkaha atmak, ıslık çalmak, şarkı söyleyebilmek. O zaman, birlikte olduğumuz insanları da yaşama sevincimize ortak edebiliriz. Diyebilirsiniz ki, basit bir insan da mutlu olabilir. Bunun için öğrenim gerekli mi? Cevap, evet. Bilgili bir insanın mutlu olma şansı daha yüksektir. Bilgili olmak, mutluluk için önemli bir avantaj sağlar” diyorsunuz.

Bunu biraz açabilir miyiz hocam?

-Çok üzerinde durduğum şeylerden birisidir bu. İnsan için amaç, mutlu olmaktır. Yaşama sevinciyle dolu olmak, kendisiyle barışık olmak, güzelliklerin farkına varabilmek, kahkaha atabilmek, ıslık çalmak, şarkı söylemek, mutlu insan bu. Peki, bir insan devamlı mutlu mudur; hayır. Bir insan devamlı mutlu değildir, devamlı mutsuz da değildir; ama mesela “Ahmet Dervişoğlu nasıl bir insandır?” denildiği zaman, bir ortalaması var bu işin. Bir insan için amaç budur ve ulaşmak zordur. Mesela, Türkiye’de mutlu insanların sayısı azdır. Nereden anlıyorsunuz? Televizyondaki karamsar diziler filan daha fazla revaçta. Neden? Mutsuz insanlar onların mutsuzluklarını görmeyi tercih ediyor. Ulusal amaç da mutluluğu zamanda ve mekânda yaymaktır. Örneğin bayramlarda mutluyuz, sonra pek değil. O halde zamanda yayamadık. Bazı bölgedekiler mutlu, ötekiler pek değil: Mekânda yayamadık.

Kolay bir şey değildir mutlu olmak ve çaba ister. Bilincinde olacaksın, çabalayacaksın, seni mutsuz eden şeyleri elimine etmeye çalışacaksın.

-“Bilim insanıysanız, düzenli bir hayatınız olmak zorunda. Devamlı araştırma yapacaksınız, yeni bilgiler üreteceksiniz, öğreneceksiniz ve öğreteceksiniz; yani en üst düzeyde bir zihinsel çaba, zihinsel egzersiz içinde olacaksınız. Sahip olduğunuz araştırmacı kafa yapısı, hayatın her safhasıyla ilgili konularda sağlıklı karar vermede yardımcı olacaktır. Cathy, ‘Uzun Ömür’ başlıklı kitabında, ‘Beyni sürekli kullanmak, yaşlılığı geciktirir’ demektedir. Bilim insanı olmanın bazı önemli avantajları bunlardır. Peki, zahmetleri yok mu?” demişsiniz.

-Gençlere diyorum ki, “Meslek seçiminizde dikkat etmeniz gereken şeylerden birisi şu: Mesleğiniz sizi zihin egzersizine, düzenli bir hayata zorluyor mu?” Çocuklara örnek veriyorum. Diyelim ki mühendis oldun, seni bir şirketin dış temsilcisi pozisyonuna getirdiler. Dışarıdan gelen müşterileri alıyorsun, gezdiriyorsun, lokantaya götürüyorsun, kafayı çekiyorsun onunla birlikte, şudur budur, aman ne güzel; ama bir süre sonra sistem iflas ediyor. İçtin, dağıttın vesaire. Halbuki araştırma görevlisi olursan, akşam vaktinde yatıp, sabah vaktinde kalkmak mecburiyetindesin, devamlı zihinsel egzersiz içinde olmak durumundasın ve o işin senin hem zihnini, hem bedenini, hem sağlığını koruyor. Neden hocalar yaşlı, ama genç görünüyor diyorlar? Gençlerle birlikte olduğu için değil; hayatı düzenli olmak zorunda, devamlı öğrenme kapasitesini açık tutmak zorunda. Bir insan, isterse 80 yaşında olsun, öğrenebildiği sürece ve öğrendiklerini kullanıp başkalarına aktarabildiği sürece gençtir; bu yeteneğini kaybettiği anda yaşlıdır, isterse 40 yaşında olsun. Bu meslek sizi genç kalmaya zorluyor.

-1997 yılında Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’e yazdığımız bir mektup var. Ondan söz ederek devam edebilir miyiz? Nereden çıktı bu Cumhurbaşkanına mektup yazma fikri ve ne yazdınız?

-Kısaca bahsedeyim. 1996 Ağustosunda Prof. Dr. Gülsün Sağlamer rektör oldu. Duran beyle ikisi rakiptiler. O daha fazla oy aldı ve rektörlüğe atandı. Sağlamer, önce Reşat beyin rektör yardımcısıydı, fakat Reşat bey onun bu görevine son vermişti. Çok değişik karakterli, çok taraf tutan bir insandı.

Gülsün hanım, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’le çok yakın bir ilişki kurdu ve bunu bir yerde şöyle kullandı: Büyük şirketlere mektup yazarak, onlardan İTÜ’ye ayni veya nakdi yardımda bulunmalarını istedi. Mesela, Çanakkale Seramik’ten 40 bin metrekaare kadar fayans istedi. Şirketin yetkilileri bana, “Cumhurbaşkanı bize çok baskı yapıyor bu bağışı yapmamız için” dedi. Böylece, Teknik Üniversiteye çok bağış aldı. Bağış alması iyi bir şey, ama bu yöntem İTÜ’nün geleneklerine aykırıydı. Yine de benim

ilgilendiğim kısmı bu değil. Elektrik Elektronik Fakültesinin kendisine karşı cephe aldığı iddia ederek, fakülteye çok haksız davranışlarda bulundu.

Bunun üzerine, ben de oturdum, Cumhurbaşkanına bir mektup yazdım.

“Gülsün hanım, evet, dinamik bir arkadaştır, üniversiteye de kaynak sağlamaya çalışıyor; ama bizim fakülteye karşı çok taraflı ve yanlış davranışları var. Onun fakültemize atadığı dekanın çok büyük hataları var, fakülte hakikaten çok zor duruma düştü. Rektörü siz atadığınıza göre, tepesindeki insan sizseniz, bu yüzden size başvuruyorum” şeklinde bir mektuptu bu.

Yukarıya üç kişinin adı bildirilmişti. Gülsün hanım en çok oyu almıştı, diğer en çok oy alan Duran beydi, üçüncüsü kimdi, hatırlamıyorum.

Seçim döneminde daha öncekilere hiç benzemeyen ilginçlikler yaşanmıştı. Seçimden bir gün önce, Dolmabahçe Sarayının bahçesinde verilen kokteyle, eşimle gitmiş ve bize Gülsün hanımın masasında yer ayrıldığı için oraya oturmuştuk. Duran bey de biraz ileride başka bir masadaydı. Gülsün hanım inanılmaz bir enerji ortaya koyup, neredeyse bütün masaları dolaşiyor, “Oyunuzu bana verin” diyordu. Duran bey yerinden kıvıldamadı bile. Çünkü orası seçim için propaganda yeri değil, bir kokteydi.

Melih-Deniz ve Filiz Pazarıcı ailesinin tüm fertleri
Prof. Dr. Ahmet Dervişoğlu'nun öğrencileri

Gülsün hanım bana, “Rakibim siz olmadığınız için çok memnunum” dedi. Çünkü, benim de rektör adayı olarak adım geçmiş, hevesli olmadığım için ben istememiştim. Hatta Duran da “Adaylığımı koyacak mısınız?” diye bana sormuş, ben de “Hayır, sen adaylığını koy, seni desteklerim” demiştim. Gülsün hanımın kampanyada yaptıklarını anlatamam. Birçok terslikler, şunlar bunlar vardı. Genelde bir öğretim üyesi, ben rektör olayım diye böyle bir enerji ortaya koymaz, “Projelerim budur, durumum budur. Uygun görüyorsanız, oyunuzu verin” der. Gülsün hanım rektör olarak atandı. Süleyman Demirel’e ben, hayatımda böyle bir tarafgirlik görmedim, diye yazdım. Rektör, kendine yakın olan

hocalara bilgisayar dağıtıyor, diğerlerini görmezden geliyordu, mesela bana da göndermemişti. Kim Duran beye ve bana yakınsa, onlar bir nevi aforoz edildi. Mesela, bizim Melih Pazarıcı çok iyi bir yürütücüyü, yabancılar bayılırdı ona “Nereden buldunuz bu kadar iyi bir yürütücüyü” demişlerdi; fakat ,Gülsün hanım onu yerinden aldı, kendine yakın alâkasız birini getirdi. Böyle bir şey yoktu, Teknik Üniversitenin geleneğinde.

Velhasıl, beni çok çok şaşırtan bir durumdu bu, ama bu yaptıklarının arkası kesilmedi. Gülsün hanımın rektörlüğü esnasında bu düşüncelerimi herkesten çok, açık açık söyledim. Diyelim ki, biri profesör olacak, arası iyi değilse geciktiriyordu. Prof. Dr. Mithat İdemen emekli oldu gitti Teknik Üniversiteden. Daha kaç kişi vardı böyle. Üniversitede bizim hiç alışık olmadığımız bir rektörlük tarzı ortaya koydu Sağlamer ve bu tarz rahatsız etti birçok kimseyi. Sonuçta, yaptığı bu uygulamalar ve yönetim anlayışı Teknik Üniversitenin aleyhine oldu.

Bekledim ki, Cumhurbaşkanı benim bu mektubumu rektöre bildirir, “Bak, Ahmet Dervişoğlu’ndan böyle bir mektup var, ne dersin” der ve sonucu bana bildirir. Ancak cevap alamadım. Derken, 1997 yılında, kongre için gittiğim Macaristan’da Cumhurbaşkanı’nın başdanışmanı olan Bozkurt Güvenç ile karşılaştım. Çok sevdiğim bir kimsedir. “Bozkurt bey; bir mektup yazdım Cumhurbaşkanı’na, cevap gelmedi” dedim. “Ahmet bey; Cumhurbaşkanı bir köylü dahi mektup yazsa cevapsız bırakmaz; size de mutlaka cevap verecektir” dedi; ama öyle olmadı, yani bu tutumuyla inanılmaz derecede destek vermiş oldu Gülsün hanıma. O da tarafgirliğini aynen sergilemeye devam etti. Süleyman Demirel’in o yanını bu vesileyle görmüş oldum. Kendisini çok takdir edenlerden birisiyim; ama bu durumu yaşadığım

için, törenlerde filan denk gelsem, yanına pek yaklaşmam.

-1997'den sonraki süreç nasıl işledi? Demirel, mektubu rektöre göndermiş galiba. O size bir şey söyledi mi bu konuda?

-Söyledi, "Böyle böyle, mektup yazmışsın, Cumhurbaşkanı da bana gönderdi" dedi. Ama Süleyman Demirel'den hiç ses çıkmadı. Şu kadar sayfalık mektup yazmışım, daha önceden temasımız da var; hiçbir cevap gelmedi ve Gülsün hanımı frenlemedi. Diyecek hali yok, çünkü tutumu meydanda. 2000 yılı seçimlerinde Prof. Dr. Nadir Yayla rakip oldu

ona, daha büyük bir oy oranıyla seçimi kazanan Sağlamer yine rektör atandı. Atanması da gerekirdi, çünkü açık arayla birinci olduğu için kimse bir şey diyemezdi. 2000 Eylülünde ben emekliliğimi isteyip üniversiteden ayrıldım ki daha iki yıl vardı emekliliğime. Dekana bir mektup yazdım, "Ben, Elektrik Elektronik Fakültesiyle bütünleşmiş bir insanım, böyle bir şey aklıma gelmezdi; ama yöneticilerin tutumları beni rahatsız ediyor, dolayısıyla emekli oluyorum" dedim.

-Sizin emekliliğe karar vermenizi hızlandıracak neler oldu?

-Rektör, fakülteadaki yöneticilere kendisinin sekreteri gibi bakıyordu. Bu da Teknik Üniversitede görülmüş bir şey değildi. Onlar da çok ters hareketler yaptılar, bana karşı da hareketler yaptılar. Mesela, anabilim dalları derslerini kimin vereceği kararlaştırılıyor, bunlar, "Hayır, olmayacak" diye karşı çıkıyorlardı, yani sırf rahatsız etmek için. Onun üzerine, biz beş kişi birden; Prof. Dr. Cem Gökmar, Prof. Dr. Ergül Akçakaya, Prof. Dr. Cevdet Acar, Prof. Dr. Ali Nur Gönülenen emekli olduk fakülteden. Hepsisi de kendi alanlarında iyi bilinen insanlardı.

-Emekliliğinizi istediniz ve ayrıldınız. "Emekli olduktan sonra şunları yapacağım" gibisinden bir şey var mıydı kafanızda, yani bir alternatif hazırlamış mıydınız?

-Hayır, hayır. Işık Üniversitesinde part-time (saat başı ücretle) ders veriyordum emekli oluncaya kadar. Emekli olduktan sonra Yeditepe Üniversitesinden Prof. Dr. Cevdet Acar arayıp, "Gel, burada ders ver" diye çağırdı. Orada saat başı ders vermeye başladım. Ama dediğim gibi, Teknik Üniversitede de yüksek lisans dersi vermeye devam ediyordum. Işık Üniversitesinde ise 2002 yılına kadar hocalık yaptım. Sonra 2002'nin Şubatında Bedrettin Dalan, Yeditepe'de kadroya geçmemi istedi. "Yarı zamanlı olursa geçerim, bu saatten sonra tekrar tam zamanlı çalışmak istemiyorum" dedim. Hatta bana dekanlık teklif etti, kabul etmedim, artık böyle şeylere girmek istemiyordum. Doğu Üniversitesinden de gelip, dekanlık teklif etmişlerdi daha önce, onu da geri çevirmiştim. 2002'de, Yeditepe Üniversitesinde kadrolu, ama yarı zamanlı çalışmaya başladım. Kadrolu yaptıklarında, YÖK'ten destek alıyorlar, yani bu durum, onların daha çok işine geliyordu. Dokuz buçuk yıl o şekilde çalıştım. Ağustos 2011'de sözleşmem bitti, tekrar saat başına döndüm.

Ahmet Dervişoğlu, kızı Yeşim'le Japonya'da

-2004 yılında gezi yaptığınız, Japonya ve Çin hakkındaki izlenimleriniz nelerdir?

-Küçük kızım Yeşim'in o tarihteki eşi Japonya'da görevlendirilince, 2002'nin sonlarına doğru ailecek Japonya'ya gitmişlerdi. Orada iyi bir evde yaşıyorlardı, durumları da iyiydi. "Baba, gel burayı gör" diye beni çağırdılar. "Gelirim, ama oraya kadar gelmişken, bir de Çin'i görmek isterim." dedim, Yeşim onu da ayarladı, üstelik Çin'e yanımda geldi.

Yeşim'in evi Tokyo'nun tam merkezindeydi. Fuji Dağına kadar

gittik. Japonya'yı epey dolaştık. Japonya'yı görmeden, dünyayı gördüm dememeli insan. Çok farklı bir ülke, kültürü müthiş değişik. Mesela, birisine para veriyorsun, para üstü verirken, iki eliyle de selamlıyor seni. Benim kızım cüzdanını bir yerde unutmuş, eve geldiğinde, "Cüzdanımı falanca yerde unuttum. Bir şey olmaz nasıl olsa" diyor, üç gün sonra polise gidiyor, "Tamam, cüzdan burada," diyorlar, bulunmuş yani; o kadar güvenli ve ilginç bir ülke. Ama şöyle de bir kural varmış: Cüzdanı getirene, içindeki paranın yüzde 10'u verilecek. Fakat Yeşim'in cüzdanını bulup getiren her kimse adresini bırakmamış, ona yüzde 10'unu vermesinler diye. İnanılmaz bir teknoloji, inanılmaz bir kalite bilinci ve çok değişik bir kültür. Orada 10 gün kadar kaldım, 4 gün de Çin'i gezdim.

-Japonya'da üniversiteler veya sanayi kuruluşlarıyla bir temas oldu mu, yoksa sadece turistik anlamda bir gezi miydi?

-Bu turistik bir geziydi. Ama İTÜ'deki dekanlığım zamanında, 1992 ya da 1993'te telekomünikasyonla ilgili çok büyük bir konferans vardı Japonya'da, NETAŞ, beni ve Duran beyi davet etmişti. O zaman epeyce dolaşmıştım Japonya'da.

-Ondan da biraz söz eder misiniz?

-Birkaç üniversiteyi ziyaret ettim orada, ama hangi üniversiteleri şimdi hatırlamıyorum. Mesela, "Türkiye'de öğretim İngilizce olsun" gibi düşünceler var ya bizde. Japonya'da böyle bir tartışma yok. Üniversiteler Japonca eğitim veriyor.

Şimdi yavaş yavaş dünyada bir değişiklik var. Sizin resmi diliniz Türkçe. Siz bir devlet üniversitesinde İngilizce öğretim yapıyorsanız, bağımsızlık hakkınızdan kısmen vazgeçmiş sayılıyorsunuz. O kadar önemli uzantıları var bunun. Devlet üniversitelerinde, resmi dilin dışında bir dille öğretim yapmak sadece sömürge ülkelerde var. Mesela, kongrelerden birinde Fas'tan bir hocayla karşılaştım. "Sizde öğretim hangi dilde?" diye sordum, "Fransızca" dedi. Bundan sıkıntı duyuyor adam; onuru kırılıyor. Japonya'da böyle bir kavram yok, "Ne demek Japonca değil de, başka bir dil" filan gibi. Üniversite sayısı çoktu. Üniversitelerine gittim, gördüm ama o kadar etkilenmedim. Bizim üniversitemiz, İstanbul Teknik Üniversitesi çok iyi bir üniversite.

Onların meşhur bir elektronik pazarları var; birkaç defa oraya gittim. Japonya'yı tenefüs ettim yani. Bunlar bambaşka bir millet. Bir şoför, inşaata kamyonla toprak taşıyor; fakat kamyonun tekerlekleri pırıl pırıl, katıyen caddelere su ve çamur sıçramayacak; herkes yaptığı işi en iyi şekilde yapacak. Japon demek, işine dört elle sarılan, onu en iyi şekilde yapan insan demek. Bizim kültürümüz böyle değil; birçok kişi işini üstünkörü yapıyor. Ben gittiğim zaman, Japonya, dünyanın ikinci en büyük ekonomisiydi. Birinci Amerika, ikinci Japonya idi. Adamlar sadece elektronikte değil, bütün endüstri dallarında çok iyi. Bizim Boğaziçi köprüsünü onlar yaptı. İzmit körfezi köprüsünü de aynı firma yapacak. Çok pahalı bir ülke ama her şey çok kaliteli ve devlet politikası böyle. Soğan taneyle satılıyor, eti 100'er gram satın alıyor insanlar. Her şey çok pahalı; ama gelir de ona göre çok yüksek. Japonlar için, Türkiye'ye gelmek muazzam bir değişiklik; çünkü buradaki fiyatlar oraya nazaran çok ucuz. Japonya'da bir tane aldıklarını, burada dört tane alabiliyorlar aynı parayla.

Japon demek, Japonya demek kalite demektir, mükemmeliyet demektir. Bu, adamların DNA'larına kadar işlenmiş. Buna ek olarak, bu zenginleşme esnasında kültürlerini de korumuşlar. Evlerdeki kültür, insan ilişkilerindeki kültür değişmemiş. Bunu bu şekilde korumak çok zor bir şey. Ondan dolayı da sınırları biraz bozuluyor, çünkü hakikaten çok zorluyor insanlar kendilerini. Japonya'yı görmeden, kalkınmış dünyayı tam görmüş sayılmayız.

Oradan Çin'e geçtim, bambaşka bir dünya; fakirlik, dağımlık, çok insan, az iş, sefalet. Pekin'de, hemen ana caddeden içeri giriyorsunuz, gördüğünüz sefaletle inanamazsınız. İnsanlar kapıların önünde, evler berbat, sokaklar berbat. Gidiyorsunuz Çin Seddi'ne doğru, durduğunuz her yerde etrafınızda insanlar toplanıyor, "Şunu satayım sana, bunu satayım" diye zorluyorlar sizi. Japonya'nın tam zıddı. Benim

Ahmet Dervişoğlu, Çin gezisi sırasında Çin Seddinde

Çin’de gördüğüm esas itibarıyla sefalet ve bunun sonucu olarak ucuz insan emeği. Japonya’dan Çin’e geldiğiniz zaman, bambaşka bir dünyayla karşılaşmış oluyorsunuz. Çin, bu dünyanın en önemli, en ilginç birkaç ülkesinden biri. Çok eski bir kültür, çok büyük bir nüfus. Bir de ta eskiden komşumuz. Türklerle ilgili birçok bilgi Çin kaynaklarından çıkıyor. Çin, benim için çok önemli, dünya için çok önemli, görmezsem eksik kalırdı. Çin’in burnunun dibine kadar gitmişim, orayı da görmem lazım; onu şart koştum ve çok memnunum oraya gittiğim için.

-Fakültede öğrenim gördüğünüz yıllarda en etkilendiğiniz hocanın Prof. Dr. Tarık Özker olduğunu söylemişsiniz. Tarık hocayı biraz anlatır mısınız bize? Nasıl bir insandı, size katkısı ne oldu?

-Tarık Özker’in, benim akademik hayata katılmamda önemli rolü var ama öğrenciyken de beni en çok etkileyen hocalardan biriydi. Gerçekten benzeri olmayan bir hocaydı ötekilere kıyasla, entelektüel tarafı çok kuvvetliydi, çok kitap okurdu. Hatta bu yüzden maaşını alır, eşine teslim eder, eşi de ona biraz harçlık verirdi, aksi halde ayın ortası geldi mi para bitmiş olurdu. Neden mi? Bütün para kitaplara giderdi de ondan.

Hoca çok açık fikirli ama saldırgandı da; yani kendi fikirlerini savunmak için sert konuşurdu. ‘Devre analizi’ ve ‘devre sentezi’ derslerini verdi. Ondan önce bu dersler yoktu Elektrik Fakültesinde. Gerçekten o gün için çok çağdaş, en son bilgileri içeren derslerdi bunlar. Ders anlatırken hem ilgiyi canlı tutar hem de çarpıcı açıklamalar yapardı. ‘Devre sentezi’ dersini birkaç kez dinledim. Her defasında yeni şeyler öğrendim, bıkmadım. Yani hem konu çok çağdaş, hem hoca çok renkli ve iyi anlatıyordu. Hakikaten gençleri çok etkiledi, çok kişiyi etkiledi. ODTÜ’lüler duymuş, “Sizde Tarık hoca diye biri varmış” diye sorarlardı.

Telekomünikasyon Kürsüsünde asistan kalmamı Bedri Karafakıoğlu önerdi, ama Tarık beyle çalışacaktım. Birkaç yıl sonra kürsü üçe ayrıldı. Biz, Tarık hocayla Devreler Teorisi Kürsüsüne geçtik. Esas itibarıyla iki kişiyiz. Dolayısıyla, ilişkilerimiz daha yoğunlaştı. Eşi Nermin hanım ve kızları Özlem’le de tanışır, ailenin bir ferdi gibi giderdim onlara. Kadıköy’de kayınvalidesi vardı; ona da giderdik. Onlar çok lezzetli yemekler yaparlardı. Hoca tatlıyı hiç sevmese de kayınvalidesi çok güzel tatlı yapar, ona ikram ederdi. O da, tatlıdan biraz yedikten sonra çaktırmadan biraz da turşu yerdı. Çok ekstrem bir insandı. Nişanlı iken Nermin hanım kahve yapmış, Tarık bey “Çok iyi olmuş, ama biraz şekeri fazla ” demiş. Bir dahaki sefer Nermin hanım şekeri biraz azaltıp yine sormuş: “Tarık kahve nasıl olmuş?” Hoca yine aynı cevabı vermiş: “Çok iyi olmuş; fakat şekeri biraz fazla kaçmış”. Üçüncüsünde Nermin hanım hiç şeker koymadan yapmış kahveyi ama cevap değişmemiş. Şu hikâye daha iyi anlatır onu. Evin bütün işlerini hanımı yapardı. Mesela, pantolon lazımdır, Nermin hanım gider, alıp getirir; hoca, “Bunun paçası uzun” der. Nermin hanım, kısalttırır, getirir. Bir gün, “Hoca, sen kaç yaşındasın?” diye sorarlar, o da Nermin hanıma döner, “Nermin hanım, ben kaç yaşındayım?” der. Onu bile Nermin hanıma havale etmişti.

İşte böylesine renkli ama bir o kadar da çelişkili bir insandı Tarık Özker. “Çelişkiler önemlidir, korkulacak bir şey yok” derdi. Mesela, gençler arasında benim popülaritem arttığı zaman, rahatsız olurdu. Hep o ilgi merkezi olmak isterdi. Çok demokrat bir hoca olarak bilinirdi; fakat yakından baktığımız zaman, demokrasiye pek uymayan tavırları da vardı. Ama dışarıdan, uzaktan görünüşü çok iyi olsun diye çok gayret sarf ederdi. Dolayısıyla, uzaktakiler çok hayran, onunla birlikte çalışanlar pek öyle değildi. Sonuç itibarıyla Elektrik Fakültesine de, bize de çok şey katmıştır. Bilimsel düşünme, araştırma, dersleri yenileştirme, iyileştirme, rasyonelleştirme konusunda çok etkisi oldu.

Devreler Teorisinin Türkiye’de kurulmasında ve yaygınlaştırılmasında çok önemli rolü vardır hocanın. 7 Eylül 1977’de vefat etti. Bir ciğeri çalışmıyordu zaten.

Ölümünden sonra, teklifimiz üzerine 1980 yılında TÜBİTAK Hizmet Ödülüne layık görüldü. Fakültedeki A501 amfisine de Tarık Özker Amfisi adı verildi.

A501 amfisi, odasına yakındı, onu uzak sınıflara göndermezlerdi; kendisi istemezdi. Biraz da rahatsızdı, sağlığı iyi değildi. Tarık Özker çok müstesna bir insandır, birçok genci olumlu yönde, bilime yaklaştırarak

etkilemiştir. Ama bana sorarsanız, en önemli özelliği, yanına çektiği asistanlar için çok seçici olmasıdır. Seçtiklerinin hepsi iddialı kişiler oldular başka yerlerde. Ruhu şad olsun.

-Tarık hocayla ilgili anılarınız da vardır...

-Öğrenci olaylarının çok yoğun olduğu zamanlar, 1968'den sonra, tehdit mektubu geldi hocaya. İstifa etmeyi, ayrılmayı düşündü. "Ben gidersem her şey bitsin" gibi. Ben de ikinci adamım orada. "Hoca gidecek olursa, işler aksamasın" diye önlem alıyordum. Bundan dolayı sert bir tartışmaya giriştik ve epey süre kırgınlık oldu aramızda. Ondan sonra da aramız çok iyi olmadı diyebilirim.

-Ama gitmedi herhalde.

-Hayır. Ama hakikaten çok tedirgin oldu. Çünkü çok aykırı davranışları vardı, çocukları sınıfta bırakıyor, bir daha bırakıyordu. Saldırgan bir adam, karşı düşüncedekilere çok hücum etmiş oluyordu. Böyle olunca da düşman kazanıyordu. Sonuç itibarıyla iki önemli özelliği vardı; bilimsel düşünceyi savunan, derslerini modernleştiren, yanına aldıklarını çok iyi seçen ve bir disiplini Türkiye'de yaygınlaştıran, fakültenin müfredatının da olumlu yönde değiştirilmesinde çok katkısı olan bir insan. Bunlar önemlidir. Ama yakınında çalışanlara bağırır, hakaret ederdi bazen, tasvip edilmeyecek davranışlarda bulunurdu. Vefat ettiğinde, cenazesi başında konuşmayı, ben yaptım. Bir yıl sonra demişler ki, "Hocanın ölüm yıldönümünde bir toplantı yapalım A501'de." Önceden haberim olmamasına rağmen, ben de katıldım. Tabii, bizden birisinin konuşma yapması gerekiyordu. Kürsüdeki herkese ısrarla teklifte bulundum, "Bu sefer de siz konuşun" dedim, hiç kimse konuşmak istemedi, o yıl da yine ben konuşma yaptım.

-Biraz da yayınlarınızdan söz eder misiniz?

-Benim yayınlarımın sayısı çok fazla değil ama orijinal yayınlarım 13-14 tane galiba. Fakat çok referans aldı, hâlâ alıyor; yani o konunun temel yayınları arasında. Doktoradan sonra yaptığım araştırma sonuçlarını önce bir rapor olarak bastı Illinois Üniversitesi: A.Dervişişoğlu, "State Models of Active RLC Networks", Coordinated Science Laboratory, Report R-237, University of Illinois, December 1964.

Bu raporda çok önemli sonuçlar var; çok referans verildi bu rapora; fakat makale olarak basılmasını teklif ettiğimde reddedildi. Sonra, raporda verilen bir yöntem bir makalede kullanıldı. Ben itiraz ettim. Bunun üzerine şu makalem yayınlandı:

A.Dervişişoğlu, "Comments on the Existence of the A State Matrix", IEEE Trans. Circuit Theory, Vol. CT-16, p.242, May 1969.

Daha sonra onu bir İtalyan kullandı, itiraz ettim, "Bak, bunu ben geliştirdim, kendi geliştirmiş gibi gösteriyor" dedim, o zaman yayınladılar.

-Bu ne zaman oldu hocam?

-1964'lerde. Sonra doktora bitti, tez sonuçları bir makale olarak yayımlandı. Mesela, 1975'te C.A. Desoer ile çok önemli olduğu kanısında olduğum bir yayın yaptık;

Dervişişoğlu and C.A. Desoer "Degenerate Networks and Minimal Differential Equations", IEEE Trans. Circuits and Systems, pp. 769-775, October 1975.

Ondan dolayı Orta Doğu Teknik Üniversitesi Bilim Ödülü verdi bana. Ayrıca, Leon Chua'yla bir yayınıımız var. Ayrıca; Uluslararası düzeyde yaptığım çalışmalar ve yayınlarım, özellikle C.A.Desoer ile yayınladığımız "Durum Denklemlerinin En Genel Devreler Halinde Nasıl Kurulacağını Algoritmik bir Biçimde Açıklayan" makale ile Devreler ve Sistemler Biliminde yankılar yapan katkılarımından dolayı- ODTÜ. Prof .Dr. Mustafa N.Parlar Eğitim ve Araştırma Vakfı tarafından 1986 yılında Bilim Ödülüne layık görüldüm.

-Makale miydi?

-Evet, gerçekten benzersiz ve matematikçiler için de çok önemli bir yayındır. Bazı kimseler ufak bir şeyden bir yayın çıkarır, çok yayın çıkarır. Benim öyle bir âdetim yok; benim yaptığım yayınlar gerçekten önemli yayınlar, en azından bir kısmı.

-Sizin yayın anlayışınız neydi?

-İTÜ’de benden önceki nesillerde yayın yapma diye bir alışkanlık yoktu, yani öyle bir düşünce yoktu. Mesela, bazı hocaların yayınları çok azdır. Benim zamanımda, yayın yapmak önemli hale geldi. Ben, yayın yaptım. Hesaba katıldı mı, katılmadı mı, bilmiyorum. Mesela, doçent olmak için doçentlik tezi gereklidir, profesör olmak için başlıca bir çalışma lazım. Mekanizma, bizi yayın yapmaya zorlamıyordu. Son 15 yıldır mekanizma herkesi yayın yapmaya zorluyor. Ben dekanlık, ilk defa fakültede kriter koyduk. Diyelim ki, doçent olabilmek için iki yabancı yayın yapmış olmak lazımdı. Ondan önce öyle bir şey yoktu. Dolayısıyla, insanları zorladık. Mekanizma diyor ki, “Yabancı dilde orijinal makale yayını yapmazsan profesör olamazsın.” O zaman öyle bir şey yoktu. Ben, o baskı altında yetişmedim. Dolayısıyla, yayınlarımın sayısı çok fazla değil, ama temel yayınlardır.

Bir şey daha var benim kafamda. Mesela ben dokuz yıl dekanlık yapacaksam, bu süre içinde diyelim ki yayın sayımın yarıdan aza düşmesini göze almalıyım. Bunu hiç tereddütsüz göze aldım. Yayının sağladığı bir kazanım var üniversiteye, insanlığa ve bana. Bunu yapmıyorsam, bunun yerine ne yapıyorum; diyelim ki dekanlık yapıyorum. Dekanlığın bana getirdiği, insanlığa ve Türkiye’ye getirdiği bir kazanç var. Ben diyorum ki, bununki daha fazla; ben burada dekanlık yapmayıp da, beş tane daha fazla yayın yapmış olsaydım, dekanlığın getirisine nazaran çok daha az katkı yapmış olurdu eğitim, insanlığa, Türkiye’ye diye düşünüyorum. Burada böyle bir felsefem var, bir ince nokta var; bu, pek tartışılmıyor. Evet, yayın yapmıyorum, ama yerine ne yapıyorum, daha mı etkin oluyorum, onu düşünmek gerek.

-Sanıyorum 1960’lı yıllara kadar, belki 1970’lere doğru, İTÜ’de temel alınan eğitim olduğu, yani esas olanın öğretmek olduğu gibi bir anlayış var; yani yayıncılık çok fazla önemsenmemiş.

-Ama şunu da söyleyeyim: Araştırmacı hocanın yetiştirdiği öğrencilerde araştırma yeteneği fazla gelişir. Araştırma yapmak çok önemli bir şey. Mesela diyorlar ki, “Bir ülkede 10 bin kişiye bir araştırmacı düşmelidir en az.” Bunun kriterleri var bütün dünyada. Türkiye’de bilim insanı, araştırmacı sayısı, gelişmiş ülkelere göre az. Ben de diyorum ki, araştırmacı insanlar ülkeyi aydınlatan insanlardır. Araştırmacı sayısı yeterli ise akıldışı işlerin yapılması ihtimali düşüktür. 10.000 kişilik bir toplumun içinde bir araştırmacı var; adamlar batıl itikat konusunda böyle giderken, araştırmacı diyor ki, “Yok. Bak, şu şu sebeplerden dolayı yanlış yola gidiyorsun.” Hop, duruyorlar. Yani araştırmacı insanlar bir toplumu aydınlatan ışık kaynaklarıdır benim görüşüme göre ve yeteri kadar araştırmacı bütün topluma dağılmışsa, orada dogmalar, batıl itikatlar fazla etkili olamaz. Gerçek çok güçlü bir şey. 100 kişi var burada, 99 kişi bu istikamete doğru gidiyor fikir birliğiyle, bir kişi, “Şu şu sebeplerden o istikamet yanlış, bu istikamet doğrudur” diyor, herkes kalakalıyor. Gerçek güzel bir şekilde söylenirse, çok etkili oluyor. Araştırmacı insan daha gerçekçi bir insandır, daha rasyonel bir insandır. Onun için, araştırma işi önemlidir.

Haksızlıklara fazla itiraz eden bir kimseyim

-İTÜ’nün 1958-1959 dönemi Arı Yıllığına baktığımızda; sizin için ‘Şahin’ demişler, bunun bir hikâyesi var mı?

-Babam, 1934 yılında Soyadı Kanunu çıktığında köyün muhtarı imiş. Ona bir liste vermişler; her ailenin kendisine bu listeden bir soyadı seçmesini, isterlerse lakaplarını soyadı olarak alabileceklerini söylemişler. Babam ailesi için ‘Şahin’ soyadını seçmiş. Ama babam gibi düşünen çok olmalı ki Şahin soyadı çok fazla Türkiye’de; bu, karışıklıklara sebep olduğundan, 1958 yılında mahkemeye başvurarak ‘Dervişoğlu’ olan lakabımızı soyadı olarak aldık; şaka olsun diye, ‘Şahin’ benim kızlık soyadım diyorum.

-Yani üniversiteye ‘Şahin’girdiniz, ‘Dervişoğlu’ olarak çıktınız.

-Evet, 1958’e kadar Şahin soyadı devam etti, mezuniyette Dervişoğlu oldum.

-Derslerde çok itirazda bulunuyor muşsunuz hocam.

-Evet, hayat boyu haksızlıklara fazla itiraz eden bir kimseyim. Çok sivri değil, ama ortalamadan daha fazla. Mesela, Prof. Dr. Mustafa Bayram'ın dersinde iki defa oldu. Bir şey dedi, itiraz ettim. Ders anlatıyordu. Ben de o konularda iddialıyım. Ben "Öyle değil, böyle olması lazım" deyip, biraz daha itiraz edince, "Çık dışarı" dedi, beni dışarı attı. Benim yaptığım her zaman rastlanır bir şey değil; ama marifetli bir hoca, hop, çözer, seni yerine oturtur.

Bir kere de Abdi (Dalfes) beyin laboratuvarında bir şeye itiraz etmişim, o da beni dışarı atmıştı. Bir itirazımı daha söyleyeyim. Lise son sınıftaydık, Türkçe hocamız Mustafa bey değişik bir hocaydı. Öteki sınıf teneffüse çıkmış, biz çıkmamıştık. Bir öğrenci geldi, kapıya tekme vurdu, "Seni yakalarsam sürüm sürüm süründürürüm, kırık not veririm, sınıfta çaktırıyorum" dedi. "Ama efendim, o öğrenci yakalanırsa disiplin kuruluna verilip cezalandırılır. Notla ilgisi yok ki" dedim. Öğrenci çok iyi kâğıt veriyor, zayıf veriyorsun! Adam bana taktı ve hak ettiğimden düşük notlar verdi; ağırca bir bedel ödedim. Bir de İzmir Atatürk Lisesi üçüncü sınıfta lakabı Apo olan coğrafya hocamız Abdullah bey herkese düşük notlar veriyordu. Bir sınavdan sonra, notları okuyordu, baktık herkesin notu kötü, hoca "Notuna itiraz eden var mı?" diye sordu. Kimse itiraz edemez ya hani. "Var" dedim. 6 almıştım galiba. Dedim ki, "Hocam; bu konuları ilkokul dördüncü sınıfta okudum, 10 aldım. Ortaokulda okudum, 10 aldım. Ben, bunları hiç okumadan 6 alırım." Çok kızdı. Diyelim ki, İç Anadolu Bölgesini okuduk, gelecek ders Karadeniz Bölgesini okuyacağız ya, "Bunu ezber biliyorum daha şimdiden" dedim. "Gel, anlat" dedi. Kalktım, anlattım. "Otur yerine" dedi hoca. "Sen çaktın, bitti senin işin" dedi arkadaşlar. Ertesi sömestr benim notum 9-10 üzerinden 9; öteki notlar da eski notlarına göre oldukça yüksekti. Hoca da bu gaddarlığını bıraktı.

-Arı Yılığında, "Cemiyet hayatına karıştı. Mühim telefon konuşmalarından önce temiz giyinip, ayakkabılarımı boyatmasını öğrendi" denilmiş. Bunu kim yazmış hocam?

-Roland Kamber; benim iyi arkadaşım...

Üniversitede okurken bir gün iyi giyinmişim, "Hayrola, iyi giyinmişsin?" diye sordular. "Birisıyla önemli bir telefon konuşmam var da" demişim ben de. Espri için bunu söyledim tabii, onlar da bunu buraya kadar götürdüler.

-Roland Kamber'den söz eder misiniz?

-Roland Kamber müthiş bir mühendistir, yeryüzünün iyi mühendislerinden birisidir, müthiş bir becerisi vardır. Arkadaşlığımız İzmir Atatürk Lisesinden gelir. Ondan sonra üniversite boyunca çok iyi arkadaş olduk. Müthiş bir mekanik kabiliyeti, el ve kafa becerisi var adamda. İTÜ'de öğrenciyken, mekanik sınavından bir gün önce birlikteydik ki mekanik dersi, herkesin korkulu rüyasıdır, herkes kalıyordu bu dersten. "Ben, yarın sınava girmeyeceğim" dedi. "Niye?" diye sordum, "Çalışmadım" dedi. "Ben çaktırıyorum seni" dedim. Ona bir iki saat ders anlattım, o haliyle ertesi gün sınava girdi ve geçti. Kimsenin geçemediği dersi, bir iki saatte anlayıp başarabilecek böyle bir kapasitesi vardı. Bana da "Sen adama zorla ders geçirtiyorsun" diye takıldı sonraları. Saat nasıl çalışır vesaire, her türlü mekanizmayı iyi bilen bir adamdır; ama birazcık da keyfine göre yaşayan, kendisini disipline sokup çalışmayan biridir. Benim esas özelliğim, kendimi disipline sokup çalışmamdır. O, daha canının istediği şekilde işler yapar, ama potansiyeli müthiştir. Roland, fakülteye birincilikle girdi; numarası 5171. Ben ikincilikle girdim; numaram 5172. İstedığımız fakülteye girebilirdik, ama biz elektriği istemiştik.

Roland, çok değişik özellikleri olan bir insan. Müthiş bir zekâsı var. Evi aletlerle dolu. Devamlı bir şey yapar, çağırır, "Bak, şunu yaptım, bunu yaptım" der. Adam 70 küsur yaşında. Geçenlerde evine gittim, yine, ne olduğunu şimdi hatırlayamadığım çok değişik bir şey yapmış. "Nereden aklına geldi

de bunu yaptın?” dedim. Akla hayale gelmez şeyler. Hakikaten zekâ gerektiren, tecrübe gerektiren şeyler. Boş durmuyor, devamlı evinde bir şeyler yapıyor. Bütün elektronik piyasasını bilir. Orada kaçta satılıyor, burada kaçta satılıyor, hepsini bilir. Gider, ucuza alır, kendisi aletler yapar. Müthiş bir mühendislik becerisi var; fakat adamın sadece elleri değil, kafası daha da becerikli, teorisini çok iyi biliyor. Piyasada çalıştı, gelip üniversitede öğretim görevlisi oldu ve üniversiteden emekliye ayrıldı. Biliyorsunuz, öğretim görevlisi, doktora yapmayıp, bir konuda uzman olan ve ders veren kişidir.

-Neden akademik kariyer yapmadı?

-Kendini disipline sokacak bir adam değil, altı ay geç bitirdi fakülteyi. Ben vaktinde mezun oldum, o boş durmuyor; fakat canının istediği şeyler yapıyor, kendisini zora sokmuyordu.

-Sanayide mi çalıştı?

-Epeyce bir süre sanayide çalıştı. Sonra Duran (Leblebici) dedi ki, “Gel, burada ders ver.” Birkaç bölümde çok güzel ders verdi ve Teknik Üniversiteden emekli oldu.

-Gönen’de yaşadığınız hayattan söz eder misiniz biraz?

-Babamlar 1954 yılında Akçapınar köyünden Gönen’e taşınıp, oraya yerleştiler. Ben daha ilkokula giderken arsası büyük bir ev alınmıştı. İnşaat mühendisi kardeşim,1990’larda, mevcut binaları yıkıp o arsaya apartman yaptı, bize de arsa karşılığı olarak ikişer daire verdi. Dairelerden birini boş tutup, Gönen’e gittikçe orada kalıyorduk. Sonra ben dedim ki, köye ev yapacağım. 2005’in Kasım ayında inşaat başladı, 2007’nin 21 Mayıs’ında bitti. 21 Mayıs 2007 tarihinde ilk kez orada kaldım; benim için çok önemli bir tarihtir bu.

Ahmet Dervişoğlu'nun Gönen- Akçapınar köyündeki evi

-Köyde geçirdiğiniz bir gününüzü anlatır mısınız bize? Sabah kaçta kalkarsınız, ne yaparsınız?

-Benim hayatımın önemli bir parçasıdır o ev. Orada kendimi cennette hissediyorum. Sabahları pek erken değil, saat sekiz civarında kalkıyorum. Kahvaltı yapmam bir saatten fazla sürer. Sonra mutlaka oturup rahat rahat çay içiyorum. O, bir ritüel gibi geliyor bana. Okunacak çok şeyim var, bilgisayarda yapılacak işlerim var; onları yapıyorum. Öğleden sonra bir saat yürüyorum, ama derelerde tepelerde yürüyorum genellikle. Neyse ki, cep telefonum yanımda.

Yalnız yürümeyi tercih ediyorum. Bir ara çocuklar benimle yürümek istiyorlardı, birkaç defa geldiler; ama ben hızlı yürüdüğüm için, vazgeçtiler, şimdi kimse yürümek istemiyor benimle. Geçenlerde bir yerde okumuştum, “Yürümek önemli değil; yalnız mı yürüyorsun? Esas o zaman yürümek daha bir yararlı oluyor.” Sadece köyde değil, İstanbul’da da yürürüm; bir park var Akatlar’da, sadece yürüyüşçüler için. Bir turu 1.500 metre. İki tur atıyorum. Gidiş gelişle birlikte 4,5 km’yi buluyor. Orada, saatte 6 km hızla yürüyorum, hatta biraz daha fazla. Yürürken, bir sürü şeyi yolda hallederim. Mesela, o analitik düşünce örneğini yürüyüş esnasında tasarladım. Çok zordur örnek yaratmak, yani sıfırdan örnek yaratmak. “Depremde hasar görsün, bunun sebepleri bunlar olsun” filan diye yürüyüş esnasında düşündüm. Eve geldim, hemen yazdım onu. Şirketlerin insan kaynakları hep insanların analitik düşünme yeteneklerinin peşindeler; ama “Nedir?” diye sorduğunuz zaman, kimse bir tanım veremez.

-Yürürken, insanın daha iyi düşündüğüne inanıyorum. Kan dolaşımı hızlandıkça, beyin de muhtemelen daha verimli çalışıyor. Yaşar Kemal, romanlarını yürüyüş yaparken tasarlamış kafasında.

-Benim yürüyüşteki bir amacım da, tabiatın içinde olmak. Müthiş bir şeydir. O kuş sesleri, ormanlar, tarlalar, daha bir sürü detay beni çok etkiliyor.

Ahmet Dervişoğlu, torunu Doğa ile yürüyüş yaparken

Tarlalarım var mesela. Bu tarlaya nohut mu eksek daha iyi, mısır mı eksek daha iyi ya da köyün çeşitli problemleri var; bunu nasıl çözeyim, belediye başkanına mı gideyim, kaymakama mı gideyim, böyle şeyleri düşünüyorum. Hemen eve gidiyorum, not ediyorum onu, sonra da hayata geçiriyorum. Ben, her gün aşağı yukarı bir saat yürümek zorundayım. Çünkü benim kan şekeri yükseliyor; sabah akşam iki hap alıyorum. Yürürsem kan şekeri bir miktar düşüyor. Ayrıca, ayaklardan yukarı çıkan toplar damarlar geriye kan kaçırıyor, ayaklarım şişiyor. Yürürsem şişlik azalıyor, çünkü kan yukarı pompalanıyor. Üstelik kilom da artmıyor. Sadece üç sebep saydım. Bu üç tanesi çok önemli benim için.

Bir şey daha söyleyeyim size. Yalnız kalabilmek, bir güç göstergesidir bence. Başka birisiyle laklak yaparak yürümüyorum, kendi tempomda tek başıma yürüyorum. Ama benim yakınlarımdan bunu yapan çok az. Yürüyecekse, yanına ille de bir refakatçi istiyor, başka türlü yürümüyor.

Köyde yürüyüşten geliyorum, bahçede yabani otlar var mesela, onlara bakıyorum, su deposunda su olup olmadığına bakıyorum. Bazen mesela köy kahvesine gidiyorum. Köyün yerlileri var, bir de sonradan gelen göçmenler var. Yerli insanlar genelde saf insanlar, cingöz değil. Bunlardan birisi, Recep Kocabıyık -zekâsı çok yüksek değil- soğan ekiyor tarlasına, müthiş taze soğan çıkıyor. “Bunu sat” diyorlar, satmıyor, “Biraz daha iyi para etmesini bekleyeceğim” diyor. Derken, bir soğan bolluğu oluyor, bunun soğanları olduğu gibi elinde kalıyor. Kahveye geliyor bu, oturuyor, “Soğan, soğan” diyorlar sağdan soldan. Adamın tüyleri diken diken oluyor, köyü terk etmekte buluyor çareyi, sonunda. Böyle hikâyeler anlatıyorlar, kakhahalarla gülüyorum. Gülmeyi severim ben.

-Biraz ailenizden söz eder misiniz?

-Kardeşlerimden ikisi vefat etti. Beş kardeşiz, ortancamız kadın. Onunla çok güzel vakit geçiriyoruz. O, benden 4 yaş büyük, şimdi 80 yaşında, adı Fatma ama Fadime denilmesini istiyor. Ben köyde kalıyorum, o Gönen’de. Arada telefon eder, “Ahmet; dolma yaptım, gel” der. Giderim, oturur, konuşuruz, karşılıklı çok keyif alırız.

Dervişoğlu kardeşler: Mehmet, Ahmet, Fatma, Zeki, Recep (4 Nisan 1992)

-Eşinizi de tanısak...

-Eşim Çayhan Orhon Dervişoğlu, Rize'nin efsanevi bir belediye başkanının kızı. Baba İnşaat Yüksek Mühendisi Ekrem Orhon 1983'te öldü. Hâlâ ölüm yıldönümünde tören yaparlar, eşim de kalkıp gider, töreni organize eder Rize'de. Annesiyle babası ayrıydı. Babası ikinci kez evlendiğinde biraz üzülür ve İstanbul'a, anneanesine gezmeye gelir. O zaman tanıştık ve iki yıl sonra evlendik

-Çayhan hanımın ilgi alanı ne?

-İlkokul öğretmenliğinden emekli. 30 yıl kadar öğretmenlik yaptı. Sınıf öğretmeniydi; öğrencilerini birinci sınıftan alır, beşinci sınıftan mezun ederdi; fakat üniversitede ve daha sonra da takip eder. 25 yıl önceki öğrenciler gelip Çayhan öğretmeni buluyorlar, yani müthiş bir katkısı vardı öğrencilerine. Genellikle gecekonda mahallelerinde öğretmenlik yaptı, onları alıp müzelere götürür, her biriyle ilgilenir, sıkıntısı varsa onu çözerdi. Kayınpeder derdi ki "Ben onu, çocuklarına öğretmenlik yapsın diye öğretmen okuluna gönderdim." Ama ben diyorum ki, kayınpeder bir şeyi unutmuş; Çayhan, esasında torunlara öğretmenlik marifetlerini sergiliyor! Gerçekten üç torunumuzun da öğrenimlerine büyük katkılar yapıyor. Çok sosyal birisidir, çok sevilip sayılır, beceriklidir de; herhalde o özellikleri evlenmemizde etkili oldu, fakat dediğine göre evlendikten sonra da çok mesafe kat etti.

-Bunda sizin mi payınız var hocam?

-Evlendikten sonra çok mesafe kat ettiğini kendisi söylüyor, Rize gibi bir şehirden çıktı; üç yıl Amerika'da yaşadık; bulunduğu ortamlar çok geliştiriciydi. 1965'te Amerika'dan döndüğüm zaman, ben de kral gibi hissediyordum kendimi, "Kiminle istersem evlenirim" filan gibi.

-Peki, Çayhan hanımın size katkısı ne oldu hocam? O, bu evlilikten kendine düşen payı almış anlaşılabilir, yani kendini geliştirme anlamında.

-Ben, akşamları eve çok büyük bir keyifle gidiyorum. O çok önemli. Rahatım, bu çok büyük şans. Ama ondan daha önemlisi, çocuklarım müthiş şanslı. İki kızım var; 28 Ekim 1969 doğumlu Yonca ve 4 Temmuz 1971 doğumlu Yeşim. Dünyanın en keyifli ve en derin sohbetlerini onlarla yapıyorum. Bu da Çayhan'dan kaynaklanıyor. Ben diyordum ki, benim kızlarım başka bir nesil, ben başka bir nesil, anlaşırız ya da anlaşmayız. Ben, böyle keyifli ve derin bir anlaşma beklemiyordum. Kendi ayaklarının üzerinde durmaları yeterliydi. Bunun için uğraşıyordum. Ama beklediğimden çok daha fazla bir yakınlığımız, sıcaklığımız var. Sadece sarılmak, sohbet değil; derin sohbet, yani derin sohbetleri onlarla yapabiliyorum. Küçük kızım eşinden ayrıldı, torunla yalnız yaşıyor, evde bir de kadın var. Torunla yaptığım sohbeti anlatamam. Geliyor, sarılıyor filan. Geçenlerde sohbet ettik onunla. dördüncü sınıf çok zormuş. Zorluk nedir, insana katkısı nedir, bunları konuştuk. Benim için "O benim yakın arkadaşım" diyor.

Ben diyorum ki, hepsi o; yani suyun başı Çayhan hanım, bu ortamı yaratan o. Sık sık şunu söyler: "Ne kadar şanslı insanız, ne kadar mutlu insanız. Kızlarımız süper, torunlarımız süper; ilişkilerimiz de süper."

-Çayhan hanımla ortak neler yaptınız? Tabii, çocuklar çok erken geldiği için, onlar hemen devreye girmişler. Çayhan hanım çalışıyormuş. Çocuklara kim baktı?

-Bir kadın tuttuk, adı Remziye idi. Zaten yarım gün çalışıyordu. Maaşın çoğunu ona veriyorduk. Tamamını da versek önemli değildi bizim için.

Kızlar evlenip, evden çıktıklarında, biz hiç yalnızlık çekmedik, daima sohbet edecek bir konumuz vardır. Ama ben, akşam yemekten sonra vaktimin önemli bir kısmını kendi odamda geçiririm, bir şeyler okurum. O da kendisi için bir şeyler yapıyor. Benim söylemek istediğim şey şu: Biz, evde iki kişi de olsak çok keyifliyiz. Bu vaktin önemli bir kısmında herkes kendi hayatını yaşıyor.

Büyük kızım Yonca beşinci sınıfı, Yeşim de üçüncü sınıfı bitirdiğinde iki yıl için Berkeley'ye gitmiştik. Orada hem İngilizce öğrendiler hem de yıl kaybetmediler 1982'de döndüğümüzde Beyoğlu Anadolu Lisesinin ortaokul bölümüne, Yonca üçüncü Yeşim de birinci sınıfa kaydoldu.

Yonca, İstanbul Üniversitesi İngilizce İşletme Bölümünü bitirdikten sonra Ohio State Üniversitesinde uluslararası ilişkiler konusunda bir buçuk yıl yüksek lisans yaptı. Sonra Unilever firmasında çok başarılı

oldu, onu Londra'ya gönderdiler, orada çalıştı. Türkiye'ye dönmesi gerektiği zaman Yahoo'ya girdi, çok başarılı oldu; sonra Google'a geçti; halen orada "Vice President" olarak çalışıyor. Kendisi İngiliz vatandaşı oldu, kocası İtalyan. İki tane de torunumuz var; Yeşim ve Asya. Yeşim, teyzesinin adı, bunu İtalyanlar öyle istedi, 'Y' harfiyle başlayan isim çok azmış İtalyancada çünkü.

Küçük kızımız Yeşim, eğitimci; yöneticilere seminerler veriyor.

O da İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Sonra Boğaziçi Üniversitesinde bir yıl kadar dil üzerine dersler aldı, daha sonra Teknik Üniversiteye okutman olarak girdi, bir yıl çalıştı. Çok beğenildi, hâlâ arıyor öğrencileri. Derken DHL'den bir teklif geldi, oraya geçti. Japonya'ya gittiğinde, Amerikan şirketine girdi. Tekrar Türkiye'ye döndüğü zaman, o Amerikan şirketinin Türkiye şubesinde çalışmaya başladı. Eğitimcilik yapıyor, seminerler veriyor. Şu sıralar stres yönetimi adıyla bir seminer veriyor. Çok enteresandır, şirketlerin üst düzey elemanları alıyor bu seminerleri. Çok dikkatli olması, iyi hazırlanması gerekiyor. Seçkin konuşmacı diyorum ben. O insanların ilgisini canlı tutabilmek için çok parametre olacak; yani insan sevgisi, zekâ, empati kabiliyeti, iyi çalışmak filan gibi çok sayıda iyi özelliğin bir araya gelmesi gerekiyor. İyi hocada da böyledir.

-“Çocuklarımla çok iyi sohbet ederim” demiştiniz. Bunu biraz daha açabilir miyiz?

-Bir insan için en büyük mutluluk, çocuklarının kendi ayakları üzerinde durduğunu ve mutlu olduklarını görmektir, önemli olan da başarılı ana baba olmanın da kriteri budur. Hiç kimse, “Ben, iddialı bir çocuk yetiştiricisiyim” diyemez. Bunun sonu yoktur, ancak sonucunu görür. Kız olmalarına rağmen çocuklarımız, dünyanın herhangi bir ülkesine gidip orada insanlarla kaynaşırlar ve çalışabilirler. Bazıları, “ Senin kızların dünya vatandaşı” diye tanımlıyor bunu. Tersine çok örnek de var; bayramdan bayrama görüşüp, merhabalaşırlar.

Ona da itiraz etmiyorum, öyle de olabilirdi; ama bizimki öyle değil. Kızlarımdan inanılmaz bir ilgi var bana. Onun ötesinde, çok tatlı sohbet ediyoruz, çok derin sohbet ediyoruz ve yazışmayla da bunu yapıyoruz. Bu, kaymaklı ekmek kadayıfı gibi. Olmasaydı, şikâyet etmezdim.

Şunu vurgulamak istiyorum: Benden bir nesil sonraki kızlarımla çok iyi diyalogum var diye bayram ederken, ondan bir nesil sonraki torunumla da çok iyi bir diyalogum var; bu inanılır gibi değil.

Bir şey daha söyleyeyim. Bizim ailede korkudan çılgınlık atılmamıştır hiç; hiçbir zaman çocuğa, “Karanlıkta karşına öcü çıkar” gibi şeyler söylememişizdir. Korku bilmiyor çocuklar, yalan da bilmiyor. Kırkıta bir onlara yalan söyledim; tabii inanırlardı. Derdim ki “Siz, yalan diye bir şey bilmiyorsunuz, ama gerçek dünyada bu var. Beni hâlâ aldatıyorlar. Ben 78 yaşındayım. Bana bir şey söylüyorlar, inanıyorum; ama yalanmış. Çünkü öyle bir kavram yok bende.”

Ahmet Dervişoğlu'nun kızları Yonca ve Yeşim, torunları; Doğa, Asya, Yeşim

150 yıl yaşamış gibi hissediyorum kendimi...

-Son bölümde, hayatınızın bir değerlendirmesini yapar mısınız, özetle? Yorumlayarak lütfen...

-Kısaca toparlamakta ben de yarar görüyorum.

1935 yılında, Gönen'in Akçapınar köyünde doğmuşum. Köyün o zamanki hali, 300 yıl öncekinin aynı gibi; hayat şartları öyle, evler öyle, yollar öyle, her şey öyle; yani ilkel; modern bir şey yok. Bu, önemli bir durum. Benim babam, köyün iyi bir çiftçisiydi, biraz da ticaret yapardı. Doğduğum zaman, çiftçi olacaktım gibi bakılıyordu bana da; ama annem, “Benim oğlum kaymakam olacak” derdi. Yani bundan daha yüksek bir makam yok gibi düşünülürdü. Ağabeyim, köyde okula ilk giden insandı 1937 yılında. Yıl 1942 olup da ben 7 yaşıma girince, bana bir kağıt kalem verdi, “Ben Balıkesir'e gidiyorum, gelinceye kadar bunları yap” dedi. Öylece öğrendim okumayı yazmayı. O esnada mahalle mektebine

Recep, Ali ve Mehmet'in yanında Ahmet Dervişoğlu çift sürerken (1957)

gittim bazı köy çocuklarıyla birlikte; en küçükleri olmama rağmen Kuran'ı okumayı bitiren (hatmeden) yedi kişiden ilki bendim. Sanırım Latin harfleri ile okuma yazma bilmem bunda etkili oldu. 9 yaşına gelince okula gitmek istedim ama hâlâ gidip gitmeyeceğim belli değildi. Sonunda problem çözüldü, okula gitmem kesinleşti. Okula gitmiş olmak, benim için çok büyük bir aşamadır hayatımda. Aya gitmek gibi, müthiş bir sevinç yaşadım. Mehmet ağabeyim, bütün işleri bana yaptırdı, "Bak, artık okula gideceksin" diye. Halbuki, bazı çocukları babası okula göndermek ister, onlar "Gitmek istemiyorum" derdi, yani o kadar normal bir şey değildi bu. Üç yılda ilkokulu bitirdim, annemden uzak; daha doğrusu, ancak haftasonları köye, anneme giderdim ki annem benim için fevkalâde önemli bir insandı.

Sonra parasız yatılı sınavını kazanıp, 1947 yılında İzmir Buca Ortaokuluna gittim. O zaman küçük bir nahiyeydi Buca, ama okul fevkalâdeydi; yani eşine rastlanmayacak derecede donanımlı, iyi bir okuldu. Ortaokulu bitirince parasız yatılının gereği olarak İzmir Atatürk Lisesine gittim, dört yıl da orada okudum (O zaman liseler dört yıldır). Liseyi bitirdikten sonra, İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesine geçtim. Etibank'tan burs alarak, biraz da babamın maddi desteğiyle yüksek öğrenimimi tamamladım (bir yıl burs karşılığı iki yıl zorunlu hizmetti). Dolayısıyla benim için çizilen yol, Elektrik Fakültesini bitirip, Etibank'ta mühendislik yapmak şeklindeydi. Fakat son sınıfta Ord. Prof. Bedri Karafakıoğlu bana üniversitede kalmamı önerdi. Aklımda hiç böyle bir şey yoktu. O zaman, Değirmisaz Maden işletmelerinde elektromekanik başmühendisi olarak çalışmakta olan Recep ağabeyim de bunu uygun gördü. Hocanın önermesi de, ailenin uygun görmesi de önemliydi. "Ne yapacaksın, paramız yok" diyebilirdi ailem, ama demedi, "Sıkıntıya düşersen destek veririz" dediler. Ağabeyim, benim mecburi hizmetimi Etibank'tan Milli Eğitim Bakanlığına, oradan da İTÜ'ye aktarmakta yardımcı oldu, uğraştı. Böylece 1959 yılında üniversitede asistan olarak kaldım. Artık, ondan sonraki yolum belliydi.

Bir sonraki sıçrama noktam da şu oldu: Ben, ille de Amerika'da doktora yapmak istedim. Hocalar, "Yılmaz Tokad gitti, geri dönmedi, orada kaldı. Çok zora düştük. Şimdi sen de gider dönmezsen, daha zor duruma düşeriz" dediler. Onları inandırmak için çok uğraştım ve başardım. Böylece doktora için Amerika'ya gittim. İlkokula gitmem nasıl çok büyük sıçrama ise, doktora için Amerika'ya gitmem de büyük bir sıçramaydı benim için. Çünkü Illinois Üniversitesi bir dünya üniversitesiydi, bütün dünyanın

iddialı insanları buraya geliyorlardı; yani hem çok iyi bir üniversiteye, hem çok ilginç bir ülkeye gidiyorsunuz. Üniversitede çok çalıştım, başarılı bir öğrenciydim; ama bakalım dünya arenasında ne yapacaktım? Bunu ben de merak ediyordum. Orada da hiçbir sıkıntı çekmedim. Bu, çok önemli bir şey. Türkiye'nin bir başarısıdır, çünkü Türkiye'nin bir üniversitesinden mezun olup oraya gittim. Başka üniversitelerden gelenler o kadar başarılı değildi. Doktoramı hızlı bir şekilde bitirdim, Amerikalılar için bile çok kısa sayılan bir sürede hem de. Hocam, dünya çapında bir Hintliydi: Sundaram Seshu. O, "Burada biraz daha kal" dedi. Üniversitem (İTÜ) de anlayışlı davrandı, yani "Bitirdin, hemen gel" demedi. Altı ay kadar daha kalıp, araştırma yaptım. Hem makale çıkardım, hem biraz maddi avantajım oldu. 1965 Şubatında Türkiye'ye döndüm. Hemen kaldığım yerden devam etmeye, ders vermeye başladım. O zaman, doktoralı asistanların ders verme hakkı yoktu; bir hocanın adı altında, dersi ben veriyordum.

1965 yılı eylül ayında, Kağıthane'deki İstihkam Okuluna askere gittim. Eğitim süresinin sonunda asteğmen oldum ve Ankara'ya gönderildim, iki yıl askerlik yaptım. Bugünün standartlarına göre uzundu, ama hiçbir şikâyetim olmadı; çünkü 1,5 yılını subay olarak geçirdim ve çok iyi yerlerde hem ders verdim, hem askerlik yaptım. Askerliğin bitmesine bir ay kala, 5 Ağustos 1967'de evlendim. ODTÜ'de kalmam için Dekan Mustafa Parlar çok ısrar etti, ama söz verdiğim için 1967 yılının Eylül ayında İstanbul Teknik Üniversitesine döndüm. Hemen işe girişip, doçentlik tezimi hazırlamaya başladım. 1969 Kasımında doçent unvanını aldım. Bu çok önemlidir; ancak o zaman rüştümü ispat etmiş oldum ve ders verebilmeye hak kazandım, ki hâlâ doktora yapma yetkim yoktu galiba o zaman, ama hiç olmazsa bağımsız ders verebiliyordum.

1973 Eylülünde Fulbright bursiyeri olarak Berkeley'e gittim. Bu da çok büyük bir aşamadır benim hayatımda. Çünkü burası, gerçekten dünyanın merkezi gibi, çok önemli bir yerdi. İşin enteresan tarafı, benim alanımda dünyaca ünlü çok iyi elemanlar vardı orada. Fulbright bana şu kadar dolar veriyordu, ama bir süre sonra orada bir de ders verdim ve ondan da ilave gelir elde ettim. Bir süre sonra 1973'te çocuklarım da yanıma geldi, bir yıl birlikte kaldık. Bu, benim için çok önemliydi, artık ülkeme daha yararlı olabilirdim. Özgüvenim ve bilgim artmıştı. Oradan yeni araştırma konuları ile döndüm ve derslerimde önemli yenilikler yaptım.

1974 sonrası, Türkiye'de çalkantılı bir dönemdi; öğrenci olayları, itişler kakışlar; ama benim ayrı bir yerim vardı öğrenciler arasında.

1980'de kızım ilkokulu bitirince, ben tekrar Amerika'ya bir gideyim dedim; çok karışıkta ortalık. Biz gittik, sekiz gün sonra 12 Eylül darbesi oldu, yani biraz geç kalsak gidemeyecektik büyük bir ihtimalle. İki yıl orada kaldım. Bu defa sırf hocalık yaptım, ders verdim, araştırmalarda bulundum ve çocuklarım hiç yıl kaybetmeden İngilizce öğrenip sınıflarına devam ettiler, Türkiye'ye döndüğümüzde de hiç hazırlık okumadan Beyoğlu Anadolu Lisesinde devam ettiler. Çocukların geleceği bakımından çok isabetli bir iş yapmış olduk böylece. Kızlarım İngilizce konuştuğu zaman, aksanlarından anlayamıyorlar; yani İngilizceleri, yerinde öğrendikleri için o derecede iyi.

Böylece, 1982'de geldiğim İTÜ'de, hocalığa devam ettim ve Boğaziçi Üniversitesinde de ders vermeye başladım. Orada her yarıyıl bir ders olmak üzere iki ders veriyordum. Elektrik elektronik öğrencilerinin tamamı benim öğrencim oluyordu iki derste. Çok önemli bir şey bu. Çünkü bu üniversiteye sonunculukla giren öğrenci, Türkiye 250'ncisi gibiydi. 1985 yılında bana (İTÜ'de) bölüm başkanlığı teklif ettiler. 1987'de ise hastanede bel fıtığından yatarken, "Çabuk hastaneden çık, fakülteye dön, dekanlığa başla" dediler. İyileştim, kalkıp geldim dekanlığa. Üç dönem dekanlık yaptım. Fakülte de benden başka üç dönem dekanlık yapan yok. Bu çok önemlidir benim hayatımda.

Böylece 1996'ya geldik. O tarihten 2000 yılına kadar fakültedeydim, ama biraz tedirgindim; çünkü yönetimle ters düşüyordum ve beni zorluyorlardı. 2002'de emekli olmam gerekirken, 17 Eylül 2000'de kendi isteğimle emekli oldum. Böylece, Teknik Üniversiteyle kuvvetli bağlarım kesildi. Ondan sonra bir süre daha orada yüksek lisans dersi verdim. Ondan önce Işık Üniversitesinde ders veriyordum. Kasım 2000'de Yeditepe Üniversitesi çağırdı, oraya gittim. O tarihten itibaren 5 Ocak 2013 tarihine kadar orada görev yaptım; 2002 Şubatından 2011 Eylülüne kadar yarım zamanlı olarak kadroda, diğer zamanlar saat hesabıyla çalıştım. Tam zamanlı çalışanlar bana gıpta ettiler. Gerçekten kendime de vakit ayırabilir

hale geldim. O esnada, 2004'ten itibaren Akçapınar'da bir ev yapmaya niyet ettim ve 2007'nin 21 Mayıs'ında bitirdim. Benim için müthiş bir şeydir bu. O eve gittiğimde, nasıl yapmışım ben bu işi diye inanamıyorum. O ortam, o doğa, insanlar, hepsi beni çok mutlu ediyor.

Kızlarım, Yonca 1969'da, Yeşim 1971'de doğdu. Onlar büyüdüler, üniversiteyi bitirdiler, işlerine girdiler, başarılı oldular, çocukları oldu. Eşim öğretmendi; o da 30 yılını doldurup emekli oldu. Şimdi daha çok torunlarla uğraşılıyor, çünkü hakikaten torunların ihtiyacı oluyor ona.

Velhasıl, buradan geriye doğru 78 yıllık hayatıma baktığımda şöyle düşünüyorum: Bazıları, “Dün gibiydi, geçiverdi” diyorlar. Hayır, ben sanki 150 yıl yaşamış gibi hissediyorum kendimi. Yani benim 78 yılda yaşadığımı başkaları 150 yılda yaşamıyorlar. Ben nereden çıkmışım, nereye getirmişim işleri, neler görmüşüm. Çok mutluyum, çok keyifliyim, hâlâ çalışıyorum, uğraşıyorum. Kısacası, buradan geriye doğru baktığımda, olan bitenden çok memnunum. “Şöyle olsaydı, böyle olsaydı, yolun başına dönseydim” demiyorum. Yolun başına dönsen yine akademik hayatı seçerim, yine bu hayatı seçerim, yine bu eşimi seçerim.

Arkadaşlarım doğum günümde parti yapıyorlar, “Bakın, ben 78 yaşındayım” diyorlar. İçlerinden 60 yaşında olanlar, “Ömrüm geçti, 60 yaşına geldim” diye hayıflanıyorlar. Ben 78 yaşındayım, çok keyifliyim. Daha önümüzde çok güzel günler, yıllar var; yeter ki siz, sağlığınıza harcamayın, yani 78 yaşında da sağlıklı olacak şekilde bir yol izleyin ve tabii, maddi gücünüz de yeterli olsun. Yani ne sağlığınıza tüketin, ne servetinizi tüketin; çünkü onlar size bu yaşta lazım olacak. Bu söyleşi için kaçınıcı defadır geliyorum EMO'ya. Çok memnunum. Böylece, kendim de bir toparlama yapmış oldum hayatımla ilgili olarak. Çok teşekkür ediyorum sizlere. Diliyorum ki, sizler de benim yaşıma geldiğinizde daha da keyifli olursunuz.

-Çok teşekkürler hocam, ama daha bitirmiyoruz. Gerçekten çok derli toplu, çok güzel bir özet yaptınız hayatınıza dair. Mutlusunuz şu anda. Birkaç sorumuz daha var.

Hayatınıza geri dönüp baktığınızda, dönüm noktaları olarak gördüğünüz anlar var mı? Bunu da okuyanların, özellikle genç okuyucuların hayat deneyimi anlamında ders çıkarabilmesi için soruyorum. O dönüm noktalarında doğru kararlar verdiğinizde inanıyor musunuz?

-Benim okula başlamam, dönüm noktasından çok daha öte bir şeydir, tıpkı Ay'a gitmek gibi. Okula gitmeyip köyde kalsaydım, bir çiftçi olacaktım. Ama orada aileme baskı koydum, “Ben, okumak istiyorum” dedim. Hatta bana hatim indirten hafız Ahmet dedi ki, “Hafız ol, çok iyi bir hafız olursun, iyi de geçinirsin. Hafız olursan, öteki dünyayı da garantilersin, bu dünyayı da.” Orada bir rasyonellik özelliğim var, yani her çocuk bunu yapmıyor. Demek ki birinci adım, sezinleyeceksin, “Böyle mi gidersem daha iyi bir iş yapmış olurum, şöyle mi gidersem” diye onu sezinleyeceksin ve o inandığın yola gitmek için, gerekiyorsa baskı koyacaksın, uğraşacaksın, asılacaksın.

İlkokulu bitirdim, parasız yatılı sınavını kazandım, 1950'de Buca ortaokulunu bitirince yine parasız yatılı olarak İzmir Atatürk Lisesine gittim. Benim vereceğim mesaj şu: Benim tembellik yapmak, çalışmamak gibi bir lüksüm yoktu. Babanın fabrikası vardır, gidersin, orada çalışırsın. Öyle bir lüksüm yoktu benim. Ben, çalışmak ve buradan yukarıya doğru tırmanmak mecburiyetindeydim. Bazı insanlar bunun o kadar hesabını yapmıyor. Sanki kral çocuğusun gibi, uyuyorsun, derse kalkmıyorsun. Senin öyle bir lüksün yok. Olmayanlar için bunu söylüyorum. Yani herkes konumunu iyi bilecek ve ona göre iradesini, çalışkanlığını ortaya koyacak.

Üniversiteyi bitirince, uğraşarak asistan olarak kaldım. Bu da çok önemli, uğraşmaz Etibank'a gidebilirdim. Üniversitede rahatlıkla doktora devam edebilirdim, ama ille de Amerika'ya gitmek istedim. Bu da, dönüm noktalarından biridir benim hayatımda. Ne kadar uğraştım, anlatamam. Amerika'ya gitmem kararlaştırıldıktan sonra, ben belki üç ay öncesinden, kötü bir şey yemedim, soğuğa çıkmadım, "Rahatsızlanırım, bir sorun olur, gidemem" diye. Bunda çok ısrar ettim, ama ısrarın da ötesinde gayretimi ortaya koydum.

Amerika'ya Illinois Üniversitesine gittim, orada kaldığım üç yıl boyunca Türkiye ile ne bir telefon konuşması yaptım, ne de gidip geldim. Ben, Akçapınarlıyım, Gönen'in bir köyündenim esas itibarıyla, ama orada bambaşka bir toplumda kendimi kabul ettirdim. Bu da çok önemli bir dönüm noktası, ama bunlar kendiliğinden olmuyor. "Sen Amerika'ya git" demediler bana, "Gitme. Ne lüzumu var? Burada da doktoranı yaparsın" dediler. Yani orada bir şey var, hissediyorum. Ben gidersem, kendime de, çocuklarıma da, ülkeme de daha yararlı olurum. Mademki yukarıya çıkabiliyorum, çıkmam lazım. "Bu, benim için yeter" demiyorum.

Ondan sonra Berkeley'e gittim. Ona da yine ben başvuruyorum ve araştırıyordum. Amerika'da bir sürü üniversite vardı gidebileceğim, "Benim için en iyisi budur" diyorum, uğraşıyorum ve oraya kabul ediyorlar. Bu da hayatımdaki önemli sıçramalardan birisi oldu. Ben Berkeley'e gitmemiş olsaydım, benim çocuklarım bu kadar başarılı olmayacaktı, eşim de bu kadar başarılı olmayacaktı, ben de bu kadar başarılı olmayacaktım. Oradan bir sürü yenilik getirdim, gelir gelmez senato üyesi olarak seçtiler önce, daha sonra da dekan... Bu adam bütün dünyaya gidiyor, kendisini ispat etmiş, diye değerlendirdiler diye düşünüyorum.

1980'de Amerika'ya gitme fikri, tamamen bana aitti. Çocuklar 11 ve 9 yaşında olduğu için, artık ikinci gidişte İngilizceyi öğrendiler, anadilleri gibi oldu. Çünkü bir insan bir yabancı dili 13 yaşından önce öğrenirse, aksansız öğrenebiliyor, ondan sonra mutlaka bir aksan kalıyor. Yine bir yıllığına izin verdiler; fakat gittikten üç ay kadar sonra, oradan bir yıl daha kalmam için teklif geldi ben de fakülteden bir yıl uzatma talep ettim, uygun gördüler. Yani ailemizin hayatında çok önemli bir rolü var ikinci gidişimin. Bir sebebi de, ben, orada bir nevi Amerikalı maaşı aldım, biriktirdim. Bakın, bizim evdeki çamaşır makinesi oradan 1982'de getirdiğimiz makinedir, hâlâ çalışıyor. Sadece onu değil, bir sürü modern şeyler getirdik o zaman. Yani ailenin performansında çok önemli rol oynadı.

Ondan sonra bu dekanlık işi bana verildiği zaman onu kabul ettim, ikinci üç yılı yine kabul ettim pek istemediğim halde. Dokuz yıl dekanlık yapmamış olsaydım, epey daha farklı bir insan olacaktım; yani bu, benim lehime, çocuklarıma lehine, ülkem lehinedir. Zor bir iştir; ama ben, bu dokuz yıl boyunca hiç bağırıp çağırmadan, güle oynaya fakat çok çalışarak yaptım işimi. Ondan sonra 2000'de emekliliğimi istedim. Daha iki yılım vardı. Ama emekliliğimi isteyip inzivaya çekilmedim, derslere devam ettim. Orada çok enteresan bir şey yaptım. "Tam-zamanlı çalışmam, yarı zamanlı çalışırım, yazın üç ay tatil isterim" dedim. Bu, bana çok iyi geldi. 2000'den itibaren yazın üç ay tatil yapıyorum. Tatil dediğim, istirahati sevmiyorum, ama kendime, insanlara, köylülere vakit ayırıyorum. Bu da çok isabetli oldu. Çünkü böyle yapamayan arkadaşlar diyorlar ki, "Çok akıllılık ettin." 5 Ocak 2013'de emekli olmaya karar verdim. İnsan, bir nevi kendi kaderini kendisi tayin ediyor belli oranda. Bilinçli olmak çok önemli. Bir de şunu söylüyorum: Hayat fırsatlar arenasıdır. Kim, önüne çıkan fırsatları iyi değerlendirirse, o daha yukarı gider ve eşitine fark atar. Ben, önüme çıkan fırsatları hayat boyu iyi değerlendirmeye çalıştım ve sonucundan da memnunum.

-Hayatınızda etkili olan, sizin hayatınızda iz bırakan insanlar var mı?

-Tabii. Herkesin hayatında, özellikle öğrenim süresince bazı kimseler, öğretmenler iz bırakmıştır. Herkeste bunun böyle olduğunu zannediyorum. Mesela Atatürk Lisesinde Fransızca öğretmenimiz Suat Erginer vardı; "Doğrudan şaşmayacaksın, mübalağa yapmayacaksın, dürüst olacaksın, prensip sahibi olacaksın" derdi bize. Beni çok etkiledi. Ben, zaten yaratılıştan adil, dürüst olmaya programlanmışım; yani benim yaratılışım böyle, ama adam bunu pekiştirdi. Bu, bizde görülen bir şey değildir; "Burası Türkiye. Şöyle olur, böyle olur." Sonra o adamı mahkemeye verdiler. Ben, şahit olarak gittim. "Bu adam bize sadece iyi şeyler gösterdi. Biz, buna müteşekkirimiz; ama bir yerde kızmış, komünizm lehine bir laf etmiş." dedim.

Mesela, Barış davası vardı 1980'den sonra, o kadar kişiyi hapse attılar. İçlerinden tanıdıklarım var; biri Ali Sirmen, biri de benim sınıf arkadaşım Yüksek Mühendis Ergun Elgin. Ergun'a, "Gel, Barış Derneğine üye ol" demişler, o da kabul etmiş. Sonra, üye oldu diye hapse girdi. Gittim, Sağmalcılar Cezaevinde ziyaret ettim onu ve dedim ki, "Ben seni burada gördükçe, bu ülkenin vatandaşı olmak bana sıkıntı veriyor. Nasıl bir ülke bu, senin gibi bir adamı hapselere koyuyor? Ben seni A'dan Z'ye biliyorum." Bu gibi şeylere de hiç düşünmeden giderim. Adam doğru, adam haksızlığa uğruyor; giderim ve bundan dolayı başıma bir şey gelecek mi, gelmeyecek mi diye hiç düşünmem, gelirse de gelir. Ama kolay kolay gelmiyor; çünkü benim başıma bir şey gelecek olsa, kaç kişi, "Bu adama nasıl bu haksızlığı yaparsınız?" der. O adam hakikaten hapse girdi, yani girmemesi lazımdı. Sonunda beraat etti.

Tabii ki hayatımda en büyük izi bırakan Recep ağabeyimdir. O yardım etmeseydi okula gidemeyecek ve akademik hayata atılamayacaktım. Enteresandır, onun başarılarından da hatalarından da çok değerli dersler aldım. Tarık bey, beni bilimsel düşünme yönünde etkiledi. Lisede Matematik hocamız vardı Sıtkı Selek, yüksek tahsilini Fransa'da tamamlamıştı. Matematiği aşk derecesinde sevmeme çok katkısı oldu. Ama herhalde en çok ağabeyimden etkilenmişimdir. Benim ağabeyim köyümüzden okula ilk giden insandı, ben de ikinciydim. Yani ikimiz de Ay'a çıkıyorduk sanki. Ondan çok etkilendim ve bana çok yardımı oldu. Kader arkadaşımı benim. Onun yanlışlarını yapmamak konusunda da çok etkilendim. Köyden ilk çıktığı için, acemiymi tabii, yanlışlıklar da yaptı. Ben onları yapmayayım dedim. Erken evlendiği için sıkıntıya düşüyor, babamdan para istiyordu. Yani sadece iyi olduğu konularda değil, aksadığı konularda da çok yararlandım ondan.

Ancak örnek insanları görerek biz de kendi yolumuzu buluyoruz. Bir şeye eğilimin var; ama örneğini görmezsen, yolunu tutturamıyorsun kolay kolay. Şunu da söylemek isterim: "Gelişmiş insan, adalet duygusu yüksek, kıskançlık duygusu zayıf olan insandır ve başkalarının başarılarını açık kalplilikle o kişiye söyleyen insandır" dedim ya, sadece kıskançlık duygusu zayıf olmayacak, başkalarının başarısını açık kalplilikle söyleyecek. Bunu niye söylüyorum? Toplumumuzda biraz adalet duygusu zayıf, kıskançlık duygusu yüksek. Ama ben, çocukluğumdan itibaren, en azından adalet duygusu yüksek bir kimse olarak tanınıyorum. Dokuz yıl dekanlık yaptım. Şunu söyledim: Bu sürede, herhangi bir kimseye haksızlık yaptıysam, gelsin, "Şöyle şöyle, haksızlık yaptın" desin, özür dileyebileceğim, mümkünse düzeltereğim. Ama bunu peşin peşin yapıyorum, yani problem ortadayken. Haksızlık mı yapıyorum; evet, düzeltiyorum. Hayatım boyunca insanlara haksızlık yapmamak için gayret sarf ettim; karşı tarafı dinlemeden hiçbir zaman bir kimseyi mahkum etmedim; ama bunun için fazla gayret sarf etmedim, zaten yaratılışım beni oraya götürüyor. Diyeceksiniz ki, "Demek ki, Akçapınar'daki insanlar böyleymiş." Hayır, genelde öyle değil. Yani o da enteresandır.

-“Ağabeyimin eksiklerinden de ders aldım” dediniz. Buradan geri dönüp baktığımızda, pek görünmüyor öyle bir şey, ama “Keşke öyle yapmayıp da şöyle yapsaydım” ya da “Şurada hata yaptım” filan dediğiniz anlar var mı?

-Benim hayatımda öyle şeyler yok gibi. Ben, biraz aşırı dikkatli davranarak, minimum hata yapma eğiliminde bir insanım. Bu, bazen verimi düşürüyor. Bende o var, yani fazla hesap kitap yapıyorum yanlış olmasın diye. Onun için, geriye dönüp baktığım zaman, "Elektrik mühendisi olmasaydım, inşaatçı olsaydım. Akademik hayata girmeseydim de bilmem ne olsaydım. Onunla evlenmeseydim de başka biriyle evlenseydim. Amerika'ya gitmeseydim de şunu yapsaydım" gibi, beni rahatsız eden bir şey yok. Vardır belki ama geriye dönüp onları düşünmeyi sevmiyorum.

-Hayır, öyle olmayabilir de, örneğin, okuldayken, öğrencinin sınav kağıdını değerlendirirken, bir yerde tereddüt etmişsinizdir. Bu, geçebilir de, kalabilir de, çok dengede diyelim, onu geçirmemişsinizdir de, bir süre sonra, “Bu çocuğu aslında geçirmeliydim” gibi şeyler.

-Geçenlerde Prof. Dr. Mithat İdemen, "Üç çocuk bir tek benim dersimden kalmışlar, sınava girdiler, kağıtları kötü, iş de bulmuşlar. Bunları ne yapayım şimdi, 'DD' vereyim mi, vermeyeyim mi?" diye sordu. "Hiç tereddütsüz ver" dedim. "Neden?" dedi, "Ben, bu durumda belki 20 kere kaldım, yirmisinde de geçer not verdim, hiçbirinde pişman olmadım. Kimseden de 'Sen niye bunu geçirdin' gibi bir şikâyet gelmedi" dedim. "Ahmet; bak, çocuklara da iyilik etmiş oldun" dedi. Önemli bir şey bu.

Bana şu soru sık sık sorulur: Diyelim ki geçme notu 50; mezun olmak üzere olan bir öğrenci 45 almış; ne yaparsın? Cevap: Notunu 50 yaparım, geçer, mezun olur. Bir tek dersten bekleyen öğrenciler için daha düşük notları da 50 yaptığımız olmuştur ve bundan dolayı hiçbir zaman sorun çıkmamıştır. Öğrenciyi bıraktıkça bunalıma giriyor, bilgisini sergileyemiyor; daha kötü oluyor. Diyelim ki 40'ı 50 yaptık; normal bir öğrencinin notu da 40 ise ne olacak? O kalacak. Bu eşitsizlik değil mi? Hayır; o da tek dersten bekler hale gelince ona da aynı şey uygulanacak. Burada esas söylemek istediğim şu:

- 1) Notları hassas terazi ile tartmıyoruz öğrenci 45 almışsa bu hassas terazi ile tartılıp takdir edilmiş bir not değildir.
- 2) Daha da önemlisi, eğitim işinin bir de insani boyutu vardır.

Yüksem Mühendis Durmuş Ersoy, İstanbul'da Telekom'da üst kademe yöneticisidir. Kendisine telefon ettim, "Bizim telefonumuz 269 18 38. Akatlar'a yeni bir telefon santrali kuruldu; bizim telefon numarası değişecek; Mümkünse, yine sonu 18 38 olarak bitsin" dedim. "Tamam hocam" dedi. Uğraşmış, 352 18 38 oldu telefon. Bebek Telekom Müdürlüğüne gittim bir başka iş için, telefon numaram bu" dedim. Görevli baktı, "Bu numarayı tanıyorum ben, Durmuş bey buraya üç defa gelip gitti, ille de hocanın numarası bu olacak diye" dedi. Durmuş telefon etti; "Hocam; bana hakkınızı helal edecek misiniz? Sizin isteğinizi yaptım." Neymiş? 25 yıl önce yanıma gelmiş, ben daha tam olarak hoca bile değilim o zaman. "Bakın, bu 'devre sentezi' dersi var ya, yıl içinde bundan gayet yüksek notlar alıyorum. Fakat sınavda heyecanlanıyorum, başarısız not alıyorum, bir türlü mezun olamıyorum bu yüzden" demiş. Ben de durumuna bakıp, "Tamam" demişim. "Hakkınızı helal eder misiniz?" derken, bunu kastetmiş meğer. Anladınız, değil mi? Yani ben diyorum ki, insan sevgisi esastır, her işin başı insan sevgisidir. Durmuş geliyor, bana anlatıyor, ben buna sevecen bir şekilde yaklaşıyorum ve hesabımı kitabımı yapıyorum, "Bu durumdaki bir insana bu muamele yapılır" diyorum. Başka bir öğrenci, "Bana niye yapmadın?" diyor. Sen de o duruma gel, sana da yapayım. Yani ben, bu durumlarda daima insan faktörüne önem verdim. Bundan dolayı zor duruma düşebilirdim, birisi bana, "Niye buna hak etmediği notu verdin" diyebilirdi. Bugüne kadar hiçbir yerden en ufak bir şey gelmedi. Ben de bunu her gün yapmıyorum. Performansı iyi, o zaman mezun olsun gitsin diyorum.

-Artık, öneri ve tavsiyelerinize gelmek istiyorum. Anne babalara, çocukların eğitimine dair neler önerirsiniz?

-Yale Üniversitesinde hukuk profesörü olan Amy Chua, 'Tiger Mother' (Kaplan Anne) adında bir kitap yazdı. "Çocuk nasıl yetiştirilir?" diye özetleyebilirim. Amerika'da yer yerinden oynadı. Benim kızım bunu tercüme ediyor. Anne babalara dediği şu: "Çocuğu kendi haline bırakmayacaksınız, çocukla birlikte siz de çalışacaksınız." Ödevini yapıyor mesela çocuk, "Ne yaptın, oldu mu, böyle mi?" diye ilgileneceksiniz. Mesela, kızı piyano çalıyor, gidip o da piyano öğreniyor. Anne babalara, özellikle annelere çok önemli bir görev düşüyor burada; çocuğu takip edeceksiniz ve bundan bıkmayacaksınız; öyle bir lüksünüz yok çünkü. Birinci iş, çocuğu takip edeceksiniz ve ödevini yapıp yapmadığına bakacaksınız, disipline edeceksiniz. Bunun aksisi, işin kolayına kaçmaktır. Benim kızım diyor ki, "Yazın üç ay çocuk tatilde. Bunu nasıl değerlendireceğim. Şöyle yapayım, böyle yapayım." Çocuğun babaanesi diyormuş ki, "Bırak, çocuk tatil yapsın." Bu, işin kolayına kaçmaktır. Hayır, 15 gün izci kampına göndereceksin, 15 gün yüzme kursuna göndereceksin. Sabahleyin seninle kalksın, ama ondan sonra açıp bir kitap okusun. Bu daha zor; ama sen anne babaysan, bunu yapmak zorundasın. Birinci söyleyeceğim şey bu. Demek ki, çocuğu takip edeceksiniz ve bundan vazgeçmeyeceksiniz. Amaç çocuğun tırmanabileceği yere kadar tırmanmasına yardımcı olmak.

İkincisi, kendi tatmin olmadığınız şeyleri çocuk üzerinden tatmin etmeye kalkışmayacaksınız. Bana geliyor öğrenci, performansı düşük, matematikle arası kötü, elektrik elektronik mühendisliğine gelmiş. Senin ne işin var burada? Senin matematikle aran iyi değilse, buraya niye geldin? "Annem babam istedi. Çalışırsın, yaparsın dedi" diyor. Ben de diyorum ki, "Ben şimdi iki metre yüksek atlamaya kalkışsam,

çalışsam, ayağımı kırarım, atlayamam. Herkesin her şeyi yapması mümkün değil.” Bunu, değil anne babalar, eğitimciler bile bilmiyor. Yani her çocuğun bir yeteneği var; o istikamette bir yerlere kadar gelir. İlgisi ve yeteneği olmayan bir şeyde çocuğu zorlarsan, çocuğun asabı bozulur. Demek ki, anne babalar çocuklarını takip edecekler. Beslenmesini, çalışmasını, tatilini, her şeyini takip edecekler. İkincisi de, çocuğun yeteneği ve hevesi neyse, o yönde gelişmesine yardımcı olacaklar. “Ben hastayım. Benim çocuğum doktor olsun, bana baksın.” Bunu yapanlar var. Anne babalara söyleyeceğim şey bu ikisi.

-Üniversite öğrencilerine ne tavsiye edersiniz?

-Üniversite öğrenimi; analitik düşünme yeteneğini geliştirmek, kendi kendine öğrenmeyi öğrenmek, ufkunu genişletmek, tiyatroya gitmek, sinemaya gitmek, spor yapmak, arkadaş çevresi edinmek, zihin egzersizi yapmaktır; bunlar üniversite öğreniminin asıl önemli kısmıdır ve fırsatları değerlendirme arenasıdır da üniversite. Yani o üniversitede çok iyi bir konser var, ona gideceksin; çok iyi bir hoca var, onun dersini aksatmayacaksın. Öğrencilere söylüyorum: Bizdeki mühendislik öğrencileri yeteri kadar enerji ortaya koymamakta, yeteri kadar derslere önem vermemektedir. Amerika'da öğrenciler böyle değil. Ama özet olarak şunu da söylüyorum: Günümüz dünyasında en geçerli meziyet düzgün ve etkin çalışmaktır. Çalışmayıp zekâsıyla idare etmek akılsızlıktır, işi kurnazlığa dökmek ahlâksızlıktır. Yarın sınav var diyelim, ikimiz öğrenciyiz, bana soruyorsunuz “Çalıştın mı?” diye, “Yok” diyorum; yani zekâmla idare edeceğim. Bu çok yanlış bir şey. Herkes çalışmak mecburiyetinde. Bizim kültürümüzde, çalışmamak marifet sayılıyor. “Ben çok zekiyim.” Ruslar diyor ki, "Zekiyim diye böbürlenme senden zekileri hapiste." Zekâ iyi de, ancak çalışkanlıkla birlikte varsa ve doğru olarak kullanılıyorsa işe yarıyor. Dolayısıyla, öğrenciler düzgün ve etkin çalışsınlar, önlerine çıkan fırsatları değerlendirsinler, bir de yetenekleri ve hevesleri olduğu istikamette ilerlesinler. Bir insan işinde çok iyi ise iş buluyor, ne iş olursa olsun; yeter ki, o konuda iddialı olsun. Sevdiği işi yapmak da mutluluğun temel kaynaklarından biridir. Ama inşaat mühendisliği rağbette diyelim, sen buraya girdin, kötü bir inşaat mühendisi oldun; hayır, sen, iyi bir tiyatrocun olacaktın. Git, tiyatrocun ol kardeşim, kötü bir inşaat mühendisi olma. Yani burada büyük hata var; çünkü öğrencilerin büyük bir kısmı yanlış seçim yaptıklarını söylüyorlar bana, “Ben, buraya gelmemeliydim; çünkü bu konuya benim yeteneğim de fazla yok, hevesim de yok” diyor. Bu hatayı yapmasınlar.

-Öğretim üyelerine yönelik tavsiyeleriniz var mı? Tabii, gençleri kastediyorum hocam.

-Benim söylediğim şey şu: Bir insan, iyi bir bilim insanı olabileceyse, mutlaka olmalıdır. Kendisi için, çocukları için, vatani için, insanlık için bu böyle. Yeterli bilim insanı yok hâlâ. İyi bir bilim insanının rolü çok önemli. Birincisi bu. Yani işin başında, “Ben, iyi bir bilim insanı olabilirim; ama falanca yere gitsem, biraz daha fazla para kazanacağım” gibi bir düşünce yanlış. Bilim insanları aklıktan ölmüyor. Bu yolu seçmiş, artık girmişse bu yola, onlara diyeceğim şu: En başta, tabii ki düzgün çalışacak, devamlı konusunda ilerleyecek, öğrenecek, öğrendiklerini öğretecek. Bilmek önemli değil, aktarmak önemli. Bilim insanının aktarma yeteneği olacak, buna kafa yoracak. Ama bunun birinci şartı çok iyi hazırlanmak. Yarın dersim var diyelim, mutlaka evde çalışıyorum. Dersi veriyorum; ama devamlı çalışıyorum, değiştiriyorum, şöyle yapıyorum, böyle yapıyorum. Demek ki, çok çalışacak dersini iyi vermek için. Sadece o değil; bunu nasıl yaparsam daha iyi aktarırım, bunu çalışacak. Tabii ki, araştırmadan kopmayacak; çünkü araştırmacı kafalar bir toplumun ışık kaynaklarıdır. Bir yerde bir araştırmacı kafa varsa, orada yanlış iş yapılması ihtimali zayıftır; çünkü aydınlatıyor adam, gerekçeleriyle, “Öyle olmaz, böyle olur” diyor. Özet olarak, bu işi iyi yapabileceklerine inanıyorlarsa, mutlaka girsinler, girdikten sonra da araştırma ve öğretimde başarılı olsunlar.

Burada, Türkiye için çok önemli olduğuna inandığım bir konuya daha değinmek istiyorum:

Bir öğretim üyesi, sınav sorularını öyle hazırlayacak ve sınav kâğıtlarını öyle değerlendirecek ki normal yetenekli bir öğrenci normal bir çaba sarf etmişse normal bir not alarak dersi geçecek, fakat daha başarılı bir öğrenci daha yüksek notla geçecek. Ülkemizdeki her düzeydeki öğretim kurumunda, çok sayıda derste, sınıfın çoğu dersi geçmemektedir; bu da çok büyük sakıncalar ortaya çıkarmaktadır.

Çocuklarım, torunlarım var; hobilerim var, amaçlarım var, tarlalarım var, köylülerim var, var oğlu var...

-Hayatınızın bundan sonrası için ne düşünüyorsunuz?

-78 yaşındayım. Her yerde iyi kabul gören bir kimseyim. İstanbul'daysam, gidiyorum Eminönü'ne, dükkânlarda beni çok iyi karşılıyorlar, nereye gitsem memnunum; ama benim vücudum doğayı, yani köyümü seviyor. 5 Ocak 2013'den itibaren emekli olduğuma göre, çok daha fazla bir zamanı köyde geçirmeyi düşünüyorum. O tabiatın içinde, o insanların içinde geçirmeyi düşünüyorum.

Şunu da ilave etmek isterim: Yaşlı insanlar ilkelerinden taviz verir; daha da yaşlandıkça rasyonelliği azalır; dogmalara doğru kayma olur. Bugüne kadar bende bunlar olmadı, bundan sonra da olmayacağı kanısındayım. Ben, daha çok köyde yaşamak istiyorum ve ölümden de korkum yok.

-Sonuç olarak, ölümden korkmuyorsunuz, yaşama devam; ama somut olarak ne yapacağınızı anlayamadım. Artık emeklisiniz; fakat sizi tanıdığımız kadarıyla, yan gelip yatacak haliniz yok gibi görünüyor; yani yine bir şeyler yapacaksınız. Ne yapacaksınız?

-Bana hâlâ vakit yetmiyor; yeteri kadar kitap okuyamıyorum, insanlarla ilgilenemiyorum, tarlalarım ile ilgilenemiyorum. Bundan sonra ders de vermeyeceğim için, ne kadar vaktim var, neler yapabilirim, öğrencilere nasıl faydalı olabilirim, çiftçilere nasıl faydalı olabilirim; acaba güneşten elektrik enerjisi üreten bir sistem yapsam da, hem etrafa örnek olsa, hem de evimi onunla soğutup ısıtsam? Yani o zaman "Vaktimi nasıl değerlendirebilirim?" diye düşüneceğim. Mesela, "Emekli olacağım, sudan çıkmış balığa döneceğim" gibi bir endişem yok; nasılsa vaktimi dolduracak şeyler bulurum.

Çocuklarım, torunlarım var; hobilerim var, amaçlarım var, tarlalarım var, köylülerim var, var oğlu var. Bazılarında, emekli olacağım diye bir endişe, bir sıkıntı olur, özellikle askerlerde. Bende hiç öyle bir şey yok. Daha fazla vaktim olacak, daha fazla gezeceğim dünyayı. Mesela, Mısır'a gitmeyi çok istiyorum. Oraya yazın gidemezsiniz, çünkü çok sıcak. Kışın da benim derslerim olduğu için gidemiyorum. Ama emekli olduğuma göre her zaman gidebilirim.

-Hayatınızı, her şeyi anlattınız, görüşlerinizi bizimle paylaştınız, biz de bunları başkalarıyla paylaşmak üzere kitap haline getireceğiz, görevimiz o olacak. Umarım, layıkıyla yerine getiririz. Bize zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederiz hocam.

-Ben de çok teşekkür ederim. Çok emek koydunuz ortaya. Çok sevindim. Ben, açıkçası, hayatımın kitaba dönüşmesini istiyorum; arkadan gelenlere faydası olur diye. Bu da onun bir başlangıcı oldu.

Çayhan ve Ahmet Dervişoğlu Akçapınar köyünde bir yürüyüş sırasında

Sonsöz

“Pek çok kişi için bilginin kendisi değil, ona ulaşmak için yapılan araştırmalar kıymetlidir. Umutla seyahat etmek, ulaşmaktan daha iyidir.”

Sör James Jeans

Kitap çalışması gündeme geldiğinde, söyleşi yapılacak hocalara dair bir ön hazırlık yapmak gerekti. Hocalarla irtibatı EMO Yönetim Kurulu üyesi Erhan Karaçay sağladı. EMO İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu yedek üyesi Nihal Türüt de zaman zaman söyleşilere katıldı. Süreyle ilgili herhangi bir kısıtlamamız olmasa da hocaların bize ayıracakları zamanlarını en verimli şekilde kullanmalıydık; haklarında yaptığımız araştırmalar, söyleşinin ana hattını belirleyecekti, ancak yine de biz onların elverdiği ve bize katıldıkları ölçüde bu ana hattan ayrılıp yan yollara sapmayı da denedik.

Söyleşiler sırasında hocalar da bu anlayışımıza katıldılar, tüm içtenlikleriyle hayatlarını, yaşadıklarını, anılarını, düşünce ve görüşlerini hiçbir rezerv koymadan bizimle paylaştılar. Bu yöntem, hem söyleşi yapanı hem de söyleşi yapılanı, birlikte sıkıcı bir otoyol yolculuğundan çok; renkli, dolambaçlı, karşımıza çıkan her sapaktan biraz ilerleyen, hoşumuza giden her güzel manzara içinde küçük molaların tadını çıkararak, öğretici, deneysel ve geçmişini adım adım günümüze ve buradan da geleceğe doğru taşıyan keyifli bir yolculukta buluşturdu. Enise hocanın çocukluğundan bulup çıkardığı seksek oyunu gibiydi de bu bir bakıma; ilkokuldan ortaokula ve liseye sonra üniversiteye ve akademisyenliğe adım adım çizgiler aşarak ilerleyen yaşamlar, ilginç dönemeçlerden geçerek yükseliyorlardı.

Çocukluk yılları önemliydi hocaların... O yaşlarda buldukları çevreler, aileleri, okudukları kitaplar, her birinin sahip olduğu farklı koşullardan etkilenmiş olsalar da genel olarak –daha çok o dönem ve birkaç sonrası kuşağa özgü bir durum bu- gelecekte sahip olacakları mesleği belirliyor ve sanki usuldan usula bütün hazırlıklar ona göre biçimleniyordu ki Duran hocanın deyişiyle, “Hazırlıkların seçenekleri belirlediği” bir süreçti bu. Günümüzle kıyaslandığında ülke koşullarında açıkça görülen yoksunluk, bir bakıma çocukluk hallerini kısa sürede üzerlerinden atıp, onları hızla geliştiriyor ve böylece lise yıllarından başlayarak neredeyse kendi göbeklerini kendilerinin kestiği bir olgunluğa eriştiriyordu.

Lise yıllarının başarılı öğrencileri, İstanbul Teknik Üniversitesine adım attıklarında, günümüz öğrencilerinin bambaşka bir dünyayla buluşmalarına benzer duygular yaşamamışlardı. Onlar için doğal bir sürecin geçilmesi, gereken aşamalarından sadece biriydi. Başarılarının, diğer öğrencilerden öne çıkmış olmalarının, sadece moral ödüllendirmelerle karşılık bulması, onları başarıyı kanıksamış

insanlar haline getirmişti nerdeyse. Bu durumun yarattığı özgüvenle üniversite eğitimlerini içselleştirerek, zaman zaman bu eğitimi sorgulayarak, hocalarıyla tartışarak, olmaması gerekenleri ayıklayıp, zihinlerinde idealize ettikleri öğretim anlayışını kendi akademik kariyerleri sürecine doğru taşıdılar. Sadece öğretmek, derinlemesine öğretmek... Bunu yaparken de bilimsel makaleler yayınlamanın fazla düşünülmediği ve aynı zamanda pratiğe yönelik uygulamaların yeterince hayata geçirilemediği bir öğretim anlayışının kendi içinde dönüşerek geliştiği ve söz konusu eksikliklerin giderilmesi yolunda önemli adımların atıldığı bir döneme katkı vermenin heyecanını yaşadılar. Bunda elbette, üniversite kurullarında ağırlıklı yer alan birinci kuşak hocaların yol verdiği, farklı düşüncelerin özgürce dile getirilip tartışıldığı ortamın katkısı oldu. Çalışanlardan öğrencilere, asistanlardan profesörlere dek her kesimi kucaklayan bu kurumsallaşma, belki günümüzdeki üniversitelerde bile rastlanması zor olan demokratik bir üniversite anlayışının hayata geçirilmesini kolaylaştırmış oldu.

İTÜ'de yaratılan bu dinamizm, ister istemez ülke sanayisine dokunan ve onu tetiklemeye çalışan çabalarda da kendini gösterdi. Önceleri kişisel temaslar düzeyinde beliren bu karşılıklı etkileşim, özellikle elektronik alanında çok sonraları üniversiteler içinde kurulan teknoparklarla daha sistematik bir hale dönüşecekti.

Hocalarımızın anlatılarında sadece fakülte-üniversite ve kendi özyaşamlarına dair anılar-gözlemler ve düşünceler yoktu. Onlar üniversitedeki öğretim üyelikleri sürecinde, bizzat içinde yer aldıkları ülke elektronik sanayisi, TÜBİTAK, TÜBA, YİTAL, TELETAS' ta yaşanan gelişmelerin de tanıklarıydılar. Bu konuda farklı bakış açılarıyla ortaya koydukları değerlendirmeler, tarihe düşülen ilginç, önemli kayıtlardı.

Elbette, hocaların kendi yuvaları olarak tanımladıkları Elektrik Elektronik Fakültesi ve dolayısıyla İTÜ'de YÖK'le birlikte yaşanan olumsuz dönüşüm sürecine dair tanıklıklarıydı asıl önemli olan. Başlarda kendi iç dinamiğini oluşturup harekete geçirerek demokratik bir üniversite geleneği yaratan İTÜ'ye YÖK'le birlikte yapılan dış müdahalenin yıkıcı sonuçları oldu. Yönetimde hizmet anlayışı yerine iktidar anlayışı egemen kılındı; bunun en çarpıcı sonucu da fakülteden üç yıl içinde 21 öğretim üyesinin istifalarını vererek ayrılmalarıydı.

İTÜ'de altın çağın yaratılmasına katkıda bulunmuş, o süreci derinlemesine yaşamış hocaların, farklı alanlarda uzmanlaşmış olsalar da hepsi, hayata bilimsel açıdan bakıp, öyle değerlendiriyorlardı. Onların yaşanmışlıkları ve deneyimleri üzerinden yılların ötesinden damıtıp biriktirdiklerini, bu çalışmanın kitap haline dönüşmesinde katkı veren Elektrik Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi çalışanlarından Yaşar Kanbur, Namık Cibaroğlu, Burak Gider ile birlikte, okuyucularla paylaşmanın kıvancıyla...